Universidad de Deusto
Biblioteca

FL. JOSE-
PHI.
Ð
Antiquitat.
Tom. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

FL. IOSEPHI
OMNIA, QVAE EXTANT, OPERA.

QVORVM HIC TOMVS CONTINET
Antiquitatum Iudaicarum libros decem priores.

Cum Indice locupletißimo.

LVGDVNI APVD SEB. GRYPHIVM,
1546.

C 23964

INDEX EORVM

QVAE IN XX. LIBRIS IOSEPHI DE ANTIQVItatibus Iudæorum continentur.

*

Quæ autem asteriſco notata uides, in ſecundo habentur tomo: reliqua uerò in primo.

A

Aaron frater Moſis, quomodo ſacerdotiũ ſuſceperit 139
Aaron uirga frondente ſacerdotio dignus noſcitur 170
Abaſſarus ſacrorum uaſorum cuſtos* 4
Abdagades dux* 438
Abdemonis filius ſolutor quæſtionũ regis Hieruſalẽ 419
Abdenago Azarias ſocius Danielis 539
Abdias paſtor & Achab Heliam quærunt 448
Abdimus Tyrius 420
Abdoëlus frater Iudæ* 13
Abdon Hilonis Iſraëlitarum princeps 251
Abel occiſus à fratre 9
Abela locus ad Iordanẽ* 481
Abelmachea ciuitas 376
Abennerigus rex* 496
Abia filius Samuelis 270
Abia mater Ezechiæ 505
Abias filius Roboam patri ſuccedit 439
Abiæ uictoria contra Hieroboam 442
Abias rex Arabiæ* 501
Abiathar fil. Abimelech 308
Abiathar traducit Saul tyrannidis 309
Abiathar pontifex 361.377
Abiathar ſacerdotio priuatus in exilium mittitur 396
Abiezer ſacerdos 264
Abigail uxor Nabal, poſtea Dauid nupta 114
Abigea ſoror Dauid 367
Abihel auus Saul 286
Abila ciuitas 186

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abimatadocus, qui & Amil-
mathacus, filius Nabucho-
donosor 343
Abimelech rex, riualis Abra-
hæ 34
Abimelech fœdus cum Abra-
ham & amicitia ibidem
Abimelech amicus primùm
Isaac, dein hostis 43
Abimel. filius Gedeonis fra-
tricida 246
Abimelech occisus 248
Abimen filius Roboam mori-
tur 440
Abinadas gener Salomonis
400
Abiron & Datham de tribu
Ruben uiui absorpti 169
Abisag adulescentula Dauid
senio frigidũ calefecit 386
Abisai filius Saruiæ 116
Abisai uictoria de Idumæis
349
Abisai cõuiciantem Semei in-
terficere uolens, prohibe-
tur à Dauid 372
Abisai regem Dauid à morte
protexit 378
Abisai nongentos uno die so-
lus occidit 181
Abiud filius Aaron igne con-
crematus 142
Abner filius Ner contra Ioab
bella parat 332
Abner deficit ab Isboseth ad
Dauid ibidem
Abner à Ioab occisus, à Da-
uid lugetur 334
Abora oppidum 140.139
Abrahæ genealogia, uirtus,
sapientia, profectio, erudi-
tio, &c. 23 usq; 40
Abraham obedientia & fidu-
cia erga deum 37
Abran ciuitas 40
Absalon filius Dauid sororis
incestum ulcisci nisus 158
Absalon fugit, & reuocatur
à patre 359
Absalonis pulchritudo. ibidem
Absalon segetem Ioab incen-
dit, & contra patrem con-
spirat 360
Absalon concubinas patris
uiolat 364
Absalon ex arbore pendens
confoditur 369
Absalon tumulus ibidem
Absalon socer & patruus
Aristobuli Agrippæ filius à
Romanis captus* 173
Absanes princeps Israëlita-
rum 251
Abuma ciuitas 223
Accaron ciuitas Palæstinæ ca
pta à Chananæis 236
Achab filius Amarim succedit
patri 447
Achab increpatus ab Helia
448
Achab pœnitẽtiam agit 455
Achab Syros superauit 458
Achab Adadum inimicum in-
sipienter recipit ibidem
Achab à Pseudoprophetis per
suasus contra Syros bella
iterum mouet 463
Achab sagitta in pulmone con
figitur 463
Achab filij septuaginta occi-
duntur Hieu iussu 485
Achamus princeps Samariæ
463
Achar furti reus occiditur
216
Achaz fil. Ioathan rex Hie-
rosolymorum 503
Achaz à Phaceia uictus 503
Achelamas uxor Amasiæ, ma-
ter Oziæ 499
Achias sacerdos ex genere
Eli 282
Achiæ prophetia ad Hiero-
boam 440
Achil pater Iosaphat 346
Achimaas filius Sadoch mini-
ster Dauid patri succedit
in pont. 362.370.533
Achimelech Dauid fugiẽtem
recipit 305
Achimelech occisus à Doëch
307
Achimon gigas 378
Achanomij consilium ad Es-
dram de abdicandis alieni-
genis uxoribus* 22
Achinadab gener Salomes et
militiæ princeps 400
Achinoë uxor Dauid 318
Achis rex Geth 306
Achis parat bellũ contra He-
bræos 319
Achisamach pater Oboliab
Achitob sacerdos 185 (127
Achitophel consiliarius Da-
uid defecit ad Absalon 360
Achitophel se suspendit 366
Acmes ministræ Iuliæ episto-
læ* 346
Achiabus Herodem seipsum
interficere conantem pro-
hibuit* 353
Acratheus eunuchus* 33
Actipos ciuitas 223

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ada uxor Esau, filia Elomis 44.57
Adad Idumæus in Salomonē 428
Adadus filius Ismaëlis 36
Adadus rex Damasci 344
Adadus filius Adadi regis Syriæ bella mouet contra Achab 455
Adadus uictus reconciliatur Achab ibidem
Adadus uincit Achab 463
Adadus, qui & Adher, Helisæo insidiatus, cōtra Ioram bella parat 474
Adam, id est rubeus 6
Adam prævaricationis multatus 8
Adam uixit annos DCCCCXXX. 13
Adam sagitta confixit Achab regem 463 (17.104
Adar mensis Hebræorum* 7
Adara filius regis Thou 346
Adasis uicus* 103
Addan filius Asahel rex Syrorum, quem Biblia Benadab uocant 494
Addeus præfectus* 25
Adher morituram prædixit Helisæus 479
Adida uicus* 158
Adonias ambit regnum præparato conuiuio 386
Adonias sibi Aisag uxorem cupiens occiditur 395
Adonizebecho regi Bezechinorū manus & pedes præcisi 228
Adrazarus rex Sophenæ, debellatus à Dauid 344
Adrazarus rex Syrorum cum Ammonitis uictus 349.350
Adulteriū prohibitum 151.152
Aduzā præfectus tributorum Dauid 177
Aduram lapidatur 438
Aegyptiorū incontinentia 26
Aegypti reginæ munificentia in Salomonem 423
Aegypto fames prænunciata 70
Aegyptijs fames inualescit 85
Aegyptij quintam frugū partem soluunt regibus 85
Aegyptij in mari rubro cum Pharaone suffocati 109
Aegyptiorū odij in Hebræos origo 87
Aegyptiorum uaria gesta 91. & sequenti.
Aegyptiorū plagæ 100. & se.

Aegyptiorum reges usque ad socerum Salomonis Pharaones dicti 421
Aegyptus sub Ptolemæo Sotere* 30
Aegyptius quidam propheta populi seductor Iudaici* 513
Aemilius Regulus autor conspirationis aduersus Caligulam* 448
Aeolij olim Elisei 20
Aesopus seruus Alexandræ tertiæ* 232
Aethiopes olim Chusæi 21
Agag rex Amalechitarum capitur 288
Agag regis interitus 290
Agar ancilla Abrahæ peperit Ismaël 30
Agar contempsit Sarā heram ibidem
Agar ablegata cum puero 36
Aggeus propheta* 17
Agith uxor Dauid 331
Agla uxor Dauid 331
Agrippa maior fil. Aristobuli fil. Herod.* 405
Agrippa ob æs alienum Tiberio inuisus, iterum tamen amicus factus* 409
Agrippa accusatus coniicitur in uincula* 415
Agrippa è uinculis solutus fit tetrarcha* 421
Agrippa accusat Herodem quartum* 424
Agrippa conuiuium C. Caligulæ præparat* 421(483
Agrippæ nauigatio ī Iudæā* Agrippa auream catenam in templo suspendit* 483
Agrip. Iudæos ab iniuria Doritarum asserit, & sacerdotes instituit* 484
Agrippæ clemētia in Simonē calumniatorē, & illic eius laudes* 488
Agrippæ inimicitia cū Marso* 489
Agrippæ ægrotatio & mors* 490
Agrippæ proles* 491
Agrippa Agrip. maioris fil.* 492
Agrippa Iudæorū causas cōtra Samaritas Romæ tuetur* 508
Agrippa tetrarcha factus ibi.
Agrippæ contētio cōtra Iudæos super parietis cuiusdam erectione* 516

Universidad de Deusto
Biblioteca

Agrippa Leuitis & hymnidicis concedit usum lineæ uestis contra legem, et templum restaurat* 319
Agrippa Hierosolymis exulat* 422
Agrippa filius Felicis* 509
Agrippa filius Demetrij Alexandri* 510
Agrippias ciuitas, olim Anthedon* 353
Agrippina filia Germanici, mater Neronis* 510
Aichan pater Godoliæ 534
Ailach ciuitas 503
Ain urbs expugnatur 217
Albinus præses Iudææ* 517
Alchimus, qui & Ioachim, sacerdos* 100
Alchimi mors* 104
Alcion medicus* 466
Alexander Macedo Magnus cognominatus Lydiam, Ioniã et Syriã prædauit* 43
Alexander Damascũ, Sidonẽ, Tyrum & Gazam expugnauit* 45
Alexãder Hierosolymis honorifice exceptus, quid egerit pro Iudæis* 47
Alexandri somnium* 47
Alexãder deo sacrificat ibidẽ
Alexandri benignitas in Iudæos ibidem
Alexandri mors* 50
Alexãder, Epiphanes, Balais
Alexãder Ptolemaida capit* 110
Alexandri amicitia cum Ionatha Abbaron* 111
Alexander ducit Cleopatram filiam Ptolemæi Philometoris uxorem* 117
Alexãder Ionathan Abbaron purpura induit ibidem
Alexandri insidiatoris caput mittitur ad socerum* 122
Alexandri Zebennæ regnum, & amicitia cum Hyrcano Ioanne* 142
Alexander occisus ab Antiocho Grypo ibidem
Alexander Iãnæus fratri Aristobulo succedit* 148
Alexãder cuiusmodi ĩuidia laborauit apud Iudæos* 155
Alexander uictus à Demetrio Eucero* 156
Alexandri crudelitas ibidem
Alexander octingentis Iudæorum crucifigi iussis Crucida dicitur* 157

Alexander Aristobuli, qui Iamnæi, filius Iudæam inuadit* 175
Alexander bello contra Hyrcanum tertium & Antipatrum superatus* 175
Alexander Gabinio se tradit cum castellis* 176
Alexander Romanos contumelia afficiens, superatur à Gabinio* 178
Alexandri mors* 181
Alexãder ex Mariamne filia Herodis maioris Romã mittitur erudiendus* 267
Alexander in patriã reuersus, Glaphirã filiam regis Cappadocũ duxit uxorẽ* 279
Alexander accusatus à patre respondet, & patri reconciliatur* 306
Alexander comprehenditur* 303
Alexãder laqueo perimitur* 320
Alexãder, Halabarchus* 409
Alexander Theodori, Iudæorum legatus* 193
Alexandri multi de progenie Herodis* 405
Alexander Dorothei, legatus Iudæorum* 185
Alexander Iasonis, legatus Iudæorum* ibidem
Alexandra, quæ & Salome, uxor Aristobuli maioris* 148
Alexandra uxor Alexandri Iamnæi rerum Iudææ potita* 160
Alexandræ mors* 163
Alexandra filia Hyrcani tertij, uxor Alexandri quinti Herodi indignata propter sacerdotium in alienigenas collatum* 231
Alexandræ & Clopatræ cõspiratio in Herodem* 231
Alexãdra ob temeritatem occisa* 257
Alexandrini & Antiocheni apud Vespasianum repulsam passi* 66
Alexandrium Iudææ oppidum* 171
Alexas maritus Salomes* 322
Alexas captiuos Iudæos soluit* 354
Alis fragmatosis rex 481
Altaria templi Salomonis 409
Amabec delator Alexandriæ * 257

Amacos uxor Iazatis* 496
Amadathus pater Aman* 31
Amalech filius naturalis Eliphas 58
Amalechitis Idumæa dicta eodem
Amalechitarum bellum cum Hebræis 117
Amalechitæ uicti à Saul 287
Amalechitæ cæsi à Dauid 325
Aman insidiatus genti Iudæorum, patibulum Mardochæo parauit* 31
Aman accusatus ab Hester patibulo suspenditur* 38
Amanthias Galaadites 367
Amaramaus seditiosus Iudæus* 493
Amarin rex Israëlitarũ 447
Amasa princeps militiæ Dauid occisus à Ioab 376
Amasias sacerdos 466
Amasias filius Ioæ primi, rex Hierosolymorum constituitur 492
Amasias patrem ulciscitur, gloria elatus idololatra fit ctus 494. & seq.
Amasias à Ioa secundo uictus occiditur succedente filio Ozia 497
Amasias princeps militiæ regis Phaceiæ 503
Amasias quæstor Iosiæ 519
Amath filius Chanaan 22
Amathæi populi 22, 223
Amathi prouincia 22
Amathi ciuitas 422
Amathus Iudææ ciuitas* 108
Amathus expugnatur* 153
Ammaus* 389
Aminadab Leuita 167
Aminadab filius Iesse 192
Aminadab filius Saul bello interiit 326
Aminadab architectus templi* 14
Amital mater Ioachaz 523
Ammiramis pater Mosi deum pro gente Israëlitarum exorat 88
Ammiramis filius Caath 92
Ammon filius Lot 33
Ammon filius Dauid, qui & Amnon 331
Ammon sororem Thamar stuprat 336
Ammonius contra Ptolemæũ Philometorem insidiatus occiditur in habitu fœminco* 120
Ammonitæ Israëlitas opprimunt 248
Ammonitæ uicti à Saul 278
Ammonitæ contumelioſi in legatos Dauid pœnas luunt 348
Ammonitæ à Iosaphat primũ uicti 460
Ammonitæ cum Moabitis aduersus Iosaphat pugnaturi seipsos interimunt 467
Ammonitæ tributarij facti Oziæ secundo 499
Ammonitæ tributarij Ionathan 502
Ammonitæ subiguntur à Babylonijs 537
Ammonitæ uicti à Iuda Machabæo* 93
Ammonitis regio 134
Amon filius Manasse à suis occisus 518
Ammorræus filius Chanaã 22
Amorræorum terra Hebræi potiuntur 174
Amorræorum mons 441
Amraphelus dux Assyriorum 28
Ananelus sacerdos ab Herode primo constitutus* 230
Ananelus sacerdotio priuatur* 232
Ananelo sacerdotium restituitur* 234
Ananias socius Danielis, aliàs Sidrach 539
Ananias filius Oniæ* 144
Ananias doctor legis Moseos* 496
Ananiæ Nibidæus pontifex* 504
Ananus pontifex post Iozarum Boëthi* 388
Ananus Anani filius pontifex* 517
Anath pater Sangar 239
Anathoth patria Hieremiæ 528
Andreas primas custodiæ Ptolemæi Philadelphi* 52
Andronicus Messalanus pro Iudæis* 116
Andromachus aulicus Herodis* 303
Angeli mulieribus coëũtes 12
Anilei & Asinei conspiratio contra Parthos & Babylonios* 434
Anilei victoria & mos* 443
Anna mater Samuëlis 261. & seq.
Annus Iubileus 153
Annus magnus 17
Annus septimus 153

Anthedon expugnata* 153
Antigonus obsidet Massadam* 388
Anni ab Adam usque ad reparationem templi 405
Annius Rufus præses Iudææ * 389
Anteius senatorius uir occisus* 462
Antibas Iudæus à Fado occisus* 493
Antigonus post Alexandrum Asiam apprehendit* 50
Antigonus nauali prælio uictus à Ptolemæo Sotere* 62
Antigonus filius Hyrcani Ioannis captus, & occisus à fratre per insidias* 147
Antigoni Aristobuli filij accusatio coram Cæsare contra Antipatrum & Hyrcanum tertium* 183
Antigonus è Iudæa pellitur * 202
Antigoni amicitia cum Lysania* 206
Antigoni expeditio contra Herodem adiumãtibus Parthis* 206
Antigonus uinctus ducitur ad M. Antonium, & occiditur* 226
Antigonus Antiochiæ occisus * 228
Antiochia Syriæ metropolis * 65
Antiochia olim Mygdonia * 300
Antiochus Theos filius Alexandri Epiphanis Seleuci Nicanoris nepos* 66
Antiochi nuptiæ cum Cleopatra* 70
Antiochi amicitia cum Iudæis ibidem
Antiochus Epiphanes fratris sui successor* 81
Antiochus Hierosolymam deuastat* 81
Antiochus infeliciter Elimaide obsessa moritur, filio Antiocho Eupatori regnum relinquens* 96.97
Antiochus Comagenẽsis rex, moritur* 489
Antiochus Theos dictus, Alexandri Epiph. filius Demetriũ Nicanorẽ uincit* 126
Antiochus Eupator contra Iudam* 98
Antiochus obsessis in templo fidem uiolat* 99

Antiochus occiditur* 101
Antiochi amicitia cum Ionata* 115
Antiochus à Triphone tutore suo occisus* 135
Antiochi filiorum diuisidium * 157
Antiochus Soter aliàs Pius Demetrij Nicanoris frater Cleopatram fratriam ducit uxorem* 135
Antiochus Triphonem uicit ibidem
Antiochi perfidia & ingratitudo in Simonem Mattathiam ibidem
Antiochus contra Hyrcanum Ioannem diu pugnans, tandem cum eo amicitiam componit* 137
Antiochus Cyzicenus, Antiochi Soteris filius, uincitur ab Aristobulo Hyrcani Ioannis filio* 142
Antiochus Grypus Philometor, Demetrij Grypi contra Antiochũ Cyzicenũ* 142
Antiochi mors* 154
Antiochus filius Antiochi Cyziceni cum Antonio Pio profligauit Seleucum filium Antiochi Grypi, & occidit* 155
Antiochus Antiochi Grypi filius Antiochum Cyzicenũ prostrauit* 155
Antiochus contra Iudæam nisus occiditur* 158
Antipater, qui prius Iamnæi Antipas, Hyrcano amicus * 165
Antipater & Hyrcanus tertius ad Aretam regem Arabum confugiunt* 166
Antipatri uictoria de Aegyptijs* 182
Antipater tyrannidis accusatus* 183
Antipater præses Iudææ fictus ibidem
Antipater muros Hierosolymitanos restruit* 185
Antipater Iudæis inuisus* 186
Antipater ueneno interijt per Malachum* 200
Antipater filius Herodis primi* 202
Antipatri malicia* 303
Antipater omnibus inuisus, in patrem maleuolus, odij dissimulator, uxorẽ ducit Aristobuli fratris filiam* 321

Antipatri & Pheroræ conspiratio in Herodem* 326
Antipater in uincula coniectus, culpam reijcit in Antiphilum* 346
Antipatri mors & sepultura* 353
Antipater filius Salomes secundæ* 360
Antipater Gadiæ occisus ab Herode* 257
Antipas filius Herodis, qui & Antipater* 324
Antipas tetrarcha factus Galilææ* 354
Antipater contra Archelaum fratrem proregno certat* 360
Antipater Iasonis, legatus Iudæorum 128
Antiphilus ueneficij & coniurationis reus contra Herodem* 133
Antiphilii epistola ad Antipatrum secundum, ab Herode deprehensa* 345
Antonia uxor Drusi maioris* 409
Antoniæ dignitas* 413
Antonia filia Claudij ex Petronia* 310
Antonia turris, arx, & castellum olim Baris* 147
Anxioramus filius Ioram sacerdos 533
Aoth assertor Israëlitarũ ab Eglon 238
Apama concubina Darij* 10
Apamea ciuitas* 136
Apheca ciuitas 458
Aphrica unde dicta 39
Apollinis templum Romæ impensis Augusti fundatum* 374
Apollonius dux Samariæ uincitur* 87
Apollonius Antiochi iudex occisus* 85
Apollonius Titus à Ionatha Abbaron uincitur* 119
Apollonius Alexandri, legatus Iudæorum* 140
Apio legatus Alexãdrinorum Iudæos accusat* 425
Aquæ Gennisaron* 127
Aquila Caligulam gladio confodit* 461
Aquila præses Alexandriæ* 481
Aquileia ciuitas* 289
Arabes anno XIII. circuncidũtur 35

Arabia felix 99
Arabia ab Ismaëlitis culta 89
Arabum pugna cum Iudæis* 242
Arabes Iudæorum legatos occidunt ibidem
Arabia insula 22
Arachus pater Adrazari 344
Aradus ciuitas* 154
Aram frater Abrahæ 24
Arameni nunc Syri 23
Arandum quomodo 195
Arbela uicus 53
Arbores fructiferæ non inciendæ 205
Arca dei 132
Arca ciuitati Hierico circumlata, muri conciderunt 214
Arca dei à Palæstinis capta 263
Arca Betsamis deuenit 267
Arca missa Chariathiarim in domum Aminadab reducta 267
Arca relata Hierosolymam 341
Arcam prophanis manibus attrectantes extinguebantur 264. & seq.
Arca templo Salomonis importatur 418
Arca tabulas Mosi conditas habuit ibidem
Arcæ Noë reliquiæ in Carris* 496
Arce ciuitas 22. 409
Archæ ciuitas 223
Archelais uicus* 381
Archelaus rex Cappodocum 279. 288. 380
Archelaus filius Herodis* 324
Archelaus iniuste accusatur à fratre 285
Archelao legatur regnum à patre 354
Archelaus ad Cæsarem nauigat* 359
Archelaus regno dignus pronuntiatur* 365
Archelao absente Iudæa uarijs tumultibus affligitur* 365
Archelaus Romæ agens à Iudæis accusatur* 373
Archelaus nõ rex, sed ethnarcha factus* 376
Archelaus Glaphiram fratriã ducit uxorem* 381

Archelai exilium & somnium * 381
Arcus dei, Iris 16
Area Chedon loci nomẽ 342
Area locus ubi immolatus Isaac, pestem deprecatus Dauid, templum ædificauit Salomon 384
Aretas rex Arabum* 154
Aretas auxiliatus Varo contra Iudæam 372
Aretas à Lysimacho fratre interfectus* 164
Aretas iniuriam filiæ ultus in Herode genero* 401
Arecẽ ciuitas Arabiæ, à Græcis Petra 183
Arietis machiæ descriptio 227
Ariochis minister regis Babyloniæ 340
Arion dispensator Iosephi filij Thobiæ* 76
Aristæus Ptolemæi Philadelphi amicus, Iudæos absolui supplicat* 52
Aristæus descripsit cõuiuium Ptolemæi septuaginta senioribus Iudæorum exhibitum* 61.63
Aristobulus filius Hyrcani Ioannis, matrem & fratrẽ Antigonum in carcerem conijcit, quem postea occidit* 146
Aristobulus Φιλέλλην dictus* 148
Aristobuli mors ibidem
Aristobulus Alexãdræ matri indignatus, quòd potestatem Pharisæis concesserit, Iudæam inuadit* 162
Aristobulus regnum assequutus ciecto Hyrcano fratre* 165
Aristobulus obsidetur in templo* 167
Aristobulus donis sibi conciliat Scaurum contra Hyrcanũ & Aretam regẽ* 168
Aristobulus Pompeio Magno uitẽ aureã dono mittit ibi.
Aristobulus fugatur in Alexandrium oppidum* 171
Aristobulus perfidus Romam uinctus ducitur* 172
Aristobulus à Roma fugiens cum Romanis iterum pugnans uincitur* 176
Aristobulus à Cæs. dimissus à Pompeianis ueneno necatur* 181
Aristob. filius Alexãdræ* 230

Arist

Aristobulus sacerdotium ab Herode adeptus matris importunitate* 231
Aristobulus dolo Herodis submergitur* 233
Aristobulus filius Herodis primi Romam mittitur eruidendus* 267
Aristobulo in patriam reducto uxor datur* 279
Aristobulus accusatus, occiditur laqueo* 318
Aristobulus Herodis Chalciden. regis filius præses Armeniæ fit* 511
Aristo. minister Herodis regis Chalcidis* 491
Arius rex Lacedæmoniorum * 79
Armenia unde instituta 23
Arnon fluuius 174
Arrius centurio* 371
Arsaces rex Parthorum* 130
Arsanum castrum* 501
Arsinoë regina uxor Ptolemæi Philadelphi* 57
Arsinoë soror Cleopatræ* 238
Artabanus Medorum rex uincitur* 391.400
Artabani amicitia cum Tiberio Cæsare* 400
Artabanus Parthicus* 496
Artabazes filius Tigranis captus* 240
Artaxias rex Armeniæ* 240
Artaxerxes rex, aliàs Assuerus, magnificum conuiuium celebrauit* 28
Artaxerxes Vastim uxorem repudiat ibidem
Artaxerxis epistola pro Iudæis* 39
Arthemon Iudæos lassos inuadit in bello contra Arabes* 241
Arus Ptolemæi, uicus quidam * 372
Asa filius Abiæ profligat Zaream regem 444
Asahel filius Saruiæ perimitur 330
Asahel rex Damasci unctus ab Helia 453
Asahel Adher regis seruus, et in regno Syrorum successor 479.480
Asahel uicit Israëlitas 491, 492. & seq.
Asahel mortuo successit Ioachaz 490
Asahel mortuo regnum perueni

β t

uenit ad filium eius Addan 494
Asan filius Iesse 192
Asamonæus proauus Matthiæ* 85
Asamonæi* 18
Asamonæorum pontificum in principatu terminus* 227
Asaph* 14
Asaphon locus* 151
Asar pater Ioab, maritus Saruiæ 329
Asaracoldas rex Assyriorum 314
Asarcha Pētecoste Græce 149
Ascalon ciuitas Palæstinorum 222
Ascalon capta à Chananæis 236
Ascalonitarum pestis 365
Aschanes eunuchus 339
Aseritæ quam terram sint sortiti 223
Asina Balaam loquitur 177
Asinei & Anilei fratrũ duorum cõspiratio contra Parthos & Babylonios* 435
Asincus ueneno interijt* 441
Asiongaber, locus 422
Asochiton, aliàs Asochin, ciuitas Galilææ* 151
Asom filius Dan 84
Asophi filius Mareoth 397
Asor campus* 127
Asor condita à Salomone 420
Asosra genus tubæ Hebrææ 155
Asphaltitis palus 28.164. 466.495
Asphar lacus* 108
Asprenæ senatoris uestis malo omine cruenata* 458
Asprenas occiditur* 462
Asseneth filia Putipharis uxor Ioseph 71
Asserones mensuræ Mosaicæ 410
Assuerus, uide Artaxerxes
Assurim filius Dadan 39
Assyria unde dicta 40
Assyrij populi 23
Assyriorum bellum cum Sodomitis 28
Assyriorum strages Hierosolymam obsidentium 514
Assyriorum defectio à Medis 515
Astabus & Astaburas fluuij 95
Astaroth deus Palæstinorum 327
Astrologiæ & Geometriæ studium dium quanto tempore olim perdisci poterat 17
Athenienses Hyrcano tertio statuam dedicandam decernunt* 184
Athenion legatus* 72
Athrogeus uir ignobilis Iudæam inuadit* 370
Augusti & Agrippæ literæ pro Iudæis* 294
Augusti calliditas* 380
Augusti imperatoris obitus* 389
Aulon oppidum* 159
Aurantis regio Herodi datur* 267
Aurea aquila è templo direpta* 347
Auzoniblipsa ciuitis 449
Azariæ prophetiæ ad exercitum Asa 444
Azarias Oziam sacra temerantem prohibuit 500
Azarias filius Achimaë, sacerdos 533
Azarias puer socius Danielis 539
Azariæ infelix pugna Iudæorum præfecti* 96
Azarus pontifex* 350
Azeca locus 293
Aziazus rex Emesorum* 509
Azotus ciuitas capitur* 96
Azotorum pestis 364
Azimorum festiuitas 148. 507.521

B

Baacha ciuitas 346
Baal deus Achab & Tyriorum 449.486
Baal templum Samariæ concrematur, eiusq; sacerdotes interimuntur 487
Baal templum in Hierosolymis euersum 487
Baasa filius Mehelli 443
Baasa interficit Nadab eiusq; regno potitur 445
Baasa à Creone occisus 446
Babe liberi luunt pœnas* 258
Babel interpretatur confusio 19
Babylon ciuitas 106
Babylon à Cyro & Dario capta 547
Babylon Seleuco Nicanori Subditur* 50
Babylonicæ turris descriptio & extructio 18
Babyloniorum studium in capienda urbe Hierusalem 530

Universidad de Deusto
Biblioteca

Babyloniorum regum succes-
sio 345
Babylonij Hierosolymitas ca
ptiuos abducunt & peri-
munt 530.531
Bacchides hostis Iudæ Mach.
uastat Iudæam 101
Bacchides uictus cũ Ionatha
Abbaron fœdus inijt* 110
Bachuran locus 563
Bacchus pater Banaiæ 400
Bagathæus eunuchus* 30
Bagoas Pharisæus* 328
Baiæ oppidum Campaniæ*
424
Balaam propheta filijs Israël
benedixit, ac rursus contra
illos cõsilium dedit Balach
regi Madianitarũ 177.178
Baladas rex Babyloniorũ 515
Balam ciuitas 276
Bala famula Rachelis collo-
catur Iacob 50
Balas Rubenita 164
Balath urbs à Salomone con-
dita 420
Balathana locus* 325
Ballas rex Sodomitarum 28
Balleas rex Sodomitarum 28
Balsami radicem regina Ae-
thiopiæ prima Iudææ in-
tulit 424
Balsamum nasci in Hiericho
* 239
Balthasar Daniel in Babylo-
ne uocatus 339
Baltasar qui & Naboan rex
Babylonius 345
Baltasar captus 347
Baltasar prodigium 345
Banaa filius Rommon occidit
Isboseth 336
Banach princeps militiæ Sa-
lomonis 400
Banaias unus fortißimorum
Dauid Palæstinos uicit &
leonem interfecit 181
Barachias Israëlita 304
Barachus dux Israëlitarum
240
Barbarus Norbanus* 462
Barbarorum insidiæ contra
Herodem* 220
Barematim ab Isaac capitur
14
Bardanes filius Artabani rex
Parthorum à suis occisus*
500
Barismos 15
Baruch scriba & discipulus
Hieremiæ 524.534
Barzasarnes satrapa Par-
thus* 206
Basan princeps militiæ Salo-
monis 401
Basemath filius Ismaëlis uxor
Esau 46.57
Basima filia Salomonis uxor
Achinadab 400
Bataltidis regio 187
Bathania regio* 267
Bathuel filius Nachor 24
Bathyra uicus* 325
Batibius senator Ro.* 458
Batus mensuræ genus 404
Beelsephon locus 105
Belesemius scriba Cãbysis* 6
Bellorum leges 204
Belscelida ciuitas* 123
Beniamin ad Ioseph mittitur
74
Beniamin quasi furti reus ca-
pitur 77
Beniamin tribus quam ob cau
sam deleta 231
Beniamitarum bellum contra
Israëlitas 233.234
Beniamitæ uxores rapiũt 236
Besor torrens 324
Betharantha ciuitas Iulia di-
cta* 388
Bethel ager, & quid signifi-
cet 47
Bethel ciuitas 281.433
Berytus ciuitas* 315
Berytij Varo auxiliãtur* 372
Berœa ciuitas* 157
Beronice ciuitas, olim Ela
na 422
Beronice filia Salomes pri-
mæ, uxor Aristobuli quar-
ti* 279
Beronices nomine plures fuis
se de progenie Herodis*
405.481
Berosus Chaldæus de arca
Noë 15
Berosus meminit Abrahæ 25
Berosus de rege Sennacherib
514
Berosus de rege Nabuchodo-
nosor 543
Berothi ciuitas 200
Bersabeæ puteus 34
Bersabeæ ciuitas 270.453
Berselleus Galaadites benefi-
cus in Dauid 567
Bersellei filios Dauid mori-
turus commendat Salomoni
393
Beryllus Neronis pædagogus
*315
Beselecel filius Vri 227.141
Besor torrens 324
Betharantha ciuitas Iulia di-
cta* 388
Bethel ager, & quid signifi-
cet 47
Bethel ciuitas 281.433

Bethela urbs capta 230
Bethlehem ciuitas tribus Iudæ 231
Bethlehem à Roboam structa 436
Bethomis ciuitas* 156
Bethoron uicus & ciuitas* 103. 108
Bethsabee uxor Vriæ 350
Bethsabee petitio à Salomone 395
Bethsaida ciuitas Iulia dicta* 388
Bethzan ciuitas nunc Scytho polis 317
Betsamis uicus 266
Betsamis à Græcis Scythopo lis* 93
Bethsamitæ populi 267
Bethsephon ciuitas in biblijs Balasor 357
Betsura ciuitas à Roboam structa 436
Bethsura à Iuda Machabæo capta* 94
Bethsura à Simone Matachia expugnatur* 127
Bethsuritæ Antiocho Eupatori se tradunt* 99
Betthora locus 495
Bethulla* 108
Bettora uicus Iudææ* 88
Bezechim regio 328
Bozechini populi ibidem
Bibaste castrum* 115
Bibliorum translatio in Græcam linguam 51
Bibimasin dux* 46
Birito uilla* 102
Bitthora urbs Salomone condita 420
Blasphemiæ lex & pœna 198
Bobus terra aranda, nec diuerso genere seminanda 195
Bochor uicus 366
Bochorus pater Sabee 375
Boëthus pater Simonis Cantharæ* 483
Booz cognatus Elimelech ducit Ruth uxorem 259
Booz columna 408
Bosor ciuitas Arabiæ 187
Bos cornupeta 202
Boum triturantium ora non obliganda 195
Brachus legatus* 475
Britannicus occisus* 511
Brundusium urbs* 212
Bubo ominosus Agrippæ* 415
Burrus princeps militiæ Claudij* (490 511
Buzi sacerdos 264

Buzus, pater Simonis soceri Herodis* 265

C

CAbrothalia locus 156
Cadet locus 224
Cæcilius Bassus occisor Sexti Cæsaris 38
Cæsarea Capadociæ olim Mo ga 20
Cæsarea olim Stratonis pyrgus* 266. 489. 513
Cæsarea ab Herode extructa* 292
Cæsarea Philippi olim Panneas* 388
Cæsarea Philippi Neronia dicta* 518
Cæsares, Romanorum reges dicti 421
Cæsaris pugna contra Aegyptios adiuuãtibus Hyrcano Iamnæi & Antipatro* 183
Cæsonia uxor Caligulæ occisa 471
Cain fratricidium 9
Cain quæ inuenerit 10
Cainæ filij Enos ætas 13
C. Antonius Consul* 173
C. Fannij decretum pro Iudæis* 194
C. Iulij Cæsaris decreta pro Hyrcano tertio, & gente Iudæa* 189
C. Cæsaris cædes* 198
C. Martius Censorinus* 295
C. Norbani Flacci epistolæ pro libertate Iudæorum tuenda eodem
Caius filius Agrippæ* 361
C. Caligula filius Drusi* 410
C. Caligula quartus Romanorum imperator* 419
C. Caligulæ literæ ad Petroniũ de statuis erigẽdis* 432
C. Caligula insidijs Cassij Chereæ interemptus* 449
C. Caligulæ mollities* 450
C. Caligulæ uxor occiditur cum filia* 472
C. Caligulæ uita & eruditio* 472
Caleph regio 229
Caleph explorator Chananeæ 158
Calistus libertus C. Caligulæ * 455
Callimander à Iudæis uictus* 143
Calliroë fons Iordanis* 351
Cambises Aegyptum uastauit 105
Cambises Hierosolymã et tẽplũ restaurari prohibuit* 6

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cambiſes Damaſci defunctus ibidem
Camon ciuitas Galaadinorum 148
Campus Curicus 349
Campus maximus, regio* 400.& 506
Candelabra & canthari templi Salomonis 408.409
Canidius Gallus conſul* 226
Capharſaba locus & campus* 138.293
Capharſamala uicus* 103
Caphedon Samaræorum ſeductor* 397
Capiron locus* 168
Capitolium Romæ Iouis templum* 446
Cappadoces olim Moſcini 20
Capreæ inſula* 409
Captiuorum mos ſupplicandi 458
Carmelus mons 400
Carran locus 47
Carrorum prouincia amomi ferax, & reliquijs arcæ Noë celebris* 496
Carus Phariſæus occiditur*
Caſpiæ pylæ* 400 (328
Caſſander rex Macedoniæ poſt Alexandrum* 50
Caſsius Longinus præſes Syriæ poſt Vitellium* 275. & 493
Caſsius chæreas. uide Chæreas.
Caſsius præſes Syriæ poſt Craſſum* 180
Caſsius Iudæam uarijs malis affecit* 200.201
Caſtomachi à Iuda Machab. uaſtatur* 94
Caſtra regio 329
Catalogus pontificum à tempore Salomonis uſq; ad captiuitatem Babylonicã 533
Caulæ locus 537
Cedeſſa ciuitas 126
Ceila prouincia 390
Ceilani & Ceilitæ prouinciales eodem
Celeb filius Dauid 331
Celẽderis ciuitas Ciliciæ* 336
Celer millenarius diſcerptus* 509
Cenez Iſraëlitas ab Aſſyrijs aſſeruit 238
Cendebæus dux Antiochi Soteris à Simone Mattathiæ uictus* 136
Ceparius Quirini, ſenat.* 183
Cephalon frater Antipatri primi

primi* 168
Ceraſtes pater Pauſaniæ* 43
Cerimoniæ ſacerdotum & pontificũ tabernaculi 145. & ſequenti.
Cethæus filius Chanaan 22
Cethim filius Iani 20
Cethima inſula, nunc Cyprus eodem
Cetura uxor Abrahæ 39
Chabulan terra 419
Chacad Hebræorum ſapiens 401
Chadam 350
Chæreæ inſidiæ in C. Caligulam* 449
Chæreas impetit Caligulam gladio* 460
Chæreas Claudio inimicus occiditur* 480
Chalcis ciuitas* 169.181
Chaldæi olim Arphaxadæi 23
Chaldæi inſurgunt contra Abraham 25
Chãfilij et ex eis gentes 21.22
Chananæus filius Cham 22
Chananæa regio 22.31
Chananæa fame preſſa 26
Chananæi inimici Iſaac 46
Chananæorum exercitus in Gabaonitas 219
Chananæos occidendos 205
Chananæorum terræ natura 222
Chananæi à Ioſue deuicti eodem
Chananæi ab Iſraëlitis deuicti 234
Chananæi rurſus occupant Hebræos 236
Charanacha Ammonitarum metropolis 349
Chariathiarim ciuitas 267
Charra ciuitas 24
Chebron fons 536
Cheferitæ populus 218
Celion filius Elimelech 257
Cherubim figurationes arcæ Moſi 132 (407
Cherubim templi Salomonis
Chetomenæ, ueſtis ſacra 134
Cheton lineum ſacrum eodem
Chiatemeritæ populus 217
Chira aurarius Salomonis 407
Chodolochomorrus Aſſyriorum dux 28
Chozabi Madianius 182
Chronica ab initio mundi uſq; ad captiuitatem Babylonicam 532.533

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chusius & Chusæi 21
Chusi amicus Dauid 362
Cilicia olim Tharsus 20
Cinnamus princeps Parthorum* 499
Cinnira musica instrumenta 410
Cinthares pŏderis genus 133
Circuncisionis origo 31.438
Circuncisio Iudæorum et Arabum 35
Cis pater Saul, filius Abihel 272
Ciuitas prima 10
Ciuitas fugitiuorum 186
Claudius C. Caligulæ patruus* 435
Claudius quomodo imperium susceperit* 467
Claudius à militibus imperator electus* 474
Claudij obitus* 510
Claudij tempore fames facta 160
Clemens complex cõiurationis in C. Caligulam* 452
Cleodemus propheta 40
Cleopatra uxor Ptolemæi Epiphan.* 72
Cleopatra Alexandro erepta nuptum datur Demetrio Nicanori* 122
Cleopatra uidua Antiochum Soterem leuirũ ad nuptias & ad imperium inuitat* 135
Cleopatra insidiata Ptolemæo Lathyro filio* 152.153
Cleopatra Selene regina Syriæ* 162
Cleopatra Alexandram terætiam cum filio fugere inuitat ad Aegyptũ* 231.235
Cleopatræ malitia* 238
Cleopatra Hierosolymitis, uxor Herodis maioris* 324
Cleopatra uxor Gessij Flori* 524
Cluditus Romanus uir consularis* 458
Colobium quid 357 (407
Columnæ templi Salomonis
Cos insula* 157
Concisio locus 342
Conuallis benedictionis 467
Conuallis gigantum 340
Cophinum flu. 24
Coponius cum Cyrenio missus ad cẽsendum populum Iudæorum* 384
Corban quid significet 172

Corduba Iberiæ ciuitas* 448
Core filius Esau 57
Core cõtra Mosen seditio 163
Core cum CCL. uiris exustus 169
Coreæ ciuitas* 70
Cornelius Leo, tabellio Claudij* 495
Cornelius Faustus Syllæ filius muros Hierosolymorũ primus conscẽdit Põpeio ciuitatem obsidente* 173
Cornelius Sabinus* 461
Cornelij Sabini mors 480
Corona pontificis in tabernaculo 137
Corona aurea templi Salomonis 410
Correon locus 269
Corus quid* 265
Cotys rex minoris Armeniæ* 489
Coza Idumæorum deus* 257
Cozabi scortum Samariæ 184
Crassus præses Syriæ post Gabinium pecunias templi Hierosolym. deprædatus* 378
Crassus apud Parthos occisus* 180
Craterę tẽpli Salomonis 409
Creon occidit Baasan 446
Cretei Iouis templum* 84
Culmen loci nomen 466
Cumanus præses Iudææ post Tiberium Alexandrũ 504
Cumanus à Iudæis accusatus, in exilium mittitur* 509
Cusardus rex Assyriorũ 137
Cuspius Fadus Syriæ præses* 375
Cuspius Fadus in Iudæã missus* 492
Custobarus ab Herode affine suo occisus 259
Custobarus* 519
Cutha fl. 510
Cuthi & Cuthæorum transmigratio 508.509.et seq.
Cuthæi qui & Samaritæ* 510.140
Cuthæorum insidiæ cõtra Iudæos* 15
Cynaras rex Cypri* 459
Cypris uxor Antipatri Herodis maioris filia* 405
Cyprus insula, olim Cethima 20
Cyprianus maritus Cypridis filiæ Phaseli 405
Cyrene ciuitas* 179
Cyrenius præses Syriæ popu

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ium Iudæorum censet* 383
Cyrus Persarum rex contra regem Babylonium 345
Cyrus Iudæorum captiuitatẽ relaxat* 4
Cyrus filius Xerxis aliâs Artaxerxis uel Aßueri* 28
Cyzicus ciuitas 142

D

DAcæ Parthos inuadunt* 503
Dagon deus Palæst. 254(119
Dagonis templum in Azoto*
Dagon castellum Hiericũtis* 137 (256
Dalila Samsonis meretrix
Damascus unde instituta 23
Damascus subditur Dauid 345 (304
Damascus ab Aßyrijs capta
Damascus capta ab Alexãdro Magno* 45 (345
Damascenorũ ingens clades
Dan fons Iordanis 29
Dan filius Iacob 50 (223
Danitæ quã terrã sint sortiti
Danitæ in montana fugati 237
Dan ciuitas conditur 237
Dan uastatur ab Asa 446
Danielis historia 338
Daphne suburbium Antiochiæ* 222
Darda sapiens Hebræorum 401
Darius Medorum rex contra Babyloniam 345
Darius Persarũ regnum effecutus, donat Hebræos libertate & muneribus ad restaurationem urbis et templi* 7.11
Darij quæstiones cubicularijs propositæ* 8
Darij promißio ad Zorobabel, & munificentia in Iudæos* 11
Darij epistolæ ad præfectos Syriæ & Phœniciæ & ad Samaritas* 17
Darius ab Alexandro uictus, ad Persas fugiẽs remeauit* 46
Darius filius Artabani regis, obses datur Tiberio Cæsari* 400 (168
Datã & Abirõ uiui absorpti
Dathema castellum 93
Dauid filius Iesse pastor ouiũ in regem eligitur & ungitur 291
Dauid assumitur in citharœdũ et armigerũ à Saul 293

Dauid pugna cũ Goliath 295
Dauid concitatur inuida apud Saul 297
Dauid fuga ad Samuelem 301
Dauid & Ionathan iusiurandum faciunt 302
Dauid fugit hinc inde ad uarios 305
Dauid furiosum se simulãs, liberatur de terra Geth 305
Dauid Palestinos inuadit 309
Dauid proditur à Ziphæis 310.116
Dauid pietas erga Saul dominum licet hostem 311
Dauid cõtra Nabal arma mouet 313
Dauid castra dormientis Saul ingressus lãceã surripit 316
Dauid Serruarũ et Ammonitarum prouincias deuastat 318
Dauid factionis suspectus præ lio abstinere iubetur 323
Dauid consulto deo, insequitur Amalechitas 324
Dauid mortẽ Saul dolet 326
Dauid filij 331
Dauid fit rex tribus Iudæ 329
Dauid Michol uxorem suam recuperat 332
Dauid occisores Abner execratus 334
Dauid mortem Isboseth ultus 336
Dauid omnem principatum Israël consecutus 338
Dauid uxores & filij 340
Dauid Palæstinos uicit Hierosoly. 340
Dauid fœdus cum Thou rege 346
Dauid iterum bella infert Palæstinis 344
Dauid iniuriam ultus in Ammonitas 348
Dauid amore Bethsabee captus 350
Dauid adulterij arguitur à Nathan 353
Dauid reconciliatur deo 354
Dauid reuocat Absalon 359
Dauid à filio Absalon regno pellitur 361
Dauid exercitu contra filium instructo uictoria potitur 369
Dauid rursum contra Palæstinos bella gerit 378
Dauid fortes 379.380
Dauid ab Achimathõ impetitus p Abisai defenditur 378

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dauid uario metrorũ genere cantica et hymnos componit 379
Dauid mandati dei oblitus in cẽsendo populo 381. et seq.
Dauid impensas ad opus templi parat 384.390
Dauid Salomoni filio mãdat ædificationẽ tẽpli 385.391
Dauid Sacerdotes & Leuitas ordinat 390.391
Dauid morituri uerba ad Salomonem 392. & seq.
Dauid post anos septuaginta moritur & ingẽtes thesauros reliquit 393. et seq.
Dauidis sepulchri diuitiæ* 139
Debora Israelitarũ prophetissa 240
Decem præcepta legis 125
Decimæ leuitis dandæ 171
Decimarum lex 191
Dedicatio templi à filijs trãsmigrationis celebrata* 17
Deliorum decretum pro Iudæis* 194
Delon ciuitas* 70
Dela locus* 182
Demænetus orator* 150
Demetrius Seleuci filius rex factus, Antiochũ Eupatorẽ & Lysiam interficit* 101
Demetrij insidiæ aduersus Iudam ibidem
Demetrij cum Ionatha Abaron amicitia* 115
Demetrius in prælio contra Alexandrum Epiphanem occiditur* 114
Demetrius Nicanor Gripus Demetrij filius contra Alexandrum Epiphanẽ* 120
Demetrius rex contra Hyrcanum Ioannem* 142
Demetrius ab Alexãdro Zebenna superatus, ad Cleopatram uxorem fugiens, non recipitur, tandem interijt occisus ab Antiocho Cyziceno ibidem
Demetrius Eucerus rex constituitur* 155
Demetrius Eucerus Alexandrum Iamnæũ uincit* 156
Demetrij contra Philippum fratrem bella* 157
Demetrius Pompeij libertus Gadarenis præficitur* 174
Demetrius Andromachi filius* 303 (310
Demetrius Alexandrinus*

Demetrius Phaleræus bibliothecæ Ptolemæi Philadel. præfectus* 51
Demetrij epistola ad Ptolemæum pro transcribendis libris Iudaicis* 54
Demoteles tabellio Darij regis* 80
Desius mensis* 196
Deiopificia 56
Dei sentẽtia super hominem 8
Dei ira super Israelitas 14
Deuteronomij hostoria 190
Dei præceptum ad Saul ut Amalechitas penitus deleat 286.287
Deus irascitur Saul ob inobedientiam 288
Deus obedientia non sacrificijs delectatur 289
Deus carpit Salomonem, per prophetam 427.428
Dei indignatio contra Achab 445
Dicæarchia ciuitas 446
Diglah 7
Diluuium 12. & seq.
Diluuij qui scriptores meminerunt 15
Dinæ stuprum à fratribus uindicatum 56
Dinasus pontifex* 521
Dineas qui & Aretas, Obodæ successor* 309
Dineas Silæum ueneficij traducit apud Cæsarem ibi.
Dineus pater Eleazari latronis* 512 (545
Diocles de rege Babylonio
Diogenes quidã à Pharisæis occisus* 161
Diodorus legatus Iudæorũ* 140
Diodorus Apamenus, qui & Tryphon, uide in dictione Tryphon
Dion ciuitas 158
Dionysius Tripolitanus* 169
Diophantus pseudographus* 312
Dius hist. de rege Hira 484
Drimi nomen loci* 207
Distrus mensis Mecedonum* 17
Diuortij lex 198
Dius ciuitas Macedonũ* 47
Dochis princeps militiæ Salomonis 400
Dodoris filius Herculis 40
Dodus pater Eleazar 380
Doëch Syrus famulus Saul 305.307

Universidad de Deusto
Biblioteca

Doëch proditor beneficiorũ Achimelech in Dauid, sacerdotes iussu Saul interficit 307
Domitius Aenobarbus pater Neronis* 510
Domitius Nero ibidem
Dora ciuitas & castellum Idumææ 136
Doritarũ facinus in Iudæos* 484
Dorensis regio 400
Doris ciuitas 223
Doris uxor Herodis* 202
Dorotheus minister Ptolemæi* 62
Doron ciuitas 222
Dortus Iudæus* 508
Dosithei perfidia in Hyrcanum tertium* 247
Dositheus ab Herode occisus* 257
Dotan urbs 473
Droma concubina Gedeonis 245
Drusilla Agrippæ maioris filia, uxor Antiochi Comagen. regis* 491
Drusilla Felici nupta* 509
Drusus maior Tiberij frater, Antoniæ maritus* 407
Drusus Tiberij filius ibidem
Drusus turris* 267

E

EBalmons 220
Ebisar ciuitas 316
Ebron ciuitas 27
Ecatæus historiographus meminit Abraham 26
Echibene uxor Ezechiæ, mater Manasse 516
Edom cognomentum Esau 37
Egbathana locus 16
Egessarius rex Babylonius 545
Eglon Moabitarũ rex Israëlitas seruitute affligens ab Aoth interimitur 238
Elam filius Sem 23
Elamitæ ibidem
Eleazarus pontifex 2
Eleazarus Mosi filius 100
Eleazarus filius Aaron, patri successor in sacerdotio 173
Elezarus moritur 228
Eleazar filius Dodi uir fortis 380
Eleazarus frater Simonis Iusti sacerdotiũ adeptus* 56
Eleazarus Apphus, uel Mauro, filius Mathiæ* 85

Eleazarus ab elephante oppressus* 99
Eleazarus seditiosus pharisæus* 144
Eleazarus Crassum redimit pro spoliatione templi* 179
Eleazarus pontifex post Iozarum Boethi* 380
Eleazarus filius Annæ pontificis in sacerdotium succeßit post Ismaëlum Iabi* 389
Eleazarus cuiusdam Iudæorum factionis autor mulctatur à Fado* 493
Eleazarus Dinæi princeps latronum* 506
Eleazarus latro à Felice captus* 512
Eleazarus Ananiæ scriba capitur 518
Eleusa ciuitas nunc Sebaste* 391
Eleutherus fl. 238
Eli filius Ithamar sacerdos et Israëlitarum præses, lapsus de sella defunctus est 57. 259
Eli filiorũ uita & mores 260
Eli filij bello adunt 263
Eli pater Semeiæ 380 (326
Eli filius Samaris Babylonij
Eliab filius Ieße 291
Eliasib sacerdos post patrem suum Ioachim 24
Eliasibo mortuo Iudas filius succeßit* 42
Elica princeps militiæ tribus Iuda 394
Elicias maior* 428
Elimelech migratio in Moabitidem 257
Elioneus Cantharæ põtifex* 489
Elisas, Elisæi 20
Elom socer Esau 44
Elon filius Zabulon 83
Elon princeps Israëlitarum 251
Elon ciuitas uastatur 446
Emachoes locus circa Iordanem* 370
Emmaus ciuitas* 90
Endelechismus* 13
Enfron ciuitas à Iuda Machabæo capta* 95
Engadda 318
Epaphroditus Iosephum ad historias scribendas inuitauit 2
Ephan cognatus Dauid 379

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ephesina ciuitas 193
Ephesiorum decretum pro Iudæis* 192
Ephot uestimenti genus 136
Ephraim filius Ioseph 71
Ephraim tribus leuitarũ præfectus 154
Ephrata locus 56
Ephron agrum suum uendidit Abrahæ 39
Epicrates Iudæis Scythopolim prodidit* 143
Epicurei refutati 352
Epiphania 22
Eroge locus 300
Esau cum Iacob habitacula partitus, primatum uendidit 37
Esau cur & quando uocatus sit Edom 57
Esau filij 57
Eschon puteus 44
Esdræ historia* 3
Esdras scriba acceptis à Xerxe literis Hierosolymam proficiscitur* 21
Esdras consulto Achanomio abdicat alienigenas sacerdotum & leuitarum uxores* 22
Esdras moritur* 24
Eserimoth locus 155
Essenorum hæresis de animabus & corporibus* 119. 271.386
Essin quid significet 136
Eteron mons 223
Ethicus* 478
Ethan habitaculum Samson 254
Etheus princeps militiæ Dauid 367
Eua quid significet 7
Eua quomodo inducta et rursum expulsa sit paradiso 8
Euaretus delator filiorum Hero* 311
Euchei populi ab Hira uicti 419
Eui rex Madianitarum 185
Euilla & Euilæi 22
Euodus libertus Tyberij Cæsaris* 417
Eupator Ptolemæus* 67
Euphrates fl. Paradisi 7
Eupolemius filius Ioannis Gaddis 104
Euripus id est piscina* 80
Euricles delator filiorum Herodis* 310
Eutychus fur & delator Agrippæ* 411.413

Euxi

Euxinus pontus in quo Ionas à ceto est euomitus 498
Exercitus instruēdi ratio 154
Exodi historia 87. & seq.
Ezechias filius Achaz rex Hierosolymorum 506
Ezechias sacrificia diu intermissa reuocat 307
Ezechiæ oppressio ab Assyrijs 511. & seq.
Ezechias solatur ab Esaia propheta 513
Ezechiæ languor eiusq; uitæ prolongatio 515
Ezechias princeps latronum ab Herode occisus* 185
Ezechiel, pphetа adhuc puer cum alijs in Babyl. captiuus abducitur 525
Ezechiel in Chaldæa prophetans non auditur 526
Ezechielis prophetia de Sedechia 531
Ezi mater Iosiæ regis 518
Ezrica tutator regni Israël 503

F

FAbatus à Sylæo occisus 330
Fabius Damasci rector* 201
Fames tempore Dauid 377
Felix Malachi frater à Phaselo fratre Hero. superatus dimittitur* 202
Felix præses Iudææ post Cumanum* 509
Felix à Iudæis accusatur, succedente Portio Festo 515
Festum luminarium* 92
Ficula uicus* 71
Filiorum Israël eductio de Aegypto 105
Filij pro parentibus non puniendi, & contrà 203
Flaccus rector Syriæ 408
Flumina paradisi 7
Fluuius aquæ sanguineus 102
Fœdus putei 34 (192
Fornicariæ mulieris merces
Fortunatus libertus Agripp. maio. 424
Fratris defuncti semen excitandum 198
Fuluia à profugo Iudæo seducta* 397
Furius centurio* 173
Furti lex 201

G

GAal princeps Sichimitarum 246
Gabaa oppidum 231.447
Gabaa etymologia 292

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gabaa uastatur ab Israëlitis 234
Gaba oppidū Galilææ* 262
Gabala oppidum* 159
Gabaonitæ 218
Gabaonitæ callidæ fœderati cum Iesu 118
Gabaonitæ liberantur ibidem
Gabaonitarum punitio 378
Gabatha loci nomen 274
Gabathon oppidum Palæstinorum 443
Gaber militiæ princeps 401
Gabiar princeps militiæ Salomon. 400
Gabinius præses Syriæ* 175 & sequenti.
Gad filius Iacob 51
Gad propheta Dauid 382
Gadara oppidum expugnatum* 159
Gadara restauratur* 74
Gaddi oppidum 466
Galaad mons 53
Galaaditis regio 53.400
Galata oppidum* 166
Galatæ olim Gomeritæ 20
Galboa loci nomen 301
Galgala loci nomē 217.274
Galilæa sub ditione Herodis* 217
Galilæi deficiunt ab Herode* 224
Galmon regio, quæ Gilon in Bibliis 306
Gamala oppidum* 158
Gargazus* 51
Gaulalin oppidum 187
Gaulanitis 400
Gaulanitis regio* 159
Gaza capta ab Alexandro* 46
Eadē capta à Iudæis* 154
Gazarim oppidum 378
Gechegleth cognomen Rachelis 47
Gedeon liberauit Israël de Amalec. 242
Gedeonis uisio 242
Gedeon 70. liberorum pater, & unius naturalis 245
Gedeonis hostes, sui interfectores fœdi 244
Gelboë mons 319
Gellius Marci Antonij libidinis minister* 230
Gemellus ex aula Herodis exclusus* 302
Genasar lacus 388
Gerara locus Palæstinæ 33
Gera pater Semei 363
Gera pater Aoth 138

Gerareth ciuitas 444
Geraritidis regio 444
Germanicus pater Caligulæ occiditur* 401
Germanicus pater Agrippinæ 510
Germanicus ueneno interijt à Pisone* 392 (402
Germani milites Caligulæ*
Germani augurium de Agrippa maiore* 416 (494
Gessaban filius Ioæ rex Israël
Gersus filius Mosi 100
Gessius Florus præses Iudææ post Albinum* 519
Gessij genus & malitia* 524
Gessur regio 331
Gethasl. 7
Geth urbs & regio Palæst. 223.305.499
Getho urbs Palæstinorū 265
Getuli olim Euilæi 22
Gezerenna ciuitas 341
Gezonat princeps milit. Iosaphat 460
Gigantum genus 229
Gigantum conuallis 340
Gimon propheta mittitur ad Baasan 445
Ginaus uicus* 506
Gison id est cancellus 410
Glaphira marito mortuo redit ad patrem* 323
Glaphiræ nuptiæ cum Archelao affine, & mœstitia super marito, eiusq; somnium & interitus* 381
Gnidus loci nomen* 155
Gebolitis, Idumæa 58
Goboth loci nomen 117
Godolias præses constituitur Hierosolymis 534
Godolias interimitur per Ismaelem 536
Goliath Palæstini proceritas 293
Goliath prosternitur à Dauid 296
Gophna* 199
Gorgias superatur à Iuda Machabæo* 90
Gotholia filia Achab, uxor Ioram, regina Hierosolymorum 461.480
Gotholia studet exterminare genus Dauid ibidem
Gotholia perimitur 489
Gracchus Sabino auxiliatur contra Iudæos* 368
Græcorum impudens arrogantia 19
Granicum flumen* 44

Grana ciuitas à Iuda Machabæo capta* 95
Gratus miles* 474
Guta oppidum* 222
Gyon fl. paradysi 7
Gyon Græcis dicitur Nilus eodem

H

HAlabarches, id est princeps salis 504 (419
Hastartæ & Herculis tẽplum
Heber & Hebræi 23
Hebræi potiti Amorræorum terra 174
Hebræi patria iura trãsgressi 181
Hebr. uicti à Palæstinis 325
Hebr. uictoria de Palæstinis 269
Hebr. numerus è Babylone redeuntiũ in Hierusalem* 5
Hebr. bellum cum Amalechitis 117
Hebræorum bellum in Chananæos inscio Mose 161
Hebræorum genealogia 24
Hebron ciuitas 42
Hebron Saræ sepulchrum habet 39
Hecæa filia Iaphram, uxor Herculis 40
Hecatontamachi qui dicãtur* 151 (460
Hedrous princeps militiæ
Helan rex filius Baasa à Zamaria occiditur 446
Helchana uir leuita 261
Helchias gazophylax* 516
Helena Adiabenorum regina, cum filio ad Iudaismũ conuersa* 498
Heliab unus opificum tabernaculi 142
Helias Tesbites prophetæ increpat Achab, & pascitur à coruis 448
Helias filium uiduæ Sareptanæ resuscitat ibidẽ, & 449
Helias pseudoprophetas Baal occidi iubet, & fugit Iezabel 452
Helias inungit reges, futuros ultores Achab 453
Helias mittitur ad Achab propter Naboth iniuste occisum 455
Helias inuasores suos ulciscitur 468
Heliæ et Henoch mortem nemo uidit 469
Heliæ habitus 468
Heliæ precibus pluuia suspensa redijt 452
Heliachim tutor regni Ezechiæ 512
Heliachim pontifex custos thesaurorum Iosue 519
Helim 112
Heliopolis leonum ciuitas* 85.115
Helisæus prophetæ efficitur 454
Helisæi prophetia 471
Helisæus hostes obcæcatos ad Ioram traducit, ubi de eo plura 474
Helisæus moritur 494
Helisæus post mortem miraculis claruit 454
Helisæi sepulchri natura 494
Helladici populi à Iano orti 20
Hellespontus Lysimacho post Alexandrum cessit* 50
Helpis una ex uxoribus Herodis primi* 324
Heman unus ex sapientibus Hebræorum 401
Hemath ciuitas 523
Hemathenus rex cum Dauid fœdus iniit 346
Hemor rex 55
Hemsanea sacra tunica 135
Henoch 10
Henochia prima ciuitas mũdi 10
Henoch & Heliæ mortem nemo uidit 469
Henoch uixit 365. annos 13
Hercules auxiliatus filijs Abrahæ, duxit uxorẽ filiam Iaphram 40
Herennius Capito creditor Agrippæ* 409
Herodes 15. annorum præficitur Galilææ* 185
Herodes maior accusatus sisti iubetur apud Hircanum* 186
Herodes Iudææ tetrarcha* 205
Herodis fuga in Idumæam* 209
Herodes in ius uocatus belliũ Hyrcano mouere tentauit* 186
Herodes Syriæ præficitur* 200
Herodes accusatur apud M. Antonium* 206
Herodis bellũcũ Parthis* 207
Herodes à senatu Rom. rex Iudææ pronunciatur* 213
Herodes Roma rediens Antigon

Universidad de Deusto
Biblioteca

tigonum & Hierosolyma obsidet* 215
Herodes Galilæa potitus, latrones delet* 218(240
Herodis pugna cũ Arabibus*
Herodes Hyrcanum interficit* 248
Herodes mandat uxorem occidi* 250
Herodes honorifice à Cæsare excipitur, et splendide donatur* 250
Herodis auaritia* 227
Herodis ædificia* 259
Herodes propter occisam uxorem morbo correptus* 256
Herodis sæuitia in amicos & liberos Babæ* 257
Herodes theatra et quinquenalia instituit Hierosolymis * 260
Herodes oppida & templa construit in honorem Augusti Cæsaris* 267(399
Herodes Antoniam condidit*
Herodis beneficentia erga populum, tempore famis* 267
Herodis profectio ad M. Antonium, & pericula* 220
Herodi uariæ insidiæ structæ* 222
Herodes amore uxoris insanit* 235
Herodes Cleopatrã occidere molitus, deducit Aegyptũ* 299
Herodes sacerdotis filiam ducit uxorem, delubraq; & statuas erigit contra legẽ* 265
Herodes filios suos Romam mittit* 207
Herodis cum Iudæis controuersia* 382
Herodis cõtrouersiæ & reconciliatio cũ filijs 385. et se. Herodis liberalitas erga Rhodios* 393 (ibidem
Herodes agonotheta dictus
Herodes gloriæ cupidißimus, inq; suos sæuißimus ibidem
Herodes sepulchrum Dauid infeliciter aperit* 397
Herodes amoris in nurum falso accusatus, trascitur fratri 299
Herode ab eunuchis ueritatẽ odij extorquẽte, amici eius inuicem se accusant* 301
Herodes Alexandru filium in uincula conijcit* 303

Herode apud Cæsarem absente deficiũt Trachonitæ ab eo* 306
Herodes Nacebũ Arabum ducem occidit prælio* 308
Herodes traducitur à Syleo apud Cæsarem propter cæsos Arabes* 308
Herodes Nicolaum Damascenum legat ad Cæsarẽ, per quem ei reconciliatur* 310
Herodes quo pacto in filiorũ necem anhelauerit 310 & seq.
Herodis uxores et liberi* 324
Herodes Bathanæam regionem dat Zamari Iudæo Babylonio* 325
Herodes accusat fratrem Pheroram eiusq; uxorem conspirationis delatos* 329
Herodi produntur per mortem Pheroræ ueneficia in eum parata* 331
Herodes Antipatrũ subitarie Roma reuocatũ, reum agit ueneficij coram Varo* 335
Herodes morboiam obnoxius quid egerit, & morbus eius immedicabilis* 350
Herodes moriturus mãdat ut se mortuo Iudæorum primores interficiantur* 352
Herodes semet interficere conatus* 353
Herodis testamentum, mors, & tempus regni eius ibid.
Herodis pompa funebris & sepultura* 355
Herodis regni diuisio* 376
Herodis uniuersa prosapia* 405
Herodes filius maioris Herodis ex Cleopatra 323
Herodes ciuitates quasdã condit 389
Herodes Artabanum & Vitellium cõuiuio excipit* 400
Herodis amor in Herodiadẽ, & eius bellum cum Aretæ * 401
Herodes exilio damnatus, Herodiade eũ comitante* 424
Herodes frater Agrippæ maioris rex Chalcidis* 489
Herodi confertur potestas instituendi pontifices & sacerdotes* 495
Herodianus insidiatus Antiocho Grypo* 154
Herodotus Halicarnas. 421 438

Universidad de Deusto
Biblioteca

Heroum ciuitas 84
Hester historia* 28
Hieremias Elegidion Ioſiæ de ſcripſit 522
Hieremias ſpernitur, prophetans non auditur, prædicit Hieroſolymam expugnatum iri, uinctus abducitur, & luto immergitur 524 uſque ad 530
Hieremiæ prophetia de Sedechia 529
Hieremiam Nabuzardam ſoluit è uinculis 534
Hieremias Agypti ſubuerſionem & tranſmigrationem Iſraël prædicit 537
Hiericho capitur à Iudæis 214
Hiericus à Romanis diripitur* 216
Hieroboam filius Nabath cõtra Salomonẽ inſurgit 429
Hieroboam fugit ad Suſſachum 430
Hieroboam decem tribuum rex fit 432
Hieroboam adducens populum in idololatriam, increpatur à Iadon prophetæ 432.433
Hieroboam contra Abiam mouet bellum 440
Hieroboam & generis eius extinctio 443
Hieroboam filius Ioæ rex Iſraël qualis 497
Hieroboam mortuo ſucceſſit filius Zacharias 498
Hieron Hebræa lingua munitio 339
Hieroſolyma Beniamitis tributaria dicta 230
Hieroſolyma ſub Abraham Solyma dicta 339
Hieroſolymorũ reges quot et quandiu regnauerint 532
Hieroſolyma obſeſſa à Suſſacho 437
Hieroſolyma obſidetur & capitur à Babylonijs 528
Hieroſolymorum muri reparantur ſub imperio Xerxis* 26
Hieroſolymorum excidium et direptio templi ſub Antiocho Epiph.* 82
Hieroſolyma capta per Pompeium Magnum* 172
Hieroſolyma exponitur fiſcalibus Romanorum* 174
Hieroſolyma obſeſſa ab Herode 215
Hieroſolymam primus Dauid nuncupauit 339
Hieruſalem obſidetur à Dauid ibidem
Hieroſolymitanorum decem ciuium conſpiratio in Herodem 261
Hieus propheta arguit Ioſaphat 465
Hieus rex inungitur ab Helia 453
Hieus ab Heliſæo inũctus exterminauit genus Achab et ſacerdotes Baal 482. et ſeq.
Hieus Oziam eiuſq; quadraginta duos familiares occidit 484. 485
Hippa oppidum 435
Hira rex Tyri amicus Dauid 339
Hiræ epiſtola ad Salomonem 403
Hiræ munera ad Salomonem 418
Hiræ ænigmata à Salomone ſoluta 419
Hira filius Abybali eodem
Hiræ meminerunt Menander & Dius ibidem
Hominis ætas 24
Homicidij inquiſitio 193
Hor mons in quo ſepulta ſoror Moſi 172
Herodes filius Arthabani regis, præclarus* 391
Herodes imperator factus, ob ſeritatem à Parthis occiſus eſt ibidem
Hoſtiarum genera uaria pro uarijs 145
Hoſtes etiam ſepeliendi 200
Hur ciuitas 24
Hyrcanus filius Ioſephi Tobiæ* 74
Hyrcani aſtutia & prudentia* 75
Hyrcanus mittitur ad Ptolæmeum Epiphanem eodem
Hyrcanus Arionem in uincula conijcit* 76
Hyrcanus fratrum inſidijs circunuentus, duos eorum occidit* 78
Hyrcani ædificia et mors* 80
Hyrcanus qui & Ioannes, filius Simonis Matathiæ princeps ſacerdotum factus, obſedit Ptolemæum interfectorẽ patris ſui* 137
Hyrcanus ſepulchrum Dauid aperuit & cum Antiochio Sotere

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sotere amicitiam iniit* 139
Hyrcani militia contra Syros* 140
Hyrcani cum Romanis amicitiæ & cum Alexandro Zebenna* 140
Hyrcanus Samariam captam delet* 143
Hyrcano deus locutus ibid.
Hyrcanus ob felicitatem inuisus Iudæis* 142
Hyrcani mors et laudes* 145
Hyrcanus tertius
Hyrcanus filius Alexandri Iamnæi sacerdotium consequitur* 160
Hyrcanus ad regnum adspirans bello superatur a fratre* 165
Hyrcanus & Antipater ad Aretam confugiunt* 166
Hyrcanus adiuuante Areta Aristobulum fratrem uincit* 167
Hyrcano confertur sacerdotium à Cæsare* 182
Hyrcanus accusatur tyrannidis eodem
Hyrcanus Herodem ad iudicium sisti iubet* 186
Hyrcano capto aures præciduntur* 211
Hyrcanus è uinculis redit ad Herodem* 229
Hyrcanus interficitur ab Herode 248
Hyrcanus filius Herodis regis Chalcidis* 304

I

Iabel filius Lamech ex Ada 10
Iabella ciuitas uastatur ab Asa 446
Iabes ciuitas Galaadina 277
Iabesseni populi eodem
Iabis Chananæorum rex occisus 240
Iabis princeps Hebræorum occiditur 241
Iabitæ terrefacti per Naas ibidem
Iabitæ corpus Saul ui hostibus ablatum sepeliunt 327
Iaboth torrens 175
Iachin thalamus, columna templi 408
Iacimus filius Zamaris Babylonij 326
Iacob filij Isaac natiuitas 43
Iacob benedictione fratri suo Esau præripit 45
Iacob ad Laban fugientis uisio 46
Iacob quibus modis ex Laban filiabus ancillisq; nuptas et concubitus habuerit, quot item proles, quomodoq; à socero cum uxoribus & filijs aufugerit 49
Iacob cum uisione luctatur 54
Iacob luget filium suum Ioseph 63
Iacob in Aegyptũ ad Ioseph profectio 82
Iacob filij 83
Iacob uita defungitur 86
Iacobus Sosæ 391
Iacobus Iudæ Galilæi filius crucifixus* 504
Iacobus frater Iesu Christi lapidatus* 517
Iadon propheta increpat Hieroboam 433
Iadon à pseudopropheta seductus, à leone discerpitur 435
Iaddus Alexãdro Magno Hierosolymam ingressuro occurrit* 47
Iael filius Iesse 292
Iaer Galaadinus princeps Israelitarum 248
Iahel mulier occidit Siseræ 241
Iamblichus* 182
Iamin filius Simeonis eodem
Iamnia destruitur ab Ozia secundo 499
Iaphet filii & ex eis gentes 19
Iaso filius Eleazari Aphi* 105
Iasus pater Gedeonis 242
Iazara ciuitas 462
Iazihel propheta solatur Iosaphat 466
Iberes populi olim Iobelli 20
Ibidum natura 94
Idæ scelus de Paulina et Mundo* 395
Ida in crucem agitur* 396
Idæas filius Meriæ sacerdos 331
Idumæa ab Esau habitata & uocata 37
Idumæa & Gabolitis & Amalechitis dicta 38
Idumæorum rex Mosi uoto non acquicuit 172
Idumæa Iudæ, inde Simoni cedit 222
Idumæi à Iuda uicti* 94
Idumæa à Ioram Hierosolymorum

morum rege deficit 480
Iebusæi Hierosolymis pulsi 339
Iechabath ciuitas 518
Iephthe Galaadini Israëlitarum principis temerarium uotum 250
Ieresis mater Ioathan 502
Iesobos unus fortißimorum Dauid 379
Iesse filius Obed, pater Dauid 260
Iesua & Iesui filij Aser 84
Iesus Naue filius 119.158
Iesus prophetat 207
Iesus euertit Hiericho 213
Iesus fœdus inijt cum Gabaonitis 218
Iesus Chananæos exterminari iubet 223
Iesu mors eiusq; ætas 228
Iesus filius Iosedech sacerdotum princeps* 13
Iesus filius Eliasib à fratre Ioanne in templo occisus* 43
Iesus Iaso, filius Simonis frater Oniæ, sacerdotio præficitur & priuatur* 81
Iesu cõtra Oniam Menelaum seditio ibidem
Iesus fili. Sceæ pontifix* 381
IESV CHRISTI præconium* 394
Iesus Boëthi sacerdotio priuatur* 266
Iesus Damnæi filius pontifex* 518
Iesus Gamalielis filius pontifex* 519
Iethãn Hebræorum sapiens 401
Iethæus pater Amasæ 367
Ietro aliàs Rahuel socer Mosi 96.121.229
Iezabel uxor Achab, templũ Baal construit 148
Iezabel occidit pphetas 450
Iezabel interminata mortem Heliæ 454
Iezabel de turri præcipitata à canibus deuoratur 484
Iezara fons Samariæ 464
Iezonias princeps profugorũ in exilio Babylonio 534
Israël ciuitas 432.482
Israëlitæ populi 485
Immolatio porcorum illegitima* 83
Immunda quæ sunt 150
Imperia in manu dei esse* 418.419

Inda

Indathis dux Parthorum* 139
Inuenta esse restituenda 201
Ioas à commentarijs Ezechiæ 511
Ioas scriba monumentorum 519
Ioab cum Abner belligeratur 330
Ioab Asar & Seruiæ princeps militiæ Dauid 329
Ioab traducit Abner apud Dauid & traductum dolose occidit 219. & seq.
Ioab princeps militiæ constituitur 339
Ioab industria contra hostes 349
Ioab persequitur Sabee 376
Ioab Amasam interemit ib.
Ioab ciuitatẽ quam Sabee intrauerat, obsedit ibidem
Ioab obsidionem soluit, misso Sabee capite per murum 378
Ioab occiditur in templo 397
Ioachaz patris sui Iosiæ successor unctus abducitur in Aegyptum 524
Ioachazas rex Syrorum 490
Ioachas filius Hieu rex Israël 492
Ioachim qui prius Eliachim rex Hierosolymorum constituitur 423
Ioachim tributarius Nabuchodonosor occiditur, surrogaturque Ioachim filius 523.525
Ioachim seipsum cum matre & cognatis tradit regi Babylonio, surrogato Sedechia 525. & seq.
Ioachim filius Iesu princeps sacerdotum* 19
Ioachim alius, qui & Alchimus, princeps sacerdotũ* 100
Ioachim sacerdotis interitus* 104
Ioas filius Oziæ infantulus septem annorum clàm nutritus in regem ungitur 488
Ioas templum Hierosolymitanum reparat 492
Ioas post mortem Ioiadæ legum prævaricator factus, occiditur succedente filio Amasia 492
Ioas Zachariam prophetam in templo occidit ibidem
Ioas uastationem Hierosolymorum ab Asabel donarijs tem

Universidad de Deusto
Biblioteca

templi redemit 492
Ioas filius Iouchæ successor in regno 493
Ioas tribus prælijs iuxta prophetiam Helisæi uincens Syros moritur 494
Ioæ regis parabola ad Amasiam 496
Ioas Amasiam uincit 497
Ioas mater Ioachim secundi 515
Ioathabalus rex Tyriorũ 545
Ioathan diuinat 245
Ioathan filius Heli, sacerdos 533
Ioathan filij Oziæ regnum, gesta, & mors 502
Ioathan Achaz succedit 503
Iochobel mater Mosis 89.124
Iodabar ciuitas 346
Iodas princeps de tribu Leui 337
Ioannes princeps militiæ Iosaphat 460
Ioannes filius Zarij princeps profugorum in exilio Babylonico 534
Ioannes populum captiuum redemit de manibus Ismaëlis 536
Ioannes fratri Iudæ succedit* 41
Ioannes Iesum fratrem ob sacerdotium in templo interemit ibidem
Ioannes filius Simeonis pater Matthiæ* 81
Ioannes Gaddis filius Matthiæ occiditur* 83.108
Ioannes Hyrcanus Simonis Matthiæ filius 138
IOANNIS Baptistæ doctrina & mors* 401
Iohel filius Samuëlis 270
Iohoiades pater Banaiæ 346
Ioiadas pontifex maritus Iosabeth Hierosolymis sepultus 498
Ionæ prophetæ historia 497. 498
Ionas Annæ pontifex post Simonem Cantharam* 485
Ionij populi à Iano descendunt 20
Ionadab filius Samnæ solatur Dauid 358
Ionathas filius Abiathar minister Dauid 362
Ionathas qui & Abaron, filius Matthiæ* 85
Ionathas eligitur in locum Iudæ* 107

Ionathas ulciscitur Ioannem fratrem, & pugna ac fœdus cum Bachide* 109
Ionathas reciptt Hierosolymam* 112
Ionathas purpura indutus ab Alexandro Epiphane 117
Ionathæ uictoria de Apollonio Tito* 119
Ionathas Demetrio Nicanore uicto, mittit epistolas ad Romanos & Spartiatas* 128
Ionathas Nabathæos expugnat* 130
Ionathas capitur* 131
Ionathæ mors & sepultura* 134
Ionathas Absalomi amicus Simonis Matthiæ* 133
Ionathas Sadducæus Hyrcani Ioannis amicus 144
Ionathas Oniæ legatus Iudæorum* 193
Ionathas ignoranter maledicti reus factus à patre morti destinatur 299
Ionathæ oratio ad Saul pro Dauid 299
Ionathæ iuramentum ad Dauid 303
Ionathas bello cecidit 326
Ionathas filius Annæ post Caiaphan* 399
Ioram patri Iosaphat succedit 472
Ioram Hierosolymorum rex, parricida & idololatra factus 480
Ioram mortuo uxores & filij occiduntur præter Oziã ibidem
Ioram filius Achab Ochoziæ fratri succedit 481
Iora Achab filij & regis Idumææ bellum contra Moabitas 469.470
Ioram regis Israël gesta & pericula Samariæ facta 475. & seq.
Ioram ab Hieu occiditur 483
Iorã fil. Azariæ sacerdos 533
Iordanis decreuit Israëlitis transeuntibus 212
Iosaphat historicus Dauid 346.377
Iosaphat filius Asa patri succedit 447
Iosaphat bellum cum Ammonitis 463. & seq.
Iosaphat impetum Syrorum euadit 463

Ioſaphat increpatur ab Hieo propheta 465.466
Ioſaphat Moabitas & Amonitas domino pugnante uicit 466
Ioſebeth uxor Ioadi furatur Ioam infantulum 487
Ioſedeth ſacerdos in Babyloniam captiuus 533
Ioſeph filij Iacob ſomnia, eorumq; interpretatio 38.66
Ioſeph per Rubē ſeruatur 60
Ioſeph in lacum ponitur 61
Ioſeph Iſmaëlitis uenditus 62
Ioſeph continentia, ac fides erga herum 63
Ioſeph à carcerario lenius tractatur, pincernæ & piſtoris ſomnia exponit: poſtea Pharaonis ſomnia interpretatus, Aegypto præficitur 66. & ſeq.
Ioſeph uxor & filij 71
Ioſeph ſuper Beniamin compungitur, & fratres furti infamat 76
Ioſeph fratribus innotuit 81
Ioſeph frumenta uendidit 95
Ioſeph ætas, mors, & oſſa 87
Ioſephus filius Tobiæ Oniæ ſacerdotis nepos* 71
Ioſephi concio, & amicitia cum Ptolemæo Epiphane* 72
Ioſeph Zachariæ præficitur Iudæis, Iuda Machabæo perſequente Timotheum* 95
Ioſephus Iudæ mandato non parens, infeliciter pugnat ibidem
Ioſephus Matathiæ
Ioſephus quibus cauſis ad hiſtoriam ſcribendam incitatus 1
Ioſephus Iudaicum bellū ſcribit ante hiſtoriam Antiquitatum 35
Ioſiæ filij Amon regis laus 518
Ioſias feſtiuitatem azymorum agit 521
Ioſiæ mors & ſucceſſor 522
Ioſippus Herodis patruus, mulieribus Herodis iuſſa prodit* 235
Ioſippus fratruelis Herodis, eiuſq; gener* 324
Ioſephus filius Antipatri, frater Herodis in Iudæa cadit * 222
Ioſue ſuccedit Moyſi 186

Iozarus Boëthi deponitur à pontificatu* 380
Iozarus pontificatu priuatur * 388
Iſaac immolatio & conſtantia 38
Iſaac cōiugiū cū Rebecca 40
Iſaac repromittitur Abrahæ
Iſaac naſcitur 35 (14
Iſaac in Aegyptum profectio 43
Iſaac expulſus ab Abimelech 43
Iſaac oratio ſuper Iacob ibi.
Iſaac ætas & mors in Hebron 56
Iſachar tribus ſortita Carmelum 223
Iſacham Samaritis uxor Manaſſis & ſacerdotis* 44
Iſboſeth filius Saul rex Manalim conſtituitur 229
Iſboſeth diſſidium cum Abner propter concubinam 332
Iſboſeth occiditur 336
Iſchaboth filius Phinees 263
Iſidis templum Romæ deſtructum propter ſtuprum Paulinæ* 338
Iſmaël etymologia 31
Iſmaëlis genealogia ibid.
Iſmaël uxorem Aegyptiam duxit ibidem
Iſmaël filius Iabio pontifex* 389
Iſmaëlis cuiuſdam malicia in Godoliam 535
Iſmaël populum Maphat duxit captiuum 536
Iſraël uocatur Iacob & etymologia 54
Iſraël filiorum oppreßio in Aegypto 87
Iſraëlitæ opprimūtur à Moabitis, Chananæis, à Labin & Amalechitis 238. & ſeq.
Iſraëlitæ iterum liberati per Deboram & Baracū 240
Iraëlitæ uincunt Amalechitas & ſpoliant 117
Iſraëlitæ egrediuntur ex Aegypto 105
Iſraëlitæ tributarij facti Palæſtinis 251
Iſraëlitarum clades à Palæſtinis inflicta 262
Iſraëlitarū decem tribus tranſferuntur in Mediā ex Perſida 508
Iſtob rex 349
Itham locus circa Hieraſolymam 426

Itham ciuitas à Roboam structa 436
Ithamar filius Aarõ 140.263
Ithobaal rex, pater Iezabel, socer Achab 487
Ituræi subacti ab Aristobulo filio Hyrcani Ioannis* 148
Iturius amicus Herodis* 249
Iubal musicã coluit primus 10
Iubileus annus 153
Iudæi Hebræi 23
Iudæorum respublica qualis ante captiuitatem, & qualis post fuerit* 16
Iudæorum reditus ad Hierusalem sub Neemia et Esdra* 21
Iudæorum Hierosolymam repetentium numerus* 12
Iudæorum et Samaritanorum disceptatio* 116
Iudæorum studium in reparando templo ibidem
Iudæi quando primũ dicti* 26
Iudæi subiugati à Naas 276
Iudæorum status post Alexandrum* 50
Iudæi in Aegyptum ducuntur* 49
Iudæis beneficentia exhibita ab Asiæ regibus* 66
Iudæi infestationes passi à Samaritanis* 70.84
Iudæi coguntur abnegare legem* 83
Iudæis amicitia cum Romanis* 104
Iudæorum hæreses* 129.385
Iudæorum octingenti crucifixi* 136
Iudæi quæ oppida possederint regnante Alexandro Iamnæo* 160
Iudæi Romanis quando primum subditi* 175
Iudæi Herode eos animante, bellum contra Arabas cõpessunt* 242
Iudæorum seditio contra Herodem* 261
Iudæorum afflictio per Asiam & Libyam* 394
Iudæis permissum, plures habere uxores* 323
Iudæorum quadraginta, fortitudo pro lege* 349
Iudæi ab Herode morti destinati, liberantur è carcere* 354
Iudæorum tria milia cæduntur in templo per milites Archelai filij Herodis* 339
Iudæorum seditio contra Sabinum* 365. & seq.
Iudæi Roma excedere coguntur* 397
Iudæorum constantia ad Petronium pro conseruatione legis* 417
Iudæorum ingens cædes Seleuciæ facta* 445
Iudæorum libertas sub Claudio Cæsare* 481
Iudæorum dissidium cum Philadelphinis* 493
Iudæa uarijs tumultibus quassata, Archelao ad Cæsarem profecto* 368
Iudææ mala præside Felice* 513
Iudæa à sicarijs deuastata* 512
Iudæorum ingens clades tempore azymorũ facta* 505
Iudæorum seditio contra Samaritas* 507
Iudæorum contentio contra Syros* 513
Iudas Machabæus filius Matthiæ* 94
Iudæ uictoria de Apollonio & Seron ducibus Antiochi* 87
Iudæ uictoria de Lysia & Gorgia* 90
Iudas Hierosolymam occupat, templum & sacrificia renouat 91
Iudæ uictoria de Idumæis & Ammonitis et de Timotheo* 93
Iudæ clara uictoria cõtra Nicanorem* 103
Iudas summus sacerdos factus cũ Romanis amicitias iungit ibidem
Iudas nouissimo contra Bachidem prælio interijt* 105
Iudas Capsei, dux exercitus Ionathæ Abaron* 127
Iudas Essæus propheta* 147
Iudas Arifei legis interpres* 347
Iudas Ezechiæ latronis filius* 369
Iudas Gaulonites concitator seditionis & autor quartæ sectæ Iudæorum* 384
Iudas Eliasibi sacerdos* 42
Iudæ defuncto succedit frater eius Ioannes ibidem
Iudicum historia 228
Iulia uxor Augusti Cæs.* 392

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iulia Augusti filia, & duarũ ciuitatum nomen* 388
Iulia soror Caligulæ* 478
Izates filius Helenæ fit Iudæus* 497
Izatis mors & gesta* 500

L

Laba despondet filias suas Iacob 49
Labenna prouincia 480
Laban insequentis generum suum Iacob somnium 31
Laban fraudulentia ibid.
Laboſordachus 345
Lachis oppidum 436
Lagus pater Ptolemæi Soteris* 30
Lais parens Phaltis 316
Lamech filij & uxores 10
Laodicensium decretum pro Iudæis* 195
Lasthenes Cretensis* 118
Lazarus gigas Iudæus* 400
Legum præuaricatoris pœna 196
Leonum ciuitas Heliopolis* 115
Lepidus à C. Caligula occisus* 448
Leui filius Iacob ex Lia 30
Leuitici historia 145
Leuitarum princeps & numerus 154
Leuitarum trib. à militia segregatur 171
Leutis decimas dari iußit Moſes eodem
Leges Moſaicæ uariæ 143. 191
Libanus mons 220.400
Liberi ancillas non ducant 197
Libes olim Phuti 21
Libyas* 166
Libyam Phut instituit 21
Linum Hebraice cheton 134
Litthus ciuitas 105
Liuia mater Tiberij Neronis *389
Lollius 178
Loth frater Saræ adoptatus ab Abraham 25
Loth separatus ab Abraham 27
Loth captus & redemptus 28
Loth hoſpitatur angelos 33
Loth genuit ex filiabus 33
L. Valerius, Lucij filius Cos.* 183
L. Manlius L. Memmij filius * 140

L.Co

L. Copinius Collinæ filius* 183
Luctus triginta dierum pro mortuis 199
Lucullus* 162
Lud. Ludæ populi 23
Lugdunum oppidum Galliæ * 424
Lupus tribunus Cæſoniam Caligulæ uxorem occidit* 471
Lupus morte mulctatus* 480
Luza regio 30
Lycus fluuius* 139
Lydi populi olim Ludæ 23
Lyſanias filius Ptolemæi Minæi* 206
Lyſias Antiocho ad Perſida profecto, relinquitur ad deuaſtandam Iudæam * 99
Lyſias occiditur* 101
Lyſias oppidum* 169
Lyſimachus Helleſpõtum obtinet 301
Lyſimachus occiſus ab Herode* 237
Lyſimachus Pauſaniæ, legatus Iudæorum ad Romanos* 193

M

Maacha filia Thamar uxor Roboam* 437. 443
Maacharex 349
Macedones populi 22
Machabæorum historia* 82
Machamis filia Ptolemæi, uxor Dauid 335
Machir princeps Galaaditidis 367
Macherus castellum Iudææ* 162
Machir nutritius Miphibosseth 347
Machon ciuitas uastata à Dauid 346
Macro prætorij præfectus* 414
Madianitæ populi 176
Madianitæ uicerunt Iſraelitas 241
Madian ciuitas 96
Madianitarum & Arabum strages 244
Mageddon loci nomen 484
Mageddon ciuitas à Salomone condita 420
Magog Magogas instituit 20
Magus quidam seductor populi à Portio Feſto occi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus* 515
Malachus Arabs nutritius Antiochi qui Theos cognominabatur* 113
Malachi insidiæ contra Antipatrum* 199
Malachus rex Arabum Herodem frustratus* 211
Malathoës ciuitas* 407
Malchus qui & Cleodemus propheta 40
Mambre conuallis in qua requieuit Abraham 32
Manachasim genus Hebrææ uestis 134
Manachemi Esseni diuinatio de Herode* 271
Manahen Sellum perimens seipsum regem Israël constituit 501
Manahen defunctus in Samaria ibidem
Manalim regio 329
Manna quid 116
Manasses filius Ioseph 71.84
Manasses & Ephraim præfecti 154
Manasses filius Ezechiæ impietate insignis 516
Manassis captiuitas, & mors felix 517
Manasses filius Ioannis sacerdotis frater Iaddi ob connubium alienigenæ prohibetur accedere altare* 44
Manasseas Damascenus de arca Noë 15
Manue pater Samsonis 251
Maon desertum 311
Maon ciuitas 313
Mar amaritudo dicitur 118
Mara interpretatur dolor 258
Marcellus curator Iudææ cõstituitur Pilato Romã profecto* 398
M. Tullius Cicero consul, Cn. Pompeio Hierosolymam & templum capiente* 173
M. Agrippæ beneficia in Iudæos* 66
M. Agrippa cum Herode amicitias componit* 268
M. Antonius libidinis notatur* 231
M. Antonius uictus à Cæsare in bello Actiaco* 242
M. Antonius belli Romanorum dux cum Gabinio contra Iudæos* 175

M.Agrip

M. Agrippa Iudæorum iustitiatus* 281
M. Agrippæ cum Herode amicitia* 268.284
Marcus nepos Herodis* 481
Marcus præses Iudææ post Copinium* 388
M. Minutianus coniux sororis C. Caligulæ* 460. 478
M. Minutianus conspirator in mortẽ C. Caligulæ* 448
Mardochæus auunculus Hester pandit regi insidias eunuchorum 29
Mardochæi luctus de edicta contra Iudæos clade* 32
Mardochæus purpura indutus circunducitur per Aman inimicum* 39
Mardochæi decreta super diebus festis Iudæorum* 42
Mare Pamphylicum diuisum 110
Mareon ciuitas à Græcis Samaria 447
Mare æneum templi Salomonis 408
Mareon filius Ionathan 397
Maria soror Mosis moritur 172
Marion Tyriorum tyrannus ab Herode superatus* 202
Maria uxor Archelai filij Herodis* 382
Maria filia Agrippæ maioris desponsa Archelao Chelciæ filio* 491
Maria nupta Demetrio Alexandrino ibidem
Mariamme filia Hyrcani & Alexandræ, coniux Herodis* 230.406
Mariammetraducitur uiolati matrimonij* 237
Mariamne accusatur uenefitij apud Herodem* 254
Mariamne occiditur 255
Maris rubri diuisio 109
Marisa ciuitas* 96.140
Marissa à Roboam structa 436
Marisæni* 142
Marsus præses Syriæ post P. Petronium* 486
Marsus Agrippæ maiori inimicus 487.489
Marsias libertus Agrippæ* 409.420 (135
Masnaëmphtis pileum sacrũ
Masspha ciuitas structa ab Asa 446

Maſphat ciuitas 249.275 334
Maſphat interpretatur deorsum inſpicere 268
Maſſada ciuitas* 202
Maſſada oppidum* 210
Maſelmis mater Amon regis 318
Mathan ſacerdos Baal perimitur 489
Matathias filius Ioannis Antiochi mandatum contempſit* 85
Matathias idololatram Iudæum confodit ſimul & Apollonium* 85
Matathias primus perſuaſit, etiam ſabbato pugnam non eſſe detractandam ibidem
Matathias filius Abſalomi dux exercitus Ionathæ Abaron* 127
Matthias Cargalothi legis interpres* 347
Matthias Theophili Hieroſolymites ſacerdos* 350
Matthias ſeditioſus ſacerdotio priuatur ibidem
Matthias Annæ frater Ionæ pontifex* 486
Matthias Theophili pontifex, ſub quo bellū Romanorum contra Iudæos ſumpſit initium* 510
Mathon locus 330
Matuſe princeps Babylonius 58
Mauſoleum à Daniele conſtructum* 530
Mauſoleum Matthiæ & filiorum* 134
Maxilla loci nomen 253
Maxillus* 422
Meas uicus* 493
Mæander fluuius* 59
Medaba ciuitas* 109.140
Media* 545.26
Medi populi à Madeo orti 20
Medis ciuitas 522
Mega oppidum* 159
Megarus Babylonius priuceps 531
Melchenoth baſes 409
Melchizedech, id eſt, rex iuſtus 29
Melchis occiſus in bello 326
Melazarus legis peritus* 497
Mella ciuitas à Iuda Machabæa capta* 94
Melum ciuitas* 378
Memphis ciuitas 93

Memphis ciuitas à Minæo condita 421
Menander de obſeſſione Tyriorum 511
Menander tranſtulit antiquitates Sidoniorū ex Phœnicia lingua in Græcam 419
Menedemus philoſophus* 63
Mennius regulus* 447
Menſa propoſitionis quomodo extructa 132
Menſa aurea templi Salomonis 409
Mēſæ Ptolemæi Philadelphi admodū prætioſæ deo oblatæ deſcriptio* 58
Mēſis hyperuerethæus 147. 411
Menſis Arthemiſius 404
Menſis ſeptimi ratio 147
Menſurarum inuentio 10
Merari filius Leui 83
Meroë ciuitas Aethiopiæ 95
Mes filius Aram 23
Meſanæi populi ibidem
Meſopotamitæ inſurgunt in Abraham 26
Meſopotamitarū ſtrages 350
Meſopotamiæ difficultas 40
Meſraim hoc eſt Aegyptus 21
Meßabaſan ueſtis ſacra 135
Meſſalinam Claudius maritus necat* 510
Methir ſacra Hebræorum ueſtis 135
Methri cognatio de tribu Bēiamin ſortem regni accepit 275
Michææ præſagium aduerſus Achab, & alia geſta 459 460.461
Michol fil. Saul deſponſatur Dauid 298
Michol aſtutia 300
Michol poſt Dauid deſponſatur Phalti 316
Michol Dauid iterum remittitur per Abner 332
Michol Dauid ludentem cithara ante arcā ridet 42
Michol ex Dauid non concepit 243
Milas legatus Archelai regis Cappadocum ad Herodē* 312
Mileſius proditor* 150
Militis cuiuſdam impudentia, magnæ cladis iudæorum cauſa & origo* 505
Mina quid ſit 128
Minæus rex Aegypti conditor Memphios 421

Universidad de Deusto
Biblioteca

Miniada 15
Minutianus conspirator in mortem C. Caligulæ* 448 453
Miphiboseth filius Ionathæ quæritur à Dauid & ditatur 347
Miphiboseth ambitionis delatus exhæredatur 362
Miphiboseth falso delatus excusat se apud regem 374
Misa rex Moabitarum 469
Misach nomẽ Misaëlis pueri apud Nabuchodonosor 539
Misaël puer socius Danielis, à Babylonijs Misach dictus ibidem
Mirra pontificis 135
Mithridates reuexit sacra uasa templi ablata* 4
Mithridates Synaces præfectus Parthorum 157
Mithridates Parthorũ pfuga dimittitur à Gabinio* 178
Mithridates Pergamenus Cæsari auxiliatus contra Aegyptios* 181
Mithridates gener Artabani regis Parthorum* 441
Mithridates mouet arma contra Anileum, et superatus 443
Mithridates uicißim superat & occidit Anileum ibidem
Moabitarũ terrã depopulatur Ioram, Iosaphat, & rex Idumææ 470 (471
Moabitarũ rex immolat filium
Moabitæ à Babylonijs subiugati 31
Moab filius Loth ex filia seniore 31
Moabitæ populi ibidem
Moabitæ uincuntur à Iosaphat 460. 461
Moabitis regio 174
Moabitæ superati à Saul 278
Moabitas debellat Dauid 344
Modin uicus* 85
Monobazus Bazeus rex Adiabenorum frater & maritus Helenæ* 495
Monobazus filius Monobazi Bazei ex Helena ibidem
Monobazus iudaismũ subit* 500
Mõs Iingon ciuitas* 166 (154
Mõpsuestia ciuitas Ciliciæ*
Moraim mons, in quo immolatus Isaac 37 (90
Moses triũ mensiũ exponitur

Mosis sapientia 3
Mosis educatio eiusq; nominis etymologia 91
Moses diadema Pharaonis conculcat ibidem
Moses dux Aegyptiorum 93
Moses Tharbin filiam regis Aethiopiæ duxit uxorẽ 95
Moses regem Aegypti latenter fugit 95
Moses uidens rubum ardentem, iubetur educere filios Israël de Aegypto 97
Mosis prodigia 102. & seq.
Moses educit Israëlitas in Sina montem 111
Moses uirga aquam è petra elicuit 116
Mose manus extendente, Hebræi uincunt Amalechitas 119
Moses excepit Rahuel socerum suum uenientẽ ad Sina 121 (ibidem
Moses paruit monitis soceri
Mosis tabulæ 127
Moses quadraginta dies nullo cibo humano participatus ibidem
Mosis tabernaculum 127
Mosis arca 132
Moses bellicosos recẽsuit 154
Moses coturnicibus magnum exercitum satiat 155
Moses explorari suadet Chananæam 156
Mosis autoritas, legumq; eius reuerentia 159 (164
Moses ad Core seditiosum
Moses inuitat Datan & Abyrom ibidem
Moses à rege Idumæorum repulsam passus 172
Moses castrametatur ad Iordanem 176
Mosis oratio ante mortem & constitutiones 187
Moses populo legem scriptã dedit 190
Moses conuocat ecclesiam & prophetizat 207
Mosis mors & sublatio 209
Mosaicæ legis liber intra thesauros templi inuẽtus 219
Mulierum testimonium 193
Mulier à uiro Leuita mẽbratim secta in singulas tribus mittitur 233
Mundi creatio 5
Mundi adolescentis dolosum stuprum cum Paulina* 395
Muriam multitudo Azotorũ pro

prouinciã deuastauit 264
Musca idolum Accaron 468
Mutianus præfectus Syriæ Iudæorũ statuta tutatus* 66
Mygdonia, nunc Antiochia* 500
Myrrha filia Cynaræ regis* 459

N

NAama mater Roboam 430
Naas rex Ammonitarum Israëlitis captis oculos dextros eruebat 277
Naas occisus à Saul 278
Nabal uir stultus & crudelis 113 (315
Nabel interpretatur demens
Nabel moritur ibidem
Nabalota ciuitas* 166
Nabathæa prouincia 36
Nabath pater Hieroboã 429
Nabathæi* 94
Nabathæi Arabiæ gens 108
Nabathæi expugnantur à Ionatha Abarom* 130
Nabla musicum instrumentũ 410.380
Naboth iniuste lapidatus astu Iezabel 454
Nabuchodonosor primus rex Babyloniorum regem Aegypti & omnem Syriã subiugat &c. 5
Nabuchodonosor omnes Iudæorum nobiles castrat, literis instituẽdos curat, multa alia de eo 258.3
Nabuchodonosor secundus filius superioris et succes 244.& seq.
Nobuchodonosor successor 545
Nabuthæi ager
Nabuzardan princeps Babyloniorum contra Hierosolymam 5
Nacebus dux latronum à Herode uictus* 30
Nachor fratris Abrahæ genealogia 2
Nadab fil. Aaron igne consumptus 14
Nadab filius Hieroboam patri succeßit in regno 441
Nadab et omnis generis Hieroboam interitus ibidem
Nadab mortuo, Baasa occisor eius regno potitus ibidem
Naëma filia Tubalcain 10
Naida locus quem Cain incoluit 10

Namasus pater Hieu 453 482
Nathan filius Dauid 340
Nathan alius propheta narrat Dauid deo placere structuram templi 343
Nathan fil. Dauid arguit patrem 353
Nathan Adoniam regno pellit, et ungit Salomonẽ 388
Nathanaël filius Ieſſe 292
Naufragium Ionæ prophetæ 498
Naum prophetia 502
Nazaræi Corban offerũt 172
Neemias Iud. pincerna Xerxis* 24
Neemiæ cura & labor de reparandis muris Hierusalẽ* 27
Neemias moritur ibidem
Neerda ciuitas* 434
Nemrod filius Chusi 22
Nemrod filius Cham contemptor dei 18
Neptalim filius Iacob ex Bala 30.84
Neptalitæ quam terram sortiti 223
Ner patruus Saul 286
Nergella princeps Babyloniorum contra Hierosolymam 531 (533
Nerias filius Vriæ sacerdos
Neriæ pater Baruch discipulus Hieremiæ 234
Nero fil. Domitij* 510
Neronis crudelitas ibidem
Neruis cur Iudæi abstinent 55
Nicanor præfectus hospitum Ptolemæi regis Philadelphi* 62
Nicanor præfectus Sichimitarum* 84
Nicanor Demetrij amicus, in bello occisus contra Iudam Machabæum 103
Nicanoris Seleuci beneficentia in Iudæos* 65
Nicaula regina Aegypti & Aethiopiæ 422
Nicolaus Damascenus Iudæis patrocinatur* 66
Nicolaus Damascenus legatus Herodis ad Cæsarem placandum* 310
Nicolaus Damascenus pro Archelao uerba facit* 376
Nicomedes Gabiniũ & Scaurum accusat 169
Nilus fl. 95

Nilus in sanguinẽ uersus 124
Niniue ciuitas 514
Ninus ciuitas 23
Nisam primus mensis 105
Nisibis oppidum* 434
Nisibis terra* 500
Nobe ciuitas 305
Nocheus repudium Vastis suasit* 29
Noë seruatus 12
Noë anno ætatis sexcentesimo diluuium est factũ eodẽ
Noë preces, & pactum cum deo 16
Noë ætas, mors, & filij ibidẽ
Noë Græce Nochus 21
Noë plãtator uineæ, inebriatus 23
Noë arcæ ubi seruentur reliquiæ* 496
Noëmis uxor Elimelech 257
Noëmis interpretatur felicitas ibidem
Norbanus occisus* 462
Noua, loci nomen 310
Numenius Antiochi legatus Ionathæ Abaron ad Ro. & ad Spartiat.* 128
Numidius Quadratus præses Syriæ* 507

O

OBededon Leuita per arcam dei ditatus 3
Obech dispẽsator Achab 4
Oblationum deuotio in tabernaculo 3
Obeus pater Michææ prophetæ 4
Obedas rex Arabum* 3
Ocona ciuitas Iudææ* 1
Octauia filia Claudij ex Messalina uxore Neronis* 5
Ochozias filius Achab pa succedit in regno 4
Ochoziæ scelerati regis cas 468
Ochoziæ succedit Ioram 4
Ochozias filius Ioram (me dose hunc legis uocatum Oziam) 481.48
Odidas propheta 30
Odolla ciuitas 306 (43
Odolla à Roboam ædificata
Ofellius Hierosolymita 20
Og rex Galadinæ & Galanitidis perimitur 17
Og regis lectus ex ferro fa ctus eodem
Ogys regio 30
Ohad filius Simeonis 83
Olda prophetissa 520
Olibema uxor Esau 44

Olym

Olympus legatus Herodis* 113
Olympias filias Herodis uxor Iosippi eius fratruelis 324
Onias patri Iaddo succedit in sacerdotium* 49
Onias filius Simonis iusti pontifex post Manassẽ, et eius auaritia* 70.71
Onias filius Simonis patri succedit in sacerdotio* 79
Onia mortuo, Antiochus sacerdotij principatum dedit Oniæ Menelao* 83
Onias Menelaus reliquit patrias leges, ut placeret Antiocho eodem
Onias Menelaus occiditur* 100
Oniæ successit Alchimus, qui & Ioachim* 100
Onias Oniæ tertius filius fugit ad Ptolemæum Philometorem regem Aegypti occiso Onia Menelao* 100.114
Onias interficitur* 166
Oniæ prouincia 182
Onzora oppidum* 159
Ophni fil. Eli sacerdotis 260
Ophni à Palæstinis occisus 263
Ophyra locus Indiæ, nunc terra aurea 422
Oppida sub ditione Iudæorũ regnante Alexandro Iamnæo* 159
Oreb rex Madianitarum occiditur 344
Organorum musicorum Dauid species 379
Oriblo oppidum* 166
Orpha uxor Chelion 258
Orphan Iebusæus 339.340
Oza extinguitur 342
Ozi filius Eli patri successit in sacerdotio 264
Ozias prior, filius Amasiæ rex Hierosolymorum post patrem 497
Oziæ præsumptio ac percussio 500
Oziæ regnũ & studium 499
Oziæ plaga & mors 500
Ozias alter, rex succedens Phaceiæ 505
Ozias tributarius Assyriorum ibidem
Ozias captus cum decem tribubus transfertur in Mediam & Persida 508

P

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAcorus rex Medorum* 300
Pacorus dux Parthorũ* 206
Pacori fraus in Phaselũ 207
Palæstina 23 (269
Palæstini superati ab Hebræis
Palæstini superati 256.378
Palæstini uincunt Hebræos 316
Palæstini uicti Hierosolymis 340
Palæstini superati ab Oxia secundo 499
Pallas Herodis uxor primi* 314
Pallas seruus Antoniæ 413
Palus Asphaltitis 28
Pãphyliciũ mare diuisum 110
Panes propositionis 133
Panceæ oppidum* 388
Paphlagones olim dicti Riphæi 20
Pappus dux Antigoni occiditur* 223
Paradisi plantatio & flumina 6
Parentum contemptores 199
Parmenio arguit Alexãdrum Magnum* 47 (108
Parthicũ bellũ cõtra Herodẽ
Paschæ festiuitas et significatio
Paschæ sacrificia
Pasini castrum*
Paulinæ stuprum*
Paulus Aruntius*
Pausanias Cerastæ filius occidit Philippum regem Macedonum*
Pella ciuitas*
Pelusium Nili ostium
Pelusij obsidio
Pentecostis solennitas
Percussorum lex
Pergamenorum decretum pro Iudæis
Petra Arabiæ ciuitas, & castellum*
Petronia uxor Claudij*
Petronij contra Iudæos prudentia et modestia*
Phaceias filius Manahen patri succedit et moritur
Phaceias secundus, Romeliæ filius, rex Israel
Phædra uxor Herodis
Phanuel ciuitas
Pharaones omnes Aegyptiorum reges dicti usq; ad socerum Salomonis
Pharaon Aegyptijs interdictum

titur rex ibidem
Pharaoth Aegypti rex socer Salo. ibidem
Pharathõ ciuitas Effraim 251
Pharao Sara potiri conatus 27
Pharaonis somnia 68
Pharaonis edictum de Israelitarum masculis submergendis 88
Pharan, id est, conuallis 43
Pharisæorum hæresis* 129. 270.328.385
Pharisæorum & Sadducæorum controuersia* 144
Pharisæis administratio regni concessa* 160
Pharisæi quidam cõspirationis in Herodem conscij occiduntur* 318
Phaselus magni Herodis frater 186
Phaselus Felicẽ superat* 201
Phaselus moritur captus à Parthis, caput saxo illidẽs* 210
Phaselus & Phaselis turris et oppidi nomen* 392
Phaselus secundus filius Herodis* 324
Pherora filius Antipatri frater Herodis* 180
Pherora Iosippi fratris sui caput redemit* 225
Pheroras pro ultione fratris caput Pappo præcidit* 223
Pheroræ odium in filios Mariamnes* 386
Pheroras defert Herodem amoris in Glaphiram nurum apud eius filium* 308
Pheroras Herodi cõciliatus* 305
Pheroræ conspiratio in Herodem* 328
Pheroras moritur* 335
Phicolus dux Abimelech 44
Phideas sacerdos templi 535
Phidias Athenienſis 447
Philadelphinorum dissidium cum Iudæis* 493
Philarchus amicus Sylæi comprehenditur ab Herode* 330
Φιλέλλην 148
Philippion Minæi Ptolemæi filius occisus à patre* 181
Philippus rex Macedonum à Pausania interremptus* 43
Philippus tutor regni Antiochi* 97

Philippus Antiochi regnum inuadens, nactusq; occiditur* 100
Philippus Antiochi Grypi filius* 137
Philippus fil. Herodis* 314
Philippus Iudæam gubernat absente Archelao fratre* 359
Philippo pars Iudææ datur à Cæsare* 377
Philo legatus Iudæorum contra Apionem* 426
Philistijm filius Nemrod 22
Philistijm prouincia eodem
Philostephanus 151
Philostratus de rege Babyloniæ 545
Phinees filius Eli à Palæstinis occiditur 260.262
Phinees fil. Eleazari nepos Aaron 226 (185
Phinees Zamariam interfecit
Phinees dux Israëlitarum cõtra Madianitas ibidem
Phinees prophetizat 228
Phiscon Ptolemæus* 81
Phi'on fl. paradisi 7
Phiolaus rex Assyriorũ contra Seros pugnaturus muneribus placatur 501
Phraates princeps Parthorũ à filio occisus* 229 300
Phryges olim Tigranei ditiõ 20
Phut filius Cham 21
Phut fl. Phuti populi, prouincia ibidem
Pini natura 414. & seq.
Piso legatus Pompeij* 120
Piso German. ueneno interimit* 391
Pistoris Pharaonis somniũ
Pitholaus dux Hierosolymorum* 271
Pitholaus captus* 180
Planctus nomen syluæ 44
Platæne uicus 317 (44
Pluuia suspẽditur sub Achab
Pluuia redijt precibus Heliæ 453
Polemon rex Lyciæ* 500
Pollio præses custodiæ Claudij* 480
Pollio Pharisæus* 227.270
Pollio Romanus Herodis amicus filios suscepit erudiendos* 267
Polybius carpitur à Iosepho* 97
Polydeuces seruus C. Caligulæ* 447

Pompeius

Pompeius Magnus Tigranẽ debellans, Scaurum ad Syriam mittit* 168
Pompeij contra Aristobulum Iamnæi gesta* 172
Pompeius Hierosolyma & templo potitus eiusq; modestia* 173 (195
Pompeius Syluanus consul*
Pompidius senator* 451
Ponderum inuentio 10
Pontificum insolentia erga sacerdotes* 319
Pontificum Hierosolymæ catalogus 533
Pontificum & sacerdotũ pugna Hierosolymis facta* 514
Pontificum ab Aaron usq; ad Hierosolymorum excidium catalogus* 520
Põtius Pilatus præses Iudææ & eius regimen 389
Poppea uxor Neronis* 524
Portius Festus præses Iudææ post Felicem 515
Primitiarum ex frugibus immolatio 148
Principes sint in unaquaque ciuitate septem 192
Principes militiæ Salomonis 400
Procella uehemẽs Iudæorum crudelitatem ulciscens de Onia quinto* 167
Proculus Vitellius centurio 485
Prothanis ciuitas 27
Pseudo prophetarũ diuinatio de bello Achab contra Adadum 462
Ptolemais ciuitas Galilææ* 93.150
Ptolemaitæ populi ibidem
Ptolemæus rex Gesur 368
Ptolemæi, reges Alexandriæ dicti 428
Ptolemæus Soter fil. Lagi rex Aegypti post Alexãdrum* 50
Ptolemæus Soter cepit Hierosolymam ibidem
Ptolemæus captos Iudæos ducit in Aegyptum ibidem
Ptolemæus Philadel. prioris successor, rex Aegypti librorum conquirendorum studiosissimus* 1 & 151
Ptolemæus instinctu Demetrij Phalerei Iudæorum leges in Græcam linguam transferri curauit* 51

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ptol. liberalitas in captiuos Iudæos* 53
Ptolemæi epistola et dona ad pontificem Eleazarũ* 56
Ptolemæus protiosa munera deo offerenda misit* 58
Ptolemæus LXX. seniores Iudæorũ magnificè excepit, & præ gaudio in lachrymas prorupit* 61
Ptolemæus Eupator ab Antiocho uictus* 67
Ptolemæus Epiphanes* 67
Ptolæ. Epiph. Oniæ infensus reconciliatur per Iosephũ filium Tobiæ* 72
Ptolemæi mors* 81
Ptolemæus Dorimenis* 89
Ptol. Philometor annuit Oniæ ædificationem templi in Aegypto* 114
Ptol. Philometor locat Cleopatram filiam Alexandro Epiphani* 117
Ptolemæus insidias passus à genero Alexandro 120
Ptolemæus Alexãdro Epiph. iratus, filiam matrimonio iungit Demetrio Nicanori* 121
Ptolemæo mittitur caput Alexandri Balais uel Epiphanis ibidem
Ptol. Simonẽ Matathiam socerum suum interimit* 138
Ptolemæus ab Hyrcano Simonis filio obsessus, & occisis Hyrcani matre et fratribus, fugit ad Zenonem Cotylam* 137
Ptol. Lathyrus filius Cleopatræ, uxoris Antiochi Sotheris* 148
Ptole. Lathyri uictoria de Alexandro Iamnæo & Iudæis* 158
Ptolemæus captæ Ptolemaidæ infantes coqui iussit ibidem
Ptolemæus Minæi* 162
Ptolemæus filio occiso, nurum duxit uxorem 37
Ptolemæus dux militiæ Herodis interimitur* 219
Ptol. aulicus Herodis accusatur* 304
Ptolemæi sententia de testamento Herodis* 355
Ptol. latro à Fado perẽptus* 493
Ptol. Iamblychi filius* 182
P. Petronius iniuriam Doriturũ in Iudæos ultus 484

Pueri

Pueri primum leges discere iubentur 192
Puerperarum leges 152
Putiphares Aegyptius emit Ioseph 32
Putiphares Heliopolitanorũ sacerd. 71
Pythagoras philosophus* 271

Q

Q Vinquẽnalia certamina celebrata Hierosolymis per Herodẽ* 239.302
Q. Hortensius* 165
Q. Metellus Creticus ibidem
Q. Pompeius 470
Quintiliæ mulieris tortura* 430

R

Raab ob beneficentiam saluata 211
Rabazacus Themasius* 10
Rabath Ammonitarum ciuitas à Ioab obsessa 330
Rabath urbs deletur à Dauid 335
Rachelis pulchritudo 48
Rachel promittitur Iacob ibidem
Rachel collocat famulam uiro suo 50
Rachelis & Liæ dissidium ac reconciliatio ibidem
Rachel idololatria & astutia 53
Rachel ex partu mortua, & sepulta in Ephrata 56
Ragaba castellum 159
Rahuelis prudentia ad Mosen super litibus populi expediendis 121
Rahuel sacerdos socer Mosi 96.121
Ramatha ciuitas 445.488
Raphin uxor Adad 428
Raphidim terra 116
Raphia ciuitas ex pugnata 153
Rapsacis gesta 311.312
Rasin occiditur à rege Assyriorum 304
Rathimus molitur contra Iudæos ciuitatem & tẽplum restauraturos* 6
Rebe rex Madianitarum 185
Rebecca fil. Bathuelis uxor Isaac 43
Rebecca parturijt geminos ibidem
Rebecca fallit maritum 45
Rebecca sepulta in Hebron 56
Reblata ciuitas 531
Recem rex Madianitarũ 185
Reeha fil. Remnon occidit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Isboseth 336
Regum historia 260
Rhegini populi olim dicti Aschenezei 20
Remnon pater Banæ et Rechæ 336
Respha concubina Saul cum Abner concubuit 332
Reu filius Phaleg quãdo genitus 24
Rex quomodo eligendus 194
Ribdalusa ciuitas* 166
Rhinocolura oppidum et locus* 159
Risa uicus* 210
Roas petra 235
Roboam fil. Salomonis 361
Roboã duarũ tãtũ tribuũ rex factus patre mortuo 432
Roboã quomodo defectionem tribuum passus est ibidem
Roboã moliri bella in Hieroboã prohibetur à deo ibid.
Roboam quas urbes condiderit 436
Roboam infertur bellum à Susacho 437
Roboam repulsam patitur à deo per Semeiam 438
Roboam mortuo succedit Abias fil. 439
Roboth puteus 41
Romanorum prima amicitia cum Iudæis* 104
Romani Iudæis libertatẽ asserunt* 174
Romanorum victoria de Iudæis M. Antonio & Gabinio ducibus* 175
Ruben quid significet 50
Ruben fratricidium dissuadet 60
Rubenitæ altare collocant in ripa Iordanis 226
Rubri maris diuisio 109
Ruth historia 257

S

SAba ciuitas Aethiopiæ 95
Sabach unus principum militiæ Salomonis 400
Sabadaias princeps à Iosaphat instituitur 466
Sabatæi 22
Sabassarus præfectus Syriæ & Phœniciæ* 16
Sabatacha 22
Sabatacheni eodem
Sabbatum quid 6
Sabbaticus annus* 191
Sabæi populus 22
Sabæus contra Iudæos causam agens pro tẽplo Garizim, Sadoch filius Achitobi sub Dauid sacerdos 292.333
Saddochus Pharisæus cõcitator seditionis aduersus Cyreniũ, & autor quartæ sectæ Iudæorum 385
Salmanasar rex Assyriorum tributarium sibi fecit regem Israël 311
Salomon filius Dauid ex Betsabee 355
Salomon ungitur in regẽ 388
Salomon filiam Pharaonis duxit uxorem 398
Salomon quid à deo impetrauerit, & eius prudentia ib.
Salomonis quotidianum conuiuium, sapientia, libri, potestas in dæmones, &c. 401. & seq.
Salomonis hostiæ & sacrificia 415
Salomonis quanta fuerit argenti & gemmarum copia 425.426
Salomonis uxores & concubinæ 427
Salomonis regia 417
Salomon ænigmata soluit 419
Salomon quas urbes condiderit 420

zim, morte damnatur* 116
Sabee seditio contra Dauid 375
Sabee caput per murum demittitur 377
Sabion prodit insidias Alexandræ in Herodem* 232
Sabia mater Ioæ 490
Sabinus Cæsaris curator* 360
Sabinus rerum Cæsaris curator propter tyrannidem à Iudæis obsidetur* 365
Saboch Ethæus gigantũ proles 378
Sacerdotum & eorum uxorum lex 152
Sacerdotij commutatio ex tribu in tribum 264
Sacrificiorum genera & leges 145
Sacrum tabernaculum constituit Iesus 221
Sadoch princeps sacerd. 337
Sadoch Tacheus comitatur Dauid è regno pulsum 362
Sadoch sacerdos refragatur Adoniæ pro regno 386
Sadducæorum hæresis* 129. 278.328.386
Sadducæorum & Pharisæorum controuersia* 145

Universidad de Deusto
Biblioteca

Salomonis obitus, ætas, & sepultura 430
Salome Alexandra uxor Aristobuli filij Hircani Ioannis* 146
Salome filia Antipatri, soror Herodis, traducit Mariamnem apud Herodem illolati matrimonij* 237
Salome à Custobaro repudiũ passa* 258
Salome filiam suam corrumpit* 397
Salome amore in Sylæum frustrata, adulterij habetur suspecta* 300
Sallũ filius Idææ, sacerdos 331
Samachonitis palus 240
Samareon ciuitas & Samarus 447
Samarius unde dicta ibidem
Samariæ ab Abder obsessæ tanta fames, ut duæ mulieres filios suos ederint 475
Samaria olim, nunc Sebastia & Sebaste 262
Samaria obsessa ab Hyrcano Ioanne, sacerdote deletur 142. & seq.
Samaria capta à Tyro Assyriorum rege 308
Samaritæ hostiũ castra prædatur 477
Samaritæ accusantur apud Darium* 8
Samaritæ cuius fuerint naturæ* 40
Samaritæ & Cuthæi ijdẽ 310
Samaritanorum cum Iudæis dissidia* 301
Samaritanorum mala in Iudæos* 70
Sambalas Samaritæ equitum præfectus* 11
Samei uiri iusti sententia de Herode* 181
Samaræorum seditio* 391
Samosata oppidum* 228
Samsonis etymologia & natiuitas 231
Samson leonem suffocat ibidem
Samson trecentis uulpibus depopulatus messes Palæstinorum 234
Samson Gazæ portas effregit 250
Samson per Dalilam delusus Palæstinis traditur 257
Samson interijt unà cum tribus hostium milibus ibidem
Samsonis quæstio Thamnitis proposita 254

Samso

Samsonis parentes & uxor occisi à Palæstinis ibid.
Samuelis ortus 261
Samuel indignatus inungit Saul 274
Samuel prædicit afflictiones populo 271
Samuel prædicens Saul auferendum regnum, iniuria afficitur 290
Samuel pergit Bethlehem unctura Dauid regem 291. & seq.
Samuel senex filijs res dispensandas iniungit 270
Samuel Palæstinos subiugauit 268
Samuel cladem Israëliticam & filiorum Eli perditionem prædicit 262
Samuelis mors 313
Sanabalath Samaritæ pater Isacham, socer Manassæ fratris Iaddi* 44
Sanabalath mortuus* 46
Sangar princeps Hebræorum 239
Sanctum sanctorum in tabernaculo Mosis 130
Sapha scriptor Iosiæ regis 319
Saphin locus interpretatur scopulus* 47
Saphat pater Helisæi 454
Saraias scriba exercitus Dauid 346
Sarabasnas & Sisinnius satrapæ* 4
Sara uxor Abrahæ 27
Saræ ætas, mors, & sepultura 39
Sardonychum in ueste pontificali natura miranda 42
Sarobarzanes præfectus Syriæ* 15
Sareas pontifex 333
Sarepta ciuitas 448
Saris princeps Babyloniorũ contra Hierusalem 331
Saruia soror Dauid 316
Saturninus procurator Syriæ * 307
Saturnini sententia de filijs Herodis* 318
Satum mensuræ genus 478
Saturninus coniux Paulinæ * 344
Saturninus tutor Fuluiæ* 397
Saul filius Cis ungitur in regem 274
Saul ad regnum electus seipsum abscondit 275
Saul profligauit Naas & Ammoni

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ammonitas 278
Saul à suis militibus destituitur 281
Saul hostium 60000. occidit 285
Saul iubetur penitus abolere Amalechitas 287
Saul regno priuatur 292
Saul agitur dæmonio ibidem
Saul suo gladio interit 326
Saul & filiorũ corpora præcisis capitibus suspensa ab hostibus 227
Saulis sceleris in Gabaonitas expiatio 377
Saul alius Agrippæ cognatus* 519
Scala Iacob 46
Scaurus pecunia corruptus* 168. 175
Scipio Alexandrum Aristobuli filium securi percussit* 183
Sebastia ab Herode constructa* 263
Sebastia, olim Samaria* 262
Sebastus portus* 336
Sebatha conuallis 444
Sebeeth ciuitas Galaaditis 231
Sebon ciuitas* 159
Sebonitis regio* 80
Sedechias rex Hierusalẽ pro Ioachim
Sedechias capitur
Sedechiæ filij perimũtur, ipse autem excæcatus ducitur ad Babyloniam
Sedechias in Babylone moritur, & honorifice sepelitur
Sedechias pseudopropheta 402
Seductio Euæ
Segehem locus
Segete loci nomen
Segor locus
Seiran uilla
Seir mons
Seianus insidiator Tiberij 413
Sella uxor Lamech
Selensarus patrẽ occidit
Seleucus Nicanor Babylonem apprehendit*
Seleuci Nicanoris beneficia in Iudæos
Seleucus Soter filius Antiochi*
Seleucus filus Antiochi Gripi Antiochum Cyzicenum patruum occidit*
Seleucis expugnatur ibidem

Seleucia ciuitas condita à Seleuco Nicanore* 444
Seleuciæ Iudæi cæsi* 443
Selene Cleopatra regina Syriæ 102
Seleucia urbs Syriæ circa Antiochiam* 136
Sellum interfecit Zachariam filium Hieroboam, & eiusdem interitus 501
Semeias propheta Roboam 431.438
Semeias filius Eli, fortis Dauid 380.386
Semei conuicijs afficit Dauid exulantem 163
Semei exorat ueniam à Dauid 372
Sem filij & earum gentes 23
Semelius uetuit Iudæos ciuitatem & templum restaurare* 6
Sennaar campus 17
Sennacherib rex Assyriæ contra Hierosolymam castrametatus 511
Sennacherib à filijs perimitur 514
Sentij oratio ad senatum Romanum de imperio Cæsarum abrogando* 467
Seon rex Amorræorum 174
Sephori Galilææ populi* 176
Sephoris à quo condita* 388
Septimi mensis ratio 147
Septuaginta seniores Bibliorum interpretes cum donarijs à rege dimittuntur* 62
Sephor ciuitas Galilææ* 388
Sephora filia Rahuelis uxor Mosi 100
Serebæus Iudæorum princeps in reditu à Babylone* 13
Serõ dux inferiores Syriæ* 88
Serpens maledictus 8
Seruitæ populi 319
Seth Soboles & inuentiones 11
Sicelech uicus datur Dauid 318
Sichem filius Hemor uitiat Dinam 55
Sichima ciuitas eodem
Sichimitæ sternuntur 56.247
Sichimitæ saluati p Saul 298
Sichimitarum fraudulentia* 49.84
Sidon filius Chanaan & ciuitas 22
Sidon capta ab Alexãdro* 45
Sidonius Sichimitas nunc uocauit Hebræos* 49

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sidrach socius Danielis 539
Sigerammus Emesorum rex* 489
Silas Iudæus tyrannus 169
Silo ciuitas 429
Silo dux Romanorum contra Parthos ab Antiocho filio Aristobuli pecunia corruptus* 214
Simobarus rex Sodomitarum 28
Simon Iustus Oniæ patri succedit in sacerdotium* 56
Simon filius Oniæ auaro patri succedit* 80
Simeon filius Asamonei* 65
Simon Matathias uincit Tyrios ibidem
Simon à regione Tyri usque ad Agyptum militiæ præficitur ab Antiocho* 125
Simon Bethsuram capit* 127
Simon populum Iudaicum super luctu Ionathæ Abaron solatur* 132
Simon dux populi factus, à Tryphone circumueniri nequijt, Mausoleum fratri struxit, & arcem Hierosolymis diruit* 134
Simon perfidiam & ingratitudinem passus ab Antiocho Sotere* 1
Simon uincit Cendebeū* 1
Simon Dosithei legatus Idumæorum* 1
Simon Buxi Alexandrini sacerdos* 2
Simon Herodis seruus Iudæa infestat* 3
Simon Essenus somnij Archelai interpres* 3
Simon Camithi pontifex post Eleazarum Annæ* 3
Simon Boëthi Canthara pontifex* 4
Simon Hierosolymites detractor Agrippæ maioris* 4
Simon Galilæus crucifixus 504
Simon Cyprius Iudæus magus* 507
Sina mons 97.110
Siphas Galaadites 367
Sitenna puteus 44
Sisara dux exercitus Chananæorum interfectus à Iahel muliere 248
Sisinnius Syriæ & Phœniciæ præfectus* 415
Sobachus Ammonita 350
Sobnea, scriba Ezechiæ 511

Socho

Socho loci nomen 293
Socho ciuitas à Roboam structa 436
Sodomitæ uicti & Sodomitarum reges 29
Sodomorum excidium 33
Soëmus Herodi amicus mandatum Herodis pandit de Mariamne occidenda* 431
Soëmus interficitur* 455
Solstetit 219
Solyma ciuitas 29
Sondus Arabs à Sylæo occisus* 330
Sophon & Sophaci 40
Sosibius primas custodiæ Ptolemæi Philadelphi* 52
Sosius Herodis adiutor in bello Antigonum capit* 225
Spartiatæ* 118
Sponsi bello inutiles 204
Stagnum Genesar* 388
Strabo Cappadox* 144
Strabo Timagenes* 148
Stratonis turris* 149
Stratonis turris, nunc Cæsarea* 262
Stocheus libertus Agrippæ maioris* 417
Stola pontificalis à Vitellio sacerdotibus data* 398
Stolæ conseruandæ potestas Iudæis concessa* 493
Stolæ sacerdotales in templo Salomonis 410
Stolæ Leuitarum in templo Salomonis eodem
Suba Aegyptiorum rex 308
Suba rex à Saul subiugatus 286
Sudeas Phideæ, sacerdos 538
Suna ciuitas 319
Susa scriba Dauid 377
Susachus Aegyptiorum rex bellum mouet contra Roboam 427
Susachus templum Salomonis spoliat 438
Susa Persarū metropolis* 24
Sycamina* 152
Syllanus Ephesius* 395
Syllanus rector Syriæ* 392
Sylas libertus Agrippæ maioris* 417
Sylas præfectus militiæ fit* 484
Sylæus accusat Herodē apud Augustum Cæs.* 309
Sylæus Obodæ regis legatus exardet amore Salomes* 300
Sylæus Trachonitas ab Herode

rode deficientes suscipit* 306
Sylæus per Nicolaum Damascenum accusatus damnatur à Cæsare* 315
Simeon filius Iacob & quid significet 50
Symeõ obses datur Ioseph 74
Syri populi 23
Syria regio subditur Dauid 345
Syria cẽsetur à Cyrenio* 384
Syria & Phœnicia oppugnantur 509
Syria capitur ab Alexandro Epiphane* 117
Syri Samariam obsidẽtes turbantur à deo 477
Syriorum quot milia cæsa ab exercitu Achab 458
Syrorum bella contra Achab 456. & seq.
Syrus rex Meſop. profligatur 348

T

TAbernaculi filiorum Israël ædificatio 127
Tabernaculi ornatus instrumenta 128
Tabernaculorũ solẽnitas 148
Taburius mons 223
Tanganas præfectus* 1
Tarsicum mare 4
Taraches rex Aethiopum
Tarbis Moſen amauit
Tarichena ciuitas à Cassipta* 1
Tarsus oppidum
Teglatphalassar rex Assyrum
Templi Salom. structura
Templum spoliatur à Sasacho
Templum reparatur à Ioaſ primo
Templum Dagonis conflagratum*
Templum à Pompeio Magno captum*
Tẽpli Salomonis ædificatiuasa, & ornamenta
Templi eius destructi repetitio*
Thabor mons 24
Thadatlus dux exercitus Assyriorum
Thamar filio Dauid opponitur ad Ammon 35
Thamar Abſalon nupsit Roboam 337
Thoman occiditur 35
Thãna concubina Eliphas 5
Thamna

Thamna ciuitas Palæstinorum 253
Tgamnitæ populi 253
Tharsa ciuitas 501
Thare patris Abraham mors 24
Thumasti clementia in Agrippam captiuum* 415
Theſbon oppidum 448
Thecos oppidum à Roboam ſtructum 436
Theeua ciuitas 466
Theodas magus occiditur* 504
Theodorus Zenonis multos Iudæorum occidit* 153
Theodestius eunuchus* 39
Theophilus pontifex* 483
Theosta oppidum* 108
Theodectes oculis orbatus temerario ausu de lege scripturus* 65
Theopompus quid passus sit quòd legem attigerit ibid.
Thermusa concubina Phraatis* 390
Thermut Pharaonis filia Moysem expositum educat 90
Thobona ciuitas 253
Thou rex cum Dauid fœdus iniit 346
Thraces, olim Tirenſes 20
Tiberias condita ab Herode tetrarcha* 389
Tiberius Augusto succedit in imperio* 389
Tiberij uindicta de stupro Paulinæ & seductione Fuluiæ* 396
Tiberij mors Vitellio nuntiata* 403
Tiberij indignatio in Agrippam & reconciliatio* 410
Tiberij mors, natura & mores* 418
Tiberij simulatio erga Caligulam* 419
Tiberius Alexander præses Iudææ post Fadum* 504
Tigranes rex Armenius Iudæam inuadit* 162
Tigris fluuius 7
Tirathua uicus* 398
Titi & Vespasiani munificentia in Iudæos uictos* 66
Titius Syriæ procurator* 306
Tobias pater Ioſephi reconciliatoris Oniæ ad Ptolemæum Eupatorem* 71
Trachon prouincia Herodi datur, expulso inde Zenodoro* 267

Universidad de Deusto
Biblioteca

Trachonitæ latrones interficiuntur* 306
Trebellius Maximus* 470
Tres fortißimorũ Dauid aquã inter hoſtes hauſerunt 379
Tripolis ciuitas* 143
Troglodytis regio 39
Tryphon Diodorus Apamenus contra Demetrium Nicanorem* 123
Tryphonis aduerſus Antiochũ et Ionathã fraudulẽtia* 131
Tryphõ Ionathã Abarõ fraudibus capiẽs interfecit* 131
Tryphonis perfidia & nephas in Antiochum qui Theos dictus* 135
Tryphon perimitur* 136
Tryphon Theodionis tubellio* 495
Tubalcain ferrariæ artis inuentor 10
Tubæ per Moſen inuẽtio 155
Turibula in tẽplo Salo. 410
Turris Babylonicæ ædificatio 18
Tybris fluuius* 396
Tyrannus delator filiorũ Herodis* 311
Tyria ueſtis 426
Tyridates rex Armeniæ 500
Tyriorum animoſitas 5
Tyro carpens Herodem in filiorum mortem anbelan cũ filio apprehenditur*
Tyrus rex & urbs* 3
Tyrus urbs ab Alexandre ſtata*
Tyrus locus inter Arabiam & Iudæam* 3

V

VAchalim rex Ammonitarum 5
Vadracus proiecit corpus Iorã in agrum Nabot
Vagoſes grauiter Iudæos mulctat* 4
Valer. Gratus præſes Iudæ poſt Anniam Rufum* 5
Valerius Aſiaticus* 4
Valer. Aſiaticus occiſus* 4
Varus Iud. bel. & ſeditiones ſedat* 2
Vaſthis uxor Artaxerxis repudiatur* 2
Vaſuroth ciuitas 4
Veluenes Samaritæ* 5
Ventidius Baſſus dux Romanorum* 2
Vẽtidius Herodi Macherontem mittit* 2
Verannius legatus ad Clau-

dium de uſurpanda autoritate imperij* 475
Veſpaſiani munificentia in Iudæos* 66
Veſtium ſacerdotalium deſcriptio 134
Virga Aaron fronduit 170
Vitellius Syriæ præfectus Tiberio regnante* 375.398
Vitellius Hieroſolymis ſtolam reddit pontificibus ibid.
Vitellius Artabano reconciliatur ibidem
Vitis aurea Ariſtobuli* 168
Vitulæ aureæ adorantur ab Hebræis Roboam ſeducto re 432
Vlatha ciuitas Herodi datur * 269
Vniuerſi creatio 5
Volumnius procurator Syriæ* 307
Volumnij ſententia de filijs Herodis* 318
Vonones à Parthis pulſus capitur 391
Voſcheti ciuitas 318
Vr rex Madianitarum 185
Vrias filius Ioathan ſacerdos 533
Vriæ literæ 351
Vrias dolo Dauid regis occiſus 252
Vrias alius pater Chiræ 407
Vri princeps militiæ Salomonis 400
Vrion ſororius Moſi 119
Vſura prohibita 200
Vxor Loth in ſtatuam ſalis conuerſa 35
Vxor cuiuſdam Leuitæ à Gabaonitis ſtuprata 232
Vxoris diuortium 198

X

XAnticus menſis 106
Xerxes patri Dario ſucceſſit* 19
Xerxis regis epiſtola pro Iudæis* 19

Z

ZAbilus Arabs Alexandro Balai caput abſcidit* 122
Zabud mater Ioachim 523
Zacharias propheta filius Ioiadæ iniuſte lapidatur in templo 492
Zachariæ amici occidunt Ioam ibidem
Zacharias filius Hieroboam patri ſuccedens ſex menſibus regnauit 500.501

Universidad de Deusto
Biblioteca

Zacharias ab amico suo Selum occisus ibidem
Zacharias filius Achaz perimitur 504
Zacharias propheta prædicit apertionem templi* 16
Zamarias omne genus Baasa interemit 446
Zamarias semetipsum concremauit eodem
Zamari Iudæo Babylonio datur regio Bathanea contra Trachonitas* 325
Zaræas rex Aethiopiæ 443
Zaraſſa uxor Aman* 36
Zarnon dux Madianitarum captus 244
Zaroch Helchiæ, ſacerdos 333
Zebrex Madianitarum occiſus 244
Zebul princeps Sichimitarum 247
Zelotypiæ probatio 152
Zelpha famula Liæ 50.84
Zenodoria expellitur Trachone* 267
Zeno Cotylas* 137
Zerbin dux Madianitarum captus 244
Zethura ciuitas à Roboam ſtructa 436
Zeuſis amicus Antiochi* 44
Ziba famulus Dauid ſycophanta 340
Ziba libertus Saul Dauid occurrit 337
Zibæ fallacia proditur ibid
Zipha ciuitas à Roboam ſtructa 436
Ziphæi produnt Dauid 340
Ziphin locus aliàs Noua 340
Zizus princeps Arabum* 13
Ζῦρ unde Ζεὺς* 5
Zoara ciuitas* 10
Zoilus tyrannus Stratonis turris* 14
Zona ſacerdotum tabernacli 131
Zora ciuitas* 14
Zorobabel princeps Iudæorum mititur à Babylone per Cyrum, reſtituturus templum dei* 4.5
Zorobabelis ſententia de fœmine mulieris & ueritatis* 1
Zorobabel proficiſcitur reparaturus templum & urbem 11
Zur rex Madianitarum 183

FINIS.

VITA IOSEPHI PER D. HIERONYMVM.

*

IOSEPHVS Mathiæ filius, ex Hieroſolymis ſacerdos, à Veſpaſiano captus, cum Tito filio eius relictus eſt. Hic Romam ueniens, ſeptem libros Iudaicæ captiuitatis imperatoribus patri filioq; obtulit, qui & bibliothecæ publicæ traditi ſunt. Et ob ingenij gloriam ſtatuam quoque meruit Romæ. Scripſit autem alios uiginti Antiquitatum libros, ab exordio mundi, uſque ad decimumquartum annum Domitiani Cæſaris, & duos ἀρχαιότητ& aduerſum Apionem grammaticum Alexandrinum: qui ſub Caligula legatus miſſus ex parte gentilium, contra Philonem etiam librum uituperationem gentis Iudaicæ continentem ſcripſerat. Alius quoque liber eius, qui inſcribitur περὶ αὐτοκράτορ& λογισμ῀, ualde elegans habetur, in quo & Machabæorum ſunt digeſta martyria. Hic in decimooctauo Antiquitatum libro manifeſtiſſime confitetur, propter magnitudinem ſignorum Chriſtum à Phariſæis interfectum, & Ioannem Baptiſtam uere prophetam fuiſſe, & propter interfectionem Iacobi Apoſtoli dirutam Hieroſolymam. Scripſit autem de domino in hunc modum: Eodem tempore fuit Ieſus uir ſapiens, ſi tamen uirum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & doctor eorum qui libenter uera ſuſcipiunt: plurimos quoque tam de Iudæis quàm de gentibus ſui habuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

buit sectatores, & credebatur esse Christus. Cum
dia nostrorum principum cruci eum Pilatus addi
nihilominus qui eum dilexerant perseuerauerunt.
ruit enim eis tertia die uiuens, multa & hæc
alia mirabilia, carminibus prophetarum de eo
uaticinantibus: & usq; hodie Chri-
stianorum gens, ab hoc for-
titer uocabulum, non
defecit.

AVTORES QVORVM POtissimum testimonio partim comprobato, partim confutato Iosephus historiæ suæ fidem facit.

Acusilaus Argiuus
Agatharchides Gnidius
Alexander Polyhistor
Andreas
Apion grammaticus
Apollonius Molo
Apollodorus
Ariphanes
Aristæus
Aristoteles
Berosus Chaldæus
Cadmus Milesius
Castor chronographus
Chæremon
Chœrilus poëta
Conon hist.
Demetrius Phalereus
Dius hist.
Ephorus
Estius
Euhemerus
Eupolemus
Hecatæus Abderita
Hellanicus
Hermippus
Hermogenes
Herodotus
Hesiodus
Hieronymus Aegyptius
Homerus
Isidorus
T. Liuius
Lysimachus
Manethon
Menander Ephesius
Mnaseas Damascenus
Mochus
Nicolaus Damascenus
Pherecydes Syrius
Philon senior
Philostratus
Polybius Megalopolitanus
Polycrates
Posidonius
Pythagoras

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pythagoras
Strabo
Thales
Theodotus
Theophilus
Theopompus
Theophrastus
Thucydides
Timæus
Zopyrion.

FLAVII IOSEPHI RELIGIONE IVDAEI, historiographi Græci, uiri clariß. in x x. libros Antiquitatum Iudaicarum, è Græco in Latinum traductos Ruffino Aquileiẽ interprete, præfatio.

HISTORIAM conscribere disponentibus, non unam nec eandem uideo eiusdem studij causam, sed multas existere, & ab alterutro plurimum differentes. Nam quidam eorum sui sermonis pandere uolentes ornatum, & ex hoc gloriam aucupantes, ad partem huius disciplinæ accedunt. Alij uerò illis gratiam referentes, de quibus ipsam descriptionem esse contigerit, in eodem opere ultra uirtutem coacti sunt laborare. Quidam autem ipsa rerum necessitate uim passi sunt, ut ea, quibus interfuerunt cùm agerentur, scripturæ declaratione colligerent. Multos autem magnitudo rerum utilium, in occulto iacentium, inuitauit, ut historiam ex his ad utilitatem deberent proferre communem. Harum itaq; quas prædixi, causarum duæ nouissimæ mihi etiam prouenerunt. Bellum nanque quod inter Romanos & nos Iudæos fuit, & qui actus ei, quiq; finis accesserit, experimento ipse cognoscens, narrare coactus sum, propter eos qui ueritatem in ipsa cõscriptione corrumpunt. Præsens autem opus assumpsi, credens dignum studium etiam Græcis omnibus apparere. Continebit itaq; omnem antiquitatem nostram, & conuersationis ordinem, ex Hebraicis libris interpretatum. Dudum siquidem, cùm bella conscriberem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

proposueram declarare, qui fuerint in initio Iudæi, & quib
sint usi fortunis, et per quem legislatorem sint eruditi, hoc qu
ad pietatem aliamq; uirtutis continentiam noscitur attinere
quàm longis pugnantes temporibus, inuiti nouissime uener
ad certamina Romanorum. Sed quoniam ingens erat operis
ordo, & ualde perplexus, in ipso libro diuidens disponem
principia atq; finem, conscriptionem ipsam abbreuiare tent
Tempore nanq; procedente, secũdum illud, quod solet accid
grandia cogitantibus, mihi quoque segnities tarditasq; succ
tantum arripiendi materiam, in usu extraneæ linguæ, & à
stra consuetudine peregrinæ. Erant autem qui me historiæ
derio pro rebus talibus inuitarent: & præcipue horum omn
Epaphroditus, uir qui uniuersas quidem diligeret disciplin
maxime autem rerum gestarum cognitione gauderet, utiq; e
& ipse magnis rebus & multimodis causis interfuisset: &
omnibus mirabilem naturæ fortitudinẽ, & immutabilem suæ
tutis uoluntatẽ ostenderet. Huic enim uiro semper fui obedie
qui utiliter & bene agentiũ cooperator existeret: et ne uide
desidia potiũ quàm optimo labore gaudere, ad hoc me proti
armaui: illud quoq; super ea quæ iam dicta sunt, non trãsitor
cogitãs: quia per hæc, & de nostra prosapia aliquid tradere
stris uolui, & Græcis, si qui eorum scire quæ sunt nostra uol
rint. Comperi siquidẽ, quomodo Ptolemæorum secũdus rex, m
xime circa disciplinã & librorũ collectionẽ studiũ habẽs, in
stra præcipue lege opus suæ largitatis ostendit, & cõstituta ci
festinauit Græca uoce transferri. Pontifex uero Eleazarus, m
uirtute secũdus, non inuidit ut prædictũ regẽ hac utilitate pri
ret: cui omnino forsitã restitisset, nisi patriæ nostræ congruere
ut nihil bonorũ eius remaneret occultũ. Ideóq; mihi scilicet ip
cõuenire putaui, ut magnanimitatem põtificis imitarer, & ut r
giæ largitati similiter respõderetur ab eis, qui doctrinæ amato

roi

res esse noscũtur. Neq; enim ille omnẽ descriptionẽ à trãslatorĩ
bus accepit: quãdo ea tãtũmodo quæ legis sunt, hi qui ad expla
nationẽ missi fuerãt Alexãdriã, tradiderũt: cũ sint alia innume
ra, quæ per sacras literas indicãtur, utpote quinq; miliũ annorũ
historia in istis exposita: et diuersæ quidẽ in his continẽtiæ sunt,
multæ uero ciuitatũ fortunæ, & fortia facta ducũ, & mutabilita
tes cõuersationũ. Quod totũ ex ipsa præcipue historia poterit
quilibet agnoscere, si eã uoluerit lectitare. In qua etiam reperi-
tur, quomodo eis qui propriã uolũtatẽ non sequũtur, & ea quæ
bene sancita sunt, trãscendere non præsumunt, omnia ad termi-
num fideì tendẽtia prospere peragũtur, et honoris felicitas præ-
betur à deo. Quando uero recesserunt aliqui ab huius diligẽtiæ
ueritate, fiũt eis omnia sub inopia, quæ uidebãtur in abundãtia
constituta: & in calamitatẽ importabilem eis uertitur, quicquid
quasi bonũ agere festinabãt. Iam itaq; eos qui lecturi sunt hos li
bros, exoro, ut uoluntatẽ suam deo submittãt, & legislatorẽ no-
strũ probent, si naturã eius digne cõsiderauit, & semper decen-
tes actus uirtutis eius exposuit: puram rationẽ de illo custodiẽs
ab omni, quæ refertur ab alijs, turpitudine fabularũ: licet ex lon
gitudine tẽporũ, & ætate uetustiore potuisset multã figmẽtorũ
fallaciũ habere licentiã. Fuit enim ante annos duo milia: in qua
longitudine seculi, neq; ipsorũ deorũ generationes poëtæ, nisi
forte hominũ æstus aut leges dicere præsũpserũt. Integritatẽ ui-
delicet eorum quæ à me cõscripta sunt, procedens sermo ordine
proprio declarabit. Hoc enim me facturũ in isto negotio propo
sui, ut nihil adjiciã, nec iterum prætermittã. Quia uero penè o-
mnia ex Moseos legislatoris sapiẽtia apud nos pendẽre noscun
tur, necesse mihi est pauca de illo prædicere, ne q legẽtiũ quærãt
cur noster sermo, studiũ descriptionis habẽs de dictis et factis, in
tantã naturæ rationẽ processerit. Sciendũ itaq; quomodo legisla
tor ille omniũ rerũ, necessariũ iudicauit, ut qsquis suã uitã bene

Universidad de Deusto
Biblioteca

gubernaturus,& legẽ esset alijs positurus,dei primitus debe-
cõsiderare naturã,operaq; eius mẽte cõtẽplaretur,et eius ex-
plũ imitaretur,et quãtũ uirtus esset,hũc sequi tẽtaret.Neq;
uel ipsi legislatori fuit sufficiẽs mens,dũ in ipsius contẽplat-
deficeret:nec eis qui cõscripturi sunt, pro causa uirtutis alij
prosper euẽtus erit,nisi præ omnibus doceãtur,qa pater o
et dominus deus existẽs,et uniuersa respiciẽs,sequẽtibus se
felicissimã præbet:à uirtute uerò digrediẽtes,maximis cala
tibus subdit.Hoc ergo docere desiderãs Moses suos ciues
pulos,legis cõstitutionẽ nõ à iure cõmuni, nec à proprijs p
tis inchoauit: sed ad deũ & mũdi fabricã eorũ erigẽs mẽte
persuadẽs, quoniã creaturarũ terrenarũ opus dei præcip
mines sumus:dum habuisset eos iam ad pietatẽ obediẽtes,
bus reliquis eis facilime persuasit.Alij nanq; legislatores,
las sequẽtes,humanorũ delictorũ confusionẽ potius in deos
sacrilego sermone uerterũt, et multã malignis peccãdi licẽ
præbuerunt:noster uero legislator summã uirtutẽ deum ha
pronuncians,infudit hominibus eam participari,et eos qui
ter nõ saperẽt neq; crederẽt,iussit ineuitabiliter castigari.Sc
dũ hoc ergo argumẽtũ facere examinationẽ lecturos exoro.
enim cõsiderãtibus, nihil irrationabile dictũ, nihil ad maies
dei atq; clementiã uidetur incõgruũ.Cũcta nãq; circa natur
rerũ affectionẽ consonã habere noscuntur,alia quidẽ aperte
simplici modo legislatore tangẽte, alia uerò cũ sua honestat
legorice profitẽte.Quæcũq; autẽ clare dici proderat,hæc m
feste declarauit.Volẽtibus autẽ etiã causas rerũ singulas cõ
rare,contemplatio multa nimis,& ualde philosopha reperi
Quod ego nunc quidem dicere superpono:sed deo nobis temp
præbẽte,post hoc opus tẽtabo cõscribere.Cõuertar autẽ ad r
narrationẽ,reminiscens primitus eorum, quæ de mundi fabri
Moses dixit.Hæc autem in sacris libris comperi ita scripta.

Fla

FLAVII IOSEPHI IVDAEI HISTORIographi uiri clariß. Antiquitatum Iudaicarum liber primus.

De creatione cœli & terræ,& operibus sex dierum,& requie diei septimæ. CAP. I.

IN PRINCIPIO creauit deus cœlum & terram. Sed dum terra ad aspectum non ueniret,& profunditate ac tenebris celaretur,& spiritus dei desuper portaretur,deus lumen fieri iußit: quo facto, considerans omnem materiam, separauit lumen & tenebras: Et alij quidem ei nomen imposuit noctem:aliud uerò uocauit diem:uesperè & manè appellans initium lucis & requiem. Et is quidem est primus dies. Moses autem eum unum dixit. Et licet sufficiam causam huius rei etiam nunc dicere, tamen quia pollicitus sum rationem causarum singularum seorsum tradere,ad illud tempus & huius rei interpretationem me necessarium est differre.Post hæc secunda die cœlum super omnia collocauit,illudq; ab alijs distinguens, in semetipso constitutum esse præcepit: & ei crystallum circunfigens,humidũ eum & pluuialem,ad utilitatem quæ fit ex imbribus terræ, congruè fabricatus est. Tertia uerò die statuit terram,circa eam mare diffundens.Ipsa uerò die repentè uirens herba, & semina de terra sunt orta. Quarta autem die ornauit cœlum sole & luna,alijs q; sideribus: motus eis tribuens & cursus,quibus horarum distinctiones aperte designarentur. Quinta uerò die animalia natatilia & uolatilia, alia quidem in profundo,alia uerò in aëre esse constituit; copulans

Gene.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ea ad cõmunionem atq; permixtionẽ causa sobolis profitur
& ut eorum natura multiplicari posset & crescere. Sexto
die creauit quadrupedum genus, masculũ faciẽs atq; fœmina
in qua etiam hominem finxit. Ita ergo mundum cũctum sex
bus, & omnia quæ in eo sunt, facta Moses ait: septima die
ab operibus manuum suarũ requieuisse dicens. Vnde etiam
ea die laboribus proprijs uacare dignoscimur, eum sabbat
appellantes: quod nomen requiem Hebraica lingua significa

De plasmatione protoplastorum: & plantatione paradisi: deq;
troductione Adam & Euæ in ipsum. CAP.

Gene. 2. POst septimam uero diem cœpit de hominis natura M
reddere rationem, ita dicens: Finxit deus hominem, pu
rem de terra sumens, & in eum spiritum inspirauit & anim
Hic autem homo Adam uocatus est: quod nomen Hebraica
gua significat rubeus: quoniam conspersa rubea terra fact
Talis est enim uirgo tellus & uera. Præsentauit autem deus
malia Adæ secundũ genus, fœminam masculumq; demonstr
& his nomina imposuit, quibus etiã nunc uocantur. Videns
tem deus Adam non habentem societatem ad fœminam, neq;
habitationem, cum utiq; non esset delectatus ut in alijs anim
bus quæ copulata uidebantur: una die eo dormiente auferens
stam eius, finxit ei mulierem: & Adam sibi coniunctam cog
uit de se fuisse plasmatam. Ischa uero Hebraica lingua mul
appellatur. Nomen uero mulieris illius erat Eua: quod sign
cat omnium uiuentium matrem. Dicit autem etiam deum pl
tasse ad Orientem paradisum omni germinatione florentem
hoc enim esse & uitæ plantationem, aliamq; prudentiæ, qua
gnosceretur quid esset bonũ, quidue malum: & in hunc hort
introduxisse Adam & eius uxorem, præcipiẽtem plantation
eos habere solicitudinem. Rigatur autem hic hortus ab uno
mine, circa omnem terram undiq; profluente. Hic in quatuor
uidit

uiditur partes: & uni quidem nomen est Phison, quod inunda-
tionem significat: eductus in Indiã, pelago late diffunditur: quẽ
Getha nũcupatur à Græcis. Euphrates autẽ & Tigris in mare
Rubrum feruntur. Vocatur autem Euphrates quidem Foras,
quod significat dispersionem seu flos. Tigris autem Diglath,
quod indicat acutum aliquid & angustum. Gyon autem per
Aegyptum fluens ostendit eum qui nobis ab Oriente redditur,
quem Græci appellant Nilum.

De transgressione protoplastorum: & eiectione eorum è
paradiso. CAP. III.

DEus igitur Adam & mulierem ex alijs quidem plantatio- Gene. 2. & 3.
nibus gustare præcepit, de prudentiæ uero plantatione uo
luit abstinere: prædicens, contingẽtibus ex ea perditionem esse
uenturam. Et dum illo tempore cuncta animalia concordarent,
serpens cohabitans cum Adam atq; muliere, inuidiam habuit, in
quibus eos arbitrabatur esse felices, obedientes utiq; præceptis
dei: quos putans per inobedientiam calamitati succumbere, per-
suasit malo uolũtate mulieri, ut de prudentiæ plantatione gusta
ret, dicens in ea boni maliq; esse cognitionẽ. Quo facto, beatam
eis uitam, & cui nihil diuinæ cognitionis deesset, dicebat acce-
dere. Et seduxit quidem mulierem, ut dei mandata contemneret.
Quæ cum ex illa plantatione gustasset, & tali epulatione gau-
deret, etiam Adæ ut uesceretur exinde persuasit. Quo facto, co-
gnouerunt semetipsos esse nudos: confusionemq; manifestam ha-
bentes, tegumentũ sibimet requirebant. Illa nanq; plantatio, cau
sa acuminis erat & intellectus. Foliis ergo fici semetipsos ope-
ruerunt: & hæc genitalibus opponentes, uidebantur sibi magis
esse felices in his, quæ prius putabant se difficilius inuenire. Deo
autem in hortum ueniente, Adam quidem prius, ne ad eius ueni
ret alloquium, conscius iniquitatis suæ, discessit. Deus itaq; inten
dens quod egerat, causam inquirebat, propter quam prius eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

delectaretur alloquio, postea uerò refugeret & confunderetur. Illo uerò nihil loquēte, eò quòd se cognouerat dei transgressorem fuisse mandatū, deus ait: Mihi quidem de uobis notum est, quòd admodum felicem uitam, & extra malorum omnium passionem habueritis, nulla solicitudine uestrum animum conturbāte: cui uobis sponte ad fruendum, & ad uoluptatis abundantiam orrentur uniuersa, me prouidente, uirentia sine uestro labore ... miseria: sed nunc malis præsentibus senectus uelox uobis ... niet, & non longa uita succedet: quoniam mihi contumeliam ... uoluntate fecistis, mea mandata præuaricando. Neq; enim uir... tis causa taciturnitate constringeris, sed mala conscientia retin... ris. Adam uerò peccati ueniam postulabat: rogabatq; deum, ... eum nimis affligeret: & de facto cōiugem accusabat, dicēs se ... ea seductum deliquisse: quæ rursum de serpente, qui eam sedu... rat, querebatur. Deus autem Adam uictum cōsilio mulieris, p... næ subiecit: præcipiens terræ, ne quicquam eis sponte profer... sed laborantibus & operatione contritis: alia quidem fructu... redderet, alia negaret. Euam uerò partu & conceptionū dolo... ribus castigauit: quoniam Adam, in quibus ipsa fuerat a serpē... decepta, seducens, calamitatibus implicauit. Abstulit autem ser... penti uocem, iratus eius malignitati, quam gesserat in Adam: & uenenum ei sub lingua ponens, quod esset hominibus inimicum, præcepit ut mulier eius capiti plagas inferret: ille uerò iacens ... hominibus esset aduersus, & interitum facilem eis pro uindicta ... portaret. Quem etiam pedibus priuauit, ut uolutatus in puluere ... traheretur. Et deus quidem hæc eos pati præcipiens, transmigrauit Adam & Euam ex horto in aliam regionem.

De interfectione Abel per Cain: & pœna qua mulctatus est Cain: deq; duabus columnis lateritia, & lapidea, in quibus conscripserunt filii Adam omnem disciplinam rerum cœlestium, quam per se adinuenerunt. CAP. IIII.

Nati

NAti sunt autem eis filij duo masculi, quorum unus quidem prior appellabatur Cain: quod nomen interpretatum significat possessionem. Abel uerò secundus, quod significat, nihil hoc. Quibus natæ sunt etiam filiæ. Germani si quidem diuersis studijs lætabantur: : Abel quidem iunior iustitiam colebat: & in omnibus quæcunq; gerebat, deum putabat esse præsentem, uirtutemq; prospiciebat, cuius cōuersatio erat pastoralis. Cain autem erat circa alia malignissimus, & ad lucra tantūmodo semper intentus. Terram uerò primus arare comperit, & fratrem huiusmodi causa peremit. Nā cum eis placuisset sacrificare deo, Cain quidē de culturæ generationibus obtulerat fructū: Abel autem lac, & primogenita gregum. Deus enim hoc potius sacrificio delectatus est, quòd spōtaneis et naturaliter ortis fructibus fuerat honoratus: & non in illis, quæ ex inuentione hominis auariti nata uidebantur. Quapropter Cain indignatus, eò quòd Abel fuisset à deo præpositus, fratrem interemit. Quem cum necasset, & mortuum occultasset, credidit latere commissum. Deus autem sciens quod erat factum, uenit ad Cain, de fratre requirens ubi esset, quòd eum diebus plurimis non uideret, cùm cætero tempore illum cum eo conuersari respiceret. Cain autem hæsitans, nec habēs quod deo posset dicere, ipse quoq; se prius quòd fratrem non uideret cogitare dicebat. Et cum deus uehementer instaret, atq; perseueraret, indignatus ille, non se esse pædagogum atque custodem eius, nec actorem fratris sui effectum effatus est. Deus uerò repentè Cain increpauit, interemptorem fratris effectum, & ait: Admiror si de fratre nescis dicere quid factum sit, quem ipse peremisti. Cui tamen sacrificium celebranti, atq; poscenti, ne ob hoc iram susciperet, sæuiorem pœnā homicidij relaxauit, maledictūq; esse constituit, & eius sobolem usq; ad generationem septimam interminatus est esse puniendam: & ex illa terra eum cum uxore proiecit. Quo formidante, ne bestijs capiendus incideret,

Universidad de Deusto
Biblioteca

deret, & eo modo periret, iussit ut nihil triste de tali cogita
ne metueret, neq; ei propterea mali quicquam per bestias e
niret: ac per omnem terram cum sine formidine, signo ei impo
to quo notus fieret, abire præcepit. Multam uerò peragrās
ram cum sua uxore Cain, collocatus in loco qui Naida nom
patur, ibiq; moratus est, quo ei etiam filij nati sunt. At uero
nam illam non habuit pro emendatione, sed crementum ad
dinem suo potius nutriuit in corpore: licet cum iniuria secū
morantium hanc haberet, augens domum multitudine pecu
rum, ex rapinis & uiolentia congestarum: ad luxuriam qu
& latrocinium suos familiares inuitans, quorum doctor in
stis studijs erat. Et simplicitatem quidem, cum qua prius u
bant homines, adinuentione mensurarum & ponderum per
tauit: integramq; eorum uitam ex earum rerum ignorantia
gnanimem ad calliditatem corruptionemq; perduxit. Terra
terræ primus posuit, murisq; muniuit, illicq; coëgit suos co
nire domesticos. Hanc uerò ciuitatem, ab Henoeh seniore f
suo, Henochiā appellauit. Henoch uerò Iared filius fuit, ex q
Mahuiaël: cuius fuit filius Matusaël, qui habuit filium Lam
cui fuerunt filij septem & septuaginta, qui ex duabus uxorib
ei sunt nati, Sella & Ada. Horum quidem Iabel, qui fuit de A
tabernacula fixit, & greges amauit: Iubal consanguineus e
existens, musicā coluit, & psalterium citharamq; laudauit. T
balcain qui ex altera natus est, fortitudine cunctos excelle
res bellicas decenter exercuit: ex his etiam quæ ad libidin
pertinent corporis enutriuit: ferrariam artem primus inue
habuitq; filiam nomine Naëma. Et quoniam res diuinas sapie
ter sciens, uidebat se subiacere pœnæ Cain ob necem frat
hoc suis uxoribus indicauit. Adhuc autem uiuente Adam, co
tigit Cain sobolem per successionem esse nequissimam, & alia
alio peiorem existere, qui utiq; ad bella incontinentes erant, &
ad la

ad latrocinia properabant. Si quis autem eorum segnis esset ad
fundendum sanguinem, alijs rebus pessimis imminebat, contu
meliam faciens, & auarus existens. Adam uerò (qui primus de
terra factus est, & de quo nos exigit narratio adhuc habere ser
monem) Abel quidem extincto, Cain autē propter necem illius
effugato, de filiorum procreatione cogitabat: & uehementer
eum generationis amor habebat agentē annos ducentos & tri
ginta: super quos alteros uiuens septingentos, defunctus est. Fue
runt ergo ei & alij filij plurimi, inter quos etiam Seth. Sed de
alijs quidem longum est dicere, conabor autem de Seth narrare
tantummodo. Is nanq; nutritus, & perueniens ad ætatem, quæ
iam posset ea quæ sunt bona discernere, uirtuti studuit. Et cum
fuisset uir egregius, imitatores sui filios dereliquit: Illi autem
omnes cum boni fuissent orti, in eadem terra sine uexatione ui
uentes, felicissime commorati sunt: nihilq; eis usque ad uitæ ter
minum crudele prouenit. Disciplinam uerò rerū cœlestium &
ornatum earum primitus inuenerunt. Et ne dilibarentur ab ho
minibus quæ ab eis inuenta uidebantur, aut antequàm ad noti
tiam uenirent, deperirent, cum prædixisset Adam exterminā
tionem rerum omnium, unam ignis uirtute, alteram uerò aqua
rum ui ac multitudine fore uenturam: duas facientes columnas,
aliam quidem ex lateribus, aliam uerò ex lapidibus, in amba
bus quæ inuenerant conscripserunt: ut & si constructa late
ribus exterminaretur ab imbribus, lapidea permanens præbe
ret hominibus scripta cognoscere: simul & quia lateralē aliam
posuissent: quæ tamen lapidea permanet hactenus in terra Sy
ria. Et isti quidem septem generationibus permanserunt, deum
iudicantes esse dominum omnium, & ad uirtutem semper in
spicientes.

De inundatione diluuii super terram: & ubi Noë saluatus cum ge
neratione sua per arcam. CAP. V.

Deinde

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene.6. DEinde tempore procedente de paternis solẽnitatibus ad m
la progressi sunt, neq; legitimos honores ulterius præbe
tes deo, neque circa homines iustitiæ uerba facientes: sed zelu
quem prius habuerant pro uirtute, in duplam malitiam, per
quæ gerebant, postea demonstrabant. Ob hoc itaq; deũ contra
irritauerũt. Nam multi angeli dei mulieribus coëuntes, vitiosi
filios genuerunt: qui omne bonum despicientes propter con
dentiam fortitudinis, similia his qui dicti sunt à Græcis gigan
perpetrasse traduntur. Noë uero grauiter ferens eorũ actus, C
habens eorum cõsilia nimis ingrata, agebat ut ad meliora mu
tem eorũ actusq; transferret. Cum autẽ uideret non acquiesce
tes ad talia, sed uehementer eos malorum libidine detineri: m
tuens ne ipsum quoq; cum uxore et filijs & suis omnibus inte
ficerent, discessit ab ea terra. Deus itaq; Noë quidem iustitiæ d
lexit: condemnauit autem non solùm illorum malitiam, sed C
omne genus humanum. Quod dum ei disperdere placuisset, C
aliud constituere genus malignitate priuatum, & munere bon
num uitam, annisq; non quantis prius uixerant, sed usq; ad cen
tum uiginti esse mensuram, tunc aridam conuertit in maria, C
sic uniuersi inundatione perierunt. Noë uerò liberatus est solu
dicente ei domino, ut sibi fabricam ad salutem huiusmodi fac
ret, id est, arcam, quatuor cameras habentem: & longitudinem
cubitorum trecentorum, quinquaginta uerò latitudinem, & tri
ginta altitudinem: in qua cum matre filiorum, & eorum uxor
bus introiuit. Et alia quidem quæ sibi pro solatio uitæ foren
necessaria posuit: cunctorumq; animalium ad seruandum genu
eorum, masculos simul & fœminas pariter introduxit, aliorum
uerò animalium numerum septuplum. Erat autem arca parti
tibus atque cameris fortis, ut ex nulla parte fluctuaret, ne
aquæ uiolentia uinceretur. Et Noë quidem cum suis ita salua
tus est. Erat autem & ipse quidem ab Adam decimus, Lamech
uerò

uerò filius, cuius pater fuit Matusalaël. Hic autem fuit Henoch,
qui fuit Iared: Iared autem Mahelaleel, qui de Cainã natus est,
qui fuit Enos cum sororibus plurimis. Enos uerò Seth filius fuit,
qui natus est ex Adam. Contigit autem hæc passio sexcentesi-
mo anno natiuitatis Noë, mense secundo, qui à Macedonibus
Dios nuncupatur, ab Hebræis autem Marachat. Sic enim in Ae
gypto annum constituerunt. Moses autem Nisan mensem, qui
est Xanticus, primum in festiuitatibus definiuit, in quo ex Aegy
pto Hebræos eduxit. Hic autem apud eum in cunctis muneribus
diuinis ualde pollebat: in uenditionibus autem & emptionibus,
& alia gubernatione, prioris seculi decreta seruauit. Pluuiam
uerò inchoasse dicit, septima & uicesima die præsentis mensis.
Et usq; ad hoc tempus ab Adam, qui primus creatus est, anni fue
runt duo milia sexcenti quinquaginta sex. Quod tempus in sa-
cris libris conscriptum, multa integritate signatum est, unà cum
natiuitatibus insignium uirorum, qui tunc fuerunt, simul & ter
minis. Adæ siquidem cùm esset triginta & ducentorum anno-
rum, Seth filius natus est, qui nongentos & triginta uixit an-
nos. Seth autem centesimo & quinto anno genuit Enos. Qui
dum quinq; & nongentis uixisset annis, Cainæ filio suo rerum
diligentiam tradidit, quem genuerat anno nonagesimo. Hic ui-
xit annis decẽ & nongentis. Caina cùm uixisset decem & non-
gentis annis, Mahelaleel filiũ dereliquit, quem genuit, cùm esset
annorum septuaginta. Iste Mahelaleel cùm uixisset quinque ac
nonaginta & octingentis annis, defunctus est: Iared filium dere-
linquens, quem genuit, cùm sexaginta duorum & centum esset
annorum. Cui nouẽ & sexaginta super hæc & nongentis annis
uiuenti, Henoch filius successit, natus cum sexaginta duorum &
centum annorum pater eius existeret. Qui uiuens trecẽtis sexa
ginta quinq; annis, discessit ad deum. Vnde finis eius non inueni-
tur esse conscriptus. Matusalaël autem Henoch filius, quinto et

& cen

Universidad de Deusto
Biblioteca

et centesimo natus anno, Lamech filium habuit, cum esset annorum octoginta septem & centum: cui tradidit principatū, quē ipse tenuerat annis nongentis sexaginta & nouem. Lamech autem cum habuisset principatum annis septingentis & septē Noë filium suum rerum præceptorem ostendit: qui de Lamech natus est agente annum ætatis secundum & octogesimū & octesimum, quiq; quinquaginta & nongentis annis rerum exitu præsul. Isti uerò anni qui collecti sunt, tempus quod conscriptum est prius, compleuerunt. Nullus itaque perscrutetur priscorum annes, quando cum suis filijs, eorumq; auis aut atauis suam genitam extendebat ætatem: sed tantum ortum eorum generationis intendat. Igitur decernente deo, & incipiente pluere, aqua Gen.7.&8. ctis diebus quadraginta ferebatur, ita ut usque ad quindecim cubitos transcenderet terram: quod propterea factum est, ne primos fugæ occasio liberaret. Quiescente autem pluuia, & uix diebus centum & quinquaginta defecere, quasi mense septimo: quo instante paulatim inchoauit latens herba parere. Deinceps dum arca circa summitatem cuiusdam montis in Armenia constituti sedisset, intelligēs Noë aperuit eam: & respiciens modicum circa eam, in spe meliori cōstitutus, tunc quidem silebat. Post paucos uerò dies aqua amplius recedēte misit coruum, uolens agnoscere, siquid etiam terræ fuisset ab aqua derelictum & ad egrediendum iam tutum esse uideretur. Qui cuncta reperiens inundantia, non regressus est ad Noë. Post septē uerò dies columba, quam miserat ut aliquid de terra cognosceret, lauata lenta remeante, simul & ramum oliuæ portante, cognoscēs terram diluuio liberatam: manensq; adhuc alijs septem diebus, & animalia ex arca dimisit, & ipse cum generatione sua simul egressus, sacrificansq; deo cum suis epulabatur. Hunc autem locum Armenij egressorium uocant: Illic enim arcæ solutæ reliquias nunc usq; prouinciales ostendunt. Huius uerò diluuij & arcæ

arcæ memoriam faciunt omnes, qui historias barbaricas conscripserunt: quorum est unus Berosus Chaldæus: narrās enim de diluuio, taliter est effatus: Dicitur autem & nauis eius quæ in Armeniam uenit, circa montē Chordicum adhuc aliqua pars esse, & quosdam bitumen exinde tollere, quo maxime homines ad expiationes utuntur. Meminit autem horum & Hieronymus Aegyptius, qui antiquitatem Phœniciæ noscitur conscripsisse. Sed & Manassææ Damascenus in nonagesimosexto historiarū libro ita de eis dicit: Est & super Miniadam excelsus mons in Armenia, qui Baris appellatur: in quo multos confugientes, sermo est, diluuij tempore liberatos: & quendam simul in arca delectum, in montis uenisse summitatem, lignorumq; reliquias multo tempore conseruatas. Fuit autem iste quem etiam Moses legislator Iudæorum scripsit.

Noë Post diluuium oblatis domino hostijs, orat nullam aquarum inundationem ulterius induci super terram. CAP. VI.

NOë uerò metuens, ne per annos singulos diluuiū deus terræ induceret: humanum genus decernens omnino deleri, fana incendens omnia, supplicabat de cætero deo pro statu prioris: ut nullam ulterius huiusmodi uastationē superinduceret, quo periret omne animalium genus: sed punitis malis parceret eis, qui propter bonitatē fuerant derelicti, & decreuerunt mala uitare: nam infeliciores scilicet essent illis, & peiori afflictione damnati, si non saluarentur ad integrū, sed magis alteri diluuio seruarentur: eam prioris quidem terrorem experimentumq; uidissent, posteri uerò perditionem nouissimam sustinerent: rogabatq; ut eius hostias susciperet propitius dignaretur, & nullam iracundiam similē ulterius terra susciperet: ut eius operibus impinguati, & ciuitates constituentes, de cætero uitam possent habere felicem, & nullo bonorum quibus ante imbrem adaucti fuerant Gene.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rant, fraudarentur, ad longam utiq; senectutem, & uitæ longitudinem peruenturi.

Deus annuit precibus Noë, arcum pluuialem designans ei testimonium fœderis. CAP.

Gene.8.& 9. NOë uerò has effundente preces, deus pro iustitia eius diligens, annuit, ut eius uota ad finẽ usq; perduceret: non defunctos dicẽs ipse perdidisse, sed pœnam pro malitia prop pertulisse: neq; tales homines, qui ita perderentur fuisse fi cùm utique castum nosset eis esse principium: neq; dona tum, quæ corruptione delectaretur: sed per quæ contume inquit, pietati uirtutiq; fecerunt, per ea quoq; compulerun ut pœnam eis hanc inferrem. Cessabo nanq; de cætero pos iram ab eis pro suis iniquitatibus pœnas exigere, & mul tius te rogante: & si in aliquo amplius aliquando peccau iam non opus erit imbrium magnitudine, neq; enim ulteri terras aqua rigabit. Moneo tamen, ut ab humana nece c abstineant, & sint ab homicidio puri: facientes quippe tal quid, puniturus sum. Vtimini uerò cunctis animalibus, ut ca et desiderũ quisquis habuerit: dominos enim feci uos esse c terrenorum, & natatilium, & quæcunq; uolatilem habent tum, & in aëre uegetantur, abstinentes à sanguine, in q omnium anima. Designo autem uobis futuram requiem meo. Arcus autẽ dei apud illos Iris esse putatur. Et deus q hæc dicens atq; promittens, siluit.

De morte Noë, & de filiis eius. CAP.

Gene.9. NOë uerò cùm uixisset post diluuium trecẽtis & quinq ginta annis, omne tempus feliciter agens, mortuus est a uitæ suæ nongentesimo quinquagesimo. Nullus autem ad nostr modernam, & annorum breuitatem, quibus nunc uiuimus, ad comparans antiquorum, putet falsa quæ de illis sunt dicta: & qu

quòd nunc uita tanto non ducatur tempore, credat nequaquam illos ad uitæ illius longitudinem peruenisse. Illi nanque cùm essent religiosi, & ab ipso deo facti, cumq; eis pabula opportuniora ad maius tempus existerent præparata, tantorum annorum circulis ritè uiuebant. Deinde propter uirtutes, & gloriosas utilitates, quas iugiter perscrutabantur, id est, astrologiam, & geometriam, deus eis ampliora uiuendi spatia condonauit: quæ non edisscere potuissent, nisi sexcentis uiuerent annis. Per tot enim annorum curricula magnus annus impletur. Testes autem mei dicti sunt omnes, qui antiquitatem apud Græcos, & Barbaros conscribere maluerunt. Nam & Manethon, qui descriptionem fecit Aegyptiorum: & Berosus, qui Chaldaica deflorauit: & Mochus, & Hestius, ad hæc & Hieronymus Aegyptius, qui Phœniciam disposuerunt, concordant cum meis dictis. Isiodorus quoque, & Hecatæus, & Hellanicus, & Acusilaus, & inter hos Ephorus, & Nicolaus, in historijs suis memoriam faciunt antiquorum, annis mille uiuentium. De his itaque sicut singulis gratum est, ita considerent. Filij autem Noë tres erant, Sem, Cham, & Iaphet, qui ante centum diluuij annos fuerant generati. Hi primùm de montibus ad campestria descenderunt: ut illic haberent habitaculum: & alios, ualde metuentes propter diluuium ad campos descendere, & segniter habentes, ab excelsis locis ad inferiora uenire coëgerunt: quippe ut eorum fiduciæ imitatores existerent. Et campus quidem in quo prius habitauerunt, Sennaar appellatur. Deo autem iubente eos ad crementum hominum peruenire, dispersi sunt, ne inter se dissensiones efficerent: sed ut multa colentes spatia terrarum abundantia fructuum potirentur. Qui cùm essent ineruditi, & deo inobedientes existerent, in calamitatibus incidentes, sua grauiter peccata senserũt. Et quia iuuentutis multitudine feruebant, Gen.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bant, rursus eos deus à semetipsis migrare fecit: quoniam
in illius propitiatione putabant se habere bona, sed propria
fortitudinem sibi credebant causam esse diuitiarum. Vnde
posuerunt, ut uoluntati dei inobedientes existerent: puta
quòd per inuidiam eius ab alterutris migraretur, ut diuisi
sent deo facilius subiugari.

De Nemrod filio Cham: & de ædificatione turris, deq;
diuisione linguarum. CAP. IX.

Genes. 11. FEcit autem eos esse elatos ad iniuriam dei, atque con
ptum Nemrod filius Cham, filij Noë. Qui cùm esset
dacior & manu fortissimus, suadebat eis, ut non deo as
rent, quia hominibus per illum felicitas eueniret, sed quia
eis propria uirtute præberetur: & cognatos sui generis
causam tyrannidis adduxit: solus ipse præsumens homines
dei timore reuocare, & spem suam in propria uirtute re
nere, ulciscíq; sese timentes deum putabant, interminan
inferre diluuium terræ. Ob quam rem turrim ædificandam
tiorem suadebat, ubi aqua non posset ascendere. Multitu
autem prona erat, ut Nemrod præceptionibus obedire
graue putantes seruitium, obsequi deo: & turrim ædifica
in nullo sua studia deserentes. Sumebat ergo altitudo fa
tatem, & plus quàm sperare quis posset, multis manibus
fabricata crescebat. Latitudo tamen ita erat fortissima, ut p
pe eam respicientibus longitudo uideretur imminui. Ac
cabatur autem ex latere cocto colligato bitumine, ne forte
netraretur, ac dissolueretur aquis. Sic illos insanientes
intendens, exterminare omnes pariter non decreuit, quoni
nec alijs dudum perditis formidabant: sed discordiam im
sit illis diuersarum linguarum, ut per multas, absonasq; uo
intellectu carere possent. Locus autem in quo turrim ædifi
bant, nunc Babylon uocatur: dicta propter confusionẽ, q
cir

circa elocutionem suam tunc habuerunt. Hebræi nanque con
fusionem Babel appellant. De hac uerò turri, diuersisq; uoci
bus hominum hoc meminit Sibylla, dicens: Cùm omnes homi
nes unius uocis existerent, quidam turrim ædificauerunt excel
sam, tanquam ascensuri per eam in cœlum. Dij uerò immit
tentes uentos, euerterunt turrim, & uocem propriam unicui
que partiti sunt: & propterea Babyloniam uocari contigit
ciuitatem. De campo uerò qui uocatur Sennaar in regione
Babylonis, meminit Estius ita dicens: Qui uerò de sacerdo
tibus sunt erepti, Iouis sacra sumentes, in Sennaar Babylonis
uenerunt.

De dispersione gentium in uniuersas terras post ædi
ficationem turris. CAP. X.

DIuisi sunt itaque post hæc diuersitate linguarum, migra- Gene. 11.
tiones agentes ubique, & terram apprehendentes unus
quisque felicem, & ad quam eos Deus adduceret: ita ut omnis
terra per eos compleretur, mediterranea simul atque mariti
ma. Quidam autem etiam nauibus transeuntes, insulas habi
tauerunt: unde aliquæ gentes ab institutoribus positas appella
tiones hactenus seruant. Quidam uerò placita sibi nomina
mutauerũt: alij autem, ut inhabitatoribus clarius esse uisum est,
conuersionem nominum fecerunt. Græci tamen sunt huius rei
autores, qui posteris temporibus confortati, etiam antiquorum
gloriam propriam effecerunt, & gentes nominibus exorna
runt, ut eis sapiens esse uidebatur: ornatum utique ponentes
eorum reipub. uelut à se constitutæ.

De filiis Iaphet filii Noë, & de gentibus quæ per eos
instrutæ sunt. CAP. XI.

FVerunt autem filijs Noë filij, quorum nomina propter Gene. 10.
honorem gentibus, quas condiderunt, imposuerunt homi
nes, & terris quas apprehendere potuerunt. Iaphet autem

filius Noë habuit filios septem,& habitauerunt isti regio
à Tauro & Amano montibus incipientem, & pertingen
in Asiam usque ad flumen Tanaim. In Europa uerò usque
ram Gazirorum,cùm nullus eorum,qui supradicti sunt,hab
habitator existeret,gentes eius diuersis se nominibus appo
bant. Qui enim nunc à Græcis Galatæ nuncupantur,olim
cti sunt Gomeritæ,quos Gomer instituit. Magog uerò
gogas à se nominatos instituit:isti à Græcis Scythæ sunt
pellati. Item filiorum Iaphet Madeus,& Ianus fuerunt
ex Madeo quidem sunt gentes, quæ à Græcis Medi uoc
tur: de Iano uerò omnes Ionij,& Helladici descendunt
& Græci,unde & mare Ionicum appellatur. Condidit a
Iobel Iobelos,qui nostris temporibus Iberes appellantur,
& Hispani,à quibus postea Celtiberi nuncupati sunt. M
uerò primum dicebatur,quæ postea Cappadocia,nunc a
Cæsarea,à Romanis hoc sortito uocabulo,id est à Cæs
Moschini uerò à Moschim plantati sunt, qui nunc Ca
doces nuncupantur, quorum antiquæ appellationis sig
ostenditur. Nam ciuitas est apud eos, quæ adhuc Moha
tur, ostendens intelligere uolenti,quòd aliquando omnes
tes regionis ipsius ita uocatæ sunt. Tiras autem Tirensc
pellauit suos, quorum princeps fuit: à quibus Græci Th
cum nomen commutauerunt. Tantæ siquidem gentes per
phet filios institutæ sunt. Gomer autem habente tres fili
Aschenaz quidam Aschenezæos instituit: qui nunc Rhe
uocantur à Græcis. Riphat autem Riphæos, qui dicun
Paphlagones,Tygran uerò Tygraneos, qui Phryges à G
eis sunt nuncupati. Iano autem Iaphet filio,& ipso tres
bente filios, Elisas quidem Eliseos uocauit eos,quorum pr
ceps fuit, qui nunc sunt Aeolij. Tharsis uerò Tharsos
enim antiquitus Cilicia uocabatur. Tarsos enim apud eos

xima ciuitatum metropolis appellatur, T litera,pro Θ mu-
tata.Cethim autem Cethimam insulam habuit, quæ nunc dici-
tur Cyprus:& ab ea omnes insulæ,& maritima loca Cethim
Hebraicè nominantur. Testis enim sermonis mei est una in
Cyprociuitatum,quæ antiquam appellationem ualuit retine-
re. Cythis enim ab his,qui ei Græcum nomen imposuerunt,
uocatur: neque sic fugiens Cethi nomen. Iaphet itaque filij,
seu nepotes habuere has gentes,quæ forsan nunc ignorantur à
Græcis. Hoc ergo prædicens, ad narrationem reuertar eo-
rum ,unde digressus sum. Nomina siquidem propter scriptu-
ræ decorem, Græci ad delectationem legentium mutauerunt.
Neque enim prouinciæ nostræ est huiusmodi formis uti: sed
licet unum quidem schema,& finis nominum sit unus,ultimas
tamen nominum syllabas aliter illi declinant. Noë nanque
apud eos Nochus appellatur:& Abram, Abramus:& sic hæc
forma in omni schemate custoditur.

De filiis Cham filii Noë,& de gentibus per eos insti-
tutis.

CAP. XII.

Filij uerò Cham à prouincia Syria,& Amano,& Libano Gene.10.
montibus cunctas terras obtinuerunt,quæcunque ad mare
sunt positæ: apprehendentes etiam eas, quæ usque ad Ocea-
num sunt,& proprias facientes appellationes: tamen aliarum
quidem omnino perierunt,aliarum uerò in alias transmuta-
tæ:& transformatæ,ninus ignotæ sunt. Quatuor enim filijs
existentibus Cham, Chusо quidem nihil nocuit tempus. Nam
Aethiopes, quorum princeps fuit,hactenus & à semetipsis,
& ab omnibus Asianis Chusæi uocitantur. Seruata uerò est
etiam Mesræis secundum appellationem prisca memoria. Ae-
gyptum nanq; Mesrim,& Mesræos omnes uocamus Aegy-
ptios. Instituit autem & Phut Libyam, Phutos à se uocans
prouinciales. Est autem & fluuius in Mauritania prouincia,

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui isto nomine nuncupatur. Vnde & plurimos Græcorum historiographorum inuenimus huius fluminis memoriam facientes: & ex adiacenti prouincia, quæ Phuti uocatur, ei nomen impositum. Mutatum est autem nomen, quod ei nunc est, ab uno filiorum Mesraim, qui Lahabim dictus est. Post paululum uerò dicemus & causam, pro qua contigit eam Africam nominari. Chananæus uerò, quartus existens filius Cham, quæ nunc Iudæa uocatur inhabitans regionem, à se Chananæam appellauit. Fuerunt autem & istius filij: Chusò quidem Saba, ex quo Sabæi: Euila, à quo Euilæi, qui nunc Getuli uocantur: Sabatha uerò ex quo Sabatheni, qui nonnunquam à Græcis Astabari. Condidit autem etiam Sabathacha Sabathechenos. Rama uerò Ramæos instituit: & duos filios habuit, quorum Iudas quidem Aegyptiacam gentem Hesperiorum inhabitans, Iudæis cognomen suum reliquit: Saba autem Sabatheos. Nemrod autem filius Chusi permanens apud Babylonios, tyrannidem exercuit: sicut à me etiam primitus declaratum est. Porrò Nemrod cùm essent octo filij, omnem terram à Chaza Aegyptum usque tenuerunt. Solius autem Philistijm cognomen prouincia custodit. cuius partem Græci Palæstinam appellant. Ex alijs autem, id est, Ludim, & Anemim, & Lahabim, solus Iahabim à se prouinciam Libyam nominauit. Nephtuhim autem, & Phetrusim, Chaslohim, Caphthorim, ultra nomina nihil scimus. Bello enim Aethiopico, de quo pòsteà declarabimus, eorum ciuitates euersæ sunt. Fuerunt autem & Chanaan filij: Sidon, qui & ciuitatem sui nominis ædificauit in Phœnicæ. Sidon autem à Græcis appellatus est. Amath autem Amatheos instituit, quæ etiam nunc est, & à prouincialibus Amathi uocatur: Macedones uerò eam Epiphaniam ab uno priscorum uocauerunt. Aradius autem Aradiam insulam habuit: Araceus autē Arcen, quæ in Libano posita est. De alijs uerò septē, id est, Ethæo, Cethæo, Iebusæo, Amorræo, Gergesæo, Euæo, Cinæo, præter nomina in sacris literis nihil habuimus. Hebræi nāq; eorū destruxere ciuitates.

Noë inebriatus, nudatur, irrisus, irrisorem filium maledictioni subdidit, fratribus eius maledictum patris effugientibus. CAP. XIII.

NOë itaq; post inundationem terra ad propriam reuertente naturam, uenit ad operam: & dum uineam in ea plantasset, uidēs fructum in ea perfectum, uindemiauit: & deducto aduſum uino sacrificans erat in epulis. Inebriatus autē in sopore resolutus, nudatusq; inhonestè iacebat. Quem cùm uidisset iunior filiorum, fratribus irridendum ostendit. Illi uerò operuerunt patrem. Quod dum Noë sensisset, alijs quidem filijs felicitatem optauit, Cham uerò propter cognationem sui non quidem maledixit, sed eius proli: & alijs effugientibus maledictionem, deus Chananæi filios emigrauit: & de his quidem dicemus in reliquis. Genes. 9.

De filiis Sem filii Noë, seu de gentibus per eos institutis: & de ortu Abrahæ. CAP. XIIII.

SEm uerò tertio Noë filio quinq; fuerunt nati, qui usq; ad Oceanū seorsum habitant Asiā, ab Euphrate faciētes initium. Elam siquidē Elamitas, qui Persarū sunt principes dereliquit. Assur autem Ninum instituit ciuitatem, & subiectos sibi Assyrios nominauit, qui fuerunt ualde felices. Arphaxad autē, Arphaxadæos nominauit, qui nunc Chaldæi uocantur, cùm princeps eorum esset. Aram uerò Aramenos instituit, quos Græci Syros appellant. Quos autem nunc Lydos uocant, Lud tunc Ludas nominauit. Aram uerò quatuor existentibus filijs, Hus quidem instituit Traconitidē, & Damascum, quæ est media Palæstinæ, Syriæq; coniuncta: Armeniam uerò Vl, Gether Bactrianos, Mes autem Mesanæos, quæ nunc Arax Genes. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rax uocatur ab omnibus. Arphaxad autem filius fuit Sala, de quo natus est Heber, à quo Iudæos Hebræos initio uocauerunt. Heber autẽ, Iectan genuit, & Phaleg. Dictus autẽ Phaleg, quoniam secundum diuisionem habitationum natus est. Phaleg autem diuisionem Hebræi uocant. Iectan uerò qui fuit filius fuit Heber, habuit filios, Helmodad, Saleph, Asarmoth, Iarach, Aduram, Vzal, Decla, Obal, Abimahel, Saba, Ophir, Euila, Iobab. Isti à flumine Cophino Indiæ, & positæ circa eam Syriæ loca quædam inhabitant. Hæc itaq; de filijs Sem dicta sufficiant. Faciam quoque de Hebræis sermonem. Phaleg enim filio Heber, fuit filius Reu: huius autem Sarug, de quo Nachor filius generatus est: cuius filius fuit Thare, qui fuit pater Abraham. Hic autem decimus quidem est à Noë. Secundo uerò & nonagesimo anno super ducentos post diluuium natus est. Thare enim septuagesimo anno genuit Abraham. Nachor cùm esset uiginti & octo annorum, genuit Thare. De Sarug autem Nachor nascitur circa annum trigesimum secundum. Reu autem Sarug habuit cùm esset annorum triginta duorum. Iisdem uerò annis habuit Phaleg Reu. Heber autem quarto & tricesimo anno genuit Phaleg, natus ipse de Sala annum habente tricesimũ: quem Arphaxad genuit quinto & tricesimo anno natus. Sem filius Arphaxad natus est post annos duos facti diluuij. Abraham autem habuit fratres Nachor & Aram. Quorũ Aram quidẽ filio derelicto Loth, & Sara & Melcha filiabus inter Chaldæos mortuus est in ciuitate Chaldæorum, quæ dicitur Hur: & hactenus sepultura eius ostenditur. Duxerunt autem uxores filias fratris sui: Melcham quidem Nachor, Saram uerò Abraham. Porrò Thare dum odio habuisset terram Chaldæorum propter luctum Aram, migrauerũt omnes in Charran Mesopotamiæ ciuitatem: ubi etiam Thare morientem sepelierunt, cùm uixisset annis

annis ducentis quinq;. Recidebatur enim iam uita hominum, fiebatq; paulatim breuior, usq; ad generationem Mosi, postquàm terminus uitæ centum & uiginti annorum positus est: hos annos statuente deo, quantos & Mosen quoque uixisse prouenit. Nachor autem de Melcha octo fuerunt filij, Huz, Buz, Camuel, Cased, Azo, Pheldas, Iedlaph, Bathuẽl. Isti ergo Nachor filij fuerunt legitimi. Thabach enim & Gahã, & Thahas & Maacha de concubina eius nati sunt. Bathuẽl autem filio Nachor, nata est Rebecca filia, & filius Laban. Genes. 22.

Abraham secundum præceptum domini, de Chaldæa migrat in Chananæam. CAPVT XV.

ABraham uerò Loth filium fratris sui Aram, uxoris uerò suæ Saræ germanũ adoptauit, filium legitimum non habens: dimisitq; Chaldæam cum septuaginta & quinque annorum esset, deo iubente ut migraret in Chanaan, in qua etiam habitauit, prolitq; suæ eam reliquit: prudens existens, & nimis intelligens in omnibus rebus, & sapiens in his quæ audierat, & de quibuslibet aliquid cogitaret. Propterea & uirtute prudentiæ maior alijs fuit: & opinionem, quam de deo tunc cuncti habebant, innouare & immutare præualuit. Primus itaque præsumpsit pronuntiare, deum creatorem unum esse cunctorum. Reliqua uerò ad felicitatem tendentia, per præceptum præbentis singula quæq; dari, & non propria uirtute subsistere confessus est. Hæc uerò conijciebat per terræ passionem & maris, & ea quæ contingunt circa solem & lunam, & ex omnibus quæ circa cœlum semper eueniunt. Virtute enim eius præsente, & prouidentia ordinationis, eorum cuncta disponi docebat: quibus quicunq; priuarentur, manifesti fierent, quia neq; ea quæ ad utilitatem nobis necessaria sunt, sua potestate potuerunt possidere, quæ scilicet secundum iuuentutis fortitudinem ministrãtur, cui bonum est solummodo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

honorem & gratiarum tribuere actionẽ. Propter quæ Chal-
dæis & alijs Mesopotamitis in eum consurgentibus, migra-
tionem eligens sequi, per uoluntatem & adiutorium dei, in
ram Chananæam late possedit: ubi collocatus, altare deo ædi-
ficauit, & hostias ei immolauit. Meminit autem patris nostri
Abraham Berosus, non quidem nominans eum, sed ita dicens:
Post diluuium decima generatione apud Chaldæos fuit quí-
dam uir iustus & magnus, in cœlestibus rebus expertus. Hic
catæus autem etiam memoriam eius plus aliquid facit. Libros
enim de illo conficiens dereliquit. Nicolaus uerò Damascenus
in quarto historiarum libro sic ait: Abrahamus regnauit in
Damasco, ueniens aduena cum exercitu de terra Chaldæorum
quæ super Babylonem dicitur. Igitur post non multum tem-
pus exurgens etiam de hac regione cum populo suo, terram
quæ tunc Chananæa, nunc uerò Iudæa dicitur, habitauit, & de
hi qui de illo multipliciter sunt progeniti: de quibus in alio
libro quæ dicenda sunt, explanabo. Abraham uerò usq; nunc
in Damascena ciuitate nomen habetur in gloria: & uilla
ostenditur, qui ab eo dicitur habitatio Abraham.

Abraham fame opprimente Chananæam, Aegyptum ingreditur. ubi dignus & clarus habetur, disciplinã arithmeticæ. & astrologiæ contradens Aegyptiis: à quibus iterum regressus in Chananæam, partitur terram cum Loth cognato suo.

CAPVT XV.

Genes. 12. & 13. FAme uerò posteris temporibus apprehendente Chana-
næam, Abraham Aegyptios uiuere feliciter audiens, ad
eos proficisci tendebat: ut eorum abundantia participaretur,
& sacerdotũ simul auditor esset, & agnosceret quæ de deis
exponerent: ut aut meliores inueniens sequeretur, aut eos sua
prudentia in ornatum meliorem transponeret: deducens pa-
riter Saram. Metuens autem uesaniam Aegyptiorum circa mu-

lieres, ne rex eum propter uxoris speciem trucidaret, hanc
exquisiuit artem, ut se fratrem eius assimularet: sed & illam
hoc respondere docens, eò quòd sibi prodesse confideret. Qui
cùm uenisset in Aegyptum, pertulit quod ipse præuiderat.
Tunc enim pulchritudo uxoris eius innotuit. Vnde & Pha-
rao rex Aegyptiorum non contentus his quæ de ipsa dice-
bantur, etiam ipsam inspicere festinauit, arbitratus sibi Saram
posse contingere. Sed Deus impediuit desiderium eius iniu-
stum, ægritudine scilicet, & tumultu causarum. Cumq; pro li-
beratione sacrificarent, per iram Dei pestem sacerdotes adue-
nisse significabant, eò quòd uxori peregrini iniuriam uoluisset
inferre. Ille uerò pertimescens, interrogauit Saram, ut diceret
quæ esset, & ille qui eam adduxerat. Qui cùm ueritatem au-
diisset, excusabat se apud Abraham, dicens: putasse sororem, &
non uxorem eius: & festinasse circa eam cognationem sibi fa-
cere, & non iniuriæ causa suum desiderium perpetrare. Cui
multa quoque munera condonauit, & ut esset inter sapientis-
simos Aegyptiorum instituit: uirtutemq; eius & gloriam ex
hoc esse contigit clariorem. Nam cùm essent Aegyptij diuer-
sis moribus complacentes, & ad inuicem leges proprias repro
bantes, & à se etiam propterea dissidentes: sibimet eos com-
parans, & unumquenque despiciens, uerba eorum inania, ni-
hilq; uerum habentia demonstrabat. Erat igitur in admira-
tione cunctorum, tanquam uir sapiens: atque paratus non so-
lum ad intelligendum, sed ad satisfaciendum, & ad loquen-
dum quodcunq; docere niteretur. Arithmeticam quoq; eis con-
tulit: & quæ de Astrologia sunt, ipse contradidit. Nam ante
aduentum Abrahã in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus igno-
rabant. A Chaldæis enim hæc plantata noscuntur in Aegypto,
unde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Et cùm uenisset
in Chananæam, partitus est terram cum Loth, dum pastores
eorum

eorum inter se iurgia facerent propter loca pasturæ: electionem tamen atque conditionem concessit Loth. Sumens itaque ipse partem ab eo relictam, habitauit in ciuitate Ebron: quæ et antiquior annis septem, ciuitate Aegyptia Prothanide. Loth igitur terram, quæ posita est in campo circa Iordanem fluuium, habitauit non longe à ciuitate Sodomorum, quæ tunc etiam erat bona, nunc autem probatur exterminata uoluntate Dei. Quam causam loco proprio designabo.

Sodomitæ congressi cum Assyriis prælio uincuntur: uicti captiui abducuntur, cum quibus Loth captiuus abducitur.

CAP. XVII.

Genes. 41. ILlo nanq; tempore Asyrijs Asiam obtinentibus, reges Sodomitarum ualde florebant in diuitijs, & multa uirtute: quibus erant reges quinque, eorum prouinciam gubernantes. Balas, Balleas, Sinnabaris, Simoborus, & Baliorum rex. Singuli nanq; eorum habebat proprium principatum. Aduersum quos congressi Asyrij, & quatuor partes sui exercitus facientes, obsidebant eos. Dux autem erat unusquisque suis ordinatus. Commisso autem prælio uincentes Asyrij, tributum imposuerunt regibus Sodomorum. Duodecim siquidem annis isti seruientes, tributum sibimet impositum soluere passi sunt: tertiodecimo autem abstinuerunt. Quapropter exercitus Asyriorum super eos aduenit: ducentibus simul exercitum. Amraphelo, Ariocho, Chodolochomorro, Thadallo. Isti nanque & uniuersam diripuerunt Asiam, & gigantum sobolem subuerterunt. Qui cùm uenissent Sodomis, castra posuerunt in ualle quæ dicitur Putei bituminis. Illo nanque tempore putei erant in eo loco: nunc autem exterminata ciuitate Sodomorum, ualle illa palus effecta est, quæ dicitur Asphaltitis, id est, bituminalis. De hac itaque palude rursus non post multa dicemus. Sodomitis autem cum Asyrij congressus, & forti prælio commisso

misso, multi quidem eorum mortui, reliqui uerò captiui sunt ducti: cum quibus & Loth ducebatur, qui uenerat ad auxilium Sodomorum.

Abraham irruens in Assyrios, Loth & captiuos Sodomitarum eripuit: cui regresso occurrit rex Sodomitarum, & Melchizedec rex Solymorum: deinde accepto promisso domino de posteritate, genuit Ismaël: ipseq; circumcisus est præcipiente domino, & Ismaël, totaq; domus eius.

CAP. XVIII.

ABraham autem cùm audisset calamitatem eius, timor simul de Loth cognato eius, & misericordia in eum ingressa est, propter Sodomitas, amicos atque uicinos. Et cùm festinaret eis ferre suppetias, non tardauit, sed acceßit: & quinta nocte irruens super Asyrios circa Dan (sic enim alter Iordanis fons appellatur) & inueniens eos antè quàm armarentur, alios quidem in lectulis constitutos occidit, qui neque suspectionem cladis haberent: alij uerò nondum in soporem conuersi, tamen præ ebrietate pugnare non ualentes, effugerunt. Abraham autem persequens eos expulit eos usque ad terram Damascenorum: ostendens uictoriam non in multitudine, nec in plurimis manibus esse: sed confidentiam pugnatorum, & fortitudinem præualere, contra totius numeri quantitatem. cum trecentis nanque decem & octo & tribus amicis, tantum exercitum superauit: quicunque autem hostium effugerunt, in glorij sunt reuersi. Abraham autem captiuos eripiens Sodomitarum, qui capti fuerant ab Asyrijs, cum pace reuersus est. Occurrit autem ei rex Sodomorum ad colloquendum, in loco qui uocatur uallis regia, in uia Solymæ ciuitatis. Suscepitq; eum rex Melchizedec, quod significat rex iustus, & erat utiq;, & sine dubio talis: ita ut propter hanc causam etiam Dei sacerdos esset Solymorum, quam ciuitatem postea Hierosolymam uocauerunt. Ministrauit autem iste Melchizedec Abraham

Genes. 14. & 15.

Hierony. ad Euagrium, in hac parte Iosephum reprehendit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abraham exercitui xenia,& multam abundantiam rerum
portunarum simul exhibuit:& super epulas eum collaud
cœpit,& benedicere Deum,qui ei subdiderat inimicos. Ab
ham uerò dante ei etiam decimas spoliorum,munus accep
Rex autem Sodomorum prædam quidem de Abraham
poscebat: homines uerò qui eius essent, recipere precaba
quos ab Assyrijs eripuerat. Abraham uerò ait,non hoc fo
facere:sed nec aliam utilitatem ex illa se habiturum præda,
quæcunque pro cibo seruorum eius uidebantur impensa: pa
tem uerò quandam amicis suis fore præbendam,qui cum
pugnassent: quorum primus Escol uocabatur & Aner
Mambre. Laudans autem Deus uirtutem eius,ait: Non per
mercedes tuas, dignum est pro talibus actibus te habere g
tiam. Et quæ putas fuit retributio mercedis,cum nondum
qui ei succederet? erat enim adhuc sine filio. Deus & fili
ei generandum esse promisit, & multam ex illo sobolem pr
ximamq; stellarum numero profuturam. Et ille quidem h
audiens,Deo sacrificium obtulit,ab eo iussus hoc facere. Er
autem huiusmodi sacrificium:uitula triennis, & capra tri
nis,& aries similiter triennis,& turtur & columba,quæ
uidi iusserat:auium uerò nihil diuisum est. Et antè quàm co
stitueretur ara alitibus superuolantibus, pro concupiscen
sanguinis,uox affuit diuina, significans malignos proli ei
uicinos fore annis quadringentis in Aegypto, in quibus a
cti supereſſent inimicis: & uincentes bello Chananæos,ha
turi essent eorum terras & ciuitates. Abraham autem habi
Genes.16. uit circa Luzam, quæ uocatur Ogys. Est antem regio Cha
nanæorum, non longè ab ciuitate Hebron. Et cum grauid
haberet super non pariente muliere,deprecatus est domin
ut ei sobolem masculi filij condonaret. Domino autem iubent
uti confideret & pro alijs omnibus bonis,in quibus à Me
pote

potuerit eductus fuerat,etiam filios ei promisit futuros. Tunc
Sara præcipiente Deo,unam ancillarũ cui nomen erat Agar,
Aegyptiam genere,collocauit ei,tanquam ex ea filios habitu
ra. Et dum concepisset ancilla, iniuriam facere Saræ præ-
sumpsit, quasi rex foret filius, qui ex ea fuerat procreatus.
Hanc dum Saræ Abraham pro uindicta tradidisset, fugã me-
ditata est:& afflictiones non sustinens,deprecata est Deum,ut
eius misereretur:occurritq; per desertum eunti diuinus ange-
lus,iubens eam ad dominos remeare,& uitam habituram po-
tiorem caste uiuentem. Tunc nanq; eò quòd in dominam su-
perba ingratáq; fuerat,mala talia pertulisse quæ si inobediẽs
esset Deo,& longius abscederet,eam perire dicebat: si uerò
reuerteretur,fieret mater pueri in illa terra postea regnatu-
ri. His obediens illa,ueniam reuersa à dominis suis impetrauit:
& pòst non multum peperit Ismaël:ac si quis dicat,Deo no-
bilitatem:eò quòd exaudierat dominus preces eius. Abraham
itaque cum sex esset annorum & octoginta,natus est ei quem
prædiximus. In nonagesimonono autem anno eodem consti-
tuto apparuit Deus,promittens quod filius ei de Sara nasce-
retur,iussitq; uocari Isaac: significans gentes magnas ex eo
futuras,& reges,& qui oppugnantes omnem Chananæam
à Sidone usq; ad Aegypti terminos obtinerent. Præcepit Genes.17.
autem,ut genus quod nasceretur ei, alijs non misereretur,&
sua genitalia circumcideret,& hoc faciendum octaua die post
partum. Causam uerò circũcisionis nostræ in alijs indicabo.
Consulenti autem Abraham de Ismaële utrum multo tempo-
re uiueret,longæuum significauit Deus, & patrem gentium
fore magnarum. Et Abrahã quidem in his gratias agẽs Deo,
repentè circumcisus est,& omnes qui apud eũ erant,& puer
Ismaël pariter,qui die illa tredecim erat annorum,ipse uerò
nouem & nonaginta annos agebat.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Abraham quomodo tres angelos susceperit: & de Loth, qui, & ipse susceperit angelos hospitio: & de euersione Sodomorum: & quomodo uxor Loth conuersa est in statuam salis: & de commixtione filiarum cum patre.

CAPVT XIX.

Genes. 18. & 19. EOdem scilicet tempore, Sodomitæ diuitijs & abundantia pecuniarum elati, hominibus contumelias faciebant & erant impij circa deum, ut nequaquam recordarentur beneficiorum eius: auersiq; sunt à susceptione peregrinorum & circa eos affectum habere destiterunt. Exasperatus igitur in his deus, disposuit eorum punire superbiam, & ciuitatem eorum subuertere, cunctamq; regionem simul exterminare, ut neque plantatio, neque fructus ex ea ultrà consurgeret. Cumq; hæc deus de Sodomitis decreuisset explere, Abraam respiciens tres angelos, dum sederet ad ilicem Mambre ante ianuam domus suæ, putauitq; esse peregrinos, consurgens amplexatus est: & ibidem eos retinens, rogabat quatenus requies eis impartiretur. Quibus annuentibus, panes repente dari mila præcepit fieri: & occidens uitulum & assans, obtulit sub quercu iacentibus. At illi ei gratias retulerunt. Et cùm hoc comederent, de muliere quærebant ubi esset Sara. Quibus dicente eam intus esse, uenturos se in futurum esse dixerunt & inuenturos eam iam matrem existere. In hoc ergo subridente muliere, & impossibile sibi esse filium habere dicente, cùm ipsa quidem nonaginta esset annorum, uir autē eius centum: tunc illi iam non se celare continuerunt, sed pronunciauerunt semetipsos angelos dei esse: & quia missi sunt, ut hoc significarent de filio, duo uerò Sodomitas euerterent. Hæc audiens Abraham doluit super Sodomitis, exurgensq; deum deprecatus est, rogans ne iustos & bonos perderet cum malignis. Deo uerò dicente, nullum Sodomitarum esse bonum: nam si inter

si inter eos essent decem iusti, omnibus remitteret peccati supplicium: Abraham quidem cessauit, angeli uerò in ciuitatē Sodomam peruenerūt, quos Loth pro susceptione rogabat (cum esset ualde circa peregrinos humanus, & Abraham benignitate discipulus) ut cum illo manerent. Sodomitæ uerò respicientes iuuenculos, nimio uultus decore præcipuos, & apud Loth eos successisse cognoscentes, ad uim & iniuriam eorum pulchritudinis sunt cōuersi. Loth uerò monēte ut casti essent, & ad peregrinorum confusionem nequaquam accederent, sed reuerentiam in eorum successione haberent: quòd si ita intemperantes essent, filias suas pro illis concupiscentiæ eorum se dicente præbiturum: neq; sic quieuerunt. Deus autem eorū præsumptionibus indignatus, ipsos quidem excæcauit, ita ut non possent ad ingressum domus accedere: Sodomitarum uerò omnem populum pestifera morte damnauit. Loth autem deo dicente futuram Sodomitarū perditionem, ereptus est cum coniuge, duas filias assumens, quæ adhuc uirgines erant. Sponsi autem egredi contempserunt, consuetudinem hanc uerborum Loth esse dicentes. Deus igitur immisit gladium in ciuitatem, eamq; cum habitatoribus conremauit, terramq; simili exterminauit incendio: sicut dudum à me dictum est, cum bellum Iudaicum descripsissem. Vxor autem Loth decedēs, cum respiceret sæpius ciuitatem, & eius curam haberet, interdicente deo ne faceret, in statuam salis conuersa dignoscitur. Vidi siquidem eam, hactenus enim manet. Fugit autem ille cum filiabus, in paruulo quodam agro se retinens ab igne liberato, qui locus Segor hactenus appellatur: sic enim Hebræi modicum uocant. Illic autem desolatione hominum, & inopia ciborum afflictus habitabat. Virgines autem omne genus humanum exterminatum existimantes, cuicunque misceri uoluerint, licere credebant. hoc uerò faciebant, ne-

deficeret genus humanum: Fuerunt autem filij, de seniore quidem Moab, ac si quis dicat ex patre: iunior autem genitus Ammon, quod nomen significat filius generis. Et instituerunt, alter quidem Moabitas, quorum hactenus magna gens est: alter uerò Ammonitas: utraque enim gens est in nalle Syriæ. Et Loth quidem huiusmodi esse contigit de Sodomis egressum.

Quomodo Abraham migrauit in Gerara: & Abimelech adamauit Saram uxorem Abrahæ: & de natiuitate Isaac.

CAPVT XX.

Gene.20. ABraham uerò migrauit in Gerara Palæstinæ, in loco Aroris Saram habens, similia prioribus simulans propter more. Metuebat enim Abimelech locorum regem: qui eam adamasset Saram, credens eam se posse corrumpere, propter concupiscentiam in ægritudinem incidit dei uolun- medicisq; desperantibus consoporatus somnio, ne contumeliam faceret uxori peregrini, & aliquantulum leuiatus micis exposuit, quod deus ei hanc ægritudinem intulerat ultione peregrini, ut eius uxorem sine iniuria conseruaret quia non sororem eam haberet, sed lege iunctam uxorem & promisisset se ei præbiturum sospitatem, si pro uxore sine timore consisteret. Et cum hæc dixisset, Abraham eis suadentibus euocauit: nihilq; eum ulterius de con- quasi aliquid turpe passura, formidare præcepit: deum habere curam dicens, cuius auxilio uxorem suam pernenten sine iniuria reputaret. Deo enim protestante, scientiaq; mulieris, dicebat neque eam ab initio se appetisse, si esse eam scisset uxorem, sed tanquam pro sorore ductum: rogabatq; ut mitis circa eum esset, & deum ei propitium faceret: & si apud eum manere uellet, omnem uberitatem conferret: uolenti uerò discedere, danda mu- ra

rerum omnium, quibus ad eum indigens aduenisset. Hæc illo dicente, Abraham non de cognatione mulieris mentitum se esse dicebat, fratris eam filiam esse referens: & eò quòd præter hoc figmentum aduentum suum non fuisse securum arbitraretur: nec suam culpam in illius ægritudine prædicabat: & debere regem habere de salute fiduciam, paratumq; se manere apud eum esse dicebat. Abimelech itaque & terram ei distribuit & pecunias: constituerunt q; inter se, ut sine dolo conuersarentur, facientes ad quendam puteum fœdus, quem Bersabeæ uocant, quod fœdus putei poterit dici: sic enim hactenus à prouincialibus nominatur. Post non multum uerò temporis natus est Abraham filius de Sara, sicut fuerat ei à deo prædictum, quem nominauit Isaac: hoc autem significat risum. Nam eò quòd Sara riserat, Gene.21. dicente deo quòd pareret, nec iam speraret præ senectute partum, ideo filius ita uocatur. Hæc itaque annos tunc agebat nonaginta, Abraham uerò centum. Natus est ergo filius utroque sene, quem repentè post octo dies circunciderunt. Et ex illo post totidem dies mos est Iudæorum, circunciso- nes efficere: Arabum autem post annos tredecim, eò quòd Ismaël, qui gentem eorum instituit, filius Abrahæ de concubina, hoc fuerit tempore circuncisus: de quo certissime omne tempus exponam.

Quomodo Abraham monente Sara, & præcipiente domino amisit à se Agar cum filio Ismaële. CAP. XXI.

SAra natum Ismaelem de Agar ancilla primitus diligebat, Gene.21. nihil fauoris in eo imminuens: quem utiq; quasi proprium filium, & principatus nutriebat hæredem. Isaac autem filio procreato, non dignabatur eum nutrire cum Ismaële, cum senior esset, eumq; posset opprimere patre moriente. Suadebat ergo Abrahæ, ut eum in aliam regionem cum matre transmitteret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

miteret. Ille uerò initio quidem non apposuit uoluntatem
ea quæ Sara fieri festinabat, crudele nimis arbitratus, pa
lium filium & mulierem necessarijs egentem abijcere. Po
uerò cùm deo placuisset, ad ea quæ præcipiebat, Sara co
tiens, matri tradidit Ismaelem, qui nondum à se poterat
bernari: & aquam in utre & panem frentē, iussit abire
itineris necessitas imperaret. Dum ergo abeunti necessariu
fecissent, erat in malis, cum esset aquatio difficilis: & ex
nens puerum sub quadam arbore animam protrahentem,
ea præsente deficeret, procul abscessit. Ad quam uenien
uimus angelus, dixit ei adesse fontem: & monuit, ut pro
ret, ac infantulum recrearet, dicens grandia ei esse con
da de pueri sospitate. Illa confidens de promissionibus
studens alere puerum adhibendo curam, declinauit æru
Cùm uerò ad uirilem puer peruenisset ætatem, uxor ei
Gene.25. iuncta est Aegyptia genere, unde etiam ipsa antiquitus
rat oriunda, de qua filij Ismaëli nati sunt duodecim, N
ioth, Cedarus, Abdielus, Mabsamus, Masmaus, Dumaus,
saus, Adadus, Themaus, Ieturus, Naphisus, Cedmas. Isti
omnem terram ab Euphrate usque ad mare rubrum po
tenuerunt, Nabathæam prouinciam nominantes. Sunt
tem isti, qui gentem Arabicam secundum tribus ab eo
cant, & propter uirtutem eorum, & propter Abrahæ
gnitatem. Isaac autem filium suum pater Abraham nim
diligebat, cum esset unigenitus, eiq; à deo pro munere &
senectute concessus. Prouocabat enim ad fauorem amor
suum potius parentes & ipse puer, eò quòd omni uirtuti
deret, & parentum haberet solicitudinem, & affectum
dei religionem.

Abraham accepit à domino de immolatione Isaac.

CAPVT XXII.

Abrah

ABraham autem cum felicitatem suam filio legitimo relic- Gene.22.
turus esset, morti uicinus hoc uoluntate dei promeruit.
Qui tentare uolens religionē eius apparuit ei: & cunctа quæ
præstitisset ei dinumerans, & quomodo hostibus superior fu-
isset effectus, & præsentem felicitatem eius studio percepisset,
& Isaac filium habuisset, eundem filium eius sibi sacra immo-
latione præcepit offerri, in monte nomine Moraim eleuatum,
ara ibidem collocata: sic enim apparituram eius religionem, si
etiam saluti filij præponeret quod deo placeret. Abraham au-
tem in nullo iustum esse decernens non obediri deo, sed cun-
ctos ei ministrare debere, tanquam eius prouidentia omnes ui-
uant, quibus ipse est propitius, celans coniugem dei præce-
ptum, et quam ipse habuisset de cæde uoluntatem: sed neq; ser-
uorum cuiquam hoc palam faciens, ne fortè deo parere pro-
hiberetur: sumens Isaac cum duobus seruis, & quæ erant ad
sacrificium necessaria imponens asino, iuit ad montem, & duo
bus quidem diebus iter cum eo serui fecerunt. tertia uerò, cum
iam circa locum montis essent, relinquens in campo reliquos
qui cum eo erant, cum solo filio uenit ad montem, in quo tem-
plum posteà rex Dauid collocauit. Portabant autē secum cæ-
tera, quæ erant sacrificio necessaria præter uictimam. Isaac
uerò cum esset quinque & uiginti annorum, altari constructo
interrogabat quid esset sacrificaturus pater, cum uictima non
adesset. Ille autem dicebat, deum ad præbendum hoc idoneum:
qui etiam ea quæ non sunt, abundanter hominibus condona-
ret: & ea quæ sunt, ab his qui in semetipsis confiderent, pos-
set auferre: daturum ergo & illi uictimam, si propitius ad sa-
crificium suum dignaretur accedere. Dum ergo altare fuisset
constructum, & ligna superposita, & omnia parata, dicit ad
filium, O puer, quem innumeris uotis optaui à deo nihil cōfer
ri: & dum peruenisses ad uitam, nihil est quod pro alimento

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuo non feci: neq; me feliciorem magis arbitrabar, niſi eùm te uiderem ad uirilem ætatem peruenisse, & moriens ſucceſſorem mei principatus relinquere congaudebam: quia dei uoluntate tuus pater ſum factus, denuo ſecundum eius placitum te repono: hanc fortiter porta dicationẽ. Deo nanq; te cædo, qui hunc honorem à nobis dignatur accipere, eò quòd placidus mihi fuit, & per omnia ſuffragator. Natus ergo feliciter morere, non communi modo hanc uitam egrediens: ſed à patre proprio oblatus deo patri cunctorum, ob legitimum ſacrificium. Reor enim quia te iudicauerit dignum nec ægritudine, nec bello, nec alia qualibet paſsione, quæ ſolent hominibus accidere, ex hac liberare: ſed cum oblationibus & ſacrificijs animam tuam ſuſcipere, & apud ſe nihilominus obtinere: ceritq; mei de cætero curam habens, ſenectutemq; regens, qua gratia te maxime nutriebam, hæc mihi deo ſcilicet pro te præbituro. Iſaac autem habens patrem ualde fortiſsimum, ſapientiaq; delectatus, & libentiſsime ſermones eius accipiens, ait: Quia nequaquam iuſtum eſſet, ut initio naſceretur, ſi & dei & patris iudicium eſſet refutaturus, aut non ſe monſtraret amborum uoluntatibus præparatum, quando licet ſolo patri hæc uolenti facere, ſi non obediret eſſet iniuſtum. Hoc dicens acceſsit ad altare, paratus & ad cædem. Sed opus infirmatum eſt, deo offerente impedimentum. Inclamauit enim Abraham nominatim deus, ſuſpendens eum à filij nece: Non enim quaſi ſanguinem deſiderans humanum, cædem filij ſe ei imperaſse dicebat: neq; cuius patrem eum fecerat, hunc ei auferre cum tanta impietate poſcebat: ſed eius mentem ſe probare uelle, ſi etiam talia iuſſus facere obaudiret. Cognoſcens uerò eius obedientiam, & excellentiam religionis intendens, delectari quidem ſe in his quæ præbuerat ei, nec unquam fraudandum eum omni cura dicebat: & genus eius honorandum, futurumq; filium eius longæuum,

gæuum, feliciterq; uicturum in omnibus bonis, præbiturumq; ſe eius ſoboli magnum principatum: prædicebatq; genus eorum & multis gentibus & diuitijs eſſe conſtituendum, & memoriam ſempiternam generis eius principibus affuturam: Chananæamq; terram armis eſſe poſſeſsuros, & exemplum boni futuros cunctis hominibus. Hæc cum dixiſſet deus, arietem ex improuiſo produxit eis ad ſacrificium. Illi uerò præter ſpem ſemetipſos amplexantes, quippe qui bonorum talium promiſsiones audirent, oſculabantur alterutrum: & ſacrificio celebrato, reuerſi ſunt ad Saram: feliciterq; degebant, cuncta quæ uellent eis præbente deo.

De morte Saræ, & ſepultura ipſius, poſt cuius mortem Abraham accepit Ceturam uxorem. CAP. XXIII.

ET Sara quidem non multo pòſt tempore defuncta eſt, cum uixiſset annis centum uiginti & ſeptem: ſepultaq; eſt in Hebron permittentibus Chananæis, ſepulcrumq; eius duplex factum eſt, Abraham emente agrum ſiclis quadringentis à quodam Ephron de Hebron: & ſepulcra ſibi Abraham & eius ſoboles conſtituerunt. Poſt hæc autem Abraham duxit uxorem nomine Ceturam, ex qua ei ſex filij nati ſunt, & ad labores ualidi, & ad ſapientiam cauti: Zamran, Iexan, Madan, Madian, Ieſboc, & Sue. nati ſunt autem etiam his filij: & Iexan quidem Saba fuit & Dadan. Huic uerò fuerunt Aſſurim & Laſurim, & Laumim. Madian autem habuit Epha, & Apher, & Henoch, & Abida, & Eldaa. His omnibus filijs filiorumq; natis Abraham ex proprijs donа præbuit: qui & Troglodyticam apprehenderunt, & Felicem Arabiam, inquantum ad mare Rubrum pertingit. Dicitur autem quòd dum Apher caſtra fixiſſet in Libya, & filiorum eius filij habitaſſent in ea, terram illam ex illius nomine Aphricam uocauerunt. Teſtatur autem meo ſermoni Alexander, qui

Gene. 23.

Gene. 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicitur Polybiſtor, ſic dicens: Cleodemus autem propheta, qui & Malchus, ſcribens hiſtoriam Iudæorum, ſicut etiam Moſes legislator eorum retulit, ait, quia de Cetura Abrahæ multi filij fuerunt. Dicit autem eorum etiam nomina tria, Apheran, Surim, & Iaphran. & de Surim quidem Aſyriam nuncupatam. ex duobus autem reliquis Iaphran & Apheran ciuitatem, Abran & prouinciam Aphricam nominatam: hi etiam auxilium præbuiſſe Herculem in Libya, & duxiſſe uxorem filiam Iaphran nomine Hecæam, & genuiſſe ex ea Dodorim filium, cuius fuit filius Sophon: ex quo barbari Sophaci nominantur.

Quomodo Iſaac quadragenarius duxit uxorem Rebeccam.

CAPVT XXIIII.

Gene. 24. ISaac autem circa quadraginta annos iam conſtituto, pater Abraham ut uxor duceretur ei Rebecca, quæ fuit fratris eius Nachor neptis, filia Bathuelis, ſeniorem ſeruorum ſuorum miſit ad deſponſandam eam, magnis fidei ſacramentis obſtrictum, quæ hoc modo faciebant: Sub femore manum mittentes: deinde inuocantes deum teſtem omnium futurorum. Miſit autem & munera ibidem commanentibus, quæ apud illos eſſent rariora, aut nec omnino in illa regione reperirentur. Qui multo tempore uadens, eò quòd ſit iter agentibus dira Meſopotamia, hyeme quidem propter luti profunditatem, æſtate autem propter aquæ defectionem, inſuper etiam latronibus ibidem commorantibus, quos defugere non eſſet facile, niſi prouidentia uiatoribus inhæreret: uenit in ciuitatem Carrenorum. Cum ergo eſſet in ſuburbanis, uirgines uidit plures euntes ad aquam: orauitq; deum ut Rebecca, ob quam deſponſandam filio eum miſerat Abraham, ſi ſecundum uoluntatem eius eſſent nuptiæ celebrandæ, inter illas inueniretur: & ita cognoſceretur, ut alijs aquam poſcenti

ſcenti negantibus, illa præberet. Et ille quidem hanc habens uoluntatem, uenit ad puteum: rogauitq; uirgines ut potum ei præberent. Illis autem auertentibus ſe, dicentibusq; aquam dominum portare, & non præbere illi, quæ utique difficile poſſet hauriri: una ex illis omnibus increpans eas pro peregrino, quaſi non eſſet hominibus ad illas aliquando communio, quæ neq; aquam participarent egeno, ſola ei præbuit abundanter. Ille autem in ſpem rerum omnium ueniens, inſuper uolens cognoſcere ueritatem, laudabat eius benignitatem atq; nobilitatem, quia etiam cum ſuo labore egẽtibus ſufficientiam præbere minime declinaſſet: Interrogabat autem de quibus parentibus eſſet, optauitq; quod illi foret gratiſſimum, ut in domum uiri boni ueniret, filios ei paritura germanos. Illa uerò neque hæc inuidit uolenti cognoſcere, ſed & genus indicauit: & Rebecca, inquit, ego dicor: pater autem Bathuel fuit, ſed ille quidem iam defunctus eſt: Laban uerò frater noſter eſt, qui & domui proſpicit ſimul & matri, & ille meæ uirginitatis ſolicitudinem gerit. Ille igitur gaudebat in his quæ facta fuerant atq; dicta. Deum ita uidens ſuo itineri clare proſpicere: & proferens redimiculum, & alia pariter ornamẽta, quibus uirgines decet uti, dedit puellæ, ut ei cauſa poculi hæc retributio foret & honor: iuſtũ eſſe dicens, ut talia mereretur, quæ fuerit bona præter uirgines uniuerſas. Poſcebat autem apud eos ſuccedere, quãdo ad eam integrius aliter peruenire nequiret, cũ iam nox utiq; ſupereſſet. Portabat q; ornamẽta muliebria ualde pretioſa: æſtimans nihil ſibi eſſe cautius, quam quibus iam uidebatur expertus, & conijcere ex ea & matris & fratris eius clementiam: & quia nihil in eorum eſſet uirtute difficile: neq; ſe eos grauaturum, ſed mercedem peregrinationis præbiturum, & proprijs impenſis uſurum eſſe dicebat. Illa uerò de parentum quidem ſuorũ clemẽtia recte eum aſſe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ruit arbitratum: culpauit autem pro mercedis uerbo, cum esset utiq; omnia sine mercedibus habiturus. Sed ut nunciaret prius Laban fratri, quo permittente accersendum esse dicebat. Cum ergo factum hoc fuisset, peregrinus adductus est: & cameles quidem sumentes Laban famuli eis diligentiam adhibebant: ipse uerò cœnaturus ingrediebatur cum eo, & post cœnam ad eum matremq; puellæ locutus est, dicens: Abraham Thare quidem est filius, uester autem cognatus. Nachor enim horum ô mulier puerorũ auus, frater Abrahæ fuit ex eodem patre sed matre: is ergo misit ad uos, petens hanc puellam uxorem filio suo esse iungendã: qui legitimus est ei solus in omnibus bona enutritus: cui possibile quidem fuit, felicissimam exinde mulierem ei copulare, sed noluit. Honorans autem genus, nuptias postulat, cuius studium ac uoluntatem nolite contemnere. Deus enim uoluntate & alia quidem pariter mihi prospera contigerunt, & puellam citius & uestram inueni domum. Dum enim essem proximus ciuitati, uirgines uidens plurimas uenientes ad puteum, orani, ut in istam inciderem, quod scilicet factum est. Nuptias ergo diuina prouidentia dispositas nos quoq; firmate: Illi uerò per ea quæ eis fuerant secunde collatæ dispositionem diuinæ uoluntatis intellexerunt: miseruntq; sic petebat, uirginem, quam duxit Isaac potitus omnium rerum Abrahæ. Num qui nati fuerãt de Cetura, exinde migrauerunt.

Abraham moritur, & sepelitur in Hebron cum Sara uxore sua.

CAPVT XXV.

Gene.24. POst paululum uerò temporis mortuus est etiam Abraham, uir quidem omni uirtute summus, & digne à deo prosidio, quod circa eum habuerat, honoratus. Vixit autem omne tempus suum annis centum septuagintaquinq;, & in Hebron cum Sara coniuge à filijs suis Isaac & Ismaële sepultus est.

De partu

De partu Rebeccæ: & quomodo Isaac peregrinatus est in Geraris tempore famis: & quia cùm senuisset, & caligarent oculi eius, benedixit Iacob, cum putaret se benedicere Esau.

CAPVT XXVI.

POrrò post mortem Abraham concepit uxor Isaac, cuius uentre nimis intumescente, hæsitans consuluit dominum, respondituq; geminos parituram fore Rebeccam, & in omnibus eos gentibus esse nominandos: maioris autem primatum esse minuendum. Peperit ergo paulatim secundum diuinum eloquium geminos filios: quorum senior quidem (ut credimus) à capite usque ad pedes erat hirsutus uehementer, quem iunior præcedentem tenebat à planta. Diligebat autem pater quidem seniorem, qui uocabatur Esau, secundum etymologiam pilorum. Hebræi nanque capillatum Seirom dicunt. Iacob autem iunior charus erat genitrici. Fame uerò superueniẽte, dum Isaac placuisset ut iret in Aegyptum, ubertuosam ualde prouinciam, pergebat in Gerara deo præcipiente. Hunc suscepit rex Abimelech pro muneribus & amicitijs Abraham. Et cùm multo circa eum fauore fuisset usus initio, in hoc permanere semper inuidia faciente prohibitus est. Videns nanque deum Isaac esse præsentem, & tanto cum studio fouentem, expulit eum. Ille uerò huiusmodi inuidia tentatus per Abimelech, tunc quidem discessit in agrum qui dicitur Pharan, id est, conualis, non longe à Gerara: ubi cum fõderet puteum, irruentes pastores in lite congressi sunt, prohibentes illud opus impleri: quo nolente contendere, præualuisse uidebantur. Discedens autem alium fõdiebat. Et uim facientibus alijs quibusdam Abimelech pastoribus, etiam hunc relinquens abscessit, expectans bonæ uoluntatis gratiorem licentiam. Quod dum sponte ei fuisset concessum, ut puteum sine prohibitione fõderet, Roboth puteum appellauit, quod

Gene.25.

Gene.26.

quod nomen significat spatiosum. Priorum uerò alium quidem Eschon appellauit, quod potest dici litigium: alium uerò Sitennam, quod nomen significat inimicitias. Isaac itaque rerum magnitudine fortitudineq; pullulabat. Abimelech autem contra se crescere putans Isaac, propter hoc quòd cum eo degens ex incertis inimicitijs egerat: metuens ne prior amicitiã nihil ei prodesset, conuerso Isaac ad ultionem eorum quæ uidebatur esse perpessus, amicitias rursus cum eo firmauit: & unum ducum suorum nomine Phicholum ob hoc destinauit. Et cum omnia quæ poposcerat Abimelech meruisset propter Isaac bonitatem, qui recenti iracundiæ priscam gratiam ei inq; patrem suum habitam præposuerat, tulit eum in propria. Isaac uerò filius Esau, circa quem maximum pater habebat affectum, cum esset annorum quadraginta, duxit uxores, Ada Elomis filiam, & Olibamam sebegonis, uirorum inter Chananæos ualde potentium, semetipsum faciens dominum in potestate nuptiarum, neque patris consilium sequens, quia nec permisisset Isaac, si in eius uoluntate iacuisset: Non enim libenter habebat, ad prouinciales suam copulare cognationem. Nolens autem molestus esse filio, ut haberet eum abstinere à mulieribus, tacere decreuit. Cum senex autem esset, & aspectum penitus non haberet, euocauit Esau, & senectutem indicans, quia & propter cæcitatem & passionem uisus, impedimentum ei iam esset deo seruire, dixit eum egredi ad uenandum: ut dum caperet quodcunque potuisset, præpararet ei ad cœnam, postq; domino supplicaret, ut auxiliator ei in omni uita & cooperator existeret: incertum esse dicens, quando etiam moreretur: & ante hoc se ei præbiturum, ut deum propitium eius orationibus haberet mereretur. Et Esau quidem ad uenationem egressus est. Rebecca uerò deum pro fauore Iacob rogabat, & præter

præter Isaac uoluntatem, iussit eum hœdos occidere, cœnamq; præparare. Iacob autem ministrabat matri ei semper obidiens. Cum uerò fuisset cœna parata, hœdi pelle brachia conuoluit Iacob, ut pater propter pilos esse crederet Esau. Nam cùm in omnibus alijs assimilarentur, eò quòd essent gemini, in hoc tantummodo differebant: trepidusq; Iacob, ne antequàm fierent orationes, repertus in hac calliditate, patrem ut contraria faceret irritaret, proferebat patri cœnam. Isaac uerò sentiens uocem Iacob, proprio eum nomine uocitabat. Illo autem brachium porrigente, cui pellem circundederat hœdi, contingens eum Isaac ait: Voce quidem Iacob proximus, secundum pilorum uerò profunditatem Esau mihi esse uideris. Nihilq; suspicans mali, cum cœnasset, conuersus est ad orationem & dei preces. Domine, inquit, omnium seculorum, & creator uniuersæ substantiæ, tu patri meo magnificam fortitudinem concessisti bonorum, & me dignum præsentibus effecisti rebus, & ex me procedentibus promisisti adiutorem, & propitium, & datorem semper esse meliorum. hæc ergo confirma, & me noli despicere propter præsentem necessitatem, propter quam & præcipuè te deposco: & hunc filium propitius serua mihi, & ab omni malo semper sine passione custodi: dans ei felicem uitam, possessionemq; bonorum, quorumcunq; tibi præbere potestas est. Fac autem eum metuendum inimicis, amicis honorabilem atque gratissimum. Et ille quidem arbitratus pro Esau se orationes facere, rogabat deum. Mox enim ut cessauit, à uenatione affuit Esau. Isaac autem sentiens quod egerat, quiescebat. Esau uerò petebat similia, quæ fratri fuerant iam collata. Patre uerò negante, eò quòd omnes in Iacob fuissent orationes expensæ, luctum agebat, quòd esset oratione frustratus: eiusq; lachrymis afflictus pa-

ter

ter, eò quòd circa uenationem & fortitudinem corporis esse aptus, in armis & omnibus operibus Esau probabilem fore dicebat: eumq; fructum earum rerum, & gloriam sempiternam, etiam genus quod ab eo descenderet, habiturum: fratrem uerò esse seruiturum.

Iacob timens fratrem fugit ad Laban, ubi filias eius duxit uxores, cum ancillis earum: ex quibus filios XII. genuit, & unam filiam: qua uiolata à Sichem filio Emmor regis Sicimorũ, indignati fratres eius, uniuersos oppidanos contruciderunt.

CAPVT XXVII.

Gene.28. IAcob autem metuentem fratrem, ulciſci ſe in eo nolentem, pro eo quod in illo deliquerat, mater eripuit. Merito autem hæc perſuaſit, ut Iacob de Meſopotamia cognatam ſuam daret uxorem: cum iam Iſmaëlis patrui filiam Baſemath Eſau coniugem accepiſſet. Non enim erant deuitandæ Chananæi circa Iſaac, in prioribus eius bellis ualde grauati: cum Barematim cepiſſet, circa quam præcipue laborauerat. Iacob autem in Meſopotamiam miſſus à matre propter nuptias filiæ Laban eius germani, permittente Iſaac nuptias celebrari, eò quòd ei fuiſſet uxoris conſilio perſuaſum, per Chananæam properabat: & propter odium prouincialium apud nullum ſuccedere uoluit: ſed ſub diuo iacebat, capiti ſuum lapidibus ſubditis ſuperponens: ibiq; per ſomnium uidit huiuſcemodi uiſionem: Aſtitiſſe ſcil: eet ſibi ſcalam, à terra pertingentem ad cœlum, & per eam deſcendentes figuram honeſtiorem naturam habentes quàm homines, & ad ultimum ſuper eam deum manifeſte ſibimet apparentem, nominatimq; uocantem, & huiuſmodi uerba facientem: Iacob cum patris boni ſis filius, & aui qui gloriam magnæ uirtutis inuenit, fatigari te in præſentibus non oportet, ſed ſperare meliora: etenim opulentiſſima tibi maximorum bonorum

meo ſolatio erit ubique præſentia. Abraham itaque ex Meſopotamia huc ego deduxi à cognatis expulſum, & patrem tuum cunctis felicem oſtendi, quorum non minorem partem in te quoque reponam. Confidens ergo & hoc itinere tuo proficiſcere, me dirigente ſecurus. Impetrabis enim nuptias, ad quas ualde feſtinas: eruntq; tibi filij boni, quorum multitudo numero maior erit, & potiores filios derelinquent, quibus ego huius terræ potentiam condonabo, eorumq; filijs, qui replebunt omnem quam ſol reſpicit terram, ſimul & maria. Sed neque ullum periculum timeas, nec laborum multitudinem metuas, me prouidente omnia, quæ tibi conferenda ſunt & in præſentibus, & multo magis in poſteris. Hæc itaque deus Iacob prædixit: ille uerò lætus effectus in his quæ uiderat, fuerantq; promiſſa, clarificauit illos lapides: quippe cum tantorum bonorum ſuctum ei fuiſſet illic alloquium: uotumq; fecit, immolaturum ſe ſuper eos, ſi acquirens uitam impaſſibilem remearet: deoq; promiſſum exoluit denuo remeans. Nam & ipſum agrum honorandum eſſe decreGene.29. uit: eiq; Bethel nomen impoſuit, quod diuinas diuitias Latina linga ſignificat. Procedens autem ad Meſopotamiam, longo tempore peruenit in Carran: paſtoresq; in ſuburbanis ineuenies, & pueros aduleſcentulos & uirgines, ad quendam puteum aquam haurituros, morabatur cum eis potum quærens, & uerba cum eis habens, percunctaturq; ab eis, ſi noſſent quendam Laban adhuc ſupereſſe apud ſe. Illi uerò omnes ſe noſſe dixerunt, talemq; eſſe uirum qui ignorari non poſſit: eiuſq; filiam unam cum eis paſcere gregem, quam mirabantur non eſſe præſentem, dicentes ei: Ab ipſa integrius poteris agnoſcere, quæcunque de illo audire deſideras. Hæc itaq; illis dicentibus, aſtitit pulla cum paſtoribus qui unà deſcenderant: eiq; Iacob oſtenderunt, dicentes: Peregrinus iſte uenit de patre

de patre tuo consulens. Illa uerò per infantiam lætis factis pro
pter Iacob præsentiam, requirebat eum, & quis esset, & ad
eos unde uenisset, & qua causa fuisset adductus: orabat quo
mul, ut esset possibile præstandi ei, quibus uenisset egēs. Iacob
autem non propter cognationis causam, neq; propter fauo
præsentem, sed amore puellæ uictus obstupescebat, pulchritu
dinem eius talem esse conspiciens, ut paucæ mulierum ita fo
rerent, & ait: Ad te mihi patremq; tuum (si tamen filia es La
ban) familiaritas est, ex antiqua mea tuaq; generatione exi
stens. de Thare enim Abraham & Aram et Nachor filij fue
progressi. Bathuēl autē tuus auus, filius est Nachor. De Abra
ham autem & Sara, quæ nata est de Aram, Isaac est, meus pa
ter. Vicinum autem & nouum cognationis pignus inuicem
possidemus. Rebecca enim mater mea, Laban patris tui soror
est, ex eodem simul patre & matre progenita. Consobrini
siquidem sumus ego & tu. Nunc autem salutaturus uos, &
antiquam cognationem renouaturus ueni. Illa uerò recog
data (sicut iuuenibus solet accidere) quæ audisset à patre de
Rebecca, & parentes sciens eius nomen desideranter au
re, propter paternum fauorem ad lachrymas deducta est, &
amplexa est Iacob. Quem cum osculata fuisset, perducere mo
xima delectatione optabat ad patrem, omnibusq; domesti
eis memoriam matris eius esse dicebat: impenditq; ei tota
boni retributionem, eúmque ad patrem iam uenire iube
bat, & sequi se præcedentem: nec eius delectatione fru
dari amplius illo tardante poterat. Hæc dicens, ducebat eum
ad Laban. Cognituśq; ab auunculo, & ipse sine formidine in
ter amicos erat, & illis maximam delectationem confere
bat, inopinabiliter eis ostensus. Post non multos itaque dies,
Laban se gaudere quidem in eius maxime præsentia, & ultra
quàm posset indicari sermone, dicebat: causam uerò pro qua
uenisset

uenisset, patrem matremq; senes derelinquens, & eius præsen
tiæ solatijs indigentes, ab eo quærebat, præbiturumq; se ei
omnia quibus opus haberet. Iacob autem omnem ei causam
narrabat, dicens, Isaac fuisse geminos filios, se & Esau: quem
dum pro paternis orationibus matris sapiētia fefellisset, illum
se interficere uoluisse dicebat, tanquam ablato sibi à deo re
gno, & bonis quæ pater optasset: & hanc fuisse causam suæ
præsentiæ, mandato materno factæ. Omnibus enim nobis, in
quit, sunt fratres: sed mater amplius illius cognationem me
tuens, ita mihi prospexit, quod utique solum munimen meæ
pueritiæ indicauit. Vnde deum respiciens, in præsentibus sum
secutus. Laban autē & propter parentes promisit omnem
se ei participare clementiam: & propter matrem, cuius fauo
re licet absentis, studium suum circa eum se dicebat ostende
re: gregis scilicet curam eum habiturum constituere se dice
bat, & præponendum his exoptabat: uolentemq; ad proprios
remeare parentes, cum talibus donis & honoribus dimitten
dum, qualibus talis cognatus iuste promeriturus esset. Iacob
autem libenter hæc audiens, donec esset quidem apud eos, hūc
laborem ferre se gratissime respondit: mercedem uerò pro tali
labore, Rachel nuptias postulauit: cum etiā propter alia ho
nore digna apud eum haberetur, tum maximè quòd ministra
eius fuisset aduentus. Amor nanq; puellæ eum huiusmodi uer
ba facere compellebat. Laban autem gauisus in his, annuit ei
puellæ nuptias: nec alium generū meliorem sibi optasse uen
turum, si tamen aliquantū tempus apud eum maneret: ad Cha
naneos enim se non missurum filiam: quia de sororis cura e
tiam pœnitentiam agere se dicebat, quòd eam ibidem dire
xisset. Cum uerò Iacob hoc fieri consentiret, septem promisit
annos: tantum enim iudicauit socero ministrandum, uirtutis
suæ præbens experimentum, ut quis esset, magis cognoscere

d tur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. Laban uerò suscipiens sermonem: transacto tempore proposuit epulas nuptiarum. Nocte uerò superueniēte, ignorante Iacob, collocauit ei alteram filiarum Liam, seniorem & tā decoram aspectu. Ille uerò per ebrietatem & noctem ei permixtus, die facto apud Laban de iniustitia querebatur. Quā dandam ueniam necessitati poscebat, ob quam talia gesserat non enim per malignitatem ei Liam dedisse, sed alia maiori causa uictum se hoc feciſſe dicebat: quæ tamen impedire non posset: sed amanti daturum se eam post septem alios annos promittebat. Consensit ergo Iacob, nihil scilicet aliud ei amore puellæ facere permittebat. Et præteritis alijs septem annis Rachel accepit uxorem. Erant autem ambabus ministræ, quas dederat pater, Zelpha quidem Liæ, Rachel uerò Bala: non quidem ancillæ, sed subditæ. Et Liæ magna erat solicitudo de amore uiri, quem habebat circa sororem, sperabatq; se existentibus filijs honorandam, & exorabat continue deum. Natoq; filio masculo, & propter hoc conuerso ad eam marito, Ruben filium nominauit, eò quòd dei misericordia ei fuisset concessus: hoc enim significat istud nomen. Habuit autem per tempora etiam alios tres filios: Symeon, quod nomen significat, exaudibilem ei fuisse deum: deinde Leui, quasi firmatum societatis: post hunc Iudam, quod significat gratiarum actionem. Rachel autem metuens ne propter copiam partus sororis, minorem apud uirum partem haberet, collocauit cum Iacob suam famulam Balam: ex qua nascitur Dan, quod à deo iudicatum lingua Latina significat: & post hunc Neptalim, tanquam ex machinationibus: eò quòd contra partus sororis copiam, arte fuerit usa. Hoc autem & Lia fecit contra sororem opus denuo machinata: collocauit ei & ipsa suam famulam, & natus est de Zelpha filius Gad, quod prius poterit appellare fortuitum: & post hunc Aser, quod beatificū potest dici,

qui Liæ gloriam cumulauit. Cum autem Ruben senior filiorum Liæ matri mandragoræ mala portaret, Rachel aspiciens dari sibi poscebat, quem cupiuerat cibum. illa uerò non consentiēte, sed sufficere ei dicente, quia eam uiri honore priuasset: Rachel mutigans sororis iram concessuram se ei dicebat, ut cum ea uir illa nocte dormiret. Qua hoc percipiente munus, Iacob cum Lia dormiuit. Rursus ergo nati sunt ei filij: Isachar quidem, quod significat ex mercede factum: Zabulon, quod significat fauoris pignus ad eam. Natus est autem & filia Dina. Post hæc uerò tempora natus est & Rachel filius Ioseph, quod indicat augmentum alicuius faciendum. Hoc ergo omne tempus, quod sunt anni uiginti, pascebat soceri greges. Post quod rogabat, ut sumptis uxoribus ab eo discederet. Socero autem non permittente, latenter hoc facere cogitabat: uxoresq; requirebat quid de profectione tractarent. Illis autem discedere libenter habentibus, Rachel & simulachra deorum quos colere patria lex erat, pariter furata, cum Lia sorore fugiebat: & utriusque pueri, & puellæ cum filijs, & quæcunque possessio eis erat. Ducebat autem Iacob etiam gregum medietatem, non respiciēte Laban. Rachel ergo deorum simulachra portabat, licet docuisset eam Iacob huiusmodi honorem spernendum: ut si comprehenderetur patre sequente, ueniam illa ad hæc confugiens impetraret. Laban autem post primum diem cognoscens Iacob discessum simul & filiarum, multa animo perpessus mala, persequebatur maxima uirtute circundatus: & septima die in quodam colle proeul eos collocatos inuenit. & tunc quidem quia erat uespera requieuit. uisio autem ei apparuit, monens, quatenus sumens generum atq; filias conquiesceret. & nihil in eos per furorem præsumeret, sed ut pactum faceret cum Iacob. Quod si eius paucitatem contemnens, aggrederetur cum eo pugnare, ei so- Genes. 31.

auxilium dicebat illa uisio præbituram. Laban autem dum huiusce modi ei factum à Deo fuisset alloquium, orto die Iacob euocans, & manifestans ei uisionem, cui credens ad talia declinasset, cœpit eum culpare, dicens: quoniam eum & Pauperem uenientem ad se, & omnium indigentem susceperit, cui cunctam suæ possessionis tribuerit ubertatem. Nam & filias meas, inquit, coniunxi tibi, fauorem tuum circa nos per hæc augendum esse confidens: tu uerò neque matris tuæ, aut communionis, quam circa me per cognationem habes, neque uxorum quas duxisti pudorem gerens, neq; filiorum quorum sum auus, lege belli apud me usus es: possessionem quidem meam auferens, filiabus autem genitorem suum fugere persuadens, & sacra quoq; paterna diripiens, domum utiq; portaturus, quæ & à meis parentibus honorata sunt, & à me religiosa ipsa coluntur. & hæc quidem quæ nec expugnantes inimici suos faciunt, tu perpetrasti cognatus, & fororis quidem meæ filius, filiarũ uerò maritus, peregrinusq; & coëpulator meus domui meæ nequaquam talia ingerere dubitasti. Cum hæc dixisset Laban, Iacob ita satisfaciebat, dicens: Ego non solum Deum patriæ desideraui, sed etiam omnes una cognatos: & post tantum tempus, dignum est me ad propria remeare. Præda uerò quod dicis, alio iudicante, tu potius inuenieris iustus: cum te deceret gratias nobis soluere pro his, quæ à me custodita & facta maiora sunt: quomodo in hoc iustitiæ priuaris, cum mihi ingratus existis? cur partem eius partem sumentes absceßimus? Filiæ uerò tuæ non meæ malignitate secutæ sunt, sed iusta deuotione, quam scimus uxoribus legitimis circa uiros posse competere. Sequuntur itaq; non tantum me, quantum filios. Et hæc quidem ipse dicebat, ne aliquid gereretur incongruum. Querebatur autem, accusationem faciebat: quia cum matris eius uideretur esse germanus, & filias

eius ei iunxisset, inuerijs eum uulnerasset asperrimis, uiginti annis eum detinens: & alia quidem nuptiarum occasione fecisset, quæ licet fuissent crudelia, leuiter sustinuisset: peiora tamen facta post nuptas, quæ quilibet etiam inimicus effugeret. Re uera enim ualde crudeliter Laban usus est Iacob. Videns enim Deum ei ad quodcunq; uoluisse præstabilem, promittebat ut quicquid natum fuisset ei præberet, interdum quicquid procederet album, aliquando uerò quæq; nigra nascerentur. Crescente autem sub nomine Iacob gregum partu, aliquando quidem fidem de præsenti non custodiebat, aliquando autem in altero anno præbiturum se esse dicebat, eò quòd multitudinem gregum uideret abundare, cum in futuro tantum fore potius desperaret: fallebatq; rursus in his quæ nata conspiceret. De sacris autem fur atis inquisitionem fieri iußit. Cum autem accepisset Laban perscrutandi potestatem, Rachel hoc audiens, posuit idola in stratorio cameli qui portabat eam: & sedens dicebat naturalem purgationem sibimet imminere. Et Laban quidem cessauit amplius perscrutari, non credens filiam eum tali passione posse ad idola accedere: fecitq; cum Iacob fœdus, in nullo eorum se memoriam quæ gesta fuerant habiturum: sed & ille se dilecturum filias eius. Et has pollicitationes fecerunt super montes quosdam, in quibus columnam statuerunt sub schemate aræ: unde mons ipse dicitur Galaad, ex quo hactenus Galaaditin terram appellant. Et cùm factis pactionibus immolassent, Laban quidē reuersus est: Iacob autem in Chananæam procedenti subinde uisiones apparebant, de futuro ei spem optimam pollicentes. Et locum quidē illum appellauit Dei castrum. Volens autem nosse quid eius cogitaret frater, singula cogniturus cum integritate præmisit: metuensq; propter priscam suspicionem, præcepit his, quos mittebat, ut dicerent Esau: quia Iacob putans iniustum esse ut hic Gene. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

te iracente conuiueret, de prouincia sponte discessit: & nunc sufficiens tempus esse putans reconciliationis, reuersus est, uxores & filios ducens cum diuitijs acquisitis, & cum pretiosis rebus semetipsum tibi traditurus: quia maximum bonum fore iudicat, ut cum fratre fruatur his, quae ei sunt à diuinitate collata. Et illi quidem haec ei indicauerunt. Esau uerò laetus effectus, fratri cum quadringentis occurrit armatis. Iacob autem audiens uenire sibi in occursum cum tantis armatis, expauit. Deo tamen spem salutis suae commisit, & prouidentiam rerum praesentium fecit, quatenus & ipse suos fine passione seruaret, inimicisq; praeualeret, si aliquid iniustum facere uoluisset. Distribuens ergo eos qui cum ipso erant, alios quidem praemittebat, alios autem post tergum proxime sequi iubebat: si uim paterentur qui praemissi fuerant insistente fratre, refugium sequentes haberẽt: & omnes qui cum eo erant hoc modo disponẽs, misit quosdam, fratri munera deportantes. Erant enim iumenta quae mittebantur & multitudo quadrupedum: quae grata suscipientibus forent, eò quòd illi rara haec haberent. Mittebantur autẽ diuersis uicibus, ut frequenter aduenientes multi esse putarẽtur. Placabat autem per munera iram eius, uel si adhuc aliqua indignatio remansisset: blandis etiam sermonibus blandis iubebat uti, quos mittebat ad eum. Haec disponens per totum diem, nocte ueniente mouebat sua. Cumq; torrentem quendam nomine Iaboch transirent, Iacob ibi remanenti uisio quaedam apparuit, cum qua luctabatur, illa utique uisione certaminis faciente initium: quae etiam uoce usa est, simul & uerbis: laetariq; monens eum in his quae facta uidebãtur: nec modico se praeualuisse crederet, sed grandem angelum Dei uicisse, & hoc signum arbitrari magnum sibi fore bonorum, & quia nunquam eius deficeret genus, nec fortiorem hominum quenquam illius esse uirtutis: praecepit eum

eum uocari Israël, quod Hebraica lingua significat reluctantem angelo sacro. Haec igitur Iacob poscenti illa uisio praedicebat. Qui sentiens angelum dei esse, rogabat, ut quam partem habiturus esset, ei significaret. Et uisio quidem cum dixisset ista, disparuit. Laetatus autem in his Iacob, Phanuel locum denominauit. Cumq; ei propter certamen dolor fuisset exortus circa neruum latum, & ipse abstinuit eo cibo, & propter illum neq; nobis est comestibilis. Proximum uerò iam audiens fratrem esse, iussit praecedere utranq; coniugem seorsum cum ancillis, ut delonge conspicerent operauirorum pugnantium, si hoc uoluisset Esau. Fratrem autem sibi proximum uenientem ipse salutauit, nihil dolose de eo cogitantem. Et Esau amplexus eum, requirebat de multitudine filiorũ & mulierum. Et cum cognouisset, ipse quidem uenire eos rogabat ad patrem. Iacob autem excusante de iumentorum labore, Esau discessit in Sciram: illic enim cõmorabatur, appellauitq; uillam de sua scilicet hirsuta capillatura. Iacob autem uenit ad Scenas, id est, ad tabernacula, quae hactenus sic uocãtur. Vnde in Sichimam quoq; profectus est, quae ciuitas est Chananeorum. Sichimitis autem festiuitatem habentibus, Dina quae fuit filia Iacob, sola transiuit ad ciuitatem, emptura ornamentum prouincialium mulierum. Videns autem eam Sichem regis Hemor filius, eam corrupit abreptam: & amore confectus deprecabatur patrem, ut ei puellam acciperet in uxorem. Ille uerò consentiens uenit ad Iacob, supplicans ut filio suo Sichem, Dinam lege coniungeret. Iacob autem neq; contradicere ualens propter dignitatem supplicantis, neq; legitimum iudicans alienigenae filiam copulare, petit concedendum sibi spatium, ut deliberaret de quibus ille poscebat. Abscessit ergo rex, sperans Iacob nuptias filio suo concessurum. Iacob autem indicans filijs & corruptionem sororis & supplicatio-

Genes. 33.

Genes. 34.

nem Hemor, petebat cogitandum esse quid fieret. & plurimi quidem tacebant consilium non inuenientes. Simeon autem & Leui puellæ fratres, ex eadē matre nati, huiusmodi sibi constituerūt adinuicem actionē: ut cum esset festiuitas, & Sichimitæ epulis & requie uterentur, incunctanter primis custodijs assistentes, dormientes occiderent: & ueniētes in ciuitatem, interficerent omnem masculum, & regem cum eis, & filium eius, solisq; parcerent mulieribus. Hæc autē efficientes præter con-
Genes.35. scientiam patris reuocauerūt Dinam. Iacob autē factorum magnitudinē admiranti, & filijs irascenti, deus assistens iussit cum confidere: & purificantē tabernacula, sacrificia celebrare: quæ prius cum iret in Mesopotamiam, pro somnij apparitione deo uouerat. Cum igitur purgaret suos, Laban deos inuenit: neq; enim sciebat à Rachel furatos, & quod eos eclassset in terra sub arbore quadam. Hos igitur exinde tollens, sacrificabat in Bethel: ubi somniū uiderat, cum in Mesopotamiam prius iret: hinc enim proficiscens uenit in Ephratā, ubi Rachel ex partu mortuam sepeliuit, quæ sola inter cognatos in Hebron honorē sepulturæ habere nō meruit. Et cum ualde fleuisset, filium ex ea natum Beniamin appellauit, propter dolorem qui ob eum matri prouenerat. Isti sunt ergo omnes filij Iacob, masculi quidem duodecim, fœmina uerò una. Horum octo legitimi, de Lia quidem sex, duo uerò de Rachel, quatuor de famulabus, bini ex utraq;, quorum nomina dixi superius.

Moritur Isaac in Hebron & sepelitur, Rebecca prius defuncta. CAP. XXVIII.

Genes.35. VEnit ergo hinc in Hebron ciuitatem positam inter Chananæos. Illic autem Isaac commorabatur. & paululum quidem pariter uixerunt. Rebeccam autem Iacob uiuam non reperit. Moritur autem & Isaac, non pōst multum quidem filius eius aduenerat; & sepultus est à filijs cum uxore in Hebron:

Hebron: ubi erat eius sepultura parentum. Fuit autem Isaac deo uir charus, & multa eius prouidentia dignus post patrem suum Abraham, & ualde longæuus. Cumq; uixisset centum & octoginta quinque annis cum uirtute defunctus est.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS Iudaicæ liber secundus.

Quomodo Esau & Iacob, Isaac filii habitacula diuiserunt. CAP. I.

POST mortem uerò Isaac filij eius inuicem Genes.35. diuiserunt tabernacula, non ea quæ acceperant, & tenuerant, sed Esau quidem Hebron ciuitatem fratri cedens habitauit in Seir: & in Idumæa regnabat, quam regionem ita à semetipso uocauit. Edom enim nominatus est, quam nuncupationem huiusmodi uenationis causa sortitus est. Aliquādo labore uenationis esuriens redibat, dum adhuc puer esset ætate, inuenitq; fratrem lentem sibi præparantem ad prandium, rubeum colorem nimis habentem: & propterea potius incitatus rogabat ut ei præberet ad cibum. Qui uendere sibi primatum propter cibum per eius esuriem compulit fratrem. Ille uerò Genes.36. fame compulsus, cessit cum sacramento primatum. Quamobrem propter ruborē cibi, à coætaneis infantiæ tempore Edom uocatus est. Hebræi nanq; Edom rubeum dicunt. Et ideo regionem sic appellauit, quam Græci honestius Idumæam denominauerunt. Fuit autem pater filiorum numero quinq;: quorum Iehus quidem, & Iaēlom, & Core, ex una muliere sunt geniti, Oholibema nomine: reliquorum uerò Eliphas quidem ex Ada, Rahuēl autē de Basemathæa sunt nati. Iehus quidem

filij non fuerunt: Eliphas uerò fuerunt legitimi quinque, Theman, Omar, Sophar, Gatham, Cenez. Amalech enim natus erat, de concubina Thamna nomine procreatus. Isti siquidem habitauerunt in Idumæa, quæ Gobolitis est dicta, & ab Amalech Amalechitis est appellata. Cùm enim aliquando magna fuisset Idumæa, & in tota regione nomen integrũ retineret, & in partibus appellationes ab habitatoribus conseruabat. Contigit autem Iacob, ut ad tantam felicitatis magnitudinem perueniret, quæ facilè ab alijs comprehendi non posset. Diuitijs enim cunctis prouincialibus eminebat, & filiorum uirtutibus inimitabilis & conspicuus erat: nec ullius rei penitus prodigebat, quâdo illi ad opus manuum & laborum tolerantiam erant prompti, & ad intelligẽtiam præparati. In tantum uerò habuit eius prouidentiam diuinitas & felicitatis curam, ut etiam ex his, quæ uidebantur esse tristia, bonorum ei præberetur sublimitas: faceretq; eum, & qui ex eo procreati sunt, autores reuersionis ex Aegypto, quò patres nostri huius causa morati sunt.

Quomodo Ioseph iunior filiorum Iacob, somnia ei demonstrantibus felicitatem futuram, inuidiam fuit-nuerit fratrum. CAP. II.

Ioseph ex Rachel filium susceipiens Iacob, & propter corporis honestatem & animi uirtutẽ, cùm utrq; alios sapientia præcelleret, eum amplius alijs filijs diligebat. Huic fiat paterna dilectio odium fratrum concitauit, siue somnia: quæ cùm uidisset, patri & eis protinus indicauit, eò quòd prosectum eius annuntiarent: cùm sæpius zelentur bonum etiam suorum felicitates. Visiones autem, quæ apparuerunt Ioseph erant huiusmodi: Missus à patre cum fratribus, ut colligerent messem, cùm maturæ fruges essent, uidit nimis præcruam uisionem, & ultra ea, quæ solent per somnia prouenire. Quæ uisionem

uisionem dum surrexisset, fratribus suis tanquam somnium sibi discernentibus enarrauit: dicens uidisse se transacta nocte manipulum suum de tritico stantem in quo posuerat loco: illorum uerò concurrentes, adorare eum, sicut dominum serui. Illi uerò intelligentes, ei uirtutem & rerum magnitudinem prædicere uisionem, & contra se eius potestatem futuram, Ioseph quidem tanquam ignorantes somnium nihil explanauerunt: consilium uerò fecerunt, ne ad effectum ei quæ arbitrabatur accederent, & circa eum graues amplius existebant. Impugnans autem diuinitas eorum inuidiam, secundam Ioseph præstitit uisionem multò mirabiliorem, quàm priman. Vidit enim solem similiter & lunam & undecim stellas in terram descendere, & se adorare: quam uisionem patri, nihil de fratribus mali formidans, etiam his præsentibus, indicauit: & interpretari sibi, quid uellet hoc significari, poscebat. Ille uerò somnio gaudens, cùm expositionem eius mente conspiceret, & eum sapientia non sine consideraatione coniceret, lætabatur, magnisq; significationibus felicitatem filio nunciabat: tempusq; largiente Deo futurum, quo à parentibus & fratribus esset honorandus, & adorari dignus: solem quidem & lunam, patri, matriq; comparans, eò quòd illa augeat, & nutriat uniuersa, ille uerò formet, & aliam fortitudinem præstet: stellas uerò fratribus, cum & ipsi undecim essent, sicut stellæ uigorem à sole, lunaq; percipientes. Et Iacob quidem non insipienter huiusmodi discretionem protulit uisionis: fratres uero Ioseph uehementer ea, quæ prædicta sunt contristauerunt, & incitati aduersus eum, uelut extraneum bona quæ significata fuerant illis somnijs habiturum, & non quasi de fratre gaudentes, dum etiam cùm eo potuissent his frui bonis: nempe qui cum cognatione cõmunicarent, & felicitatis socij forent: interimere adolescentulum sunt aggressi.

greßi. Dumq; hoc consilium statuissent, ad perfectionem eius tendebant, in Sichimis abeuntes. Hæc autem prouincia pastoris est ouium optima, & gregum nutrimentis ualde copiosa. Quò dum curam gregum haberent, nec patrem scire fecerunt, quòd ibidem morarentur. Ille uerò ignorans hæc, eò quòd nullus ad eum à gregibus aduenisset, qui quod esset uerum de filijs nuntiaret: tristemq; animum pro illis gerens, & infirmidine constitutus, misit Ioseph ad greges, ut de fratribus cognosceret, & quid agerent indicaret. Illi autem fratrem uidentes ad se uenire, gauisi quidem sunt, sed non uelut similis sui præsentia, & à patre directi: sed quasi super inimicos, & manibus eorum diuina uoluntate contradito. Ad interfectionem uerò eius, nolentes differre præsens tempus, protinus accesserunt. Quos dum Ruben senior eorum inspiceret ita conspirare, & ad actum iam uideret unanimes eos retinere tentabat, magnitudinem presumptionis & scelus eis ostendens: quòd malignum quidem Deo, & hominibus esset abominabile, etiam non consanguineum perimere: multò autem scelestius cædem fratris ita perficere, quo scilicet interfecto pater una perimeretur, & mater in luctu ex filij priuatione non humana lege facta consumeretur. Etiam eis hoc dicebat, ut uno animo perciperent, quid ipsi paterentur mortuo filio bono filio & iuuenculo: & ut recederent à tali præsumptione, Deum timentes, qui inspector simul & testis esset: & ab huiusmodi actione recedentes, pœnitentiam diligerent, & potius temperantiæ deseruirent. Nam accedētes ad hoc opus omnem pœnam pro fratris nece persoluerent, uiolantes utique Dei prouidentiam ubique præsentem: cui neque quod in deserto, neque quod in ciuitatibus agitur, potest esse absconsum. Vbicunque enim est homo, oportet eum scire illic esse Deum. Sed etiam conscientiam suam eos habituros inimicam in his

præsump

præsumptionibus edicebat: quam neque bonam habentes aliqui, neque talem qualis in eis tunc habitaret post mortem fratris effugerent. Adijciebat autem dictis suis hæc: quòd fratrem neque iniustum aliquid facientem sanctum esset occidere: bonum uerò esse etiam inimicis obliuisci, si quid fortè peccauerint: Ioseph autem in nullo malignum circa eos extitisse, unde eum occiderent: cuius ætatis infirmitatem mensurare deberent, quando ipse eorum tutelam potius expectaret. Causam uerò huius interitus multò peiorem eorum facere actionem, eò quòd propter inuidiam futurorum ei bonorum, eum uita priuare conarentur: quibus bonis similiter cum eo fruerentur, eius communioni pariter participantes, cùm non extraneus, sed domesticus eorum existeret: unde deberent sua putare, quæcunque Ioseph largitas diuina conferret. Sed & supernam iracundiam propterea seuiorē sibimet affuturam, si eum qui à Deo iudicatus fuerat dignus, occiderent: & auferrent Deo eum, cui esset talia donaturus. Et Ruben quidem hæc dicens, & his potiora supplicans, eos à fratricidio conabatur auertere. Cùm uerò in nullo eos mitiores uideret, sed festinantes ad necem, suadebat ut malum sceleris aliquatenus leuigarent. Nam ulcisci se uolentes prius credebat flectere: cùm uerò præualuissent, ut fratrem occiderent, dicebat non esse ualde futuros malos, si his quæ nunc hortaretur obedirent: in his enim esse & opus quod festinarent, non tamen huiusmodi, sed leuius in comparatione mali. Petebat enim eos manus in fratrem non mittere, sed proiectum in lacum uicinum, eum illic sinere mori, & contra scelus manuum suarum, uel ita luctari. Illis uerò consentiētibus, sumens Ruben adulescentulum, & cautè ligans eum, in lacum eum quiete deposuit: erat enim sine aqua. Et ille quidē cùm hoc fecisset, abscessit, quærens loca opportuna pasturæ.

Quomo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo Ioseph uenundatus à fratribus propter odium, delatus est in Aegyptum: ibiq; emptus à Putiphare, tandem ab eius uxore falso accusatus stupri, conijcitur in carcerem. CAP. II.

Genes.37. Gene.39.

IVdas autem, qui & ipse filius erat Iacob, uidens negotiatores Arabes ex Ismaëlitarum genere, aromata & oleum Syra portantes Aegyptijs de Galaad, post discessum Ruben fratribus persuasit, ut extrahentes Ioseph uenderent Arabi quo longius constituto, uel si moreretur apud peregrinos, sed forent à scelere liberi. Hoc dum placuisset, Ioseph extractum de lacu negotiatoribus uendiderunt pretio minarum uiginti, cum decem & septem esset annorum. Ruben autem nocte ad lacum ueniens, latens fratres, ut liberaret Ioseph, dum clamanti ei non responderet, metuens ne post eius abscessum interemissent eum, culpabat fratres. Illis uerò quod gestum fuerat edicentibus, cessauit à luctu Ruben. Cumq; hæc circa Ioseph gesta uiderentur à fratribus, quid ageret posteà, ut extra suspicionem patris fierent, exquirebant: tunicamq; quam uenerat indutus ad eos Ioseph, quam abstulerant dum eum in lacum deponerent, placuit discerpere, & hirci sanguine maculatam portare, patriq; monstrare, ut ei uideretur quasi à bestijs deuoratus. Quod facientes uenerunt ad senem. Et cum ab eis de filij cognitione requireret, dicebant se quidem Ioseph neq; uidisse, neque si qua calamitas accidisset ei, nouisse: illam uerò tunicam inuenisse se, sanguine maculatam, atq; diruptam: arbitrari se, quòd incidens in bestias interisset: si tamen ea tunica fuisset indutus, de domo proficiscens. Iacob autem cùm prius in leuiori esset spe, tanquam forte prædato suo filio, hanc spem deseruit, cùm tunica eius mortis indicium ei faceret manifestum. Cognouerat enim eum ipsa uestitum, cum properaret ad fratres: & uelut super mortuo de cætero uidebatur

batur afflictus, adulescentem lugens: & tanquam si unius filij pater esset, & aliorum consolatione priuaretur, sic erat apud semetipsum: male prius fratribus eum æstimans comparatum, qui à bestijs credebatur esse consumptus. Sacco autem sedebat uestitus, & ex tristitia grauissimus, ut neque à filijs consolationem sumens leuior fieret, neque laborando doloribus interdicere præualeret. Ioseph autem uenditum, à negotiatoribus comparans Putiphares uir Aegyptius, qui erat super coquos Pharaonis regis, habebat in omni honore, doctrinamq; liberalium artium edocebat: & eum uti meliori cibo, quàm conueniret seruili personæ iubebat: communitiq; ei domesticam curam. Ille uerò cum his frueretur, uirtutem humilitatis, quæ circa eum erat, neq; hac mutatione dereliquit: sed ostendit prudẽtiam (cùm certissimè asserit) præualere posse rebus in uita difficilimis, nec felicitatibus solum modo tẽporalibus inhærere. Itaq; cùm uxor eius domini, propter pulchritudinem, & opportunitatẽ actuum eius, esset illius amore correpta: & putaret quia si hoc ei faceret manifestum, facilè suaderet eum uenire ad suum concubitum: quasi ille iudicaret felicitatem, eò quòd ei domina supplicaret: & ad figuram illius tunc seruitij, & nõ ad modum respiceret eas titulus: desiderium suum ei prodidit, & uerba de permixtione fecit. Cuius respuebat ille preces, dicendo, non esse iustum huiusmodi sibi imponi seruitium, unde emptorem à quo dignitate tanta fuerat honoratus, iniquitatis contingeret iniuriam sustinere: sed rogabat eam comprimere passionem, desperationem quippe huius ei desiderij proponens: quia si non esset spes, hoc ei facilè posset auferri: se uerò omnia potius ferre dicebat, quàm in hoc quodammodo consentire. Nam si seruum, inquit, dominæ suæ nihil facere oportet aduersum, contra hæc præcepta maximè conuenit resultare. Illius autem amor potius augebatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

gebatur, eò quòd non speraret omnino deuiare Ioseph. Et cùm uehementer obsideretur à passione, secundum rursus sumpsit experimentum. Igitur dum festiuitas publicæ celebrationis instaret, in qua ad ceremonias etiam mulieres interessent, ægritudinem marito simulauit: captans ob hoc solitudinem, atq; silentium, ut exoraret Ioseph. Qui dum accessisset, uberiores prioribus obtulit ei sermones: quia bonum quidem fuisset, ut priscis precibus flecteretur, nec in aliquo contradiceret, propter reuerentiam dominæ deposcentis, & excellentiam passionis, qua cogeretur domina de sua dignitate descendere, sed nunc melius ageret, si quæ pridem contempserat emendaret, quàm quòd secundas preces expectaret. Hoc illa etiam maiore studio se fecisse referebat, & ægritudinem simulasse, & festiuitati uel ceremonijs præposuisse eius amplexum. Ioseph autem quòd primis sermonibus non credendo resultuerat, nulla factum fuisse malitia iudicaret: signumq; crederet uoluntatis bonorum præsentium, quòd ipsa in ea uoluntate perstareret: quæ bona quasi iam possideret, si eius amore flecteretur, & maioribus frueretur obediens: uindictam uerò & odium eum asserens suscepturum, si eius contemneret dignitatem: sed etiam dominæ castitatem conferre uideretur. Neque enim hoc illum iuuare posse dicebat, si ipsa ad accusationem accederet illius, & tentatam se ab illo proprio marito meretur: magisq; crediturum uxoris sermonibus Putipharum, quàm illius, licet eos ex ueritate proferret. Hæc dicente mulliere, simul & flente, nec misericordia eum recedere à castitate suasit, nec metus coëgit: sed & preces respuit, minasq; non cessit, metuens iniustitiam sustinere: & pati magis quælibet sæuius elegit, quàm lætitijs frui præsentibus, in quibus etiam conscius esset perditionis suæ. Commemorabat autem ei nuptias, & uiri societatem, & his potiora tribuenda, quàm

quàm temporalis ardoris libidini supplicabat: nam talibus perpetratis, quæ pœnitentiam magis augerent, dolorem sumeret, & nequaquam quæ deliquerat, emendaret: & timorem nimium esset habitura, quando causa huius mali nullatenus posset abscondi: uiri autem suæ societatis adoptionem habitura sine periculo: insuper magnam conscientiæ apud deum fiduciam simul & apud homines, tanquam in eius manēs amplexibus munda: & apud eum dominæ potestatem, & non pro peccato habitura confusionem: multoq; melius esse habere fiduciam in bonis quæ cognoscuntur, quàm in malis quæ timore celantur. Et hæc dicens, & his multò maiora, ardorem mulieris retinere, eiusq; passionem ratione conuertere nitebatur. Illa uerò suo studio uehementius incitata, immittens manum, cùm uerbis desperasset suadere, eum cogere pertentabat. Cumq; fugisset iratus Ioseph, illa eius uestem tenente qua se exuerat, exiliuit è domo. Quæ in formidine constituta, ne uiro suo hoc diceret, iniuriam uolens prævenire, quatenus aduersum Ioseph mentiretur, excogitauit: ut hoc modo ulciscetur iniuriam, quæ ita superbè fuerat contempta, præcedere in accusatione fore sapientissimū simul & muliebre credens: Et sedebat quidem deiecta, atque confusa ob tristitiam, quæ fuerat sua cupiditate decepta, tentamentum corruptionis suæ cum ira fingens, ueniente autem uiro, uultu conturbato, causamq; consulente, fecit Ioseph accusationis initium: & uelut mortua dixit: Marite, seruum nequam cubile tuum uiolare uolentem, castiga: qui neque qualis in domum nostram uenerit recordatus timuit, neque quantum ex tua bonitate promeruit, mente percepit: sed pro his cùm rebus omnibus bonum se præbere debuisset, insidiatus nobis est, ut lectum tuum contumelijs afficeret: & hæc in festiuitate, captans absentiam tuam. Qui licet humilis prius uideretur, propter tuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

metum quiescebat, non quòd esset natura benignus. Hoc autem factum est, eò quòd indignè & præter spem ad honorem accesserit. Qui dum fidem totius possessionis tuæ, & dispensationem obtinere prævaluisset, & senioribus famulis præpositus esset, tuam quoque violare tentavit uxorem. Dum verò quievisset in verbis, ostendebat vestem, quasi dum tentasset rem facere, reliquisset eam. Putiphares autem neq; lachrymis uxoris, neq; his quæ dicebat illa, vel videbat ipse, discredens, & eius amori cuncta tribuens, examinationem veritatis fieri non permisit, uxori tribuens castitatem, Ioseph verò nequam esse decernens: & illum quidem misit in malignorum carcerem, uxori verò potius ornamenta castitatis inesse testatus est.

Ioseph somnia interpretatur, pincernæ, ac pistoris. mox regis somnium interpretatus maximis afficitur honoribus. CAP. VIII.

Genes. 39. IOseph itaq; omnia sua deo committens, neq; ad satisfactionem, neque ad integram factorum manifestationem compulsus est, sed vinculis & necessitati tacitus, mansuetusq; succubuit: meliorem esse confidens deum, calamitatis causam & veritatem scientem, quàm illos, qui eum iniustæ pœnæ condemnaverant, cuius providentiæ experimentum repentè suscepit. Custos nanq; carceris, diligentiam eius fidemq; considerans, & videns dignitatem formæ, subtraxit vincula: & quod erat pessimum, leviùs ei ferit: ciboq; eum uti, quàm vinctis communiebat, meliore præcepit. Eis verò qui in eisdem calamitatibus erant, dum ab ærumnarum onere cessarēt, ad colloquium (ut assolet) communionis & similis calamitatis venientibus, & ad invicem causas pro quibus condemnati fuerant requirentibus, pincerna regis ab eo vehementer honoratus, eiusq; affectu devinctus, & cum Ioseph habens compedes, familiarior ei magis effectus est. Sapientia nanque ei videbatur excellere. Quumq; somnium vidisset, exposuit: petens, ut quid significaret, insinuaret: causans, quia supra mala regis adhuc ei diminitis solicitudinem apponeret somniorum. Dicebat ergo vidisse se trium palmitum natos botros ex unoquoque pendere, grandes iam & ad vindemiandum speciosos: eos'que se comprimere in poculo regis, mustumq; ei offerre bibituro: & illum gratanter suscipere. Quod ergo viderat, hoc esse dicebat: poscebatq; ut quencunq; Ioseph sortiretur in his intellectum, ei suo manifestaret eloquio. Ille verò exhortabatur eum confidere, & sperare se in tribus diebus à vinculis absolvendum, rege desiderante ministerium eius, & rursus in eo esse constituendum. Fructum enim vineæ significabat in bono Deum hominibus præbuisse, quod etiam ipsi libatur, & fidem hominibus, amicitiamq; pacisci tur. Soluit ergo lites passionesq;: & tristitias aufert his quibus offertur, & ad delectationem sæpe convertit. Hoc ergo dicis, inquit, ex tribus compressum botris manibus tuis suscepisse regem: bonam igitur visionem tibi scito futuram, & præsentis necessitatis indulgentiam in tot diebus prænūtiantem, de quot palmitibus fructum visus es vindemiasse per somnium. Sed memor esto mei, dum fueris expertus, quæ tibi pronuntiavi bona: & in potestate constitutus, non obliviscaris, in quibus nos derelinquis. Nihil enim peccantes ad vincula venimus, sed pro causa virtutis & castitatis, ea quæ reorum sunt, sustinere damnati sumus: quando nec in propria delatione eum, qui nobis hæc intulit, iniuriam sustinere voluimus. Et pincernæ quidem (ut assolet) audienti huiusmodi expositionem, gaudium erat, expectabatq; interpretationis finem. Servus autem quidam supra pistores constitutus regis cum pincerna vinctus in carcere, dum talem Ioseph protulisset de illius visione sentētiam, in spe bona constitutus, quum & ipse somnium vidisset, petijt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioseph,ut & illi quæ præterita nocte uiderat,quid uellent significare,depromeret. Erat enim huiusmodi: Tria inquit,canistra ferre me uidi,super caput,duo quidem panibus plena,tertium uero obsonio,uarijsq; cibis,quales solent regibus ministrari:superuolantes autem alites,omnia consumpsisse. Et ille quidem similem expositionem futuram sibi,quæ fuerat discernæ dicta,credebat. Ioseph autem animo cōcipiens somnium,dixit ad eum: Velle se quidem interpretem ei fore bonorum, & non talium,qualia uisio demonstraret: Duas,inquit,ei ultæ supereſſe dies: hoc enim significare canistra, tertia uero cum crucifigendum. & cibum uolatilibus esse futurum:nihilq; Gen.14. fore,quod ferre possit auxilium. Hæc ergo similem terminum in ambobus,sicut Ioseph prædixerat, susceperunt. Prædicto nanq; die quum natalis esset regis,non sicut rex agens, pistorem quidem crucifixit: pincernam uerò uinculis absoluens,in proprium ministerium reuocauit. Ioseph uerò quum duobus annis uinculorum mala sustinuisset,nihilq; à pincerna prædictorum memoria iuuaretur: Deus eum eripere uolens e carcere,huiusmodi ei machinatus est libertatem: Rex Pharao nocte uisiones somniorum uidens duas,& cum his utriusque expositionem, interpretationem quidem oblitus est,uisionis uerò recoluit: afflictusq; in his,quæ uiderat,nempe quum tristia uiderentur,facto die conuocauit sapientes Aegyptiorum, uolens agnoscere somniorum discretionem. Hæsitantibus autem illis,rex potius turbabatur. Pincerne uerò regis uidens confusionem,memoria reddita est Ioseph,eiusq; circa somnia sapientiæ:& accedens ad regem,indicauit ei de Ioseph,& uisionem quam ipse uidisset in carcere,pariter & euentum: & quod ipse dixerit crucifigendum ea die pistorem: & sibi omnia secundum interpretationem somnij contigisse,prædicente Ioseph: uinctumq; eum asserens à Putiphare principe eorum

quorum ut seruum,quum diceret semetipsum Hebreorum non humilis esse generis,nec gloriæ paruæ. Hunc,inquit,euocans, nec propter modernam eam calumniam culpans,quæ tuis somnijs indicantur agnosces. Iubente siquidem rege Ioseph ad suum uultum adduci,obediunt famuli,diligentia ei præcepto regis adhibita. Rex uerò eius dextram comprehendens: O iuuenis,inquit,tu enim mihi nūc optimus,& prudentia dignissimus testimonio mei famuli nuntiatus es: his ergo bonis, quibus iste participatus est,etiam me fac esse consortem,pandens quæcunque somniorum prænuntiant uisiones. Nolo autem te ullo terrore constrictum,blandiri sermone fallaci,& delectabile facere,si re uera sit triste,quod uidi. Putabam enim circa fluuiū ambulans,uidere me boues pinguissimas,simul & magnitudine præcipuas, numero septem,gradiri de pascuis ad paludem: alias uerò tantas numero,proxima de palude currere,ualde tenuissimas & ad uidendum deformes. Quæ dum deuorassent pingues & magnas,nihil adiutæ sunt,crudeli fame detentæ. Post hanc uisionem de somno surgens,& turbatus, quidq; esset uisio hæc apud me considerās,rursus in soporem solutus sum:& uidi secundum somniū multò mirabilius priori,quod me etiam potius terret,atq; conturbat. Spicas septem uidi ex una radice natas,capite iam grauatas,& reclinatas ex fructu,& aptas ad messem: & ad hæc alias septem spicas inanes,& infirmas nimia siccitate. Quæ conuersæ,ut consumerent speciosas spicas,stuporem mihi fecerunt. Ioseph autem respondens,ait: Visio quidem ista rex licet duabus formis apparuerit,unam tamen terminum eundemq; significat futurorum. Quòd enim boues uidisti,animal in aratro fortissimum, à pecoribus deuoratas,& spicas à minoribus fuisse consumptas,famem Aegypto & sterilitatem æquis totidē annis prænuntiat,æquis scilicet primo temporibus felicitatem sirenti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus, quorum ubertas posterorum totidem annorum sterilitate consumetur. Erit ergo difficultas rerum necessariarū, quæ inemendabilis uehementer existat. Signum autem hoc est, quoniam exhaustæ boues, quæ consumpserant meliores, satiarum nime ualuerunt. Deus tamen non ut tristificet, futura praedicit hominibus: sed ut præscientibus leuiora faciat experimenta prænuntiaturum rerum. Tu siquidem congregans bona tempore primo futura, facias ut calamitatem uenturam Aegyptiorum terra non sentiat. Mirante itaq; rege prudentiam, sapientiamq; Ioseph, & consulente quemadmodum calamitatis tempora dispensarentur, ut posterior sterilitas leuior esse uideretur, huiusmodi consilium dedit, ut frugum pareitas haberetur, & non affluenter Aegyptios his uti permitteret, sed quantum sufficeret ad pabulum erogaret: quæ uerò superessent, sterilitatis seruarentur in tempora: recondiq; monebat triticum ab agricolis perceptum, ut ad fata tantummodo & expensas ministraretur alimentorum. Pharao utrunq; admiratus in Ioseph, & interpretationem somnij pariter & consilium, dispensationem eius reipsi commusit: quatenus agerent ea, quæ populo Aegyptiorum & regi æstimaret utilia: inuentorem scilicet huiusmodi uiæ, etiam dispensatorem optimum fore cōfidens. Ille uerò potestate sibi à rege collata, ita ut circumueretur signaculo, & purpura uestiretur, per uniuersam terram ductus uehebatur in curru: frumentumq; agricolis suffeciens ad semen, & pabulum singulis metiens, nulli causam significabat, pro qua talia peragebat.

Quomodo Ioseph totius Aegypti administrationē acceperit. Et quomodo gesserit se erga suos fratres. CAP. V.

Genes. 5. TRiginta siquidem ætatis iam annos transierat, & omni honore collato sibimet à rege fruebatur: quem appellauit Psonphtonfanicon, uidens eius intellectum inopinabilem. Significat autem hoc nomen inuentorem absconditorum. Duxit autem uxorem ualde dignissimam, filiam Putipharis, quē unus fuit Heliopolitanorum sacerdos, adhuc uirginem, nomine Asseneth, cooperante sibimet rege. Ex hac fuerunt ei filij duo, ante sterilitatis tempus: Manasses quidem senior, quod nomen significabat obliuionem, eò quòd per felicitatem obliuio ei infelicitatis accesserit: iunior uerò Ephraim, quod restitutionem significat, eò quòd redditus esset libertati maiorum. Aegypto siquidem, secundum expositionem somniorum Ioseph, septem annis beatissimè transigente, fames iam annum tangebat octauū: & eò quòd non præsensissent casurum super se malum, laborantes in eo crudeliter omnes, ad regis tanuas consuebant. Ille uerò Ioseph uocauit, qui eis frumentum uēdidit, factus multitudinis sine dubio saluator: & mercimonium non cum prouincialibus tantummodo faciens, sed etiam paratus uendere peregrinis: omnesq; homines secundum cognationes suas Ioseph solatia merebantur, eius felicitate utentes. His ita gestis, dum Chananæa fame crudeliter Gen. 42. uexaretur, omnem nanque terram hæc pestis inuaserat, misit etiam Iacob filios uniuersos in Aegyptū comparaturos frumentum, confidens licere tritici commercium fieri peregrinis: Beniamin tantummodo retinens, qui ei ex Rachel fuerat generatus, & erat Ioseph consanguineus. Illi siquidem in Aegyptum uenientes, adierunt Ioseph, frumentum emere supplicantes. Nihil enim erat, quod non illius consilio gereretur: nam ministratio regia tunc utilis erat hominibus, quando Ioseph honor exhiberetur. Qui dum cognouisset fratres, nihil de se cogitantes, eò quòd adolescēs quidem ab eis abscesserat: ad hanc uerò ætatem ita peruenerat, ut figura etiam eis ignotus esse uideretur: quum magnitudine quoq; dignitatis neque suspectio proueniret, tentabat eos, ut dicerent, quam haberent

Universidad de Deusto
Biblioteca

de rebus omnibus uoluntatem. Quibus frumenta quidem nos uenundabat, exploratores uerò rerum principis esse dicebat: & ex multis quidem locis eos esse congregatos, excusationis uerò causa se cognatos asserere: impossibile dicens esse uiro priuato tales filios, & forma ita clarissimos enutrire, quam regibus tot filiorum copia esset ualde difficilis: ut per hæc etiam de patre quæ prouenissent latèter agnosceret, similiter & ut de fratre suo Beniamin audiret. Metuebat enim ne forsitan & in illum, ut in se quoq; peccauerant, aliquid deliquissent. Illi autem erant in tumultu pariter & timore maximo constituti, periculum putantes sibimet immunere, nihilq; de fratre mente sua percipientes: & astantes reddebant pro causis singulis rationem, Ruben ita concionante primitus, qui eorum senior existebat: Nos, inquit, non pro læsione uenimus huc, neq; regis negotijs aliqua mala facturi, sed egentes salute, & refugio malorum, quæ regionem nostram obtinere noscuntur, uestram utiq; scientes clementiam: quos non solùm subuenire ciuibus proprijs, sed etiam peregrinis mercimonium proposuisse frumenti audiuimus, ut omnibus indigentibus salutē maximam præstaretis. Quia uerò sumus fratres, & cōmunis nobis est sanguis, clarum quidem hoc facit familiaritas formæ ualde mutatæ. Pater autem nobis est Iacob uir Hebræus, cuius existimus filij duodecim, ex matribus quatuor: quibus omnibus uiuentibus felices eramus: uno uerò mortuo Iosephi res nostræ ad peiora conuersæ sunt. Nam & pater immensum in eo protrahit luctum: & nos ex calamitate defuncti, & ærumna senis affligimur. Venimus igitur pro comparatione frumenti, curamq; patris, & nostrorum prouidentiam Beniamin iuniori fratri reliquimus. Poteris autem mittendo ad domum nostram agnoscere, si quicquam dicimus mentientes. Ruben quidem huiusmodi uerbis tentabat persuadere Iosephi, ut eis

ut eis meliora decerneret. Ille uerò Iacob cognoscens uiuere, fratremq; Beniamin minime interisse, tunc quidem in carcerem eos quasi per otium discutiendos iniecit. Tertia uerò die educens eos: quando, inquit, asseritis, neque pro malignitate rerum principis huc uenisse, & esse fratres & unius patris filios, de quo dicitis, hæc ita esse mihi manifestabitis, si relinquentes unum ex uobis apud me, nihil iniuriabile passurum, portantesq; pabula genitori, denuo reuersi fueritis ad me, fratrem quem reliquisse uos dicitis domi, uobiscum pariter adducentes: hoc enim erit signū credibile ueritatis. Illi uerò in maioribus malis constituti flebant, & inter alterutros de calamitate Ioseph frequenter ingemiscebant: tanquam propter id quod in illum cogitauerant, in eis deo ulciscente, talia sustinerent. Ruben autem nimis erat, & eos in huius pœnitentiæ sermonibus increpabat, ex qua nulla quidem de Ioseph generaretur utilitas: illos uerò quicquid mali sustinerent, pro uindicta illius faciente deo, fortiter tolerare poscebat. Hæc autē dicebant ad inuicem, non credentes suam linguam Ioseph intelligere. Omnes autem Ruben increpante, habebat deiectio, & pœnitentia ducebantur rerum gestarum, cur ipsi non cogitassent illo tempore: pro quibus quum tunc punirentur, iudicabant deum esse iustissimum. Videns autem eos Ioseph sic æstuantes, per compassionem cessit in lachrymas: uolensq; fratribus apparere, discessit. Et postquàm reliquit eos, iterū uenit ad eos. Et retinens obsidem Simeon pro reuersione fratrum, illos sumentes mercimonium tritici, abire præcepit, iubens ministro, ut pecuniam quam pro frumenti emptione detulerant, oneribus eorum latenter immittens, dimitteret eos, illam pariter portaturos. Et ille quidem imperata perfecit. Iacob autem filij uenientes in Chananæam, nuntiauerunt patri quid eis apud Aegyptum contigisset: & quòd quasi ex-

ploratores regis illuc uenisse sint creditι : dicentibusq; se fratres, & undecimum apud patrem reliquisse, creditum eis non sit: & quomodo Simeon reliquerint apud principem multitudinem, donec Beniamin ueniret, & fidem de his quæ à se apud eum dicta fuerant, perficeret: rogabantq; patrem, ut nihil metuens, cum eis iuuenculum destinaret. Iacob autē nihil omnino placebat ex his quæ à suis filijs erant gesta : & dum de Simeonis detentione grauiter ferret, stultissimum iudicabat, Beniamin quoque his malis adijcere. Et ille quidem neque supplicationibus Ruben sermonibus flexus est, licet filios suos traderet : ne forte
Genes. 43. quid Beniamin in itinere pateretur, occideret eos auus. Illi uerò hæsitabant in his malis, quos potius conturbabat argentum, quod in saccis missum latenter inuenerant. Tritico uerò quod delatum fuerat iam deficiente, & fame magis magisque lescente, coactus necessitate Iacob, Beniamin deliberauit destinare cum fratribus. Non enim poterant in Aegyptum reuenire, nisi pergerent cum sua promissione. Quumq; famem augeri quotidie conspiceret, filijs supplicantibus, quid aliud de præsenti faceret, non habebat. Iudas autem quum & in aliis esset uir audax, & in his apud eum fiducialiter ausus est: dicens, non eum debere de fratre metuere, neq; aliquid aduersi suspicione concipere: quoniam nihil circa eum agēdum foret, ubi deus prouisor esset: & quia quicquid ei immineret, & etiam apud eum manente omnino contingeret : eos autem palam in perditione pueri adijcere non debere : nec alimentum ex ubertate Pharaonis promissum, propter puerum irrationabiliter auferendum : cogitandum autem & de salute Simeon: ne dum parceretur profectui Beniamin, ille periretur: deo autem de illo esse credendum. Quo exhortante aliquid dicente, aut saluum reuocari filium, aut se cum eo remansurum atque uicturum, credens ei Iacob, tradidit ei Beniamin & duplex

& duplex tritici pretium, simul & quæ apud Chananæos nascuntur, unguenta balsami, & stacten, & terebinthum, & mel, munera Ioseph direxit portanda. Multæ uerò in egressione filiorum à patre lachrymæ fundebantur, pariter & ab illis. Ille nanq; si filios suos de itinere suo reciperet, cogitabat: illi uerò si fratrem incolumem reperirēt, nihil pro eorum tristitia perpessum mali quotidieq; eis mœror ingerebatur. Et senior quidē fessus tolerabat: illi uerò ibant in Aegyptum, spe meliori tristitiam curaturi rebus præsentibus. Quum uerò in Aegyptum peruenissent, successerunt apud Ioseph. Timor autem eos non fortuitus perturbabat, ne propter tritici pretium crimini subiacerent, uelut ipsi furtum sub calliditate gessissent: & apud præpositum Ioseph multis satisfactionibus utebantur, dicentes, domi se in suis saccis inuenisse pecuniam: eamq; nunc reportasse. Illo itaq; respōdente, se etiam quod dicerent non ignorare, releuati sunt à timore: soluensq; repente Simeon, cum fratribus eum esse permisit. Veniente uerò Ioseph à ministerio regis, ei munera proferebant, & scisciranti de patre dicebant, quòd eum incolumem reliquissent. Ille uerò cognoscens superesse Beniamin, si is esset iunior frater interrogabat, quem utique in præsenti cernebat. Quibus respōdentibus ipsum esse, ait, Deum semper omniū esse suffragatorem. Ipse uerò passione motus ad lachrymas, discedebat, nolens semetipsum fratribus demonstrare: sumpsitq; eos ad cibum, fecitq; discumbere, sicut erant soliti apud patrem. Quidum circa recumbentes benignus existeret, Beniamin partibus duplicibus honorabat.

Ioseph fratrē Beniamin ut surē retinet: tandēq; se fratribus manifestans, patrem cū tota domo ad se accersit. CAP. VI.

DVm uerò post cœnam in soporem fuissent conuersi, iussit præposito ut & triticum eis mensuratum daret, pretiumq; Gene. 44.

tiumq; rursus in eorum saccis absconderet: in onere uerò Beniamin etiam poculum argenteum, quo bibere congaudebat, immitteret. Hæc itaq; faciebat, experimentum fratrum sumere uolens, utrum aliquã do auxilium ferrent Beniamin pro furto detento & patienti periculum: an certe relinquentes eum, tanquam nihil mali ipsi gerentes, ad paterna limina remearent. Quum uerò famulus mandata fecisset, die facto, nihil horum scientes Iacob filij, discedebant, recipiẽtes etiam Simeonem & duplici gaudio congaudentes, tum propter eum, quàm etiam Beniamin reuocantes, sicut promiserant, patri. Qui dum abirent, insequebantur eos equites, ducentes famulum à quo in sacco Beniamin poculum uidebatur immissum: & inopinabili equestrium inuasione turbatos, causamq; sciscitantes, propter quæ sic uenissent: illi maleuolos appellabant, qui dum honoribus & muneribus potiti ab eorum domino fuissent, neq; munerum neq; hospitalitatem Ioseph memoria retinẽtes, præsumpserint iniqua in eum committere: & scyphum quo ille in conuiuio bibere congauderet auferentes, iniusta secum lucra portarent amicitiamq; Ioseph, suumq; periculum si inuenirẽtur in fraude, secundo loco ponentes: minabanturq; eis supplicium furtorum: qui nec deum latuerint, nec cum furto fugientes euaserint, licet ministerij famulum latuissent. Cognoscetis ergo dicebant, quid ignorantes de poculo passi fuerimus, sciturí tamen repentè uos esse puniendos. Hæc & his maiora in eos dicens famulus increpabat. Illi uero nescientes hoc factum, talia uerba deridebant, leuitatemq; uerborũ illius famuli mirabantur: quòd talem causam uiris præsumeret inferre: qui dum pretium in suis saccis inuẽtum nequaquam retinuissent, sed quod gestum fuerat nullo sciente reuocassent, multo potius ab huius maleficij uoluntate recederẽt: & quia rei persecutionem negatione iudicabant esse fideliorem, famulum requirere imperabant:

perabant: & si quisquam rapuisse comperiretur, omnes esse puniendos. Nihil enim sibi conscij habebant fiduciam, ut putabant, omni periculo carituram. Illi uerò inquisitionem fieri exigebant, unius uerò fore supplicium, qui in furto fuisset inuentus. Et dum quærerent, omnesq; iam cæteros pertransissent, secundum inquisitionis modum ad Beniamin nouissime peruenerunt: non ignorantes, quomodo in illius sacculo poculum abscondissent: sed subtilem inquisitionem se facere simulantes, alij siquidem de suo timore liberati, de Beniamin uidebantur esse soliciti: confidebant tamen, quia nec in illo posset maleficium inueniri: increpabantq; eos qui fuerant persecuti, uelut eis multum processuris, impedimentum itineris attulissent. Quum uerò scrutantes onus de sacculo Beniamin inuẽtum poculum protulissent, in luctum & gemitum omnes repentè conuersi sunt: & indumenta rumpentes, flebant fratrem suum pro furti crimine puniendum, seq; mentitos patri de salute Beniamin. Crescebat autem eis hoc malum, ex eo quòd iam credentes se tristitiam deuitasse, rursus in fratris sui malis inciderent: & paternæ super illum tristitiæ causam se fore dicentes, qui uim patri fecissent, ut eum cum eis unà dirigeret. Equites ergo sumentes Beniamin, ad Ioseph ducebant: fratresq; pariter sequebantur. Ille autem dum illum quidem cerneret in custodia positum, illos autem luctuoso schemate laceratos: Quid, ait, ò maligni aut de mea clementia, aut de prouidentia dei cogitantes, talia in hospitem & benefactorem facere præsumpsistis? Illis autem in supplicium se tradẽtibus pro salute Beniamin: & rursum recordantibus dicentibusq; beatiorem esse Ioseph, qui si quidem mortuus esset, à uitæ tristitia liber esset: si uerò uiueret, quia pro illo super eos Deus uindictam inferret: asserentibus autem se esse amaritudinẽ patris, quia tristitiam quam pro illo hactenus haberet, etiam de

Beniamin

Universidad de Deusto
Biblioteca

Beniamin ipsi ei rursus adijcerent: Ruben etiam eos inter hæc uehementius increpabat. Ioseph ergo dicente, illos quidam se absolui, à quibus in nullo fuerat læsus: solamq; ei sufficere pœnam fratris: neque enim iustum esse illum dimitti propter eos qui in nullo deliquerant, neque eos cum fure puniendos, sed etiam abeuntibus se præbere securitatem: omnes quidem tenuit stupor, & dolore huiusmodi passionis obmutuerunt. Iudas autem qui etiam patri persuaserat, ut adulescentulum dirigeret, & in alijs erat uir efficax, pro fratris salute se discreuit opponere: Licet crudelia, inquit, opera commiserimus in te, & supplicio digna: iustumq; sit omnes nos subiacere tormento: licet non sit iniquitas omnium, sed unius iuuenis, tamen desperantibus de eius salute, spes relicta est nobis de tua benignitate, & euadendi nobis, te pollicente, periculum. Tu nunc non ad nos respiciens, nec malefacta considerans, sed tuam naturam conuersus, uirtutem potius exerce, non ut quæ alij cum fortitudine parui sint, non in maximis solummodo, sed etiam in fortuitis sumentes utuntur. Tu esto magnanimus, neq; uincaris ab ira, ut eos perimas, qui neq; suam protuerunt tueri salutem, sed à te eam sumere poposcerunt. Non enim modò eam primitus nobis donas, sed dum frumentum ueniissemus ad emptionem, uelociter & opulẽtiam donasti bonorum, & nostris familiaribus uberrime deferenda præbes, quæ periculum sustinentes à peste fames eriperent. Nec deficias pereuntes egestate rerum necessariarum, nec puniasse uidentur deliquisse: & circa beneficium quod à te nobis est didissime collatũ est, inuidiæ calamitate damnatis, permanet tua gratia, alio tamen modo data. Saluabis enim, quos ẽ etiam nutristi: animasq; quas fame laborare non passus es, morte tuis muneribus liberabis: quatenus hoc ita mirabile & magnum, ut & animas nobis dones, & præbeas indigentibus

ẽbus, unde possint permanere. Reor enim deum causam hanc præparasse, uirtutem tuam circa nos uolentem cunctis ostendere: nosq; in hac ærumna constituisse, ut iniquitatibus in te peccantium uidereris ignoscere, & non solis ob aliam causam indigentibus tuæ clementiæ adminicula condonares: quanquam & hoc magnum est, si beneficiat inopibus: principale tamen existit salutare quenquam eorum, qui pro delicto in se commisso debẽāt pœnas exoluere. Nam si paruas læsiones delinquentibus dimittere, laudem attulit multis, iracundiam cohibere in his, pro quibus uita peccantium fit obnoxia, diuinæ cognoscitur esse naturæ. Et ego quidem nisi patrem scirem quemadmodum in amissione filiorum affligitur propter Ioseph mortem, nequaquam quantum ad nos attinet, salutis uerba proferrem, nisi forsitan hoc tuis moribus donarem: quorum est proprium etiam hos saluare, qui tribulantur in huius morte: sed etiam præberemus nos passuros quæcunq; uelles. Nunc autem non nostri miserentes, licet iuuenes simus, & nondum fruentes uitæ bonis, moriamur: sed de patre cogitantes, & senectutis illius miserentes has tibi preces offerimus, & cõmendamus animas nostras, quas tibi nostra malignitas tradidit ad supplicia perferenda. Nam neq; ille malignus est, neque nos tales futuros genuit: sed quum sit benignus, & ut experiatur talia, non sit iustum, etiam nunc absentibus nobis, pro nobis suspectus affligitur. Quum autẽ audierit perditos, etiam causam mortis amarissimæ sustinebit, & ob hoc uitam suã multo citius derelinquet: ita ut eum conuersationis nostræ turpitudo corrumpat, pessimumq; faciat de præsenti luce discessum: & dum ad alios studeat nostra bona pandere, ut nostri actus neque sentiantur, efficiet. In hac ergo ratione constitutus, licet mala te nostra commoueant, tuam iustitiam dona patrì: ut propter illius misericordiam maiora dicaris facere, quàm

cogaris

cogaris pro nostra malitia: nec senectus eius in desolatione defecta consistat, aut nostra perditione deficiat. Verere patrum nomina hoc ei condonans. In hoc itaq; & tuum honorabis genitorem, & tibi honorē præstabis, quum iam hac appellatione potiaris: & in ea sine passione seruaberis à deo patre cunctorum: in quo per communionem huius nominis pie agere comprobaberis, nostri patris habendo misericordiam, ne fraudatus filijs aliquid patiatur. Tua sunt ergo quæ nobis præbuit deus, habentis utique potestatem & auferre & dare, nihilq; ab eius gratia differentis. Nā dum quilibet in utrumq; habuerit potestatem, optimum est, ut hac in bonis utatur: & potestatem quæ in malo est, tanquam si non sit, obliuiscatur, quasi hoc solum concessum sit, ut de salute sit cogitandum. Tu uerò omnes nos saluabis ignoscendo fratri, in quibus inique egit: neque enim uitæ nobis est hoc punito, quo non recedebit ad patrem reuerare iam quasi defuncto. Supplicamus ergo domine, ut si decreueris fratrem nostrum occidi, nos cum eo punias, tanquam delicti participes. Nō enim patimur nos ipsos, quasi propter mortui tribulationem afficere: sed tanquam similes eius malitiæ existentes, ita debemus interim. Et quoniam ut iuuenis deliquit, necdum prudentia robore acceptum & humanum est talibus ueniam tribui, hoc tibi relinquo, & ulterius uerba proferre cessabo: & si quidem nos cōdemnare uolueris, ea quæ dicta non sunt, non uidebuntur nos ad tristitiam deducere: si uerò absolueris, etiam illa in tuæ benignitatis conscientia reuolue, quia non solummodo nos saluabis, sed etiam uirum redonabis: propter quod potius iustior apparebis, quando plus nobisipsis probaris de nostra salute solicitus. Si autem culpam castigare mauis, me magis pro isto castigans, hunc patri remitte: si uerò aliquem tibi retinendum iudicas seruum, ego utilitatibus tuis minister potior, quanto aptior,

aptior, sicut uides, ad utrasque passiones existo. Iudas itaque omnia sustinere pro fratris salute libenter habens, prostrauit semetipsum ante pedes Ioseph, si quo modo eius iram flectere potuisset. Prostrati sunt etiam fratres uniuersi flentes, & semetipsos pro anima Beniamin neci tradentes. Ioseph autem animi sui passionibus uictus, & nequaquam ualens iræ tolerare figmentum, iussit quidem abire præsentes, ut fratribus se tantummodo demonstraret. Discedentibus autē omnibus, semetipsum fratribus indicauit, dicens: Virtutem quidem uestram atq; fauorem circa fratrem uestrum ualde collaudo, & meliores quàm speraram ex his quæ in me cogitastis inuenio. Hæc autem omnia feci, experiri uolens amorem uestræ fraternitatis. Naturaliter autem neq; circa me malignos uos arbitror extitisse, sed dei uoluntate factum est: quo & nunc bonorum adeptio, & in futuro: si propitius deus nobis fuerit, conferenda sit. Patris ergo salutem inopinatam cognoscens, talesq; uos circa fratrem inueniens, neque illorum quæ in me commusisse putamini, ulterius recordabor. Cessabo autē & ab odio malignitatis, quod super his habebam: & tanquam fuerint uoluntate dei completa, & status præsentis mihi uos sitis occasio, gratiā me habere profiteor: uosq; ipsos uolo illorum obliuionem sumentes, magis delectari in illo, quod tunc inconsiderate feceritis, dum ad huius termini qualitatem causa peruenerit, quàm confusionem grauiter ferre propter hæc quæ putamini deliquisse. Non ergo uideatur uos contristari, quòd aduersum me malignam protulistis sententiam: nec pœnitentia uos eius afficiat, quando impleri non potuerunt, quæ fuerant cogitata. Exultantes ergo in his quæ à deo facta sunt, ite hæc nunciantes patri: ne etiā pro uestra consumptus solicitudine, splendorem meæ felicitatis obscuret: si antè quàm ad meum ueniens multum, præsentium q; rerum potitus, hac luce priue- Genes. 45.

f tur.

Universidad de Deusto Biblioteca

tur. Ipsum ergo,uestrasq; coniuges,liberos quoq;,& cognationem sumẽtes,huc migrate. Non enim absentes oportet esse bonorum meorum mihi charißimos, insuper & fame amplis adhuc quinq; permansura. Hæc quum dixisset Ioseph, amplexus est fratres. Illis uerò in lachrymis & in tristitia constitutis, super eo quod cogitauerant contra illum, potius uidebatur esse suppliciũ bona uoluntas fratris. Et tunc quidem erant in epulis. Rex autem audiens uenisse ad Ioseph fratres, lætatus est eximie: & tanquam in proprijs bonis affectus, præbenda eis & uehicula tritici plena, aurumq; simul & argentum patri portandum decreuit: sumentesq; illi dona regia & ampliora fratris, alia quidem patri ferenda, alia suis singulis habenda, gaudebant: maioribusq; muneribus donati Beniamin, exultantes abibant.

Iacob audito quia Ioseph uiueret in Aegypto, & clarus haberetur, descendit ad eum cum tota domo sua.

CAPVT VII.

QVum ergo reuertentibus filijs, Iacob de Ioseph cognouisset, quia non solùm euasisset mortem, pro qua dolebat in luctu, sed etiam uiueret clara felicitate, & cum rege totam Aegyptum sua prouidentia gubernaret: nihil quidem horum quæ ei fuerant nuntiata, incredibile iudicabat, cogitans de maximis operibus dei, & ipsius æquitate. Et licet multo tempore afflictione defecisset, repentè tamen profectus est ad
Genes. 46. Ioseph. Et quum peruenisset ad puteum iuramenti, sacrificauit ibi deo, metuens ne propter felicitatẽ Aegypti, filijs amplitudinibus habitationẽ prouinciæ, nequaquam ad Chananæam soboles eorum reuersa teneret eam, sicut deus promiserat: aut ne præter dei uoluntatem eorum in Aegyptum oriretur aduentus: super hæc autem formidans ne prius à uita recederet, quàm ad Ioseph faciem peruenire. Dumq; has haberet cogitationes,

tationes, in soporem resolutus est: astitit q; ei Deus, & secũdo nomine uocans, respondentiq; quis esset, ait: Non est iustum ignorare te Deũ, qui semper præsidio tuis maioribus fuit, & post eos etiam tibi. Nam quum te pater primatu priuasset, hunc ego tibi restitui: & meo fauore solus in Mesopotamiam missus, & bonas nuptias adeptus es, & filiorum multitudinẽ, pecuniarumq; plenus, ad propria remeasti: permansitq; tibi omne genus prouidentia mea saluum, & Ioseph filium tuum, quem te perdidisse putabas, ad maiorem bonorum adeptionem culmenq; perduxi: & Aegypto dominum, ut paululum à rege uideatur differre, constitui. Assum uerò nunc, dux tibi futurus in hac uia, uitamq; tuam in manibus Ioseph finiendam esse nunciaturus, longumq; per seculum tuam sobolem in principatu & gloria mansuram prænuncians, eamque in terra quam promisi constituendam. In hac ergo uisione confidens, promptior in Aegyptum cum filijs & eorum omnibus properabat. Erant ergo omnes septuaginta. Nomina uerò eorum significare mihi non uidetur, & præcipuè propter difficultatem eorum. Vt tamen ostendam eis, qui non arbitrantur nos de Mesopotamia esse, sed ex Aegypto: necessarium iudicaui nominum quoq; facere mentionem. Iacob quidem filij erãt duodecim, quorũ Ioseph iam prius abierat. Eos uerò qui post eum profecti sunt, & eorum sobolem demonstrabo. Ruben itaq; fuerunt quatuor filij, Enoch, Phalech, Ezrom, Charmi. Simeon autem sex habuit: Iemuel, Iamin, Ohad, Iachin, Zohar, Saul. Leui quoq; filij tres fuerunt: Gerson, Caath, Merari. Iudæ autẽ filij fuerunt tres: Sela, Phares, Zara. Duo autẽ nati de Pharez: Hezron, & Hamul. Isachar quatuor habuit: Tholas, Phuua, Iob, Simeon. Tres autem Zabulon habuit filios: Sered, Elon, Iabeleel. Hoc ergo genus de Lia descendit, cum qua etiam ascenderat & filia eius Dina. Sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo isti omnes triginta tres. Rachel autem filij fuerunt duo, quorum Ioseph quidem fuerunt filij: Manasses, & Ephraim. Beniamin autem decem: Bela, Bechel, Asbel, Gera, Noëman, Echi, Mupim, Hupim, Ared, Iaros: isti quatuordecim superioribus additi, fiunt numero septē & quadraginta: & legitimum quidem Iacob hoc genus fuit. De Bala uerò famula Rachel fuerunt Dan, & Nephthalim: quem sequuntur filij quatuor: Iachzeel, Guni, Iezer & Silam. Dan autem unigenitum habuit filium Asom. His itaque additis superillos quos prædiximus, quinquaginta & quatuor numero adimplentur. Gad autem & Aser nati sunt ex Zelpha, quæ fuit famula Liæ: fueruntq; filij Gad, septem: Zephion, Haggi, Suni, Ezebon, Eri, Erodi, Ariel. Aser fuit filia Sara, & masculi numero sex, quorum nomina sunt: Iemna, Iesua, Iesui, Beria, Heber, Melchiel. Isti quum sint quindecim, adiecti prædictis quinquaginta & quatuor, memoratus numerus completur, reputato cum eis Iacob. Cognoscens autem Ioseph aduenire patrem (nam Iudas præcedens eius aduentum nunciauerat) occursurus egressus est: eiq; in ciuitate, quæ Heroum uocatur, apparuit. Ille ex inopinata magnaq; lætitia pene ad defectum mortis usq; peruenit, sed eum recreauit Ioseph: filium nec seipsum retinere potuerit, ut propter nimiiā lætitiā minime sustineret, non tamen qua pater passione deiectus est. Deinceps illum quidem cum quiete uenire iubens, & quoq; fratrum suorum sumens pergebat ad regem, dicturus
Genes. 47. ei aduenire Iacob cum genere suo. Ille uerò hoc lætus audiuit, iussitq; Ioseph, ut diceret eis, quam uitam se habere declararentur, ut eos degere ita decerneret. Ille uerò optimos pastores eos esse respondit, nihilq; aliud præter hoc solummodo uelle: & ut non separatim, sed ut omnes pariter habitarent, atque prouidentiam facerent patris, quatenus & Aegyptijs gratus

gratus esset, & nihil quod illorū esset, istis imponeret. Aegyptijs enim abominabilis erat conuersatio pastoralis. Veniente uerò Iacob ad regem, & salutante pariter, & pro eo orante, Pharao sciscitabatur, quanto tempore iam uixisset. Illo uerò, centum & triginta annorum se esse, dicente, longinquitatem uitæ Iacob miratus est. Cum uerò dixisset, quòd pauciores annos uixerit, quàm eius maiores, concesit ei ut cum filijs suis in Heliopolitana urbe conuersaretur. Illic enim pascua etiam pastores eius habuerunt. Fames igitur Aegyptijs augebatur, & pestis eos potius inopes faciebat, quum neque fluuius terram irrigaret. non enim crescebat (ut mos erat) neque pluerat Deus, quum utique per ignorantiam futura prouideri nequiuerint. Ioseph autem ad pecunias dante frumenta, quum eis etiam hæ deficerent, de suis opibus & mancipijs triticum comparabant: & quibuscunque pars esset terræ aliqua, hanc pro pretio alimenti cedebant. Sic itaq; rege omnium Possessionum domino facto, alij alibi migrauerūt, quatenus regiones eorum fierent regi firma possessio, præter solummodo sacerdotum. His enim regio sua seruata est. Non solum ergo eorum corpora ad seruitutem pestis adduxit, sed etiam mentes, ita ut de cætero ad turpem egestatem alimentorum uenire cogerentur. Imminuente uerò fame, & fluuio terras inundante, & fructus ea abundanter referente, Ioseph ad unam quāque ciuitatem ueniens, eiusq; multitudine congregata, eandem terram quam ipsis cedentibus rex habere poterat soluq; frui, in toto redonabat, & uelut possessionis propriæ laborem eos amare poscebat, quintam solummodo partem frugum regi soluturos pro terra quam illis dabat. Illos ergo inopinatæ terræ dominos constitutos letitia comprehendit, ob quam rem præcepta quoque sunt constituta. Hoc ergo modo dignitas Ioseph apud Agyptios potior habe-

batur, maiorq; fauor ab eis regi collatus est: & ut quintam frugum partem regi persoluere deberent, apud reges etiam posteros lex ista permansit.

De morte Iacob, & sepultura qua sepultus est in Hebron à filijs: de morte quoque Ioseph & fratrum eius.

CAPVT VIII.

Gen. 47. 48. 49. IAcob autem septem & decem annos in Aegypto commoratus est: & languore confectus præsentibus sibi filijs, quum optasset alijs quidem possessionem bonorum: & præcixisset eis per prophetiam, quemadmodum ex eorum generatione habituri essent posteri Chananæam, quod etiam multis pòst temporibus est effectum: & quum Ioseph magnis præconijs prætulisset, quia malorum memoriam circa fratres non habuerit, sed benignus potius fuerit: & donauerit eos bonis innumeris, quæ nec benefactoribus soleant repensari, præcepit quoq; suis filijs, ut Ioseph natos, Ephraim & Manassen in numerum suum acciperent, diuisuri cum eis Chananæam, de quibus post hæc loquemur: poposcitq; simul, ut ei sepultura fieret in Hebron: & moritur quum uixisset annos centum & quadraginta simul & centum, in nullo maiorum suorum cultu diuinæ pietatis inferior: retributionemq; promeruit, quam iustum erat ita benignum accipere. Ioseph itaq; con-
Gene. 50. cedente sibimet rege, patris corpus in Hebron reducēs, multa largitate sepeliuit. Fratribus autē reuerti cum eo uolentibus, quum terror eos haberet, ne illos patre mortuo castigaret, propter nequitiam quam ei fecerant, nec ulterius circa eos mitis existeret, satisfecit eis, ut nihil metuerent, neque talem haberent suspicionem: Multaq; bona quæ secum detulerat, donauit: nihilq; quod circa eos benignè debuisset impendere, dereliquit. Mortuus est autē & ipse, cum uixisset annos centum & decem, uirtute mirabilis, & omnia ratione dispon-

pote-

potestatemq; suam humiliter agens: quod utique huiusmodi felicitatis causa ei fuit apud Aegyptios, & aliunde scilicet uenienti, & talem qualem dudum diximus passo calumniam. Mortui sunt etiam eius fratres feliciter in Aegypto conuiuentes: quorum corpora post uitam illorum reportantes posteri eorum, in Hebron sepelierunt. Ossa uerò Ioseph nouissime, quando Hebræi egressi sunt ex Aegypto, in Chananæam reportauerunt: sic enim eos coniurauerat Ioseph. Horum ergo unusquisq; qualiter se habuerit, quibusq; laboribus obtinuerint Chananæam, significabo: causamq; narrabo primitus, pro qua Aegyptum deseruisse uideantur.

De oppressione filiorum Israël in Aegypto: & de nativitate Mosi educationeq; eius: & de sacrorum scriba, qui uoluit interficere puerum.

CAP. IX.

AEgyptijs siquidem delicatis & desidiosis in laboribus existentibus, & alijs libidinibus ualde subiectis, etiam propter amorem lucri contigit, ut pessimè circa Hebræos inuidia eorum felicitatis afficerentur. Videntes enim Israëlitarum genus augeri, uirtute & laboris ingenio, atque diuitiarum affluentia ualde nobilitatos, contra se eos augeri suspicabantur: oblitiq; bonorum propter longinquitatem temporum, quæ meruerant per Ioseph, regnoq; translato ad aliam domum, erudeliter opprimentes Israëlitas, studebant uarias illis inferre miserias. Vtilium nanq; per multas deriuationes eos diuidere, murosq; ciuitatibus ædificare, & fossata circunducere, ut eas inundare fluuius non ualuisset, & pyramidas ædificare præcipiebant, ut nostrum hoc modo genus atterent. Omnes ergo artes efficientes, & in laboribus assueti, quadringentorum annorum tempus in his miserijs extiterunt: eratq; hæc inter eos pugna, ut Aegyptij quidem uellent laboribus Israëlitas cōsumere, illi uerò meliores semper eorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

se præceptionibus exhiberent. Dum uerò in his essent utriq; rebus, causa qua magis studerent in exterminationem generis nostri semper Aegyptij, huiusmodi fuit: Quidam sacrorum scriba (cum sint experti de futuris prædicere ueritatem) enunciauit regi pariendum quendam illo tempore inter Israëlitas, qui humiliaret quidem Aegypti principatum, augeret autem suo cremento Israëlitarum genus, uirtuteq; transcenderet uniuersos, & gloriam in perpetuum memorabilem possideret. Cuius consilio iussit rex, ut omne masculinum quod ex Israëlitis nasceretur, iactantes in fluuio consumerent: custodiendosq; conceptus Hebræarum, & partus earũ obseruare præcipiens Aegyptijs obstetricibus. Ab eis enim hoc officium debebat impendi, quas propter cognationem credebat regis non transcendere iussionem. Eos autem qui contemnerent hoc præceptum, & saluare partus earum occulte præsumerent, perimi cum sua generatione præcepit. Hanc ergo illi sustinebant crudeliter passionem, & non tantum dolentes quòd filijs priuarentur, aut quia dum parentes essent, ad perditionem filiorum sibi nascentium ministrarent: sed etiam ex illa cogitatione qua eorum deleretur genus, quando nati quidem eorum necabantur, ipsi uerò paulatim redigebantur ad nihilum. Et illi quidem erant in illo malo positi: contra uerò diuinam uoluntatẽ nemo poterat prævalere, nec si innumeris hoc arti-
Exodi 2. bus exercerent. Puer itaq; quem prædixerat ille sacrorum scriba, latẽter regia cautela nutritus est: & uerax in his quæ per eum facta sunt, ille qui prædixit, inuentus est, quod hoc modo gestum est: Ammiramis unus Hebræorũ nobilis, cum metueret pro cuncta gente, ne defectio in nutrienda iuuentute proueniret: & grauiter hoc ferret, ne uxor eius pareret: dumq; in hac sitatione cõsisteret, ad dei supplicationẽ cõuersus est, rogans, ut aliquam miserationem hominũ haberet, qui in nullo eius religionem

religionem contemnere uiderentur: daretq; eis rerum libertatẽ, pro quibus illo in tempore affligebantur. Deus autem misericordiam eius habens, & ad supplicationem eius aures inclinans, astitit ei per somnium, & nequaquam eum desperare de futuris exhortabatur, pietatisq; eorũ se dicebat habere memoriam. Et propterea retributionem esse præbiturum: & dudum quidem eorum maioribus hoc donasse, ut ex paucis magna eorum fieret multitudo: Et Abraham quidem solum de Mesopotamia in Chanaam uenisse, factumq; locupletem: & inter alia dum uxor eius ad genus fuisset primitus sterilis, deinde eius uoluntate ad hoc habilis facta, genuisset filiũ: & reliquisset Ismaëli quidem, & qui ex eo fuerunt, Arabiam regionem: Cheturæ autẽ filijs Troglodyticen: Isaac uerò Chananæam. Qui dum meo, inquit, pugnasset auxilio fortiter, semper uicit. Iacob autem etiam contribulibus suis fuit ignotus, qui deinceps magnitudinem felicitatis cum qua uixit, etiam suis posteris dereliquit. Qui cum septuaginta in Aegyptum uenit, & ultra sexcenta milia iam estis effecti. Nunc autem me utilitatis uestræ & tuæ gloriæ scito prouidentiam communiter habiturum. Is enim puer, cuius generationem Aegyptij metuentes, cuncta perdere decreuerunt, quæ ex Israëlitico semine generantur, tuus erit: & dispergdet quidem eos, qui eius interitum intendebant: nutritusq; mirabiliter, Hebræorum quidem genus ab Aegyptiorum necessitate liberabit: eritq; eius memoria quantiscunque temporibus permanserint uniuersa apud homines, nõ solùm Hebræos, sed etiam alienigenas gentes, me utiq; & alia præbente tibi, & his qui de te nasciturí sunt. Erit autem etiam ei frater huiusmodi, qui meum habeat sacerdotiũ, & ipse & qui de eo fuerint cuncto tempore procreati. Dum ergo hæc illi uisio fuisset ostensa, surgens Ammiramis indicauit hoc Iochobel uxori suæ, maiorq; timor eis

alloquio huius uisionis instabat. Non enim de filio solummodo eis esse uidebatur formido, sed etiam pro magnitudine futuræ felicitatis. His tamen quæ prænuntiata fuerant à deo, fidē partus præbuit mulieris. qui custodes latuit per conceptus sui silentium, ex eo quòd non uehementer ei dolores insisterent. Et tribus quidem mensibus apud semetipsos occultè nutrierunt infantem. Deinceps autem metuens Ammiramis, ne captus regiæ iræ succumberet, & ipse cum puero deperiret, & dei prouidentiā excluderet, deliberauit potius hoc modo puri consulere saluti, prouidentiamq; latendi hanc esse iudicauit. Nam illud erat incertum, cùm periculum immineret non solùm puero, qui occultè nutriebatur, sed etiam nutrimento deumq; iudicauit omnem habiturum cautelam, quatenus in nullo quæ promiserat, esset mendax. Hæc cogitantes, uas rotundum ex uimine complicitum, uelut alueoli magnitudinem præparauerunt, quòd sufficeret, ut infans ibi spatiosè iaceret. Deinde unxerunt illud bitumine. Natura nanq; bituminis est, ut in uiminalibus uasculis accessum aquæ posit coërcere. Illi ergo mittentes infantem, & circa fluuium ponentes, eius salutem domino reliquerunt. Et fluuius quidem eum suscipiens deportabat. Maria uerò pueri soror, matris iussione custodiebat, quò illud uasculum portaretur intendens. Tunc itaque deus ostendit, humanam prouidentiam nihil esse: sed omnia quæcunq; uult ipse fieri, effectum optimum protinus adipisci, nec prævalere quidem eos, qui pro sua cautela alios quoscunque condemnare nituntur interitu, multoq; studio hoc implere conantur, cùm inopinabiliter illi saluentur, & penitus ex medio periculorum inueniant ereptionem, dei solius uoluntate. Tale ergo aliquid circa hunc infantē gestum, aperta mirantute dei probatum est. Therinut igitur erat filia regis. hæc dum luderet circa littus fluminis, portari à fluuio illud uas consp-

conspiciens, præcepit ut ad se ille alueus portaretur. Venientibus autem qui ad hoc fuerant destinati cum alueolo, uidens infantem ualde gauisa est, propter pulchritudinem & speciem eius. Tanto enim studio Deus circa Mosen usus est, ut ab ipsis qui propter eius nativitatem decreuerant interimere omne genus Hebræorum, alimento & cura dignus haberetur. Iussitq; mulierem adduci Thermut regis filia, quæ daret infanti mammillam. Quo non accedente ad illius ubera, sed euitante, & hoc in multis mulieribus faciente: Maria his assistens, quæ fiebant, non ut quasi de industria uideretur, sed in turba astare, ait: Frustra ò regina has mulieres ad nutrimentum uocas, quæ nullam ad eum cognationem habent. Si uerò aliquam Hebræarum mulierum adduci præceperes, puto tanquam contribulis suæ, poterit ubera excipere. Cumq; putaretur bene dixisse, iussit hanc abire, ut aliquam quæ lactare cum posset, adduceret. Illa uerò accepta huiusmodi potestate, reuersa est, ducens matrem nulli cognitam: infansq; grate quodammodo ad eius accessit ubera, & supplicante regina commissum est ei cum omni diligentia pueri nutrimentum. Cui secundum euentum rerum, nomen impositum est, eò quòd de flumine sit saluatus. Aquam enim Moy Aegyptij uocant, Esis uerò saluatus. Componentes itaque hoc ex ambobus, Moyses ei nomen imposuerunt, id est, ex aqua saluatus. Et erat indubitanter secundum Dei proloquium, prudentiæ magnitudine & laboribus sapientium Hebræorum nimis industrius. Huic igitur Abraham pater septimus erat. Erat enim iste Ammiramis filius, qui fuit ex patre Chaath, qui natus est de Leui: Leui uerò de Iacob, qui fuit ex Isaac filio Abraham. Erat autem ei sapientia non pro ætate concessa, sed sua mensura multò superior, & seniorem huius rei facultatem in infantia demonstrabat, maioremq; spem actio eius

iam

iam tunc, quàm uiri perfecti gerebat. Et cum trimus fuisset effectus, Deus mirabiliter eius staturæ eleuauit spatium. Nam quantum ad speciem, nullus erat ita seuerus, ut Mosen uidens, eius pulchritudinem non amaret: multis que contingebat, dum eum cernerent per plateam ferri, ut conuerterentur quidem ad aspectum pueri, & ea, in quibus uidebantur studium habere desererent, delectati potius eius uisione. Erat enim in eo infantilis multa gratia, & excellenter circa eum ac decenter existens, retinebat inspicientes. Hunc ergo cum talis esset, Thermut sibi filium adoptauit, cùm sobolem legitimam non haberet. Et cum aliquando portasset Mosen ad patrem, ostendebat eum, quasi de successione cogitaret, si uoluntate Dei proprium filium non haberet, dicebatq; : Nutrui infantem forma diuinum, & prudentia ualde fortissimum, mirabiliterq; de fluminis gratia condonatum, quem meum quidem decreui filium esse, tui uerò imperij successorem. Hæc dicens, posuit in manibus patris infantem. Ille uerò sumens eum, & ad pectus applicans per amorem, pro filiæ gratia imposuit ei diadema: Moses autem conuoluens illud proiecit in terram, quæ si per infantiam, calcauitq; suis pedibus, quod regi ferre minabatur augurium. Contemplatus autem ille sacrorum scribas, qui eius natiuitatem prædixerat, ita futurum ad humiliationem principatus Aegyptij: impetum fecit, ut eum occideret, & terribiliter clamans, ait: Hic est ille puer ò rex, quem nobis Deus occidendum ostendit, ut de cætero timore careamus. Testimonijs enim ostenditur, quod tuum inuasurus est principatum. Isto nanque perempto, Aegyptijs quidem timor eius tolletur: Hebræis autem spes confidentiæ, quam propter eum habere creduntur, auferetur. Quæ cùm dixisset, uix prævaluit eum abripere Thermut, cùm etiam rex segnior esset ad eius necem, Deo eum huiusmodi propter prouidentiam salutis Mo-

faice faciente. Alebatur itaq; multa solicitudine: & Hebræis quidem spes in eo erat optima circa cuncta, suspicionem uerò eius crementum generabat Aegyptijs. Et cum nullus esset certus, uel si rex occideret infantem, aut cognatum per adoptionem faceret, aut aliorum quilibet, quid amplius Aegypti uersutiæ uel utilitati prodesset, ex quo iam non metuerunt de præsentia futurorum, abstinebant omnes ab eius nece.

Postquàm creuit Moses, inunctũ est ei bellum Aethiopicum: ubi bello feliciter gesto, copulata est ei filia regis Aethiopum matrimonio. Vnde odium & inuidiã magnam contraxit Aegyptiorum. CAP. X.

MOses itaq; prædicto modo, natus atque nutritus est, & transiens ad ætatem perfectam, Aegyptijs formam suæ uirtutis ostendit: & ad humiliationem quidem illorum, augmentum uerò Hebræorum factum est, ut huiusmodi occasio proueniret. Aethiopes cùm sint proximi Aegyptijs, negotia sua in eorum regionem portabant, & referebant Aegyptiorum. Illi uerò irati castramentati sunt, uindicaturi contemptum: prælioq; commisso deuicti, alij quidem ceciderunt, alij uerò turpiter domum reuertentes euaserunt. Secuti sunt autem Aethiopes, & arbitrati illos defecisse, præsumptione sua omnem Aegypti prouinciam obtinere potius exarserunt: gustantesq; eorum bona, ab eis se non abstinebant. Cumq; uicinas partes adeuntibus non præsumerent repugnare, accesserunt usque ad Memphim & mare, nulla scilicet ciuitate resistere prævalente. His ergo malis obstricti, ad responsa & diuinationes Aegyptij sunt conuersi: & Deo eis præbente consilium, ut auxiliatore uterentur Hebræo, iussit rex filiæ, ut daret Mosen ducem à se constituendum. Illa uerò sacramentis acceptis, ut nihil ei fieret mali, tradidit Mosen: pro magno quidem beneficio iudicãs eius auxilium, & annihilans sacerdotes Exod. 2.

dotes,qui eum uelut hostem prædixerant occidendum,quia
nescientes quòd aliquando utile foret eius auxilium. Mo-
uerò à Thermut exoratus,simul & à rege,libenter susce-
hoc opus.Gaudebant ergo sacri utriusq; gentis scribæ:Aegy-
ptiorum quidem,tanquam & hostes suos illius uirtute deu-
cerent,& ipsum Mosen dolo comprimerēt: Hebræorum au-
tem tanquam hæc eis occasio foret, Aegyptios omnino di-
gere,quòd Moses eorum dux esset. Ille uerò antè quàm ho-
stes cognoscerēt eius inuasionem,sumens ducebat exercitum
non per fluuium iter faciens,seā per terram: ubi sapientia
quoq; suæ mirabile fecit indicium. Nam cum terra iter age-
tibus ualde sit sæua,propter reptilium multitudinem,quia il-
lic omnia hæc nascuntur:ita,ut etiam quæ apud alios nō nas-
illa sola nutriat terra,uirtute,atq; malitia,& aspectu fœ-
differentiæquorū sunt aliqua etiam uolatilia,ut cum de terra
nocere nequeant, superuolando non prouidentes occidan-
Moses itaque pro cautela exercitus,& itinere eorum tran-
xio,hoc mirabiliter adinuenit. Plectas enim ex papyro fa-
in modum arcarum,easq; complens de ibidibus secum porta-
bat.Hoc autem animal serpentibus inimicum est,fugiunt eum
eas aduenientes: & cùm se celare uoluerint, flatu uelut co-
uorum arreptæ deuorantur. Ibides autem sunt ualde mansue-
tæ,& generi tantum serpentino feroces.Et de his quidē pro-
tereo nunc scribere,non ignorantibus Græcis quale sit genus
ibidis. Dum uerò ad terram nutricem bestiarum uenissent,
per eas(ut dixi)naturam serpentum expugnabant,cibiq; ut
lud aduersus hostes utebantur.Hoc ergo modo iter agens,
tè quàm Aethiopes agnoscerent superuenit: & congressus
cum eis,pugna deuicit,spemq; quam habebant contra Aegy-
ptios & eorum ciuitates abstulit: ibatq; subuertens omnia
& terram Aethiopum maxima uirtute uastabat. Tunc per fe-
licitatem

licitatem Moseos, cùm de labore suo gustasset Aegyptiorum
exercitus,fatigationem minime sentiebat:tanquā præter eum,
seruitutem & nouissimum subuersionis periculum potuis-
sent Aegyptij sustinere. Postea autem insequentibus Aegy-
ptijs cunctos Aethiopes, in Saba ciuitate regia Aethiopiæ,
quam postea Cambises Meroën denominauit à sororis suæ
nomine,obsidebantur. Erat enim ualde inexpugnabilis locus
ille,cùm & Nilus circundaret eum,& circūluderet: & alia
flumina Astabus,& Astaburas, fluctus difficiles obijcerēt eis,
qui illic transire tentarent. Ciuitas enim interior existens ha-
bitabatur,ut insula muro circundata ualde fortissimo. Et con-
tra hostes quidem obiectos habet fluuios: fossata uerò grādia
inter muros & flumina sunt quatenus inundari non posset ci-
uitas, aquæ illic uiolentia deportata. Hæc ergo res etiam illa
flumina transeuntibus difficilem faciebat ciuitatis inuasionē.
Cùm ergo grauiter ferret Moses segnitiem exercitus,quando
hostis nequaquam ad manus uenire præsumeret,tunc tale ali-
quid prouenit. Tharbis filia regis Aethiopum fuit. Et dum
hæc Mosen circa muros exercitum applicantē, fortiterq; pu-
gnantem uideret,eius efficaciam, experientiamq; miratæ, &
desperantibus iampridem Aegyptijs, libertatis autorem eum
fore bono suæ felicitatis existimans,Aethiopibus scilicet exul-
tantibus in his quæ contra eos gesserant, eumq; tunc in peri-
culis existentem conspiciēs, in amorem eius est lapsa crudeli-
ter:& cùm passio præualeret, misit ad eum fidelissimum ser-
uulorum,ut ei de nuptijs loqueretur.Illo uerò eius sermonem
suscipiente,ut traderet ciuitatem,præbitisq; fœderibus, ut &
uxorem eam duceret, & ciuitatem obtinēs,nequaquam pacta
transcēderet,effectus uerba præuenit:& post necem Aethio-
pum gratias agens deo Moses nuptias celebrauit, & Aegy-
ptios in propriam terram reduxit. Illi uerò ex quibus salua-
bantur

bantur à Mose, ex his odium aduersus eum habebant, & frequentioribus aduersus eum consilijs utebantur, arbitrantes propter bonos actus eum in Aegypto ita creuisse: innotuerunt q; regi, quid de facta cæde prouenerit. Ille siquidem apud se industriam uiri continuit: inuidia uerò ductus Moseos, & oppressionis suæ formidine tractus, compulsusq; à sacris seruis, nitebatur Moseos nece grassari.

Moses cognitis insidiis regis Aegypti, latenter effugit: & ueniens in Madian, habitauit cum Rahuële sacerdote, cuius filiam accepit uxorem. CAP. I.

Exodi 2. QVi dum cognouisset eius insidias, latēter effugit: & pedestribus obsessis, per desertū fugā suā expleuit. Dum ei ciborum esset inopia, uiribus tolerantiæ prævalebat: mensq; ad ciuitatem Madian, circa mare Rubrum positam, cognomen tum habentem ab uno filiorum Abraham de Cetura progenito, sedens super quendam puteum, ex labore & messeria quiescebat existente meridie, non procul à ciuitate. Quibus actus accessit huiusmodi ex usu prouincialium, qui cum illum eius uirtutis ostendit, occasionem ad meliora præbuit. Nam cùm sint loca in aquosa, præcedebant pastores, ne forte è puteis aqua exhauriretur ab alijs, & oues potu necessario priuarentur. Astiterunt itaq; tunc ad puteum septem uirgines sorores, Rahuëlis filiæ sacerdotis, qui multo honore apud prouinciales habebatur. Quæ gregum patris curam agentes, eò quòd hoc ministerium etiam mulieribus regionum sit Troglodytarum, sufficientem aquam de puteo leuauerunt, expectantes ut greges suos abundanti irrigatione satiarent. Sed peruenientibus uerò pastoribus, & uirgines expellentibus, ne aquam ipsi occuparent, Moses crudele iudicans puellas despicere, iniustitiam patientes, uiolentiamq; uirorū sinere potiorem quàm iustitiā uirginū: illos quidē prohibuit uiolentos esse;

esse, uirginibus autem opportunum præbuit adiutoriū. Quo beneficio impetrato, uenerunt ad patrem, iniuriamq; pastorum narrantes, & solatium sibi exhibitum peregrini, rogabant ne eius benefactum illi esset uacuum, ne retributione debita priuaretur. Ille autem & filias approbauit, circa benefactorem ita studentes, & Mosen iussit ad uultum suum adduci, iustissimæ gratiæ recompēsans præmia meritorum. Cumq; uenissent, filiarum testimonium ei de suo solatio declarabat: eius uirtutem admiratus, non fore eius auxilium bona sine recompensatione dicebat, sed idoneum se ad reddendam gratiam: ita ut magnitudine recompensationis, mensuram possit transcendere beneficij. Fecitq; eum quasi filium, & unam filiarum dedit ei uxorem, gregumq; suorum (in quibus omnis erat antiquis barbaris possessio) eum uoluit habere curam atq; dominium. Et Moses quidem dum hæc impetrasset à Gechegleth (hoc enim cognomen erat Rahueli) degebat ibi eius pascendo greges.

De rubo qui uidebatur Mosi quasi arderet, qui tamē non comburebatur: ubi audiuit mandatum diuinum, ut reuertens in Aegyptum, liberaret filios Israël de oppressione Aegyptiorum. CAPVT XII.

POst hæc autem tempora, dum pasceret gregem, in mon- Exodi 3.
tem qui uocatur Sina ducebat oues, qui mons est excelsus, & ad pasturas egregius, optimas herbas habēs. Hic enim dum esset opinio habitare deū, primitus nemo pascebat: quia pastores minimè illuc ambulare præsumebant: quo tamē prodigium ei mirabile nimis apparuit. ignis naq; depascens rubi uiriditatem, eiusq; florem, transijt innoxius, fructiferosq; ramos nullo incendio dissipauit, cum utiq; flamma uehemens & uelocissima nimis esset. ille autem etiam ipsam uisionem inopinabilem formidans obstupuit, & potius dum uocē ignis

emitteret,& nomine eum uocaret, uerbaq; facere uideretur. quibus etiam fiduciam eius præsumentis accedere ad loca, ubi nullus hominum primitus ambulasset, eò quòd diuina esset, redarguit: eiq; suasit, ut procul ab igne recederet, & ut sufficerent ei quæ uiderat, cum esset bonus uir, magnorumq; uirorum proles, nihilq; amplius indagaret. Prædicebatq; futuram ei gloriam & honorem apud homines, deo præsente: tuq; sitq; ut cum fiducia abiret in Aegyptum, dux & princeps futurus multitudinis Hebræorum, & cognatos proprios ab illorum iniuria liberaturus. Nam & terram, inquit, habitabunt hanc ualde felicẽ, quam habitauerat pater uester Abraham: omnibusq; adepturi sunt bonis, ad hæc utiq; eos te tua sapientia deducente: iussitq; ut educẽs Hebræos ex Aegypto, sacrificium gratiarum actionis ueniens ad illa loca celebraret. Hæc ergo ex illo igne diuina uoce prolata sunt. Moses autem obstupescens in his quæ uiderat, & multo potius quæ audierat: Virtuti, inquit, tuæ non credere domine quam & ipse colo, & maioribus meis apparuisse non dubito, unsquisquam sapientissimum secundum meam sapientiam esse puto. Verumtamen hæsito, quemadmodum uir ignarus, & nullius uirtutis idoneus, aut suadeam uerbis, quatenus cognati relinquentes terram, quam nunc inhabitant, me sequantur, ad quam ipse eos deducam: aut uel si ipsis satisfiat, quomodo potero exigere Pharaonem, ut dimittat Hebræos, quorum laboribus & operibus uirtus eius felicitatis augetur. Deus autem cum ei omnibus confidere, seq; ei adesse promittens: & ubi quidem opus esset suasione, uerba præbiturum: ubi autem operibus, uirtutem ministraturum: iussit ut baculo in terrã proiecto fieret serpẽs, quo signo crederet promissa se percepturum. Hoc dum feciſſet, draco repebat conuolutus spiris ingentibus: & tanquam contra persequentes, suum caput sæuissimum

Exodi 4.

simum insurgebat, qui deinceps factus est uirga. Post hoc uerò mittere eum dextram in sinum præcepit: obediensq;, candidam & uelut niuei coloris eam protulit: post quod tamen ad solitum est reuersa. Iussusq; iterum aquam de proximo sumere, eamq; in terram proijcere, uidit eam colore sanguineo factam, mirantemq; in his cõfidere præcipiebat Deus, & adiutorem sibimet eum nosse maximum, & signis his ad credendum apud omnes usuram: dicebatq; : Missus à me, secundum mea mandata facies uniuersa. Iubeo ergo te in nullo tardantem ad Aegyptum festinare, die noctuq; laborare, ne tua tarditas maius tempus faciat Hebræos in seruitute cõsistere. Moses autem non diffidens in his quæ promittebat diuinitus, inspector utiq; talium iudiciorum, & auditor factus orabat, ut hac uirtute eodem modo experiretur in Aegypto: supplicabatq; ne nominis sui Deus notitiã ei celaret, ut dum uoce eius participatus fuisset pariter & aspectu, insuper agnosceret et uocabulũ: quatenus sacrificãs nominatim eũ adesse hostijs supplicaret. Et deus quidẽ ei suã significauit appellationem, quam primitus homines nequaquã uidebãtur audisse, de qua mihi dicere non est fas. Moses itaq; illa signa non tunc solummodo, sed semper & ubicunq; contigerat faciebat. Ex quibus omnibus plus maiorem ueritatem signis distribuens, Deumq; propicium & suffragatorem habiturum se credens, & domesticos se saluare sperabat, & Aegyptios malis affiecere.

Moses regressus est in Aegyptum secundum mandatum domini: ubi faciens signa & prodigia maxima, eduxit filios Israẽl de Aegypto in manu ualida.

CAPVT XIII.

AVdiensq; Aegyptiorum regem Pharaonem esse defunctum, sub quo ipse diffugerat, petijt Rahuẽl, ut eius permissu pro utilitate cognatorum iret in Aegyptum: sumensq;

Exod. 4.

Sephoram quam habebat uxorem filiam Rahuelis, & filios quos habebat ex ea, Gersum & Eleazarum, tetendit ad Aegyptum. Nominum uerò horum est significatio: Gersus quippe Hebræa lingua significat, in terra peregrina: Eleazarus autem, qui adiutore patrio Deo usus, Aegyptios effugisset. Cùm uerò uenisset iuxta montem, frater Aaron occurrit ei, Deo iubente. Cui Moses significauit, quæ in monte contigerunt, scriter & diuina mandata. Procedentibus autem eis, occurrerunt nobiles Hebræorum, eius præsentiam cognoscentes. Quibus Moses, quoniam uerbis suadere nō poterat, signa sibimet ostensa monstrabat. Illi uerò stupore eorum quæ inopinabiliter inspiciebant, omnino credebant, & ex omnibus erant in spe maxima constituti, Deo scilicet eorum prouidente securitatem. Dum uerò iam obedientes haberet Hebræos
Exodi 5. Moses, promittētes secuturos se quæ iuberet libertatemq; respicere, uenit ad regem illum qui nuper susceperat principatum: & in quocunq; iuuerat olim Aegyptios ab Aethiopibus compressos, cùm fuisset eorum directa prouincia, declarauit: & quia militia & laboribus magnis usus tanquam pro suis, post diuersa pericula non dignam retributionem acceperit, intimauit: pariter etiam quæ illi in monte Sina contigerant, deiq; uoces, & signa singula ab eo monstrata propter fidem rerum, decenter exposuit, rogauitq; ne discredēs in his, impe-
Exodi 7. dimentū dei faceret uoluntati. Deridente uerò rege, Moses opere fecit, ut conspiceret signa, quæ fuerant in monte Sina monstrata. Ille ergo dedignatus, illum quidem malignissimum appellauit, & prius Aegyptiorum fugisse seruitium, & nunc pro seductione remeasse: & prodigiorum opus, stuporemq; factum, magicarum artiū appetisse remedia. Cumq; hæc dixisset, iussit sacerdotes eadem quæ ille, facere uisiones: tanquam Aegyptij etiam in hac disciplina sapiētes existerent, & quasi nul-

non solus Moses peritus esset rerum, quas ipse per deum posset explere: ut quod erat ualde mirabile, si etiā ab alio fieret, ostenderetur, quomodo humana doctrina constaret. Et ponentibus illis uirgas, dracones sunt facti. Moses autem non expauit, sed ait: Nec ego quidem ò rex, Aegyptiorum despicio sapientiam: sed tantò melius à me hæc quàm horum magica arte sunt facta, quantò constat humanis diuina esse meliora. Ostendam uerò, non artibus magicis, nec errore, sed subsistere ueritate, quæ mihi sunt Dei prouidentia & uirtute patefacta. Cumq; hæc dixisset, proiecit uirgam in terram, iussitq; eam ut in colubrum uerteretur. Illaq; obediens, etiam Aegyptiorum uirgas, quæ uidebātur esse dracones, deuorauit insiliens donec consumeret uniuersas. Quam in suo schemate redeuntem, denuo sumpsit Moses. Rex autē nihil maius in hoc actu se uidisse simulauit, sed iratus, & in nullo eum dicens præferri Aegyptiorum sapientiæ atq; integritati, iussit ei, qui super Hebræos uidebatur esse constitutus, ut nullam eis præberet requiem, sed maioribus quàm prius eos malis affligeret. Ille uerò cum prius eis paleas præberet ad lateres, nihil dedit ulterius: sed die quidem operibus eos faciebat affligi, nocte uerò paleas congregare. Et cum eis duplex hoc malum existeret, & crumina per illum crudelior institisset, ille neque minis regis fatigatus est, neq; increpationibus cessit Hebræorū: sed animam suam constituit ad utraq;, ut & laboraret, & libertatem cognatis acquireret: ueniens q; rursum ad regem, suadebat ei, ut dimitteret Hebræos ad montem Sina, sacrificaturos Deo. Hoc enim Deū præcepisse dicebat, & in nullo contradicendum iussionibus illius exorabat: deumq; propitiū fore cunctis, si eos dimitteret egredi: ne prohibēdo illos sibimet reputaret patiendum, quæcunque patiuntur, qui Dei præceptionibus contradicunt: quando eis qui iram in se cōmouerint diui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam, ex omnibus oboriuntur aduersa. Ex quibus utiq; nec terra, neq; aër suauis existit, nec soboles eorum naturali modo progreditur, sed inimica omnia & aduersa sentire Aegyptios edicebat, & Hebræorum populum abire ex eorum prouincia etiam illis nolentibus affirmat. Rege uerò Mosen dispiciente sermones, nullamq; conuersionem sui ad talia facere, passiones pessimæ, quas singulas explanabo, Aegyptios inuaserunt: nec prius flectebantur quàm eorũ experimẽta perciperent: simul & quia uellet Deus Mosen in nullo eorũ quæ prædixerat monstrare fallacẽ: & quia prodesset hominibus ut discerent obseruare & facere ea, in quibus nõ posset offendi diuinitas: ne ad iracundiam conuersus, in eorum iniquitatibus uleiscatur. Fluuius enim eis sanguineus Dei uoluntate profluxit, & qui bibi non posset, cũ fontem aquarum alium non haberent. Et non colore solummodo talis erat, sed etiã se contingentibus dolores & amarum gemitum inferebat: Erat quidem talis Aegyptijs, Hebræis autem dulcis & potabilis existebat, licet naturaliter uideretur esse mutatus. In hoc miraculo territi timens atq; hæsitans propter Aegyptios. abire permisit Hebræos. Cumq; malum aliquo modo fuisset releuatum, rursus sententiam permutauit, nec eos permisit abire. Deus autem illo contemnente post ea lamitatis ablationem, & nolente à sua malitia se temperare, aliam Aegyptijs intulit plagam. Ranarum namq; infinita multitudo eorum terras latè depasta, plenusq; erat his etiam fluuius: & polluebatur eorum potus, & animalibus ibi putrescentibus fœtor cunctis noxius exhalabat ex aqua: eratq; cũcta regio huiusmodi malo plena abundantibus ranis & morientibus: quæ etiam domestica eorũ habitacula ualde uexabant: dum in cibis eorũ & poculis saepius inuenirentur, & in cubilibus eorũ inhabitantes, fœtorq; erat odibilis erat & abominabilis, morientibus ranis ac putrescentibus

Exod. 8.

bus. Dum his ergo malis Aegyptij premerẽtur, iußit rex Mosen tollentem Hebræos abscedere. Cumq; dixisset hoc, repẽte ranarũ exterminata est multitudo, & terra simul & fluuius in suam reuersi sunt naturam. Pharao uerò mox ut passionibus terra priuata est, oblitus calamitatis illius, rursus retinuit Hebræos: & tanquam si plurimas passiones experiri uellet, nequaquam dimisit Mosen populumq; discedere, quãdo prius timore potius quàm prudentia eos abire decreuerat. Rursus ergo alterius mali percußione, eius fallaciam diuinitas uulnerauit. Pediculorũ namq; innumera multitudo Aegyptijs pullulauit, ex interioribus ebulliens, ex quibus mali male consumebantur: neq; lauacris, neq; medicamẽtorum unguentis genus eorum exterminare prævalẽtes. Ob hãc ergo pestem rex Aegypti turbatus, metuensq; simul pestem sui populi licet, fatue uerecũdiam se deuicti uiri putaret habiturũ, cogebatur tamen à malo temperare, & Hebræis concessit egressionem. Cumq; hoc iterum leuigaretur, filios & uxores obsides reuersionis suæ eos relinquere sanciebat. Vnde irritauit potius deũ credens se eius quoq; prouidẽtiam fallere, sicut etiam Mosen. Sed ipsum latère non potuit Aegyptum punientem propter Hebræos. Bestijs namq; multigenis & multimodis, quarum aspectibus nullus occurrit, eorum primum impleuit regionẽ, quibus & ipsi consumebantur, & terra agricolarum cultura nudabatur. Si quis enim primarum passionum malis euaderet, hoc languore & interitu hominũ talia sustinentium succumbebat. Cumq; Pharao neq; sic dei iußionibus obediret, sed uxores quidem abire cum uiris diceret, relinquẽdos uerò filios postularet: nõ defuit deo, unde calliditatem eius diuersis malis & maioribus superuenientibus castigaret. Crudeliter namq; eorũ corpora uulnerabantur interius corrupta, & ita passim Aegyptiorum multitudo consumebatur. Rege uerò

Exodi 9.

neq; hac plaga temperante, grando uehemens (cum neq; prius in Aegypto aër aliquid tale protulerit, neque simulis apud eos hyemis tempore descenderit) maiorq; quàm apud habitatores Boreæ partis & Septentrionalis acris rigore defertur,
Exodi 10. effluxit, & fructus eorũ usquequaq; contriuit. Deinde genus locustarum, germen quod non fuerat consumptum grandine, deuorauit: ut eis generaliter spes terrenorum fructuum deperiret. Sufficiebant nanq; quælibet sine calliditate fatuum etiã ea quæ prædicta sunt mala ad intellectum & cogitationem utilitatis adducere. Pharao uerò non tantũ imprudẽs, quantum malignus, sentiens causam, deo tamen contradicebat: iussitq; Mosen cum uxoribus suis Hebræos abducere, facultatẽ uerò eis deserere, eorumq; depopulandas domos. Mose uerò non acquiescente ita dimitti eos, quos oporteret deo sacrificium de suis rebus offerre, cum propter hanc causam multo tempore moraretur, tenebræ profundissimæ & partem luminis non habentes, Aegyptijs sunt diffusæ: pro quibus & uisus eorum aëris crassitudine clausi sunt, eosq; mori miserabiliter compulerunt. Metuebant enim ne caligine simul absorberentur. Deinde his excussis, post tres dies totidemq; noctes, dum nullatenus pœnitentiam ageret Pharao, propter egressum Hebræorum accedens ad eum Moses ait: Quousq; inobediens eris uoluntati dei? Iube dimitti Hebræos. Nõ poterũ enim aliter ab his malis eripi, nisi hæc uolueris implere. Rex autem iratus in his quæ fuerant dicta, minatus est eius se caput auferre, si ad eum ob hanc importunitatem denuo remearet. Tunc Moses, nequaquam se de his uerba facturum dixit, sed illum ipsum cum proceribus Aegyptiorum deprecaturum fore, ut Hebræi discederent. Et ille quidem cum hæc dixisset,
Exodi 11. & 12. abscessit. Deus autem ostendens adhuc una plaga feriendos Aegyptios, ut dimitterent Hebræos, iussit Mosen præcipere populo

populo, ut sacrificium paratum haberent: essentq; præstructi decima die Xantici mensis ad quartamdecimam (qui mensis apud Aegyptios quidem Pharmuthi, apud Hebræos autem Nisan uocatur, Macedones uerò Xanticum eum appellant) & egressuros Hebræos, omniaq; portaturos asseruit. Et ille quidem præparatos iam habẽs ad egressionem Hebræos, & constitutos per tribus, ibidem retinebat. Cum autem instaret quartadecima dies, omnes ad egressionem tendẽtes, & immolantes sanguinẽ, domus proprias hyssopi frondibus emundabant. Cumq; cœnassent, reliquias carnium egressuri concremabant. Vnde haëtenus secundum hunc morem ita sacrificamus. Illamq; festiuitatem pascha uocauerunt, quod significat transcensionem: eò quòd illa die deus transcendere eos pestem uoluit, quæ scilicet Aegyptios uisitauit. Mors enim primogenitorum ita Aegyptijs facta est, ut plurimi procerum congregati circa regalia, Pharaoni persuaderent, quatenus Hebræos sub uelocitate dimitteret. Qui uocatum Mosen abire præcepit: arbitratus fore ut si de prouincia recederẽt, Aegyptus ab imminẽti castigatione cessaret: muneribusq; Hebræos honorabant, alij quidem ut citius egrederentur, alij uerò propter uicinitatis eorum consuetudinem. Et illi quidem egrediebantur, flentibus Aegyptijs, & pœnitẽtiã agẽtibus, eò quòd eis fuerint sic crudeles: tendebantq; ad ciuitatẽ nomine Lithus, quæ tũc erat deserta, ubi Babylon postea fabricata est, dum Cambises Aegyptũ deuastasset: celeriterq; iter agẽtes ad locum Beelsephon, tertia die ad mare Rubrum ueniũt. Et cum propter desertum nihil de terra possent habere cibo-
rum, fermẽtata farina, azymis panibus, & modico tantummodo tempore coagulatis uescebantur: hisq; triginta sunt usti diebus: longiori enim tempore eis non sufficerunt quæ tulerant ex Aegypto, cũ iam is cibus sub necessitate custodiretur,

nec ad satietatem eodem uterentur. Vnde & in memoriam filius inopiæ, festiuitatẽ octo dierum agimus, quæ dicitur Azymorum. Omnis itaq; multitudo, mulierum pariter & infantium egressorũ, considerantibus innumerabilis erat. Qui uerò armatem habebant aptam ad expeditionem, sexcenta milia erant reliquerunt q; Aegyptum mense Xantico, luna decimaquarta, post annos triginta & quadringentos, quàm pater noster Abraham uenisset in Chanaan: post Iacob autem ad ueniens in Aegyptum, anno ducentesimo & quinto. Moses autẽ erat quidem anno iam octogesimo, frater autem eius Aaron tribus annis maior extabat. Portabant q; etiam ossa Ioseph, dum hic ille filios suos facere præcepisset.

Quomodo Aegyptii pœnitentia ducti, quòd dimisissent filios Israël, insecuti sunt eos usq; ad mare Rubrũ, quòd diuisum uirga Mosi ingressi filii Israël, sicco uestigio transierunt, Aegyptii autẽ ingressi post eos, reuertenes mati in seipsum, suffocati sunt. CAP. XIIII.

Exodi 14. PORRÒ cum Aegyptios Hebræorum pœniteret egressum q; rex grauiter ferret, tanquam uenefieijs Mosi signa facta fuissent, deliberauerunt super eos irruere. Et armentes arma persequebantur eos tanquam reuocaturi, ubicunq; comprehendissent, nec eos ulterius deo committentes. Sæq; contra eos facilimè prævalere iudicabant, cum & itinermes essent illi, & itinere fatigati. Et à singulis occurrentibus requirentes quò abirẽt, persequi cum studio festinabant. Molesta sit illa terra iter agentibus, non solum expeditis, sed etiam singulariter ambulantibus. Moses autem per ea loca prouide ducebat Hebræos, ut siquidẽ pœniteret Aegyptios & persequi uellent Hebræos, supplicium malitiæ suæ, & transgressionis indubitanter exoluerent. Per Palæstinam uerò grauiter ferebat transire, propter antiquam molestiam uolebat

uolebatq; quolibet modo latêre pergens. Confinis enim est hæc Aegyptiorum prouinciæ, & propterea uia quidem decente ad Palæstinam populum non eduxit: per desertum uerò multum agens iter, malaq; perpessus innumera, ad Chanaanæam studuit peruenire: insuper & propter mandata Dei, iubentis adduci populum ad montem Sina, illic sacrificium oblaturos. Apprehensis ergo Hebræis Aegyptij ad prælium parabantur: & multa uirtute persecuti, concluserant eos, in paruulo quodã loco. Sexcẽti enim currus persequebãtur eos, & equites quinquaginta milia, & CC. milia pariter armatorum. Et itinera quidẽ clauserũt quibus Hebræos fugere iudicabãt, inter rupes intransgressibiles eos & mare claudentes, ubi terminatur mons ex asperitate uiarum nimis immẽsus, et fugã eis penitus amputantes: à maritima nãq; & montis congressione Hebræos militibus obsederunt, os ipsius fugæ claudentes, ut egressum illis ad campestria denegarent. Ita tolerantes obsessionis modum erãt Hebræi propter necessariorũ egestatẽ, neq; fugæ facultatem habentes, armisq; priuati, qui licet si pugnare uellent, eis spes rerum omniũ uideretur amissa, nisi semetipsos traderẽt uoluntati Aegyptiorum. His itaq; actis, Mosen culpabant in omnibus: oblitiq; signorum, quæ eis fuerant à Deo pro sua libertate monstrata, usque ad hoc uenerunt, ut etiam prophetam qui eis salutem promiserat, sua pro incredulitate lapidibus niterentur obruere, seq; tradere cogitarent: eratq; luctus & gemitus mulierum & infantum, ante oculos habentium mortem: montibusq; se & mari claudentibus simul & hostibus, & fugam nullatenus existis inuenientibus. Moses autẽ, licet esset in eum exasperata multitudo, ipse tamen non cessabat circa prouidentiam eorum: sed hæc omnia iactabat in Deum, qui eis etiã iam alia quæ prædixerat, pro eorũ libertate contulerat, neq; in hoc eos relinquẽdos

Universidad de Deusto
Biblioteca

dos esse inimicis dicebat, neque seruituros, neque perituros, stansq; in medio ait: Nec hominibus quidem bene conuersandum circa nos iustum erat non credere: de Dei uerò prouidentia uos desperare opus non est, à quo uobis omnia prouenerunt, quæcunq; per me ad salutem & libertatem seruitutis nostræ, neq; sperantibus compromisit: cum in hesitationem ueniatis putatis uenientes, oporteret nos Dei adiutorium sustinere? eius opus erit, etiam nunc in tali nos difficultate conclusos, ex desperatione sicut uos creditis habituros salutem, & ex hostibus libertatē, qui fortitudinē utiq; suam circa nos est ostensurus, & prouidentiam facturus. Non enim in paruis diuinitas auxilium sui fauoris solet accommodare, sed potius in quibus humanam spem ad meliora non uidet accedere. Vnde uos auxiliatori credentes, cui uirtus est etiam parua grandia facere, & tantarum infirmitatem rerum suo munimine roborare, nolite Aegyptiorum arma metuere: nec quia mare & montes uiam fugæ prohibent, propterea salutis spem desperare fient nobis & hæc quasi campi Dei prouidentia pelagus cōuertetur in terrā. Cumq; hæc dixisset, ducebat eos ad mare, Aegyptijs intuentibus. Erant enim è diuerso positi & labore persecutionis affecti. Ideoq; in crastinum differre prælium utile fore credebant. Dum uerò Moses uenit ad littus, sumens uirgam rogabat Deū, & auxiliatorem ac adiutorē inuocabat, dicēs: Neq; tu quidem ignoras, quia ego gere nobis mala præsentia nec fortitudine, nec auxilio humano: sed tu præbe aliquod salutare exercitui, tua uoluntate Aegyptiū relinquenti. Tuū est enim nos eripere: Quia omni spe & auxilio desolati, ad tua solius subsidia confugimus: & quicquid ex tua prouidentia nobis acceserit, quod nos ab Aegyptiorum ira liberare nūc possit, inspicimus: ut citerq; tuā nobis ostende uirtutem: & populū desperationis

ruentem

ruentem in peius, ad securitatem dignare & ad fiduciam pietatis erigere. Non enim in extraneis sumus, sed tuum quidem est mare, tuus & mons est qui nos circundat: ita ut hic aperiri te præcipiente, & pelagus conuerti possit in terram. Valebimus enim effugere, si tiam per desertum: si tuæ placeat uirtuti, hac etiam nos parte saluare. Talia siquidem cum orasset, percussit uirga mare. Quod repentè percussione incisum, & in se diuisum, terram reliquit nudam, ut Hebræis uia esset & fuga. Moses autem uidens ad destinationem Dei & pelagus eis cessisse propriam terrā, primus illic intrauit: & Hebræos, diuino itinere facto, periculum præsentium hostium euadere, & se sequi præcepit. Qui delectabātur in hoc, agebantq; deo gratias propter salutem, quæ per eum ultra modum rationis acceserat: quos iam nequaquam tardantes, sed cum festinatione pergentes, uelut sibi præsente Deo, uesanos quidem primi tus Aegyptij iudicabant, & tanquā ad internitionem manifestæ mortis intentos. Cum uerò uiderent eos illesos abire, nullumq; impedimentū eis nec difficultates aliquas obuiare, persequi eos aggressi sunt, tanquam & illis pelagus in quietum existeret. Præordinātes ergo equos, ingrediebantur in mare. Hebræi uerò, illis se armantibus atq; tardantibus, ad terram contrà positam peruenerunt, sine aliqua passione illos effugientes. Quapropter illi audaciores effecti, persequebantur tanquam nec ipsi aliquid essent passuri: cum nescirēt Hebræis proprie factam, & non esse cōmunem uiam: quæ utiq; pro salute periculum patientium fuisset ostensa, & nō propter eos qui ad perditionem illorum accedere festinabant. Cùm uerò Aegyptiorum exercitus omnis intrasset mare, rursus effusum est: & descendens uentorum procella, imbresq; simul è cœlo pariter descendentes, & tonitrua ualde grauissima, coruscationesq; labentes & fulmina: omnes comprehēderunt Aegyptios

ptios: nihilq; fuit uindictæ rerum euenientium per iram dei ad perditionem hominũ, quod eis minime tunc accessit: noxioq; caliginose & fluctuose mare apprehendit. Et isti quidem sic sunt perditi, ut nemo ex Aegyptijs relinqueretur. Hebræi uerò neq; se retinere poterãt gaudio inopinabili suæ salutis, & hostium perditione firmissime liberati: quando defecerunt qui eos seruire coëgerunt, Deumq; adiutorem suum inspicirbant. Et illi quidem periculum im effugientes, insuper & inimicos punitos sic esse respicientes, ut nulli unquam priorum bonorum potuerint reminisci, hymnum tota nocte dixerunt. Moses autem in domini laudem & gratiarum actionẽ, carmen propitiationis eius hexametro composuit. Ego siquidem & inueni in sacris libris, ita hæc singula quæq; tradidi. Nullus uerò discredat uerbo miraculi: si antiquis hominibus & militia priuatis, uia salutis liquet per mare facta, siue uoluntate Dei, siue sponte reuelata: dum & eis qui cum Alexãdro rege Macedoniæ fuerunt, olim & antiquitus à resistentibus Pamphylicum mare diuisum sit: & cum aliud iter non esset, præbuit tum præbuit eis, uolente Deo per eum Persarum destruere principatum: & hoc confitentur omnes qui actus Alexandri conscripserũt. De his itaq; sicut placuerit quilibet existimet. Postea uerò armis Aegyptiorũ per fluctus uiolentia uentorum allatis exercitui Hebræorum, Moses & hoc arbitratus Dei permissione factum, ut neq; armis egerent, hæc exijt colligens: Hebræosq; his manibus duxit eos per desertũ ad montem Sina, illic immolaturus Deo, & pro salute multitudinis Hebræorum, ut dictum erat, munera redditurus in pace.

Exod. 15.

Flau

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS Iudaicæ liber tertius.

Quomodo Moses populum ex Aegypto sumens, duxit ad montem Sina, multo itinere fatigatum.

CAPVT I.

AGITVR inopinabiliter Hebræi tali salute donati, grauiter iterum contristabantur, dum Sina ducerentur ad montem, essetq; regio ualde deserta, & necessarijs alimentis ualde egena, & aqua difficilis: quæ non solùm ut præberet hominibus aliquid indigebat, sed etiam nec aliqua ut aleret animalia erat idonea. Est enim sterilis, nullusq; nouus fructus ex ea ualet oriri. Per huiusmodi siquidem regionem necessariò properabant: quando unde irent ad alium non habebant. Portabatur autem aqua ex locis iam transactis duce iubente, & ea expensa, ad effodiendos puteos cum labore propter terræ duritiam accedebant: & cum inueniretur, erat impotabilis: sed amara simul & praua. Hoc itaque modo facientes iter circa meridiana, uespere uenerunt ad locum, quem propter aquæ malitiam Mar nominauerunt: Amaritudo enim Hebraica lingua sic dicitur. Ibi'que fatigati itineris uiolentia, indigentia ciborum, qui eis defecerant, omnino manserunt. Erat enim illic puteus ualde dirus, qui nec sufficere quidem tanto exercitui poterat, paruam tamẽ eis consolationem præbuerat, quòd in illis locis fuisset inuentus. Audierant enim ab exploratoribus, quòd nihil ambulantes ulterius inuenirent. Illa siquidem aqua amara grauiter nõ solùm hominibus, sed

Exodi 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed etiam subiugalibus existebat. Videns itaq; Moses popu-
lum in angustia constitutum, & simul causam eui consulere
non poterat: neque enim inimicus erat hostis, quatenus eum
inferēti necessitate, potuisset sua fortitudine resistere: sed dum
isto modo eorū deficeret uirtus, infantumq;, & mulierū mul-
titudo debilior, nihilq; prodesset doctrina uerborum, ca-
mitatem omnium suam Moses propriam faciebat. In unum
deniq; concurrebant, eiq; cuncti instabant: mulieres quidem
pro paruulis, uiri autem pro semetipsis, ne eorum utilitatem
sperneret, sed eorum saluti, quocunq; ordine prouideret. Ad
hoc ergo conuersus est, ut deo solummodo supplicaret, ut
aquam ex malitia præsenti conuerteret, eamq; illis potabilem
condonaret. Et concedente deo tantam gratiam, sumens fiu-
mitatem uirgæ, quam in præsenti gerebat, diuisit per me-
dium: & in longitudine ipsam incisionem faciens, deinceps
iactauit in puteum satisfaciens Hebræis, eò quòd deus eius o-
rationes audisset, & promisisset aquam se eis qualem conce-
pisceret præbiturum, si tamen iussis eius non segniter, sed
promptissime ministrarēt. Illis uerò dicentibus quod uellet se
facturos, si aqua cōuerteretur in melius: iussit eos qui in ue-
tute ualebant haurire aquam, dicens quòd prius effusa pluri-
ma, quæ ad ultimum remaneret aqua, eis esset potabilis. Et
illi quidem laudauerunt dictum, aq[illegible] uerò frequentibus con-
tusionibus exercitata et purgata, fact[illegible] est potabilis. Hinc itaq;
castris motis, uenerūt in Helim, quæ [illegible]ocul quidem bona ui-
debatur aspectu. Habebat enim palmarum arbores. De pro-
ximo autē maligna comprobabatur. Nam palmæ illic septua-
ginta non amplius erant, increscibiles, nec multum eminentes
à terra, propter aquæ inopiam: quia dum esset locus eius
arenosus, neque eis ex duodecim fontibus humectatio qua-
dam, aut ad rigandum spes utilis habebatur: sed dum ger-
minare

minare non possent, steriles erant indubitanter & paucæ.
Cumq; per arenam discurrerent, nihil eis penitus occurrebat:
uel si manibus paucum aquæ sumerent, inueniebant inutile,
atque cœnosum. Fructum uerò ferre erant illæ arbores nimis
inualidæ, propter aquæ ut dixi sterilitatem. Pro hac ergo cau
sa culpabant Mosen ducem: clamabantq; ei suam miseriam,
experimentumq; malorum per eum se pati dicebant, triginta
dierum ambulantes uiam. Quæcunq; enim portabant peni-
tus consumpserant: & nihil inuenientes, erant in desperatio-
ne rerum cunctarum. In præsenti nanq; malo habentes ani-
mum, & non recordantes quāta eis fuissent à deo & Moseos
uirtute, sapientiaq; collata, irascebantur aduersus ducem, &
lapidare eum simul aggressi sunt, quasi ipse causa tantæ ca-
lamitatis existeret. Ille uerò in multitudine prouocante, &
contra eum amarè commota, de deo confidens, & conscientia
pura prouidentiæ suæ, quam gerebat contra cōtribules suos,
semetipsum dedit in medium: & canclamantibus, atq; ad la-
pides manus habētibus, cùm esset ille aspectu gratissimus, &
ad alloquendum multitudinem suasibilis, mitigare cœpit iras
eorum. Neque eos malorum præsentium recordantes, obli-
uionem priorum beneficiorū habere poscebat: nec quia tunc
laborarent, ideo debere perpetua dei munera, donaq; proiis-
cere, quorum iam magna & inopinabilia meruissent. Sed
sperare potius, etiam de præsenti anxietate se dei prouiden-
tia liberandos, qui eorum uirtutem probare uellet, si habe-
rent tolerantiam, & animo bono præcedentia retinerent.
Quia si non ad illa bona propter præsentia mala respice-
rent, exercerentur in malis, & arguerentur non esse boni,
neque circa patientiam, neque circa beneficiorum priscorum
memoriam: cùm ita deum, eiusq; uoluntatem contemnerent,
per quam Aegyptum reliquissent, & ita circa eundem mini-

strum eius affecti esse uiderentur: cùm eis utiq; in nullo fuisset mentitus, de quibus dicendum aut faciendum dei mandato haberet. Enumerabat igitur omnia, quemadmodum pereuntes fuissent Aegyptij, qui eos contra domini compressorem uoluntatem: & quemadmodum idem fluuius illis quidem sanguineus esset, ipsis uerò potabilis atque dulcis: & quomodo per mare nec longius fugientes, nouâ uiam aggressi, ipsi quidem ex illo saluati sint, inimici autem eorum prorsus absorpti: & quia dum arma non haberent, etiam hoc eius deus abunde præbuerit: & alia quæcunq; ad perdendos inimicos, & istos saluandos necessaria fuissent, eis ultra spem uirtutis suæ more contulerit. Non ergo debetis, inquit, etiam in præsenti de eius prouidentia desperare, sed sine iracundia sustinere: & cogitare, eius auxilium non quidem tardum esse, sed ideo nũc differri, ut uos hac difficultate probet, utrum erga uirtutis uestræ & desiderio libertatis: ut cognoscat utrũ & ciborum inopiam, & sterilitatem aquæ pro eo fortiter ferre possitis: an seruire potius eligatis, sicut iumenta dominantibus sibi, & eis qui propter ministerium suum hæc pinguiora nutrire consueuerunt: Adijciens super hæc dicebat, non se tantum de sua salute metuere, quando utiq; nihil mali pateretur, si moreretur iniustè: sed potius pro illis cogitare, ne per lapides quos mitterent super eum, deum condemnare iudicarentur. Sic itaque mitigauit illos, & ab impetu quidem lapidationis absterruit, ad pœnitentiam uerò ab scelere conuertit: dicens eos non hoc rationabiliter, sed necessitate feciſſe: cogitauitq; quòd oporteret, ut ad diuinam supplicationem, preces q; ueniret. Et ascendens in quendam sepulcrum, deposcebat, ut quæstum aliquem deus populo tribueret, & eos ab inopia liberaret: in ipso enim esse salutem

suam & in alio nullo: utq; concederet ueniam his, quæ in præsenti fuerant necessitate populi gesta: cum generi hominum res importune prouenientes. & difficile placeant, & eis accusatio sit amica. Deus autem & prouisurum se compromisit, & occasionem eorum desiderijs præbiturum. Moses uerò à Deo hæc audiens, descendit ad plebem. Illi uerò cum uiderent eum promissionibus lætum, à mœstitia ad hilaritatem conuersi sunt: stetitq; ille in medio, uenisse se dicẽs à Deo, Portans eis pro hæsitationibus presentibus libertatem. Et post paululum coturnicum multitudo, quæ præcipuè nutrit sinus Arabicus, trãscenso medio mari peruolauit: & post laborem uolatus, quasi ad terrenam requiem descendit inter Hebræos. Illi ergo tanquam alimentum sibi à Deo collatum comprehenderunt eas. Tunc Moses ad orationes Dei repentè conuersus est, qui promissionis suæ compleuit auxilium. Mox autem post occasionem cibi prioris, etiam secundum eis Deus emisit. Extendente nanq; Mose manus ad orationem, ros descendit ex aëre. Cumq; fuisset eius manibus illinitus, Moses arbitratus est etiam hoc ad cibum eorum à Deo fuisse collatum, gustauitq;, & lætus effectus est ignorãte multitudine: & imbrem esse credente, & temporis esse pluuiarum, quod agebatur, ille docebat eos, quia non secundum opinionem illorum ros è cœlo descenderet: sed ad salutem eorum cibumq; uenisset. Et cùm gustaret, fidem credendi præbebat eis. Illi uerò imitantes ducem, delectabantur in cibo: mellis enim dulcedinem, & delectationem habebat ualde suauem. Simule autem erat aromatibus præcipuis: & magnitudo eius seminis coriandri, festinabantq; singuli colligere uehementer. Quibus præcipiebatur, ut omnes ex æquo per dies singulos assarij mensuram colligerent, nec esset relinquendus ille cibus in crastinũ: hocq; fiebat, ne debilibus colligendi difficul-

culas existeret, uirtute ualentium, & ex hoc ad neces accederent. Qui tamẽ plus præcepta mẽsura collegissent, nihil amplius nisi labores habebant, cum maius nihil illic, quàm asserium inuenirent, & quod remaneret in crastinum, nulli utilitati proficeret, quando uermes illud & amaritudo consumeret. Sic ergo erat cibus ille diuinus & inopinabilis, & huiusmodi ultio fiebat ipsarum rerum priuationes seruantibus. Hactenus autẽ sic rigatur imbribus locus ille, sicut etiã tunc à Mose præstandum diuinitus misit hunc cibum. Vocant autẽ Hebræi hunc cibum manna. Manna itaque interrogatio est in nostra lingua, dicentis, quid est hoc? Illi siquidem gaudium in his, quæ illis fuerant cœlitus missa, celebrant: Quo cibo quadraginta annis usi sunt, quanto tempore in deserto fuerunt.

Exodi 17. Cùm uerò inde migrassent, uenerũt in Raphidim, passi nonnisi mæ pro intolerabili siti miserias. Nã cùm præcedentibus diebus paucam aquæ difficultatẽ habuissent, tunc omnino cõperientes terram inaquosam, in malis erant: rursusq; irascebantur in ducem. Ille uerò paululum multitudinis impetum deuitans, ad Dei præces cõuertebatur, rogans, ut sicut cibum eis indigentibus præbuit, sic etiam potum daret: cùm perires apud eos etiam cibi gratia, non existente potu. Qui deorum non diu distulit: sed præbiturum se Mosi tantam aquæ multitudinem, unde non posit sperare, promisit: iussitq; ut uirga percuteret petram, quæ ibidem erat apposita, & ex ea sumeret abundantiam rerum quibus egerent. Curabat enim ut neque cùm labore potus eis adesset. Hæc ergo Moses à Deo sumens ueniebat ad populum sustinentẽ: & in eum conspicientem: uiderant nanq; iam eum de monte descendere. Cùm uenisset, liberaturũ eos etiam de hac necessitate dicebat Deũ, donatumq; salutem non speratam, & de petra eis fluuium manare promissum. Quibus obstupescentibus hunc auditum, si eis

eis siti & itinere fatigatis necessitas ad hæc fieret, ut petram inciderent, Moses uirga percussit petram: eaq; scissa, aqua manauit copiosa & ualde perspicua. Illi uerò inopinabile factum mirati sunt. Quod cum uiderent iam eis etiam sitis ipsa cupiditas ablata est: bibẽtibusq; cũctis dulcis & suauissimus erat potus, & quale donũ esset donante Deo uideretur. Tunc ergo Mosen mirati sunt, qui à Deo sic fuerat honoratus: & sacrificia pro Dei prouidentia collata sibimet impendebant. Declarat autẽ scriptura in templo reposita, quòd Deus præ-dixerit Mosi, aquam hoc modo de petra manaturam.

Quomodo pugnantes cum Hebræis Amalechitæ, & qui cum eis erant, deuicti sunt: & filii Israël prædam hostium perceperunt. CAP. II.

Exodi 17. CVm uerò Hebræorum nomen iam ualde ubiq; diuulgaretur, & de his sermo cresceret, in timore non paruo prouinciales erant, & mittentes legatos, adinuicem solatia deposcebãt, ut simul uiros illos interimere niterentur. Erant autem in hoc instantes quicunq; Goboth & Petram inhabitant, qui uocantur quidem Amalechitæ, pugnatores autẽ maximi illarum gentium tunc existebãt. Quorum quinq; reges inuicem semetipsos, & circũhabitantes ad bellum contra Hebræos rogabant: dicentes exercitum alienigenarũ & Aegyptiorum seruitia fugientem, sibi inuasiones inferre: nec bonum sibi fore, si factum tale despicerent: sed antè quàm eorum fortitudo ad maiorem tenderet potestatem, & ipsi pugnare magis inciperent, confidentes, eò quòd illis nullus resisteret, destruendos eos esse, cautissimum atq; sapientissimum edicebant. Et pœnas etiam de deserto, & actibus, quos illic gesserant exigendas: quod non ita posset euenire, cum ciuitatibus atq; bonis eorum manus iniicerẽt. Illi autem inchoantem inimicorum uirtutem, mollire & deijcere optimum esse, magis

quàm iam proficientem prohibere credebant. Alij uerò hoc superfluum putabant. Alij nullam eis occasionem aduersum se fieri permittebant. Hæc & his similia per multas prouincias adinuicem legationibus agitantes, deliberauerunt aduersum Hebræos bella suscipere. Moses itaque cùm nihil belli sperare, hæsitationem & turbam habuit repentè prouincialium, & ad congressionem iam præparatum, subitaq; pericula Hebræorum multitudinem perturbabant: quia licet omnium rerum haberent inopiam, potiorem tamen necessitatem pugnandi cum hominibus, qui essent rebus omnibus bene instructi, habebant. Moses autem consolari cœpit, eosq; considere posse bat, decretoq; Dei credere, quo sæpe fuerãt liberati. Et quòd debellarent eos etiam qui eorum hostes existerent: arbitrari autem exercitum quidem multum, & omnibus armis instructum, pecuniæ, alimenta, aliasq; res in quibus solent homines confisi pugnare. in auxilio diuino consistere, & sibi per Deũ omnia hæc adesse. Inimicorum uerò manum paruam, inermem, debilem: tanquam non frueretur eis, quæ istos haberet constaret, deo uolente facilè superari. Scire autem eos oportere dicebat, qualis eorum auxiliator fuisset in multis tam experimentis & grauioribus. Et quia in presenti quidem bello haberent laborem aduersus homines: cùm uerò fuerit eis fortis, & fames inopia, & in montibus atque mari periculum, nihil fugam inuenire non poterant, hæc omnia diuino solatio deuicissent. Ergo rogabat eos promptiores esse tanquam omnium rerum facultas eis esset, ita ut hostibus præualerent. Et Moses quidem populum huiusmodi uerbis exacuebat ad prælium, conuocans tribuum principes: & postea singulos adinuicem, iuuenes quidem exorabat senioribus obedire, illos uerò ut uerba ducis audirent. Erant autem eorum animæ in periculo constitutæ, & ad præsentia præparatæ. Sperabãt aliquan

aliquando à malis huiusmodi liberari. Iubebantq; Moses, ut ad bella præiret, neq; tardaret, ne dilatio eorum fiduciam impediret. Ille uerò ex multitudine pugnacem eligens iuuenem, super eos instituit, Iesum Naue filiũ, de tribu Ephraim, ualde robustum, & labores tolerare fortissimum, ad cogitandum simul & loquendum nimis idoneum, qui nosset decenter deum & Mosen doctorem colere pietate, esseq; apud Hebræos aptus. Paucos uerò circa aquam constituit. Plurimos autem totius exercitus circa infantum, mulierumq; custodiam. & totà quidem nocte erant præparati, quæcunq; fecerãt arma sumentes, & duces proprios intendẽtes, tanquam prælium aggressuri dum eis præciperẽt. Inuigilabat autem & Moses Iesum docendo, quemadmodũ exercitum collocaret. Incipiente uerò die iam pandi, rursus poscebat Iesum, ne minus inueniretur in opere, quàm circa eum spes esset uniuersorum, gloriam præsentis militiæ in futuris nationibus possessurus. Hebræorũ uerò nobilissimos seorsum rogabat, cunctamq; pariter multitudinem exhortabatur armatum. Et ille quidẽ cùm ita constituisset exercitũ sermonibus & operum præparationibus, discessit ad montem, deoq; simul & Iesu credidit expeditum. Miscebantur itaq; hostes, & in manibus erat bellum, fiduciaq; & uiribus utebantur in inuicem. Donec itaq; Moses manus extenderet ad cœlum, Hebræi comprimebant Amalechitas. Cumq; laborem ex defectu manuũ ferre non posset, quia quoties eas deponebat, toties Hebræos perdere cõtingebat, iussit fratrem Aaron, & sororis Mariæ uirum nomine Vrion sibi assistere, cuiusq; manus ex utroq; latere continere, ut adiuuantes eum non permitterent laborare. Quo facto Hebræi Amalechitas fortiter deuincebant: & omnes interijssent utiq;, nisi nocte superueniente populus recessisset à cæde. Victoriamq; optimam atq; perfectam nostri habuere maiores, inferentesq;

bellum uicerunt: & circũhabitantes perterruerunt, abundantiáq; potiti sunt magnorum, clarorumq; bonorum, quæ suis laboribus habuerunt. Deuincentes nanq; exercitum hostium, maximas diuitias & publicè, & priuatim possederũt omnes, cùm primitus etiam alimentis necessarijs indigerent. Fuit autem eis non solùm in præsenti, sed etiam in futuro bonorum causa huius, quam prædiximus, pugnæ perfectio. Non enim tantummodo enim corpora hostium seruitio subdiderunt, sed etiam mẽtes: & cunctis circumhabitantibus post illorum deiectionem fuere terribiles, eisq; diuitiarum maximum culmen adiectum est. Nam fugientes inuici, magnam copiam argenti simul & auri reliquerunt in castris, & uasa ærea quibus ad uescendum utebantur, multamq; & insignẽ abundantiam utrarumq; rerum, id est, ornamentorum textilium pariter & armorum, & aliorum quæ parabantur ad prælium, diuersaq; iumenta, & quæcunq; moris est sequi iter agentẽ exercitum. prudẽtiáq; repleti sunt Hebræi & opere fortitudinis, & multum desiderium uirtutis erat in eis. Semper enim laboribus insistebant, omnia se capere iudicantes. Huius ergo belli hic extitit finis. Postea uerò Moses exuebat mortuos hostium, & arma fugiẽtium colligebat, & hæc pugnatoribus exhibebat: ducemq; militiæ Iesum præconijs attollebat, exercitu testificante cuncta, quæ gesserat. Nemo ergo Hebræorum mortuus est: hostium uerò tantt, quantos neque numero comprehendi possibile est. Pro gratiarum uerò actione Moses sacrificans, altare cõstituit, quod dei uictoriam nominauit: prophetauitq; omnes fore perituros Amalechitas, nihilq; eorum in futuro relinquendum: eò quòd contra Hebræos in solitudine dimicassent, & nequaquam positis in calamitatibus pepercissent. Tunc exercitum fessum, conuiuiorum opulentia reparauit. Hoc ergo bello contra hostes suos post egressum

sum ex Aegypto, primitus ita pugnauerunt. Cum uerò pacificas post uictoriam Moses hostias obtulisset, fecissetq; non paucis diebus Hebræos cessare post pugnam, produxit ordinatum exercitum: multa nanq; eis iam copia erat armorum. Et procedens paulisper, tribus mensibus postquam mouit ex Aegypto, uenit ad montem Sina: ubi ei circa rubum multas uisiones factas esse prædiximus.

Quomodo socerum suum Rahuël, alias Ietro, Moses ad se uenientem ad montem Sina libenter excepit.

CAPVT III.

CVi Rahuël socer, audiens eius felicitatem, libẽter occurrit. Et Moses excipiens cum eo Sephoram uxorẽ suam & filios suos, delectatus est in aduentu eius, & facto sacrificio epulas copiosissimas populo ministrabat iuxta rubum, qui flammam ignis euaserat. Et multitudo quidem per cognationes epulis uescebatur. Aaron autem sumens Rahuël, & qui cum eo erant, hymnos canebant in deum, qui eis salutis & libertatis & egressionis autor extiterat. Simulq; laudabant ducem, quasi eius uirtute cuncta eis prospera contigissent. Et Rahuël quidẽ præconia multa plebis apud Mosen de eorum fortitudine dixit, quia pro cunctorum salute sic laborauerint uniuersi. Exodi 18.

Quomodo persuasit ei, ut distribueret populum per millenarios & centenarios, qui prius inordinatus erat.

CAPVT IIII.

DEinde uidens Rahuël Mosen in rerũ multitudine constitutum, cunctis adeuntibus eum ut lites discerneret postulantium: & tantummodo se iustitiam impetrare credentium, si ille eis arbiter iudicaret, eis nanq; qui uincebantur, leuius esse perdere uidebatur per iustitiam Moseos, quam uictoris sententiam cuiuslibet auaritia sustinere: tunc equidem

tacuit, nolens impedire uolẽtibus uti ducis uirtute. Cum uerò quieuisset à turba, sumens eum solum seorsum, docebat quæ eum oporteret facere: consiliumq; dabat, quatenus minorum quidem rerum curam alijs committeret: de maioribus autem & salute plebis ipse tantummodo prouideret. Nam ad iudicandum etiam alios Hebræorum dignos inueniri dicebat: cogitare uerò pro salute tantorum, non quenquam alium nisi Mosen posse solum. Modo sciens, inquit, uirtutem tuam, & qualis fueris in ministerio dei ad saluandum populum, rerum arbitrium cõmitte alijs examinandum. Tu uerò ad solum dei ministerium retine temetipsum cogitando & requirendo, quemadmodum populum ab hac posis inopia liberare. Mane ergo consilijs utere de rebus humanis, & exercitum perfecte dispone per dena milia uiros, deinde per mille: ita post hæc per uides eos per quingentos, & rursus in centũ, deinde in quinquagenos: & iudices constitues super eos. Qui per triginta rursus diuisi, & per uicenos & denos, habebũt proprios iudices, eorum negotia finientes. Sic autem aliquis super illum unum, uocabulum à principio numeri sumens. Et hi quidẽ sint approbati ex omni plebe, boni & iusti, qui de diuersis rebus iudicent eos, & si quid est maius, ad potiores ueniat dignitates: quod uerò etiam apud eos difficile fuerit, hoc deducatur ad te. Sic enim fiet utrunque, quatenus & Hebræi iustitiam impetrare mereantur, & tu ministrando soli deo faciãs cum exercitui propitium.

Quomodo hæc singula fecit Moses socero monente.

CAPVT V.

HAec enim monente Rahuẽl, Moses libenter excepit, & secundum eiusmodi dictum fecit: non celans consilium eius, nec suam faciens illius suasionem, sed inuentorem eius rei omni populo manifestans. Nam & in libris suis Rahuẽl conscripsit

scripsit inuentorem prædictæ rei, optimum esse credens, ut omnibus notum faceret ueritatem: licet ei soli potuissent præbere gloriam, quæ ab alio sunt inuenta. Factum est itaq;, quatenus uirtus Mosi potuisset etiam ex hac uoluntate cognosci. Sed de his quidem opportune in scriptura alia declarabimus. Moses autem conuocata multitudine, ipse quidem ad montem Sina iturum se esse dicebat, tanquam cum Deo mansurus, & aliquid ab eo utile percipiens, ad eos sit remeaturus: illos uerò præcepit iuxta montem tabernacula sua ponere, & uicinitatem Dei tenere.

Quomodo Moses ascendit in Sina montem, acceptasq; à Deo leges Hebræis dedit. CAP. VI. Exodi 19.

HAec cum dixisset, ascendit in montem Sina, qui excellentissimus est in illis regionibus: & propter altitudinem magnitudinis suæ & scopulorum proceritatem, nõ solùm hominibus inaccessibilis, sed etiam qui uideri sine aspectus labore non possit. Et cum sermo esset circa eum Deum habitare, terribilis omnibus, & inadibilis erat uniuersis Hebræis. Si quidem secundum Mosi mandata tabernacula mutauerunt, & radicem montis apprehenderunt: eleuantes manus suas ad Deum, tanquam cum promissione bonorum, quam eis promiserat, Moses reuerteretur à Deo: & festi uitatem celebrantes sustinebant ducẽ, purgantes semetipsos alia purgatione: nec non & à coitu mulierum tribus diebus, sicut eis ipse prædixerat, abstinentes: rogantesq; Deum ut placide susciperet Mosen: & dona præpararet, quibus bene uiuendo de cætero uti possent. Vtebantur ergo cuiuis opulenter, & ornamentis decenter cum cõiugibus & filijs abstinebant. duobus quidem diebus erãt in epulis cõstituti. tertia uerò die antè quàm sol oriretur, nubes operuit cunctum Hebræorum exercitum, & locum ubi tabernacula fixerant omnẽ circundedit: & fulgura

gura facta sunt, uentiq; uehementes pluuiam nimiam comitantes undiq; ferebantur: & coruscationes erant uidentibus ualde terribiles: & fulmina crebrò demissa, Dei præsentiam omnibus indicabant. Et de his quidem unusquisq; legentium sapiat ut uoluerit, mihi uerò necessitas est hæc referre, sicut in sacris libris scripta sunt. Hebræos itaq; ea quæ uisa fuerant, & clangor auribus redditus ualde terrebat, & etiam sermo ferebatur, quòd Deus habitaret in monte retinebantq; seruos ipsos in tabernaculis suis afflicti. Sed & Mosen ira dei persequi se putabant, & de seipsis similia sustinebant. Cum uerò ita consisterent, apparuit Moses lætus & nimis exultans, qui & formidinem eis abstulit, & de futuro meliora promisit: serenusq; repentè & purus aër, qui antè paululum fuerat collabatus, Mose adueniente reuersus est. Igitur inter hæc conuocabat populum in ecclesia, ut audirēt quæ illis dixisset Deus. Quibus collectis, stans in excelsiori loco, unde eum omnes audirent, ait ad Hebræos: Deus equidem sicut & prius propitius me suscepit: uitamq; uobis felicem promittens, & consolationis ornatum, etiam ipse nunc assistet in exercitu. Eum igitur quidem, & opera quæ per illum nobis facta sunt considerantes, non despiciatis ea quæ nunc dicuntur, in me qui hæc dico respicientes: nec quod per me lingua humana Deus uobis loquitur attendatis, sed uirtutem eius considerate, & magnitudinem quoque illius excellentiæ cognoscite, & quomodo propter utilitate cunctorum ad me loqui dignatus est. Non enim me despiciatis Mosen filium Amramis & Iochabel, sed cum quo Nilum pro uobis conuerti fecit in sanguinem, uarijsq; plagis domuit Aegyptiorū astutiam, qui per mare iter nobis ostendit, quiq; cibū de cœlo fecit hæsitantibus aduenire, qui petram de petra æstuantibus manare cōcessit, per quem Adam de finibus terræ marisq; comedit, per quē Noë ex imbribus erep-

tus est, per quem Abraham progenitor noster obtinuit terram Chananæam, per quem Isaac de senioribus parentibus est editus, per quem Iacob duodecim filiorum uirtutibus est exornatus, per quem Ioseph potestatis Aegyptiorū dominus est effectus, ille uobis me interprete hæc dignatur uerba proferre. Fiant itaq; uobis amabiliora, quàm filij uel uxores. Felicem nanq; uitam habebitis ista seruantes, terraq; eritis potituri fructifera & sine fructibus maris, & prole filiorum naturaliter nascitur orum: eritis etiam hostibus ualde terribiles. Ad Dei nāq; ego ueniens uultum, incorruptæ uocis auditor effectus sum: ille enim pro uestro genere semper eius est æternitate solicitus. Cumq; hæc dixisset, eduxit populum cum mulieribus & infantibus, ut Deum ipsum sibi loquentē de rebus agendis audirent, ne uilior uideretur dictorum uirtus, ad aures eorum humana lingua perueniens. Omnesq; uocem audiebant ex alto uenientem ad uniuersos, ita ut nullum effugeret. Et uerba quidem quæ Moses in duabus tabulis dereliquit, fas nobis non est secundum unumquenque sermonem aperte depromere: uirtutes autem eorum insinuabimus. Docet itaq; nos primus sermo, quòd Deus est unus, & hic solummodo est colendus. Exodi 20. Secundus autē iubet, nullius animalis factam imaginem penitus adorandam. Tertius uerò, ut per Deum in nulla re aliquis debeat frustra iurare. Quartus, seruandas septimanæ, cum ab omni forent opere cessaturi. Quintus uerò, parentes honorandos. Sextus, abstinendum à cæde. Septimus uerò, non adulterandum. Octauus autem, furtum non faciendum. Nonus, falsum testimonium non dicendum. Decimus autē, nullius alienæ rei habendā esse cōcupiscentiam. Et plebs quidem cum audisset præcipientē ipsum de rebus, quibus Moses fuerat locutus, gaudens in his quæ prædicta sunt, à congregatione discessit. Succedentibus uerò diebus

bus aduenientes ad tabernaculum, poscebant ab eo etiam leges sibi à Deo debere proferri. Ille uerò & istas posuit, & de omnibus quocunq; modo gerenda forent, reliquis temporibus designauit: quarum memoriam opportuno tempore fecturus sum. Plurimas autem leges in alia scriptura disponam, scitu sum de ipsis expositurus. Igitur dum circa eos ita res agentur, Moses iterum in montem Sina cõscendit, prædicens Hebræis, eisq; uidentibus ascendebat. Cumq; illic tardaret (quoniam quadraginta diebus ab eis abfuerat) timor inuasit Hebræos, ne Moses aliquid pertulisset: & inter mala diuersa nihil eos sic affligebat, quàm quòd putarent se perdidisse ducem. Erat enim tumultus inter homines: alijs quidem dicentibus eum periisse in bestijs incidentem: & maximè illi hæc dicebant: qui circa eum odium habere uidebantur: alij uerò Deum eum receßisse narrabant. Prudentes autem nihil horum quæ dicebantur à populo, pro sua delectatione suscipiebant, sed & bestijs incidentẽ periisse humanum putantes, aut certè à Deo translatum propter uirtutem propriam uerisimiliter dicantes, mitius quidem ferre hæc ratio faciebat: sed priuatos se desolatos arbitrati atque tutore, qualem alium habere non possent, uehementer affligebantur: & neq; opinari poterant in tanta mora illius, quòd uiro boni quid accidisset: neq; fortè tristitia aut delectione [illegible] gere prævalebant: exercitum uero neq; quaquam promouere confidebant, cum Moses præcepisset eos ibidem sustinere. Cumq; iam quadraginta trãsissent dies totidemq; noctes, Moses adfuit, nullo cibo hominibus communicato participatus: & gaudio apparens totum compleuit exercitum: prouidentiamq; Dei quam circa eos haberet exposuit mul & ordinem, secundum quem uiuentes essent habituri licitatem: dicens ostensum sibi per hos dies & tabernaculum quale sibi Deus uellet fieri, in quo descendens ad eos ipse

niret: ut etiam migrantes exinde, id portarẽt, & nequaquam ad montem Sina egerẽt ascendere: quando ad eos ipse descenderet deus, ut eorũ adesset orationibus. Fiat, inquit, tabernaculum, mensuris & operibus quæ ipse monstrauit, uobis uticq; ad hoc opus insegniter accedẽtibus. Et cùm hoc dixisset, duas tabulas ostendit eis, habentes scripta illa decẽ uerba, in utraq; quina. Erat ea inscriptio manus dei. Illi ergo gaudentes in Exodi 35. his, quæ uidebant & audiebant à principe, quo possent eum laudare studij sui munificentia non cessabant: sed & deferebant argentum simul & aurum, & æs, lignaq;, & magnam ualde materiã, quæ nequaquam potuisset putredine uiolari: caprarumq; pilos, & ouium pelles, alias quidem hyacintho, alias uerò coccino, alias purpureo flore tinctas, alias uerò alium colorem præbentes: lanasq; prædictis fucatas coloribus, & linum byssinum, lapidesq; insertos auro, quibus homines ornamẽti gratia solent uti, pecudumq; multitudinem pariter offerebant. Ex tali nanq; materia tabernaculum fabricatũ est, quod migratum, & per loca diuersa deuectum, nihil à tẽplo differebat. His itaq; à singulis cum magno studio oblatis, supra modum uniuscuiusq; uirtutis, atque donatis, architecti mandato dei in his cõstituuntur operibus, quos populus elegerat sibi potestate collata: quorum nomina hæc sunt, quæ in sacris libris conscripta inueniũtur. Beseleel Vrifilius de tribu Iuda, & Mariæ sororis Moseos, & Ooliab Achisamach filius de tribu Dan. Et populus siquidem tanto studio in Exodi 31. cunctis rebus obediebat, ut etiam Moses eos suspenderet, dicens sufficere ea quæ data fuissent. Hoc enim etiam artifices Exodi 36. iam prædixerant abundare. Accedebant ergo ad opus tabernaculi faciendum: & Moses eos singulam quamq; mensuram secundum ostensionem dei, simul & magnitudinem, quantaq; oporteret fieri uasa, sacrificijs ministratura diuinis, edocebat.

Mul

Mulieres autē largitatem suam circa sacra uelamina, & circa alia quæcunq; huiusmodi operibus erant necessaria, propter deum in ornamento & pretiosis lapidibus offerebant. Omnibus itaq; ita præparationeiam constitutis: auro & argento, & ære, & textilibus rebus, prædicēs festinitatem Moses, & sacrificia pro uniuscuiusq; uirtute faciē da, ad instituendum opus tabernaculi accessit, & atrium prius mensus est in

De tabernaculo quod fecit Moses in deserto ad honorem dei, ut templum esse uideretur. CAP. VI.

Exodi 38. & 36. LAtitudinem quidē quinquaginta cubitorum, centum uero longitudinem. Tabulasq; instar columnarū statuit æreas, quinq; cubitorum habentes altitudinem: in utroq; latere tabernaculi uiginti per longum, per latum uerò decem. Singulis autem singulis tabulis inerant, & capita columnarum argentea. Bases autē deauratæ, & cælatæ per circuitum, & in terram confixæ: pertingebantq; fines ab anulis ducti usq; ad capita clauorum æneorum, qui erant magnitudine cubiti unius, & per singulas tabulas in terrā ualide positi, ut ex uiolentorū uentorū tabernaculum immobile custodirent. Cortina autē mollissima ex byssо per omnes undiq; pendebat, à capite tabularum descendens, basim usq; diffusa: & cōcludens omnem per circuitum locum, ut nihil à pariete differre uideretur. Ita itaq; habuerunt tria latera atrij per circuitum: quartum uero latus fuit quinquaginta cubitorū, quod frons erat totius operis: ubi uiginti quidem cubiti erant aperti, quatuor habentes tabulæ in modum portarum: omnes opere argēti factas, praeter bases: erant enim æneæ. Ex utroq; enim latere portarum, ternæ erant tabulæ constitutæ: & propter portarum firmitudinem incastratæ, & per eas cortina byssina circumibat. Et cum essent portæ uiginti cubitorum longitudine, altitudine uerò quinq;, uelum in eis erat ex purpura, cocco, hyacintho & byssо

& byssо factum, ex multis floribus, & uarijs exceptis animalium figuris ornatum. Intra ianuas autem aspersoriū erat æneum, similem habens basim, ex quo sacerdotibus manus diluere, & pedes perfundere moris erat. Et ambitus quidem atrij erat ornatus hoc modo. Tabernaculum autē statuit in medio eius loco, conuersum ad Oriētem: ut mox cùm sol oriretur, in id radios suos emitteret. Cuius longitudo quidem triginta cubitorum erat, latitudo uerò decem cubitorū habebat spatium. Et alter quidem paries erat Australis, alter uerò cōuersus ad Aquilonem, post tergum uerò eius relinquebatur Occasus: cuius altitudinē tantam oportebat ascendere, quantam latitudinem esse constabat. Erantq; tabulæ de ligno, ex utroq; latere uiginti, schemate quadrangulo factæ: latitudine quidem unius & dimidij cubiti: altitudine uerò quatuor digitorum. Laminæ autem factæ ex auro erant per interiorem & exteriorem partem: quibus singulis tabulis erāt cardines bini immissi per duas bases, quæ erant argēteæ, & in suis foraminibus tabularū cardines suscipiebant. Parietis uerò Occidentalis tabulæ quidē sex erant, alterutrim omnes perfectissime copulatæ, ut aptissime his compaginatis, unus paries esse uideretur, intrinsecus & extrinsecus deauratæ. Ex lateribus autem tabulæ erant numero uiginti, quarum latitudo habebat mensuram unius & dimidij cubiti, altitudo tertiā partem palmæ, & ita triginta cubitos adimplebāt. Posterioris uerò parietis nouem cubitos sex tabulæ faciebant, quibus cōiunctæ sunt aliæ duæ tabulæ, ex medio cubito sectæ, quas angulares posuerunt ad instar maiorū tabularum. Singulæ uerò tabulæ anulos habebant aureos, per exteriores frontes emicētes, uelut quibusdam radicibus cōfixos per ordinē, adinuicem per circuitum respiciētes: & per eos deaurati uectes immissi, unoquoq; habente magnitudinem cubitorum quinque,

Universidad de Deusto
Biblioteca

erantq; ad coniunctiones tabularum: intrabatq; caput uectis uniuscuiusque in alio uectis capite, ueluti in modum conchæ: & post tergum parietum in longitudine positorũ unus erat ordo, per tabulas omnes uadens, quo per uncinos utriusq; parietis latera cõtinebantur, incastrationibus factis & immissis adinuicem. Quod propterea sic exquisitum est, ut neque à uentis moueretur, neq; alia causa tabernaculum conturbaretur, sed immobile secura quiete seruaretur. Intrinsecus autem longitudinem eius tripartitè diuisit, id est, decem cubitos ad interiorem partem profuturos distribuit. Quibus dimensis, in medio quatuor tabulas similiter operatas statuit, paululum abinuicem disiunctas alterutrim, quæ separarent decẽ cubitos à reliquis uiginti: & quod interius erat eorũ adytum uocabatur: reliquum uerò tabernaculum sacerdotum erat. Hanc itaq; tabernaculi dimensionẽ ad instar rerũ naturæ constituit. Tertia siquidem pars eius, quæ erat intra quatuor tabulas, quæ sacerdotibus intransgreßibilis uidebatur, uelut cœlũ deus erat. reliqui uerò uiginti cubiti, sicut mare & terra gressibilis est hominibus, ita solis sacerdotibus adiacebant. Per frontem uerò unde ingressus erat factus, columnæ ex auro fusiles
Exodi 36. erant, & æneis basibus superpositæ, numero quinq;. Tegebatur autem tabernaculum cortina ex byßino & purpureo & hyacinthino, & coccineo colore facta. Et prima cortina quidem cubitorum erat decem, & undiq; eas tabulas obtegebat, quæ diuidẽtes templum adytum habebãt interius, & hoc erat quod faciebat ut à nullo uideretur. Et omne quidem templum sanctũ uocabatur. Quod uerò erat interius & inaccessibile ultra quatuor tabulas, sanctum sanctorũ. Cortina autem erat speciosa, quasi floribus uniuersis de terra germinantibus uariata: alijs q; omnibus intexta, & quæcũq; præter animalium formas poterant exornare pictores. Alia uerò huic & magnitudine & textu & colore uicina, quinq; columnas in ingressu positas obtegebat: ab angulo summitatis uniuscuiusq; columnæ cortinam anulis continentibus usq; ad mediam columnæ depositam. reliquũ uerò ingressus erat sacerdotibus accedẽtibus. super quam linea erat alia cortina eiusdem magnitudinis, funibus eam per angulos ducentibus ac retinentibus: ut tegeret omnia, & impediret aspectum sacrificia contuendi, & maxime in diebus festis. Nam & in reliquis diebus, præcipuè quando uideretur nubilũ, textus eius tegminis fortis erat, & laborem facile sustinebat. Vnde permanebat ista consuetudo etiam nobis ædificantibus templum: quatenus uelum huiusmodi in ingressibus appendatur. Decẽ uerò aliæ cortinæ erant singulæ latitudine cubitorũ quatuor, longitudine uerò octo: & uiginti aureos habentes uncinos, ad copulandum alterutris uncinis & anulis: ut cõiunctæ simul, unam uiderentur efficere. Quæ extensæ, templũ & quod erat desuper obtegebant, & parietes à lateribus, & à tergo stantes, à terra uno pede suspensæ. Eiusdem uerò latitudinis & aliæ cortinæ una plus numero: id est, undecim erant: longitudine tamen excellẽtes. Erant enim iste triginta pedum: textæ uerò de pellibus, sicut illæ de lana: similes omnes sigillatæ uarietate contextæ: erantq; usq; ad terram tegmine suo diffusæ, ad instar thalami culmen uelaminis exhibentes, una cortina ante frontem pendente. Vndecima nanq; cortina ad hoc erat assumpta: aliæ uerò super has ex pellibus factæ, pro tegmine & adiutorio desuper erant impositæ, propter æstum, aut imbrium certè diffusionẽ. Multos itaq; stupor habebat aspicientes à longe: nam colorem eius in nullo differre putabãt cœlo. Hæ uerò ex pilis & pellibus factæ pendebant, sicut illud uelum portarum, & æstuum pariter & imbrium iniurijs repugnantes. hoc ergo modo tabernaculum constitutum est.

De arca qualis sit, in qua tabulas legis collocauit Moses. CAP. VIII.

Exodi 37. FActa est autem & arca Deo ex lignis natura fortissimis, & quæ nequaquam putredinem sustinerēt, quæ Hebraica lingua uocatur heron. Cuius constructio erat huiusmodi. Longitudinis quidem quinq; palmorum: latitudinis trium, ex auro purissimo. Intrinsecus autem & extrinsecus sic tegebatur, ut eius ligna celarentur: & aureis cardinibus tegmen ei paginatum habuit ualde mirabile, & undique simul æquale, nullaq; pars eius compaginationē potuit uiolare. Per utrūq; uerò latus longitudinis eius, anuli erant aurei bini, totum lignum penetrantes, & per eos uectes deaurati, immissibiles per utrunq; latus, ut quoties opus esset, per eos arca moueretur. Non enim in uehiculo, sed à sacerdotibus portabatur. Super tegmen uerò eius erant figurationes duæ, quas Hebræi Cherubin appellant. Sunt enin animalia uolatilem habentia figuram: quæ à nullo hominum est inspecta. Hæc dixit Moses in Dei se cōspexisse sede figurata. In hac ergo arca duas tabulas recondidit, in quibus fuerant decē uerba conscripta: quinquidē per singulas tabulas, bina semis autem per unamquāq; paginulam: & has in adyto collocauit.

De mensa propositionis, in qua omni septimana duodecim panes azimi ponebantur. CAP. IX.

IN templo uerò mēsam posuit proxime uelut Delphicam, longitudine quidem habente duos cubitos: latitudine uero unum: & altitudine trium palmorum. Erant autē pedes eius ex medietate inferioris partis, facti per circuitum rotundi & tornatiles: quod uerò ad superiora tendebat, quadrāguli quoris erat: habebatq; per circuitum uniuscuiusq; lateris labium exornatum, uelut quatuor digitis, alto ligno circumeunte superiorem & inferiorem eius corporis partē: & per singulos

eius pedes superius labio erant anuli, per quos uectes deaurati mittebantur in ligno quod eminebat. Sinum enim habebat, ubi anuli erant commissi: & his per uiam portabatur. Ponebatur enim in templo ad Aquilonē conuersa, non longè ab adyto: & duodecim panes azimos in ea ponebant, senos per partem mundos ualde, ex farina duorū assariorū: quæ mensura Hebraica septem cotylas Atticas habet. Super panes autem ponebantur duæ phialæ aureæ ture plenæ. Post dies autem septem iterum panes alij portabantur, die qui à nobis sabbatum appellatur. Septimanam siquidem nostri sabbata uocant. Causam uerò huius rei in alijs edicemus.

De candelabro aureo, & altari interiori & exterioti. CAPVT X.

COntra faciem uerò mensæ respicientis ad parietem Meridianum, cōstitutum erat candelabrum ex auro factum fusile, pondus habēs minas centum, quod Hebræi dicunt cinthares: Græca lingua interpretatum, talentū nuncupatur. Fecit autē & sphærulas, & lilia, cū calamis, & scyphis: erātq; omnia septuaginta, ex quibus in una base compositum erat omne candelabrum in altitudine: & in tantis constitutum partes, in quantas distribuunt planetas & solē. Consumabaturq; in septem capita alterutra per ordinem constituta, in quibus lucernæ imponuntur septem, imitantes singulas planetarum, quæ respiciunt ad orientē & Meridiē, candelabro obliquè posito. Inter quod candelabrū & mēsam interiorem, ut dixi, turibulum erat & altare, de ligno quidem unde & priora sunt fabricata, imputribili & forti: ex unoquoq; autem latere cubitum latitudinis habēs, altitudinem uerò duplicem: eratq; craticula, aurea in ea facta, habebatq; per singulos angulos coronas ex auro purissimo sex: & anuli & uectes inerant, quibus per itinera à sacerdotibus portabatur. Erat autem &

altare ante tabernaculum constitutum, & ipsum quoq; de ligno, mensura uniuscuiusq; lateris quinq; cubitorum, altitudine uerò trium: similiter exornatũ, & ex lamnis æris adopertam: cui suberat craticula in modum retium facta. Suscipiebat enim terra ignem, qui de craticula sirebatur, quia bases non erant ei subiectæ. Diuersæ autem ponebantur fuscinulæ, & phialæ, forcipes & scyphi: & quæcunq; alia uasa ad sacrificium fuerant facta, omnia erant ænea. Et tabernaculum quidem erat huiusmodi, necnon & eius uasa.

Quæ sunt uestimenta sacerdotum & pontificis.

CAPVT XI.

Exodi 39. FActæ sunt etiã sacerdotibus uestes omnibusq; aliis, quas Chanæos uocant, pariter & principi sacerdotum, quem Arabarchen uocant, quod significat principem sacerdotum, ut quoties sacrificia sacerdos adiret, purificaretur. Lex enim purificationem fieri iussit. Et aliorum quidem sacerdotum uestes erant huiusmodi: Primum quidẽ inducebatur manicasim, quod constrictorium poterat dici. Est autem cinctorium circa femora subtile, ex bysso contorta contextũ, ingredientibus per eum pedibus uelut deuastrapis. Scinditur autẽ subtus medietatem deorsum: & super lumbos astringitur. Super hoc autẽ lineo indumento duplicis sindonis byssino uestitur, quod chetomene quidem uocatur Hebraica lingua: significat autem lineum: nos enim linum cheton appellamus. Est autem hæc uestis, tunica usq; ad talos, corpus omne complectens, & manicis brachia ualde constringens. accinguntur circa pectus mediocriter, super illud zonam circunducentes latam, quasi digitis quatuor, uarie in contextam, ut uideatur pellis esse superuentura qua flores intexti sunt coccinei & purpurei, cum hyacintho & bysso commixti. Stamen autem eius zonæ est solummodo byssus: & sumens initium cincturæ à pectore, & circumducitur reducitur

reducitur iterum ante pectus, & usq; ad crura dimittitur, donec sacerdos nihil operatur. Pro decore nanq; uidentium est ita composita. Cum uerò ad studia sacrificiorũ & ministeriorum præparatur, ne impediatur opus, in læuo humero eam portat. Quod Moses quidem Arabanech uocauit: nos autem à Babylonijs discentes, Hemsaneam uocamus: sic enim apud eos hæc tunica nuncupatur. Sinum uerò nusquam habet hæc uestis, sed larga est ad collum eius apertura: & nastalæ ex utraq; parte oram eiusdẽ uestimenti à parte pectoris & scapularum astringunt: hoc etiam Messabazan uocatur. Super caput autem gestat pileum, in modum paruuli calamaci, aut cassidis: quod extẽditur supra summitatem capitis, & modicè uerticis medietatẽ excedit: uocaturq; Masnaemphthis: & tale est ut uideatur ex lini textura confectũ: habẽs uittas quæ inuolutæ sæpius cõnectuntur, ne facilè dilabatur. Deinde aliud unam uelamen desuper circundatur, descendens usq; ad inferiora barbæ, celans pilei illius ligaturas, & totam capitis superficiem: aptaturq; perfectè, ne laborante sacerdote circa sacrificia, corruat. Quales itaq; sint cæterorũ sacerdotũ uestes, declarauimus. Princeps uerò sacerdotum ornatur quidem & istis, nihil ex prædictis uestibus relinquẽs: superinduitur autem tunica de hyacintho facta, quæ & ipsa talaris est: uocaturq; Methbir secundum linguam nostram: quæ zona cõstringitur, coloribus prædictis & floribus exornata, auroq; contexto uariata: ornatusq; in simbriis eius inest, uelut malogranatorum, & tintinnabulorũ aureorũ multo decore factorum: ita ut inter duo tintinnabula malum granatũ habeatur, item inter duo malogranata tintinnabulum. Est autem hæc tunica non ex duabus incisionibus, ut sua sit super humeros, & per latera: sed uno uelo in longum undiq; circumtexta, ad collum habens tantummodo sectionẽ, non è latere: sed in longũ fissam

à pectore ad medias scapulas. Vitta autẽ ei cõsuta est, ne possit eius apertio turpiter apparere. Similiter & unde manus egrediuntur, apertum est. Ad hæc autẽ tertio induitur uestimento, quod dicitur ephot, simile est autem superhumerali Græcorum. Fit enim hoc modo, ut sit textus eius magnitudine cubiti, de cunctis coloribus, auroq; uariatus, amplectens omnem pectoris locum: & ad manus eijciendas apertum est, & omni schemate tunicæ simile est. Huic uestimẽto locus uacuus in medio pectore magnitudine palmi dimittitur, ubi inseritur essin, quod Græca lingua logion, Latina rationale significat: & complet totum ephot: hoc est, illum locum quem texentes propterea reliquerãt uacuum: unituráq; ephot cum rationali anulis aureis per circulos singulos sub æqualitate commissis per uittam hyacinthinam, quæ immittitur per ligaturam, & cõsertionibus alterutris anulorũ. Ne autẽ uacua esset medietas anulorũ, & rationalis, filis hyacinthinis adinuentũ est ut ea loca consuerent. Superhumerale uerò duo sardonychis lapides infibulant per singulos humeros auro clausi: habentes per extremitates circellos aureos, in quibus suscipiunt rationalis ligaturas. His lapidibus inscripta sunt nomina filiorum Iacob, prouincialibus literis lingua nostra, sena per lapidem. seniores autem in humero dextro sunt. Inserti sunt autem in essin, id est, in rationali duodecim lapides, magnitudine & decore præcipui. Hoc ornamentũ propter eminentiam eius honoris ab omnibus possideri non potest. Siquidẽ lapides per quatuor ordines, terni per singulos ordines constituti sunt, habẽtes aureas per circuitũ coronas, quibus inclusi cõserti sunt, ne possit quocũq; modo textura corrupta desiuere. Et in primo quidem ordine tres lapides, sardonychem, topazium, smaragdum habet: in secundo autẽ carbunculum, iaspidẽ, & sapphirũ. In tertio inchoat ligurius, deinde amethistus, achates est

tes est tertius, qui & post alios est nonus. In quarto ordine tenet chrysolithus principatũ, post quẽ onyx, deinde beryllus, qui est ultimus omniũ. Literæ autem in omnibus istis sculptæ sunt nominũ filiorum Iacob, quos tribuũ principes arbitramur, singulis utiq; lapidibus eorũ nomina referẽtibus secũdũ ordinẽ, quo nati esse noscuntur. Cùm ergo per se illi quos diximus anuli sint infirmi, nec possint pondus lapidũ sustinere, alios duos maiores in extremitate rationalis, quæ respicit ad collum, eminẽtes ipsam texturã faciunt, qui suscipiãt catenas aureas opere plectili, uenientes per fistulas quasdã ad extremitates humeroru: quarum catenarũ summitas ascendens adducitur post tergũ, & in circulo qui est ad dorsum in superhumerali cõseritur: & hoc est rationalis munimen eximium, ne possit aliqua parte disrumpi. Zona uerò rationalis consuitur de coloribus prædictis auro conserta: quæ ex utroque latere circunducta, & iterum reuoluta, ante pectus ex ambabus summitatibus pendere dimittitur, & habet quasdam fimbrias ex aureis fistulis miro decore compositas, in utraque zonæ summitate pendentes. Pileum autem priori similitudine operatum habet pontifex, sicut reliqui sacerdotes, & alium consutum & hyacintho uariatum. Circundatur autem ei & aurea corona, tribus ordinibus facta: supra quam surgit in media fronte quasi calyculus quidam aureus, similis herbæ, quæ apud nos achoro nuncupatur, quam Græci hyoscyamon dicunt. Ne quis autem, cùm non uiderit hanc herbam, per ignorantiam naturam eius ignoret, aut uocabulum sciens ipsam ignoret: significo huiusmodi hominibus eius modum: Hæc herba frequenter ultra tres palmos aboritur: radicem uerò rotundam habet, & quasi rapæ similem: folia uerò mentæ propinqua sunt. De ramis autẽ eius oriuntur calyculi rotundi, & in circuitu habet oculos, unde fructus egreditur. Calycem

Universidad de Deusto
Biblioteca

cem uerò quem diximus supra coronam auream positum, habet magnitudinem digiti minoris, cuius cauatio rotunda est, quasi crateris, quem tamen latius cõdiscipulis explanabo. Est enim quasi sphæra diuisa, & circa fundum aliam habet inflexionem à radice rotundatam. Deinde paulatim cauatura colligitur, & ad superiora decenter denuo aperitur: & in labia ita colligitur, ut propriè uideatur hemisphærium nura rotunditate tornatum. Super hunc iterũ oriuntur incisiones, quasi extremitates malograna torũ spinosæ, & in acutissimum desinentes cacumẽ: semperq; seruat fructum huius calyculi superpositio seminis sideritis uicinum. Habet autem flores similes plantagini, & per circuitum tota corona his floribus est cælata, ab occipitio usq; ad utrũq; tempus. A fronte uerò habet quidem non habet, sed lamina est aurea, quæ sacris literis adnomen habet inscriptũ. Hoc ergo est pontificis ornamentum. Mirari siquidem quilibet poterit odium hominum, quod erga nos habere non desistunt: quasi nobis hoc modo diuinitus deridentibus: quam ipsi colere non quiescunt. Siquis enim tabernaculi positionem cõsideret, & sacerdotalem inspiciat uestem, & uasa quibus utimur ad sacrificia celebranda, & legislatorem uirum sacrũ agnoscet, & frustra nos ab aliis blasphemari percipiet. Nam singula quæq; eorum, ad similitudinem & formã rerum facta reperiet, si absq; inuidia uelit hæc considerare. Tabernaculum nanq; triginta cubitorum totum diuisum, in quo duas partes sacerdotibus cunctis distribuit, quasi prosanum quendam, communemq; locum, terram & mare significat. Hæc utiq; gressibilia cunctis sunt. Templum uerò partem soli dicauit deo, eò quòd cœlum ingressibile sit hominibus. Super mensam uerò duodecim panes positi, significant annum, mensium quãtitate tanta diuisum. Per candelabrum uerò, per partes septuaginta compositum, septem planetarum

tarum memoriam tetigit. Et super id septẽ lucernis planetarum cursum ostendit. tot nanq; sunt numero. Cortinæ ex quatuor coloribus contextæ, elementorum designant naturam. Byssus enim terrã declarat, eò quòd linum oriatur ex ea: purpura uerò mare, eò quòd piscium sanguine coloretur. Aërem uoluit significari per hyacinthum. Coccus uerò est ignis indicium. Significat autẽ & põtificis linea tunica totam terram: hyacinthina uerò uestis polum: quæ per malograna coruscationes, per tintinnabulorum sonitum tonitrua indicare dignoscitur. Superhumerale etiã ad similitudinẽ totius naturæ est, quando Deo placuit, ut quatuor coloribus fieret auro contextis, propter splendorem reor, qui mundo diffunditur. Rationale uerò in medio superhumerali, in modum terræ constituit. Hæc nanq; undiq; medium tenet locum. Zonæ circulus significat Oceanum, qui utique cuncta suo limbo circundat. Indicat autem solem & lunam uterq; sardonyx, quos pontifex portat in humeris. Duodecim uerò lapides seu menses quis intelligere poterit, seu numerum stellarum, quem zodiacum circulum Græci uocant. Pileum uerò uidetur mihi cœlum imitari, cùm sit ex hyacintho: non enim aliter poterat superponi ei nomen Dei: & in corona scilicet designatum, & in lamina aurea, propter splendorem quo diuinitus præcipuè gaudet. Et hæc quidem tantummodo declarata sufficiant, cùm sæpius & in multis uirtus legislatoris opportune possit exponi.

Quomodo Aaron eligitur in sacerdotem: & quomodo Moses purificauerit tabernaculum & sacerdotes: & quemadmodum de festiuitatibus & singulis diebus fuerit constitutum.

CAP. XII.

IGitur dum prædictarum rerum terminus euenisset, nondũ ministris sacris muneribus dedicatis, astitit Deus Mosi, & sacerdotiũ Aaron fratri eius cum dare præcepit, qui propter Exodi 28. 29. 30. 40.

uirtutis

Universidad de Deusto
Biblioteca

uirtutis opus omnibus honore iustior haberetur. Tum ille colligens in ecclesiam multitudinem, uirtutē eius & studiū edocebat, & propter eos passurū esse pericula. Cumq; in omnibus ei populus testaretur, & eius studiū ualde laudaret, Moses ait: Viri Israelitæ, fabrica quidem iam perfecta est, sicut ipsi Deo gratum fuit, nobisq; possibile. Quia uerò oportet tabernaculum iam dicare, decet primum futurum sacerdotē ministraturumq; sacrificijs, & facturum pro nobis orationes agnoscere. Et ego quidē hac deliberatione mihi concessa meipsum dignum hoc honore iudicabam, eò quòd natura omnes sui generis potius amatores existant: & maximè, quia multis mihi sum conscius pro uestra salute laborasse. Nunc autē ipse Deus Aaron dignum hoc esse honore decreuit, & hunc sacerdotem nobis credidit iustiorem, sciens quòd dignus induatur stola Deo deuota, & curā habebit altaris ad hostias offerendas & orationes faciendas pro nobis, libenter auditurus, qui curam habet generis nostri, uirum quem ipse magis elegisse cognoscitur. Hebræis itaq; placuere quæ dicta sunt: & ordinationi Dei præbuere consensum. Erat enim Aaron propter genus & prophetiam & uirtutē, fratribus honore hoc dignior uniuersis: habebatq; filios illo in tempore quatuor: Nadab, Abiud, Eleazar, & Ithamar. Quæcunq; uerò ad fabricam tabernaculi præparata superauerant, hæc iussit ad tegmen cortinæ ipsius tabernaculi, & lucernæ, & turibuli, aliorumq; usuum expendi: quatenus hæc pariter neq; pluuia neq; pulueris uexarētur: & populum denuo colligens, singulos ad oblationem iussit offerre dimidium sicli. Sicelus autem Hebræorum numisma quatuor drachmas Atticas habet. Illi uerò libenter implebant quæ iusserat Moses (eratq; offerentiū multitudo sexcentorum quinq; milium & quingentorum quinquaginta) offerebantq; argenti libram à uiginti annorū ætate usq; ad quinquaginta constituti: oblatumq; circa tabernaculi opus expendebatur. Purificauit autem & tabernaculū & sacerdotes hoc modo. Myrrhæ electæ sicles quingētos & totidem cinnamomi, & calami (est autem & hæc species suauis odoris, prioris mensuræ tenens medietatem) hæc iussit contusa miscere: oleiq; oliuarum pōdus mensuræ prouinciæ, quæ dicitur hin, duas coas Atticas capiens. Quibus permixtis & coctis, facta est arte unguentariorū unctio suauissima. Deinde sumens hos ipsos sacerdotes, & omne tabernaculum ungens purificauit, offerens hostias multas & uarias in tabernaculo: deinde aureum turibulum, quod magni erat pretij: & reliqua, quorum prætermittimus enarrare naturam, ne multiloquium fiat legentibus. Secundo autem die, id est, ante solis ortum & ad occasum, incensum fieri oportebat omnino: oleūq; purgantes, ad luminaria conseruabant. Quorū tres quidem lucernæ super sacrum candelabrum Deo tota die lucebant, reliquæ uerò accendebantur ad uesperā. Omnium uerò quæ facta sunt, optimi opifices Beseleel, & Heliab fuerunt. Nam et prioribus artificibus ipsi præpositi erāt, ad meliorem operationem iugiter exercendā, & ad intelligentiā rerum, quarū institutionem primitus ignorabāt. Horum itaq; Beseleel meliorem contigit iudicari. Igitur omne tempus ad opus faciendum transijt in mensem septimū: & post hoc ex quo Aegyptum reliquerant, primus eis annus impletus est. Inchoāte autem anno secundo, mense Xantico secundum Macedonas, Nisan uerò secundum Hebræos, in nouo mense tabernaculum consecrarunt, & omnia uasa eius, quæ iam declarata sunt. Ostendit autem se Deus gauisum in operibus Hebræorum, & non frustra eos laborasse in pulchritudine illius ædificij, sed accessit, & habitauit in eo templo. Præsentiam nanque suam hoc modo fecit: Cœlum siquidem mundū erat, super tabernaculum

Exod. 40.

culum uerò solummodo caligo facta est, nõ alta nube, satis autem densa circundans illud, ut putaretur tempestas esse: rursus ita subtilis fuit, ut ualeret per eam aspectus aliquid cõtueri: gratusq; ros exinde defluebat, pandebatq; præsentiam Dei his, qui hoc uolebant, pariter & credebant. Moses autẽ cùm artifices, qui talia fuerant operati, dignis muneribus honorasset, sacrificauit in tabernaculi uestibulo secundum mandatum Dei taurũ, & arietẽ, & hœdum pro peccatis. Dictu-
Leui.8. rus enim de his, quæ ad sacrificia pertinent, de his etiam quæ circa sacrificia celebrãtur indicaturus sum, simul & de quibus iussit holocausta fieri, & quæ comedenda tanquam cibus laxauit. Mactatis igitur animalibus quæ prædixi, ex eorum sanguine uestẽ Aaron, ipsumq; cum filijs aspergebat: purgãs eos fontiũ aquis & unguento, ut Dei fierent sacerdotes. Septẽ itaq; diebus hoc modo ipsos & eorũ uestes curabat, tabernaculũ simul & eius uasa, ex oleo prælibato, sicut iam dixi, & sanguine hircorũ & taurorũ immolatorum per singulos dies, id est, unoquoq; secundũ genus. Octauam uerò festiuitatẽ denunciauit populo, & quenq; secundũ uirtutẽ immolare præcepit. Illi uerò alterutros æmulati, & superantes sacrificijs
Leui.9. semetipsos, singuli festinantes dictis obediebant. Impositis autem hostijs super altare, repentè ex eis spontaneus ignis accensus est, & similis flamma fulgori coruscationis emicuit, & omnia quæ erant super altare consumpsit. Contigit autẽ post hæc & Aaron calamitas quædam, ut tanquã homo simul & pater de ea cogitaret: quam tamen fortiter tolerauit, quoniam & circa casus animo fortis erat, & hoc Dei uoluntate prouenisse iudicabat. Ex quatuor nanq; eius filijs, quos iam dixi, duo seniores, Nadab & Abiu, portantes super aram hostias non quas prædixerat Moses, sed quibus primitus utebantur, subitò cõcremati sunt, igne super eos magno impetu uenẽte, & pec-

& pectora, faciesq; eorũ inflammante, ita ut nullus eorũ ualuisset extinguere: & illi quidem ita defuncti sunt. Moses autẽ iussit patrẽ eorum & fratres portantes corpora, extra castra deducentes, honore congruo sepelire: luxitq; eos plebs nimis amarè, propter mortem quæ sic eis inopinabiliter accidisset. Solos autem fratres eorum & patrẽ non cogitare ex hac tribulatione Moses exorauit: cùm deberent dei honorem præponere suæ tristitiæ. Iam enim Aaron & sacerdotij stola uidebatur indutus. Itaq; Moses omnem honorem respuẽs, quem sibi omnem multitudinem uidebat offerre, solum deo ministerium celebrabat: & aliquando quidem ad montem Sina ibat, aliquando uerò in tabernaculum ingrediens responsa poscebat, de quibus seorsum rogabat deum: & stola priuatus, alijs cunctis se publicum demonstrabat, & in nullo ab alijs differre studebat: nisi tantùm ut eorum saluti prouidere uideretur. Insuper & conuersationem eorum scribebat in leges secundum quas deo grati uiuerẽt, & in nullo alterutros accusarẽt, quas tamen dei præcepto constituit. Nunc igitur de conuersatione & legibus exponam. Quod autem de ueste pontificis prætermisi, uolo proferre. Nullo modo enim malignitatibus prophanorum reliqui occasionem. Si qui tamen tales sunt, ut dignitatem dei uelint cognoscere, omnipotentẽ deum negligentes scire, delinquunt, siue ad sacra ueniant, siue adesse nolint, & hoc non solùm Hebræis uoluit deus esse manifestum, sed etiam peregrinis istis legentibus. Lapides autẽ, quos ferre super humerum prædixi pontificem, erant sardonyces. Eorum puto naturam amplius omnium ad humanam notitiam uenientium effulgere. Deus ergo sacrificijs dum adesset, alter qui in dextro humero portabatur micabat: & ex eo splendor ita exiliebat, ut etiã procul positis appareret, cùm prius hoc lapidi non inesset. Et hoc utique mirabile est, his tamen qui sapientiam

pientiam non abiectionem diuinorum operum nanciscuntur. Quod uerò mirabilius est dicam. Per duodecim enim lapides quos supra pectus pontifex in essin sutos, id est, rationale portat, uictoriã pugnaturis deus prænunciabat. Tantus enim splendor fulgebat in eis, cùm nondũ exercitus moueretur, ut omni fieret multitudini manifestũ, eorũ auxilijs adesse deum. Vnde Græci qui nostras solẽnitates honorãt, eò quòd nihil eis his contradicere ualeant, Essin rationale uocãt. Cessauit ergo & essin & sardonyx splendescere annis ducentis antè quam hæc ego conscriberẽ, cùm deus molestè ferret transgressiones legũ, de quibus sub opportunitate dicemus. Nunc autẽ ad consequentia uerba cõuertar. Tabernaculo scilicet iam dicato & ornatis sacerdotũ rebus, populus deum apud se esse cum tabernaculo iudicauit, & ad sacrificia simul & requiẽ est conuersus, quasi omnem iam molestiã respuisset: & de futuris muneribus desiderãtes, munera deo alia quidem cõmuniter, alia uerò seorsum de singulis tribubus offerebant. Principes enim singulorum bini & bini conuenientes, uehiculũ & duos boues offerebãt: erantq; uehicula sex: & ita tabernaculũ in itinere deuehebãt. Ad hæc autẽ unusquisq; eorũ phialam, turibulum portabat, & capsam eapientẽ elaricos decẽ, plenã thymiamatibus. Turibula uerò & phiala argentea erant: utraq; ducentos appendẽtia. In phiala tamẽ septuaginta solummodo sunt expensi. Hæc erant plena farina, oleo conspersa, quibus utuntur ad sacrificia. Super illas autẽ oblationes uitulum & arietem cum agno anniculo ad holocaustũ, id est, totum incendendum: & cum his hircum pro oblatione peccatorũ offerebãt singuli principũ: Sed & alia sacrificia quæ salutares appellabãtur, per singulos dies boues duos, & arietes quinq; & agnis anniculis & hœdis. Isti enim sacrificabãt per duodecim dies, unus in tota[illegible]ic. Moses autẽ nequaquã ascẽdebat in mõ-

tem Sina, sed ingrediens tabernaculum consulebat deum de actuum legumq; dispositione, quas humanam sapiẽtiam præcellentes, oporteret firmissimè omni tẽpore custodire, & donum dei esse cunctis ostendi: talesq; fore, ut eas Hebræi nec in pace per epulas, nec in bellica necessitate transcenderent. Sed de his quidem legibus dicere superpono, aliam conscriptionem facturus.

De generibus & legibus sacrificiorum & purgationum, & ritu immolandi, deq; his quæ immunda sunt.

CAPVT XIII.

NVnc tamen quarundam paucarum memorabo, de purgatione & sacrificijs positarum. Etenim sermo mihi de sacrificijs faciendus est. Duo enim sunt sacrificia, quorũ aliud quidem ab unoquoq; propriè, aliud uerò celebratur à plebe: & hæc quidem duobus modis efficiuntur, aliud quidem quãdo totum quod immolatur incẽditur: & propterea etiam nomen holocaustomatis habet, id est, totum incensum: aliud uerò quod pro gratiarum actione persoluitur, & ad epulas immolationum exhibetur. De priori nanq; narrabo. Vir priuatus holocaustum faciens, immolat quidem boucm, & agnũ, & hœdum: hæc quidem annicula. Boues autem permittuntur immolari etiam iam maiores. Sed hæc omnia masculini generis holocausta fiunt. His autem cæsis, limbum altaris sanguine persundunt sacerdotes: deinde purgantes ea membratim incidunt, & omnia super altare imponunt, lignis instructũ, & subiecto igne inflammatum. Pedes autem cum iecore purgantes, & inter pinguedinem unà cum alijs offerunt: pelles autem sacerdotes accipiunt. Et holocaustomatis quidem modus est iste. Pro gratiarum uerò actione hostias celebrãtes, hæc animalia sacrificant, matura quidẽ & anniculis grãdiora, mascula tamen fœminis combinata: immolantesq; hæc, fun-

Leuit. 1.

Leuit. 3.

dunt quidem sanguinem super aram: renes autem & adipes, & omnem pinguedinem cum reticulis iecorum, & cum his caudam agni superponũt aræ. Pectora autẽ & crura dextra sacerdotibus præbent, & duobus diebus de reliquis carnibus epulantur. Quæcunq; uerò remanserint, concremantur. Similiter autem prædicto modo sacrificij etiam pro peccatis hostia celebratur. Qui uerò sacrificia maiora non habent, offerunt columbas aut turtures duas: quarum alia quidẽ sit in holocaustum deo, alia sacerdotibus datur ad cibum. Certius autẽ de sacrificijs horum animalium in sacrificiorum sermone dicemus. Qui enim per ignorantiam in peccatum inciderit, Leuit.5. agnam & hœdum fœminam eorundem annorum offert: & sanguinem quidem fundit sacerdos in aram nõ sicut prius: sed angulorum tangit extremitates: & renes aliamq; adipem cum reticulo iecoris super altare imponunt. Sacerdotes autem habent & pelles, & carnes ea die consumendas in templo: non enim in crastinum relinqui non sinit. Qui uerò peccat quidem, sibiq; cõscius est, sed nullum habet qui eum posit arguere, arietẽ immolat lege præcipiente: cuius carnes in tẽplo Leuit.6. cerdotes similiter comedũt ea die. Principes autẽ in quibus Leuit.49. peccant sacrificantes ea quidem offerunt quæ priuati: pro autẽ deum offerendo ad sacrificia taurũ & hœdum masculum. Leuit.2. Lex autem præcipit in publicis priuatisq; sacrificijs etiã simirinam mundissimam adijcit: in agno quidẽ assarij mẽsuram: in ariete uerò duorum, in tauro trium: & hoc sanctificant super altare oleo mixtũ. Nam & oleũ offertur ab immolantibus: in boue quidem hin medietatẽ, in ariete autẽ huius mensuræ tertiam partẽ, & quartam in agno. Hin autẽ mensura Hebræorũ antiqua choas Atticus recipit duos: secundum quam mensuram oleum offerebant. Si quis autem sacrificium nõ celebrans, per uoto similæ primitias offerat, unam drachmam mittit super aram

aram: reliquam uerò ad uescendũ sacerdotes accipiũt aut ad coquendum. nam & oleo fermentatur, aut certe ad faciendos panes sacerdoti tollenti quodcũq; ex ea ad holocaustũ necessariũ est. Prohibet autem lex immolari alia die natum unà cum genitrice: sed nec aliter immolari permittit, nisi cũ octaua dies nati transierit. Fiunt autẽ & alia sacrificia pro languoribus cuadẽdis, aut pro alijs causis, & æqualia libamina cum hostijs expenduntur: quorũ in crastinum aliquid remanere lex prohibet, sacerdotibus scilicet propriam sumentibus partem. Ex publico autẽ sumptu lex agnum anniculũ singulis diebus iubet occidi, inchoante die & terminãte. Septima uerò die quæ sabbatum nuncupatur, duos occidunt, eodem sacrificantes modo. In initio mensis & quotidiana sacrificia, & duos boues cũ agnis anniculis septem, & arietẽ mactant: hœdum uerò pro declinatione peccatorum, si fortè per casum obliuionis eueniant. Septimo uerò mense quem Macedones Hyperuueretæum uocant, adijciẽtes his quæ prædicta sunt taurum & arietem, & septem agnas immolant, & hœdum pro peccatis. Offerũt autẽ super hæc duos hœdos, quorũ alter qui dem uiuus ultra terminos deserti dimittitur, futurus pro toto populo expiatio & declinatio peccatorum: alterum uerò in suburbanis in locũ purissimũ deducentes, cum ipsa pelle totũ incendunt, nihil omnino purgantes. Concrematur autẽ simul & taurus non oblatus à populo, sed ex proprio sumptu pontificis præparatus. Quo interfecto & oblato in templũ, eius sanguine simul & birci aspergit digito contra mensam septies: eodẽ autẽ numero & pauimentũ: totiesq; templũ & aream aram, & reliquũ quod est circa maius uestibulum purgans. Super hæc extremitates & renes, & adipem cum reticulo iecoris superimponũt altari. Præbet autẽ & arietẽ Deo pontifex ad holocaustũ. Quinta uerò eiusdẽ mensis & de- Leuit.23.

cima,tempore ad hyemem uergente,tabernacula figere iuſſit ſingulos per familias,metuentes frigus,pro anni cuſtodia. Dūq; in patriā peruenirent,in illa ciuitate quā propter templum metropolim haberēt,feſtiuitatē eos octo diebus agere, & holocauſta facere,& ſacrificare Deo,& pacificas hoſtias offerre præcepit:utq; in manibus portarēt ramos myrti & ſalicis,ſummitatesq; palmarū,& uirgulas mali perſici.Vnum itaq; dierū fit holocauſtum hoſtiarū,ex tribus & decē bobus, & agno uno aut pluribus,& arietibus duobus,adiecto hirco pro declinatione peccatorum. Sex autem diebus ipſe quidem numerus agnorū & arietum cum hirco ſacrificatur:ſubaratur autem ſingulis diebus unus bos,donec ad ſeptimum uenīatur:& ab omni opere die octauo requieſcūt:& Deo(ſicut prædiximus)uitulum immolant & arietem,& agnas ſeptē, & hircum pro declaratione peccatorum. Hæc quidem Hebræis tabernacula figentibus celebrare patrij moris eſt. Menſe uerò Xantico,qui apud nos Niſan appellatur, id eſt,mutationis principium,quartadecima luna,ſole oppoſito in arietem,quo menſe liberati ſumus à ſeruitute Aegyptiorum,ſacrificium quod tunc egredientes ex Aegypto fecerunt, immolare nos annis ſingulis(quod paſcha dicitur)celebrareq; ſanciuit. Et utiq; celebramus illud per tribus noſtras,nihil immolatorum in craſtinum reſeruantes. Quintadecima autem ſuccedit feſtiuitas azimorū,quæ ſeptem diebus celebratur,in quā azymis ueſcuntur, & ſingulis diebus tauri occiduntur duo,& aries quidē unus,agnæ uerò ſeptem:& hæc holocauſta ſunt. & hircus quoque pro peccato adijcitur per dies ſingulos ad epulas ſacerdotum. Secundo uerò azimorum die,quæ eſt decimaſexta,frugum primitias,quas metunt,antequàm ex eo ueſcantur,Deum iudicātes iuſtū eſſe primitijs honorari,ſiue ſint hac ubertate complecti,offerunt iſto modo:Siccantes ſpi-

Leuit.2.

carum manipulum, & contundentes, & munda ad coquendum hordea facientes,aræ Dei aſſarium offerunt: & unam dragmam ex eo mittentes,reliquum ſacerdotum uſui derelinquunt:& tunc iam licebit omnibus pro ſua metere uoluntate. Immolant autem in principijs frugum agnum in holocauſtum Deo. Septima uerò ſeptimana tranſacta poſt hoc ſacrificiū, quarū ſeptem hæbdomadarum dies ſunt quadraginta & nouem,pentecoſte celebratur: quam Hebræi Aſarcha uocant, quod ſignificat pentecoſten,id eſt, quinquageſimam. In qua offerunt Deo panes de alphita ſiccata factos,cum fermēto aſſariorum duorum,& ad mactandum agnas duas. Hæc quidem duo offerūtur ſolummodo.Nam cœna ſacerdotibus præparatur,nihilq; ex his in craſtinum relinqui permittitur. Immolant autem ad holocauſtum uitulos tres,& arietes duos, & agnas quatuordecim,duosq; pro peccato hircos. Nulla uerò feſtiuitas eſt,in qua holocauſtum non faciant,aut in qua ex operibus laborum requiem nō habeant:ſed in omnibus & legitimæ immolationis ſpecies, & uacationis certus eſt modus,& eorum quæ ad epulandum immolantur:ex cōmuni tamen ſimila cocta fermento carens datur aſſariorum uiginti quatuor,& ad panes faciendos expendūtur.Coquūtur enim duo,& duo diuiſi ante ſabbatum,& ſabbato manè oblati ſuper ſacram menſam ponuntur,ſibi ad alterutros cōuerſi,duabus pateris aureis ſuperpoſitis,ture plenis,quæ permanent uſq; ad aliud ſabbatum:& tunc pro illis alij deportantur:illi uerò ſacerdotibus exhibentur:& ture incenſo in igne ſacro, in quo omnia holocauſta fiunt, aliud tus ſupra alios panes adijcitur.Immolat autē ſacerdos de proprijs expenſis ſecundo per diem ſarinā oleo mixtam,& modica coctione duratā, quo ſit menſura unius aſſarij:cuius medietatem quidem manè,aliam uerò medietatem meridie igni ſolent offerre. De his

Leuit.23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuq; integriorem denuo declarabo sermonem, sufficienter autem mihi etiam nunc de his uideor enarrasse. Moses autem
Num.3. tribum Leui, à cõmunione populi segregans, sacram utiq; structuram sanctificauit fontium aquis ualde purissimus: & sacrificia pro talibus legitima præbens Deo, tabernaculum eis sacra
taq; uasa et reliqua quæcũq; ad tegmen tabernaculi uidebantur fecisse contradidit: quatenus præsidentibus & dicatis iam
Deo sacerdotibus ministrarẽt. Et de animalibus discreuit sin-
Leuit.17. gula quæ comederent, et à quibus se penitus abstinerẽt. De quibus, cùm nobis occasio huius scripturæ prouenerit, dicemus: adiscientes et causas, quibus motus, alia quidem nobis ad
cibum esse præcepit, ab aliis autẽ abstinere imperauit. Sanguinis autem totius usum ad uescendum modis omnibus interdixit, animam illum & spiritum esse putans. Sed & carnem
sponte mortui animalis ab esu omnino prohibuit: & ab adipe
et reticulo caprino, & ouino, & bubulo abstinendum esse
prædixit. Expulit autem etiam à ciuitate leprosos corpore
maculatos, & femine desluentes: Sed mulieres quibus fe-
purgatio naturalis, remoueri iussit usque ad septimam diem
post quam diem quasi purgatas remeare permisit. Simili-
ter autem & mortuo facientes exequias, post totidem dies le-
gitimum est redire. Eos autem qui super numerum horum dierum in pollutione consistunt, sacrificare legitimum est agno-
duas: quarum alteram quidem sanctificare conuenit, alteram
uerò sacerdotes accipiunt. Similiter autẽ & immolant pro eo
cuius desluit semen, quoties hoc per somnium patitur, descen-
dente eo prius in aquam frigidam. Idem facit & qui cũ legi-
tima uxore concumbit. Leprosos autẽ omnino expulit à ci-
uitate, cum nullo penitus conuiuentes, & nihil à mortuis dif-
ferentes. Si uerò quilibet supplicando Deo hac egritudine li-
beretur, sanũq; colorem aliquãdo recipiat, diuersa deo sacrifi-
cia com-

cia compensat, de quibus post hæc dicemus. Vnde etiam quilibet irridebit eos qui dicunt Mosen lepra fatigatam, & propter hanc causam similium proiectorum ducem factum, in Chananæam uenisse cum eis. Si enim hoc fuisset uerum, nequaquam Moses iniuria sua hæc sanxisset, cum magis rationabiliter etiam alijs hoc introducentibus contradicere præualeret, quãdo & apud gentes multas leprosi sint, & fruantur honore præcipuo: & non solùm iniuria & expulsione priuentur, sed etiã militias mereantur insignes, & ciuilia eis singula committantur: & in sacris, & in templis ingrediendi habeãt potestatem. Quapropter in nullo prohibebatur Moses, si aliqua huiusmodi passione circa colorem ipse aut multitudo quæ cum eo erat uexaretur, de istis meliora sancire: nullomq; detrimentum huiusmodi passionibus cogebatur inferre. Sed palam est, quomodo hæc de nobis inuidia cõcitati loquuntur. Moses autem ab his mundus existens, etiam mundis contribulibus constitutis, de languentibus hoc modo sanciuit, & hoc pro dei honore decreuit. Sed de his equidem unusquisque cogitet ut uoluerit.

Leges mulieris puerperæ, eiusq; mundationes: de q; uxore adulteri suspecta, & prohibito concubitu de coniugio sacerdotum, & anno iubileo. CAP. XLIII.

Mvlieres uerò, quando pariunt, intrare in templũ pro- Leuit.12.
hibuit, sacrificiaq; contingere non permisit usque ad quadragesimũ diem, si masculus sit qui pariatur: duplicibusq; diebus, si fœminam generari contigerit. Ingredientes autem post prædictæ dilationis tempus sacrificia celebrãt, quæ sacerdotes solenniter deo distribuunt. Si quis adulteratam suam suspicatur uxorem, offert farinæ hordaceæ assariũ: & unum pugillum ex ea mittens in altare, reliquum dat sacerdotibus Num.5.
ad edendum. Mulierem uerò constituit aliquis sacerdotum ad

ianuas, quæ sunt conuersæ ad templum: & uelamen capitis eius detrahens, superscribit quidem in membrana dei uocabulum, iubetq; iurare nihil eam nocuisse uiro suo, nec pudicitiæ uinculum disrupisse: quod si commusit, ut semore dextro disiuncto, uteroq; putrefacto moriatur: si uerò amore nimio & huius rei zelo petulater maritus hac suspicione moueatur, ut mense decimo ei puer masculus generetur: perfectoq; iureiurando, dei nomen diluens è membrana, in phialam exprimit: sumensq; terram de templo circa parietes iacentem, & superaspergens, mulieri dat ad bibendum. Illa uerò si quidem iniustè accusata est, concipit, & partus eius nutritur in utero: si autem de toro maritali mentitur etiam deo, cum confusione uitam reliquam sustinebit. Nam & femur eius putrescit, & uterus uertitur ad hydropem. Et de sacrificijs quidē & purgationibus eorum, Moses contribulibus suis ita prosperè. Leges autem eis tales exposuit. Adulterium quidem omnino prohibuit: felicissimum esse credens, uiros circa torum esse securos: et ciuitatibus simul & domibus expedire, filios esse non

Leuit.18. races. Sed & matribus misceri, tanquam malum maximum lex negauit. Similiter uxori paternæ, & nutricibus, & sororibus pro uxoribus coire quempiam filiorū, tanquam pro-

Ibidem 20. uam iniustitiam nimis odiuit. Prohibuit autem & mulieres naturaliter pollutæ misceri, & iumētis, & masculis: eò quòd hæc libido nequissima uideatur: et aduersus eos qui hæc præsumunt, mortis supplicium prouenire decreuit. Sacerdotum

Ibidem 21. uerò duplicem fecit purgationem. Nam & ab istis simulieres eos abstinuit: & super hæc neq; meretrices neque concubinas eos habere permisit, neque ancillam, neque captiuam eis nubere uoluit. Sed & eas quæ de cauponationibus & pandochijs uitam agunt: & quæ prius maritos habētes, pro causis quibuscunque dimissæ sunt, ab eorum coniunctione prohibuit.

buit. Summum uerò pontificem neq; mortui uiri habere permisit uxorem: licet hoc alijs concessisset, huic soli dedit ducere uirginem, eamq; seruare. Vnde neq; ad mortuum summus sacerdos accedit, cum reliqui nō prohibeantur fratribus & parentibus & omnibus suis solēnia mortuis exhibere: quos esse oportet simplices omni simplicitate uera. Qui inter sacerdotes integer non est, pascei quidem ait de oblationibus sacerdotis, ascendere autem ad altare & in templum introire prohibuit. Hos itaq; nō solùm ad sacrificia mundos, sed etiam circa cōuiuia & cultum suū studiosos & inculpabiles esse præcepit. Ob quam causam stola sacerdotali uestiti & immaculati & circa omnia mundi sunt, & sapientes existunt. Bibere uinum donec stola uestiti sunt prohibētur: insuper & oues integras immolant, & in nullo pollutas. Hæc igitur etiam Ibidem 25. in tempore uitæ suæ gesta tradidit Moses, quorum quædam & in deserto degēs adinuenit, quatenus dum terram Chananæam perciperēt, hæc seruarent: id est, anno septimo requiem terræ præbeant ab aratro & plantationibus, sicut & ipsos septima die ab operibus cessare sanciuit, & ut quæ spōte oriūtur de terra, essent uolentibus in usu communia, & contribulibus & extraneis, nihilq; ex eis seruarent. Hoc autem post septimam annorū septimanam fieri iussit, qui sunt anni quidem quinquaginta: uocaturq; ab Hebræis hic annus quinquagesimus iubileus, in quo & debitores à credito relaxantur, & serui liberi dimittuntur: quos cum essent contribules, pro quadam transgressione legū seruitij schemate castigauit, mortemq; sustinere prohibuit. Instante siquidem iubileo, quod nomen significat libertatem, restituunt etiam agros antiquis dominis isto modo: Cōueniunt uenditor agri simul & emptor, & reputantes fructus & expensas in agros factas, fructibus exuberasse compertis, uenditor recipit agrum. Cum uerò ex-

pensæ transcendunt, hoc quod deest recipiens emptor, à pos-
sessione discedit, connumeratis scilicet ex æquo fructibus &
expensis, prioribus possessoribus reddit agrum. Eandem legē
uoluit etiam in domibus obtinere, quæ per uicos quosq; ven-
duntur. Nam de his quæ in ciuitatibus uenduntur, aliter defi-
niuit. Si quidē antequàm compleatur annus, recipiat pecuniā,
reddere domum cogit emptorem: si uerò completus annus fue-
rit, possessionem confirmat emptori. Hanc igitur legum con-
stitutionem Moses, dum sub monte Sina moraretur exercitus,
à deo cognouit, & Hebræis scriptum contradidit.

Leges instruendi exercitus, & numerus tiræ litarum apto-
rum bello, deq; tubis argenteis. CAP. IV.

Num.26. CVm uerò circa legislationē iam putaret ista sufficere, ad
exercitij militaris iura conuersus est, habens in animo
bellicas causas attingere: præcepitq; principibus tribuū præ-
ter tribum Leui, ut numerum pugnare ualentium perfecte co-
gnoscerent. Leuitæ enim sacrati erant, & ministerio alio fun-
gi non poterant. Examinatione itaq; facta, inuenta sunt mille
sexcenta & tria, & sexcentiquinquaginta, qui potuissent ar-
ma producere, à uigesimo anno usque ad quinquagesimum.
Pro Leui tamen elegit inter principes tribuum Manassen, fi-
lium Ioseph, & Ephraim, pro ipso Ioseph. Hæc autem fuit
supplicatio Iacob à Ioseph, dū sciisset, filios eius sibi præfe-
ri sicut prædixi. Figentes autē castra tabernaculum in me-
dio statuebāt, & ternæ tribus per latera singula tabernaculi
cōmanebant, & plateas per medium habebant eratq; ornatus
quasi fori rerumq; uenalium, singulis in ordine cōstitutis, & o-
pifices artium singularum in stationibus erant: nulliq; alij
loco, quàm ciuitati competenter ædificatæ & collocatæ simi-
lis erat. Ea siquidem quæ circa tabernaculum erāt, sacerdotes
tenebant, deinde cuncti Leuitæ. Exquisiti enim sunt Leuitæ
masculi,

masculi, qui ultra triginta annorum essent, inuentiq; sunt ui-
ginti duo milia, octingentiocto ginta. Quoties uerò supra ta- Exodi 40.
bernaculum stare nebulam cōtingebat, tanquam Deo ibidem
commorante quiescebant, cum uerò conuerteretur, procede- Num.10.
bant. Adinuenit autem & modum tubæ ex argento factæ,
quæ est huiusmodi, longitudinem quidem habens penè cubiti.
Est autem angusta fistula cantatoria, calamo capacior, præ-
bens latitudinem quæ conueniat ori ad susceptionem spiritus,
& classico sono uicina est, quæ Hebraica lingua uocatur
asosra. Factæ sunt tales duæ, et una quidem utebantur ad ius-
sionem et collectionem populi in ecclesijs celebrandam: altera
uerò, cum oporteret ad cogitandum de rebus necessarijs prin-
cipes conuenire: ambabus autem multitudo colligebatur. Cūq;
tabernaculum moueretur, hæc fiebant: insonante priore, ij qui
habitabant ad Orientalem tabernaculi partem surgebant: cum
uerò secunda sonuisset, qui ad Austrum residebant appara-
bantur. Et ita in thecam inuoluta tabernaculi medietas, præce-
dentibus sex tribubus portabatur, & alia media sequentibus
sex. Leuitæ uerò omnes circa tabernaculum erant. Tertia ue-
ro sonante, pars quæ conuersa erat ad Occidentem ferebān-
tur: et quarta, quæ circa Septentrionem. Vtebantur autem his
tubis in sacrificijs hostias offerentes, & sabbatis, et cæteris
quoq; diebus. Sacrificauit autem tunc prius post excessum de
Aegypto, quod pascha dicitur, in deserto.

Orta seditione rursum contra Mosen ob inopiam ciborū,
coturnicibus locus est repletus, sumptisq; Deus suppli
cium de seditiosis. CAPVT XVI.

ET post paululum procedens à monte Sina, et loca quæda Num.11.
commutans, de quibus dicemus, ad locū qui dicitur Ese-
rimoth uenit. Vbi multitudo rursus seditionem fecit, accusan-
do Mosen, & necessitates profectus sui dicendo, & quòd de
terra

Universidad de Deusto
Biblioteca

terra bona eis fusiſſet exire: & cum illã perdiderint, pro ſi-
licitate quã eis ſe promiſerat præbiturũ, diuerſis miſerijs tra-
rentur aſtricti, & aqua priuati: & ſi cõtingeret, ut etiã ma-
na deficeret, eſſent ſine cõſolatione perituri. Cumq; multa ſa
uiora in illum uirum edicerent, unus quidem monebat eos, ad
neque Moſeos neq; laborum eius exhibitorũ pro cunctorum
ſalute immemores eſſe deberẽt, neq; de Dei adiutorio deſpera
rent. Plebs autem ab hoc potius eſt cõmota, & contra Moſen
maior turba cõſurgebat. Moſes itaq; confortans eos tali de-
ſperatione deiectos, licet turpiter ab eis fuiſſet contumeliam
paſſus, tamen promiſit eis carnium multitudinem præbitu-
non una die ſed plurimis. Illis autem hoc nõ credentibus &
dicente quodam, Vnde poſſet hæc tantis mulibus quæ pre-
xerat miniſtrare? Deus, inquit, & ego, licet mala audientes a
uobis, non tamen recedimus operantes pro uobis, & iſtud nõ
tardè proueniet. Cumq; hæc dixiſſet, coturnicibus repletus e
omnis exercitus, colligebantq; eas circumaſtantes. Deus au
tem non tardè hanc reddidit Hebræis iniuriã & maledictum
in ſe cõmiſſum. Non parua ſiquidem multitudo eorũ mortua
eſt. Et hactenus locus ipſe cognominatur Cabrothalia, quod
interpretari poteſt, deſiderij ſepultura.

Quomodo Moſes Hebræos ad Chananæorum fines du-
xit, mittens in Chananæam duodecim exploratores,
qui reuerſi metum & terrorem populo inculſerunt,
uolenti ob id Moſe & Aaron interfectis, Aegyptum
repetere. CAPVT V.

Nume.31. DEducens autem eos inde Moſes in terram quæ nocatur
cõuallis, iuxta Chananæorum terminos exiſtentẽ, & ad
habitandum difficilem, populum in eccleſia congregauit, cui
in concione locutus eſt, dicens: Cũ Deus nobis duo bona pro-
miſerit, libertatem & felicis terræ poſſeſſionẽ, aliud Deo dig-
num

tam poſſidetis, aliud eſtis percepturi celeriter. In finibus
nanq; ſedemus Chananæorum: arcebitq; nos de cætero proce
dentes neq; rex, neq; ciuitas, ſed neq; omnes eorum gentes.
exercitum ergo præparemus ad bellum. Nõ enim ſine labore
nobis hæc terra conceditur, ſed maximis eam prælijs obtine-
bimus. Mittamus autem exploratores, qui huius terræ bo-
na cõſiderent, & quæ uirtus in ea ſit habitantiũ. Ante omnia
uerò unanimes ſimus: & Deũ, qui eſt in omnibus nobis adiu-
tor, & pugnandi ſocius, honoremus. Hæc itaq; cum dixiſſet
Moſes, multitudo ei honorẽ exhibuit: elegitq; exploratores
duodecim notiſſimos uiros, unum de unaquaq; tribu. Qui cir-
cumeuntes omnem terram Chananeorum, à partibus circa
Aegyptum iacentibus uſq; ad ciuitatem Emathin, ad montem
Libanum peruenerunt: naturamq; terræ & incolarum homi-
num conſiderantes ualidam, reuerſi ſunt, quadraginta diebus
omne hoc opus explẽtes, inſuper & fructus quos proferebat
illa terra portantes: eorumq; abundantiam & multitudinem
bonorum quam terram illa haberet, narrabant: & à uolũtate
bellandi populum ſuſpendebant, metuẽtes etiam ſuæ pauper-
tatis inopiam: dicentesq; flumina impoſſibilia tranſituros, &
eſſe montes inſuperabiles iter agentibus, & ciuitates muris
ualde fortiſſimas, & ambitus earum grãdi munimine robora-
tos. In Hebron autem & gigantum prolem ſe inueniſſe dice- Nume.9.
bant. Et exploratores quidem uidentes, quòd cunctis quos
ab Aegypto egredientes inſpexerant, maiores eſſent Chana-
næi, & ipſi tabuerunt, & multitudinẽ hoc credere compule-
runt. Illi autẽ ex his quæ audierant, poſſeſſionẽ terræ illius
difficilẽ ſibi iudicabant: ſolutoq; cõcilio, cũ uxoribus & filijs Nume.14.
lugentes degebant, tanquã deus nihil eis opere, ſed tantũ uer-
bo promitteret. Rurſumq; Moſen increpabant, & inclama-
bant ei, eiuſq; fratri atq; pontifici: & peſſimã quidẽ, licet cũ
illorum

illorum blasphemijs, habuerunt noctem. Manè uerò cõcurrerunt ad ecclesiam, deliberationẽ habentes, ut interfecto Moyse & Aaron, ad Aegyptum denuo remearent. Vnus autẽ exploratorum, Iesus filius naue de tribu Ephrem, & Caleph de tribu Iuda, metuentes in medium processerunt: tenebantq; multitudinem, confidere supplicantes, & neq; Deũ falsitatis arguere, neq; credere his quæ pro terrore, non uere de Chananæis dicta uidebantur: sed ibi potius, qui ad felicitatem & possessionem bonorum eos decentius inuiterent: quando nec montium magnitudo, neq; altitudo fluuiorum uirtutem eorum tibus effectum poterit impedire: maxime cum Deus secundem præbeat, & eorum propugnator existat. Pergamus ergo dicebant simul ad hostes, nullam timoris habentes suspitionem, sed duci credite deo: nosq; sequimini quo uocamus. Et illi quidem dicentes hæc, nitebantur iram populi mitigare. Moses uerò et Aaron in terram prostrati, rogabant Deum non pro salute sua, sed ut quiescere faceret ignorantem plebem, quumq; sedaret animos, præsentis hæsitationis passione turbatos. Astitit autem et nubes, & instans supra tabernaculum significauit Dei præsentiam.

Deus iratus predicit per Mosen, neminem eorum terram promissam ingressurum, nisi filios eorum post xl. demum annos. CAP. XVIII.

Num. 14. MOses autem confidens, in media astitit multitudine Deumq; permotũ pro eorum pandebat iniuria: perpturosq; fore supplicium nõ quidem delicto dignũ, sed quale patres pro correptione infrunt filijs. Cumq; trãsisset in bernaculum, coram Deo pro futura eorũ perditione deflebat commemorabatq; populum quæ passi ab eo, & quantis beneficijs participati ingrati circa eum existerent: quando etiam nunc exploratorum terrore decepti, sermones illorum potius quam promissiones dei iudicauerint ueriores: & ob hãc causam non equidem exterminaret eos, neq; perderet genus eorum, quod omnibus hominibus haberet apud se potius honoratum: uerum terra Chananæorũ non eos esse potituros, neq; eius promissa felicitate lætaturos, sed etiã sine domibus & ciuitatibus in deserto quadraginta annos esse uicturos, & hanc pœnam eos pro iniquitate soluturos: filijs autem uestris, dicebat, deus terram daturum se compromisit: illorum participaturos bonis, & dominos eorum fore quæ uosipsi uobis inuidistis accipere. Cum hæc itaq; populo Moses dixisset dei uoluntate, in tristitiam & erumnam conuersa est multitudo, rogabantq; Mosen, ut propitium ei faceret deum, & à deserto libertatis præberet urbes. Ille autem dicebat deum huiusmodi nõ habere consilium, neq; secundũ leuitatem humanam ductũ circa indignationem eorum, sed habita deliberatione in eos sententiam protulisse. Non itaque iudicandum est oportere hæc discredi, si Moses cum uir unus esset, tanta mulia hominũ irascentium potuit mitigare, & ad mansuetudinis uota reducere. Deus enim assistens ei, multitudinem populorum uinci sermonibus suis præparauit: quippe cum sæpius inobedientes, utilem sibimet obedientiam fuisse cognouissent, utiq; in calamitatibus incidentes. Mirabilis itaq; uirtute & fortitudine fuit uir ille, ad credendum sibi de quibuscunq; populus audiret, & hoc non solùm tempore quo uixit, sed etiam nunc. Nullus enim est Hebræorum qui nõ tanquam præsente eo & castigante, si forte sit moribus incompositus, obediat sanctionibus eius, licet alios latêre possit. Et alia quidem indicia ultra humanam uirtutem eius existunt. Olim enim quidam trans Euphratem habitantium, quatuor mensiũ itinere uenientes propter honorem nostri sacrificij, cum multis periculis simul & sumptibus, sacrificãtes nõ ualuerũt immolatione participari:

ticipari: interdicente hoc Mose quibuslibet qui non sint nostris legibus eruditi, neq; nobis ex paterna traditione consuēti. Et alij quidem neq; sacrificantes, alij uerò semiplena sacrificia relinquentes, alij autem neque initium ingrediendi in templum facere ualētes discesserunt: obedire Moseos præceptis potius quàm suam uoluntatem facere præponentes, & cum prohibentem se de talibus non metuerent, solam tamen conscientiam formidantes. Sic legislatio quæ uidebatur defecit illum uirum meliorem sua natura putari. Sed etiam tempus modicum huius belli Claudio Romanis imperante, Ismaēle apud nos existēte pontifice, cum fames talis nostram regionem obtinuisset, ut quatuor drachmis uenderetur adrium: allata farina ad festiuitatem azymorum in coros septuginta, qui medimni quidem singuli sunt unus & triginta. Attici autem quadraginta & unus, nullus sacerdotum præsumpsit comedere, cum scilicet terrā inopia tanta detineret: quippe cùm metuerent legem & iram, quam etiam super inopitates hominibus occultas solet inferre diuinitas. Igitur non oportet ammirari de his quæ tunc gesta sunt, quādo etiam nunc literæ à Mose derelictæ tantam uirtutem habent, ut etiam inimici nostri fateantur, quia is qui constituit Rempublicam nostram per Mosen eiusq; uirtutem, deus est. Sed de his quidem, ut placuerit unicuique, consideret.

Flau

Bellum Hebræorum absq; notitia Mosi, contra Chananæos gestum, sed infeliciter. CAP. I.

HEBRAEOS itaq; deserti molestia, atque difficultas cogebat, etiam prohibēte deo, ad Chananæos accedere. Non enim Mosi sermonibus acquiescebant obedire: sed etiam præter illius uoluntatem superare se hostes existimantes, illum equidem accusabant, suspicionem habentes, quòd eorum negotiaretur inopiam, & ut semper eius uiderentur egere solatio. Præliari uerò contra Chananæos egressi sunt, dicentes deum non propter Mosen eis auxiliari, sed communiter genti suæ ferre solatiū propter maiores eorum, suamq; uirtutem, quorum semper prouidentiam habuisse uidebatur: & quomodo qui prius libertatem præbuisset, etiā tunc laborare uolentibus ferre solatia non tardaret: dicebantq; etiā solos se posse hostibus præualere, licet uellet Moses deum ab eis alienare: omnibusq; hoc expedire, utipsi sui rectores essent, & nō ab Aegyptiorum iniuria digressi, Moseos tyrannidem denuo sustinerent, & secundum eius uoluntatem uiuerent: nec deciperentur quasi diuinitas ei soli utilia pro eius deuotione prædiceret, tanquam non omnes essent de genere Abrahæ: sed unus esset his autor omnium, cui deus omnia nosse futura præberet: qui uiderentur sapere, si eius superbiam contemnentes & deo credentes, obtinerent terram, quam eis uolentibus compromiserat, & non propter prædictam causam sub dei nomine respicerent prohibentem. Ergo cogitantes inopiam atq; desertū, propter quæ ad hæc potius urgeb

Numer. 14.

urgebantur, ad Chananæorũ bella profecti sunt. Deum ducẽ existimãtes, & non à legislatore solatium destinentes, donec sibi meliora fore decerneret. Quo facto, hostes aggressi sunt. Illi siquidem eorum non obstupescentes inuasionem seu multitudinem, eos fortiter exceperunt, & Hebræorum multi quidem sunt interempti, reliqua uerò militia cohortis eorum fuga est, sectatiq; turpiter in tabernaculum cõfugerunt: & quòd præter spẽ tanta calamitate occubuissent, omnino deiecti sunt, & nihil utile de cætero sperabant, cogitantes quòd hæc per Dei iracundiam prouenissent, accedentibus ad bella contra eius uoluntatem. Moses autẽ uidens suos peritione compressos, & metuens, ne uictoria confidentes inimici, & appetentes maiora super eos accederent, iudicauit exercitum in desertum procul à Chananæis educere. Cumq; in multitudo ei consentiret, quæ utiq; cognouerat, quod absque præceptionibus eius prouidentiæ prævalere non posset, eductio exercitu abijt in eremũ, faciens eos ibi quiescere, nec prius Chananæos adire, donec ad hoc opportunũ tempus à Deo acciperet. Igitur quod in magno contingit exercitu, & præcipue apud eos, qui in ærumnis calumniatores & inobedientes existunt, hoc etiam Iudæis euenit. Nam dum essent sexcẽta millia, et fortè præ multitudine cõsilijs melioribus se minime subderent, inopia potius & ærumnis irascebantur, & aduersus auterutros & contra ducem. Seditio nanque tunc eos, quam nec apud Græcos, nec apud barbaros factam nouimus, apprehendit, pro qua omnes deserendos à Deo, atq; periculũ susceptur os eripuit Moses, oblitus malorum, licet paulò minus ab eis fuisset occisus. Pro cuius precibus Deus mali eos sustinere permisit, licet legislatorem suum contumelijs affeciissent, & mãdata quæ per Moſen ipse Deus dederat despexissent: eripuit tamen eos, quando eis pro seditione sua

mala prouenire potuerunt, nisi ipse eorum periculo prospexisset. Seditionem uerò, & quemadmodum post eam Moses conuersatus est, narrabo: prædicens causam, propter quam talia sunt commissa.

Seditio Core & plebis contra Mosen & fratrem eius de sacerdotio.

CAP. II.

COre Hebræorũ & genere nobilis, & abundans diuitijs, et lingua facilis, & ad persuadendum plebi nimis idoneus, uidens Mosen in honore maximo constitutum, per inuidiã grauiter hoc ferebat. Nã cùm esset ex ea Tribu, erat eius pariter et cognatus: & mordebatur, quasi iustius esset, ut eam gloriam ipse potius obtineret: qui & ditior illo, & genere apud Leuitas nõ uideretur esse deterior: clamabatq; dicẽs esse crudelem Mosen, gloriam sibimet aucupatum, & hanc per calliditatem acquisisse sub occasione, quasi uideret Deum: & quòd contra leges Aaron fratri sacerdotiũ dederit, non communi placito plebis, sed suo iudicio: & super hæc modo tyrannico honores, quibus uellet, impenderet. Sæuius autem esse dicebat, & ultra uiolentiam, quia læsionem latenter uidere=tur inferre: quando non solùm nolentibus, sed neq; intelligentibus insidias eius, honores auferre cõtenderet: Quia cùm scierint, inquit, homines non se posse uiolentia prævalere, hanc quidem uolentes boni uideri non inferunt, dolosa tamen arte machinantur, quatenus desideratum perueniant ad effectum. His & similibus suadebat plebi, quia utile foret, ut dum adhuc huiusmodi latere se crederent, punirentur: nec sinerentur ad potiorem accedere cumulum, ne manifesti fierent inimici. Adijciebatq; dicens: quam rationem reddere poterit Moses, ut Aaron & eius filijs crederet sacerdotiũ? Si enim ex tribu Leui Deus honorẽ alicui præbendum esse decreuit, ego hunc iustior sum accipere, genere quidem ipso consistens quo Mo-

Num. 16.

ſes, diuitijs autem & forma potentior. Si uerò maior tribus quæritur, dignũ eſt ut Ruben tribus potius honoraretur, & hunc accipiant Datan, et Abirom, & Balas. Iſti enim seniores erant in illa tribu, & potentes facultate pecuniarum. Hæc itaq; Core dicens, uolebat quidem uideri communi utilitati prodeſſe, opere uerò agebat, ut honorẽ hunc in ſe populi ſuffragatione transferret. Et ille quidem hæc maleuolæ plebi cum doloſo dicebat eloquio. Procedente uerò ſermone paulatim ad multos, et creſcentibus auditoribus, cõtra derogationem Aaron omnis exercitus eſt agitatus. Erant enim concordantes cum Core ducenti & quinquaginta priores uiri, ſtudentes quatenus fratrem Moſeos ſacerdotij iure priuarẽt, et per hoc eum exhonorarent. Tunc itaq; populus, ut etiã Moſen lapidaret aggreſſus eſt, & in eccleſiã inordinate & tumultuoſe conueniebant, & ante tabernaculum Dei clamabãt omnes: Exeat tyrãnus, & populus ab eius ſeruitio liberetur, qui ſub occaſione Dei uiolentia mandata præcepit. Dicebant enim: Quia ſi Deus ipſe ſacerdotem futurũ eligeret, dignum ad hunc honorem proueheret, & non eum multitudini poſteriori daret: & ſi decreuiſſet hunc Aaron dari, coram populo faceret, & non in fratris hoc poteſtate relinqueret. Moſes autem cùm derogationem Core iam ex multo præſciret, et irritatum populum non expauit; ſed confidens rebus, quas fidelis deuotione tractabat, & ſciens fratrem Dei uoluntate ſacerdotium, & non ſuo munere meruiſſe, ad concilium uenit, & multitudini quidem nihil omnino locutus eſt: ad Core autem clamans, cùm eſſet dexter etiam in alijs, & ad loquẽdum populus nimis ingenioſus: Mihi, inquit, ò Core et tu, et uniuerſi quiſq; horum (oſtendebat autem ducentos & quinquaginta uiros) honore digni eſſe uidemini, & totum exercitum huiuſmodi honore non priuò: licet non habeant, quæ nobis ex diuitijs

uitijs & culmine altæ dignitatis exiſtunt. Igitur ſacerdotium Aaron non eò quòd diuitijs præcellat, cùm tuam bos non pecuniarum uidearis magnitudine ſuperare: neque propter genus, quando commune nobis hoc fecit Deus eũdem progenitorem dans nobis, neq; propter fraternum amorem, quod iuſtius alter habere potuiſſet, ego hoc cõtuli fratri. Nam ſi non cogitarem de Dei legibus, hunc honorẽ mihi potius præbuiſſem, quando plus mihi ego ſum uicinus, quàm alter, & mihi magis, quàm alteri familiaris exiſto. Nam neq; ſapiens conſilium erat memet periculis ſubdere, & alij ex tali cauſa felicitatis dona cõferre. Sed à malitia ego ſum remotus: Deus autẽ ſe contemni non deſpexit, neque uos ignorare uoluit, quod hoc facientes ei præſtatis, et ipſe eligens ſacerdotem ſibi futurum, à querela nos huiuſmodi liberabit. Non enim Aaron gratia mea hoc, et non iudicio diuino ſortitus eſt. Vnde ponet hoc Deus in medio quaſi ad diſcertandum, ut nunc qui dignus ad hoc inuenitur, accedat. Quod enim dedit Deus nõ de relinquimus, ſi uolentes accepiſſe iudicamur: cùm ſit impium, honorem quem ille præbet non adire: & nimis irrationabile, uniuerſo tempore ſecuritatem promittente Deo contemnere. Sed et nunc iterum probari uult eum, qui pro nobis ei debeat hoſtias immolare, & præſul pietatis exiſtere. Incongruum nãq; eſt ò Core ut quilibet appetens honorem, Deo hunc præbendi, cui uoluerit, auferat poteſtatem. Igitur à ſeditione & huiuſmodi turba quieſcite. Manè uerò omnes qui ſacerdotiũ quæritis, turibulum ſinguli portantes à neſtris domibus cum thymamate & igne uenite. Sed & tu Core cede Deo iudicium, & in his eius expecta ſententiam, & non temetipſum Deo uelis facere meliorem: ſed potius adeſto, de hoc honore taliter iudicandus. Necnon & Aaron arbitror intereſſe iudicandum, cùm & eiuſdem ſit generis, & in nullo poßit de re-

bus sacerdotij iustè culpari. Cõuenientesq; pariter corã omni populo incensum facite: & cuiuscunque uestrum sacrificium suaue iudicauerit Deus, hic uobis ordinabitur sacerdos: & sine derogatione fraterna, tanquam ei honorem sacerdotij ego dederim, liberabor. Hæc Mose dicente, & à turba & ab eius suspicione multitudo cessauit, & laudauerunt cuncti, quæ dicta sunt. Erat enim uir optimus, & loqui utilia uidebatur. Tunc siquidem concilium est solutum. Altera uerò die cum congregati sunt in ecclesia, ut adessent sacrificio & electio de sacerdotio concertantium. Eratq; populus conturbatus, & esset multitudo suspensa spe futurorum: & alij delectarentur, si Moses malignus ostenderetur: sapientes uerò si huiusmodi seditione liberarentur. Metuebant enim, ne procedente tempore ba ordinator eorum disciplinæ deperiret. Omne siquidem malignus cùm naturaliter queri congaudeat de eis, qui in potestate sunt constituti, ad ea quæ forte placuerint sententia tumultus efficit. Moses autem mißis ad Datan & Abiron ministros eos secũdum constitutum uenire iußit, & sacerdotium expectare. Cùm uerò nec obedire eos nuntij retuliſſent, nec adhuc dicerent Mosi quasi contra omnem populum malignitate crescente succumbere, audiens hæc ab eis Moses, sequi se maiores natu præcipiens, ibat ad Datan & Abiron, nec indignum esse putabat ad superbos accedere. Illi uerò nihil contradicentes secuti sunt. Datan autem & qui cum eo erant, cognoscentes Mosen cum nobilibus populi ad se uenire, accedentes cum uxoribus & filijs ante tabernacula respiciebant, quid Moses esset acturus: erantq; circa eos cõstituti famuli, ut si uellet aliquam uiolentiã Moses facere, uindicarent. Ille uerò cùm peruenisset in proximum, manus ad cœlos tendens, multumq; clamans, ita ut populus cunctus audiret, ait: Domine cœli, & terræ, & maris, tu enim mihi meorum actuum fidelis testis

stis existis, quoniam omnia tua uoluntate feci: tu fugientibus præbuisti uiam, misericordiam in omnibus faciens necessitatibus Hebræorũ, esto meus & in his uerbis auditor. Tibi namque nec quod agitur, nec quod cogitatur absconsum est: & ideo neq; comprimis ueritatem, ut horum contra me uelis desinsare ingratitudinem. Antiquitatẽ scilicet meæ generationis ipse nosti certißimè, non auditu cognoscens, sed uisu his, quæ facta sunt tunc aßistens. In his ergo quæ de me, licet ueritatem apertè scientes, iniustè suspicantur, te testem mihi precor aßistere. Ego nanq; uitam simplicem habens, mea quidem uirtute, tua uerò uoluntate, hãc mihi Rahuele socero meo relinquente, bonorum illorum adeptionem deserens, meipsum tradidi pro istorum ærumnis: & primum quidem pro libertate eorũ, nunc uerò salute maximos labores toleraui, omniq; periculo me pronè subieci. Nunc ergo quoniam uelut malignus in suspicione sum uiris, quorum uita meo labore subsistit, tu qui mihi locutus es in monte Sina, & tuæ tunc uocis auditorem esse uoluisti, & inspectorem prodigiorum, quæ in illo loco fecisti, & iußisti ad Aegyptum properare, & tuam uoluntatem his innotescere: qui Aegyptiorum remouisti felicitatem, & à seruitute his præbuisti refugium, mihiq; potestatem Pharaonis paruulam quidem demonstrasti, & in terram pelagus nescientibus nobis itinera conuertisti, & permixtũ mare Aegyptiorum necibus conturbasti: qui nudis armorum munimina contulisti, qui corruptos fontes nimis hæsitantibus potabiles fecisti, potumq; nobis ex lapidibus præbuisti: qui à terrenis cibis inopes maritimis satiasti, qui etiam cibum cœlestem præbuisti primitus non inspectum: qui legum modũ dedisti & ordinem nostræ Reipublicæ demonstrasti: ueni domine omnium iudex, & testis esto meus, quem suffragia ulla non redimunt; tu nosti, quia nullam munus ego contra iustitiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab Hebræis accepi, nec condemnaui propter diuitias pauper-
tatem, nec contra uniuersitatis læsionem conuersatus sum: qui
nunc in extraneas meorum studiorũ suspiciones incurri, tan-
quam te non iubente, sed mea potius uoluntate sacerdotium
Aaron dederim: ostende pariter nunc, quia omnia tua prouи-
dentia gubernantur: & nihil fortuitu, sed tuæ uoluntatis in-
terpositione perueniunt ad effectum: & quoniam geris solli-
citudinẽ generis Hebræorũ, uindica in Datan & Abirom, qui
te de insensibilitate condemnant, quasi mea uideantur arte
compressi. Fac itaque super eos apertum iudicium prouenire,
ita ut contra tuam gloriam sæuientes, non eos communi modo
facias transire de uita, neq; humana lege morientes de seculo
præsenti recedere: sed deglutiat eos simul & generationem
& substantiam eorum terra quam calcant. Hæc enim erit tuæ
uirtutis ostensio, atq; doctrina cunctorum. Sic enim castiga-
bis eos, qui talia de te non bene suspicantur, sic ego minister
præceptorum tuorum fidelis omnibus apparebo. Si autem ue-
rè contra me derogasse nosceuntur, illos quidem innoxios ab
omni læsione seruato: necem uerò quam illis optaui, faciãs
meam: & pœnas ab eo exige, qui tuam uoluit nocere plebi,
ut de cætero pax, cõcordiaq; succedat. Sana multitudinẽ tuã
præceptis obedientem, illæsam custodiẽs eam, & à pœna pec-
cati huius exortem. Tu siquidem nosti, quoniam iustum non
est, pro eorum malitia supplicium sustinere communiter cun-
ctos Israëlitas. Hæc eo dicente simul & flente, repente quidã
terra commota est, & ueluti uiolentia uenti turbatis flatibus
agitata. Populus autem cunctus expauit, grauiq; & durissimo
strepitu per illorum tabernacula concitato, terra scissa est, &
absorbuit Datan & Abirom: & omnia quæcunque erant illis
gratissima, in ea sunt prorsus absorpta. Quibus sic extermina-
tis, ut nõ occurrerẽt quidẽ illud agnoscere: mox apertio terræ

super eos reducta est, & ita redintegrata, quasi nihil horum
quæ prædicta sunt, factum esse uideretur inspiciẽtibus. Et illi
quidem ita perierũt. Probatione uerò diuinæ uirtutis effecta,
cognati quidem illorum dolebant nõ solum calamitatem, quæ
digna gemitu quidem uideretur, sed etiã proximitatis affectu.
Sapientes autem, quos euidenter uoluntas latebat, illorũ euen
tus iudicij certos fecit: & decernẽtes, quia ueluti erraticí de-
perissent, qui fuerant cum Datan, de eis neq; contristabantur.
Igitur Moses euocauit eos qui de sacerdotio contendebant
propter sacerdotum probationem: quatenus scirent, cuius sa-
crificium deus susciperet, illum constitui sacerdotem. Conue-
nientibus autem ducentis quinquaginta uiris, qui & propter
patrum uirtutem honorabantur à populo, & propter suam
illos etiam transcenderant: processerunt quoq; & Aaron &
Core, & ante tabernaculum omnes sanctificauit in turibulis
quæ ferebãt. Ignis uerò repente tantus effulsit, quantũ nullus
opifex uidit, nec de terra prolatus, uel concursione fluctuum,
aut uiolentia spirituũ, uel materia adinuicem percussa, spõte
aliquãdo uisus est exilire: sed qualis potuit dei uoluntate suc-
cendi, & clarus & flammeus: quo ueniente super eos, cuncti
ducenti & quinquaginta & Core simul extincti sunt, ita ut
neq; etiam corpora eorum alicubi uiderentur. Solus autem li-
beratus est Aaron, nihil ex igne læsus, qui utiq; à deo uideba-
tur electus. Moses igitur his pereuntibus, uolẽs pœnã eorum
memoriæ reseruare, eamq; futuros agnoscere, iussit Eleaza-
rum filium Aaron turibula eorũ circa altare æneum collocа-
re, ut in memoriã essent futuro generi, quæ illi sunt passi, qui
putabant uirtutem dei se posse deludere. Et Aaron quidẽ iam
non munere Moseos pontificatũ se habere credebat: sed dei
iudicio patefacto, cum filijs firme ipso honore fruebatur. Se-
ditio tamen neque ita cessauit, sed multo magis augebatur,

& crudelius accrescebat. Eratq; tumultus ualde deterior, & nanquàm hoc malum finiri putabatur, sed longo tẽpore permanere. Homines nanq; credentes iam nihil præter dei præuidentiã geri, & absq; dei gratia hæc circa Mosen gesta minimè iudicantes, culpabant Mosen: eò quòd tanta ira dei non tam propter iniustitiam punitorum, quàm propter fauorem Mosi prouenerit. Illos enim periisse dicebant, nihil delinquentes, nisi quòd circa dei religionem studium habuissent. Mosen uerò interitu talium uirorum, & optimorum omnium populum deleuisse, insuper & fratri sacerdotiũ dedisse quod auferri nequiret, nullumq; alium ad hoc ulterius prouocandum, cum priores uiderent ita perisse. Super hæc etiam & à cognatis extinctorum supplicatio multa fiebat ad populum, ut gloria Moseos minueretur: hoc enim ad suã cautelam accedere iudicabant. Moses autẽ diu populum in tumultu constitutum patienter audiebat, & metuens ne quid iterum seditionis emergeret, & magnum malum aliquod proueniret, ecclesiam multitudinem congregauit, & sustinens audiebat. Num.17. nec ad satisfactionem ueniebat, ne magis uulgus exacuere auditu. Hoc autem solum principibus tribuũ prædixit, ut nomina tribuum suis uirgis inscripta portarent. Illum enim sacerdotium habiturũ, in cuius uirga deus indicium gloriæ designasset. Portauerũt ergo omnes alij uirgas, & Aaron scribens in uirga sua tribũ Leui. easq; Moses in dei tabernaculo collocauit. Altera uerò die protulit uirgas, erant enim congregatæ, cum eas tunc singuli uiri signassent, & coram multitudine deportassent. & alias quidẽ uirgas in quo schemate Moses accepit, in eo permansisse uidebant: de Aaron autẽ uirga germen & ramos ortos, & fructum speciosum amygdalæ ex eo ligno processisse mirabantur. Tunc obstupescentes huiusmodi uisionẽ; & licet aliquod fuisset odium circa Mosen & Aaron,

Aaron, hoc cõtinuo relinquentes, mirari cœperũt in illis Dei iudiciũ: & de cætero placito diuino fauentes, sinebant Aaron habere pontificatum. Ille siquidem tertio iam eum ordinante Deo, hunc honorẽ firmissime posidebat. Hebræorũ itaq; sedition licet multo tempore uiguerit, hoc tamen modo quieuit.

Quemadmodum Moses instituit decimas dare Leuitis, & sacerdotibus: & de morte Mariæ & Aaron primi sacerdotis dominici: cui successit Eleazarus filius ipsius.

CAPVT III.

IGitur Moses Leuitarum tribum seruituram Deo, à prælijs et militia segregauit: ne propter inopiam aut quæstum necessariorum ad uitam præsentem, essent circa sacrificia negligentes: iussitq; ut dum secundum Dei uoluntatem Chananæã obtinerent Hebræi, Leuitis octo & quadraginta ciuitates bonas & præcipuas distribuerent: sed & terram ante muros duorum milium cubitorum ad eos pertinere descripsit. Num.18. Super hæc autem & populum constituit annuorum fructuum decimas ipsis Leuitis sacerdotibusq; præbere. Hæc enim sunt quæ accepit hæc tribus à populo. Necessarium autem iudicaui ipsorum sacerdotum quæ sint propria declarare. Quadraginta octo quidem ciuitatum tredecim ex eis Leuitis cedere præcepit, & decimarum quas à populo per annum accipiunt decimas eis diuidi: insuper etiam primitias omnium frugum, de terra nascentium, Deo populum offerre iustum esse sanciuit. Quadrupedum uerò quæ sacrificijs offeruntur quod primitus nascitur, si masculinum sit immolandum præberi sacerdotibus iussit, & ut ipsi cum domo tota epularentur in ciuitate. Sacratorum uero, quæ comedi nõ possunt ab eis secundum patrias leges, dominus siclum & dimidium eis præberi sanciuit. Pro homine uerò primogenito quinque siclos. Sunt autem apud eos primitiæ etiam tonsionis ouium, & messium, unde

unde panes facti eis solẽniter ministrantur. Si qui nerò eorum semetipsos uouerint, quos Nazarcos appellant, comam nutrire, & uino non uti, isti dum capillos suos dedicant, propter sacrificia uenientes ad sacerdotes, corban offerũt Deo quod significat munus: mulier quidem triginta siclos, uir autem quinquaginta. De his uerò quicunq; sunt egeni pecuniis licet sacerdotibus ut uoluerint iudicare: sed etiam his qui dominibus immolant, epulationis causa, non religionis, necesse est offerre sacerdotibus pectus & dextrum brachiũ pecoris. Et sacerdotibus quidem Moses ex his, quæ pro peccatis populus sacrificans præbet, sicut in præcedenti libro significauimus, hoc dari constituit. Omnũ uerò quæ sacerdotibus offeruntur, participari constituit, et seruos, & filios, & mulieres, ab hostijs quæ offeruntur pro peccatis. Illa enim in templo soli masculi sacerdotes ea die consumunt. Cum hæc Moses constituisset, surgens cũ omni exercitu, ad terminos Idumææ uenit, & legatos ad regem Idumæorum misit, poscens uiã sibi concedi, quam se confidebat accipere, & illum cum nihil laederetur sine dubitatione præbere. Necessaria nanq; exercitui se ministrare dicebat, & aquæ pretium eos iubebat accipere. Ille uerò his, quæ à Mose petebantur, non consentiens, neq; uiam cedẽs, sed castrametatus occurrit, prohibiturus eos si uiolenter transire præsumerent. Moses autẽ dũ Deum sibi pugnæ initiũ nõ iussisset, recedebat, per desertũ faciens iter. Tunc itaq; sororem eius Mariam finis uitæ accepit, cum quadragesimũ complesset annum ex quo Aegyptum derelinquit. Xantici mensis initio secũda luna: sepelieruntq; eam publice nimis splendide, supra montem quẽdam qui uocatur Hor. & post triginta dies à fletu populum Moses hoc modo purgauit: Vitulam fœminam aratro & cultura expertem, tomentorubeam, paululum ab exercitu procul eductam, in loco mundissimo

dissimo pontifex immolauit: & eius sanguine septies digito asperfit tabernaculum Dei: deinde incensa, ut erat, tota uitula cum pelle atq; uisceribus, lignum cedrinum in medium ignem miserunt, & hysopũ, & lanam coccineam: colligens q; omnem cinerem uitulæ uir mundus, posuit in locum purissimum. Hi ergo qui morte polluti erant, paululum cineris in fontem mittentes, & hysopũ baptizãtes, & hoc cinere spargentes tertia & septima dierum, erant in reliquo mundi. Hoc etiam ad promissam sortem uenturos seruare præcepit. Postquàm uerò propter luctum sororis in exercitu huiusmodi purgatio facta est, duxit populum per desertum & per Arabiam: uenitq; ad locum quem Arabes Metropolim suã putant, primo quidem Archim nominatum, qui nunc Petra uocitatur. Hic itaq; cum esset excelsus mons, ascendens in eum Aaron, Mose sibi manifestante quia moriturus esset, uidẽte cũcto exercitu, erat enim è diuerso locus ubi erat populus cõstitutus, exutus pontificali stola, tradens eam Eleazaro filio, ad quẽ propter ætatẽ pontificatus aduenit, mortuus est populo cũ uidente: ipso quidẽ anno quo soror uidebatur esse defuncta, cum uixisset annis tribus, & uiginti, & centũ. Defunctus est autem secunda luna initio mẽsis qui apud Athenienses quidem νεομηνία, apud Macedones aũt Lochos, apud Hebræos uerò Sedebath, apud Romanos nuncupatur Augustus. Cumq; luctus populi super eum diebus triginta fuisset expletus, post hæc cessauit.

Quemadmodum Seon & Og reges Amorreorum, bello uicit Moses & filii Israël. CAP. IIII.

SVmens igitur Moses inde exercitum, uenit ad fluuium Arnon, qui de montibus Arabiæ descẽdens, & per totum desertum fluẽs, in stagnũ Asphaltiten erumpit, diuidẽs Moabitidem & Ammonitida. Hæc autem terra est fructifera, & hominum multitudinem bonis ibi nascentium alere copiosa. Num.21.

Ad

Ad Seon itaq; regem eius regionis Moses misit, populo uiam petens, ut fœderibus quibus uellet ille credere factis, in nullo læderentur, neq; terra, neq; qui sub eo cõstituti esse uidebantur: sed etiam uenalia populo sub pretio fore uendenda, sicut illorum procuraret utilitas: & aquam peregrinis ut uellent eos uenundare deposcens. Seon autem hæc negans, proprium armauit exercitum, ut Hebræis Arnon fluuium transire prohiberet. Tunc Moses uidens hostiliter Amorræum insistere, non passus ut Hebræis per inertiam proueniret inopia, remittus accessit ad eos: & cum esset difficile ut prælaberet contra Seon, consuluit Deũ, si eum pugnare permitteret. Cumq; Deus uictoriam promisisset, fiducialiter ipse ad certamen aduenit, & exercitum totum exacuit: dicens eos bellandi non desiderio potituros, quo diuinitus uti iubebat. Illi uerò ut considerabant potestate percepta, sumentes arma ad prælium repentè profecti sunt. Amorræus itaq; insistentibus populis cum iam non esset æqualis, ipse quidem Hebræos obstupuit: exercitus autem eius, fortem se non opere, sed timore reposcit. Prima ergo congressione nõ tolerantes resistere, & sustinere Hebræos, in fugam uersi sunt: hoc sibi potius pro salute, quã pugnare utile iudicantes. Confidebant enim in ciuitatibus bene munitis, in quibus cum recluſi fuissent, nihil profuit eis. Hebræi nãq; dum eos fuga declinare respicerent, insistebant: et irrumpentes eorum aciem, eos insecutione perterruerunt. Illi siquidem disrupti fugiebãt ad ciuitates, Hebræi uerò persequentes nequaquam fatigabantur: quando & ad laborem præparati, & uti fundibulis exerciti, & in omnibus idonei propter facilitatem armorum ad persequendum uidebantur aptissimi: ita ut cum hostes longius essent, fundibulis & iaculis sternerentur ut proximi. Multa ergo cædes effecta cognoscitur, quando etiam fugientes uulneribus uexabantur. Ad-

borabantq; potius propter sitim, quàm propter fugam. Erat enim tempus æstatis. Et cum hostes desiderio sitis, plurimi ad fluuium cõcurrerent fugientes, circundantes eos Hebræi percutiebant, omnesq; illos iaculatos sagittatosq; peremerunt: ita ut etiam Seon eorum rex simul extingueretur. Hebræi uerò mortuos spoliabant, prædamq; sumebant, multamq; copiam habuerunt ex illa terra, cum esset adhuc plena fructibus. Tũc igitur exercitus sine terrore iam captis hostibus egrediebatur ad epulas. Nullum enim eis erat impedimentum pugnæ, cum omnes præter paucos deperissent. Amorræos siquidem huiusmodi peremptio comprehendit, qui nec prudentia uidebantur astuti, nec opere necessario boni, quorum Hebræi terram latè ceperunt. Est autem hic locus inter tria flumina positus, quasi naturam insulæ tenens. Quem locum Arnos quidem à Meridiana parte circundat, Iaboch autem Septentrionis circuit latus, qui in Iordanem fluuium descendens, illi etiã nomen tradidit. Occidẽtalem uerò partem eius regionis: Iordanis ripa concludit. Quum ergo res illæ ita consisterent, Israelitis instabat Og Galadinæ & Galanitidis rex, ducens exercitum copiosum, & festinans quidem tanquam solatium amico Seon præbiturus. Cum uerò eum iam cognouisset extinctum, etiam tunc deliberauit congredi cum Hebræis, putans se prælaturum, eorumq; uirtutem experimẽto cognoscere. Cumq; fuisset spe sua deceptus, & ipse bello mortuus, & omnis eius exercitus est peremptus. Moses autem Iaboch fluuium transiens, regnũ Og regis perambulabat, ciuitates destruens, & omnes inhabitatores eius occidens: qui & diuitijs omnibus in illa terra, & uirtutibus & opulentiæ multitudine præcellebant. Og autem regis magnitudo & pulchritudo fuit uehemens, qualis est paucorum. Erat enim manu uir fortis, ut operibus uirtutis magnitudo & pulchritudo corporis uideretur

uideretur æqualis. Fortitudinis uerò eius & magnitudinis sunt experti, qui lectum eius uiderũt in ciuitate Rabatha regni Ammonitidum, factum quidem ex ferro, quatuor uerò cubitorum latitudinem habẽtem, longitudinem uerò duplicem, & uno cubito fortiorem. Hoc igitur cadente non ad præsens solummodo Hebræis rerum fiducia est concessa, sed etiam in futuro causa eis bonorum moriens est effectus. Nam* sexaginta urbes clare nimis munitas illiq; subditas tenuerunt: prædamq; copiosam, & seorsum singuli, & communiter omnes adepti sunt.

* alias: quadraginta.

De Balach Moabitarũ rege: de Balam propheta, qui consilium dedit Balach, quo modo seduceret populum: & de ultione quæ secuta est, & seductos Hebræos, & seductores Madianitas: & ubi Moses Iosue successorem sibi constituit. CAP. v.

Moses itaq; castrametatus deduxit exercitum ad Iordanem circa magna campestria, contra Hiericho ciuitatem opulentissimam, & palmas atq; balsamũ ferre copiosam. Cœperunt autem proni esse Israelitæ, & desiderium habere bellandi. Porrò Moses cum paucis diebus deo pacificas hostias immolasset, populumq; epulari fecisset, partem quandam armatorum misit, qui & terram Madianitarum explorarent, & eorum patrias obsiderent. Causa uerò bellandi aduersus eos huiusmodi fuit. Balach Moabitarũ rex dum amicitias paternas haberet, atq; societatẽ circa Madianitas, & Israelitas uideret tanto crementO proficere, etiam de rebus suis in formidine nimis erat constitutus. Denique non credebat terram aliam Hebræos quærere, nisi suam, cum promisisset utiq; deus Chananæam illos fore possessuros: uelociterq; studuit amicos de hac re suis tentare sermonibus, & pugnare quidem ipse infelicitate constitutus, contra illos qui obstringerẽtur aramus non

non iudicauit: sed prohibere magis eos, ne potiores efficerentur: deliberauitq; legationem pro eis ad Madianitas protinus destinare. At illi dum esset quidã ab Euphrate propheta præclarus illorũ temporũ, eisq; nimis amicus, miserũt ad eum cum legatis Balach uiros de suis fide dignissimos, rogantes ut ueniret ille propheta, quatenus pro perditione Israelitarũ maledictiones faceret. Qui uenientes legatos suscepit, & largitatem eis hospitalitatis exhibuit. Cumq; cœnasset, dei uoluntatem cõsuluit, quæ foret, & pro quibus Madianitæ rogarent. Cumq; deus impedimentum eorum uoluntati fecisset, ad legatos rediit: desiderium quidem suum & studium eis ostendens circa ea quæ ab eo requirerent, sed deũ resistere suæ uoluntati dicens, qui eum ad tantam gloriam propter ueritatis eloquium perduxisset: exercitumq; pro quo maledicendo eum uenire rogarent, esse nimis deo amabilem: suadebatq; simul, ut propter hanc causam inimicitias suas ab Israelitarũ gente suspenderent. Cumq; hæc dixisset, legatos dimisit. Madianitæ uerò, Balach uehementer insistente, & preces maximas offerente, miserunt iterum ad Balaam. Tunc ille studens aliquid uiris illis præstare, deum denuo cõsuluit. Qui uolens eam rem experimento probare, iussit ne legatis in aliquo contradicerent, sed cum eis iret. Qui arbitratus deum hæc ei non pro deceptione iussisse, cum legatis mox ibat. Angelo autem sancto occurrente ei per uiam in quodam angustissimo loco, qui erat accinctus gladio bis acuto, asina in qua Balaam sedebat, intelligens diuinũ eius spiritũ, declinauit cum Balaam ad unam maceriam, non sentiẽs plagas quas ei Balaam inferebat, dum percussa ad maceriã uexaretur. Cum uerò insisteret angelus, asina percussa, uoluntate dei uocem loquentis emisit, Balaam accusans uelut iniustũ, quòd dum prioribus ministeriis nihil quòd de ea quæreretur haberet, tunc ei plagas inferret: non

m intellig

intelligens, quoniam uoluntate dei prohiberetur ab his quæ festinaret implere. Cumq; Balam, asina humanè loquenter, perturbaretur, palàm etiã angelus apparuit, eumq; increpare de plagis asinæ cœpit, tanquam nõ esset hæc culpa iumẽti, sed quòd eius iter cõtra dei uoluntatẽ fieri prohiberetur. Metuens autem Balam, studuit remeare: sed deus eum confirmauit ut iret præcipiens, ut quicquid eius in mentẽ poneret, hoc illi manifestaret. Et ille quidẽ, cũ hæc dixisset deus, uenit ad Balach. Rege uerò decẽter eum ualde suscipiẽte, petebat, ut ductus ad quendam montiũ, cõsideraret quemadmodũ Hebræorum exercitus esset cõstitutus. Balach autẽ ipse per se deducit prophetam cum regio ministerio in montẽ, qui supra eorum
Numer.23. caput uidebatur existere. Aberat enim ab Hebræorũ castris stadijs sexaginta. Videnscq; eos ille, præcepit, ut septẽ aras rex cõstitueret, & totidem tauros & arietes adduci iuberet. Cumq; rex celerrime ministrasset, ille hæc immolauit holo-
Num.24. causta. Quo facto, cœpit è diuerso benedicere, dicens: Hic populus felix, cui dabit deus multorũ possessionẽ bonorũ, cuius eius auxiliator in omnibus, & præsulẽ prouidẽtia sua ei concedet: ita ut nullum hominũ genus sit, quod nõ uirtutẽ eius & studia iudicet optima, & ab omni malitia segregata. Hæc quoque & uos habebitis, & melioribus filijs relinquetis. Deus quippe uos solos homines intendente, & ubicunq; fucritis, in omni terra sub sole posita feliciores habente. terram uerò in quam uos ipse miserit obtinebitis, seruituram semper filijs uestris, quorumq; gloria cõplebitur omnis terra simul & mare: & sic abundabitis in orbe terrarũ, ut omni terræ habitatores ex uestro genere præbeatis. O admirandũ te atq; beatũ exercitum, qui tantus ex uno patre creatus es. Sed nunc quidẽ uos adhuc paucos Chananæorũ terra suscipiet, sciturí orbẽ rerarum uestrũ fore habitaculum in æternum. Nam multitudo uestra

uestra ita & in insulas dilatabitur, & in omnes terras, sicuti nec cœli numerus est astrorũ. Et cum tanti fueritis, nec ubertatem uobis negabit Deus, in pace omnia bona ministrãdo, et uictoriam atq; potentiã in bello largietur,, & filios inimicorum qui cõtra uos aliqua præsumptione cõtenderint, subiugabit. Non enim ultrà reuertetur aduersarius uester uictor, qui filios suos lætari faciat aut uxores. Tanta uobis fortitudo prouidentia Dei præstabitur. cui grandia minuere uirtus est, & latius augere quæ parua sunt. Talia siquidem ille sua sacratione præferebat: cum non esset in semeipso, sed potius spiritu Dei uinceretur. Balach autẽ contristato & proclamante, eò quòd pactum transcẽderet, qui fuisset à suis amicis magnis muneribus inuitatus: & cũ uenisset pro maledictione hostiũ, laudaret eos, & cunctorũ beatiores ostẽderet: ait ad eum Balaam: O Balach, de cunctis rebus cogitas, & putas in nobis esse de talibus quicquam dicere seu tacere, quando dum nos spiritus Dei præceperit, uoces & uerba quæ ipse uult nihil scitibus nobis emittit. Ego uerò recordor, quomodo tu & Madianitæ supplicantes me huc desiderabiliter adduxistis, & propterea ueni: fuitq; mihi uotiuũ in nullo tuũ desideriũ uiolare. Sed melior est Deus horũ, quã quæ ego tibi præstare credebar. Nimis enim insani sunt, qui prescientiã humanarũ rerum apud semetipsos ita suscipiunt, quatenus nõ ea quæ diuinitas dictat dicãt, quo magis illius uiolentiã faciant uoluntatiEgo siquidẽ hũc exercitũ neq; laudare proposui, nec in quibus bonis genus eorũ Deus habiturus sit aperire: sed deus propitius eis exiens, & festinans eis felicẽ uitam gloriãq; præbere perpetuã, hæc mihi uerba promissionũ taliũ ministrauit. Nunc autẽ quoniã mihi uotũ est tibi præstare & Madianitis, quorum preces me repellere indecens est nimis, ueni rursus aras alias erigamus, & sacrificia proxima prioribus celebre-

mus:si fortè flectere potuero Deũ, ut me permittat hos homines maledictionibus obligare. Cumq; Balach fieri permisset,& secundo sacrificanti nequaquam numen ut Israëlitas maledicereț annuisset:cadens pronus in terram, prædicebat passiones regibus affuturas,& quæcunq; ciuitatibus eximijs erãt euẽtura:quarũ aliquæ quidem nec habitari cõtingeret. Quæ etiã facta sunt:dum hæc tẽporibus priscis per terrã sine per mare usq; ad memoriã meã hominibus euenissent. Et cùm hæc omnia talẽ terminũ exceperint,qualẽ ille prædixit:quilibet conijcere potest,quomodo & in futuro sic erit.quemadmodum præfatus est ille.Balach autẽ indignatus,eo quòd maledicti nõ erant Israëlitæ,remisit Balaã nullo honore muneratum. Ille uerò iam discedẽs & circa transitũ Euphratæ ueniens,& Balach principibusq; Madianitarũ uale dicens,ait. O Balach & Madianitæ præsentes, oportet me & præter uoluntatem Dei uobis præstare cõsiliũ. Hebræorũ quippe genus nulla pestis apprehendit:nec bella,nec aliqua necessitas, nec sterilitas fructuũ terrenorũ, nec alia quælibet eos casu corrũpit. Est enim cura Deo,liberare eos ab omni malo:nullamq; permittere super eos uenire huiusmodi passionẽ,quatenus omnes deperire debeant.Euenient autẽ eis pauca,& ad modicum tẽpus,ex quibus humiliari uidebuntur. Sed deinde intelligent,quia pro timore eis fuerit illa uexatio. Vos autem quandam uictoriã ad breue tempus aduersus eos lucrari desideratis,quod impetrabitis,si hæc quæ moneo feceritis: Filiarum uestrarum speciosas præcipuè uirgines,quibus subdi & deludi castitas posit insipientiũ propter pulchritudinis honestatem,circa eorũ exercitum proximè destinate:& suppliçantibus eorũ iuuenibus,ut earũ amplexibus misceãtur,præcipite.quatenus dum eos cõcupiscẽtia uiderint obligatos,deserant:rogãtibusq; manere eas,nõ primitus annuant,quã eos patrias

patrias leges relinquere iubeant,simul & honorem Dei qui eas posuit eis,& Madianitarũ atq; Moabitarũ colere ritum cogant. Sic enim illis indignabitur Deus. Cũ hæc ille dixisset, abscessit. Madianitæ uerò dũ missent filias suas,sicut ille monuerat, Hebræorum iuuenes decepti sunt pulchritudine puellarũ: & ad earũ colloquia uenientes,rogabant quatenus earum pulchritudine fruerentur,nec cõsuetudinis proximitate recederẽt At illæ libẽter hæc uerba audiẽtes,consenserunt eis,obligantes eos amore suo. Quibus dum cõcupiscentia cressisset,eos illæ cœpere deserere. Dumq; illos angustia de mulierum discessione crudeliter inuasisset,uberrimis fletibus exorabant,ne eos illæ descererẽt,sed futuras uxores & dominas omnium substantiarũ suarũ manere poscebant. Hæc autẽ cum iurisiurandi religione firmabant, Deumq; mediatorẽ in promissione faciebant,flentes,& undiq; semetipsos misericordia dignos mulieribus ostendentes. Illæ uerò dum eos seruitute iam captos esse cognoscerent,& omni uinculo fidei consuetudinis obligatos,eis talia cœperũt edicere: Nobis quidẽ ô fortissimi iuuenes domus paternæ sunt,& bonorum magna possessio,parentumq; & domesticorũ fauor atq; dilectio,nihilq; horum egentes uenimus ad uestrũ alloquiũ,nec quæstum speciosi corporis requirẽtes uestram nobilitatẽ adiuimus:sed uiros bonos & iustos existimãtes,honorare uos xenijs quibus indigetis aduenimus. Nunc uerò quãdo dicitis circa nos habere dilectionẽ,& nostro cõtristari discessu,neq; nos uestras preces abijcimus,sed tantummodo fidẽ uolumus fauoris uestri percipere:per quam nos credere digniss imum iudicamus,ut uestram cõuersationẽ diligentes,uxores esse posimus. Formidamus etenim,ne dũ fueritas satietate nostræ cõsuetudinis adimpleti,deinceps cõtumelijs affectas ad parẽtes nos proprios remittatis. Rogantibus autẽ illis,et ut uellent fidẽ daturos se

pollicentibus,& ob amorẽ in nullo cõtradicentibus, dixerunt illæ: Quoniam hæc quidẽ uobis placent, moribus autẽ & uitæ utimini omnibus aliena: ita ut etiam cibos proprios habeatis, & pocula cũ nullo cõmunia: necesse erit uolentibus uobis habitare nobiscũ, etiã & deos colere nostros: nec erit indicium aliud circa nos uestri fauoris, nisi eosdẽ deos quos nos, adoretis: nullusq; culpabit uos, si terræ ad quam uenistis, eius colatis & numina: utiq; cum dij nostri sint cõmunes omnibus, uester uerò in nullo sit talis. Dicebantq; eis, ut aut quæ essent omnium ea facerent: aut aliã quærerent terrã, in qua possent legibus proprijs cõuersari. Illi autẽ amore earũ deuincti, opinionem illas dicere iudicantes, & semetipsos tradentes uoluptatibus earũ, patria iura trãsgressi sunt: deosq; plurimos iam putantes, & immolare eis lege prouinciæ proponẽtes, cibis etiã extraneis cõgaudebant: & omnes ad libidinẽ mulierũ contra leges proprias insurgebant, ita ut iam per omnẽ exercitũ iuuenes agerent cõtra legẽ, & seditio priore multo peior fieret, cum omnino solẽnitates iam propriæ deperirent. Nondum semel iuuenes mores attigissent extraneos, eos uberius appetebant. Sed & siqui priorũ uirorũ propter uirtutes patrum nobiles erant, cum eis uitio subiacebant. Denicq; Zamarias princeps tribus Symeon, dum haberet Chozabi Madianitidem mulierem, ducis cuiusdam filiã, uiri inter illos nobilis potentis, uxore iubente ante solẽnitates Mosaicas, quod illum magis delectaret, effecit, nõ immolando lege patriã, sed alienigenæ nuptias eligendo. Et dum hæc ita gererentur, Moses metuens, ne quid peius accideret, cõgregans populũ in ecclesia, nullum equidẽ nominatim culpauit, nolens quenquam desperatione deijcere: quia dum laterẽt, poterãt pœnitere. Docebat autem, quomodo nõ agerent digna se, aut suis patribus opportuna, dum libidinem deo præponerent, & ei placentia uiola-

uiolarent: oportere tamen, ut dum adhuc bene eis esset, reuerterentur ad fortitudinẽ: arbitrantes nõ ad uim inferẽdam leges esse positas, sed ad cõcupiscentiã repellendam. Super hæc autem adijciebat non esse rationabile, ut qui casti fuissent in eremo, nunc cõstituti inter bona tanta peccarent: & res quas adepti fuerant per indigentiã, tẽpore ubertatis amitterent. Et ille quidẽ hæc dicens, conabatur emendare iuuenculos, & ad pœnitentiam eorũ quæ gesserant reuocare. Post quem surgẽs Zamarias, ait: Tu quidẽ ô Moses utere legibus, quas ipse posuisti, ex ipsa cõsuetudine eis firmitatẽ attribuẽs: & quoniam iam frequenter castigasti Hebræos, qui nõ bene seducuntur, me in his quæ tyrannicè imperas, non habebis obnoxium. Nõ enim aliud quicquã hactenus sub figmẽto legum & dei, quàm iugum seruitutis nobis inferre machinaris, & tibimet defendere principatũ: auferendo nobis desideriũ, & proprium uiuendi arbitriũ, quod est liberorũ & dominũ non habentium. Crudelior itaq; circa Hebræos tu solus eris Aegyptijs, castigare nos uolens, & secundum leges tibi placitas singulorum uoluntates astringere. Sed multò iustius est, ut tu potius punieris: quãdo ea quæ omnibus indubitanter bene se habere uidentur, solus exterminare contendis, & contra omniũ placita tuam ualere sententiã. Mulierẽ itaq; peregrinã, sicut ais, duxisse me fateor. A me enim audies meos actus sicut à libero. Non enim latere proposui, nec pro me alter delator erit. Et sacrificaui dijs, quibus sacrificãdum nõ iudicatis: iustũ existimans per multos me debere acquirere ueritatem, & nõ uelut sub tyranno uiuere, & omnẽ spem semper ex unius conseruatione pendẽre. Dum hæc autem Zamarias de his quæ & ipse & alij male gesserãt edixisset, populus quidẽ quiescebat fõrmidine futurorũ, legislatorem intendens, nolentẽ illius superbiam ex aduerso litigio prouocare. Metuebat enim, me multi

propter luxuriam uerborum eius imitatores facti, multitudinem perturbarent: & in his quidem dimisere conuentum, sed causa mali potius augebatur. Cumq; Zamarias ex tali causa motus nō fuisset, Phinees uir, & in alijs quidem rebus melior existens multorū iuuenū, & dignitate patrus transcēdens coætaneos uniuersos Eleazari sacerdotis filius & fratris Mosi nepos, dolēs in his quæ gesserat Zamarias, & antequàm per licentiam fortior efficeretur iniuria, opere uolens ultionē inferre, & iniquitatē ne creſceret amplius prohibere: dū adhuc qui hæc arripuerant minimè punirētur, animi simul & corporis sic audacia cōfortatus est, ut nō prius decertare quiesceret, quàm uictoriam in eo facto perciperet. Tunc ad tabernaculum Zamariæ ueniens, ipsum euaginato gladio & Cozabi simul extinxit. Iuuenes autem omnes quibus erat uirtutis amor, & Phinees imitatores esse uidebantur, perimebant eos qui in culpa Zamariæ similes existebant. Multi siquidem iniquè gerentium, horum uirtute perempti sunt, omnesq; pestilentia perierunt, deo illis post hæc immittente languorem. Nam & quicunque eorum conati fuerant, & eum prohibere debuerint, magis ad iniuriam dei eos exacuerant, pariter sunt extincti. Perempti sunt itaq; ex eorum cœtibus, non minus quatuordecim milia uirorū. Hac itaq; causa exaggeratus Moses, ad interitum Madianitarū misit exercitū: de quorum prælio pòst paululū edicemus, narrantes primitus quod reliquimus. Iustum nanq; est, legislatoris uoluntatem nequaquam in hoc fine laude trāsire. Balaā enim (qui petitus fuerat à Madianitis, ut malediceret Hebræis, et hoc quidē cōplere diuina prouidētia non ualuit, sed cōsiliū dedit, quo hostes utētes Hebræorum populū penè cōsumerēt) Moses magnificè nimis honorauit, eius diuinationis uerba probans: cū posset huius gloriam propriā facere, quando nullus qui mendacium arguere

testis extaret. Illi nanq; testimonium reddidit, & eum memoria dignum fecit. Et hæc quidē sicut uoluerint, quicunq; considerent. Moses itaq; pro quibus rebus prædixi, ad terram Madianitarum misit exercitus, ex unaquaq; tribu duodecim milia uirorū eligens, quorum ducem statuit Phinees, cuius feci mus paulò ante memoriā: qui leges custodiuit Hebræorum, & Zamariam transgrediētem eas ipse percußit. Madianitæ uerò uidentes exercitū contra se uenire, & quantus nunquā aduersus eos accesserat congregantes prouinciæ multitudinem, expectabant hostes, & undiq; muniti excipiebant eos. Venientibus autem eis, congreßione facta, Madianitarum ceciderunt multitudo, quæ cōputari non posset, numerumq; trāscenderet. Sed & reges eorū quinq; pariter sunt perempti, quorum nomina erant Eui, & Zur, Rebe, & Ur: Quintus uerò rex est Recem: de cuius cognomine ciuitas in terra Arabum conſtituta, hactenus ab omnibus de nomine regis ædificantis, Arecen uocatur, quæ apud Græcos dicitur Petra. Hostibus itaq; effugatis, Hebræi eorū tenuere prouinciā: multamq; summentes prædā, & possessores cum mulieribus perimentes, solas uirgines reliquerunt. Hoc enim Moses duci Phinees iusserat. Qui reuersus incolumen reduxit exercitum, & prædam ualde copiosam, id est, boues quinquaginta duo milia sexaginta septem, asinos autē sexaginta milia, auri uerò & argēti ua- Num. 31. sa innumeræ multitudinis, quibus utebantur in domo. Nam per longā felicitatem ornatu erāt ualde locupletes. Deductæ sunt autem & uirgines, quasi triginta & duo milia. Moses itaq; diuisa in duas partes præda, alterius quidē quinquagesimam partē Eleazaro dedit & sacerdotibus: Leuitis autē alterius quinquagesimā: reliquā uerò uniuerso populo distribuit. Viuebantq; de cætero ualde feliciter: eratq; eis per uirtutem Num. 27. omnium bonorū copia, nullaq; tristitia eorum uoluptates impedicbat.

pediebat. Moses igitur cùm esset senex, Iesum successorē filiū constituit ad prophetias, & ad militiæ principatum, sicubi necessarium foret, iubēte deo, ut rerum teneret imperium. Iosue autē omni doctrina legū, diuinisq; ministerijs Mose docē-
Num.32. te erat instructus. Inter hæc autē duæ tribus, Gad, & Ruben, & Manasse dimidia, quadrupedū multitudine & omnibus alijs ualde diuites, habentes cōmune consilium, rogabant Mosen, ut eis præcipuè Amorræam concederet, quæ pascuis opima uidebatur. Ille uerò existimās eos timuisse Chananæorum pugnā, & honestam occasionem quasi pro pascuarū diligentia quæsisse, malignos eos appellabat, & turpē occasionem timoris adinuenisse: ipsosq; uelle sine labore delectari, dum omnes adhuc in ærumnis cōsisterent: & terrā ideo quā petierant obtinere uelle, ne de cætero cum eis laborarent, quibus terrā se traditurum deus promiserat trans Iordanem, & aduersas gentes interempturū. Illi uerò conspicientes iratum ducē, & contra se iustissimè prouocatum, repp. ōdentes satisfaciebant, non pro timore periculorū, neq; propter laborū defectum hoc petere: sed ut prædam in opportunis constituentes locis expediti ad certamen & ad bella uenire possent: dicebantq; se præparatos, ut dum possiderēt ciuitates, ad custodiā filiorū & uxorū & facultatis suæ, ubiq; cum exercitu properarent. Porrò Moses, cùm iste sermo placuisset, uocans Eleazarū sacerdotē & Iesum, & ad ultimū uniuersos, cōcessit eis Amorræā, ita ut auxilia conferrēt cognatis suis, donec omnia complerentur. Accipientes itaq; ista conditione prouinciā, & ciuitates fortissimas possidentes, filios, & coniuges, & alia
Num.15. quæcunq; poterāt circumeuntibus impedimentū facere, in eis aptè constituerunt. Aedificauit autē & Moses decē ciuitates, quæ in numero quadraginta octo forent: quarū tres distribuit, ut ad eas qui nolentes facerent homicidiū, confugerent: & usq

et tempus fugæ constituit, habētibus scilicet potestatē cogna- Deut.4.
tis peremptī occidere homicidā, si eū extra terminos ciuitatis ad quā fugerat, inuenirent, quod nulli alij permissum est perpetrare. Hæ siquidem ciuitates fugacibus distributæ sunt: Bosor quidē in Arabiæ finibus: Arimnā autē in terra Galaadinorū: Gaulalim uerò in Batalitide regione. Cūq; etiā Chananæorū terrā obtinerēt, tres alias ciuitates inter urbes Leuitarū Moses fabricandas ad habitaculū fugacīū delegauit. Moses autē adeuntibus eū maioribus natu tribus Manasse: & dicentibus uirū insignē tribuū fuisse defunctū nomine Orophatim: & filios quidē masculos non reliquisse sed filias: & consulentibus si earū fuisset hæreditas, aut siquidē aliquos de tribu sua ducerent, cū hæreditate ad eos irent: si uerò ex alia tribu alicui nuberent, hæreditatē in paterna tribu relinquerēt, tunc manere uniuscuiusq; hæreditatem in propria tribu constituit.

Moses predicens se moriturum, statuit populo uarias leges. Tandem ab hominibus & eorum conspectu clara circundatus nube sublatus est. CAPVT VI.

CVm uerò iam quadraginta anni minus triginta diebus implerentur, Moses ecclesiam congregans ad Iordanē, ubi Deut.4.
nunc ciuitas est Abila: locusq; palmarū, cōueniente uniuerso populo, ita locutus est: O uiri cōmilitones, & sicut Deo placuit, calamitatis longæ participes, centum uiginti annis senectute confectum oportet me ab hac uita discedere. In his uerò quæ gerenda sunt trans Iordanē, iam non ero uester adiutor, neq; pugnabo uobiscū, à Deo prohibitus. Iustū tamen credidi, neq; nunc meā deponere pro uestra felicitate curam, sed propriam iudicare uestræ ubertatis adeptionē, & memoriā meā in abundantia bonorū referre uestrorum. Nunc igitur explanans, quēadmodū uos felices eritis, uestris filijs bonorū uestrorum relicturi possessionē, ab hac uita discedo: dignusq; sum, ut mihi

Universidad de Deusto
Biblioteca

mihi fides habeatur, & propter priſtinas uirtutes, et eò quòd animæ ad uitæ huius terminum uenientes, cum omni loquantur integritate. O filij Iſraël, cunctis hominibus cauſa bonæ poſſeßionis propitius Deus eſt. Hic enim ſolus dignus hoc tribuere, & auferre in ſe delinquẽtibus poteſt: cui uos exhibere, quales uos ipſe uult eſſe, ſimul & ego uoluntatẽ eius ſciens, aperte uos moneo. Non enim eritis beatißimi, & in omnibus imitabiles aut felices, ſi aliquando ex illius mandatis ceſſaueritis. Poſſeßio nanq; bonorum, quam nunc tenetis, firma manebit: & præſentium rerum celerrimã ſecuritatem habebitis, ſi ſolummodo quæ uos Deus uult ſequi, his obediatis, & neque legum alienarũ ordinem præponatis: neq; pietatem, quã nunc circa Deũ geritis ſpernentes, ad modũ alienũ conuertamini. Hæc autem agentes, fortißimi cunctorum eritis bella ferre, et inimicorũ nulli ſuccumbere. Deo enim uobis auxiliatore præſente, cunctos uos poſtponere rationis eſt: præmia ſiquidem magna uirtutis uobis ſunt poſita, quæ omni uita poßidentis. Virtus etenim primitus bonarum cauſarum eſt præmium, deinceps etiam aliarum rerum præſtat augmentum: ita, ut dum inter uos ea uſi fueritis, magnam uobis conſirat uitam, & inter alienigenas glorioſos efficiat, & apud poſteros emineſ oſtendat. Hæc itaq; poteritis adipiſci, ſi legibus quas dictauit mihi Deo conſtitui obediatis, eaſq; cuſtodiatis, & earũ ſapientiam meditemini. Ego autẽ diſcedo gaudens in ueſtris bonis, commendans uos caſtitati legis, & bonæ conuerſationis ornatui, uirtutibuſq; ducum, qui prouidentiam ueſtræ utilitatis exhibebunt: Deus autem qui hactenus ueſtri præſul extitit, pro cuius uoluntate & ego uobis utilis fui, non uſq; ad præſens ſtare faciet prouidentiam ſuam: ſed quanto tempore ipſũ uolueritis eum habere patrocinantem, in uirtutis ſtudijs permanentes, tanto præſidium eius habebitis. Conſilia nanq; uobis

bis præbebunt optima, quæ ſequentes, felices eritis, pontifex Eleazarus & Ieſus, necnõ & ſeniores, & principes tribuũ, quos audire uos conuenit: ſcientes, quoniam omnes qui bene ſub principe conſiſtunt, & principatum tenere, & libertati præeſſe poſſunt: nec indignemini in his, quæ uos agere duces ueſtri popoſcerint. Non etenim, ut benefacientibus iniuriam faciatis, in hoc fiduciam ponetis: quod de cætero declinantes, meliores cauſas habebitis: nec huiuſmodi iram aliquando ſumatis, quali circa me uti ſepius præſumpſiſtis. Noſtis enim quia frequenter peiora à uobis, quàm ab hoſtibus mortis pericula ſuſtinui. Et hæc non opprobans uobis dico; non enim in exitu uitæ dolentes contra me relinquere uolens, hæc ad memoriam reuoco, quando nec tempore quo hæc patiebar, iratus agnoſcor: ſed ut de futuro à talibus temperetis, & in nullo ueſtris præſulibus iniuriã propter diuitias faciatis: quæ uobis Iordanem tranſeuntibus & Chananæam obtinentibus, affluenter aduenięt. Nam ſi per eas fueritis contemptores effecti, & uirtutem, deuotionemq; perdideritis, quam circa Deum geritis, cum primitus habebitis inimicum: & terram quam armis obtinuiſtis, iterum cum magnis opprobrijs amittetis: totumq; diſperſi per orbem, ueſtro ſeruitio omnem terram & mare complebitis: eritq; uobis, dum horum omnium experti fueritis, inutilis iam pœnitentia & memoria legum non ſeruatarũ. Vnde ſi uultis hæc apud uos permanere, dum hoſtibus præualueritis, nullum relinquatis ex eis, ſed omnes perire decernite: ne uiuentibus eis illorum ſtudia deguſtantes, à conuerſatione paterna recedatis. Sed & aras & lucos & templa quæcunq; habuerint, deſtruenda cõmoneo, & genius & memoriam eorum igni conſumi. Sic etenim bonorum ueſtrorum uobis erit firma ſecuritas. Ne uerò per ignorantiam melioris rei natura ueſtra ad peiora declinet, & leges

Deute. 7. & 11.

uobis

uobis dictante mihi Deo composui,& ordinem bonæ conuer
sationis institui,cuius seruantes ornatum felicissimi eritis o
mnium rerum. Hæc dicens,dedit eis in libro leges,& conuer
sationis modum ibi conscriptum. Illi uerò flebant,& multum
querebantur ducem, memoriã periculorũ habentes,& quã
pro eorum salute gessisset:desperantes etiam de futuris,quã
nullus eis princeps similis foret,minusq; iam Deum sui prote
dere credentes,eò quòd Moses eum potius exorasset. Tunc
eorum quæ in deserto ei cum ira locuti fuerant,pœnitentiam
agẽtes ingemiscebãt:ita ut omnis populus in lachrymas pro
rumperet:& plus quàm sermone dici potest gemitus cum do
lore proferret. Moses autem cõsolabatur eos:& licet dignas
multis esse lachrymis uideretur,tamen amouebat eos à fletu,
utq; magna uterentur cõuersatione poscebat. Tunc ergo con
uentus ita dimissus est. Volo autem conuersationẽ primitus di
cere Mosen,eiusq; dignitatis uirtutes exponere,ut per hæc
legentes agnoscant,qualia initia nostri habuere maiores,& q
sic ad aliarum rerum uenire narrationem. Scripta sunt autem
hæc omnia sicut ille reliquit,nihil nobis adijcientibus ad or
natum,quod à Mose relictum non est. Hoc tantum placuit no
bis modò nouitatis inducere,ut secundum genus nobis singula
disponantur:dispersa nanque ab illo in scriptis relicta sunt,
quemadmodum Deum in singulis quibusq; cõsuluit. Propter
ea nanq; necessarium iudicaui hæc prædicere,ne qua nobis à
cõtribulibus hanc scripturam legentibus quæstio generetur.
Hic autem est ordo legum in nostra conuersatione compe
tium. Quas autem nobis cõmuniter ad alterutros derelique
has de moribus & causis explanare & referre distuli: quod
adiuuante Deo pòst nobis insinuare propositum est. Aiũt enim
Dum Chananæorũ terrã possederitis,& ad usum bonorũ ua
caueritis,& ciuitates iam ædificare cœperitis,ea facientes
quæ

quæ deo placita sunt,firmissimum pignus felicitatis habebitis:
sit una uobis ciuitas sacra in terra Chananæorũ in loco opti
mo,& uirtute præclaro,quancunq; deus sibi per prophetam
elegerit:& templum in ea sit unum,& altare unum ex lapi
dibus non manu dolatis,sed passim iacentibus,qui dealbati
erunt,& ad decorem,& ad uidendum ualde purissimi: ascen
sus autem ad eum sit non per gradus. In alia uerò ciuitate nec
altare,nec templum sit. Deus enim unus,& genus Hebræorũ
est unũ. Qui uerò blasphemauerit deũ,lapidatus,suspẽdatur
per diẽ,& sine honore,turpiterq; sepeliatur. Conueniãt autẽ
in ciuitatẽ,in qua templum constituunt, ter in anno, à finibus Deut.16.
terræ,quam Hebræi tenuerint,quatenus deo & pro his quæ
possident,gratias referant,& de futuris preces effundant,&
conueniẽtes ad inuicem tunc epulantes amici sint. Bonum est
enim,ut semetipsos alterutrum contribules non ignorent,sed
sua studia sibi communicent. Hoc autem eis ex hac societate
proueniet,ut & aspectu & loquela memoriã sui semper obti
neãt. Si enim alterutris impermixti sint, extranei sibimet pu
tabuntur. Sit autem & decima exceptio frugũ uobis, præ- Deut.18.
ter eam,quam distribuit dominus sacerdotibus & Leuitis da
ri: quæ uendatur quidem per prouincias,& ad epulas minis
tretur,& hostias,quæ in sacra urbe sunt celebrandæ. Iustũ
est enim ex his,quæ de terra nascuntur, quam deus possidere
uobis cõcesserit,ut ad honorem eius qui hæc tribuit,perfruan
tur. ex mercede mulieris fornicariæ non sunt sacrificia cele
branda. Nunquàm enim ex his quæ de cõtumelia procedunt,
diuinitas delectatur. nihil enim confusione corporũ peius est.
Similiter autem siquis pro coitu canis,aut uenatici aut custo
dis gregum,mercedem acceperit, nunquam exinde deo sacri
ficandum est. Nullus blasphemet eos, quos alius ciuitatis esse
putarint. Sacra peregrina non esse furanda, neq; æs denomina
tum

tum alicui deo, sumendum. Nullus uestrum texta ex lana & lino tunica uestiatur. Hæc enim solummodo sacerdotibus est
Deut.22. cõcessa. Conueniẽte uerò multitudine in urbe sacra ad immolandũ, post septẽ annos instante festiuitate, quæ uocatur scenopegia, id est, tabernaculorũ defixio, summus sacerdos stans in excelso tribunali, unde possit audiri, leges omnibus legat: &
Deut.11. neq; uxor, neq; filij audire prohibeantur, sed neq; serui. Bonum est enim, ut animabus inscriptæ leges, etiã memoria conseruentur, qua nunquàm deleri possint. Sic ergo neque peccabunt, non ualentes dicere, quòd decreta legũ ignorare uidentur. Leges enim multam habebunt contra peccantes audaciã, utiq; prædicentes eis, quæ sint passuri delinquẽtes, & animabus eorum inscribentes, quæ præcipiunt per auditum, quatenus omnino in interioribus eorũ consistat uoluntas legum: in qua cùm deficiunt, autores ipsi suæ læsionis existunt. Discant etiam pueri primum legem, quæ est doctrina optima, & causa felicitatis eximia.
Deut.6. Secũdo autem per singulos dies, mani & uespere testificãda sunt dona dei, quæ libertatis de terra Aegyptiaca concessit. Iusta est enim naturaliter gratiarũ actio, quæ refertur & pro compensatione rerum iam factarum, & pro inuitatione futurarum. Inscribenda uerò & in iannis domorum, in quibus eis deus benefecerit, & brachijs singula quæq; declaranda, quæ uirtutem dei ualeant designare, & fauorẽ eius circa eos ostendere, quatenus undiq; circa eos illuceat dei fauor. Principes autẽ sint in unaquaq; ciuitate uiri septem, & uirtute, & iustitiæ studio sint eximij: unicuiq; uerò principatui duo uiri ministri præbeãtur ex tribu Leuitarũ. In omni autẽ honore qui in urbibus iudicare constituti fuerint, habeatur, ita ut illis præsentibus neq; blasphemare, neq; asperè agere liceat aliquibus: sic utiq; respicientibus pudorẽ dignorum hominum, tanquam si deum in illis cõtemnere uideantur. Iudices

dices autem puri potestatem habeant pronuntiandi, quodcunq; uidetur eis, nisi forte pecunias eos quilibet accepisse pro iudicij diuersitate demõstret, aut aliam causam proferat, per quam eos non bene iudicasse conuincat. Non enim lucrum attendentes aut dignitatem, conuenit iudicare, sed iustitiã rebus omnibus præponentes. Nam hoc non agens, deum quilibet contemnere putatur, eumq; infirmiorẽ credere quàm illos, quibus contra iustitiam timore potestatis sententia propria præstare cõtendit. Dei enim uirtus, iustitia est. Quisquis enim præstat eis, qui aut non iuste quærunt aliquid, aut nõ iuste in dignitate sunt constituti, illos potius deo potiores facit. Si uerò iudices non intelligunt de rebus sibi creditis iudicare, quando multa talia solent hominibus prouenire, integram causam in urbem sacram remittant: & cõuenientes pontifex & propheta & seniores, quæ eis uidentur iusta, pronuncient. Vni testi nõ credatur, sed tribus, aut ad ultimum duobus, quorum testimonium uerum faciat uita prior. Mulierum testimoniũ nequaquam recipiendum propter leuitatẽ, & procacitatẽ generis earũ. Sed neq; serui testimoniũ perhibeãt propter ignobilitatẽ animi: quos aut propter lucrum, aut propter timorem ueri simile potest credi nõ posse uerè testari. Si quis autẽ falsè Deut 19.
testatus est, conuictus ea patiatur, quæ passurus esset is, cõtra quem testimonium dixit. Si homicidio facto in aliqua urbe non inueniatur is qui fecit, ne in suspicione sit aliquis, quasi hoc per odium perpetrauerit, quæratur quidẽ homicida cum multo studio: quinetiã de eo nuntiando proponantur edicta.
Cum uerò nullus eum nuntiauerit, principes ciuitatum uici- Deut.21.
narum regionis illius, in qua cædes facta est, & seniores conuenientes metiantur à loco, ubi iacet mortuus, regionem: & pars quæ fuerit uicinior ciuitati, populi huius, emẽtes uitulã, & deferentes ad uallem, & ad locum inutilẽ aratro, & plan-

tationibus, incidant ceruicem bouis: & sumentes aquam lauent manus suas super caput bouis sacerdotes, simul et Leuitæ & seniores illius ciuitatis, & exclament ab homicidio mundas se manus habere: & neq; gessisse, neq; factori communicare: & inuocent deum sibi propitiũ fore, & nunquam tam malã passionem in illa terra contingere. Optima est, inquit, huiusmodi dispositio, & conuersatio talis: nec uobis alterius reipublicæ sit affectus, sed hanc diligite, dominas leges habẽtes, & secundum eas omnia facientes. Satis enim est, ut deus sit uester princeps. Si autem fuerit uobis regis amor, sit equidem tributis, sitq; ei iustitiæ prouidẽtia semper, & uirtutis alterius magnitudo. Sciat autem is legibus atque deo pluriman inesse sapientiam, nihilq; gerat præter pontificis seniorumq; sententiam: nec multas nuptias usurpet: neq; abundantiam sectetur pecuniarum, nec ornatus equorum: quibus rebus sibi collatis, ultra leges superbus erit. Prohibeatur autem etiam si quis horũ studiũ habuerit, fieri ultra modum uestræ utilitatis potentior. Terminos terræ moueri non liceat, nec proprias nec alienæ, per quos uobis seruabitur pax: sed habeantur semi in æternum positi, sicut diuina sententia, tanquam pacis & seditionibus ex hoc oriũdis, dum accedere ultra terminos auari uoluerint. Nam neque procul est, ut transcendat legem qui terminos uoluerit permutare. Qui in terra plantauerit, si ante quartum annum fŏlia fructumq; attulerit, neq; deo ex hoc primitias offerat, nec ipse comedat. Non enim secundum tempus hoc illatũ est, dum naturæ præter tempus uim fecisse uidcatur. Vnde hoc neq; deo, neque proprio domino competit ad edendum. Quarto uerò anno uindemiam, & omne quod nascitur (tunc enim maturum est) colligẽs, ad sacram deportet urbem: & cum decimis aliarum frugum expendat, cũ amicis proprijs epulando, & cum pupillis & uiduis. Quinto autem

Deut.17.

Deut.19.

Leuit.25.

tem anno sit dominus, ut quæ fuerint nata fructificet. Qui terram uineis plantat, non seminet eam: sat enim est hoc, hanc enutrire germẽ, & laboribus aratri esse priuatam. Bobus terra aranda est, & nulla eum eis altera animalia iungẽda sunt: sed proprium hoc genus sit ad arandum. Semina uerò sint munda, & impermixta: & nõ duobus aut tribus generibus se minctur. Non enim communione dissimilium natura lætatur. Neq; iumenta permiscentur, quæcũq; cognata non sunt. Metuebat enim tunc legislator, ne per hoc iniuria trasiret ad homines, initium à minoribus & turpibus primo sumens. Nihil enim huiusmodi debet esse licitum, ex quo per similitudinem conuersio, quædam in communibus rebus habere possit accessum. Quapropter de rebus uilibus leges negligentiã non habuerunt, scientes omnibus prouidere, ne in aliquo uiderẽtur esse culpabiles. Metentes, inquit, & manipulos colligẽtes, non omnẽ decet messem excutere: sed relinquere aliquos manipulos, qui sint egentibus alimentum. Similiter autem & de uineis racemusculos pauperibus relinquendos, & oliuarum quendam fructum reseruandum colligentibus, & eseam propriam non habentibus. Non enim tanta abundantia ex nimia colligendi diligentia dominis utilis erit, quãta gratia ex indigentium satietate proueniet. Tunc diuinitus terram ad illationem fructuum proniorem efficiet, eorum qui non suæ tantummodo utilitati prospiciunt, sed etiam pro aliorum cibo cogitare noscuntur. Sed neq; boum ora dum spicas terunt in area, sunt liganda. Non enim iustum est, ut qui simul laborauerunt in fructu, & circa natiuitatem eius fatigati sunt, participare prohibeantur. Neq; poma matura contingere iter agentes arcendi sunt, sed tanquã de proprijs eos debent permittere satiari, siue prouinciales sint, siue peregrini: & cũ gaudio præbendum est eis ad comedẽdum: portare uerò nihil liceat. Neq;

Deut.22.

Deut.24.

Deut.25.

uindemiantes ex his quæ ad torcular portantur, gustare prohibeant sibimet occurrentes. Iniustum est enim bona quæ Deo uoluntate ad uiuendum data sunt, inuidere desiderantibus ea comedere: dum pomum sit in maturitate sicut Deo placuit, & mox abire festinet. Et licet aliqui per uerecundiam contingere non presumant, rogantes eos, cum sint quidem Israëlitæ tanquam socij, & propter cognationem pariter domuni, et ex alio loco uenientes, & ut munera suscipiant deprecãdi sunt, quæ Deus eos uidere cõcessit. Damna siquidem iudicanda nõ sunt, quæcunq; per benignitatem transeuntibus conferuntur: quando Deus ubertatem bonorum præstat hominibus: non ut utantur soli, sed etiam alijs largiantur: uolens hoc modo fauorem suum circa Israëliticum populum, & felicitatis eorum administrationem alijs apparere. cum eos suam abundantiam alijs participare præcepit. Qui uerò præter hæc fecerit, quadraginta minus una plagas habena publica accipere iubetur, & liberum pœnam hanc turpissimam sustinere: quia alterius lucro seruit, fecit iniuriã dignitati. Bene, inquit, uobis erit expertis ærumnarum Aegyptiarum atq; deserti, si habeatis earum eorum, qui nunc in similibus constituti sunt: & adepti libertatis ex misericordia & prouidẽtia Dei, easdẽ similiter egentibus diuidatis. Super decimas autem duas quas annis singulis prædixi celebrandas, aliam quidem Leuitis, alteram uero ad epulationes, tertiam quoq; per annũ tertium expedit fieri ad distributionem inopum, mulierumq; uiduarum & infantum pupillorum. Germina quoq; quæcunq; prius nasci contingit, ad templũ perferant: ex pro terra hæc proferente, quæ eis præstitit possidere, Deũ benedicentes, sacrificiaq; quæ leges eos offerre iubent celebrantes, horum primitias sacerdotibus templi distribuant. Cum uerò hæc quilibet impleuerit, et omnes decimas unà cum primitijs, quas Leuitis ad epulãdum dari mos est, obtulerit, discessurus domum stans è diuerso templi gratias quidem agat Deo, qui eos ab Aegyptiorũ iniuria liberauit: terraq; eis magna frui mulaq; concessit testimoniumq; perhibeat, quia decimas secundũ leges Mosi obtulit: exoretq; Deũ sibi propitiũ & placidum semper esse, & cõmuniter cum Hebræis omnibus permanere: utq; seruet bona quæ dedit eis, & addat quæcunque donare potest. Vxores autem ducant nubili iam tempore uirgines liberæ, bonis parentibus procreatas. Qui uerò uirginem ducturus non est, ei non iungatur quam discedere suasit ab alio, neque contristet priorem maritum eius. Ancillas liberi non ducant uxores, nec si per amorem ad hoc aliqui compellantur. Concupiscentiam nanq; retinere decorum est, & congruum liberæ dignitati. Sed neq; fornicariæ sequendæ sunt nuptiæ, pro quibus corporis iniurijs nuptiales hostias non suscipit summa diuinitas. Sic itaq; prudentia filiorũ erit libera, & ad rectitudinis uirtutem præparata, si nõ fuerint de turpibus nuptijs. neq; de concupiscentia non legitime conuenientium procreati. Si quis uelut uirginem desponderit, deinde non eam talem inueniat, cautam dicturus, ipse quidem accuset utens ad probationem documentis suis: respondeat autem puellæ pater aut frater, uel quicũq; post eos genere uicinior esse monstratur: & dum iudicatum fuerit puellam non esse culpabilem, cum accusatore permaneat, nullam habente uiro ulterius potestatem dimittendi eã, nisi magnæ causæ præcesserint, & contra quas nec respondere possit. Is uerò qui audaciter aut petulanter causam puellæ utij & derogationis intulerit, multacõdemnetur quadraginta minus una plagarum, & quinquaginta siclos patri dare cogatur. Si uerò conuicerit puellã fuisse corruptã, siquidem popularis sit, eò quòd caste uirginitatẽ usq; ad legitimas nuptias non seruauerit, lapidetur: si uerò de sacerdote sit na-

Deut. 26.

Deut. 24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta,uiua protinus concremetur. Si quis duas uxores habuerit, & alia quidem in honore magno fuerit & fauore, aut propter pulchritudinẽ & amorem, aut ob aliã causam: altera uerò in minori apud eum parte consistat: si ex dilecta filius, ei sit iunior illo qui ex alia procreatus est, petat propter patris fauorem quem circa matrem habet, priuilegia senioris: quibus duplicem substantiæ paternæ partem accipiat, sicut in legibus definitum est, non ei concedatur. Iniustum nanq; est, ut qui natiuitate senior est, eò quòd minus mater eius à patre diligatur, debita parte fraudetur. Qui puellam corruperit alicui desponsatam, si quidem suadens ei, & ad corruptionẽ sibi consentientem habuerit, cum ea moriatur. Maligni enim sunt utriq; ille quidem, eò quòd turpitudinem puellam uoluntarie sustinere suaserit, et nuptijs liberis hæc mala præferre coegerit: illa uerò, quòd. semetipsam propter libidinem propriam aut propter lucrũ ad contumeliã persuasa præbuerit. Si uerò alicubi eam solã inueniens nullo adiutore præsente comprehenderit, solus ipse moriatur. Qui uirginẽ corruperit nondum alicui desponsatam, ipse eam ducat uxorẽ. Si uerò patri puellæ nõ placeat, ut ducat eam, quinquaginta sicles pretium solui iniuriæ. Ab uxore copulata sibi uolẽs quicunq; discingi propter quascũq; causas, quæ multis modis hominibus proueniunt noscuntur, ex scripto, quòd nunquam cum ea cõeuniat, cõmorabitur, promittat. Sic enim habebit potestatẽ aliæ copulari: nã prius illa alteri iungi non potest. Si autem & illo moriente uoluerit eam prior uir recipere, non ei liceat. Quæ si sine filijs fuerit à marito derelicta, frater illius eam accipiat: & natũ filiũ suo fratris nomine uocans, hæreditatis suæ nutriat successorem. Hoc enim & publicis utilitatibus proderit, domibus minime destitutis, & cognatis possunt substantiæ cõseruari & mulieribus releuatio calamitatis auferri: quando priorum maritorũ proximis

Deute.21.

Deut.22.

ximis coniunguntur. Si uerò noluerit eam ducere frater, ueniens mulier illa apud seniores testimonium huius rei perhibeat: quia uolentem eam domi manere, & filiũ ex eo habere, non susçipit, iniuriã faciens fratris defuncti memoriæ. Requirẽtibus uerò senioribus, pro qua causa nuptijs eius abstineat, siue maximam causam siue paruam dixerit, ad hoc ueniẽdum est, ut soluens uxor fratris caligulas illius uiri, & expuens in faciem eius dicat, hoc dignum esse ab ea pati, iniuriam defuncti memoriæ facientem. Et ille quidem à senioribus abscedat, hoc obprobriũ habens omni tempore uitæ suæ: illa uerò si uoluerit, alij cuilibet se petentium nubat. Si quis captiuam ceperit uirginẽ, siue iam nuptam uolens ei copulari, non primitus liceat eius cubile cõmunionemq; cõtingere, antequam illa radens caput suum & lugubre schema percipiens, parentes defleat & amicos, quos in bello perdiderit: quatenus de eorũ tristitia satiata, sic deinceps ad epulas cõuertatur & nuptias. Bonũ est enim & iustũ acceptaro, de qua filium habiturus est, ut eius satisfaciat uoluntati: & nõ tantummodo libidinem sequens propriã, quod uxori futuræ charum posit esse contemnat. Triginta uerò in luctu diebus expletis (sufficiũt enim isti dies sapientibus ad lachrymas amatorũ) tunc procedat ad nuptias. Si uerò cupiditate plenus, habere eã contemnat uxorẽ, ad seruitiũ eam deducere nõ habeat potestatem: sed ubicunq; uoluerit mulier ire, discedat, hanc libertatem habens. Quicunq; uerò iuuenum contẽnunt parentes suos, & eis honorẽ non præbent, aut propter uerecundiam, aut propter insipientiam iniuriam facientes eis, primum quidẽ sermonibus eos moneant ipsi parentes (sufficiũt enim ad hæc huiusmodi iudices) dicentes nõ se propter delectatione fuisse coitu naturali permixtos, neq; pro augmento pecuniarum, dum essent facultates parenti utrique communes: sed ut ipsi filios haberent, qui

Deut.21.

eos in senectute gubernarent, & quibus egerent per eos haberent: quod dum cum gratia fiet, deo præcipue charum est. Adiciant etiam hæc uerba, dicētes, Fouētes studio magno nutriuimus, nulliq; rei pepercimus, quæ ad salutē tuam tenderet, & utilitatem optimæ tibi eruditionis afferret: nunc autē quoniam decet ueniam tribui iuuenum delictis, monemus te: resipisce, in quocunq; pro nostra exhonoratione minor inuentus es, & ad modum temperamenti cōuertere: sciens etiam deum ea quæ cōtra parentes præsumūtur, nimis ingrate ferre: quoniam & ipse totius humani generis pater est, & unà cum illis exhonorari uidetur, qui eandē appellationem habere noscuntur. Indignum ergo est à filijs suis hæc sustinere, cum & lex talium sit ultrix ineuitabilis, cuius te fili experimentū sumere non optamus. Et si in his uerbis iuuenum temperetur audacia, ab obprobrijs liberantur, quæ ex ignorantia prouenitū. Sic enim & legislator bonus inuenietur, & patres felices erunt: non uidentes nec filium puniri, nec filiam. Cui uerò parentū sermones atq; doctrina propter intemperantiam suam pro nihilo esse uidebuntur, sine pacis fœdere inimicas sibi faciet leges, cum frequentibus cōtra parentes præsumptionibus incitatur. Is enim, inquit, eiectus extra urbem, sequēte multitudine, lignoq; suspensus, & permanens totā die ad uisionem cunctorum, nocte sepeliatur: sicut & alij, qui quocunq; modo perimi legibus, decernuntur. Sepeliantur autem & hostes: & nullus mortuus expers iaceat sepulturæ, soluens pœnam ultra iustitiam. Nulli uerò Hebræorum ad usuras liceat fœnerare, neq; cibum, neq; potum. Non enim iustum est à contribule reditus sustinere, sed solatiū utilitatis eius lucrū esse decernere, & gratiarum actionem, & recōpensationem à deo referendā pro benignitate sufficere. Qui uerò acceperint siue pecuniam, siue quoscūq; fructus siccos uel humidos, reminiscētes deum, hæc

Deut. 23.

hæc cum dilectione restituāt, tanquam reponētes in propriis loculis, & iterū cum opus fuerit, hæc tollētes. Qui uerò circa redditionem impudentes extiterint, non in domos eorum est introeundum, pignusq; sumēdum, antequàm ex hoc causa dicatur. Pignus enim à foris sumendum est: & ei debitor per se porrare debet, nihil resistens ei, qui cum auxilo legis ad eum uenit. Si quidē idoneus sit cui pignus ablatum est teneat illud creditor, quoadusq; restituat, quod debetur: si uerò pauper est, restituat antequā sol occumbat, & maximè si uestis sit in pignore constituta, ita ut eam habeat ad soporē: quando naturaliter pauperū deus misereatur. Mola uerò & uasa ei cō- Deut. 24.
grua non sunt accipienda pro pignore, ne instrumētis necessarijs ad ciborū alimenta priuentur, & pro egestate peßimum aliquid patiantur. In furto hominis, pœna sit mortis: qui uerò aurum aut argētum abstulerit, condemnetur in duplum. Qui iumentū rapuerit, damno quadrupli cōdemnetur, præter bouem purum: hoc enim quincuplum soluat. Qui uerò ad soluēda multa fuerit inops, sit seruus eorum, quibus est condemnatus. Si quis fuerit cōtribuli uēditus, sex annis seruiat: septimo autem liber abscedat. Si uerò filio ei ex ancilla nato apud emptorem, propter affectū eius ex familiaritatis dilectione seruire uoluerit, instante anno iubileo, qui est quinquagesimus, liber efficiatur cum uxore simul & filijs. Si quis autem au- Deut. 22.
rum uel argentū per uiam inuenerit, quærat eum qui perdidit, præconemq; mittēs, in quo eum loco inuenit, restituat: & ex alieno damno nō bonam utilitatem esse decernat. Similiter autem & de pecudibus, quæcunq; in deserto errare comperit, non inuento repentè domino, apud se reseruet: testem habens deum in his, quod noluit aliena lucrari. Nulli liceat pertransire, cum iumentum alicuius tempestate fatigatū in luto uiderit cecidisse, sed alleuet illud, & proprio adiuuādo labore

bore, ei adiutor existat. Vias autem ignorantibus demonstrandas, & non risum aucupantes de eorum errore alienis utilitatibus liceat impedire. Nemo blasphemet absentē. Percussus in lite quis, ubi non est ferrum, repentè mactetur: idem patiente eo qui percussit, quod fecit. Si uerò portatus ad domum propriā qui percussus est, ægrotet diebus multis, deinde moriatur, sit innocēs qui percussit. Sanato autem illo, & multas expensas in ægritudine faciente, restituat uniuersa percussor, quæcunq; in uulneris sanandi tempus expendit, & quæcunq; medicis erogauit. Qui mulierem prægnantem calce percusserit, si quidem abortiuum fecerit mulier, pecuniis à iudicibus condemnetur, tanquam per corruptionē uentris augmentum plebis faciens detrimentum. Dentur autem & uiro mulieris ab eo pecuniæ. Moriente autem ea ex ea plaga, & ipse moriatur: animamq; pro anima censente lege ponendam.

Venenum neq; mortiferum, neq; quod ad alias sit utile lesiones, ullus Israelitarū habeat. Si uerò inueniatur quispiam hoc possidere, moriatur: hoc patiens, quòd erāt toleraturi illa contra quos uenenum probatur esse cōfectum. Qui excæcauerit quenquam, similia patiatur: priuetur, quo priuauerit alios: nisi fortè pecunias accipere uoluerit qui excæcatus est. Leges etiam illi dant licētiam, qui passus est, æstimare casum passionis suæ: & cōcedētes sunt, si seuerior esse uoluerit. Bouem cornu percutientem dominus interficiat. Si uerò aliquem interficiat percutiēs taurus, ipse quidem lapidatus moriatur, & neq; ad cibum utilis habeatur. Si uerò culpabilis etiam approbetur dominus, præsciis eius naturæ, nec cauens, & ipse moriatur: tanquam ipse eius qui à boue peremptus est, auctor mortis extiterit. Si uerò seruū uel ancillam bos perimat, ipse quidem lapidetur: triginta uerò siclos eius domino, lapidatā dominus dare damnetur. Bos autem si à boue percussus mortuus

tuus fuerit, uendatur & qui mortuus est, & qui percussit, & pretium amborum eorum domini sibi distribuant. Qui puteum, siue lacum effodiunt, diligentiam habeant, ut tabularū illic faciant tegumentum: non ut aliqui haurire prohibeātur, sed ut nullum sit ibi cadendi periculū. Et si in huiusmodi profunditatem nō clausam incidens iumentum alicuius moriatur, eius pretium domino proprio soluendum. Circundanda est quoq; macerià in puteis, siue lacubus, quæ pro muro sit, quatenus non sinat illic deuolutos extingui. Depositum si quis acceperit, tanquam rem sacram, aut diuinam ita custodiat: nullaq; fraudare creditorem studeat, neque uir, neq; mulier, nec si immensam auri lucraturus sit quantitatem: spernens quasi nullus sit, qui eum posit arguere. Generaliter itaq; conuenit, unūquenq; suam conscientiā scientem bene agere: & testimonio suo sibi sufficientem uniuersa gerere, quæ ab alijs possint laudis præmia condonare, & maxime respicientem ad Deū, quem nullus malignorū latere potest. Si uerò nihil agens dolose perdiderit, cui creditum est depositum, ueniens ad septem iudices, iuret Deum, quòd neque eius consilio uel malitia perijt, neque aliqua rei perditæ parte sit usus: & inculpabilis tunc abscedat. Si uerò uel in aliqua parte usus fuerit, rem sibi creditam ipse perdat: etiam uniuersa & quæcunque accepit, reddere condemnetur. Sicut autem de rebus depositis sancitum est, ita & si quis mercedem fraudet operantium corporibus suis, habeatur odibilis. Vnde non est fraudanda uiri pauperis merces: scientibus uniuersis, quòd pro terra alijsq; possessionibus ei Deus hoc præbuit. Sed neque differenda solutio est, sed sub die præbenda: tanquam nolente Deo fraudari quenquam usu laboris sui. Pro iniustitia patrum non debere filios puniri, sed propter suam potius uirtutem eis misericordia præbenda est, non læsio, quòd filij pessimorum fuere

Exod. 21.

Deut. 24.

fuere patrum: neq; odio habendi sunt ab iniquis nati. Sed neq; patribus filiorum sunt repẽsanda peccata, cum multa iuuenes extra nostram doctrinã sibimet arrogent per superbiam, nolentes quæ sunt utilia doceri, & coitum fugere: per quem una secum & masculi uirtutem, & fructum filiorum procreationis amittunt, quẽ nobis hominibus ad augmentũ generis præbuit Deus: quãdo hoc uelut in nece futurorũ filiorum agitur, et per hoc eorum exterminatur initiũ. Nam sicut animæ uitiorum debilitantur, ita & quæ sunt corporis permutantur. Similiter autẽ quicquid putatur esse uidentibus monstruosum, nõ liceat fieri neque de hominibus, neq; de cæteris animalibus. Hæc siquidẽ uobis legũ uestræ reipub. sit pacifica cõstitutio: et Deus propitius eius decorẽ inuiolabilem conseruabit: nullũq; fiat tẽpus, quo in aliquo aliquis hæc innouet, & in contrariũ mutet. Quia uerò necesse est humanũ genus incõsideratis periculis, aut uoluntarias turbas incidere, etiã de his breuiter proloquamur: quatenus præsciẽtes quæ oportet fieri ad opus salutis sitis idonei, & nõ tunc requirentes quæ uos cõcernant facere minus instructi temporibus succumbatis. Terrã quã uobis sine laboribus præbuit Deus & sine uirtutũ exercitatione cõcessit, præstitit quidem ut ea sine bello fruamini: neq; aliis in ea contra uos bellantibus, nec intestina seditione concussis: per quam contraria uestris patribus gerentes, quæ ab illis custodita sunt perdatis: sed utentes bonis legibus quæ uobis Deus præbuit, persistatis. Si uerò casus belli aut nũc uobis, aut uestris filijs postea fortè prouenerit, extra terminum hoc agatur. Belli uerò legationes & præcones mittite ad uicinarios hostes. Deut.20. Ante arma nãq; bonũ est apud eos uti sermonibus declarãtibus, quoniam & militiam copiosam habentes, & equos, & arma, & ante hæc propitium Deum, & uobiscum pariter dimicantem, tamen petite, ut nequaquam cum eis pu-

gnare debeatis, ne res eorũ auferre cogamini. Et si quidem consentiunt, bonum uobis est seruare pacem: si uerò confidentes in se, quasi uirtute præcellant, & uos uexare conantur, exercitum super eos inducite, principe quidem utentes omnipotente Deo: sub principem uerò cõstituite unũ, qui cũctos uirtute præcellat. Multorum nanq; principatus, his qui agere quicquam celeriter compelluntur, impedimentum est, et potius nouit nocere quàm iuuare. Exercitus autem ducatur mundus, & inter omnes corporis robore, & animi audacia præpositus: timidi uerò discernendi sunt, ne dum circa cõgressionem belli conuertuntur ad fugam, hostibus magis uires adijciant. Eos qui nuper ædificauerũt domus, quibus tempus annale non fuit ad fruendũ, & qui plantauerunt, & necdum participati sunt fructibus, in prouincia dimittendos, sed etiam eos qui sponsi sunt, & qui nuper uxores duxerunt: ne deside rio earum parcentes uitæ, & seruãtes semetipsos, ut illis fruãtur, arma tractare contemnant. Cum uerò castra, inquit, ducitis, prouidete ne quid mali geratis. Obsidentes uerò ciuitates, & lignis egentes ad machinarũ opus, nõ incidatis arbores terræ fructiferas: sed parcite, scientes eas à Deo pro utilitate hominũ esse productas: quæ si uocẽ haberẽt, iurgiũ uobis inferrent: quia cum nõ sit in eis causa bellorũ, iniquè sectionis præiudicia patiãtur: & si uirtus eis foret, etiam demigrarẽt, et in aliam terram decederent. Vincentes autẽ in pugna, rebelles occidite: alios uerò ad tributa reddẽda seruate, absq; gente scilicet Chananæa. Hos enim cum omni domo cunctos oportet exterminare. Custodite autẽ in bello præcipue, ut neq; mulier utatur instrumento uirili, neq; uir tunica muliebri. Huiusmodi siquidem Moses Hebræorum rempublicam dereliquit. Leges autẽ pri- æ quadragesimo anno cõscriptas tradidit, de quibus in alia sum cõscriptione dicturus. Reliquis uerò Deut.27.

uerò diebus frequenter eis benedictiones per ecclesias dedit: & super eos qui nõ legitime uiuerẽt, sed quæ in eis sunt desp-
nita transcenderent, maledictiones imposuit: deinde hexame-
trum eis carmen effecit, quod in libro dereliquit in sacrario
Deut. 31. 32. & 33. conseruandum, eloquium continens futurorum, secundũ quod
omnia facta sunt atq; fient, nullaq; ueritate priuatur. His
igitur libros simul & aream, in qua & decem uerba duabus
tabulis conscripta recondidit, & tabernaculum tradidit sacer-
dotibus: & populum adhortatus est, ut dum obtinerent ter-
ram, & collocarentur in ea, Amelechitarum non obliuiscerentur
tur iniuriã: & castrametati super eos, pœnã de eis sumerent,
Deu. 27. & 28. eò quòd eos in deserto affixissent. Capta uerò terra Chana-
næorum, omnẽ eius multitudinem perimi iussit: & aduer-
gendum, quod ad solis respiceret ortum: non longe ab urbe
Sichimorum inter duos montes. Garizeo quidem à dextris po-
sito, à læuo autem eo qui Hebal nuncupatur: diuisoq; exerci-
tu per sex tribus in duobus, & cum eis Leuitis & sacerdo-
bus, primum quidem eos qui in monte Garizeo essent ora-
sanciuit, bona super eos accedere, qui circa religionem Dei di-
gumq; custodiam studium haberent, ne offenderẽt in his quæ
Moses imperauit, & his fauere alias tribus: rursumq; his ali-
tibus, sed alias respõdere benedicentes: deinde transgressio-
bus ponere maledicta, & in eorũ cõfirmatione sibi tribus ad-
inuicẽ consonare. Cõscripsit autem benedictiones & male-
dictiones eorum, ut nequaquam longo tempore hæc doctrina
deficeret. Quas etiam moriens in altaris latere utroq; cõscri-
psit, stante populo, & secum sacrificia & holocaustã celebra-
te, quod nequaquã ulteriu⁹ fecit. Hæc ergo cõstituit Moses,
et Hebræorũ ge[illegible]ec mandata sequendo consistit. Alteri
uerò die populum cum mulieribus & infantibus in ecclesiam
cõuocauit, ita ut etiam famuli adessent, & ei iusiurandum pro

legum custodia celebrarẽt, ut de deo perfectè cogitantes, neq;
cognatis fauentes, neq; terrore permoti, neq; aliam quamlibet
fortiorem causam quàm legum custodiam arbitrantes, earum
præcepta transcenderent: sed siue quisquam eorum consan-
guineus tentaret huius conuersationis iura confundere, siue
ciuitas foret, in eis ulciscerentur & singulariter & commu-
niter: & cum eis præualerent, etiam fundamẽta subuerterẽt,
ut neque pauimentum contemnentium, si esset possibile, re-
maneret: si uerò nequirent ferre tormentum, hoc ipsum osten-
derent, quia non sua uoluntate fecissent. Et in his quidem
multitudo iurabat. Docuit autem eos quemadmodum sacri-
ficia præcipuè deo placerent, & quomodo præliantes digni
fierent utentes coniectura lapidum, de quibus primitus decla
rauit. Prophetauit autem & Iesus præsente Mose. Igitur
Moses cuncta quæ forent pro populi salute facienda, in bel-
lus simulq; in pace tractans, legibusq; compositis, & distri-
butis reipublicæ pariter ornamentis, ait, quia ei diuinitus in-
dicauerit, si transgrederentur eius religionem Hebræi, expe-
rirentur aduersa: ita ut eorum terra armis hostium comple-
retur, & urbes destruerentur, & templum concremaretur, &
uiri uenditi seruituri forent, nullo eorũ calamitatibus miseran
te: eosq; cùm talia sustinerent, frustra esse pœnis usuros. Deus
tamen, inquit, qui uos creauit, & ciuitates ciuibus uestris tem
plumq; restituet, eritq; harum rerum calamitas nõ semel, sed
sæpius affutura. His dictis, exhortatus est Iesum ad Chana-
næos exercitũ ducere, tanquã deo cooperãte in his quæcunq;
tentarẽt: & omni multitudini benedicens, Quoniam ego, in-
quit, ad nostros pergo maiores, & deus hodie me ad illos ire
decreuit, gratias quidẽ ei adhuc uiuens uobisq; præsens refe-
ro, propter prouidentiam eius, quam non propter libertatem
solummodo uestram gerens, sed etiam pro muneribus optimis

semper

semper exhibuit: laborantiq; mihi, & omnem solicitudinem adhibenti pro meliori uestra cõuersatione, sua solatia nõ negauit, & in omnibus placidũ nobis præbuit semetipsum: magis autẽ ipse fuit, qui ettã bonam cogitationẽ dedit, finẽ cessit, me utens sub principe pariter & ministro, in quo uestrum populũ uoluit adiuuare. Pro quibus omnibus benedicere uirtuti dei, cui cura erit, & in futuro cogitare pro nobis, moriens optimũ iudicaui, & ipse utiq; hoc debitum deo reputens, & uobis ad memoriã derelinquẽs: quia colere uos semper hunc oportet, & honorare: & leges rerum omnium quæ præstitit, placidusq; permanens adhuc præbebit: tanquã optima dona seruare: quia peßimus inimicus est & homo neguissimus, qui legislatori facit iniuriã, et leges ipsas frustra positas arbitratur. Deum uerò nõ prouocetis ad iracundiam legibus neglectis, quas ipse deliberauit uobis. Hæc autẽ Mose adhuc uitæ dicẽte, & cũ benedictione singulis tribubus futura prophetante, populus ceßit cũctus ad lachrymas: ut etiam mulieres tundentes sua pectora, demonstrarent in eius morte luctibrem paßionem. Sed & paruuli flentes, cum adhuc magis retinendam tristitiã inualidi forent, declarabant, quoniam & ipsi uirtutem eius & magnitudinẽ ultra ipsam infantiam sentiebant. Erat itaq; iuuenibus ac senioribus ærumna magna & tristitia. Alij nanque scientes quali autore priuarẽtur futuro lugebant: alijs uerò maximus ob hoc inerat luctus, quoniam cum nondum bene eius uiderentur degustare uirtutem, tali principe fraudabantur. Nimietatem uerò gemitus populi atq; dolorum, conijcere poterit unusquisque ex eo, quod tunc ipsi legislatori prouenisse dinoscitur. Nam dum in tempore suaderet, non oportere quenquam pro futura deijs morte, tanquam hoc uoluntate & legis natura ferẽte in hominem quæ gerebantur à populo, uictus est ut defleret. Igitur

properantem quò erat auferendus, cuncti eum lacrymis sequebãtur. Et Moses alios quidem, manu silentiũ faciens, protulit quietos manere præcepit: proximos autem suis cõsolabatur sermonibus, ne sequentes lugubrem ei facerent finem. Illi uerò etiam hoc præstandum iudicantes, ut propria uoluntate discederet, semetipsos in alijs locis retinuere flentes, & abeuntem lacrymis currentibus intuẽtes: quem solummodo seniores deduxerũt, & pontifex Eleazarus, & princeps Iesus. Cumq; uenisset ad montem, qui uocatur Abarim, qui est excelsus, & è diuerso positus Hiericho, terrã optimã Chananæorum & amplam intuentibus ad uidendum præbens, seniores dimisit. Et dum ualediceret Eleazaro & Iesu, eisq; adhuc loqueretur, nube subitò super eum astante, in quadam conualle sublatus est. Scriptum est autẽ in sacris libris, eum fuisse mortuum propter metum, ne propter excellentiam uirtutis quæ erat circa eum, ad diuinitatem abisse putaretur. Vixit autem omne tempus annorum uiginti & centum, ex quibus à parte tertia princeps fuit, minus uno mense. Defunctus est autẽ ultimo mẽse anni, qui à Macedonibus uocatur distrus, apud nos autem adar mensis initium est: sapientia cunctos homines, qui fuerunt q[illegible]; tempore superans, & optimè his, quæ intelligebat utens: ad dicendum uerò, & ad loquẽdum populo ualde gratißimus, & alia multa bona poßidẽdo nimis idoneus, sic quoq; cunctis abstinens paßionibus, ut neque esse in eius anima putarentur, sed solummodo eorum nomina sciret, & in alijs potius, quàm in se esse conspiceret. Et dux quidem inter paucos illi similis fuit, propheta uerò qualis ille, alter nullus, ita ut quicquid eum contigisset loqui, deus putaretur audiri. Luxit hunc populus triginta diebus: & nunquam Hebræos tristitiæ magnitudo tanta detinuit, quãta fuit in transitu Mosi. Diligebant etenim eũ non solùm qui fuerũt experti,

sed etiam qui eius legebant leges, quæstionesq; uehementissimas faciebant, & eius uirtutem ita considerabant. Finis itaque Moseos declaratus à nobis hoc modo sufficiat.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS Iudaicæ liber quintus.

Iesus Mose mortuo ductor exercitus transito Iordane euertit Hiericho, seruata tantũ Raab. Achar ob furtum occiditur, dum ob eius maleficium, multi Israëlitæ ceciderant, ulcore Deo ordeq; ciuitate Ain expugnata, spoliaq; inde direpta. CAP. I.

Iosue 2. MOSE itaque prædicto modo ab hominibus abeunte, Iesus iam in eo omnibus legitimus finem habentibus, & luctu quiescente, præcepit ut populus esset præparatus ad expeditum: missiq; exploratores ad Hiericho, qui & uirtutem eorum, & quàm ipsi uoluntatem habere uiderentur, agnoscerent. Ipse uerò disponebat exercitum, tanquam Iordanẽ opportuno tempore transiturus: & conuocans principes tribuum Ruben & Gad, & præsul[ectum] Manasse (nam & huius tribus mediam partem in Amorræa ascripserat habitare, quæ est Chananæorum terræ pars septima) commemorabat eis quæcunq; Mosi promisissent: atq; poscebat, ut præsto essent illius prouidentiæ, qui neque dum moreretur circa eos defecisset: & utilitati communi semetipsos ad ea quæ præciperet pronis mentibus exhiberent: & sequentibus quinquaginta milibus armatorum à loco qui dicitur Abela, ad Iordanem accessit in stadijs sexaginta. Cumq; fuisset illic castrametatus, repentè exploratores aduenerunt, nihil horum quæ agebantur apud Chananæos ignorantes. Latenter enim prius omnem

omnem urbem eorum licenter considerauerunt, simul & muros, quicunq; sortes, & qui non ita cauti esse uiderentur: sed & portas, quæ dum essent fragiles, opportunum præberent inuasuris introitum. Non autem curabant ciues, quicunque uidebant eos ista considerare, putantes uisionis gratia peregrinos aptissima eos ciuitatis loca singula perscrutari, non uoluntate tamen hostili. Cumq; uesperè factum fuisset, & descendentes in habitaculum quoddam muro uicinũ uenissent, in quo etiam cœnaturi erant, essetq; eis iam discedendi cura, nunciatum est regi cœnanti, quòd exploratores quidam ciuitatis ex Hebræorum exercitu uenientes essent in Raab habitaculo, cum multa latendi prouidentia constituti. Ille uerò repentè eos præcepit comprehensos adduci, ut eos torquens agnosceret, quid agere uolentes adessent. Cumq; inuasionem eorum Raab agnosceret (nam supra murum stipulam lini siccabat) exploratores quidem illic abscondit. His autem qui missi fuerant à rege dicebat, quòd peregrini quidam ignoti fuerint antè paululum quàm sol occumberet apud eam, & cœnantes abscesserint. Quos si timorem ciuitati, & regi periculum ferentes uenisse putarent, sine labore eos comprehenderent persequentes. Illi uerò muliere ita loquente, nullum eius arbitrati dolum discesserunt, neq; perscrutantes habitaculum eius. Cumq; perrexissent per uias, per quas eos præcipuè ire credebant, & quæ ducerent ad uada Iordanis, & nullum signum agnoscerent, à labore quieuerunt. Tumultu autẽ sedato, Raab deducens uiros, & periculum pro eorum salute faciens suum, quæ si capi in eorum occultatione potuisset, nequaquam supplicia regis euasisset, sed cum omni domo pessimè deperisset, rogabat, ut haberent sui memoriam: & dum Chananæorum terrã obtinerent, huius salutis repẽsationem eos sibi cõferre poscebat. Quo facto, dimisit abire eos ad pro-

priaiurantes, ut eam liberarent, & qui cum ea forent, dū ue-
nientes in ciuitatem uastarent eam, & omnes habitatores eius
secundum sententiam apud se præfinitam una perimerent.
Hæc enim illa se scire dicebat, signis Dei uirtute monstratis.
At illi & de præsentibus gratias referentes, et de futuris iura-
bant opere se repensaturos fore: & suadebant, ut dum senti-
ret capiendam ciuitatem, omnem possessionem suam atque do-
mesticos in illo habitaculo reconderet, & ante ianuas coccine-
um funem appenderet, quatenus sciens domum principis, ne
quid ei mali fieret, custodiret. Adiiciebant enim: Nunciabi-
mus ei, quia tuo fuerimus solatio liberati. Si quis uerò no-
gnando ceciderit tuorum aut tu, nequaquam nobis hoc asscri-
bas, quia propter Deum quem iurauimus, nunc tibi proponi-
mus, ut in nullo debeas quasi de iurisiurandi transgressione
dubitare. Et illi quidem hæc promittentes abibant dimissi per
murum: & ad suos peruenientes, nuntiauerunt quæcunque
in urbe gessissent. Iesus autem pontifici Eleazaro & seniori-
bus dixit, quæ fuerāt ab exploratoribus iurata. Raab, qui in-
Iosue 3. iurandum sua quoque sententia firmauerunt. Metuente au-
rò duce transitum fluminis, cùm esset grādis eius impetus, &
neq; pontibus transiretur: nam primitus non erat iunctus, qui
etiam si uellet ei pontem facere, nequaquam se arbitrabatur
propter hostes habere permissionem, inter hæc Deus transi-
lem fluuium fieri ei compromisit, magnitudinem eius imi-
nuens. Et duobus transactis diebus, Iesus transposuit cas-
ctum exercitum, totamq; multitudinem, tali modo: Præce-
bant quidem sacerdotes habētes arcam, deinde Leuitæ, taber-
naculū & uasa, quæ ad sacrificiorum ministeria sunt neces-
saria deferentes. Sequebatur autem Leuitas per tribus sua
omnis exercitus, habens in medio infantes atq; mulieres. Mu-
tuebant enim propter eos, ne uim paterentur in flumine.

Cumq; sacerdotibus primis introeuntibus meabilis iam flu-
uius uideretur, altitudine quidem eius imminuta, alueo uerò
(eò quòd nō multus esset fluctus) quasi ad sicci pauimenti in-
star exposito, omnes iam confidenter fluuium transmeabant:
et qualem eum Deus futurum esse prædixerat, talem esse con-
spiciebant. Steterunt autem in medio sacerdotes, donec turba
transiret, & securitatem attingeret. Omnibus itaq; transeun-
tibus, egressi sunt sacerdotes, liberum iam fluuium relinquen-
tes, ut more suo discurreret. Et fluuius quidem egressis He-
bræis denuo creuit, & magnitudinem suam recepit. Illis ue Iosue 4.
rò quinquaginta stadijs præcedentibus, exercitus usq; ad de-
cem stadia Hiericontis accessit. Iesus autem altare ex lapidi-
bus, quos singuli principes tribuum tulerāt de profundo Ior-
danis, iubēte propheta constituens, pro futuro signo interru-
pti fluminis, super eum sacrificauit Deo. & festiuitatē Paschæ
in illo loco cunctus populus celebrauit: & omnium quæ eis
deerant primitus, facilimè tunc abundabant. Nam & messem Iosue 5.
iam maturam Chananæorum metebant, & cætera opulentis-
sima possidebant. Tunc etenim eis etiam cibus mannæ defecit:
quo alii quadraginta fuerant annis. Cùm hæc uerò Israëlitæ
facerent, & Chananæi nequaquam contra eos exirent, sed
clausi muro quiescerēt, Iesus eos obsidere deliberauit. Et pri-
ma die festiuitatis ferebant arcā sacerdotes, & circa eam un-
dique pars erat armatorum custodientium. Alijq; sacerdotes
præcedebant septem buccinis suis tubas mittentes: rogabamq;
simul exercitū, ut uiriliter circuirent murum. senioribus suis
sequentibus, & tubas mittentibus solummodo sacerdotibus.
Quo gesto, ea die nihil amplius facientes, ad castra reuersi
sunt. Cumq; hoc sex diebus fecissent, septimo die omnē popu-
lum colligens armatorū Iesus, captiuitatē urbis annuntiauit:
& quia eis illa die Deus eam sine labore contraderet, muris

eius sponte prostratis, omnia tamen occidenda quæcunq; animam potuissent habere præcepit, & nullo labore ab hostium nece quiescendum: & ut neq; misericordia cædendi, neq; circa prædam uacandam fugientes contemnerent inimicos, sed animantia cuncta perimerent, & nihil ad usum propriæ uoluptatis auferrent: aurum uerò uel argentum quodcunq; inueniretur, iussit auferri, ut Deo præcipuæ gestorũ primitiæ seruarentur, quæ primùm fuissent ciuitate subacta percepta: Iam uerò Raab liberandam decreuerũt, & generationẽ eius, eò quòd exploratores ei præbuerãt iusiurandum. Hæc dicta Iesus, atq; disponens exercitum, deduxit ad ciuitatem. Circumibant autem iterum urbem arca præcedẽte, & sacerdotibus ad
Iosue 6. opus populum commonentibus. Cumq; septies circuissent, & paulatim quieuissent, repentè cecidit murus: neque machinæ, neq; alia uiolẽtia muro ab Hebræis illata. Illi uerò ingredientes urbem Hierico omnes in ea peremerunt, inopinabilem ruinam obstupescentes, mentibus utique eorum ad despositionem suam inutilibus subitò constitutis. Necabantur autem per itinera constipati, & in domibus apprehensi, nullis omnino parcebatur: sed omnes pariter occidebantur, usq; ad mulieres etiam infantes: eratq; ciuitas plena mortuorum corporibus, & nullus effugit necis incursum. Ciuitatem uerò cum cunctis incenderunt, simul & regionem. Raab uerò ad illud conservatum cum suis confugientem, exploratores eripuerunt. Quæ dum ad se Iesus uenire fecisset, gratias egit pro exploratorum salute, & pro tali beneficio dixit non se retributionibus fore minorem: donauitq; eam repente multis agris, & rebus maximis honorauit. Si quem uerò locum ciuitatis pertransibat, ignis eũ destruebat, & super habitatores eius decidebat. Sed & si quis uastatam postea uellet instaurare, maledixit: quamuis qui fundamenta murorum iaceret, priore filio carere, quàm uerò

uerò perficeret, & nouissimum simul amitteret. Hoc uerò maledictum non neglexit diuinitas. sed in posteris dicturus sum passionẽ, quæ propterea facta aduenerit. Congregata est igitur innumera multitudo argẽti simul & auri, necnon & æris cum nulli placuerit aliquid exinde sustulisse, nec ad utilitatẽ propriam eam diripuisse. Et hæc quidem Iesus sacerdotibus thesaurorum recondenda cõtradidit. Hoc ergo modo pe-
rijt Hiericho. Achar uerò quidam Zebedæi filius ex tribu Iosue 7.
Iuda dum inuenisset chlamydem regiam totam auro contextam, habentem auri mazam, hoc est, siclorum pondo ducenta: crudele iudicans, si is qui periculum habuerat, lucrum inueniens, quod in sua utilitate conferret, daret hoc deo, & non magis egenti: foueam faciens ualde profundam in suo tabernaculo, suffodit eam, latère se iudicans deum, sicut potuit latère commilitones. Vocatus est autem locus, in quo castrametatus est Iesus, Galgala: quod nomen significat libertatem. Transeuntes enim fluuium, iam semetipsos ab Aegyptijs, & ab erumnis deserti, cõfidebant esse securos. Post paucos uerò dies uastationis Hiericho, misit Iesus triginta milia armatorũ in ciuitatẽ Ain positam super Hiericho, quatenus dimicarent. Et congressis hostibus, ceciderũt Hebræorum uiri sex & triginta. Cumq; hoc nuntiatum fuisset Israëlitis, magnam tristitiam & crudelẽ angustiam protinus habuerunt: & non tantum propter cognatos amissos, licet omnes uiri boni & nimis exercitati perijssent, quantũ propter desperationẽ suam. Credẽtes enim iam se terrã obtinuisse, & à prælijs iam exercitum uacare, hoc deo taliter permittente, potiores inopinabiliter uidebant hostes: & saccos superinduentes stolis suis, tota die erant in luctu & lacrymis constituti: nulli requirentes cibum: casu siquidem qui contigerat grauissimè uidebantur afflicti. Videns autem Iesus exercitum ita percussum, &

ex omnibus iam rebus peßima deſperatione deiectũ, audacter
acceßit ad deum, & ait: Non noſtra petulantia uenimus, ut
hanc terram ſubijceremus, ſed Moſe famulo tuo ad hoc nos
adhortante proceßimus, dum multis ſignis poſſeßionem huius
terræ præbiturum te nobis eſſe promiſeris: & exercitum ar-
mis hoſtiam facere meliorem. Quæ ſunt hæc quæ nobis re-
pente uenerunt? Nunc autem præter ſpem decepti uidemur,
& tanquam non firma ſint tua promiſſa, quæ Moſes prædi-
xit, afficimur, & deterior nunc de futuris metus nos deſpera-
biles habet, primo experimento talia ſuſtinentes. Sed tu do-
mine quoniam tibi uirtus eſt malis his adhibere medicinã, &
præſenti noſtræ triſtitiæ præbere victoriam, etiam de futura
deſperatione tuo fauore nos libera. Sic equidem Ieſus prona
in terra iacens, deprecabatur deum. Cui reſponſio à deo data
eſt, ut ſurgeret & exercitum à ſua pollutione purgaret: pro-
pter furtum enim rerum ei dicatarum hanc deuictionem nunc
ſuper eos euenißſe dicebat: ſorte uerò requireretur, qui fece-
rat, ac cùm puniretur, uictoria eis ſemper de hoſtibus proue-
niret. Hæc ergo populo Ieſus enarrabat, & uocans Eleaza-
rum pontificem, & principes tribuum, ſortem per eos mitto-
bat. Cumq; hoc delictum in tribu Iuda factum eſſe declarare-
tur, rurſum per genus ſortem miſit, & ueritas huius iniquita-
tis circa cognationem Achar illuxit. Tunc denuo per unum-
quenq; uirum inquiſitione facta, apprehenſus eſt Achar. Ille
uerò cùm non potuiſſet negare deo, dum eum ita conſtrinxiſſe
probabatur, furtum confeſſus eſt, & protulit in medium ue-
Et ille quidem repentè peremptus, turpem pœnam & incon-
Iosue 8. ctanter congruam ſuæ præſumptioni meruit ſepulturam. Ie-
ſus autem purgatum exercitum deduxit ad Ain urbem: &
nocte circa ciuitatem inſidijs conſtitutis, diluculo cum hoſti-
bus eſt congreſſus. Illis autem cum fiducia propter priorem
victoriam

victoriam ſuper eos euntibus, ſimulando ſe recedere populus
Hebræorum hoc modo longius eos quaſi perſequẽtes traxit:
quia illi de ciuitate, & tanquam de victoria erant cõfidentes.
Dum uerò reſtitiſſet exercitus cõtra faciem eorum, dediſſetq;
ſigna quæ cõſtituerat eis, quos in inſidijs collocauerat, eosq;
excitaſſet ad pugnam, tunc illi ciuitatem ingreßi ſunt, dum
eſſent circa muros ciues intẽti, aliqui uerò & circa aſpectum
eorum qui egreßi fuerant mentibus occupati, & illi quidem
ciuitatem ceperunt, & omnes occurrentes ſibimet extinxe-
runt. Ieſus autem procedentibus illis ad prælium occurrens,
omnes conuertit in fugam. Cumq; refugerent quaſi ad inte-
gram ciuitatem, cùm & ipſam captam inſpicerent, & incen-
ſam cum mulieribus & filijs agnouiſſent, per agros diſperſi
ſunt, defendere ſemetipſos ſolitudine non ualentes. Cùm talis
ſiquidem calamitas hoſtes apprehendiſſet, infantũ turba atq;
mulierum capta eſt, & rerum aliorumq; uaſorum innumera
multitudo, necnon greges pecudũ Hebræi ceperunt, multasq;
pecunias. Erat enim locus idoneus. Et hæc omnia Ieſus in Gal
galis poſitis militibus partitus eſt.

Quomodo Gabaonitæ aliorum caſu territi, fœdus cum
Hebræis ſe initurõs ſimulauerunt: ſed dolo eorũ depre-
hẽſo, publicæ ſeruituti mãcipati ſunt: quos Ieſus poſtea
à quinq; regum obſidione liberauit, omnibus occiſis, &
uniuerſa eorum terra depopulata, prolato ad hoc in-
menſum die.

CAP. II.

GAbaonitæ uerò habitantes iuxta Hieroſolymam, uiden- Ioſue 9.
tes paßiones quæ prouenerant Hiericho & Ainitis, &
ad ſemetipſos tranſire hanc uaſtationem exiſtimantes, Ieſum
quidem apertè rogare nolucrunt: neq; enim hoc impetrare ſe
quaſi aliquid mediocre putabant, dum in interitu totius Cha-
naneorum gentis eum pugnare agnoſcerent, Cheferitas au-
tem & Chiatemeritas, qui uicini eis erant, ad auxilium po-

poscerunt: dicentes neque illos periculum declinare, si istos Israëlitæ deuincerent, coadunati uerò possent magnitudinem eorum uirtutis euadere. Et dum hæc uerba placuissent, miserunt legatos ad Iesum, amicitiam postulantes: quos præcipuè iudicabant idoneos, ut agerent quæ omnibus expediret. Illi uerò confiteri se Chananæos incautum existimantes, fingere se huiusmodi periculum crediderunt, si diceret nihil sibi cum Chananæis quolibet modo cõpetere, sed longißimè ab his habitare, & uenisse se pro fide uirtutis eorũ, ambulantes itinere multo: & pro cõiectura sermonis huius uestimenta monstrabant. Vestes enim cùm nouæ essent quando egredicbantur, longo tempore itineris attritas sibimet asserebant. Cilicinas enim, ut eorum uerbis crederetur, uestibus utebantur. Stantes ergo in medio, dicebant se missos à Gabaonitis, & uicinis ciuitatibus multum ab ea terra remotis, facturos cum eis pacem more fœderis patriæ suæ: agnoscentes enim dei gratia atque dono Chananæorum terram eis poßidere concessam, hos tributa ferre gratulari, & ciues eorũ fieri promereri. Hæc ingilli dicentes & indicia itineris ostẽdentes, rogabãt Hebræos ad pacta amicitiaq; desecedere. Iesus autem dictis eorum credens, quòd non essent de gente Chananæorum, amicitias fecit cum eis. Et Eleazar Pontifex cum senioribus præbuit iurandum habituros amicos & socios, nihilq; cogitari aduersus eos iniustum, populo scilicet in iureiurando una consentiente. Et illi quidem quæ uoluerant callido consilio prærerentes, ad semetipsos abibant. Iesus autem castrametatus contra Chananæos in confinio Gabaonitarum, & cognoscens non procul ab Hierosolymis Gabaonitas inhabitare, & Chananæorum generis esse, uocatos eorum principes, de fallitate culpabat. Illis autem non aliam præter hanc salutis occasionem se habuisse dicẽtibus, & propterea ad hæc ex necessi-

tate uenisse, conuocabat Pontificem Eleazarum & seniores: eúq; censentibus, publicos eos famulos, ne iusiurãdum transgrederetur, esse decretum est. Et illi quidem pro calamitate, quæ comprehenderat eos, hanc sui cautelam atq; custodiam inuenerunt. Quum uerò rex Hierosolymorum grauiter ferret, eò quòd Gabaonitæ cum Iesu pacta feciſſent, uicinarum gentium reges contra eos pugnaturos ad solatia rogauit. Quibus ei præsentibus (quatuor enim erant) & cum eo castrametantibus circa quendam fontem non procul à ciuitate, dum iam pararent obsessionem, Gabaonitæ auxiliatorem aduocauerunt Iesum. Ad hoc enim uentum erat, ut à suis quidem perimi se putarent: & ab eis qui ad interitum Chananæorum gentis castrametabantur, saluari se propter facta amicitias existimarent. Iesus autem cum omni exercitu ad eorum solatia properare festinans, & die noctuq; perambulans, diluculo uenit ad hostes, & fugientes sequebatur per agros in descensu Bethura. Ibi etiam Dei quoque cooperationem cognouit significatam sibi tonitruis & fulminibus, & grandinis demißione maiore quàm solitum est: insuper etiam die crescente, ne nox succedens Hebræorum impetum refrænaret. Iesus autem reges in quadam spelunca celatos circa Mathiten inuenit, omnesq; puniuit. Quod uerò longitudine tunc dies extensus est, & plus solito creuit, palam est per scripturas, quæ sunt in templo repositæ. Sic igitur exterminatis regibus, qui eduxerant cõtra Gabaonitas exercitum, reuersus est rursum ad Chananææ montana Iesus: & multa cæde in ea facta, sumens prædam, uenit ad exercitum Galgalis constitutum. Et quum de Hebræorum uirtute per ciuitatum habitantes sermo discurreret, stupor habebat omnes audientes multitudiem peremptorum. Castra autem metati sunt super eos reges Chananæi, qui circa montem Iosue 10.

Libanum

Libanum habitabant,& Chananæi qui in campestribus erãt Palestinos secum ducentes,uenerunt ad ciuitatẽ Berothi Galilææ superioris,& de Sesecha,qui locus non procul à Galilæis est. Totius autem exercitus armatorum erant tercentum milia,& decem milia equitum,& duo milia currũ. Turbabat itaque hæc multitudo & ipsum Iesum & Israëlitas,& sperare meliora propter timoris excellentiã dubitabant. Deus autem arguente timorem eorum,& si magis solatium abeo quærerent,promittente ut deuincerent inimicos,& iubente equos hostium subneruari,currus incendi,dux in promissionibus Dei factus fidens perrexit ad inimicos: & quinta die ueniens circa eos,congressus est,pugnáq; fortis effecta est,& cædes potior,quàm credi poterit uel audiri. Persequens autem eos,multum perambulauit,& omnẽ exercitum hostium præter paucos extinxit,regesq; ceciderunt uniuersi. Despectis autem hominibus ad interficiendos equos,Iesus eos uocãdidit,& currus incendit. Quo facto,prouinciam licẽtius possidebat,nullo præsumente bellum eis inferre: sed & ciuitates obsessione capiebat,& quicquid potuisset sumere,diripiebat. Quintus iam annus transierat,& nullus remanserat Chananæorum,nisi quidam qui in munitionem murorũ confugerant. Iesus autem de Galgalis denuo castrametatus,fixit Iosue 24. tabernaculum cõstituit circa ciuitatem Silon. Locus enim opportunus pulchritudine uidebatur,donec ædificari templum quietis causa permitteret. Et inde procedens ad Sichimã cum omni populo,altare constituit Deo,ubi Moses quoq; præcepit: & distribuens exercitum,in monte quidem Garizi constituit medium,& in Ebal dimidium: in quo & altare ædificauit: nec non & leuitas sacerdotesq; diuisit. Sacrificantes autem & maledicta facientes,& ea conscripta in ara renouentes,ad Siloam denuo sunt reuersi. Iesus

Iesus senio iam confectus,cõuocato populo terram promissam æstimari iubet: deinde ea tribubus sorte diuisa,monens nulli Chananæo parcẽdum esse,gratiasq; Deo agens ad concordiam & Dei obedientiam hortatur.

CAPVT III.

IEsus autem quum esset senex,& Chananæorum ciuitates non facile capi uideret,tam propter locorum munitionem in quibus erant,quàm propter fortitudinem murorum,quos pro naturali ciuitatum custodia circunduxerant,& credebant hostes desperatione captionis ab obsidione recedere: nã propter suum interitum Chananæi cognoscentes Israëlitas egressuros ab Aegypto,omni illo tempore erant ad faciẽdas ciuitates fortissimas occupati: congregari tunc populum in ecclesiam Siloë præcepit. Quibus cum summo studio cõcurrentibus,commemorans eis,& quibus fuerant iam potiti,& actus quos gesserant,quàm essent optimi,& Deo præbente digni: & quòd uirtute legum quas sequebantur,triginta & unum reges præsumentes eis bellum inferre deuicerant: & omnem exercitum quicunq; sperauerat contra eorum sortitudinem dimicare,ita necauerant,ut neq; eorũ generatio relinqueretur: quum ciuitates aliæ quidem iam captæ uiderentur,apud alias autem longo tempore & longa oppressione adhuc opus esset,propter murorũ munitionem,& habitantium in eis audaciam: petebat eos qui trans Iordanem erant, ut laborantes cum eis,& in periculo adiuuãtes fratres suos, sortibus proprijs fruerentur,grates utiq; eis pro labore restituentes. Tunc etiã singulos ait per tribus de quibus testimonium daretur,eò quòd uirtute præcellerent,dirigendos,qui terram metientes fideliter,& in nullo malignantes,eius magnitudinem sine dolo renũciarent. Et Iesus quidem hæc uerba faciens,populum sibi habuit fauentẽ: & uiros qui terram eorum deberent metiri direxit,dans eis aliquos terræ mensores Iosue 1. 14. & 18.

res doctos, quos propter artem ueritas non lateret: mandauit eis ut in ea mensuras æstimarent, & felicem terram, & quæ minus esset idonea. Natura nanque terræ Chananæorum huiusmodi est, ut & planiciem magnam habeat, & fructus ferre sit copiosa. Quæ comparata quidem aliæ terræ, creditur esse felix: cum locis autem Hierichuntis & Hierosolymitarum æstimata, putatur ualde uilissima. Licet omnino hæc spatia parua, & eorum multa montana sint, magnitudine uerò fructuosa, & ad cibos aptorum, & pulchritudine, alia similis non est: & propterea æstimandas potius quàm metiendas decreuit hasce. Vsi sorte, dum sæpius unum iugerum pro mille sit dignum. Viri autem qui missi fuerant, quum essent decem. circumeuntes & æstimantes terram, septimo mense ad eum reuersi sunt, ad ciuitatem Silon: ubi tabernaculum constituerant. Tunc Iesus Eleazarum & seniores cum principibus tribuum sumens, diuisit hæc nouem tribubus & dimidiæ Manasse, secundum magnitudinem singularum tribuum mensuram efficiens. Quumq; mississet sortem, Iudæ quidem tribus sorte euidente, elegit superiorem Idumæam. Quæ in longum quidem extenditur usq; ad Hierosolymam, latitudine uerò usque ad paludem Sodomæ constituta est. In hac autem sorte ciuitates erant Ascalon & Gaza. Simeoni uerò in secunda sorte peruenit Idumæa, quæ circa Aegyptum est & Arabiæ montem. Beniamitæ uerò sortiti sunt à Iordane quidem flumine usque ad mare longitudinem, latitudinem uerò quæ Hierosolymis Bethelisq; terminatur. Hæc autem sors angustissima fuit propter terræ felicitatem: Hierichon enim & Hierosolymitarum tulerunt urbes. Ephrain autẽ tribus à Iordane flumine usque ad Gazaram longitudinem habuit: latitudinẽ uerò quæcunq; à Bethelis usque ad campum maximum terminatur. Manasse uerò medietas à Iordane quidem usque ad ciuitatem Dorum, latitudinem uerò ad Bethsames, quæ nunc Scythopolis appellatur. Post hos autem Isachar Carmelum montem, & fluuium in longitudine habuit: Taburium uerò montem in latitudine: Zabulonitæ uerò usque Genesar descendentem circa Carmelum & mare, sortiti sunt: & conuallem quæ à Carmelo nuncupatur: eò quòd etiam huiusmodi sit. Aseritæ uerò omnem terram quæ ad Sidonem conuersa est, habuerunt. Ciuitas autem Arche in eorum parte fuit, quæ etiam Aelipos nuncupatur. Partes uerò ad Orientem conuersas usq; ad Damascum ciuitatem, & Galilæam superiorem Neptalitæ sumpserunt usque ad montem Libanum, fontesq; Iordanis, quorum fluctus de montibus est collectus. Danitæ autẽ loca contigua ad occasum solis posita tenuerunt Azoto & Doris, determinationemq; Iamniam simul & Geth ab Eteron usq; ad montem, ex quo tribus Iuda pendebat. Sic itaque diuisit Iesus terram, & nouem atque dimidiæ tribui eam tradidit possidendam. Nam Amorræam, quæ & ipsa ab uno Chananæi filio sic uocata est, Moses dudum capiens, tribubus duabus & dimidiæ distribuit. Hoc autem & primitus indicaui. Loca uerò circa Sidonẽ & Archeos, & Amatheos, & Aritheos, inculta tunc erant. Iesus autem quum eum iam senectus impediret, nec posset quæ cogitabat efficere: & dum qui post eum erant principatum sumpturi, negligenter in cõmuni utilitate conuersarentur: præcepit singulis tribubus, ut nullum de Chananæorum genere in terra quam sunt sortitæ, relinquerent. Hanc enim cautelam eis atq; custodiam paternarũ solennitatum fore, hanc etiam Mosen prædixisse commemorans, & in hoc ei esse credendum dicebat: sed & Leuitis octo & triginta ciuitates esse restituendas, qui iam prius acceperãt in Amorræa decẽ. Quarũ tres distribuit fugacibus habitandas, id est, de tribu Iuda Hebron: Sichem uerò ex Ephraim: & Cades de Neptalim.

Iosue 15.

Ios. 16. & 18.

Iosue 16.

Ios. 17. & 19.

Neptalim. Est autē hic locus supra Galilæam. Diuisit autē & cunctas prædæ reliquias. Erat nanq; terra ampla: & magna diuitias obtinebāt. Abundabāt enim & cōmuniter omnes & seorsum singuli auro & uestibus, & aliis uasis, & quadrupedum copia, quorū numerus comprehendi non poterat. Post hæc autem exercitu in ecclesiam cōuocato, eis qui super Iordanem in Amorræa constituti erant, quorum exercitus quadraginta milium armatorum esse uidebatur, ita loquutus est. Quoniam deus pater & dominus generis Hebræorum hanc terram possidere concessit, & possessam semper se nobis seruare promisit, pro cuius mādato cognatis indigētibus, promptissimè uos obtulistis ad omnia: iustū est, nulla uos difficultate ulterius detinente, quiete iam frui, securis utiq; nobis de uoluntate uestra, quia si rursus opus fuerit ad necessaria, cum insigniter offeretis, neq; post hos labores eritis aliquādo tardiores. Gratias ergo uobis pro periculis in quibus iuuistis, non modo solùm, sed etiā semper acturi sumus: quia quū sitis hoc ni, amicorum memoriā habebitis omniū, & mente retinebitis quæcunq; per uos prouenerunt nobis, & quomodo usum bonorum uestrorū propter nos dis[illegible], & laborantes protulistis in quibus nunc [illegible] fauore [illegible]mus, postea uestra bona frui utile iudicastis. Accesserunt autē super nostra bona laboribus, quos nobiscū habuistis, multæ diuitiæ, prædam pretiosam augentes, & aurū & argentum, & super hæc omnia quod maius est, fauor uester. Ob quā rem ita nos ad quodcunq; uolueritis in repēsatione paratos habebitis: quia neq; quæ horum quæ Moses prædixit, estis obliti, illo etiā ab hominibus abeunte: nec est quicquam, in quo uobis gratiarum debita non soluamus. Gaudentes ergo uos ad sortes uestras dimittimus, & rogamus, ut nullum esse terminū nostræ cognationis existimetis, nec quod inter nos iste fluuius est, alteros nos, non

Iosue 23.

non Hebræos esse credatis. Omnes enim sumus ex Abraham, qui hic & illic habitamus, unusq; deus qui & nostros maiores, & uestros ad illorum perduxit uitam: cuius religionis habete curam & conuersationis, quam per Mosen semper constituit. Perdurantes enim in istis, fauorem dei & eius solatiū semper habebitis: conuersis uerò uobis ad imitationem gentium externarum, auersabitur uestrum genus. Hæc quum dixisset, singulos maiorum, & cōmuniter eorum multitudinem salutans, ipse quidem restitit. Deduxit autē eos populus, non tamen sine lacrymis, & uix semetipsos abinuicem dimiserunt. Iosue 22.

Quomodo Iesus duxit Hebræorū exercitum: & dum pugnasset contra Chananæos & deuicisset terrā eorum, per sortes funiculorum est partitus: & de morte ipsius Iosue & Pontificis Eleazari. CAP. IIII.

TRansiens autem fluuium tribus Ruben & Gad, & quicunque de Manasse pariter sequebantur, altare super ripam collocare Iordanis decreuerūt: ut memorabile signum generationi futuræ, cognationis eorum qui intra Iordanem habitare uidebantur, existeret. Audientes autē qui intra Iordanem habitabant, eò quòd dimissi ab eis altare cōstituissent; & nescientes qua hoc uoluntate fecissent, pro nouitate tamen culturæ deorum peregrinorum hoc celebratum credentes, & sacræ religioni derogatum, uerisimile iudicātes, erant armati ad ultionem eorum qui collocauerant altare, fluuium transituri, & puniturі eos, quasi pro paternarum destructione solennitatum. Non enim uidebatur eis iustum, ut cognationem respicerent, aut dignitatē eorum, qui autores fuerant harum rerum: sed dei complectebantur mandata, & quomodo honorari congaudeat. Et illi quidem armati sunt per furorem: retinuit autē eos Iesus & pontifex Eleazarus, & pariter seniores, sermonibus suadentes, ut prius experimēta eorum uoluntatis

tatis acciperent: deinde si malæ uoluntatis agnoscerent eorum mentes, tunc armis super eos incederent. Miserunt itaq; legatos ad eos, Phinees filium Eleazari, & decẽ alios apud Hebræos honoratos, cognituros sapienter, ut quid altare, transeuntes, super ripam fluminis statuissent. Quumq; illis transeuntibus & ad eos uenientibus, fuisset ecclesia congregata, stans Phinees hæc dicebat: Magis quidem deliquistis, quàm positis correpti de futuro sermonibus emendari: uerumtamen non secundum magnitudinem iniquitatis nos reddituri uobis ad arma repentè ultionemq; descẽdimus. Cognati nanq; prius uerbis corripere uolentes, hanc celebrarunt cõgregationem: quatenus agnoscerent causam pro qua accessistis, ut altare fabricaretis, ne petulanter uideremur armis adire uos: utrũ ab iniuritate bona feciſtis hoc, an re uera culpa cõuincitur, unde in uobis iustius ulciscamur. Non enim credimus uos ipso experimento dei uoluntatem sæpius agnoscentes, & auditores legum, quas ipse uobis contulit existẽtes, diuisos à nobis & in propriam sortem uenientes, quam dei gratia & ipsius circa uos prouidentia meruistis, obliuionẽ eius habere: & tabernaculum areamq; deserentes, super altare quod uobis est proprium, peregrinos introducere deos, Chananæorum mala sectantes. Sed nihil inique feciſſe optamus, agentes pœnitentiã & nequaquam uesaniẽtes ulterius, legumq; paternarum priorem memoriamq; sumẽtes. Si uerò in delicto consistitis, nequaquam laborẽ pro legibus refutamus: sed transeuntes Iordanem defendemus eas, & ante omnia deum, nihil nos à Chananæis differre credentes: sed sicut ipsos, uos quoq; similiter experimentes. Non enim putetis, quòd quia transistis fluuium, etiam à dei uirtute estis extranei. Vbiq; enim in his quæ sunt ipsius estis, & effugere potestatem eius atque iudicium nullo modo poteritis. Si uerò creditis hunc locũ, ubi nunc estis positi,

impedimentũ esse correptionis, nihil prohibet denuo terram diuidere, eamq; ad pecudum pascua deputare. Sed agite temperanter, & à nouo delicto recedite. Rogamus ergo uos per filios & uxores, ne nobis faciatis necessitatem huius defensionis, quod nec uestre nec ipsorum saluti, aut causæ expedit sic cogitare, ut nõ uerbis uinci potius, quã experimentum uelitis sustinere præliorum. Hæc Phinees dicẽte, præsules ecclesiæ & omnis multitudo cœperunt de querimonijs satisfacere: & profiteri, neq; ab eorum se cognatione recessisse, neq; pro nouitate altare cõdidisse: sed & Deũ unum nosse, qui Hebræis est omnibus cõmunis, & illud altare positum ad sacrificia facienda. Hoc autem altare, propter quod & suspecti estis facti, dicebãt non pro religione collocatum, sed ut signum foret, & indicium in futuro uestræ familiaritatis. Et necesse est nobis temperare, & in patrijs legibus permanere: non autem transgressionis initium, sicut suspicatum est, facere. Testis autem nobis sit Deus, quòd istud altare non pro tali causa construximus. Vnde meliorem de his habentes opinionem, nihil culpetis ulterius: neq; nos extra sortem iudicãdos esse credatis: nec eorum similes, qui quum generis Abraham sint, ad nullas solennitates accedunt. Hæc dicentes laudans Phinees reuersus est ad Iesum, & eorum uerba populo nunciabat. Ille uerò gaudens, quia neq; ulla pugnandi foret necessitas, ne ad sanguinem bellumq; deducerentur contra cognatos, pacificas Deo pro his hostias immolauit: & dimittens post hæc multitudinem in proprias sortes Iesus, ipse in Siehem commoratus est. Post hæc autem anno uicesimo senior iam existens, conuocabat honoratos maximè ciuitatum, & principes & seniores, & multitudinem quantamcunq; erat congregari possibile. Quibus in unum cõuenientibus, cuncta beneficia dei cõmemorabat (erant autem multa) per quæ ab humili forma

ad hanc gloriam & substantiam peruenissent: & seruari dei uoluntatē, quæ talis circa eos esset, orabat. Et pie cūctos posse agere, per quod solū eis grata diuinitas permaneret. Hoc enim bene se habere dicebat, ut transiturus à uita, huiusmodi eis monita derelinqueret: poscebatq; ab illis, ut quæ ille diceret, memoria retinerent. Et ille quidem talia præsentibus loquens, defunctus est, quum uixisset annis centum & decem: quorum cum Mose quidem pro doctrina utilium rerum commoratus est quadraginta: dux autē post illius mortem sex & uiginti fuit annis, uir nec sapientia indigus, nec eorum quæ cogitabat, ut multa sapienter ediceret, inexpertus: sed ubique summus, & ad opera periculaq; magnanimus, audaxq; bella disponere, & in pace dexter, & in omni tempore præcipuus uirtute conueniens. Sepultus est autem in ciuitate Thamnatha tribu Ephraim. Eodem uerò tēpore mortuus est & Eleazarus pontifex, Phinees filio sacerdotium relinquens, cuius sepultura est facta in Gabatha ciuitate.

HISTORIA LIBRI IVDICVM.

Quomodo mortuo duce, filii Israēl feliciter aliquātō tempore pugnauerunt contra Chananæos, principatu dato tribu Iuda: de capto Adonibezecho, deq; Hierosolyma Beniamitis tributaria facta. CAP. I.

Iud. 1. POst horum itaq; transitum Phinees prophetauit secundum Dei uoluntatem, ad delendum Chananæorū genus tribui Iudæ præbendum esse principatum. Erat enim studium populo cognoscere, quid etiam placeret Deo. Tunc assumpta est etiam tribus Simeon ad pugnandum, quatenus extremitas hostibus sub ditione etiam eos qui in ipsa sorte consistebant efficerent. Chananæi autem iuuentibus apud se illo tempore regibus, cum magno exercitu eos in Bezechin expectabant, regi Bezechinorum Adonibezecho principatum credentes:

dentes: quod nomen significat dominus Bezechinorum: Adonai enim Hebræa lingua dominus indicatur. Sperabant enim uincere Israëlitas mortuo Iesu. Congressi uerò Israëlitæ duabus tribubus, quas prædixi, magnificè pugnauerunt: & occiderunt quidem eorum decem milia: fugantes autem reliquos, & insequentes, Adonibezechum quoq; ceperunt: cuius dum manuum ac pedum summitates abscinderent, ait: Non semper potuī latēre Deū, illa patiens, quæ cōtra uos, & septuaginta reges prius facere non erubui. Et uitā quidem hunc tulerunt usq; ad Hierosolymā, mortuum uerò sepelierunt. Et egredientur uastantes ciuitates, & plurimas capientes. Inter hæc obsederunt & Hierosolymam: sed hanc quidem longo pòst tempore capientes, omnes in ea habitantes interemerūt. Erat enim eis uelde grauis desuper munitio murorum, & loci natura resistendo. Vnde castrametati sunt in Hebron, & hanc capientes omnes interfecerunt. Relinquebatur adhuc genus gigantum: qui propter corporum magnitudines atq; formas in nullo alijs hominibus proximas, ultra modum admirabiles hactenus per eorum ossa monstrantur, in nullo his de quibus fides habetur æqualia: quorum genus Leuitis præcipuè dederunt munus: etiam cum duobus milibus cubitis: terram quoq; Caleph dono dederunt mandato Mosi: hic enim fuit unus exploratorum, quos misit Moses in Chananæam. Dederunt autem & filijs Iethri Madianitæ, qui fuit socer Mosi, terrā ad possidendum. Nam patriam relinquentes secuti sunt eos, & fecerunt in deserto cum eis. Tribus itaq; Iudæ & Simeon ciuitates quidem Chananæas in montana ceperunt. in campestribus autem & ad mare positas, Ascalona & Azotum. Euasit autem Gaza & Acaron. Nam durę essent in campestribus, et copiosam haberent currū abundantiam, irruentes sibimet affligebant. Et istæ quidem tribus maximè bellando locuple-

tatæ, ad ciuitates propriας receſſerunt, & arma depoſuerunt. Beniamitæ uerò, quorum erat Hieroſolyma, habitatores ſuos conceſſerunt tributa perſoluere: & ita quieſcentes omnes, alij quidem interficere, alij uerò pericula ſuſtinere, ad terrarũ ſe tradidere cultura. Hoc autẽ & reliquæ tribus imitãtes Beniamitas faciebant, & eorum tributa percipientes, permittebant Chananæos ſine prælijs eſſe. Tribus autẽ Ephrem cùm obſedisſet Bethelam, finem dignum tempore, & magna laborum obſeßione inuentre non potuit: quando illi licet affecti in obſidione omni modo perdurabant. Deinde Ephramitæ capientes quendam in ciuitatem euntem, neceſſaria deferentem, fidem dederunt ei, ut ſi ciuitatẽ traderet, ſaluarent eum, & cognatos eius eriperent. Et ille in his iurabat ciuitatem ſe traditurum. Qui tradens urbem, cum ſuis hoc modo ſaluatus eſt. Illi autem interimentes cunctos inhabitantes ibi, tenuerunt de cætero ciuitatem.

Quemadmodum denuo Palæſtini pugnantes deuicti ſunt ab Hebræis. CAP. VI.

IGitur poſt hæc circa hoſtes quidẽ molliores erant Iſraëlitæ, circa terram uerò & eius operam diligentiam pontificalem exhibebãt. Qui ad diuitias ſe tradentes, per epulas & libidinem iam uirtute deficiebant: & in conuerſatione legum integri Hebræi, & circa ea quæ Dei ſunt non erant. In his indignata diuinitas ſuſcitabat quidem primũ, ut ita dicam, ſuæ potentiæ Chananæos, qui poſtea ſecundum eorum actus multa contra eos crudelitate ſunt uſi. Hebræi nanq; & circa ea quæ Dei ſunt negligẽtes erant, & circa bella difficiles, cum multa Chananæis abſtulerint, & ad labores iam eſſent propter opulentias diſſoluti: agebaturq; ut eorũ optima iam conuerſatio deperiret: & ſeniores non audiebant, nec aliorum præceptum, nec priorum ulla ſolennia conſeruabant. Erant autem magna libidine lucrorum intenti, & multa requie ſeditio eos crudelis iterum comprehendit: & ad hoc uſq; perducti ſunt, ut ad inuicem huiuſmodi cauſa pugnarent. Vir Leuita de populo, qui erat ſortis Ephraim, & ibidem habitabat, de Bethlehem duxit uxorem. Hic autẽ locus eſt tribus Iudæ. Cumq; uehemẽter amaret coniugẽ, & eius pulchritudine uictus afficeretur, quando ab illa nõ ſimiliter amabatur, & ille propterea paſſione amoris eius potius ureretur, lites frequenter inter eos eueniebant. Ad ultimum uerò mulier his grauata relinquens uirum, abijt ad parentes menſe quarto. Vehementer autẽ feruens uir per amorẽ uenit ad ſoceros, ſolutisq; litibus placatus eſt circa eam. Et quatuor quidem diebus ibidem commoratus, præbentibus ei hoſpitalitatẽ puellæ parẽtibus: quinta die placuit ut abirent, & circa meridiem ſunt egreſſi. Tardius enim dimittebant parentes filiam, & diei iam tarditas accedebat. Vnus autẽ eos famulus ſequebatur, & aſinus erat eis, in quo mulier uehebatur. Quumq; uenisſent circa Hieroſolymã, ambulantibus ſtadijs triginta perſuaſit famulus, ut manerent, ne & propter noctem ambulantes difficultas aliqua cõprehenderet, dum nec procul hoſtes exiſterẽt, & tempus frequenter incautũ faciat ſuſpecta, etiã quæ putantur eſſe tutiſſima. Illis autem nõ placuit apud alienigenas uiros ſuccedere. Eratq; ciuitas Chananæorũ. Sed accedẽtes uiginti adhuc ſtadijs, optabant ad propriam deſcendere ciuitatem. Quumq; hæc ſententia ualuiſſet, uenit in Gabaa tribus Beniamin, iam ueſpere. Et quum nullus ciuiũ eum in manſione ſuſciperet, ſenior quidam ex agro deſcẽdens, qui de tribu quidẽ erat Ephrem, in Gabaa uerò commorabatur, uidens eum, quis eſſet interrogabat, & propter quas cauſas, mittens quũ iam eſſent tenebræ, neceſſaria cœnæ requireret. Ille uerò Leuitam quidem ſe dixit eſſe, mulierem autẽ à parẽtibus reducere, & ad propria remeare:

habitationem uerò significabat habere se in sorte Ephrem. Quem senior & pro cognatione, & eò quòd eandem possideret tribum, & propter colloquiũ, ad suũ duxit hospitium. Quidam uerò iuuenculi Gabaonitarum mulierem in platea uidentes, & pulchritudinem eius stupescẽtes, dum apud illum senem eam successisse cognoscerent, contemnentes eorum infirmitatem & paucitatem, uenerunt ad ianuas eius. Et quum eis senior ut abscederent supplicaret, & ut nec uiolentia inferrent hospiti, nec iniuriã: illi petebant, ut data sibi muliere, á rerum inuasione recederent. Seniore uerò dicente, quòd & cognata esset Leuitis, & per libidinem in leges iniquè delinquerent, deficientes circa iustitiam: deridebant minabantur ipsi se eum interficere, eò quòd eorum cõcupiscentiam impediret. Quumq; in necessitatem uenisset, nolens hospites in contumelia magna relinquere, suam eis filiam concessit: dicens eis, minus esse peccati, si concupiscentiam suam in ea complerent, quàm si iniuriã peregrinis inferrent: & iniustitiam non perferre quos susceperat, hoc modo putabat. Quum uerò illi nequaquam à suo feruore pro peregrina recederent, sed immanerent ut eam acciperent, ille quidè supplicabat ut nihil inique præsumerent. At illi rapientes, & adijciẽtes pro libidine uiolentiam, ad semetipsos mulierem deduxerũt, & per totam noctem usque ad principiũ diei in eius corporis ludibria fuit extenti. Illa uerò defecta in his quæ prouenerãt, ad hospitem redijt: & cõtristata in his quæ pertulerat, per uerecundiã ad facie mariti minimè præsumebat accedere, eumq; circa se pro his quæ cõtigerant incurabilem reputabat: lectuloq; decumbens, animam reliquit. Vir autẽ eius arbitratus sopore grauari Iud 19.
mulierem detineri, nihil mali metuẽs, excitare eam tentabat, & cõsolari: quasi raptorum non spontanea uoluntate se præbuisset iniurijs. Quum uerò certe defunctam cognouisset, ob malorum

malorum magnitudinem, imponens iumento mortuam, ad se portabat uxorẽ: & diuidens eam per membra in partes duodecim, per tribus singulas destinabat, mandatum dans portantibus, ut proderẽt autores mortis eius, & eiusmodi crudelitatem cunctis tribubus indicarent. Illi autem & aspectu & auditu grauissimorum malorũ affecti, nullum primitus huiusmodi sumentes exemplum, ira intemperata concitati, in Silo sunt ante tabernacula congregati: & in arma procedere repentè tentabant, & insilire Gabaonitis ut hostibus. Retinuerũt autem eos seniores, suadentes non oportere sic citò contribulibus inferre bellum, antè quàm uerbis agerent de criminibus, quando lex nec circa extraneos permitteret præter legationem Israelitas bella tractare: si fortè pœnitentiam agerent, qui iniustè aliquid assumpsissent. bonũ ergo esse, ut legi obedientes, ad Gabaonitas mitterent, & malì autores expeterẽt: quibus præbitis, eos punirent, contemnẽtes autem armis adirent. Miserũt ergo ad Gabaonitas accusantes iuuenes de muliere, & eos dari ad supplicia deposcentes, qui legitimè non egissent: quasi esset iustum, ut pro omnibus illi potius morerẽtur. Gabaonitæ uerò neq; iuuenes tradiderunt, & crudele iudicauerunt, timore belli alienis obedire præceptis, in nullo se putantes esse minores armis, neque multitudine, nec bellandi præsumptione. Erant enim nimis instructi, & super alias tribus inclytis: despexeruntq; illos, & indignati sunt è diuerso tanquam compressuri, uiolentiam facientes. Quumq; talia fuissent Israelitis enuntiata, iusiurandum fecerũt, nullam suarum uiro Beniamitæ dare nuptijs filiam: sed armari super eos, & amplius eis, quã aduersus Chananæos existere, quos Hebræi sæpius expugnassent. Repentè ergo duxerunt super eos exercitum quadringenta milia uirorum. Beniamitæ uerò habuerunt uiginti sex milia armatorum & aliorum septingentos,

qui sinistris manibus ad fundibulas uidebãtur experti. Et cõmisso prælio circa Gabaa, fugauerunt Israëlitas Beniamitæ uiri, ceciderunt̃q; ex eis uiginti duo milia: fuissent̃q; plurimi fortè necati, nisi nox eos retinuisset, & pugnam soluisset. At Beniamitæ gaudentes, abibant in ciuitatẽ: Israëlitæ uerò obstupescentes se ita deuictos, ad exercitum remeabant. Altera uerò die rursum congressi, Beniamitæ uicerũt, & mortui sunt decem & octo milia Israëlitarum, metuentes̃q; exercitũ reliquerunt. Venientes autem in ciuitatem Silo proximè cõstitutam, & ieiunantes altera die, deprecabantur deũ per Phinees sacerdotem, ut eius ira quiesceret, eīq; in duabus eorum deuictionibus satisfieret, daret̃q; potentiam contra hostes atq; victoriam. Deus autem hæc fieri Phinees prophetante promisit. Duabus itaq; partibus diuidentes exercitum, mediam quidem partem in insidijs circa urbem nocte collocauerunt, mediæ uerò Beniamitis cõgressi, paulatim eis imminentibus recedebãt, & Beniamitæ persequebantur. Hebræis paulatim refugientibus, & omnino uolentibus omnes eos ab urbe pertrahere, quos quasi fugientes insequebantur, ita ut etiam seniores & iuniores in ciuitate propter infirmitatem relicti discurrerent, adire uolentes hostes. Quum uerò multum à ciuitate recessissent, fugere quidem Hebræi cessauerunt: cõuersi autem festinarunt ad pugnam, & illos qui in insidijs erant, dederũt signum. Qui surgentes cum clamore, hostes aggressi sunt. Illi uerò ubi sensere se esse deceptos, in angustia cõstituti, in quadam uallem coacti, & concauo loco collecti sunt, & ibi iaculis sauciati, ita ut omnes interirent, præter sexcentos uiros. Hi nanq; conuersi & constipati, & per medios hostes transeuntes, fugerunt ad uicinos montes: quos tenentes ibidem cõmorati sunt. Illi uerò circa uiginti & quinq; milia sunt extincti. Ignitæ Israëlitæ & Gabaa ciuitatẽ igne cõcremauerunt, & mulie-

res & infantes masculos peremerunt, alijs Beniamitarum ciuitatibus similia facientes: sicq; erãt cõtra eos infesti, ut etiam Iabitas qui erant Galaaditidis regionis, eò quòd eis auxilium non præbuissent contra Beniamitas, mittentes duodecim milia de suis armatis, iuberent eos interimi: occideruntq; hi, qui fuerãt missi, omnes pugnaces ciuitatis cum filijs & uxoribus, præter quadringentas uirgines. Tanta ira succensi sunt propter papionem corruptæ mulieris, & armorum ab eis electa conditione. Post hæc autem Israëlitæ pro calamitate Beniamitarũ pœnitentia ducti sunt, & super hoc ieiunare proposuerũt, licet iusta passi essent: eò quòd in legẽ peccauerint: tũe sexcentos uiros, qui fugerant, euocauere legationibus. Erant enim super quandam petram, quæ roas appellatur. Legati uerò non illis tantummodo calamitatem prouenisse, sed etiam sibi cognatis pereũtibus ingemiscentes, suadebãt eis, ut patienter ferrent, & ad illorum cœtum concurrerent, ne omnino quantum ad se Beniamitarũ tribum exterminari decernerent: dicebant̃q;, simul cedimus uobis terram ad prædam quantamcunq; tollere potueritis. Illi uerò his contra se Dei decreto gestis: quãdo suam iniquitatem scientes pugnauerant, ad tribum patriam obedientes uocantibus, aduenerunt. Israëlitæ uerò uxores eis quadringentas uirgines Iabitidas dederunt, & de ducentis reliquis cogitabãt, quomodo & illi haberent uxores ut filios procrearẽt: quum utiq; iurassent ante bellum: ut suas filias nulli Beniamitæ coniungerent. Et alij quidem suadebant illud iusiurandum non debere seruari, quod per iram et non uoluntate nec iudicio prouenisset: nihilq; fore Deo molestum, si tribum perituram saluare possent: adiicientes periurium, non quando necessitate fit esse pessimũ, sed quando fuerit malignitate commussum. Quumq; seniores periurij nomen ualdè metuerent, quidam ait: Hoc cõsilio & isti uxores habebunt,

bunt & religio iurisiurandi seruabitur. Ter in anno in Sil
ad mercimonium fit conuentus, sequunturq; mulieres & vir
gines chorum. Sinantur ergo Beniamitæ, ut raptu ducãt u
res quascunq; potuerint, nobis neque inuitãtibus, neque pro
hibentibus. Et dum patres earum questi fuerint, uindictam
poposcerint, dicemus eos potius esse culpabiles, qui custodia
non habuerint filiarum. Oportet enim Beniamitis iram cedere, qua iam circa eos usi sumus immensa. His itaq; cõsentientes, decreuerũt Beniamitas raptu nuptias celebrare. Insta
uerò festiuitate, illi quidem ducenti uiri determinantes ciuita
tem per uineas & loca, in quibus se latêre credebant posi
insidiabantur uirginibus uenientibus. Ille autem cum ipsu
hilq; metuentes, sine custodia properabant. Tunc illi surgen
tes, tenuere dispersas. Et hoc modo ducentes uxores, ad opa
ra se terræ dederunt, studentes ut ad secundam felicitatem
nuo remearent. Hoc itaq; modo tribus Beniamin quam pen
tota perisset, Israëlitarum sapientia reparata est. Floruit ita
repentè & opulentiæ magnitudine, aliisq; rebus ditata
Hoc itaq; bellum ita sedatum esse dinoscitur.

Quomodo post afflictionem, Israëlitæ rursus impiè agen
tes opprimũtur à Chananæis, & à Cusardo rege Assy
riorum, cui seruierunt annis octo, sed postea libertas
eis restituta est per Cenez, principantem annis qua
draginta. CAPVT III.

Iud. 1. 2. & 3. HOrum uerò similia, etiã tribum Dan ex huiusmodi causa contigit sustinere. Quum Israëlitæ bellorum tam
dium reliquissent, & ad opera se terræ dedissent, Chana
contemnentes eos, nec aliquid se ab eis pati credentes, sum
collegerũt exercitum, firmam habentes spem, quasi Hebræ
affligerent, & de cætero ciuitates licenter inhabitarent
rusq; faciebãt, exercebantur armis, & urbes ad inuicem
consen

sentiebant. Et de tribu quidem Iuda Ascalonã ciuitatem, et Accaron abstulerunt, & alias multas in campestribus constitutas, & ipsos Danitas in montana fugere compulerũt, nec paululum eis locum in campestribus relinquentes. Et dũ illi nec ad bellandum essent idonei, nec terram sibi iam sufficientem haberent, miserunt de suis quinq; uiros ad loca mediterranea, qui terram inspicerent, in qua habitare de cætero possent. Illi autem non procul à monte Libano, & iuxta Iordanis fontes, circa maximũ campum Sidonis ciuitatis uiam triũ dierum perambulantes, contemplantesq; terram bonam & nimis uberrimam, significauerũt eis. Quò cum exercitu procedentes, ædificauerunt illic urbem, Dan cognominatam ab uno filiorum Iacob, ex quo ipsa tribus appellata uidebatur. Israëlitis autem, & quum iam essent in labore difficiles, & quod in diuinitatis cultu deficerent, aduersa proueniebant. Nam dum fiassent à sua conuersatione transgressi, ferebantur ad libidinem, ut pro sua uiuerent uoluntate: ita ut imminentibus Chananæis, malis omnibus implerentur. Iratus est eis igitur Deus, & felicitatẽ, quã innumeris laboribus acquisierant, propter epulas amiserunt. Castra siquidem contra eos agente Cusardo rege Assyriorum, multi pugnantes perierunt, & obsessi fortiter capti sunt: quidam uerò propter timorẽ sponte se illi contradiderunt, & maiora quàm possent tributa imposita sibimet exoluebant, & diuersas iniurias perferebant per annos octo: post quos hoc modo liberati sunt. Cenez quidam de tribu Iuda, uir industrius, prudentiaq; fortissimus, responso sibi dato, ne despiceret Hebræos in necessitate huiusmodi cõstitutos, sed potius reducere eos ad libertatem auderet, paucos quosdam in his laboribus præceptis diuinis adhibens sibi, quibus tunc in illis rebus positis aut pudor esset, aut quos spes confidentiæ nimis acueret, primum quidem Cusardi cast

di castra disrupit. Quumq; plurimi Hebræorum ad certamen accederent, eò quòd bene eis prior confidentia processisset, cum Assyrijs cõgressi sunt: eosq; ualde persequuti, Euphratem transmeare coëgerũt. Cenez autẽ quũ ipso opere fortitudinis suæ præbuisset effectũ, principatus accepit honorẽ. ut populum iudicaret, in quo scilicet quadraginta annis conuersatus est.

Quomodo rursus populus Israël annis decem & octo seruiuit Moabitis, & à quodam Aoth nomine à seruitute liberatus est, eo principatum annis octoginta tenente.

CAPVT VIII.

Iudic. 3.

HOc autem moriente, denuo res Israëlitarum sine principe uexabantur. Et dum honorẽ Deo non ferrent, nec legibus obedirent, magis ac magis afflictionibus subiacebant, ita Eglon rex Moabitarum despiciens inhonestam conuersationem eorum, bellũ eis inferre præsumeret, & multis eos præliis obtineret, ac subderet, & omnẽ potestatem eorũ proprijs humiliaret, eosq; iuberet tributa persoluere. Cõstituens sibimet regnum in Hiericho, nihil mali reliquit, quod populo non imposuit: eosq; ad inopiam usque perduxit annis decem & octo. Misertus autem Deus in his, quæ patiebantur, & eorum supplicationibus inclinatus, ab iniuria Moabitarum hoc modo eos eripuit. Quidam iuuenculus nomine Aoth, de prima Beniamin, ex parte Gera, audaciaq; fortissimus, et corporis ad opera exercẽda robustus, in læua manu maximam fortitudinem habẽs, quum in Hiericho habitaret, Eglon regi factus est notus, muneribus eum placans, ita ut per hæc etiã cæteris quæ erant circa regem charus existeret. Aliquãdo autẽ cum donibus famulis munera regi ferens, latenter gladio in dextro femore ligato introibat ad eum. Erat autem æstatis tempus. Quumq; iam dies medius esset, regiæ quiescebãt custodiæ, & propter æstum & cunctis ad prandia recedentibus. Quum ergo iuuenculus Egloni munera præbuisset, commorans in quodam

quodam loco caloris temporibus opportuno, eius secretũ petijt. Aderãt autẽ soli famuli regis. Quumq; rex famulos abire iussisset, & quũ Aoth loqueretur, & sederet super soliũ suũ, & Aoth terror ingressus fuisset, ne eũ fortissimè percutere nõ ualeret, relaturũ se ei ex dei præcepto somniũ dixit. Quumq; ille lætus pro somnij recitatione de solio surrexisset, Aoth eũ in corde percussit: & gladium derelinquens, egressus est, & clausam ianuam dereliquit. Ministri uerò quiescebãt, credentes regem in soporem conuersum: Aoth uerò Hierichuntinis latenter hoc indicans, exhortabatur eos, ut suam defenderent libertatem. At illi gratissimè hoc audientes, tubis utebantur. Mos enim patrius est, his populum conuocari. Ministri itaq; Eglon diu quæ ei contigerant, ignorantes, quum iam aduesperasceret, metuentes, ne quid ei inopinabiliter accidisset, in eius cubiculum sunt ingressi: eumq; mortuum comperientes, in stuporem conuersi sunt: & antè quàm sua castra colligerent, Israëlitarum super eos irruit multitudo. Et alij quidem repentè perempti sunt, alij in fugam uersi, tanquam in terra Moabitide liberandi. Erant autem peremptorum ultra decem milia. Viri autem Israëlitæ præoccupantes Iordanis transitũ, eorum multos interfecerunt: & nullus eorum manus euasit. Et Hebræi quidẽ hoc modo ab istorũ seruitute liberati sunt. Aoth autem ob hanc causam principatu honoratus à plebe, defunctus est, dum hanc potestatem per tempus octoginta tenuisset annorum, uirtutumq; etiam præter hanc causam maxima laude dignus existẽs. Et post hunc Sangar filius Anath electus ad principatum, primo anno uitam expleuit.

Quomodo Chananæis eos in seruitutem redigentibus, per annos uiginti, liberati sunt per Barachum & Deboram prophetissam, qui eorum principes fuerunt.

CAPVT IX.

Igitur

Iudicum 4. IGitur Israëlitæ calamitates quas passi fuerant, non colendo Deum, nec legibus eius obediendo, correptionem non assignantes dei, antè quam à Moabitarum seruitio resurrent, à rege Chananæorum Iabin nomine subiugati sunt. Huius autem ortus quidē uidebatur de ciuitate Asor, quæ posita est super paludem Samachonitidem: habebatq; armatorū tercentum milia, equitum decem milia, curruum tria milia possidebat. In hac itaq; militia dux erat Sisara, apud regem bonore primus, qui conueniens ad Israëlitas, uehementer afflixit, ita ut tributa eis imponeret. Qui uiginti quidē annis hæc soluere passi sunt, quum nec ipsi per infelicitatem suam saperent, & deus maiori tempore eos dominari uellet propter eorū iniurias & ingratitudines nimis multas. De cætero autem temperantes à malis suis, & agnoscētes has calamitates sibi propter Deum contemptu uenisse: quandam prophetissam nomine Deborā, quod nomen Hebraica lingua significat apem, rogauerunt, ut deprecaretur deum, quatenus misericordiam haberet eorum, nec despiceret eos à Chananæis oppressos. Deus autem annuit eorum saluti, & ducem elegit de tribu Nepthalim Barachum: quod nomen coruscationem Hebræa lingua significat. Euocans igitur Debora Barachum, iussit eum congere decem milia, & ad hostes procedere: præsumebat enim prædicente deo, & uictoriam promittēte. Quumq; Barachus dixisset, non se exercitum fore ducturum, nisi & illa quoque una procederet. Irata dixit: Tu quidem cedis mulieri dignitatem, quam deus tibi contulit, ego uerò non resumbo. Et congregantes decē milia uirorum, castrametati sunt apud Thabor montem. Quibus Sisara, rege præcipiente, obuiam uenit, & non procul ab eis castra fixit. Quumq; Israëlitæ & Barachus obstupescentes multitudinem hostium de fuga iam cogitarēt, Debora retinebat eos, & ipsa die dimicare præcipiebat,

bat, uictoresq; eos deo auxiliante pollicebatur. Cōgressis ergo atq; permixtis, eis imber magnus influxit. Et aqua nimia simul & grando, & pluuia in faciem Chananæorū uersa, & uentus eorum aspectibus imminebat, ita ut arcus eorū & sagittæ inutiles fierent, et armati præ frigore uti gladijs non ualerēt. Israëlitas uerò tēpestas immissa post terga, minus nocebat: quia auxilio dei sumebant ualde fiduciam: & hostes in medium circundantes, multos eorum interfecerūt. Et alij quidem ab Israëlitis exterriti sunt, alij uerò equis excussi proprijs, ceciderunt: ita ut etiam multi eorū conculcati curribus, morerētur. Sisara uerò exiliens de curru, quū uideret fugam exercitus sui factam, fugiensq; uenit ad mulierem quandam Cenæitarum, nomine Iahel. Quem rogantem ut celaret eum, suscepit: et petenti poculum lactis, dedit. Erat enim fatigatus. Et quum nimis bibisset, cōuersus in somnum est. illa uerò dormienti ferreum clauū per tempus immisit, et cum malleo percussum ad terram usq; deposuit: & hominibus Barachi pòst paululum uenientibus, eum ostendit terræ confixum. Sic ergo uictoria cōstitit secundum ea quæ à Debora dicta sunt, ut per mulierem hic triumphus accideret. Barachus autem agēs exercitum super Asorte, obuiam uenientem interemit Iabin: & cadente principe, ciuitatem usq; ad fundamēta deijciens, princeps fuit Hebræorum per quadraginta annos.

Quomodo pugnantes Amalechitæ contra Israëlitas uicerunt: eorumq; prouinciam afflixerunt annis septem: quos liberauit dominus per Gedeon, qui super populum annis fuit quadraginta.

CAPVT X.

EOdem itaq; tempore moriente Baracho & Debora, post hæc Madianitæ rogātes Amalechitas & Arabes, castramenti sunt super Israëlitas: & cōgressos sibimet uiri pugnaces interemerunt: eosq; manibus alligantes, cuncta depræda Iudicum 6.

q bantur

bantur. Hoc autem facientibus illis per annos septem, Israëlitarum populus per montana collectus est, & campestria deliquit, foueas quasdam & spelunceas facientes, in quibus fugientes ab illis possent quodammodo liberari. Nam Madianitæ æstatis tempore agẽtes exercitum, per hyemem Israëlitas colere terram permittebant, ut laborantes comprimere facilime possent. Erat igitur fames, & ciborũ maxima difficultas. Tũc ergo conuersi ad dei preces Hebræi, ut eos eriperet, exorabant. Gedeon autem Iasi filius de tribu Manasse, pauca manipulos spicarum ferens, latenter eos terebat in torcular, quũ metueret hoc publicè in area facere propter hostes. Tunc uisio apparuit ei in forma iuuẽculi, dixitq; eum feliceꝫ & eborum deo: & hoc esse maximum eius propitiationis indicium, eò quòd tunc uteretur pro area torculari. Quumq; præciperet eum fiduciam habere, & festinare, quatenus defenderet libertatem, ille hoc impossibile sibi esse dicebat, quando & tribus ex qua esset, multitudine priuaretur, & puer esset ad tantarum rerum opus infirmior. Deus autem quod deerat, se impleturum esse dicebat, eoq; duce Israëlitis se uictoriam præbiturum. Et quũ hoc Gedeon quibusdam iuuenibus enarrasset, creditumq; fuisset ei, & repentè ad certamina decem millium uirorum uideretur præparatus exercitus, astitit Gedeoni per somnium deus, & imbellem naturam hominum sibi placere declarauit: & quòd esset fortitudine præcipua, rectissimi, ut uictoriam non sibi, sed deo propriè reputarent, & tanq; qui
Iudicum 7. si multo dignoq; hoc gereretur exercitu: & crederent certò, quia eius auxilio uictoriæ opus fuisset impletum: præceptisq; ut circa medium diem in solis ardore ad fluuium uenire faceret exercitum: & eos quidem qui inclinati biberent, magnanimos æstimaret: qui uerò cum festinatione turbatiq; biberent, eos crederet hostium formidine detineri. Et quũ Gedeon

deon secundum iussionem Dei hoc adimplesset, trecẽti uiri perti sunt, qui aquam manibus cum timore & turba lamberent. Dixitq; deus, ut istos ducẽs, hostes adiret. Posuerũt itaq; castra super Iordanem, die altera trãsituri. Et quum Gedeon cum timore consisteret die quo ei prædictum fuerat, ut nocte hostes inuaderet, uolens eum Deus à formidine reuocare, præcepit, ut sumens unum militem iuxta tabernacula Madianitarum accederet, ab eis consilium belli confidentiamq; sumpturus. Obediens autem, & sumens proprium famulum nomine Phara, accedensq; ad quoddam tabernaculum, inuenit uigilantes in eo, & iuuenculum aliquem suo commilitoni somniũ recitantem, ita ut Gedeon audiret. Erat enim huiusmodi uisio quam dicebat, quasi uidisset panem hordeaceum, qui pro utilitate sua incomestibilis esset hominibus, per exercitum reuolutum, regis apprehendisse tabernaculum, necnon & cæteris deiecisse. Ille uerò uisionem interitum exercitus significare prænunciauit, dicens unde etiam ei hoc uideretur: Omne, inquit, semen quod uocatur hordeaceum, constat esse utilissimũ, & inter omnem populum Israëlitæ uidentur abiecti uelut genus hordei, & apud Israëlitas nunc Gedeon exultat, & eius exercitus. Quod uerò panem te uidere dixisti, qui tabernacula nostra uastauit, metuo ne Deus contra nos Gedeoni uictoriam condonarit. Gedeon autem somnium audiens spem magnam habuit, pariter & fiduciam: iussitq; suos armari, narrans eis etiam hostium uisionem. Illi uerò in his quæ dicta fuerant præparati sunt, & circa primam uigiliam Gedeon suum deducebat exercitum in tres diuisum: portabantq; cunctis hostilibus uideretur inuasio: & in dextra manu cornua ferebant, quibus pro tubis utebantur. Mullũ itaq; locũ hostium tenebat exercitus, habebatq; multitudinem camelorum, & se

cundum gentium morem pascentes, in uno circuitu erant omnes. Hebræis autem prædictum fuerat, ut dum uenissent ea hostium castra: signo dato, tubis canerent: pharetrasq; concutientes cum lampadibus, impetum facerent, cum laudibus iubilantes, quòd uictoriã deus Gedeoni cõferret. Quod quum fecissent, turba comprehendit homines adhuc dormientes (erat enim nox) & hoc deus fieri ita præceperat: suntq; perempti pauci quidem ab hostibus, plurimi uerò à semetipsis, eò quòd linguis proprijs discordarent. Nam dum fuissent in turbam redacti, unusquisque perimebat proximum, dum eum crederet inimicum: & facta est magna cædes. Fama uerò uictoriæ Gedeonis ad Israëlitas, perueniente, cuncti simul armati sunt, persequentes hostes: & comprehenderunt eos in quadam conualle scopulis ualde circundata, quam transire non possent: & circunstantes occiderunt omnes, duosq; simul reges Oreb & Zeb. Reliqui uerò duces relictos milites collecta gentes, qui erant quasi octo & decem milia, castramentati sunt multo procul ab Israëlitis. Gedeon autem labore non fessus, sed persequens cum omni exercitu, eisq; congrediens, hostes uniuersos funditus interemit: & reliquos duces Zerbin & Zarnon apprehendens, captiuos duxit. Mortui sunt in ea pugna Madianitarum & Arabum, qui eis solatia præbuerãt, quasi centum & uiginti milia: multaq; præda auri et argenti & uestium & camelorum, et subiugalium, Hebræicæ tunc ei collata uictoriæ. Gedeon autem ueniẽs in Ephrem propriam regionem, occidit quoque Madianitarũ reges. Tribus autem Ephrem ex qua erat Gedeõ, quum grauiter ferret, quòd cum eo minime dimicasset, exercitũ super eum festinabat inducere. cur eis non indicasset, quando hostes inuaserat. Gedeon uerò quum esset humilis animo & omni uirtute summus, dicebat non se autoritatis suæ consilio præter eos contra hostes, sed deo

deo iubente, pugnasse: uictoriam uerò non minus eorum quàm sui laboris esse fatebatur. His ergo sermonibus eorum mitigãs iram, plus Hebræis profuit quàm hostium præda, eosq; à præcipitio intestinæ seditionis eripuit. iniuriæ tamen huius pœnam illa tribus excepit, quam scilicet opportuno tempore declarabimus. Gedeon itaq; principatum ponere uolens, coactus retinuit illum annis iugiter quadraginta, populi iura disponens: & diuersis ad eius iudicia concurrentibus, quæcunq; dixisset firmissime omnia seruabantur. Qui quum senex defunctus fuisset, in Ephrem regione sepultus est.

Quomodo Abimelech filius Gedeonis ex concubina, mortuo patre arripuit principatum, interfectis cunctis fratribus suis, excepto uno: & de pœna quam exoluit pro fraterna cæde.

CAPVT XI.

IS habuit quidem filios liberos septuaginta. plures enim habebat uxores: naturalem uerò unum de concubina Eroma, nomine Abimelech: qui post mortem patris pergens in Sichen ad cognationem suæ matris unde fuerat orta, & sumens ab eis pecunias, quoniam iniquitatum magnitudine uidebantur insignes, cum eis ad paterna quoque tecta regressus est, & omnes fratres occidit, absq; solo Ioathan. Hic enim fugæ beneficio est liberatus. Abimelech autem assumpta tyrannide, dominum se pro legitimis filijs in his quæ uellet facere, declarauit, quod uehementer iustitiæ præsulibus erat acerbum. Quia tur dum quodam tempore publica in Sichen festiuitas esset, cunctaq; illic multitudo consisteret, frater eius Ioathan, quem fugisse prædiximus, ascendens in montem Garizin, qui Sichimorũ supereminet ciuitati, clamauit: & multitudine præbẽte silentium petijt, ut quod diceret, libenter audirent: factoq; silentio, dixit, quòd arbores facto sui consilio humana uoce pertissent sicum, ut super eas regnaret. Qua denegante, eò quòd Iudicum 9.

honore fructus proprij frueretur, nec alium quærere deberet extraneum, arbores rursum cogitationem regni non reliquerunt, uisumq; eis est, ut honorem uiti præberent. Sed & uitis eisdem uerbis quibus ficus usa respuit regnum. Hoc ipsum sicientibus & oliuis, Rhamnus, quam arbores petierant, ut regnum sumeret super eas (hoc enim genus est inter ligna, quod habet ignem proferendi naturam) promisit se regnū susceperе, & insigniter imperare, ita tamē, ut sub eius umbra requiescerent. Si uerò ei contraria forent, eius igne concremarētur. Hæc autem, inquit, non risus causa dico: sed quoniā multorū bonorū experti Gedeonis, ea quæ nunc geruntur, despiciunt, uidētes Abimelech principem hi qui meos cum eo fratres interemerunt, cum utiq; nihil ab igne differat. Quumq; talis dixisset, abscessit, & habitauit latenter in montibus annis tribus, timens Abimelech. Post non multum uerò temporis Sichimitæ pœnitentes pro nece filiorum Gedeon, expulerunt ab urbe Abimelech, pariter & à tribu. Ille uerò cogitabat affligere ciuitatem. Tempore uerò superueniente uindemiæ, tuebant colligere fructum, ne quid eis Abimelech faceret mali. Veniente uerò ad eos quodam principe, Gaal nomine, cum armatis cognatisq; suis, Sichimitæ poposcerūt sibi ab eo præberi munitionem, donec uindemias congregarent. Quorum faciente petitionem, procedebant ad opus suum, & cum eis Gaal suos ducebat armatos. Quumq; fructus fuisset cum securitate collectus, & canentes per singulos choros, Abimelech apertè iam præsumerent blasphemare: sed & principes insidijs loca ciuitatis apprehendentes, multos Abimelech latenter interfecissent: Zebul quidam princeps Sichimitarum, quum esset extraneus Abimelech, ea quibus populum Gaal exacuebat, Abimelech missis nuncijs, indicauit: & monuit, ut insidias poneret ante urbem, seq; suasurum dicens Gaal ut egrederetur de ciuitate. quo facto, irruere super eum deberet Abimelech, & agere ut in eo se defenderet: & deinceps sibimet populi amicitia collocaret. Quumq; Abimelech in insidijs resedisset & Gaal incaute commoraretur in suburbano, & cum eo Zebul, uidens paulatim armatos accedere, Gaal ad Zebul ait, insistere sibimet uiros armatos. Quo respondente, umbraculum esse petrarum, quum magis appropinquarent, uerius hoc aspectu considerans, non umbræ esse, sed uirorum dixit insidias. Respondensq; ad eum Zebul: Non ne, inquit, tu malitiam Abimelech accusabas? Cur itaq; tuæ uirtutis magnitudinem non ostendis, & cum eo pugna congrediere? Gaal uerò turbatus, congressus est cum Abimelech: & ceciderunt quidem aliqui de eius armatis: ipse uerò fugit in ciuitatē, ut alios euocaret. Et denuo Zebul egit, ut Gaal expellerctur ex urbe: accusans eum, quasi contra milites Abimelech mollior extitisset. Abimelech uerò cognoscēs egressu ros ad uindemiam denuo Sichimitas, loca circa urbem insidijs occupauit. Quibus procedentibus, tertia quidem pars exercitus apprehendit portas, ut ciuibus auferret ingressum: alij uerò dispersos interemerunt, & ubiq; cædes facta est: & ciuitatem ad fundamēta usq; subuertens, salq; super eius ruinas seminās uictor discessit. Omnes itaq; Sichimitæ hoc modo perempti sunt. Quicunq; uerò per prouinciam dispersi pericula fugerunt, super quandam petram munitissimam congregati morabantur. Quumq; in ea morari niterentur, uoluntatē eorum Abimelech prænoscens, super eos cū exercitu uenit: collectisq; de sylua lignis, iussit ut hæc etiā exercitus faceret uicrsus. Velociter autem saxo circundato lignis, subiectus est ignis: & flamma surgente, nullus ex eo saxo defugit, sed unà cum uxoribus & filijs sunt extincti: uiri quidē circa mille & quingēti, reliqua uerò nimia multitudo. Et Sichimitas quidē

huiusmodi calamitas interemit. Quibus hæc afflictio nata est eò quòd super uirum sibimet utilem, eiusq; genus mala talia protulissent. Abimelech autem Israëlitas malis Sichimitarum perterens, præsumebat etiam maiora retentare, & nequaquam uiolentiæ suæ modum imponere, donec perderet uniuersos. Veniebat ergo ad Thebes, & ciuitatem quidem facilo discursu cepit. Quumq; esset in ea maxima turris, in qua uniuersi confugerant, obsidere hanc uolens, dum proximè uenisset ad murum, sumens mulier quædam, fragmentum molæ, caput eius repentè percussit. Qui dum cecidisset semiuiius, armigerum rogauit, ut eum occideret, ne mors eius opus mulieris esse uideretur. Et ille quidem præceptum fecit. Abimelech autem huiusmodi pœnam pro fraterna morte, & his quæ in Sichimitas præsumpsisse probabatur, exoluit. Hæc ergo calamitas secundum diuinationem Ioathan uidetur impleta. Exercitus uerò qui cum Abimelech fuit, eo cadente dispersus discessit ad propria.

Quomodo Israëlitæ relinquentes legem dei, opprimuntur ab Ammonitis, quos liberauit dominus per Iephthe Galaaditem qui tenuit principatum per sex annos. CAP. XI.

Iudicum 10. Israëlitarum uerò principatū post eū Iaēr Galaadinus ex tribu Manasse percepit, uir & in alijs felix, & filios habens triginta numero, & in equitatu præclaros, & triginta principatū ciuitatū Galaadinarū habētes. Hic duobus & uiginti annis obtinens principatum, senex defunctus est: & sepultus est in Camon Galaadinorum ciuitate promeruit. Res equidē Hebræorum ad inhonestam uitam, & iniuriam dei legumq; se rebantur. Quos Ammonitæ despicientes & Palæstini, magno exercitu prouinciam deuastabant: omnemq; regionem trans Iordanem detinentes, reliqua comprimere præsumebant. Hebræi

Hebræi uerò malis afflicti, ad supplicationes dei cōuersi sunt, & sacrificia celebrabant, rogantes eū, ut placatus eorū precibus, ab ira quiesceret. Deus uerò placatus, eis suum concessit auxilium. Igitur Ammonitis castrametātibus in terra Galaaditarum, prouinciales occurrerunt, ammonentes se gentis ducē. Erat autem quidam nomine Iephthe, uir uirtute paterna Iudicum 11.
potens ad exercitum dispensandum, quem sub mercede poscebant. Ad hunc ergo mittentes, rogabant ut eum eis pugnaret, promittentes, ut ei cuncto tempore principatum exercitus sui concederent. Ille uerò nequaquam precibus obediuit, culpans eos, quòd non ei præbuissent auxilium, dum iniustitiam perpessus aperte fuisset à fratribus. Non enim consanguineus eis erat, sed peregrinus. Cuius utiq; matrem propter amoris ardorē filijs superinduxerat pater. Hūc ergo fratres expulerant dispicientes eius infirmitatem. Et ob hoc in proximia Galaaditica morabatur: & omnes de longè ad se uenientes, sub mercede propria retinebat. Illis uerò supplicantibus, atq; iurantibus, omnem principatū se ei fore præbituros, tandem aliquando consensit: & uolociter diligentia rerū habita, in urbe Masphat exercitu constituto, legationē misit ad regem Ammonitarū, causam eius inuasionis accusans. Ille remittēs, potius Israëlitarum accusabat egressum ex Aegypto: petebatq;, ut ab Amorræa recederēt, quasi patrum eius à tempore antiquo fuisset. Cui respondens Iephthe, ait, quòd irrationabiliter progenitores Israëlitarū de Amorræa culparet, sed potius eis gratias agere deberet pro Ammonitide terra sibi concessa: quòd dum possibile fuisset secundū Mosi iussionē ut eam tollerent, isti eos illic degere permisissent, quam post annos trecentos dei auxilio reparauerant, ob quam rem pugnaturum se fore dixit. Et hæc quidem est status, legatos abire permisit. Ipse uerò deū pro uictoria deprecatus, & sacrificiū

promittens, ut si uiuus reuerteretur, quicquid ei prius occurreret, immolaret, congressus copiosè uicit, & occidēs hostes, persequutus est usque ad Ammonitidem ciuitatem. Et inde digressus in Ammonitem, multas uastauit urbes, prædamq; collegit, & à seruitute domesticos liberauit, quā decem & octo sustinuerant annis. Reuersus autem, calamitatem incurrit, nullo modo priscæ felicitatis æqualem. Nam ei filia unigenita & uirgo, tūc primitus quum uenerat, occurrit. Qui grauiter ingemiscēs magnitudine tanti doloris afflictus, filiam sibi obuiā uenisse culpabat, quam sacrificādam deo deuouerat. Quæ tamen illo casu nō doluit, pro patris uictoria & ciuium libertate moritura. Petijt autē duos menses sibi cōcedi, ut iuuentutem suam cum ciuibus lamēturetur, & tunc uotum perferret. Quo tempore transeunte, filiam pater immolauit: nec legitimum faciens holocaustum, nec deo charum: non utiq; deliberans apud animum suum, qualis apud cæteros huius facti causa uideretur. Igitur quum tribus Ephrem super eū exercitum niteretur inducere, eò quòd bellum Ammonitarum ei nō indicasset: sed uoluisset solus & prædā habere & gloriā: hoc modo satisfaciebat, dicens, quòd primo quidem nō eos latuisset cognatorum oppressio, sed etiam uocati ad auxilium, non uenissent, quum oporteret eos ante preces occurrere. Deinde dicebat, quòd hostibus quidem iniustè pugnātibus nō præsumerent resistere, postea uerò cognatis inferre bella tēmassent, & interminatus est, si nō temperarent à talibus, deo auxilium te ab eis pœnas exigeret. Quibus dum satisfieri non potuisset, sed contra eum cum exercitu à Galaadina terra uenīssent, pugnarent, amplius eorum dilatauit interitum, & persequens fugiētes, & præoccupans exercitu præmisso uada Iordanis, penè quadraginta duo millia uirorū occidit. Ipse uerò quum principatum tenuisset sex annis, defunctus est, & sepultus in Sebeth

Iudicum 12.

Sebeth patria sua, quæ est in terra Galaaditide. Mortuo uerò Iephthe, tenuit principatum Absanis de tribu Iuda ciuitatis Bethlehem. Hic filios habuit nonaginta masculos, & reliquas uirgines: quos omnes dimisit uiuos, filias uiris tradēs, & filijs dans uxores. Qui dū nihil egisset in septē annis, sermone & memoria dignum, in senectute defunctus est, & sepulturā in patria sua promeruit. Igitur Absane ita moriente, neq; is qui post eum decem annis habuit principatum, nomine Elon, de tribu Zabulon, aliquid egit uirtute præcipuum. Post hūc Abdon Hilonis filius, de tribu Ephraim, ciuitate Pharathonitarum existens, principatum habuit, qui pro sola eruditione poterit habere memoriam, nullumq; opus propter pacem rerumq; licentiam nec ipse clarum exercuit. Hic autem filios habuit quadraginta, & alios ex eorum semine descendentes, triginta, erantq; simul omnes septuaginta in equis exercitati. Quos omnes superstites derelinquēs, in senectute defunctus est: & inopinabilem in Pharathone promeruit sepulturam. Hoc autem mortuo, Israēlitis Palæstini præualuerūt, ita ut ab his per quadraginta annos tributa perciperent: à qua seruitute hoc modo liberati sunt.

Prænunciatio natiuitatis Samson, & fortitudo eius, & quātorum malorum autor fuerit Palæstinis.

CAPVT III.

QVidam Manue de tribu Dan, inter paucos egregius, et patriæ sine dubio primus, habuit uxorē forma pulcherrimam, & quæ inter centū comprouinciales fœminas eminebat. Et quum filios non haberet, grauiter ferens, Deū pro chara successione rogare cœpit, in suburbano suo in cāpo maximo frequenter aduenīens cum uxore. Erat autem et nimius in uxoris amore, & ob hoc sine temperatione zelotypus. Et quū quadā die mulier esset sola, apparuit ei angelus Dei, pulchro

Iud. 13.

chro iuueni similis & procero, eiq; masculum filium futurum dei prouidentia nunciauit, qui foret optimus, & fortitudine præcipua clarus: à quo crescētes Palæstinos cōprimendos ac seruit: monuitq; ut eius comæ minime tonderentur, nullumq; potum nisi aquæ deo præcipiente, esse bibiturū. Et quum hæc dixisset, abscessit. Illa uerò marito uenienti indicauit angeli uisionē, admirando iuuenis pulchritudinē atq; proceritatem, ita ut ille zelatus in eius laudibus obstupesceret, & suspicionem quasi de extraneo eius amore conciperet. At illa uolens irrationabilem eius tristitiā mitigare, rogauit deum, ut angelum denuo destinaret, quatenus maritus inspiceret. Et iterum per dei gratiam angelus uenit in suburbano illorum, & apparuit mulieri uiro remoto. Quem rogabat, ut sustineret donec maritus adduceret: permittēte angelo, Manue uocatus aduenit. Quē quum uidisset, nec tunc à suspicione cessauit: rogauitq; ut quæcunque uxori eius dixerat, illi pariter declararet. Et quum dixisset angelus, sufficere ut nosset illa quæ dixerat, rogabat eū, ut ei manifestaret quis esset: quatenus filio nato, gratias ei & munus offerrent. Illo autem dicente, quòd nihil horum indigeret, nec ob hanc causam futurum eis filium nūciaret, petijt ut expectaret, quatenus ei aliquod munus offerret. Qui dum primitus non annuisset, postea eo precibus insistente, concessit, ut aliquid ei dono daret. Tum Manue occidens hœdum, eumq; coquendum uxori præbens, attulit ei. Dum gestum hoc fuisset, præcepit ut poneret supra saxum, & panes & carnes absque uasis. Quo facto, uirga quam tenebat angelus tetigit carnes, & igne protinus emicante, carnes cum panibus sunt absumpti. Tunc angelus super fumū, quasi in curru, eis ad cœlum ascēdere uidebatur. Quumq; Manue metueret, ne quid ei propter uisionem dei proueniret aduersum, eum uxor ut confideret, cōfortabat, & pro sua utilitate deum

se uidisse, fatebatur. Quum ergo concepisset, custodiam habuit mandatorum: natumq; puerum appellauit Samson, quod nomen significat robustum. Crescebatq; puer uelociter: & tam per abstinentiam ciborum, quam capillorū remissionem prophetā iam futurus agnoscebatur. Hic itaque ueniens cum parentibus ad Thamna Palæstinorum ciuitatem, dum celebraretur ibi festiuitas, uirginem prouincialium concupiuit, rogauitq; parentes, ut ei puellam peterent in uxorem. Quibus negantibus, eò quòd esset de alienigena gente progenita, Deumq; dicentibus ei nuptias Hebræas cōgruas præbiturum: uicit eius petitio ut ei uirgo desponsaretur. Dumq; frequenter ad eius parentes iret, occurrit leoni: & quum esset inermis, tenens eum manibus suffocauit, & in sylua interiore extra uiam proiecit. Rursumq; dum iret ad puellam, inuenit examen apum, fauum mellis in leonis illius ore fecisse: & tollens exinde tres fauos mellis, cum donis reliquis quæ portabat puellæ contradidit. Quumq; Thamnitæ omnes essent in epulis nuptiarum, metuentes fortitudinem iuuenis, triginta circa eum pubertate præcelsos constituerunt: sermone quidem uelut socios futuros, opere uerò custodes: ne quid uellet forte committere conuiuiorum societate crescente. Quumq; in lusu confiteret, qualia solent tali tempore prouenire, Samson ait: Proponam uobis parabolam, & si solueritis mihi septem diebus propositam quæstionem, lineas singulas & stolas totidem propter honorem uestræ sapientiæ me dante percipietis, & cum hac largitate gloriam quoque & lucrum sapientiæ possidebitis: Illisq; petentibus ut diceret, ait: Qui cuncta uorat, cibum genuit de semetipso suauem, licet ipse sit nimis insuauis. Illis autem per tres dies quæstionem non ualentibus inuenire, & dicentibus puellæ, ut à uiro cognoscens, eis annunciaret, cui etiā minati sunt incendium, nisi hoc studeret implere,

Iudicum 14.

implere, Samson puellæ roganti ut diceret, primũ quidem re-
stitit. Quumq; illa nimis insisteret, & ad lacrymas perueni-
ret, & indicium hoc esse quereretur, quòd eam Samson minus
amaret: indicauit ei quemadmodum leonem interfecisset: &
quomodo apes in ore eius inueniens, tres fauos mellis pertu-
lerit ei. Et ille quidem nihil dolosum metuens, omnia declara-
uit: illa uerò sermonem hũc petentibus rursus, exposuit. Sep-
timo uerò die, quum tempus esset, ut propositum exoluerẽt quæ-
stionem, antequàm sol occumberet cõueniẽtes, dixerunt: nec-
à leone comprehensis quicquam insuauius esse, neque dulcius
utentibus melle. Quibus Samson respondit: Nec quicquam
aliud muliere dolosius, quæ uobis meũ exposuit uerbũ. Et il-
lis quidẽ dedit quæ cũq; promiserat, facta præda Ascalonita-
rum, qui ei pariter occurrerant. nam & isti Palæstini sunt.

Illas uerò nuptias refutauit: & puella quidẽ quæ cũ proua-
cauit ad iracundiã, duxit eius amicũ. Pro qua iniuria exas-
peratus Samson, deliberauit ut Palæstinos omnes cũ ea affligeret. Quumq; esset tempus æstatis, & fructus messiũ præpara-
tus astaret, cõprehendens trecentas uulpes, & caudis earum
ligans ardentes lampades dimisit in messes Palæstinorũ: &
hoc modo eorum depopulatus est fructus. Palæstini uerò scien-
tes esse opus Samson, & causam pro qua talia perpetrasset,
miserunt principes in Thamna, uxoremq; eius cũ parentibus
suis peremerunt, tanquam qui mali huius autores existeret.
Samson autẽ quum multos in Palæstinorum campestribus oc-
cidisset, habitabat in Ethan: est enim saxum ualde munitũ in
tribu Iuda. Palæstini siquidem contra tribum Iuda castrame-
tati sunt. Illis uerò dicentibus non sibimet inferri iuste suppli-
cium propter delicta Samson, dum utique tributa persolue-
rent, dixerunt, ut si nollent hæc pati, Samson cõtraderent alli-
gatũ. Qui uolentes euadere uenerũt ad secessum ubi Samson
habitabat

Iud. 15.

habitabat, cum tribus milibus armatorũ: & culpantes eũ pro
his quæ contra Palæstinos uiros egerat, qui possent omni ge-
neri Hebræorum calamitates inferre, rogabãt ut descẽderet,
quatenus eum ditioni illorũ contraderent, poscebantq; ut hoc
sponte perferret. Qui quum iusiurandum accepisset, quòd ni-
hil ei plus fieret, quàm ut hostibus traderetur, descendens de
secessu, semetipsum contribulium suorum potestati contradi-
dit: ibiq; eum duobus funibus alligantes, ducebãt ut traderent
Palæstinis. Et quum in quendam locum uenissent, qui nunc
Maxilla nuncupatur, propter fortitudinem quæ in Samson
uidebatur effecta, quum nomẽ primitus non haberet: nõ pro-
cul Palæstinis castrametantibus, & occurrentibus cum gau-
dio & clamore, tanquam ea quæ cupiebant, desiderabiliter
adimplessent, disrumpens uincula Samson, & arripiens asi-
ni maxillam, quæ in præsenti iacebat, in hostes impetus est:
& percutiens eos cum maxilla, quasi mille quidem peremit,
alios uerò turbatos in fugam uertit. Samson igitur plusquàm
oportebat exultans, non dei cooperatione credebat hoc fa-
ctum, sed suis uirtutibus ascribebat, eò quòd per maxillam alij
quidem hostium ceciderunt, alij uerò in fugam sunt uersi.
Quem dum sitis fortissima tenuisset, considerans quòd nihil
est uirtus humana, & dei cũcta esse testatus, rogabat, ne pro-
pter hæc irascens, eum traderet inimicis, sed ut potius illi au-
xilium in necessitate conferret, & à malis eriperet. Cuius pre-
cibus misertus deus, fontem circa quandam petrã de asini ma-
xilla suauem copiosumq; produxit. Vnde Samson ipsum lo- Iudicum 16.
cum uocauit, Maxillam: & hactenus hoc nomine nuncupa-
tur. Post hanc pugnam Samson decipiens Palæstinos, ue-
nit in Gazam, & in quodam diuersorio morabatur. Agnoscẽ-
tes ergo Gazæ principes eius præsentiam, fecerunt insidias
ante portam, ut egrediens non lateret. Samson uerò dum hoc
cognou

cognouisset circa mediam noctẽ surgens, eruit portas: ipsasq; clausuras simul & uectes, & alia earum ligna super humeros tollens, & super montem Hebron deferens, collocauit. His itaq; gestis, transcendebat iam leges patrias, & edicta propria requirebat, mores imitando peregrinorum, quod ei initium malorum fuit. Concupiscens enim mulierem meretricem, nomine Dalilam, apud Palæstinos habitantem, cum ea degebat. Vnde tunc iudices Palæstinorum uenientes ad eam, promissionibus astrinxerũt, ut à Samson disceret, quæ causa fortitudinis eius esset, per quam uinci non posset. Illa uerò circa potum & huiusmodi consuetudines, constituta, dum miraretur eius actus, artibus agebat ut agnosceret, quemadmodum tanta uirtute præcelleret. Samson autem dum adhuc sapientia firmus esset, fallebat eam, dicens: Si septem uinearum palmitibus, qui adhuc flecti possunt, uinctus fuero, cunctis infirmior ero. Illa ergo tunc quidem tacuit, postea uerò indicans principibus Palæstinis, celauit aliquos militum intra domum, & dormientem Hebræum arctissime palmitibus alligauit: deinceps excitans eum, dixit insistere aliquos super eum. Ille ruptis palmitibus, tanquam contra inimicos nitebatur insurgere. Tunc mulier eo sibi loquente, grauiter se ferre dicebat, si propter incredulitatem fauoris sui, & tanquam non celaturæ quod ei proderet, nollet edicere ueritatem. Quumq; rogantem rursus falleret, dicens, septem sese funibus alligatum, perdere fortitudinem: dum & hoc quoque faciens, nihil egisset, tertio ab ligari comas suas dixit. Quum uerò neque hoc facto uera inueniretur, nimium supplicanti ad ultimum, quum iam ei calamitas immineret, uolens præstare, Dalilæ ait: Mei dei ira habet, & eius prouidentia natus, has nutrio comas, ubente deo, ne tondear: mea siquidem fortitudo in harum gmentis est. Hoc illa cognoscens, abrasis crinibus eius, eum tradi-

tradidit Palæstinis, quum iam non ualeret ab eorum se inuasione defendere. Qui auferentes eius oculos, ligatum circunduci ubiq; fecerunt. Procedente uerò tempore, coma Samson creuit: & dum esset festiuitas publica Palæstinis, & principes atq; nobiles simul epularentur in fano, cuius culmen duæ columnæ portabant, adductus est ibi Samson ad conuiuium, ut omnes ei illuderent. Ille crudelius hoc arbitratus, eò quòd ab iniurijs defendere se nequiuerat, puero ducẽti se persuasit, ut duceret eum, quò post laborem requiesceret, & pòst abiret, quum eum ad columnas reclinaret. Vbi dum aduenisset, commouit eas, simulq; cuncta destruxit: subuersis q; cum fano columnis, tria milia hominũ sunt extincta: inter quos & Samson unà defunctus est, quum tenuisset principatum Israëlitarum annis uiginti. Dignum est igitur laudare uirtutem, & fortitudinem, & magnanimitatem huius uiri etiam circa mortem, & iram usq; ad finem sui contra hostes exercuit. Nam quòd à mulierc captus est, hummanæ naturæ oportet scribere, quæ est ad uitia facilis: uirtutis uerò eius coronam memorabilia necesse est habere præconia. Cuius cognati sumentes corpus, sepelierunt in Saraa regione cum cognatis suis.

Post mortem Samson præfuit Israëlitis Eli sacerdos: & de Noëmi uxore Elimelech, seu de Ruth Moabitide, quã duxit uxorem Booz, pater Obed patris Iesse patris Dauid.

CAP. XIIII.

Post mortẽ uerò Samson, præfuit Israëlitis sacerdos Eli, Ruth. 1.
Sub hoc prouinciam eorum apprehendente fame. Elimelech quidam de Bethlehem ciuitate tribus Iuda, famem ferre non ualens, uxorẽ suam Noëmin, & filios ex ea natos, Chelion & Maalon sumens, migrauit in terram Moabitarum. Dumq; ei cuncta bene procederent, filijs suis Moabitidas dedit uxores: Chelion quidem Orphan, Maalon autem Ruth.

Transactis autē annis decem & octo, Elimelech & filij eius
in breui defuncti sunt. Noëmis autem amarè ferens, quod ei
prouenerat, & desolationem charorum non sustinens filiorū,
propter quos & de patria sua uidebatur egressa, rursus re-
uertebatur ad eam. Audierat enim quòd iam prospera de ipsa
regione nunciarentur. Cuius nurus disiungi ab ea non tole-
rabant, sed nec ipsa refutando eas, secum proficisci poterat
euitare. Et quum insisterent, exoptans feliciores nuptias ei-
quàm quibus fuerant iam priuatæ, & filios, aliaq; bona con-
ferri, eas illic remanere poscebat, nec cum ea debere proficisci
in rebus incertis, & terram propriam deserentes. Et Orpha
quidem mansit. Ruth autem quum ei à se recedere persuadere
non potuisset, sociam sibi duxit in omne quicquid emergeret.
Veniente siquidem Ruth cum socru in Bethlehem, Booz Eli-
melech cognatus, suscepit eas. Et quum Noëmin nomine suo
uocarent, ait illa: Iustius Maram me uocate. Significat enim
lingua Hebraica Noëmis quidem felicitatē, Mara autem do-
lorem. Ruth itaq; tempore messis egressa est, permittēte socru,
ut spicas colligeret, ut alimentum haberent: uenitq; in agrum
Ruth 2. Booz. Veniens autem pèst paululum Booz, uidensq; puellā
propter eam agri præpositum requirebat. Ille uerò dum iam
ab ea primitus agnouisset, domino declarauit. Qui de socru
socrus atque memoria mariti sibimet copulati gratiæ agent,
& ei experimentum rerum bonarum exoptans, spicas quidē
eam colligere noluit: sed metere quicquid posset, & sibi pos-
tare permisit: præcipiens illico, ut nihil eam tollere prohibe-
ret: prandiumq; & potū ei præbuit, dum messores hora con-
petenti comederent. Ruth autem tollens ab eo alphita, seruā
conseruauit, & uespere cum spicis ad eam uenit: Seruauerat
autem ei & Noëmi partes ciborum, quos ei uicini præbue-
rant. Narrauitq; ei Ruth ea quæ illi dixerat Booz. Quumq;

illa indicasset, quòd cognatus esset, & propter pietatē ei suā
prouidentiam exhiberet, rursus sequentibus diebus egressa est
ad colligendas spicas cum ancillis Booz. Veniens autē non Ruth 3.
post multos dies Booz, quum iam esset messis hordearia ma-
turata, ad aream propriam dormiebat. Hoc autem quum au-
disset Noëmis, cogitabat quemadmodum cum eo Ruth collo-
care posset. Iudicabat enim utile, si Booz Ruth haberet uxo-
rem: misitq; puellā ut circa pedes eius dormiret. Illa uerò dum
in nullo nefas esse iudicaret, ut socrus suæ iussioni resisteret:
ueniens ad aream, tunc quidem latuit Booz profundissimè
dormientē. Excitatus uerò circa mediam noctem, requirebat
quæ esset. Illa uerò suum nomen dicente, & petente ut tan-
quam dominus eam cubare permitteret, tunc quidem quieuit.
Diluculo uerò antè quàm ad opus famuli mouerentur, exci-
tans eam, iussit, ut tollens hordei quantum posset, properaret
ad socrum, antè quàm ibi dormisse uideretur ab aliquibus: di-
cens castitatem in talibus derogationibus esse seruandam: &
maximè quando nihil perpetratur aduersum. De reliquis ue-
rò sic ait: Est mihi proximior genere qui te ducere possit
uxorem: & si uoluerit, necessariè sequeris illum: quo te repu-
diante coniugem, te ego secundum leges habebo. Hæc illa so-
crui referente, securitas eas tenuit: spem habentes, quòd pro
eis Booz de cætero cogitaret. Ille uerò iam media die ue- Ruth 4.
niens in ciuitatem, & seniores colligens, mittens etiam, voca-
uit Ruth & cognatum. Quo ueniente: Elimelech, inquit, &
filiorum eius hereditatem tenes. Illo confitente hanc sibi pro-
ximitatis lege competere, Booz ait: ergo non ex media parte
oportet legum habere memoriam, sed ut secundū eas uniuersa
faciat. Maalon enim uxor huc uenit, & sui agri partem obti
nere oportet, & uxorem eius secundum leges accipere. At
ille Booz & hereditatē, & uxorē cepit, quum & ipse cogna-

tus esset defuncti, qui & uxorem iam se habere dixisset, & filios. Booz itaq; testificans seniores, iussit mulieri ut eius calciamentum solueret secundum legē, & in faciem eius expueret. Quo facto, Booz Ruth duxit uxorem, eisq; post annum masculus est filius procreatus: quem Noemis sumens confilium mulierum, uocauit Obed, eò quòd in eius seruitute nutriretur. Obed enim Hebraica lingua significat seruiens. Porrò Obed habuit filiū Iesse, ex quo Dauid, qui regnauit, & principatū suis filijs per uiginti & unam generationes uirorum longo tempore dereliquit. Hæc quidē necessariè, quæ de Ruth gesta sunt, explanaui, ostēdere uolens Dei potentiā, cui possibile est ad dignitatis maximū culmen euehere quoscunq; uoluerit: & ad quale perduxit etiam Dauid, huiusmodi ortum initijs.

De ortu Samuēlis prophetæ: qui prædixit cladem Israēliticā, filiorūq; Heli sacerdotis perditionem.

CAPVT XV.

1.Reg.1. HEbræi itaq; rebus eorum afflictione prægranatis, bellum rursus ob huiusmodi causam habuerunt cum Palæstinis. Eli sacerdoti erant filij duo, Ophni & Phinees, & circa homines iniurioſi, & circa diuinitatem impij, nulliq; ineguinti parcebant: & alia quidem munera oblatorum propter homorem sibimet sequestrabant, alia uerò rapinæ modò tollebant: & mulieribus religionis causa uenientibus contumelias inferebant: alijs quidem uiolentiam faciētes, alijs uerò persuadentes donis, nihilq; eorum uita à tyrannide pessima differebat. Quorum pater grauiter hæc ferebat. Populus autem quamuis non sperabat uenturum Dei super eos fore supplicium, tamen uehementius gemiscebat. Quumq; futuram cladem filiorum eius Deus exposuisset, & Eli & Samuēl, qui illo tēpore puer erat, tunc palàm super filijs habuit luctum. Volo itaq; primitus de propheta loqui, & postea de Eli filijs enarrare, necnon & infeli-

& infelicitatis causam, quam habuit populus Hebræorum. Helcana uir Leuita, inter medios ciues Ephrem sortis existens, & ciuitatem Ramatham inhabitans, duas uxores duxit, Annam, & Fenennam, ex qua etiam ei filij sunt progeniti. Qui tamen Annam, quum esset sine filijs, diligebat. Veniente uerò cum suis coniugibus Helcana in ciuitatem Silon, ubi erat Dei tabernaculū cōstitutum, sicut prædiximus, dum earum uir per epulas uxoribus, & filijs distribueret partes, Anna respiciens alterius mulieris filios circa matrem suam, descendit ad lachrymas: & eò quòd nō haberet filios, ea solicitudine gemiscebat: dumq; consolatione uiri contristari prohiberetur, uenit ad tabernaculum, rogans Deum, ut ei sobolē concederet, filijq; faceret esse matrem: uotum uouens, ut primogenitum suum ministraturū Deo dicaret, nec eum simulem cum priuatis hominibus uictū habere permitteret. Et dum in orationibus multò tēpore moraretur, Eli sacerdos sedens ante tabernaculū, uelut ebriam abire præcepit. At illa dum nusquam se bibisse fateretur, nec ebriam esse, sed propter sterilitatem filiorum afflictam rogasse Deum, fiduciam eam exhortabatur habere in Deum, filios donaturū esse promittēs. Tūc cum bona siquidem spe ueniens ad maritum, cibum læta percepit, & reuertentibus eis ad patriam, cōcepit, & peperit filium, quē appellauerunt omnes nomine Samuēl, quasi à Deo postulatum. Quibus uenientibus, ut pro filij natiuitate hostias immolarent, & decimas offerrent, recordata mulier orationis suæ & promissionis quam de filio uouerat Deo, tradidit eum Eli dicatū Deo, prophetam futurum: crescebatq; eis coma, & potus eius erat aqua. Et Samuēl quidem nutritus in templo commorabatur. Helchanæ autem ex Anna alij filij. tresq; filiæ progenitæ sunt. Porrò Samuēl pleno iam anno duodecimo, prophetauit. Quem quodam tempore dormientem, nomi- 1.Reg.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

natim Deus uocauit. Ille uerò putans se à sacerdote uocatum, uenit ad eum. Sacerdote uerò dicente cum se non uocasse, tertio Deus hoc fecit. Quod dum Eli cognouisset, dixit ad eum: Primò quidem Samuël filui, nunc autem dico tibi, Deum esse, uocat, & nosce, quæ dicat. Cumq; Deus iterum locutus fuisset, audiens petijt, ut quæ uellet præciperet, in nullo eius mandatorium dilaturus. Cui Deus: Quoniã, inquit, ades, cognosce futuram cladẽ Israëlitis, omni narratione & crudelitate maiorẽ, & Eli filios una die morituros, & sacerdotium à domo Eli esse migrandum. Eli nãq; plus suos filios etiam contra eorum utilitatem elegit diligere, quàm mihi placere. Cumq; increpando cogeret Eli prophetam Samuëlem, ut ei hoc indicaret: nolebat enim eum contristare Samuël tali sermone, tamen ea dicente, certiorem magis habuit expectationẽ de eorum perditione. Samuël autem magis ac magis gloria augebatur, dum utiq; cuncta quæ prophetabat, probarentur esse uera.

Quomodo filii Israël pugnantes cum Palestinis cæsi sunt: filii Eli sacerdotis in bello pereunt, arca Dei capta abducitur: ipse sacerdos comperto quod factum est, de sella corruens mortuus est: cùm tenuisset principatum quadraginta annis. CAP. XI.

1. Reg. 4. EO siquidem tempore Palæstini castra mouerunt super Israëlitas, circa ciuitatem Amphet, leuterq; hoc Israëlitis ferentibus, ad potiora uenerunt. Viceruñt autem Palæstini & occiderunt Hebræorum usq; ad tria milia, reliquam uerò multitudinem usq; ad castra propria persecuti sunt. De suorum uerò perditione formidantes Hebræi, miserũt ad seniores, atq; pontifices, ut arcã Dei adferrent, qua præsente cõgressi hostibus præualerent: ignorantes quantò maior esset, quam arca, qui eis calamitatem inferre decreuerat. Aderat itaq; arca pariter ac pontificis filij: quibus præceperat pater, ut si capta arca

arca uiuere noluissent, ad eius faciem non uenirent. Phinees enim iam sacerdotij fungebatur officio, patre hoc propter senectutem sibimet permittente. Quo facto, securitas multa nimis data est Hebræis, tanquam per aduẽtum arcæ possent hostibus præualere. Inimici uerò stupescebant Israëlitas, metuẽtes arcæ præsentiam: sed utriq; parti non sicut putabant accessit. Facta nanq; congressione, uictoria (quam Hebræi sperabant) Palæstinis allata est: & perditionẽ quam illi metuebãt, suscipientes Hebræi, cognouerunt frustra se habuisse in arca fiduciam. Repentè nanque in manibus hostium deuenerunt, & amiserunt usque ad triginta milia uirorum: inter quos ceciderunt quoque filij sacerdotis, & arca ab hoste ablata est. Nuntiata uerò perditione in Silon & arcæ captiuitate per quendam iuuenculum Beniamiten, qui interfuerat bello, cuncta ciuitas luctu repleta est. Porrò Eli sacerdos sedebat ad portas in altiori sede, & audiens ciuitatis planctum, atq; putans aliquid noui circa suos effectum, euocato iuuene, dum cognouisset ea, quæ in bello fuerant gesta de filijs, & alijs quæ de exercitu pariter dicebantur, leuiter habuit, tanquam per deum præscius futurorum: quando ualde camela confundunt, quæ præter spem repentè proueniunt. Cùm uerò etiam arcam audisset ab hostibus captam, dolore turbatus, eò quòd præter spem tantum onus accesserat, ruens à sede defunctus est, dum octo & nonaginta uixisset annos, quorum quadraginta tenuit principatum. Ea siquidem die defuncta est & coniunx Phinees eius filij, dum post casum mariti nequaquam uiuere toleraret, cui prægnanti nunciatus est luctus uiri. Peperit autem filium septem mensium, quem Ischaboth appellauerunt: quod nomen designat inglorium, eò quòd illo tempore excidium huiusmodi deformitas accidisset. Habuit autem principatum primus Eli ex domo Ithamar, qui fuit unus fi-

liorum Aaron. Nam primitus de domo Eleazari sacerdotes erant, ex quo honorē filius à patre percipiebat: & Eli Phinees filio suo tradidit. Post quem Abiezer eius filius hūc honorem accepit, quē Buzi suo filio dereliquit. Cui rursum Oziel filius succeßit suus, & post hunc Eli tenuit sacerdotium, à quo nunc nobis sermo est habitus: cuius genus usq; ad tempora imperij Solomonis hoc habuit, tunc enim sacerdotium ex domo Eleazari denuo receperunt.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS Iudaicæ liber sextus.

Interitus Palæstinorum & terræ eorum, per iram dei propter arcam quæ ab eis fuerat capta: & quemadmodum eam remiserunt ad Hebræos. CAP. 1.

1.Reg.5. TENENTES igitur Palæstini captiuam suorum hostium arcam, sicut prædiximus, in ciuitatem Azotum portauerūt eam, & apud deum suum qui uocabatur Dagon quasi trophæum aliquod posuerunt. Sequenti uero die diluculo ingreßi templum, ut deum solenniter adorarēt, inuenerunt deum suum circa arcam iacentem: iacebat enim euulsus de base sua, in qua statutus esse uidebatur: quem denuo eleuantes statuerunt, grauiter de eius casu dolentes. Cumq; frequenter uenientes Dagon inuenirent iacentem, & arcam similiter adorantem, in angustia & cōfusione grauissima constituti sunt. Nouißimè uerò Azotorum ciuitatem atque prouinciam diuinitus pestis inuasit. Moriebantur enim crudeli passione dysenteriæ: & antè quàm uelox eis interitus proueniret, antè quàm anima bona morte resolueretur à corpore, intestina eorum corrupta corporis putredine ferebantur. Prouinciam uerò consurgens multitudo murium deuastabat: ita ut neque arboribus, neque fructibus abstinerent. Dumq; his malis Azoti tenerētur, & resistere calamitati nō possent, intellexerunt hanc sibi cladem propter arcā dei proueniße, uictoriamq; eius non sibi pro bono fuisse. Miserunt ergo ad Ascalonitas, petentes ut arcam ipsi susciperēt. Quibus Azotorum supplicatio non fuit ingrata, sed eis quodammodo gratias retulerunt: Arcam uerò percipientes, in malis similibus constituti sunt. Secum nanq; passiones Azotorum Ascalonitis arca deuexit. Quam denuo ad alios Ascalonitæ miserunt: sed neq; apud illos mansit. Nam cùm & ipsi ijsdem passionibus turbarentur, eam uicinis ciuitatibus tradiderunt. Et isto modo arca ciuitates Palæstinorum quinque transiuit, quasi prædam quandam exigens passionibus per singulas ciuitates. Desperati uerò malis hi qui iam uidebantur experti, & dum audientibus hæc nota fierent, nec arcam ulterius alii qui susciperе uellent, huiusmodi habentes mercedem: ad ultimam cogitabant quemadmodum ea carere possent. Conueniētesq; quinq; urbium principes, Getho & Accaron, & Ascalon, necnon & Gazæ, & Azoti, tractabant quid fieri conueniret. Et primùm quidē placuit, ut arca remitteretur ad suos: cùm deus eam proprius uendicaret, & ob hoc pestes illis inferret, urbesq; uastaret. Erant autem qui dicerent hoc quidem fieri nō debere, nec falli, ut arcæ passionum causas ascriberēt, cùm ei potestas huiusmodi aut fortitudo non esset: quando si deus habuisset curam eius, nequaquam tradita fuisset hominibus: sed quiescendum, & causam harum passionum dicebant leuiter tolerandam, quod utiq; non deberent nisi solummodo repugnare naturæ, quæ corporibus, & terræ, & arboribus, & omnibus quæ ex ea consistunt, per temporū cursus huiusmodi

1.Reg.6.

mutationes ingenerat. Prædictas itaque sententias consilium uirorum, qui à priscis tẽporibus intellectu præcellebant atq; prudentia, superauit: & maximè quando in rebus præsentibus suadere congrua uidebantur, & neq; remittendam arcam neque retinendam esse dicebant: sed quinq; simulachra aurea pro unaquaq; ciuitate dedicanda deo pro gratiarum actione, quãdo eorum saluti prouiderit, eosq; uiuere fecerit, & à pestilentionibus quibus prævalere non poterant liberarit: totidemq; aureos annulos, & mures, qui eorum regionẽ depasti fuerant atq; corruperant: & hæc in loculum esse mittenda, & super arcam ponenda: faciendumq; uehiculum nouũ, & boues quæ nuper genuerant esse iungendas: quarum partus claudendos retinendos, ne sequentes matres impedirent, sed ut eorum desiderio celerrimum potius iter facerent: tunc illas deposito portantes q; arcam in trivio deserendas, eisq; quodammodo committẽdum quam uellent agere uiam: & si quidem ad Hebræos irent, & eorum regionem ascenderẽt, arcam arbitrandum causam fuisse passionum: si uerò alibi fortuitu properarent, reuocandam esse dicebant, cognoscentes quòd arca, nulla uideretur habere uirtutem. Hæc itaq; rectè se habere iudicantes, repentè fieri decreuerunt. Agẽtes autẽ ea quæ sunt prædicta, uehiculum cum bobus deduxerũt in trivium, illisq; relinquentes ibidem secesserunt. Bobus autem rectã uiã nullo quodam ductore præcedente pergentibus, Palæstinorũ principes sequebantur: quò starent aut ad quos uenirent, uolentes agnoscere. Est autẽ quidã uicus in tribu Iuda, nomine Bethsamis, in quo uenerunt boues. Cumq; in campum magnum deuenissent: ulterius accedere cessauerunt: statuentes autem illic uehiculum, gratum miraculum habitatoribus uici illius præbuerunt. Aestatis nanque tempore, dum omnes in agris essent pro colligendis frugibus, cùm uidissent arcam, delectationes pas-

sũ, & opus manuum relinquentes, repentè cucurrerunt ad eam: & deponentes arcam, & uas in quo erant recondita simulachra, simul & mures, posuerunt super quandam petrã quæ erat in campo: & mox immolantes Deo & uehiculum simul & boues, holocaustum offerentes, pariter epulati sunt. Hæc uidentes Palæstinorum iudices, ad propria sunt reuersi. Ira uerò atque indignatio Dei septuaginta Bethsamitas occidit, eò quòd nõ fuissent digni arcam cõtingere, quia nec sacerdotes erant apud illos qui ad eam accesserant. Quos talia patientes fleuerunt sui prouinciales, & luctum in eis leuauerunt, qualem potuissent habere pro malo diuinitus misso, suumq; mortuum unusquisq; lugebat: & indignos se iudicantes, ut apud eos arca consisteret, mittẽtes ad omnes Hebræos indicauerunt arcam à Palæstinis fuisse reuocatam. Qui cognoscentes hoc, reportauerunt eam in Chariathiarim proximam ciuitatem Bethsamitarum: ubi in domum cuiusdam Leuitæ Aminadab nomine, qui uidebatur esse iustus & uita religiosus, arcam introduxerunt, uelut in locum Deo dignum, in quo habitaret uir iustus. Ministrabant enim arcæ eius filij, & huic curæ annis uiginti præfuerunt. Tantis enim temporibus fuit in Chariathiarim, dum apud Palæstinos mensibus septem habitasset.

Quemadmodum Palæstinorum exercitus super eos uenerit: & de uictoria Hebræorum, quam duce Samuele propheta adepti sunt. CAP. VI.

CVmq; omnis populus illo tempore, quo ciuitas Chariathiarim habuerat arcã, in orationibus & sacrificijs deditus esse uideretur, & maximum circa eam religionis exhiberet officium, Samuel propheta uidens fiduciam eorũ, quasi opportunum esset ut talibus loqueretur, de libertate & bonis eius fecit alloquium, secundum quod credebat eorum mẽtibus esse 1.Reg. 7.

esse gratum,& ait:O uiri quibus adhuc hostes sunt grauis-
mi Palæstini,& Deus iam incipit esse propitius & amicus:
non solum concupiscenda libertas est,sed etiam faciendapro
quæ uobis eius bona prouenient.Non enim optare debetis ab
homine liberari, & agere pro quibus potius seruitatis:sed
estote iusti,& malitiam depellẽtes ab animabus uestris,eam
purgantes totis mentibus,inuocate Deũ,eumq; bonis actibus
honorate.Hæc enim uobis facientibus bona prouenient,seruo-
tusq; fugabitur,& de hostibus repentè triumphus afferetur.
quem promoueri non armis poterunt,non robore corporum,
non multitudine populorum.Non enim malis Deus promittit
se talia præbiturum,sed bonis existentibus atq; iustis.Ego au-
tem uobis digna gerentibus huiusmodi promissorum assipu-
lator adero. Cumq; hæc dixisset,uniuersus populus ei fauit,
& eius exhortatione gauisus est, simul & annuerunt omnes
obedire se Deo. Quo facto cõgregauit eos Samuel in quadã
ciuitate quæ uocatur Massphat,quod nomen deorsum inspãc-
re Hebraica lingua significat. Hic haurientes aquam immo-
lauerunt Deo,& tota die ieiunantes in orationibus consum-
sati sunt.Qui tamen ibidem congregati Palæstinos minime la
tuerunt.Nam cognoscentes conuentum eorum,magno exer-
citu atq; uirtute,ut non suspicantibus bellum & impræpara-
tis inferrent,aggressi sunt.illos autẽ hoc ualde terruit,& ad
tumultum formidinemq; perduxit:& recurrẽtes ad Samuelẽ
animas suas corruisse,& morti proximos iam perditione di-
cebant.Et propterea quiescendum,nec uirtutem hostium cõ-
mouendam:quando nobis te duce ad orationes & sacrificia
& iuramenta uenientibus,super nudos & inermes castrame-
tati sunt inimici. Spes ergo nobis alia nulla salutis est,nisi
per te exoratus deus,euadere nobis cõcesserit Palæstinos.At
ille & fiduciam habendam dixit,& Deum allaturum eos cõ-

promisit

promisit adiutorium.Et sumens lactentem agnum sacrifica-
uit pro populo,rogauitq; Deum,ut eos contra Palæstinorum
bellum sua dextra tueretur:nec eos perituros despiceret,qui
secundo iam uidebantur afflicti.Exaudiuit itaq; Deus ora-
nes,hostiamq; placitam auxiliatrice mente suscipiens,annuit
eis uictoriam & potentiam conferendam.Dumq; adhuc esset
super altare Dei sacrificium positum,& nondum sacra fuissent
flamma consumptum,processit è castris hostium multitudo,
& aciem constituit ad pugnandum,tanquam spe fulti uicto-
riæ:dum utiq; Iudæi in angustia uiderentur inclusi,quando
nec arma haberent,nec ad pugnandum ibidem concurrissent.
Inciderant enim inopinatè in rebus talibus:quæ etiam si præ-
dictæ fuissent,non facilè crederentur.Palæstinis igitur primi
tus Deus terram mouit,eamq; tremere fecit,& eis dubiam de-
monstrauit:ita ut eius basi subtrahi uideretur,& scissa in di-
uersis apertionibus sorberetur. Deinde tonitruis concrepan-
tibus,& igneis coruscationibus longè micantibus, uelut in-
cendens eorum uultus,minis eos affecit:& ex eorũ manibus
arma diripiẽs,nudos in fugam uertit. Quo facto,Samuël eos
cum multitudine persecutus est,& plurimos interfecit:per-
secutusq; est usque ad locum quendam qui uocatur Correon,
ibiq; lapidem fixit,uelut terminum uictoriæ,& hostiũ fugæ:
eumq; lapidem fortitudinem appellauit,qui eis signum esset
diuini solatij contra hostes adhibiti. Inimici uerò post illam
plagam nequaquam super Israëlitas egressi sunt: sed timore
& memoria rerum,quæ super eos acciderant, quiescebant.
Fiducia siquidem quæ dudum fuerat Palæstinis aduersus He-
bræos,post hanc uictoriam facta est Hebræorum.Porrò Sa-
muël super eos castra ducẽs,peremit multos:eorumq; super-
biam ad nihil deduxit:& abstulit regionem illam,quam pri-
mitus uictis Iudæis prælio detinebant. Hæc autẽ erat usq; ad

ciuitatem

ciuitatem Accaron, à finibus Geth extensa. Fuerunt igitur illo tempore amicitiæ inter reliquos Chananæos, & Israëlitas. Propterea uerò Samuël dispositio populo, eisq; reddita ciuitate, in unum eos conuenire præcepit, ut de diuersis actibus ad inuicem disceptarent: ipse uerò semel in anno circumiens ciuitates iudicabat, & multo tempore æquitate omnia expleuit.

Propter iniquitatem filiorum Samuël iam senescentis, populus postulat regem. CAP. III.

1.Reg.8. Deinde senectute grauatus, & agere solennia præpeditus, filijs suis populi tribuit principatum: quorum quidem dicebatur Iohel, iunior autem Abia. Præposuit autem aliam quidem in Bethleem ciuitate, ut illic sederet & iudicaret: alium uerò in Bersabee, diuidens populum qui eorum iudicijs obedirent. Isti siquidem facti sunt exemplum & indicium manifestũ quibusdam, ut nec similes parentibus suis existerent, sed ut boni quidem & moderati ex malis, & prauis producerentur ex bonis. Nam à patris sui studijs recedentes, & uiam contrariã ambulantes, & muneribus, turpibusq; lucris iustitiam comprimebant: & iudicia non uera, sed secundum præmia proferebant: & ad epulas pretiosasq; conuiuia declinantes, primum quidẽ quæ erant inimica Deo gerebãt, secundo quæ etiam patri uidebantur aduersa. qui multo studio ac prouidentia gesserat, ut etiam plebs sciret seruare iustitiam. Populus itaq; dum contumeliam priori conuersationi prophetæ filij facerent, grauiter hoc ferens ad patrem denuo remeauit, qui in Ramatha ciuitate cõmorabatur, eiq; iniustitiæ filiorum omnes exposuit: & quia cùm senex esset, & à tempore iam defectus, rebus præesse nõ poterat, supplicabant ei atq; rogabant, ut eis aliquem eorum regem eligeret, qui & principatum gentis haberet, & Palæstinos affligeret, qui eis erant prioris iniustitiæ debitores.

Indignans

Indignans Samuël, dei iussu inungit Saul, qui postea sorte electus, confirmatur. CAP. IIII.

HÆc ergo uerba grauiter concusserunt Samuël propter 1.Reg.8.
iniustitiam ei iustitiam, & odium circa reges. Optimam enim illius tunc cõuersationis electionem ualde diligebat, quæ dum esset sancta, beatos etiã ciues utẽtes se faciebat: nimiaq; cogitatione his dictis afflictus, neq; cibi memoriã habuit, neq; somni: sed facta nocte rerum cogitationes euoluens, sine sopore permansit. Cumq; talia cogitaret, apparuit ei diuinitas, eumq; consolata est, dicens, ne pro petitione populi deberet affligi, quasi non in illum superbi fuerint, sed magis in se, ne forte solus super eos ipse regnaret: & hæc opera, ex quo egressi sunt ab Ægypto, molitos: nõ tamen post multum tempus eos grauissimam esse pœnitentiã habituros, per quam nihil equidem quod gestum fuerit, infectum erit. Arguentur autem ut contemptores, & quòd consilia nõ pacifica circa me, & circa tuam prophetiã habuissent. Præcipio autem tibi, ut eis ordines quencunq; monstrauero, regem: prædices tamẽ eis, quales erunt, & quæ sub rege mala passuri sunt: protestatus, quam mutationem habere festinant. Hæc Samuël cùm audisset, mox die facto, cõuocatis Iudæis, ait daturum se eis regem: sed primitus quidem narrare eis deberet, quæ illis essent futura per reges, & quibus forent afflictionibus atterendi. Scitote, inquit, quòd primum quidem filios uestros auferent, & alios quidem curruum agitatores esse iubebunt, alios uerò equites & armigeros & præcursores, alios millenarios & centenarios: facientq; alios armorum artifices, & opifices curruum, & instrumentorum fabros, & agrorum suorum cultores, uinearumq; fossores: & nihil erit in quo non obediant his, quæ iubentur: seruientes ad similitudinem eorum, qui pretio comparantur in plebe. Sed & filias, inquit, uestras unguentarias

habebunt,

habebunt, & coquinarias, & molarias: & efficiēt omne opus sub necessitate, quasi famulæ plagas metuentes, & uerbera. Sed & uestras possessiones auferent, & eas eunuchis suis & armigeris cōdonabunt, & iumentorū greges eis distribuent. Et ut breuiter sit dicendum, seruietis cum omnibus uestris regi, similes seruorum eius effecti: horumq; sermonum memoriam tunc habebitis, quando hæc passi fueritis: & pœnitentia ducti rogabitis deum, ut uestri misereatur, & donet à regali onere uelocissimam libertatem: qui uestras non suscipiet preces, sed eas respuens uos sinet, ut malorum consiliorum tormenta sustineatis. Erat autem populus in hac prouidentia futurarum rerum ualde fatuus & difficilis, ut consilium quod semel in mente collocaret non expelleret. Nam neq; audientes talia sunt conuersi, neq; eos de sermonibus prophetæ pœnituit: sed magis uehementes instabant, & regem sibi ordinari postulabant. Nec cogitandum de uenturo esse censebant, sed fore necessarium, secum pro afflictione inimicorū habere pugnaturum regem: quando nulla uicinarum prouinciarum in tali conuersatione sine rege consisteret. Videns autē eos Samuēl nec in his quæ fuerant prædicta conuersos, sed potius imminentes, ait: Nunc equidem ad propria singuli quiq; recedite: opportunè uerò uos euocabo, dum quē uobis daturus
1.Reg.9. sit regem, à deo cognouero. Erat igitur quidam de tribu Beniamin uir nobilis moribusq; laudabilis, nomine Cis. Huius filius iam erat iuuenculus, formaq; pulcherrimus, & corpore ualde procerus, quiq; multos mente ac prudētia præcederet, uocabaturq; Saul. Hic uerò Cis, dum asinæ præcipuæ de grege eius errassent, in quibus nimis & sicut in nullo alio iumento delectabatur, filium suum ad requirendas eas cum uno famulo destinauit. Qui dum tribum patriam requirēdo asinas circuisset, uenit ad alias: & dum neq; in eis inuenisset, desce-

dere cogitabat, ne patri de se molestiam cogitationis inferret. Dumq; in Ramatha ciuitatem uenisset, & puer qui cum eo erat dixisset ei, in ea esse prophetam uerum, dedissetq; ei consilium ut ad eum irent, & per eum de asinis quas quærebant agnoscerēt: respondit, nihil habere præ manibus, quod euntes deberent offerre prophetæ, quoniam uiæ pecunia iam fuisset expensa. Tunc famulus dicit esse sibi quartam partē sicli, & hoc ei datum posse sufficere. Errabant autē ignorantes quòd non acciperet propheta mercedem. Cumq; peruenissent ante portas, uirgines inuenientes ad aquam euntes, interrogauerunt eas de domo prophetæ. Quæ cùm indicassent, adijciebāt ut festinarent antè quàm ad comedendum accederet. Multos enim cum illa die dicebant pascere, & cum his qui uocati fuerant eum primum discumbere. Samuēl autem propterea multos tunc ad conuiuium uocauerat. Nam dum præcedenti die deprecaretur deum, ut ei prædiceret quem cōstitueret regem, indicauerat ea hora, altera die missurum se aliquem iuuenem de tribu Beniamin. Porrò Samuēl in domo sedēs, tēpus quod ei promissum fuerat, expectabat. Quo adimpleto, descendens ibat ad mensas, occurritq; ei Saul, cui deus protinus indicauit hunc esse regnaturum Hebræis. Saul autē accessit ad Samuēl, cumq; saluans supplicauit, ut ei domum prophetæ monstraret, quam scilicet ut peregrinus se ignorare dicebat. Cumq; Samuel se esse dixisset, eumq; duceret ad conuiuiū, incolumes esse pro quibus quærendis missus fuerat asinas indicauit, & omnia ei bona regni esse conferenda promisit. Cui Saul: Minimus, inquit, sum domine mi hac spe, & de ultima tribu, quæ regibus apta non est, & ex inferiori patria urbiū cæterarum: sed tu magis illudis, & pro uilículo me fatigare contendis, de rebus maioribus quàm ut mihi cōuenit nunc loquendo. Quem prophetæ deducens ad conuiuium, recumbere fecit simul &

sequentem puerum super eos qui fuerant inuitati. Erant enim numero septuaginta. Præcepitq; ut pars ei regalis apponeretur. Et cùm hora dormiendi uenisset, aliorum quidem singuli ad propria discesserunt: Saul autē apud prophetam cum famulo suo soporatus est. Die ergo facto Samuēl cum exitans duxit forās. Et cùm extra ciuitatem uenissent, famulum quidem præcedere iussit, illum uerò remanere, quasi aliquid ei nullo alio præsente dicturus. Dumq; Saul puerum præmisisset, sumens prophetas olei, super iuuenis caput effudit, cumq; complexus ait: Esto tu rex constitutus à deo, & cōtra
1.Reg.10. Palæstinos uindicaturus Hebræos. Hoc autē erit tibi signum quod te uolo præscire: Cùm profectus fueris, inuenies tres uiros in uia euntes in Bethel adorare deum. Quorum primum quidem tres panes offerre uidebis, secūdum uerò hœdum, & tertium utrem uini. Isti iuuenes te salutabunt, & libenter te suscipient, & dabunt tibi duos panes. Tu autem accipiens, exinde uenies ad sepulchrū Rachel, ubi cognosces quòd inuentæ sint asinæ. Post hæc uenies in Gabata, & ecclesiam inuenies prophetarū, & diuinitus inspiratus, prophetabis cum eis, ita ut omnes habentes sensum cum uiderint obstupescant, atque mirentur, dicentes: Vnde ad hanc felicitatem peruenit filius Cis, ut posit etiā prophetare? Cumq; hæc signa omnia fuerint facta, scito deum esse tecum: & salutabis patrem tuum atque cognatos: uenies q; post hæc euocatus à me in Galgala, ut pro his deo pacifica hostias immolemus. Hæc autem prædicens, dimisit eum. Porrò Saul omnia secundum prophetiam Samuēl euenerunt. Cumq; uenisset domum, cognato suo Abner, quem præ omnibus parētibus diligebat, interrogante de profectione eius, & quid accidisset: aliarum quidem rerum nihil abscondit, neq; quòd apud Samuēlem prophetam fuisset, neq; quòd ei asinas inuentas esse dixisset. De regno autem & eius

& eius euentibus, quæ etiam si audirentur, & inuidiā & incredulitatem parerent, tacendum esse decreuit: quod amico, et amplius sanguinis uicinitate coniuncto cautū aut sapiens credidit nō indicare, dubitans ut reor de humana natura: quippe cùm uerum sit, quòd perfectē nemo deuotus est, neq; amicus, neq; cognatus, neque usquam in Dei donis purum aliquis seruat affectum: sed circa prouectus sublimium, maleuoli & inuidiosi esse nosc untur. Samuēl autem conuocauit populum ad ciuitatem Maspha, & apud eum diuino mandato uerba deposuit: dicens: Quoniam cum eis Deus præstiterit libertatē, & subdiderit hostes, beneficiorum sint eius immemores: & Deū quidem regem reprobauerint, nescientes quomodo nimis utilissimum est, ab omnium regum excelso iuuari, cùm Deus utique omnium sit solus excelsus: elegerint autē habere se hominem regem, qui eis uelut iumentis subditis consilio & destrerio suo aliisq; uoluntatibus sit usurus, & potestatem suam sine aliqua parcitate omnibus sit illaturus: quiq; non ita sicut Deus proprium opus atq; fabricam tueri humanum genus festinabit, quod Deum solum semper constat efficere. Sed quoniam uobis, inquit, placuit, & hæc iniuria prænalnit contra Deū, ordinamini omnes per tribus & sceptra, & mittite sortes uestras. Quod dum Hebræi fecissent, sors cecidit super tribum Beniamin. Et dū fuisset denuo sors missa per genus, exiit progenies Metri Cumq; per uiros ipsius generis sors missa fuisset, ad Saul filium Cis sors regni perducta est. Quod dum iuuenis agnouisset, semetipsum abscōdit, nolens uideri (ut arbitror) sponte susc ipere principatum: sed tantam sui abstinentiam & temperantiā demonstrauit, ut dum multi nec in parua felicitate gaudium ualeant retinere, sed omnino conspicui esse desiderent: ille non solùm semetipsum pro tali regno, & tantarum gentiū futurus dominus non ostendit, sed etiam conspectui

spectui eorum, quibus erat regnaturus, eripuit, & quærẽdum se non sine eorum fatigatione fecit. Quibus difficultatem patientibus, & cogitantibus eò quòd Saul abesset, rogauit prophetã Deum, ut ei ubi esset ostenderet, & iuuenem manifestũ efficeret. Dumq; cognouisset à Deo locum in quo erat celatus Saul, iussit eum adduci. Et cùm inuenisset, cum in medio populi collocauit. His enim omnibus eminebat, & ipsa proceritate regius erat. Dixitq; propheta: hunc uobis Deus dedit regem, uidebitis quod & melior cunctis est, & imperio dignus. Cumq; optasset populus regi salutem, ea quæ illis erant futura propheta conscribens, rege audiente legit, & librum in tabernaculo Dei recondidit: ob testimonium eorum quæ prædixerat, uenturis generationibus afferendum. Dum hæc inquirit Samuël celebrasset, dimisit populum ad propria remeare: & ipse quidem in Ramatham ciuitatem patriæ suæ profectus est. Cùm uerò Saul iret in Gabaath, ex qua erat, multi quidẽ bonorum uirorum secuti sunt, honorem regi debitum exhibentes: plurimi uerò maligni & illum cõtemnebant, & alios irridebant: & neq; munera offerebant, neque studio aut sermone Saul sibi placere monstrabant.

Prælium Saul super Ammonitarum gentem: & victoria, hostiumq; uastatio. CAP. 5.

1. Reg. 11. POstmodum uerò, totius honoris eius initium, belli casus contigit contra Naas regem Ammonitarum. Hic enim multa mala Iudæis habitantibus trans Iordanem intulit, & cum multo ac pugnaci exercitu eos afflixit, urbesq; eorum seruituti subegit. Quorum fortitudinem ui propria ad præsens suæ subdidit ditioni: sapientia uerò atque tractatu se ipsum firmos reddebat, ut neq; rursus iugum possent euadere seruitutis. Eorum nanq; quicunq; ad eum aut fide data uenissent, aut quos lege bellica cepisset, dextros oculos euellebat. Quod ideo

ideo faciebat, ut sinistram partem uultus sui scutis celantes, ad bellãdum nimis forent inutiles. Et hæc quidem rex Ammonitarum cùm fecisset habitantibus trans Iordanem, supra Galaadinos abijt: ubi castra ponens circa ciuitatem Iabes, legatos ad eos misit, præcipiens ut se ei traderent, quatenus eorum oculos dextros auferret. Quod si nollent, per obsessionẽ eorum ciuitates se interminabatur euertere. electionẽ uerò in ipsis esse, utrum uellent partem corporis amittere, an certè uniuersi perire. Galaadini uerò mœrẽtes in talibus, neutrum horum promittere præsumpserunt, neq; semetipsos tradere, neq; repugnare. Septem uerò dierum inducias poposcerunt, ut ad contribules legationem mittentes, solatium ab eis expoſcerent. Et siquidem auxilium eis ueniret, pugnarent: si uerò huius rei foret inopia, tradere se dixerunt, passuri quicquid placeret hosti. Naas autem spernens multitudinem Galaadinorum, eorumq; responsum, dedit eis inducias: & solatia à quibuscunq; uellent postulare permisit. Illi uerò repentè per ciuitates Israelitarũ miserunt, indicãtes quæ eis faceret Naas & in qua tenerentur angustia. Qui usq; ad lachrymas, magnamq; tristitiam hoc audito uenerũt. Timor autẽ eos aliud quicquam facere non permisit. Cumq; legati in regis Saul ciuitatem uenissent, & in quibus essent Iabitæ periculis nunciassent, populus quidem idem fecit, quod illi priores: flebant enim omnes cognatorũ calamitates. Saul autem ab opere agri reuersus in oppidum uenit, flentesq; proprios ciues inuenit: & dum causam tristitiæ & confusionis inquireret, agnouit quod cõtigerat à legatis: & diuinitus inspiratus Iabitas quidem remisit, promisitq; eis in auxilium se uenturũ die tertia, et ante solis ascensum hostes esse uicturum, ita ut uictores eos & timore liberos ortus solis inspiceret. Iussitq; eorũ aliquos pro ducatu itineris sustinere. Volens autẽ populũ ad Ammo-

nitarum bellum damni timore conuertere: eisq; citius subuenire, incidens boum suorum neruos, hæc se facere cunctis interminatus est, si non armati altera die concurrerent ad Iordanem, eumq; sequerẽtur & Samuelem, ubicunq; eos educeret. Illis autem propter timorem imminentis damni definito tempore cõcurrentibus in ciuitatem Balam, dinumerauit multitudine, inuenit eorum numerum præter tribũ Iuda, septingenta milia uirorum: illius autem tribus septuaginta milia uiri fuerunt. Transiens ergo Iordanem, & decem iunium tota nocte faciens iter, oriente sole exercitu in tribus partibus constituto, repentè & inopinabiliter irruit super hostes: factoq; prælio, & alios multos Ammonitarũ peremit simul & regem. Hoc igitur opus clarum fecit ualde Saul, & apud omnes Hebræos eum laudabilem demonstrauit, magnamq; fecit gloriam fortitudinis adipisci. Nam si qui primitus fuerant, qui eũ spernebant, tunc conuersi sunt ut eum honorarent, & meliorem cunctorum principatu iudicarent. Non enim sufficit illi solummodo Iabessenos eripuisse, sed etiam studuit cunctam pugnando Ammonitarũ subuertere regionem: prædamq; sumens exinde copiosam, clarus ad propria remeauit. Populi ergo pro rebus quæ gestæ fuerant à Saul, magna delectatione gaudebant, & quia regem talem ordinauerant, exultabant. Contra eos autẽ, qui eum nihil rebus prodesse dixerant, exclamabant, Vbi sunt nunc illi? exoluant penas: & reliqua simul adijciebant, quæ solet uulgus felicitate detentũ cuiomere contra illos, qui in principijs huiusmodi rerum esse uidentur autores. Saul autem horum quidem circa se fauorem amplectebatur, & uoluntatem: iurauit autem nullum se nocere consulium, nec illa die necari permittere: cùm esset nimis incongruum, si data à Deo uictoria, proprij generis sanguine sordaretur: sed decere, ut gratiam habentes adinuicem, festiuitatem

tem potius celebrarent. Cumq; Samuẽl dixisset, secundam ordinationem in cõfirmatione regni Saul oportere fieri, omnes congregati sunt in Galgala ciuitatem. Illic enim eos uenire præceperat. Et rursus uidente populo prophetæ unxit Saul oleo sancto, & secundo denunciauit regem. Itaque isto modo Hebræorum respublica ad regum iura cõuersa est. Nam tempore Mosi, & Iesu eius discipuli, qui post eum dux fuit, optima ducis cõuersatione regebantur. Post illorum uerò mortem annis decem & octo, populus eorũ sine principe fuit. Postea 1. Reg. 12.
ad cõuersationem pristinam sunt reuersi, ei quippe qui bello & fortitudine cunctos excelleret, iudicij potestatem tribuentes, & propterea tempus cõuersationis huiusmodi nimis eximium uocauerunt. Samuẽl autem propheta congregatis Hebræis ait: Coniuro uos per maximum deum, qui fratres illos optimos Mosen & Aaron deduxit ad uitam, & patres nostros ex Aegypto de domo seruitutis eripuit, ut neque uerecundiæ aliquid conferentes, neq; timore perterriti, neque aliqualibet passione detenti, dicatis: si quid à me prauum, aut iniustum, aut lucri gratia, aut auaritiæ causa gestũ est. Arguite me, si cuius aliquid accepi: aut uitulum, aut ouem, aut cibum recepi: aut si cuius iumentum ad utilitatem meam tollens, aliquem contristaui: ex his ergo omnibus si quid abstuli, dicite coram rege. Illi uerò clamabant, horum nihil ab eo factum, sed sanctè ac iustè eum præfuisse populis Hebræorũ. Samuẽl autem, cùm cunctorum huiusmodi testimonium fuisset de eo prolatum, ait: Quoniam indicastis mihi, quòd nihil inconguum de me dicere ualeatis coram rege, nunc audite cum fiducia me dicentem: Quomodo impiè nimis egistis in deum petentes regem, cùm uos oportuisset habere in memoria, quòd cum septuaginta solummodo nostri generis annis Iacob propter famem uenit in Aegyptum: & illic multis milibus procreatis,

creatis,quæ ad pessimum seruitium Aegyptij perduxerunt, oratione patrum absq; rege tantam multitudinem ex miseria tate deus eripuit:mittes eis Mosen & Aaron fratres,qui nos eduxerunt in terram hanc,quam nunc utiq; possidetis: Et bonis adeptis per deum bonis,didicistis pietatem atque religionem dei,quos ille hostibus subditis liberauit: & primum quidem Assyriorum & eorũ fortitudine potiores effecit:deinde prævaluit uictoriam Ammonitarum:nouissimè uerò Palæstinorum: & hæc omnia concessa sunt non habentibus regem,sed cum Iephthe & Gedeon duces extsterent. Quæ uos ergo tenuit stultitia,ut fugeretis à Deo,& hominibus uelletis esse subiugos? Sed ego quidem hunc uobis institui,quem Deus elegit. Vt tamen uobis manifestum sit,Deum iratsci,& ingratæ ferre petitionem uestram:in extremo faciam,ut Deus ipse hoc uobis ostendat apertis indicijs, quod nullus aliquando uestrum hiuidit factũ,ut messis tempore imbrem Deum deprecemur effundere. Cumq; hæc Samuël dixisset ad populum,tonitrua subito,& coruscationes, & grãdinis impetus diuinitus insstione prorupit,ueritatem prophetæ apud cunctos ostendens: ita ut obstupescentes,& in formidine constituti,peccasse se cuncti profiterẽtur,& in hoc per ignorantiam incidisse:ut si Deum propheta uelut optimus pater & mitis rogaret,quatenus propitius esset eis,peccatumq; quod per incuriam, & iniquitatem cõmiserant,dimitteret,exorabant. At ille promisit Deum se rogaturum,ut eis ueniam concederet meritorum. Monuit tamen eos,ut iustsi forent & boni:& haberent semper memoriam eorum,in quibus præuaricationẽ uirtutis incurrerant,& signorum Dei,& legislationis Mosi,si eis cum felicitate regiæ salutis esset affectus:quia si hæc neglexerint, uenturã eis,eorumq; regi à Deo plagã maximã,prophetauit. Igitur Samuel dum hæc dixisset Hebræis cõfirmato secundo Saulis

Saulis regno,populum remeare permisit ad propria.

Numeroso exercitu Palæstinorum Hebræis imminente, Saul diuis destitutus,quòd Samuelem non expectauerat,increpatur. Verum Ionathas dormientes aggressus nimiè turbat hostes.

CAP. VI.

SAul igitur eligens quasi tria milia uirorum ex omni ple- 1.Reg.13.
be,duo quidem milia ipse retinens morabatur in ciuitate Bethel.Ionathæ uerò filio suo dedit mille armigeros, cumq; misit in Gabaa. Ille autem obsidebat castra Palæstinorũ non procul a Galgalis. Palæstini autẽ qui in Gabaa morabantur, arma Iudæis abstulerãt:& munitissima loca sussq; castris opportuna detinebant, interdicentes Hebræis uti ferro. Propter quam causam agricolæ, si quod instrumẽtum eis esset necessarium ad culturam,uenientes ad Palæstinos fabricabant illud. Cùm ergo Palæstini cognouissent castra sua ab Hebræis obsessa,indignati, & contemptum Hebræorum magnam iniuriam iudicantes: Iudæis prælium intulerunt, ducentes pedestrium quidem trecenta milia,curruum uerò triginta milia,& equitum sexaginta milia: castraq; posuerunt circa ciuitatem magnam. Quod cùm cognouisset Saul rex Hebræorũ,descendit in Galgalam ciuitatem:& in omnem prouinciã misit, populum propter libertatem ad bellum contra Palæstinos inuitans:eorumq; potentiam utilissimam esse declarans, & nimis indignam,ut per timorem pericula sustinerent. Dumq; populi qui erant cum Saul,multitudinẽ Palæstinorum inspicerent, ualdè sunt territi:& alij quidem in spelueis & cauernis & cloacis semetipsos celauerunt, plurimi uerò trans Iordanem fuga lapsi sunt,qui erant præcipuè ex tribu Gad & Ruben. Missitq; Saul ad prophetam uocans eum, ut cum eo de bello & rebus præsentibus cogitaret. Ille autem sustinere eum ibi præcepit,& hostias præparare:post septem uerò dies uentu-

rus ad eum, ut septima die sacrificantes iter congrederetur ad bellum. Qui sustinuit quidem sicut propheta mandauit: mandatum uerò nequaquam cum perfectione seruauit: cùm uideret prophetam quidem morari, se autem à multitudine derelinqui, celebratis hostijs cùm audisset Samuël uenire uersus ei in occursum festinàter egressus est. Ille uerò non recta eum fecisse, dixit, eò quòd orationes & sacrificia, quæ dei uoluntate erant facienda pro populo, offerre petulanter ipse præcesserit. Saul uerò satisfaciente, & dicente sustinuisse se quæ præfinitos dies, sed pro necessitate & discessu militũ, & propter hunc timorem & inimicorum aduentum, cùm in magno esset metu, eò quòd auditi fuissent in Galgala descendisse, ut offerenda sacrificia se fuisse compulsum: Respondens Samuël ait: Tu quidẽ si iustus esses, & mihi non inobediens, nunquã in his quæ pro præsentibus rebus præcepit deus, primitus defecisses, quàm in rebus necessarijs expediri, ut tibi, tuæq; stoboli regnare plurimo tempore liceret. Hæc Samuël quidem ferens grauiter in his quæ fuerant facta, discessit ad propria. Saul autem in Gabaa ciuitatem, habens secum sexcentos fummodo uiros, cum Ionatha filio uenit: quorum plurimi arma nequaquam habebant, dum ferrum utiq; in prouincia minus esset, & qui arma facere potuissent. Non enim sinebant eos Palæstini, sicut dudum iam declarauimus, hæc habere. Igitur diuidentes tribus agminibus exercitum Palæstini, & per totidem itinera discurrẽtes, Hebræorum prouinciam deuastabant: uidentibus scilicet Saul rege & eius filio Ionatha, & terram defendere, cùm essent sexcenti solummodo, non audentibus. Dumq; resideret ipse & eius filius & sacerdos Achias, qui erat de prole Eli sacerdotis, super collẽ excelsum, terramq; populari respicerent, eis in maxima angustia constitutis: Saul filius cum suo armigero cõstituit, ut latẽter ad hostium

stium tabernacula properarent: turbamq; eis & quẽdam motum commotionis inferrent. Dumq; armiger eius pronius se eum secuturum assereret, licet mors immineret, sumens solatium iuuenis & de colle descendens ad hostes pariter ibant. Erant igitur castra hostium super scopulum habentem subtilissimam longitudinem, tribus uerticibus acutissimis prominẽtem, scopulis per circuitum euntibus, & quasi propugnaculis inuasiones pugnantium prohibentibus. Vnde cõtingebat, ut custodes minorem haberẽt solicitudinem castrorum, quòd natura locus ille omnibus uidebatur esse munitus, & ad capiendum ualde difficilis: eò quòd nõ solum ascendere illic, sed etiam accedere difficile uideretur. Cùm ergo uenissent ad castra Ionathas, armigerum confortabat, exacuens ut ad hostes accederent: signumq; hoc uictoriæ iudicarent, si eos ad se uocarent: si uerò nihil eloquerentur, tanquam non uocantibus, reuerti deberent. Accedentibus igitur ad exercitum hostium apparẽte iam die, uidentes Palæstini eos alterutrim dicebãt: Ecce de cauernis & speluncis egrediuntur Hebræi. Et ad Ionathan, ciusq; armigerum dicebãt: Venite ascẽdite ad nos, ut uos dignè pro uestris præsumptionibus puniamus. Quã uocem suscipiens gratè Saul filius, tanquam ei uictoriam designantem, tunc quidem ab illo loco, in quo hostibus fuerant uisi, recessit: mutansq; locum, uenit ad petram, quæ erat propter munitiones locorum desolata custodibus: & exinde quasi repentes, & trahentes semetipsos cum multo labore, naturam loci uicerunt, ut ad inimicorum castra conscenderent. Irruentesq; eis dormientibus, occiderunt quidem quasi uiginti: turbatos uerò pauore eos uehementi impleuerunt, ita ut alij quidem effugerent, arma omnia relinquẽtes: alij uerò semetipsos non agnoscentes, eò quòd congregati ex multis gentibus essent, credẽtesq; inimicos, & Israelitas super se irruisse puncti,

1. Reg. 14.

tes,& nõ hoc duorum hominũ præsumptione commissum, alterna bella conuersi sint. Quorũ alij quidẽ perempti mutuabantur, alij uerò fugientes per saxa præcipites collabebãtur.

Saul maximam stragem infert Palæstinis. Ionathas infragante populo à morte liberatur. CAP. VII.

DVmq; exploratores Saul dicerent regi, Palæstinorum castra ualde turbari, requirens Saul, ne quis suorum abesset, audiuit suum abesse filium & eius armigerum, iussitq; ut pontifex sumpta ueste sacerdotali de futuris rebus ei prophetaret. Cumq; eum ille uincere, & hostibus fortiter præualere dixisset, Palæstinos inuasit, & turbatos aggressus est, qui se potius inuicem peremerunt. Refugerunt autem ad eum etiam qui primitus se per cauernas & speluncas, petraq; celauerant, audientes Saul esse uictorem. Congregatis autem quasi decem milibus Hebræorum, persecutus est inimicos, & ex regione dispersos. Igitur siue propter inopinatæ uictoriæ gaudium, dum sæpe felices contingat extolli: siue ignorantia faciente, palmæ illius decus pessima lamẽtatione fœdatum est. Volens etenim Saul funditus interimere Palæstinos, & penitus eos exoluere, maledixit Hebræis: ut si quis à cæde se retinuisset inimicorum, antè quàm nox futura ueniret aliquid comedisset, & ab interfectione hostium, aut à persecutione cessasset, maledictus esset. Cumq; Saul hoc dixisset, uentens ad quandam quercum excelsam, in sorte Ephrem constituram, Ionathas filius eius, dum illic apum contigisset eum inuenire cubilia, maledictum patris ignorans, nec populi super eo professionem agnoscens, expresso mellis fauo comedit. Inter hæc autem ego agnoscens, quomodo cùm nimio maledicto eius pater interdixisset aliquè gustare cibum ante solis occasum, comedere quidem cessauit: non autem rectè patrem prohibuisse, dixit, quando cum maiori potius fortitudine atque fiducia persequentes cibo

cibo sumpto plurimos inimicorum capere & interficere potuissent. Multa siquidem nulla Palæstinorum interficientes, circa uesperam ad spolia hostium sunt conuersi: magnamq; prædam & pecora sumentes occidebãt, & hæc cum sanguine comedebant. Hoc autem à scriba nuntiatum est regi, quomodo populus peccaret in Deum: & occisis pecudibus, antè quàm sanguis bene dilueretur, nondum purgatis carnibus uescerentur: iussitq; Saul, uolui lapidem magnum in medio, & prædicari in populo, ut super eum interficerent, & carnem cum sanguine non comederent, quoniam hoc nequaquã Deo placeret. Cunctis autem iuxta regis præceptum facientibus, statuit illic altare Saul, & holocaustum super illud Deo celebrauit. Hoc autem altare constituit primum. Mox itaque uolens ad hostium castra procedere, ut quæ in eis esse uidebantur diriperet ante diem, militibus insigniter cum sequentibus, et cum multa fiducia eius præceptis obedientibus, uocauit rex Architob sacerdotem: iussitq; ut consuleret, si deus annueret, ut euntes ad inimicorum castra, hostibus denuò præualerent. Dicente uerò sacerdote Deum responsa non dare, Saul dixit: Non sine causa consultus Deus uocem nobis non reddidit, qui primitus antè quàm interrogaretur, omnia nũtiauit. Sed hæc nescitur nisi alicuius est latentis causa peccati. Vnde iuro per eũdem ipsum Deum, licet filius meus Ionathas peccasse reperiatur, interficio eum, & Deum ita placabo: quantò magis si in extraneam & nihil mihi competentem personam supplicium inferre cognoscar. Cumq; hoc fieri populus exclamasset, repentè cunctos in uno loco constituit, stetitq; ipse in alia parte cum filio, & cum qui deliquerat instanti sorte requirebat: inuentusq; Ionathas peccasse, interrogatus à patre est, quid fecisset, & quid in sua uita non rectè nec sanctè peccasset. Cui dixit: Pater, nihil aliud scio, nisi quòd ignorans hesterno

sterno maledictum ac iusiurandum à te prolatum, persequar inimicos suum gustaui mellis: Quem Saul occidere se repu tè iurauit, quatenus & generi & naturæ simul amori ho modo præponeret iusiurandum. Qui nequaquam mortis ter minatione perterritus, sed animam ingenuè nimis, magnanimiterq; componens: Nec ego supplico, inquit, pater pu cendum: mors mihi suauis est, quæ pro tua geritur pietate, & populi magna victoria. Maxima siquidem mihi cõsolatio est, Hebræos de Palæstinis reliquisse victores. In his itaq; omnis populus doluit, & nimis ingemuit: iurauitq;, nõ se mori permittere Ionathan, victoriæ huius autorem. Et ipsi quidem ripuerunt eum à maledicto patris, orationes pro eo facientes, ut ei peccatum quoq; dimitteret Deus. Saul autẽ reuersus ad propriam ciuitatem, usq; ad sexaginta milia hostium interfecit: regnauitq; feliciter: & uicinas prouincias, gentesq; bellũre subegit: id est, Ammonitarum, & Moabitarum, atq; Palestinorum, & Idumeorum, & regem Suba. Fuerunt autem ei filij masculi quidem tres, Ionathas & Iesui & Melchisue: filiæ uerò duæ, Merob et Michol. Habultq; militiæ princip trui filium, Abner, filium Ner. Ner autem, & Cis pater Saul fuerunt fratres, filij Abihel. Habebatq; Saul currum multitudinem, & equestrium: & eum quibuscunq; pugnaret, uictoria remeabat. Hebræosq; ad excelsam magnitudinem licitatis euexerat, & aliarum gentium potentissimos deiecstrarat. Iuuenes autem proceritate & pulchritudine præ lentes elegit, eosq; armigeros suos effecit.

Deus iubet Saul, ut Amalechitas penitus deleat: CAP. VIII.
deq; Agag capto.

1. Reg. 15. VEniens igitur Samuël ad Saul, missum se dixit à Deo, ad eum commoneret, quia eum electum ex omnibus regem fecit, & propterea Deo esse deberet obediens: quoniam ipse quidem

quidem haberet gentium principatum, deus uerò & ipsius esse & rerum omnium dominator. adijciebatq; dixisse eum, quoniã multa mala Amalechitæ Hebræis in deserto fecerunt, quando egredientes ex Aegypto, ueniebãt in regionem, quæ nunc est eorum: ideoq; bello perimendos Amalechitas: quibus subditis, nullum eorum debere uiuum penitus relinqui: sed omnem necandam ætatem, incipiendo à mulieribus perimendos pariter & infantes? & hoc supplicium eis, quòd maiores nostros afflixerint, sustinendum. Sed neq; iumentis, neq; alijs pecudibus ob utilitatem, propriamq; possessionẽ ait esse parcendum: sed cunctis dicanda deo, & nomen Amalech secundum Mosi mandata deleudum. Saul uerò professus est se præcepta complere: & obedientiam non solùm in hoc credidit, ut contra Amalechitas pugnaret, sed ut etiam ueluciter se properaturum esse monstraret: cõgregansq; cunctum exercitum, rumq; dinumerans in Galgalis, inuenit Israëlitarum absque tribu Iuda circa quadraginta milia uirorum: illa nanque tribus sola triginta milia armatos habebat. Tunc ergo Saul Amalechitarum regionem ingressus insidias occultas circa torrentem fecit, ut non solùm apertè pugnans eos affligeret, sed etiam inopinatè super eos per incertas uias irrueret, & circundatos deuastaret. Igitur congressus in pugnam, fugauit hostes, multosq; peremit, & reliquos persecutus est fugientes. Cumq; illud opus propitia diuinitate complesset, Amalechitarum urbes obsedit: & alias quidem molitionibus, alias uerò suffossionibus cloacarum, & muris extrinsecus è diuerso ædificatis: alias autem fame & siti, alias uerò modis alijs obsidens, & fortiter capiens, ad necem cunctorum infantum & mulierum simul accessit: nihil crudele nec dirum nec ultra humanam naturam se facere credens: primum, quòd in hostes hæc ageba: deinde quòd præcepto diuino, cui non obedire foret

Universidad de Deusto
Biblioteca

fŏret grande periculum, ministrabat: cepitq; etiam regem ho-
stium Agag captiuum. Cuius corporis pulchritudinem, ma-
gnitudinemq; miratus, decreuit esse saluandum: non hoc fa-
ciens diuina uoluntate, sed iudicium propriū sequens, & sine
causa cedens uitam quasi misericorditer, unde illi potestas fu-
ne suo periculo miserendi non esset. Deus nanq; sic edixit A-
malechitarū genus, ut neq; infantibus parceretur, quibus pa-
tius misereri natura est. Saul itaq; regem Agag, & malorum
quæ contra Hebræos gesta uidebantur, autorem, à morte ser-
uauit, & hostis pulchritudinē præceptis dei præposuit. Pe-
cauit quoq; cum eo simul & populus. Nam & illi iumento-
& pecudibus pepercerunt, eaq; sibi diripuerunt, inhærente do-
mino nō esse seruanda: sed & alias res, diuitiasq; collegerūt.
Si quid uerò dignum possideri non erat, consumpserunt.
Cumq; uicisset Saul uniuersos à Pelusio Aegypti usq; ad Ru-
brum mare residentes hostes, Sichimitarum gentem solumo-
do dereliquit. Isti nanque in regionis Madian medio habita-
bant. Quibus ante pugnam denuntiauit ut abscederēt, ne simi-
Amalechitarum calamitati communicarent. Nam cùm esset
cognati Rahuēl soceri Mosi, credidit esse saluandos.

Irato deo Saul propter inobedientiam, Samuēl prædicit CAP. 12.
auferendum eius esse imperium.

1.Reg.15. SAul igitur tanquam in nullo prophetæ mandata præ-
cans, quæ acceperat, dum contra Amalechitas pugna-
rus exiret, scilicet uelut omnibus integre conseruatis, de hos-
tibus, cum lætitia reuertebatur ad propria. Deus autem
pro Amalechitarum uita, & rapina pecudum quam popula-
gesserat, contristatus est, quoniam hæc fuerant eo prohibente
commissa. Dirum nanq; iudicabat, ut cuius fortitudine fuerant
adepti uictoriam, cum spernerent, & nec tanquam homini
regis præceptionibus obedirent. Dicebat ergo prophetæ,

pœnitere se eò quòd Saul ordinauerit regē, quādo eius iussa
non faceret, sed uteretur propria uoluntate. Hæc audiens Sa-
muel, ualde confusus est: & deum cœpit tota nocte rogare, ut
esse propitius Saul, seq; ab indignatione suspenderet. Qui
ueniam se dare Saul etiam propheta poscente nō annuit: iniu
stum esse decernens, se tantis peccatis indulgētiam cōdonare,
non ob aliam causam asserens mala generari, nisi cum aliqui
iniustitiam passi, ad uindictam negligentiores extiterint. Au-
cupantur enim, inquit gloriam benignitatis & patientiæ, &
latēter hæc rapiunt. Dum ergo deus precibus prophetæ de-
negasset, ne parceret, die facta Samuēl ad Saul uenit in Gal-
gala: uidēsq; eum rex, cucurrit & osculatus est, dicens: Gra-
tias ego deo, qui dedit mihi uictoriā, & quòd omnia pro eius
uoluntate sunt gesta. Cui respondens Samuēl: Vnde ergo, in-
quit, audio clamorem iumentorum & ouium in exercitu? Cui
respondit, populum hæc ad sacrificia reseruasse: genus autem
Amalechitarum mandato diuino omne delesse, nullumq; fuisse
relictū, nisi tantummodo regē: de quo quid oporteret fieri, di-
cebat adinuicem cogitandum. Cui propheta dixit: deum non
super sacrificia delectari, sed super bonos & iustos: huiusmo
di autem esse illos qui eius consilium & mandata sequuntur,
& nihil adhuc bene se agere iudicant, nisi quod pro dei fece-
rint uoluntate. Is enim contemnitur, non quando ei non sa-
crificatur, sed quando inobidictiæ spiritus adhibetur. Ab his
enim qui ei subditi non sunt, nec cum uera religione colunt,
neq; dū multas hostias & megnas obtulerint, neq; dū ornamē
ta ex auro argētoq; facta dicauerint, susçipit hæc libēter: sed
potius aduersatur, & magis studiū hoc nequitiæ, non iudicat
esse pietatem. Ad illos autē qui solummodo quod præcipit di-
uinitas recordantur, & mori potius eligunt, quàm præuarica
ri aliquid quod iubetur, semper conuertitur: & neq; sacrifi-

cium ab eis exquirit: sed & dum sacrificauerint siue simplex aliquid, siue uilissimum, gratius eorum parua munera quàm ditissimorum maximam susceptt opulentiam. Tu siquidem scito tibi Deum iratum: spreuisti nanq; & neglexisti ea quæ tibi mandauit. Quomodo igitur arbitraris eum sacrificia respicere, ex his rebus quas decreuit ille perire: nisi fortè similia iudicas illa peccata, & quæ uis offerre domino sacrificia? Expecta igitur regnum tibimet auferendum, & potentiam quam à Deo tibi neglexisti collatam fuisse. Porrò Saul fatebatur quidem iniquè fecisse, & peccatum se negare nō posse, transgressumq; se mandata prophetæ dicebat: sed pro timore ac metu exercitum non prohibuisse prædam diripientem, nec tantam multitudinem retinere potuisse: sed ignosce, inquit, & esto tunc mitis: de cætero enim obseruabo ne peccem. Rogabatq; prophetam, ut reuertens hostias Deo pacificas immolaret. Ille uerò cùm Deum illi parcere non uideret, remeauit ad propria. Saul autem uolens retinere Samuelem apprehendit eius pallium: uiolenterq; tractam, eò quòd Samuël impetu sancto discederet, uestem eius disrupit. Cui prophetes dixit: Sic tuum scindetur imperiū: & accipiet illud uir bonus & iustus: quando Deus permanet in suo decreto, nec mutatur atq; conuertitur. Nam mutare sententiam passionis humanæ, non fortitudinis est diuinæ. Saul autem impiè quidem se gessisse fatebatur, infecta uerò facere quæ fuerāt facta non posse: rogabatq; eum, ut se coram multitudine honoraret, & Deum ueniens adoraret. Quod dum fecisset Samuël, ueniens adorauit Deum, dixitq; ad eum est rex Amalechitarum Agag. Et dicens quidem esset amara mors audiuit: Sicut tu multas Hebræorum matres pro filijs ingemiscere lugeréq; fecisti, sic ingemiscet in tua morte genitrix tua. Iussitq; repētè eum in Galgalis mori. Ipse uerò in Ramatham ciuitatem abijt.

Samuël

Samuël mādato Dei pergit in Bethlehem, ubi Deo monstrante Dauid ungit in regem. Saul nerò destitutus spiritu Dei uexatur à dæmonio: qui psallente Dauid, liberatur. Ob id Saul armigerum suum Dauid constituit.

CAPVT X.

REX uerò Saul sentiens quæ mala passurus esset, qui sibi Deum in regno fecerat inimicum, ascēdit in Gabaa, quod nomen interpretatum significat collem, & post illam diem non uidit Samuēlem. Cumq; propheta propterea tristis esset, iussit Deus ut à cogitationibus quiesceret, & sumens uas olei, in Bethlehem ciuitatem iret ad Iesse filium Obet, & eius ungeret natum, quem ipse monstraret, in regem. Cumq; metueret ire, ne cognoscens Saul, aut latenter aut palàm eum occideret: dicente Deo & dante securitatis uiam uenit ad ciuitatem. Quem cuncti salutauerunt, causam eius inquirentes aduentus. Quibus dicebat, uenisse se ut Deo sacrificaret. Tunc sacrificio celebrato, uocauit Iesse cum filijs suis ad altare: & inspiciens eius filium seniorem procerum & optimum, credidit propter pulchritudinem hunc esse futurum regem: sed prouidentia diuina frustratus est. Dum enim consuluisset Deum, si iuuenē ungeret, quem ipse admiratus fuerat, & dignum imperio iudicabat: respondit Deus, non ea uidere homines quæ Deus intendit: sed tu, inquit, pulchritudinem iuuenis respiciens, hunc arbitraris regno placere: ego autem non corporis pulchritudinem ac speciem, apicem facio esse regem, sed animi sine dubitatione uirtutem. Ille siquidem perfectè pulcher est, qui pietate & iustitia simul & fortitudine, necnon & obediētia splendet, & ex omnibus ex quibus animæ pulchritudo consistit. Cumq; dixisset hæc Deus, præcepit Samuēl Iesse, ut omnes ei suos filios demonstraret. At ille duos quinque uenire fecit, quorum senior quidem Eliab uocatus,

t 2 batur,

batur, secundus autem Abinadab, Sãma tertius, quartus uerò Nathanaël, quintus autem Iaël: sextus Asam. Videns autẽ & istos prophetæ in nullo minores pulchritudine senioris, consuluit deum, quem horum eligeret fore regem, Quo dicẽte nihilum, denuo requisiuit Iesse, si præter istos haberet alios filios. Qui dixit esse alium nomine Dauid, pastorem, ouium curam habentem: iussitq; eum Samuël uolociter uocari, impossibile dicens nos esse comesturos antè quàm ille ueniret. Cum ergo uenisset Dauid, uocatus à patre, puer quidem colore rubens, & pulcher aspectu, tacite Samuël dixit ad eum: Hic est quia deo placuit ad regnandum. Tunc & ipse discubuit, fecitq; iuuenem sub se discumbere, & Iesse cum reliquis filijs. Deinde uidente Dauid, sumens oleum, unxit eum: eiq; adhuc tacẽte dixit atq; significauit, quoniam regnare eum deus eligeret: monuitq; iustũ esse debere, & eius præceptis obedire: Sic etenim regnum ei multo tempore fore mansurum, domumq; claram ac famosissimam habiturũ, uastaturumq; pariter Palæstinos. Sed & cum quibuscunq; gentibus congrederetur, & uinceret, & ingentem gloriam posideret, quod & ipsum haberet & posteris relinquere promittebat. Samuël quidem dum hæc monuisset abscesit, diuinitas autem ad Dauid Saul relicto migrauit. Et ille quidem prophetare cœpit, spiritu sancto super se ueniente. Saul uerò quædam passiones & dæmonia repente comprehenderunt, suffocationes ei et angustias ingerentes: ita ut medici nullum ei salutis remedium inuenirent. Si quis tamen cantare esset peritus, et in cithara psallere doctus, hunc addici iusserunt: ut cum eum dæmonia inuaderent & turbarent, super caput eius astans psalleret, & hymnos recitaret. Ille uerò hoc non dissimulauit efficere. Sed quæri huiusmodi hominem protinus imperauit. Cumq; ei quidam seruorum dixisset, uidisse se in ciuitate Bethlehem Iesse filium, adhuc

ætate iuuenculum. pulchrum atq; decorũ, et alijs studijs ualde dignum, nec non psallere & hymnos cantare doctum, insuper & eximium pugnatorẽ: mittens Saul ad Iesse, Dauid sub latum à gregibus ad se uenire præcepit: mandans ei uelle se iuuenculum uidere de cuius pulchritudine ac fortitudine commonuissent. Iesse uerò misit filium dans ei munera quæ Saul portaret. Quo ueniente gauisus est, fecitq; eum armigerum, & bonis omnibus honorauit. Delectabatur enim in eo, & maxime in inuasione dæmoniorum: qui cum ad eum accederent, solus erat medicus, hymnos dicendo & psallendo rursus in cithara, & Saul à mentis oppresione reuocando. Misit igitur Saul ad patrem pueri Iesse, petens ut apud eum Dauid maneret, eò quòd eius præsentia delectaretur: Iesse autem Saul non contradicendum ratus concessit.

Quemadmodum miratus Saul fortitudinem Dauid uicto Goliath, ei filiam suam copulauit: & post hęc suspectum Dauid sibi rex Saul perimere festinauit. CAP. XI.

POst non multa siquidem tempora Palæstini denuo congregati, & maximum super omnes Israëlitas exercitum colligentes. inter Socho & Azeca castrametati sunt. Contra quos denuo Saul produxit exercitũ: & super quendam montem castra ponens, coëgit Palæstinos priora quidẽ castra relinquere, & ex aduerso montis quem Saul apprehẽderat aduenire: diuisitq; eorum exercitus medius mons qui erat positus inter eos. Igitur descendens quidam de exercitu Palæstinorum nomine Goliath de ciuitate Geth, uir ualde procerus, cuius altitudo sex erat cubitorum & palmi unius, accinctus armis quæ pro magnitudine sua natura eius corporis exigebat: indutusq; lorica, cuius erat pondus quinq; millium siclorum æris. Galeam uerò & tibialia habebat ærea, quæ talis uiri & magnitudinem & inopinabilia potuissent mẽbra protegere.

Hasta uerò eius non leuis dextræ portatio, sed quam & ipse gestabat in humeris, cuius ferrum sexcentorum siclorum fuit. Sequebanturq; eum multi arma portantes. Hic igitur Goliath stans inter medias acies, uocem emisit grandem cõtra Saul & Hebræos, dicens: Aut pugna nunc & periculis nos absolue. Quæ enim necessitas est nostrorũ exercitus deperiret? Sed dete aliquem uestrum contra me pugnaturum, ut totum bellum unius uictoria terminetur: scrutatq; pars altera eius, quorum fuerat ille qui uicerit. Est enim multò melius & tempestiuius, unius periculo promereri, quàm pestẽ adesse multorum. Hæc cùm dixisset, ad castra propria remeauit. Altera uerò die rursum uenit, ac eadem uerba fecit: & similiter usque ad diem quadragesimum hostes ad prædictas conditiones prouocare non destitit. Ita ut terreretur & ipse Saul & exercitus. Et constituebant quidem acies quasi pugnaturi, ad congressionem uerò minimè ueniebant. Bello quidem consistente inter Hebræos & Palæstinos, Saul remisit Dauid ad patrẽ suũ Iesse, cùm ei tres eius filij alij ad solatium et periculum pugnæ suscepturi fuissent. Ille uerò tunc quidem ad ouilia & pasturas peculum remeans, non multò pòst ad castra est reuersus Hebræorum, missus à patre, ut necessaria fratribus deportaret, & quid geretur cognosceret. Cumq; Goliath denuo reuertens & prouocans exprobraret, quasi nullus inter eos uir esset qui cõtra eum pugnare præsumeret: cum fratribus loquẽs Dauid ea quæ mandauerat pater, & audiens illum blasphemantem exercitum, & pariter affligentem, indignatus est, & fratribus autem paratum se esse solum cum hoste pugnare. Cui senior frater Eliab interminatus est, & præsumptionem habere eum præter ætatem dicens, & inexpertum huius officij, iussit ad patrẽ & ad pascua remeare. Qui reueritus quidem fratrẽ discessit: & apud quosdam militum est locutus, quòd uellet cum Palæstino

stino prouocante pugnare. Illis autem repentè Saul iuuenis inuitantibus uoluntatem, rex eum uocauit: & dum requireret, ut quod uellet ediceret, dixit: Non deficiat mens tua ô rex nec metuas: ego superbiam huius hostis pugnando prosternam, & ita sublimem procerumq; subdam: & sic iste quidem irridebitur, tuus uerò exercitus glorioſus inuenietur, si neque à uiro bellatore prouocatus, aut in acie perito, sed & uultus à puerili ætate moriatur. Saul autem eius præsumptionem atq; magnanimitatem ualde mirante, non tamen in eo habente fiduciam propter ætatem: sed infirmum esse, ut contra peritum hostem bellum susciperet, edicente, Dauid ait: pollicor hoc, confidens in Deo qui mecum est, cuius etiam adiutorij fungor experimento. Nã dum aliquando leo ouiculas meas inuasisset & abripuisset agnum, sequens apprehendi eum: & agnum quidẽ ex ore eius abripui, ipsum uerò dum contra me fecisset impetum, à cauda comprehensum, & percussum in terra peremi. Idem & ursо faciente, in eo ultus sum. Putet ergo & ille hostis unum se esse huiusmodi bestiarum, diu exprobrans exercitui: & nostrum blasphemans Deum: qui mihi faciet eum esse subiectũ. Saul igitur uoluntati pueri atq; præsumptioni simulem orans à Deo terminum dari, dixit: Vade ad pugnam. Et accingens eum lorica sua simul & gladio, & apponens ei galeam destinauit. Dauid autem oneratus his armis, cùm non esset exercitatus in eis, ait: Ista quidem rex tua sint ornamenta, cui fortitudo est hæc gestare præcipua: mihi uerò tanquam seruo tuo concede sicut ego uolo pugnare. Ergo positis armis, sumpto baculo pastorali, et quinq; lapidibus de torrẽte in pastorali pera, & fundam in dextra manu portans, ibat ad Galiath. Videns autem eum Galiath sic uenientem, spreuit, & iniuriam ei fecit, quasi non arma gerens homi nem pugnaturus ueniret, sed quibus canes repelli solẽt, dicẽs:

Num me canem existimasti? Ille autem non canem, sed deos
rius aliquid cum esse se putare respõdit. Commouit q; Goliath
ad iracundiam, ut ei maledictum apponeret ex uocabulo dei
sui: & interminatus est daturũ se carnes eius terrenis bestijs,
& cœli uolatilibus deuorandas. Cui respondit Dauid: Tu quidem uenis contra me cum gladio, & hasta, & lorica: ego autem uenio ad te armatus deo, qui & te, & omnẽ uestrum exercitum nostris manibus perditurus est, Hodie nanque caput tuum abscindemus, & reliquum corpus similibus tui canibus apponemus: scientq; cũcti, quomodo deus præsul est Hebræorum, & arma nostra ipse est semper & fortitudo. Nam omnis exercitus et reliquus apparatus inutilis est absente deo. Palestinus autem armorum pondere grauatus cum currere nõ ualeret, paulatim uenit ad Dauid. contemnens eum, & se conspidens nudum adhuc simplici ætate puerulum sine labore perimere. Occurrit autem ei iuuenis cum deo auxiliatore suo, qui ab hoste non uidebatur: & sumens de pera unum lapidem, quem de torrente collegerat, & emittens eum de fundibula percussit repente Goliath in fronte, & usq; ad cerebrum pertrãsiuit: ita ut mox confracto capite, Galiath caderet pronus in terram. Tunc stetit Dauid super eum, & caput eius incidit. Cadente ergo Goliath, facta est Palæstinis occasio maximæ fugæ. Nam dum peritissimum suorum cecidisse conspicerent, de rebus omnibus desperantes, consistere non ualuerunt. sed ualidæ se turpiq; fugæ tradentes, conabantur liberari. Saul autem & cũctus exercitus Hebræorum clamore facto super eos exilierunt, & multos interemerunt, & persequentes sunt usque ad terminos Geth, & portas Ascalonis. Et moriũtur quidem sunt Palæstinorum triginta milia, & totidem uulnerati. Porrò Saul reuertens ab exercitu hostium, eorum castra diripuit, & simul incendit. Caput autẽ Goliath Dauid in

tabernaculum proprium deportauit, & hastam dicauit deo.
Porrò circa Dauid inuidiam atq; odium Saul regis, uirgines 1. Reg. 18.
mulieres q; prouocauerunt. Occurrentes enim uictrici militiæ
cum cymbalis & tympanis, delectabantur omni lætitia dicentes: mulieres, quia multa milia Saul Palæstinorum interemisset: uirgines autem, quia multa dena milia exterminasset Dauid. Hæc audiens rex quod in millenario numero testimonium ipse pereiperet, & dena milia multitudo iuuenculo uouceret: & cogitans, quia nihil post hunc tam clarum fauorem nisi regnum minus esset Dauid, cœpit eum timere & nimis habere suspectum. & à priori quidem officio, quo utiq; suum armigerum fecerat, cum amouit, ne dum nimis proximus esset, occidere eum posset: constituit autem eum millenarium, dans ei locum quidem meliorem, & ut putabat sibimet cautiorem: uolebatq; eum ad hostes & ad prælia mittere, ut in his periculas sustinendo periret, Dauid autem deum habens ubiq; ducem, quocunque uenisset prævalebat, & optime agere uidebatur, ita ut propter excellentiam fortitudinis & populus eum, & regis filia uirgo concupiscceret amore eius detenta, cunctisq; ita fieret manifesta, ut hoc eius desiderium perduceretur ad patrem. Ille uerò quasi percepta occasione in mortem Dauid, hoc libenter audiuit: daturumq; nuptijs eius se uirginem hæc sibi nunciantibus ait, eo scilicet pacto, ut sexcenta hostium capita adueheret necatorũ. At ille sic claro honore ei proposito, uolens ex opere periculoso & incredibili gloriã magis assumere, procedere tendebat ad causam. Saul autẽ ducebat eum fore ab hostibus perimendũ, & decẽter sua uota compleri, si per alios & nõ eo faciente moreretur: iussitq; suis famulis ut uoluntatem Dauid experirentur, qualis circa puellæ nuptias esset, Illi uerò cœperũt cum eo loqui, quia diligeret eum rex Saul unà cum populo, & uellet ei etiam suam

filiam copulare. Qui dixit: Non modicum uideri puntis me generũ esse regis. Mihi uerò nihil tale subsistit, præcipuè cùm sim abiectus, & à gloria uel honore segregatus. Saul auté pomuli cùm Dauid responsa dixissent, ait: Dicite ei non me pecuniis egere, nec honoribus, quibus rebus uenditur filia potius quàm nuptijs collocatur: sed eligere generum habentem fortitudinem, aliasq; uirtutes, quas te habere manifestum est: & uelle me ab eo percipere pro nuptijs filiæ, non aurum nec argentum, neq; ut hæc de domibus paternis eijciat: sed pro supplicio hostium, capita sexcenta Palæstinorum. Et mihi enim ipsi nullum potius quàm hoc clarius munus erit. Sed & meæ filiæ multò solennius honoribus est præcipuum, si uiro tali & tanto testimonio de hostium triumphis decorato possit cõiungi. His uerbis delatis ad se Dauid gauisus, quòd Saul studeret eum sibi cognatione coniungere, neq; consilium expectauit, nec si possibile aut difficile esset opus præsens animo cogitauit, sed repentè cum socijs ad hostes pro nuptiarum pollicitatione profectus est. Deus enim erat, qui cuncta facilia Dauid, & possibilia faciebat. Cumq; multos interemisset, abscidens sexcenta capita uenit ad regem. Et harum rerum probatarum facta nuptias exigebat. Saul autẽ cùm non haberet unde promissa refugeret: & mẽtiri turpissimum iudicaret, aut per dias eum occidere, cùm forsitan etiã in hoc frustrari suo cõsilio posset, dedit ei suam filiam nomine Michol.

Quomodo sæpius Dauid per Saul periculum mortis passus effugit, & oblata sibi aliquando occidendi potestate noluit interficere. CAPVT VII.

1.Reg.19. CVmq; rex Saul non esset recta uoluntate mansurus, quin etiam Dauid & apud Deum & apud homines approbari, expauit: & metum celare non ualẽs, timore magnarum rerum, id est, regni simul ac uitæ, ne priuaretur utroq; cogita-

uit eum crudeli calamitate perimere: eiusq; mortem Ionathæ filio, & reliquis familiaribus delegauit. Filius autem admiratus permutationẽ patris circa Dauid, cùm post multam eius deuotionem non mediocriter in eum, sed ad mortem usq; sæuiret: & cùm iuuenẽ diligeret eiusq; uirtutem, dixit ei secretò uoluntatem patris sui: suasitq; ut die futuro se custodiret. ipse uerò salutaturum se patrem dixit, eiq; pro eo opportuno tempore locuturum, causamq; cogniturum, ut ei exprobraret, cõ quòd occideret uelut iniustum, qui tanta bona fuerat operatus: quietiam si ualde peccasset, ueniã deberet promereri: dixitq; se ei post hæc patris indicare sententiam. Dauid autem consilio benigno obediens, egressus est à rege. Altera uerò die Ionathas uenit ad Saul, & dum eum lætum & exultantem aspiceret, cœpit de Dauid proferre sermonem, dicens: In quã maiori uel minori iniquitate inueniens culpabilem Dauid, præcepisti eum pater interimi, uirum qui tibi quidem magnæ salutis causa fuisse probatus est, Palæstinis autem ualde supplicium: ab illusione & iniurijs simul eripiens populum Hebræorum, quas diebus quadraginta sustinuit, nullo utiq; præsumente prouocationis certamina sustinere: & qui post hæc fugatione tua deferens hostium capita, sororem meam præmio accepit uxorem: cuius mors nobisipsis grauior erit non propter solam uirtutem eius, sed etiam propter ipsam cognationem: quando eius morte etiam filia tua uexabitur, penè ante coniugij gaudium ueniens ad uiduitatis opprobrium. Hæc ergo cogitans pater, ad clementiam conuertere, & nihil committas in uirum: primo quidem quòd nobis magnum beneficiũ præstitit tuæ salutis, quando malo spiritu & dæmonibus in te residentibus, illos expulit, pacemq; tuæ animæ condonauit: secundo autem, quando & in tuis hostibus ultus est. Hæc etenim obliuiscì, turpissimum est. His ergo sermonibus

nibus mitigatus Saul, iurauit filio, nihil Dauid iniuste passurum. Sermo enim iustus & iracundiã regis subiecit, & metum. Ionathas autem euocato Dauid, indicauit ei de salute, quam impetraret à patre, eumq; deduxit ad regem. & erat in conspectu ipsius sicut prius. Eodem uerò tempore & lestinis bella gerentibus denuo super Hebræos, Saul contra hostes Dauid cum exercitu destinauit. Et congressus ad uersus eos, multos eorum prostrauit, victorq; reuersus est ad regem. Quem Saul non sicut sperauit post bella susceptit, sed potius eius felicitate contristatus est, tanquam illius bonis actibus uideretur ipse deceptus. Cumq; regẽ rursus pueris aßtantibus dæmon ageret, spiritusq; turbaret, uocans Dauid in domum in qua iacebat tenens lanceam, cum psallere & hymnos cantare præcepit. Quo iussa faciente, insurgens in eum, lanceam iaculatus est: eamq; Dauid præuidens declinauit, fugitq; in domum suam, & in ea tota die permansit. Nocte uerò mittens rex, iußit eum usque ad diluculum custodiri, ne latenter effugeret: quatenus mane deductus ad plublicum, traheretur ad mortem. Michol autem Dauid coniunx, filia regis, cognita uoluntate patris, Dauid indicauit, dubiam speme eius uitæ conspiciens, & de anima sua pariter diffidens. Neque enim se credebat posse habere uitam, si fuisset illius mors priuata. Etq; dixit: Non te hic ô coniunx solis ortus inueniat, nam te ulterius non uidebo: sed fuge citius, dum tibi præbet nox fugæ præsidium, faciatq; tibi hanc donum lucis egressorem. Scito enim te à patre meo, si inuentus fueris, occidendum. Quo dicto eum per fenestram deposuit & dimisit. Deinde construit lectulam quasi ægrotantis, & sub fago eius cur spirans capræ supposuit. Die uerò facto, misit pater ut Dauid deduceretur ad eum. Illa uerò nunciante quod nocte fuisset factus infirmus, & ostendente eis lectulum cooperta-

dum ieeur pecoris quod sub sago iacebat palpitaret, ægrotum uerè esse, & dormire Dauid, qui missi fuerant crediderunt. Renunciantibus autem illis infirmum factum esse per noctem, iußit cum sic adduci, se uelle eum perimere dicens. Qui uenientes lectulum discooperientes, & deceptionem inuenientes factam ab eius uxore, renunciauerunt regi. Quam dũ culparet pater, eò quòd eius quidem liberauerit inimicum, illum uerè deceperit, satisfecit ei uerisimilia loquens, quasi eam ad hæc non consentientem Dauid occidere uoluisset: & hoc pro salutis suæ timore fecisset: pro quo ei deberet ignoscere, quia hoc necessitatis causa, & non uoluntatis effecerit: adiciensq; dixit: Arbitror ego pater quia non ita uoluisti illum perimere, sicut me potius liberare. Et Saul quidem ueniam puellæ dedit. Dauid autem declinauit à periculo, & uenit ad Samuël prophetam in Ramatha, eiq; regis insidias indicauit, et quòd iaculo eius penè fuisset extinctus: dum neq; circa eum extiterit inimicus, neq; circa hostiũ certamẽ infirmus: sed potius in omnibus & pronus, & felix, quæ magis causa Dauid inuidiam generauit. Cognoscens itaq; propheta regis iniustitiam, Ramatham ciuitatem reliquit: & deducens Dauid ad quendam locum nomine Galboa, commorabatur illic cum eo. Cumq; nunciatũ fuisset Saul, eò quòd Dauid esset apud prophetam, misit armatos, eumq; ad se comphrehensum iußit adduci. Qui cum uenissent ad Samuël, inuenientes ecclesiã prophetarum, participati sancto spiritu prophetare cœperunt. Saul autem audiens hoc super Dauid, alios destinauit, et illis idem facientibus denuo misit alios Prophetantibus etiam qui tertiò fuerant missi, ad ultimũ iratus ipse perrexit. Cum uerò iam erat in proximo, antequàm eum uideret, Samuël prophetare cœpit: ueniensq; ad eos Saul spiritu uehementi compulsus, amens factus est: & exutus ueste, tota die canebat & nocte,

ēte, Dauid & Samuēle uidentibus. Ionathas uerò Saul filius occurrentem sibi Dauid, & de patris eius insidijs ingemiscentem, & dicentem, quia dum nihil impiè gessisset, neq; peccasset, eum pater eius occidere festinaret: rogabat ut nihil suspicaretur talē, neq; derogantibus si qui fortè huiusmodi esset, crederet: sed ut ad se respiceret, et securus esset, nihil talē in eo cogitante patre. Nam & si cogitasset, ei sine dubio pandisset, dum pater eius utiq; consilio omnia celebraret. Porrò Dauid iurauit ita esse: & supplicabat, ut credens prouidentiam eius haberet, potius quàm eum sperneret quasi mendacem, eiq; renunciaret quicquid agnosceret, aut uideret: Dicebatq; fideo non ei de se dixisse patrem, quia sciret illum circa se amicitiam & affectum habere. Contristatus itaq; Ionathas, eò quòd Dauid huiusmodi patris eius essē circa se crederet uoluntatem, interrogauit eum, quid uelit ut faceret. Ille autem: Noui, inquit, omnia te mihi conferre, & uelle præstare. Crastina die initium mensis est: & habeo consuetudinem sedens comedere cum rege: si tibi uidetur, à ciuitate egredior, & maneo in campo latenter: tu uerò Saul quærente eo dic me profectum esse in regionem Bethlehem in tribum meam, ad festiuitatē celebrandam: adiciens etiam quia tu me ire permiseris. Et si quidem ut assolet dici de amicis proficiscētibus, cum bono audiat, aut aliquid simile dixerit, scito nihil in eo circa me fore delictum nec inimicum: si uerò aliter responderit, hoc tibi erit indicium quod aduersum me fuerit cogitatum: & renunciabis mihi uoluntatem patris, misericordiæ hoc & affectui cōmunitribuens: per quem fidem à me accipere, & idem tu domino famulo dare uoluisti. Si uerò inuenis in me malignum aliquid, ipse me perime, ut sic proficiscaris ad patrem. Quæ uerba nouissima Dauid, Ionathas onerosè suscipiens, promisit se ea quæ prius poposcit esse facturum: & si quidem triste aliquid, aut

aut quod eius odium panderet pater responderet, ei nunciaturum, & ut cum potius securum redderet, egressus sub diuo, nihil se prætermissurum pro Dauid salute iurauit, dicens: Hunc Deum quem magnum esse uides & ubiq; præsentem, & antequàm mentem meam sermonibus prodam, iam præscientem eam, eum in communi pacto testem promissionis adduco, quoniam non cessabo frequenter tentans patris animum cognoscere donec mihi eius animi secreta pandantur: quæ cùm didicero, non celabo, sed protinus tibi nūciabo, siue mitis circa te, siue sit ualde crudelis. Nouit autem hic Deus, qualem eum circa te semper esse exoro, qui & nunc tecum est, nec te derelinquit: faciétq; te inimicorum tuorum, siue pater meus est, siue ego, esse meliorem. Tu tantum horum esto memor: & licet me finire uitam cōtingat, filios meos serua, & pro rebus præsentibus illis tuam retribue bonitatem. Cumq; iurasset hæc, dimisit Dauid: & ad quēdam campi locum ire præcepit, in quo erat solitus exerceri: quæcunq; cognouisset à patre, nunciaturum se ei promittens, hoc modo: ut ducens puerum mitteret tres sagittas: et si iuberet puero sagittas afferre, quas ante eum iaceret, cognosceret nihil esse apud patrē malitiæ: si uerò diuersa aliqua audiret illo dicente, à rege cōtraria similiter expectaret: securitatē uerò se ei præbiturum dicens, ne quid sustineret incongruū: utq; felicitatis tempore memor esset, & humanitatē filijs eius exhiberet, Dauid itaq; à Ionatha hanc fidē accipiens, ad locum proximum est profectus. Altera uerò die cum esset mensis initium, purificatus solenniter rex ad conuiuium uenit, & sedentibus circa eum filio Ionatha à dextris, & principe militiæ Abner à sinistris, uidens esse locum Dauid uacuum tenuit suspicatus eum non esse à coitu mundum. Cumq; secunda die noui mensis non affuisset, requisiuit à filio Ionatha, cur nō & transacto & præsenti cōuiuio Iesse filius

filius adsiſtet. Ille uerò ait, abiſſe eum ſe permittẽte ſecundã ſolennitatem ad propriam regionem, quia tribus eius feſtiuitatem ageret: & rogatum ſe pariter, ut etiam ipſe eum eo ad ſacrificia celebrãda cõcurreret. Et ſi præcipis, inquit, pater, ego poſt eum uadam: noſti enim quia ego illi deuotus ſum. Tunc igitur Ionathas Saul iniquitatem circa Dauid agnouit, & aperte uoluntatem eius aſpexit. Non enim retinuit iram Saul, ſed blaſphemauit, eumq; natum de muliere uirum alterius appetente, & proprium hoſtem dixit, & ſocium Dauid, & cooperatorem eius: & nec ipſum erubeſcere, nec eius matrẽ, talia facientes: nec uolentes intelligere, quia donec Dauid uiueret, regnum eorum eſſet incautum: dixitq; ut eum necaret, quatenus pœnas exolueret. Reſpondente uerò Ionatha, Quid iniquum fecit ut puniatur? non ad uerba iam & blaſphemias iramq; Saul acceßit: ſed arrepta lancea ſuper eum ut reſpondentem interficeret, inſiluit, & hoc quidem nõ implenit prohibitus ab amicis. manifeſtus autẽ apparuit inimicus eſſe Dauid, & quia deſideraret eum occidere, ita ut propter illum penè propria manu filium interficere uoluiſſet. Tunc ergo regis filius declinato periculo, et nihil aliud præ triſtitia facere ualens, ſed deflens, eò quòd & ipſe penè mortuus fuerit, & Dauid necem definitam eſſe cognouerit, matutino facto perrexit: & quaſi exercitaturus uenit in campum, ut amico (ſicut conſtituerat) regis proderet uoluntatẽ. Fecit ergo Ionathas ſicut pollicitus eſt, & ſequentem puerum in ciuitatem dimiſit, at Dauid in deſerto loco ad faciem loqueretur. Quo uiſo Dauid cecidit ad pedes Ionathæ, eumq; adorans ſaluatorem animæ ſuæ uocabat. Quem Ionathas eleuauit à terra, & alternatim ſe amplectantes, ualde ſemetipſos oſculabãtur, et flebant ætatem ſuam inuidiæ malignitate conſumptam, & futuram ſeparationem, quæ nihil differret à morte. Vix etenim quieſcentes à gemitu, & memoriam iuriſiurandi apud alterutros conſtitue poſcentes diuiſi ſunt.

Dauid ad Achimelech fugit, dein ad regem Achim, à quo ad Moabitas. Saul occidit ſacerdotes, cuius uitę bis parcit Dauid, licet proditus à Ziphæis. Samuẽl moritur. de Nabal. Sicelech datur Dauid.

CAP. XIII.

ET Dauid quidem fugiens Saulem, & imminentem ab eo mortem, uenit in ciuitatem Nobe ad Achimelech ſacerdotem. Qui dum eum ſolum uenisſe uideret, & nec amicum nec ſimulum cum eo eſſe præſentem, miratus eſt, & cauſam cur nemo eſſet cum eo, quæſiuit. Ille uerò cauſam ait ſibi ſecretum iuſſu regis iniunctam, ad quam non cum habere multos comites oporteret, dicens, quia conſtituiſſet ad quendam locum famulos ſibi occurſuros: petebatq; ut ei itineris neceſſaria non negaret, per quæ opus amici faceret, & præſentibus neceſſitatibus ſubueniret. Quibus adeptis, etiam arma ſibi dari ſi quæ eſſent præ manibus poſtulauit. Aderat autem illic ſeruus Saul, genere quidem Syrus, nomine Doech, qui mulas paſcebat regis. Tunc ad Dauid ſacerdos ait: nihil equidem ſe tale habere, ſed eſſe lanceam Goliæ, quam ipſe illo perempto deuouerat deo: eamq; ſumens Dauid, ex omni Hebræorum regione fugit in Geth, quæ eſt regio Palæſtinæ, ubi regnauit Achis. Cumq; cognitus fuiſſet à famulis regis, eiq; manifeſtatus, illis indicantibus, quòd Dauid eſſet, qui multa mala Palæſtinorum peremiſſet, metuens Dauid, ne ab eo necaretur, & periculum quod declinauerat à Saul, ab illo ſuſciperet, ſimulauit ſe eſſe furioſum & rabidum, ita ut ſpumam ex ore proijciens, & alia quæ furioſi ſunt faciens, fidem regi ueræ paßionis oſtenderet. Qui famulis indignatus, eò quòd ueſanum hominem ad eum introduxiſſent, uelociter à ſe Dauid iußit expelli. Et ita liberatus de terra Geth, uenit in tribum Iuda: &

habitans in spelunca circa ciuitatem Odollam, misit ad fratres suos, ciuq; ubi esset ipse, mandauit. Illi uerò ad eum cum omni cognatione uenerunt. Sed & alij, quibus aut odium, aut timor erat regis Saul, ad eum pariter concurrerunt, factoriq; sc quæcunq; placerent illi, dicebāt: fueruntq; omnes simul quasi
1.Reg.22. quadringenti. Tunc ille securus, quasi auxilium ei fuisset ad iectum, surgens inde, uenit ad regem Moabitarum: rogauitq; eum, ut parentes eius, donec ipse de suo fine cognosceret, in regione sua susceptos haberet. Quo annuente, parentes eius omni tempore quo apud eum fuerunt, dignis muneribus honorati sunt. Præcipiente uerò propheta, ut desertum Dauid relinqueret, & ad tribum Iudæ pergens, ibidem habitaret, eidem obedijt: & de Moab reuersus, uenit in ciuitatē Arct, & in ea moratus est. Saul autem audiens Dauid uisum cum multitudine, non in timorem fortuitum corruit & tumultum: sed sciens uiri prudentiam atq; præsumptionem, quia non ex re paruum sibi timoris onus exurgeret, quod luctum & labores conferret, cōuocans amicos & principes, & tribum ex qua ipse erat, in collem ubi regnum habebat: & sedens in Segge (sic enim locus ille uocabatur) dum circa eum esset ordo custodis, simul & armigeri, cunctis ait: Viri contribules, nouí quidem, quia meorum beneficiorum non estis immemores, quando & agrorum quosdam dominos feci, & honores populares, & officia præbui. Interrogo ergo uos, si maiora his donauerim & ampliora, Iesse filium uobis dare confiditis? Nouí enim quoniam omnes illi potius consentitis, quando etiam meus filius Ionathas ita sapit, & uos ad talia persuasit. Non enim ignoro, quòd iusiurandum cum Dauid & fœdera celebrauit, nec quòd contra me Ionathas tractator eius & cooperator existit, nulliq; uestrum curæ est, sed tacentes, rei exitum speculamini. Quumq; rex tacuisset, alius quidem præsentium nemo respondit,

respondit. Doëch uerò Syrus, pastor mularum eius ait, quia uidisset Dauid in Nobe ciuitatem uenisse ad Achimelech sacerdotem, ut futura sibi eo prophetante cognosceret, perceptisq; ab eo sumptibus, & hasta Goliæ, ad quos ire uolebat, ab eo fuisse deductum. Tunc uocans sacerdotem, & cunctam eius generationem Saul, ait: Quid mali passus à me, seruum inutilem Iesse filium susceperis, eiq; sumptus dederis, & arma, quum mei regni nimius inimicus existat? Cur etiam futurorum ei responsa præbuisti? Non enim te latuit quòd me fugeret, & odio meam domum haberet. Sacerdos autē quæ facta fuerant, non negauit: sed cum fiducia se hæc præbuisse confessus est: nec se Dauid præstitisse, sed regi, dicens: Non enim eum, inquit, nouimus tuum inimicum, sed fidelem socium, & præcipuum seruum & millenarium: & quòd horū maius est, generum pariter & cognatum: & hæc non inimicis hominibus præstiti, sed ei qui circa te opus suæ deuotionis exhibuit. Prophetaui autem ei, non modo solùm, sed sæpius. Dicente nāque eum magna festinatione fuisse se directum, si ei quibus egebat, minimè præbuissem, nō illi putarer, sed potius tibi resistere. Quapropter nihil dolosum aduersum me cogitare debes: neq; in his quæ nunc audisti, meam tunc fuisse credere uolun tatem. Amico nāq; & regis genero & millenario hæc impendi, non hosti. Hæc dicens sacerdos, nequaquam satisfecit Regi Saul. Qui cùm esset in magno terrore, neq; ueram confessionem credens, iussit armatis circunstantibus, ut eum cum sua cognatione perimerent. Quumq; illi non præsumerent contingere sacerdotem, sed diuinitatem formidarent, potius quàm Regi parēre uellent, tunc Syro Doëch Rex sacerdotis imperauit interitum. Qui sumens suæ militiæ similes, occīdit Achimelech, eiusq; progeniem. Erant autem omnes quasi trecentiquinq;. Quo facto, misit quoq; Saul in ciuitatem sacerdotum

dotum Hobe,& omnes occidit:non mulieri,non infanti,non alij pepercit ætati,eamq; succendit. Vnde filius unus Achimelech tantummodo,Abiathar nomine,liberatus est. Hæc siquidem contigerunt,sicut Deus sacerdoti Eli prophetauit,propter iniquitates duorum filiorum eius,dicens prolem eius rescindendam.Porrò Saul rex crudele sic opus efficiens,& totam generationem sacerdotalem interimens,& neq; infantibus misericordiam,nec senibus reuerentiam habens:sed & ciuitatem disperdens,quam patriam sacerdotum,prophetarumq; nutricem diuinitus elegerat,& solam tales uiros habere decreuerat:hoc actu omnes fecit agnoscere,& humano modo considerare,quòd donec fuerint aliqui simplices & humiles,ne fuerint abusi natura,nec uoluntatem suam implere præsumpserint,mansueti sunt atq; mites:sectanturq; solam iustitiam,& circa eam omnem studeant habere deuotionem:tunc etiam de diuinitate confidunt,quia omnibus quæ sunt in hac uita præsens est:& non solùm opera,sed etiam mentes unde procedũt hæc antè quàm fiant,apertè considerat.Quum uerò ad potestatem ueniunt,& superbiæ cumulo dilatantur,tunc omnibus illis exuti,& uelut in scena uultus,& moderationem actuum reponentes,suscipiunt audaciam,superbiam,& contemptum rerum humanarum & diuinarũ:& dum præcipuè pietatem,iustitiamq; despexerint,& in omnibus quæ cogitant,aut agunt,sibimet arrogauerint,tanquasi non uideat eos Deus,aut certè potestatẽ eorum non habeat,peßimis grassantur in actibus:& quicquid aut audiunt,aut metuunt,aut odio habent,respuunt:quæ autem irrationabiliter diligunt,hæc rata,firma,uera,& hominibus placita,simul & Deo creduũt.De futuris uerò rebus nullus eis fit sermo,sed eos qui pertulerunt multas laborum miserias,exhorrãt:& eos habentes odio simul inuidiam his conflant,deducentesq; eos

eos ad medium,non solum adeptos honores eis auferunt,sed per calumniã etiam uita eos priuare nituntur:puniuntq; non propter opera digna supplicio,sed derogationibus & accusationibus nequaquã examinatos extinguunt:nõ quos oportet hæcpati,sed in quibus iniustè nituntur ulcisci.Hoc igitur modo Saul filius Cis,qui primus post illam optimam ducum rem publicam regnauit in Israël,manifestum esse monstrauit,occidens trecentos sacerdotes atque prophetas,per suspicionem quam habuit in Achimelech,deijciens etiam eorum ciuitatem,& studẽs quodãmodo Deum sacerdotibus prophetisq; priuare,dum tantos simul occideret,ut neque patriam eorum manere permitteret post illos,ut potuisset aliquis oriri.Abiathar itaq; Achimelech filius,qui solus fuerat de sacerdotibus à Saul interfectis ereptus,fugiens ad Dauid,ærumnã suorum omnium,& patris interitum declarauit.Qui ait,non se hæc eis ignorasse futura:sed uidens Doëch suspicatũ fuisse,quòd sacerdotem regi declararet:seq; dolebat quasi huius calamitatis autorem:& poscebat,ut apud eum de cætero cõmaneret,tanquã qui in alio loco latère non posset. Eo siquidem tempore audiẽs Dauid Palæstinos Ceilanorum prouinciam deuastare,cõsuluit Deum per Prophetam,si eum pugnare præciperet.Quo dicente,quod diuinitus uictoriam promisisset,cũ suis socijs Palæstinos hostes inuasit,multamq; eorũ cædem fecit,& prædam tulit.Dumq; apud Ceilanos esset,domos areas suas,fructusq; sine timore colligerent,regi Saul nunciatum est,quòd apud eos habitaret.Opus enim illud & magnus effectus,apud quos gestum est,celari non potuit:sed fama etiam ad extraneorum auditus aduenit,& ad regem usque delata est.Gauisus est Saul,quum audisset dauid in Ceila commorari,dicens:Deum illum eius manibus tradidisse, quando coactus sit uenire in ciuitatem,muros,& portas,& 1. Reg. 23.

feras habentem: iussitq; omni populo, ut ad Ceilam unanimiter conuenirent: & obsidetes eam, capientesq; Dauid, interimerent. Hæc itaq; sentiens Dauid, & agnoscens à Deo, quomodo eum forent Saul tradituri Ceilitæ, sumens quadringentos, qui cum eo erant, de ciuitate profectus est in desertum Cadon. Et rex quidem quam audisset eũ fugisse de Ceila, ab eius persecutione cessauit. Dauid autem surgens exinde, uenit in quendam locum Ziphim, qui uocatur noua: ubi Ionathas filius Saul ueniens ad eum, & osculatus, securũ eum esse dixit, & spem bonam habere futurorum: nec præsentibus rebus eum debere deficere, quoniam regnaturus foret, & habiturus sub se Hebræorum omnium potestatem: & quoniam gratiora essent, quæcunq; magnis laboribus euenirent. Et rursus iureiurando celebrato inter alterutros pro deuotione uitæ tenius & fidei & Deum uocans testem Ionathas, maledixit sibi, si transcenderet constitutum, & in contraria mutaretur. Tunc Dauid ibidem relinquens, paululum à timore & solicitudine releuatum, ad Saul ipse reuersus est. Ziphæi uerò uolẽtes gratiam præstare Saul, indicauerunt ei, aput se commorari Dauid: promiseruntq;, ut si ueniret, illum ei contraderent: quoscilicet dum angustias Ziphæorum apprehendisset, non posset ulterius alibi deuiare. Quos laudauit rex, & gratias egit indicantibus inimicum: eisq; pollicitus est, non tardè eorum se compensare deuotionem: missitq; qui quærerent Dauid, & desertum omne perscrutarentur, dicens etiam se continuò secuturũ. Et illi quidem qui directi fuerant pro inuestigando & capiendo Dauid, præcedebant regem. studentes suare suo non solùm nuntiare inimicum, sed etiã manifestatum, in regia potestate contradere. Hi tamen iniusta & malignissima uoluntate frustrati sunt, qui quũ nihil mali sustinere potuissent, si non hunc indicassent Saul: propter blandimenta regis, uerum

rum religiosum, & ad mortem iniustè quæsitum, & qui latêre poterat, prodiderunt, & se eum tradere promiserunt. Cognoscens autem Dauid malitiam Ziphæorum, & regis inuasionem, angustias quidem illius regionis dereliquit: fugit autem ad petrã maximã, in deserto Maon constitutam. Quumq; Saul eum ibi persequeretur, cognouit in itinere Dauid ab illius angustijs discessisse, quasi ad aliam petræ partem. Et quum Saul ex alia parte cõsisteret, ut eum penè iam capere potuisset, audiens Palæstinos Hebræorum regionem ualde uastare, à Dauid persecutione discessit: & contra eos qui naturaliter hostes erant, dimicandum magis necessarium iudicauit, quàm inimicum proprium persequendo, uastationem suæ terræ despicere. Sic ergo Dauid inopinabiliter declinato periculo, uenit in augustias Engaddi. Quum uerò Saul expulisset alienigenas, uenerunt, qui nuntiarent ei, Dauid in Engaddi montibus habitare. Qui sumens tria milia armatorũ uirorum, abijt 1. Reg. 24.
super eum: & quum non esset procul à locis illis, uidit circa iter speluncam profundam atq; rotundam, multa longitudine & latitudine, nimis apertam, in qua Dauid cum quadringentis erat absconsus. Dumq; Saul naturaliter uentris purgandi necessitate urgeretur, ingressus in eam solus est. Quẽ dum uidisset quidam hominũ Dauid, & dixisset de eius inimico tempus à deo datũ, & suaderet, ut ultionis causa Saul caput abscinderet, quatenus graui persecutione et miseria priuaretur, surgens Dauid, abscidit quidem summitatem uestis solum modo, qua Saul erat indutus: & repẽtè pœnitẽtia tactus, ait, non esse iustum, ut suum occideret dominum, & qui scilicet à Deo fuerat regnare præceptus. Nam licet iste, inquit, circa nos malignus existat, me tamẽ erga eum non decet esse talem. Quumq; Saul de spelunca fuisset egressus, accedens Dauid, exclamauit à longe, petens ut Saul audiret. Conuerso autem

rege, adorauit eum secundum morem, prostratus in faciem, & ait: O rex, non te oportet malignas & falsas derogationes confingẽtibus aures accommodantem, illis credere, & in suspicione diligentes te uiros habere, sed magis operibus affectum considerare cunctorum. Derogatio nanq; multorum est, deuotionis uerò clara probatio actuum ueritate constitit: & sermo quidem cuiuslibet in utroq; habet similitudinẽ ueritatis & falsitatis, opera uerò nudum habent ueritatis intuitum. Considera igitur ex istis, qualis ego circa te, tuamq; simul domum: & quòd mihi oportet credi, & non accusantibus, & dicentibus ea quæ neq; animo concepi, neq; facere potui. Cur apponis persequi animam meam, & nihil die, noctuq; aliud cogitare, nisi animæ meæ interitũ, quam iniustè persequeris? Quomodo enim non falsam opinionem de me sumpsisti, quasi occidere te uoluerim: aut quomodo non impiè agis in deum me occidere concupiscens, & inimicum tuum credens, hominem qui potestatẽ hodie habuit punire te, & à te pœnas exigere, & noluit, quum tempore ad hæc usus est opportuno? Quòd si contra me tibi idem licuisset, nequaquam sic abiens præteriisses. Quando enim tuæ uestis incidi partem, potui etiam caput auferre. Et ostendens pannum uestis eius, rei fidẽ exhibuit. Et ego, inquit, à iusta ultione me retinui, tu uerò iniustum contra me habere odium non uereris. Sed deus hæc iudicet, & utriusq; nostrum arguat uoluntatem. Saul autẽ suam uitam inopinabiliter admiratus fuisse seruatam, et humilitatẽ iuuenis ac naturam eius obstupescens, ingemuit. Quumq; & Dauid hoc fecisset, respondit cum gemitu Saul, illum prorsus esse iustum: Tu, inquit, causa bonorum mihi fuisti, ego uerò tibi calamitatum: & ostendisti hodie priscorum tẽ habere iustitiam. Quis enim inimicos suos in deserto comprehensos, saluandos esse duxerit? Confido nanque quòd deus regnum

regnum tibi construet, & omnium Hebræorum te potestas expectat: sed da mihi iurisiurandi fidem, ne meum genus extermines: neq; habens malorum memoriam, studeas meũ germen eradicare: sed ut meam domum serues & salues. Iurante uerò Dauid quod poposcerat, Saul quidem ad proprium reuersus est imperium. Dauid autem cum suis ascendit in angustias Masphа. Hoc itaque tempore & Samuël propheta defunctus est, uir qui nõ fortuitum honorem apud Hebræos habuerat: cuius uirtus etiam apparuit in hoc opere, quòd pro eius deuotione populus multo tempore luctũ duxit, & circa sepulturam eius atq; solennitũ largitatẽ, studium magnũ competenter exhibuit. Sepelierunt autẽ eum in patria sua in Ramatha: multisq; eum fleuere diebus, non communiter hoc facientes, uelut extranei mortem, sed tanquam propriũ singuli quiq; lugentes. Fuit enim uir iustus, & natura benignus: & propterea magis amicus deo: qui præstat populo solus post mortem quidẽ sacerdotis Eli, annis duodecim: cum Saul uerò rege annis decem & octo. Et Samuël quidem huiusmodi habuit finẽ. Erat igitur quidam Ziphæorum de ciuitate Maon, diues & pecora multa possidens: trium nanq; milium ouium gregem habebat in pascuis, & mille caprarũ. Has ergo Dauid illæsas & sine uexatione custodire suos præcepit: ut neq; desiderio, neq; egestate, neq; pro loco deserto ubi potuissent latere, aliquis eas uexare præsumeret: super hæc autem illud seruandum dicens, ut nihil iniustum fieret, & aliena tangere pessimum iudicarent, neq; deum offenderent. Hæc autem docebat eos, homini bono præstare se credens, & dignum eum esse beneficium huiusmodi promereri. Erat enim illi nomen Nabal, uir durus & studijs malignissimus, habẽs uitam detestabilem, cui erat uxor bona, simul & casta, & specie nimis eximia. Igitur ad hunc Nabal, tempore quo tondebat oues,

misit Dauid uiros decem, ut eum salutarēt: & optabat ut bo-
multis annis efficeret, & quod esset sibi possibile, ab eo pre-
beri popposcit: cognoscēs scilicet à suis pastoribus, quòd nihil
eis aliquando nocuerint, sed etiam custodes eorum gregumq;
fuerint, dum multo tēpore in deserto pariter habitassent, &
quod non eum pœniteret, si quid Dauid sua largitate præs-
ret. Nabal autē his qui missi fuerant, inhumanè nimis & du-
rè respondit. Dum enim interrogasset eos, quis esset Dauid,
& illi respondissent, filium Iesse: ait, Nunc uideo, quia nulla
in semetipsis superbiunt fugitiui, & gloriātur suos dominos
relinquentes. Quod dum fuisset Dauid renunciatū, iratus ipse
& quadringentos quidem armatos sequi se præcipiens, de-
centis pro rerum custodia derelictis, ibat cōtra Nabal: iurans
illa nocte domum se & omnem possessionē eius exterminare:
non solam enim ob hoc iratus est Dauid, quia uideretur in-
gratus, & nihil dedisset eis qui multum benignitatem circa
eum habuerāt: sed etiam quia blasphemasset, & maledixisset,
à quibus in nullo fuerat contristatus. Interea quidā seruus cu-
stos ouium Nabal, dominæ quidem suæ, illius uerò coniugi di-
xit, quòd miserit Dauid ad uirum eius, & non solum nec ali-
quid uellet eum pereipere, sed etiam iniurias, & pessima in
eum dixerit blasphemias: dum omni prouidentia & custodia
circa eos fuerit usus in gregibus, affirmans hoc in malum do-
mini sui, & ipsius profuturū. Quo dicto, Abigail, uxor Na-
bal, eijciens asinos, & onerās eos cunctis muneribus, nihilq;
marito dicens, sciens quòd per ebrietatem ipse sensu careret,
profecta est ad Dauid. Cui descēdenti montis angustias, Da-
uid occurrit, cum quadringentis uiris ueniens super Nabal.
Quem quum uidisset mulier, de asina exiluit: & prostrata in
faciem, adorauit: supplicans, ut nequaquam Nabal uerba re-
spiceret, qui utique Nabal rectè uocaretur: quod nomen de-
mentem

mentem lingua significat Hebræa. Satisfaciebat autē, dicens
non se eos uidisse qui ab eo missi fuerant: & debere se ueniam
promereri: utq; magis ageret ipse Deo gratias, qui eū à san-
guinis humani pollutione prohibuit, exorabat. Nam quū tu,
inquit, benignus sis, ille iudicat in malignis. Quæ enim Na-
bal, inquit, mala sustineat, super capita inimicorū tuorū eue-
niant. Esto mihi propitius quidem, & iudica me dignam, per
quam hæc dona suscipias: iram uerò atq; furorem, quem super
maritum meum & eius habuisti domum, mihi remitte. Hæc
enim te decent, quum sis placidus, atque clemens dominus: &
quod maius est, regnaturus. Susceptis autē muneribus, ille ait:
O mulier, propitius te hodie ad nos Deus adduxit. Nō enim
futurum uideras diem, quum iam iurassem, domum Nabal hac
nocte disperdere, ut nullus uestrum penitus remaneret: quum
utiq; sit uir ille ingratus, & callidus circa me & socios meos:
nunc autem præuenisti, & meum, curante Deo, mutasti furo
rem. Et Nabal quidē, licet modò propter te relinquatur inul-
tus, non tamen effugiet pœnas: sed alia causa quæ eum compe-
tit, ueniet ei. Hæc dicens, dimittit mulierem. Illa autem do-
mum reuersa est: & inueniens uirum cum multis epulantem,
& in ebrietate iacentem, tunc quidem nihil horum quæ gesta
fuerant, indicauit. Cui altera die cuncta significans, sic eum
tristem reddidit, ut ad solutionem membrorum, & penè ad
mortem usque deduceretur: & non amplius quàm decem dies
postea uiuens Nabal, defunctus est. Dauid autē audiens mor
tem eius, ultū se quidem à Deo dixit: Nabal uerò propria ma
lignitate defunctum, Deo dedisse illum pœnas, seq; seruasse ab
eius sanguine, mundam habentem dextram. Tunc etiam agno
uit, eò quòd maligni diuinitus arguantur, & nullus inter ho
mines despiciatur à Deo, qui dat quidem bonis similia, malis
uerò refert digna supplicia. Et mittens ad eius uxorem, petist,

quo

quo eam sibimet copularet. Illa uerò his qui missi fuerant, decens, se non dignam fore, ut illius uel pedes attingeret: omni tamen apparatu proprio uenit, eiq; cõiuncta est: quæ ad hunc honorem uenire promeruit, tam pro modo castitatis atq; iustitia, quàm pro specie suæ formæ. Habuit autẽ Dauid uxorem, quã primitus duxerat, de ciuitate Ebisar. Michol autem Saul regis filiã, quæ fuit Dauid uxor, pater eius Phalti filio Lais cõiunxit, qui erat de ciuitate Galim. Quumq; hæc fuissent gesta, quidam Ziphæorum uenientes ad Saul, indicauerunt ei, quia rursus esset in eorum regione Dauid, & possent uolenti eum comprehendere, sua præbere solatia. At ille cum tribus milibus armatorũ super eum egressus est. Quumq; superueniisset nox, castra posuit in loco quodam, qui dicitur Siceela. Audiens uero Dauid, contra se uenire Saul, missis explo ratoribus, iussit sibimet nunciari, ad quem locũ iam uenisset. Quibus dicentibus, in Siceela eum esse, surgens nocte, ita ut lateret suos, uenit ad castra Saul, ducens secum Abisai, natum sororis suæ Saruiæ, & Achimelech Gethæum. Saul iam dormiente, & circa eum per circuitum armatis & Abner principe militiæ constitutis, Dauid ingressus castra eius, nec ipse peremit eum, inueniens eius stratum & lanceã quæ erat fixa ad caput eius, nec Abisai permisit uolentem eum occidere. & in hoc uehementer instantem: sed dicens, ordinatum à Deo regem occidere esse nimis iniquũ, licet ille sit malus, nentur̃q; ei pœnam opportuno tempore ab eo qui ei præbuit regnum, retinuit impetum eum uolentis occidere: & pro signo, quod quum potuisset eum interimere, se potius abstinuerit, sumens eius lanceam & urceolum aquæ appositum dormienti Saul, nullo sentiente in exercitu, cũctis q; iacentibus, latẽter egressus est: quum omnia facere potuisset, quæ & ipsum tempus offerret, & cõtra regem digna præsumptio suaderet. Transiens

ens uerò torrentem, & in uerticem montis ascendens, unde potuisset audiri, clamans uoce magna militibus Saul, & Abner principi militiæ, excitauit eos à somno. Hunc enim uocabat, & populum. Audiente uerò principe militiæ, & requirente, quis eũ uocasset, Dauid ait: Ego sum, filius quidẽ Iesse, uester uerò fugitiuus. Cur igitur cùm sis magnus, & apud regem honore præcipuus, corpus eius ita custodis, ut somnus sit tibi dulcior, quàm illius salutis affectus? Hæc quippe digna morte sunt, atque supplicio. Dudum enim ingressos quosdam in uestro exercitu super regem, & super uniuersos alios, nõ agnouisti. Quære lanceam regis & urceum aquæ, & cognosces quantum malum uos latuit intrinsecus constitutos. Saul autem cognoscens Dauid uocem, & uidens, quòd dum eum captiuum habuisset sopore confectum, custodibus negligentibus, non occidit, sed pepercit ei, quem iustè perimere potuisset, pro salute sua gratias egit: & rogauit, ut cõfidẽs, nihil̃q; ab eo mali iam metuẽs, iret ad propria: affirmans credere se, quòd nec semetipsum aliquis ita diligeret, sicut Saul à Dauid esset seruaretur: & accusans seipsum, quòd eum quidem qui illum custodire posset, & multa indicia circa eum sui fauoris ostenderet, persequeretur iniustè: & tanto tempore hæsitantem de anima sua degere in fugam compelleret, ab amicis & cognatis propriis desolatum: ipse uerò ab eo sæpius liberatus, non quiesceret Saul, quin eius animam apertè desideraret auferre. Quo facto, Dauid iussit, ut aliquis ueniens reciperet lanceam & urceum aquæ, dicens: Deus utriusq; nostrũ & uoluntatis, & actuum iudex sit: qui nouit, quòd etiam præsenti die, cùm te occidere potuissem, tui misertus, abstinui. Et Saul quidem secundo Dauid manus effugiens, ad regnum propriũ remeauit. Metuens autem Dauid, ne permanens ibi, aliquando in Saul manus incideret, decreuit ad Palæstinos discedere, & illic

1.Reg.27. illic habitare. Tunc cum sexcentis, qui erant circa eum, uenit ad Achim regem Geth. Erat autē hæc una Palæstinarum urbium. Quumq; eum rex suscepisset cum uiris, & habitaculum præbuisset, habente eo simul duas uxores, Achinoën & Abigail, morabatur in Geth. Saul autē hæc audiens, ulterius securitatem non habuit, ut aut mitteret super eum, aut ipse forsitan properaret, quum secundo penè tale periculum pertulerit, ut ab illo potius potuisset comprehendi. Porrò Dauid non placuit, ut in ciuitate Geth habitaret: sed regem rogauit, qui eum clementer acceperat, ut ei locū aliquem in prouincia donaret, ubi cum suis degere potuisset: pudori esse dicens si in ciuitate maneret, se ei oneroſum existere. Cui dedit rex quendam uicum, Sicelech nuncupatum: quem uicum ita dilexit, ut quum regnasset Dauid, cum ipse & eius pueri quasi propriam possessionem honorarent. Sed de his in alio loco dicemus. Tempus itaq; quo cōmoratus est Dauid in Sicelech Palæstinæ, fuit mensium quatuor, & uiginti dierum. Vnde latenter insurgens contra Palæstinos, in uicina regione constitutos, Serritas & Amalechitas, eorum prouinciam deuastabat: multamq; prædam iumentorum & camelorum sumens, reuertebatur ad propria: ab hominibus autem abstinebat, metuens ne eum indicarent ad regem: partem tamē prædæ ei dono mittebat. Quū uerò requireret rex, quos uastasset, prædamq; tulisset, dicendo eos, qui ad Austrum Iudæi conuersantur, & in campestribus habitabant, se esse depopulatum, satisfecit regi. Sperabat enim quòd Dauid odio haberet propriam gentem, & seruus eius foret donec apud eum consisteret.

Saul aduersus Achim pugnaturus, consulit Phytonissam, à qua Samuēl suscitatus, dicit eum in bello cum filiis casurum. Saul fortiter pugnando uictus, proprio se gladio confodit iuuante hoste, cuius corpus à Iabitis est sepultum in Iabes nemore. CAP. XIIII.

EOdem uerò tempore Palæstinis cōtra Israēlitas pugnare 1.Reg.28.
uolentibus, & mittentibus ad omnes amicos, ut eis adessent in bello in Ceila, ubi cōgregati erant exituri super Hebræos: Achis rex Geth Dauid rogauit, ut cum suis armatis ei solatium contra Hebræos præberet. Illo uerò grauissimè promittente, & dicente inuenisse tempus, in quo beneficijs eius uicem repēderet, & susceptionis eius munus exolueret, promisit rex custodem corporis post uictoriam, & belli certamina eum se esse facturum, honoris & fidei promissione studens auctoritatem eius augere. Saul itaq; rex Hebræorum, omnes diuinos & uentriloquos, & omnē huiusmodi artem de sua expulerat regione, absq; prophetis. Audiens autem Palæstinos iam esse præsentes, & iuxta Sunam ciuitatem in campo positum, castra fixisse, ad eos cum omni exercitu suo profectus est. Quumq; uenisset ante montem quendam nomine Gelboë, & uidisset è diuerso hostium multitudinem, timore fortuito conturbatus est, dum esset eorum exercitus potior & multò melior, Deumq; consuluit per prophetas, ut ei de prælio & eius fine prædicerent. Deo autem non respondente, Saul magis expauit, & animo corruit, malum sibi apertè imminere prospiciens, quum utiq; Deum arbitraretur præsentē sibi nō esse: tuq; sibi quæri mulierem uentriloquam, habētem spiritum, & uocantem animas defunctorum: ut uel ita agnosceret, si in rebus imminentibus præualeret. Genus enim uentriloquorum, euocando mortuorum animas, per eas solet poscentibus futura prædicere. Quumq; fuisset à quodam famulo ei nunciatum, esse huiusmodi mulierem in ciuitate Endor, latēs omnem exercitum, exutus ueste regali, & assumens duos famulos, quos nouerat fidelissimos, uenit in Endor ad mulierem, rogauitq; eam ut diuinaret, & animam susciteret, cuius ipse dixisset. Muliere uerò repugnante, & dicente se regem

Eodem

non

non posse spernere, qui genus hoc diuinãtium expulisset: sed nec illum bene facere, qui dum nihil per eam fuisset læsus, si pararet insidias, ut prohibita facientem pœnæ contraderet, iurauit, se nec cuiquam eius diuinationem prodere, nec periculum fore. Cùmq; iureiurando satisfeciſſet, non eam debere metuere, iußit ut ei animam Samuëlis euocaret. illa uerò nesciens quis Samuël esset, eum ex inferno euocabat. Cùmq; apparuisset, uidens mulier uirum sanctum & deo dilectum, conturbata est: & tunc eius faciem obstupescẽs: Non ne tu es, inquit, rex Saul? Hoc enim ei Samuël indicauerat. Quo confitente, & perturbationem eius requirẽte, ait uidisse se uirum senem fórma similem deo: eóq; iubente ut imaginẽ & formam & statũ eius quem uiderat, explanaret, significauit se senem iam & gloriosum, & sacerdotali pallio uidisse circumamictum. Ex quibus agnouit rex hunc Samuëlem esse: & procidens in terram, salutauit & adorauit. Anima uerò Samuelis inquirente, cur eam commouisset, Saul ingemiscebat necessitatem incumbere, & hostes sibi grauiter imminere, & esse in hæsitatione rerum præsentium constitutum, à deo utiq; derelictum: & neque responsum promereri, neq; per prophetas, neque per somnia: & propterea, inquit, ad te qui mihi semper prospexisti, confugi. Samuël autem uidens eum finitimæ iam proximum, ait: Superfluè à me aliquid uis agnoscere, quum à deo sis derelictus. Sed audi regnaturum Dauid, & in bello uicturum: tu uerò tuusq; principatus cum uita erit finiendus: quoniam inobediens fueris deo in bello Amalechitarum, & eius nequaquam mandata seruaueris, sicut uiuens tibimet prophetaui. Igitur scito te subdendũ & populum inimicis, & te cum filijs die crastino in bello cadentes, meclũ esse mansuros. Hæc audiens Saul, tristitia faciente, loquendi amisit officium: & prostratus in terram tam propter dolorem qui ei

qui ei indicatus fuerat, quàm propter abstinẽtiam (non enim precedenti die aut nocte cibum sumpserat) non facilè ualebat assurgere. Quum autem surgeret, uix recipiens spiritum, coëgit illum mulier ut gustaret, hoc munus ab eo petens simbimet repensari pro diuinatione, quam sui periculo ei præbuerat, quum ei hoc facere propter timorem eius nõ licuisset. Quæ licet ignorasset qui fuerit, tamen postulata concesserit: pro quibus rogaret, ut apposita mensa, cibum sumeret, quatenus recepta uirtute, ad castra propria reuearet. Quumq; ille refutaret, & nimis auersaretur in angustia constitutus, compulit & persuasit ei: & habens unum uitulum mansuetum, & à se domi nutritũ, in quo solo requiescebat, eum occidit: & carnibus præparatis, ei ut comederet eiusq; seruis apposuit. Quo facto, Saul nocturnus ad sua castra reuersus est. Iustum est autem laudare mulieris largitatem, quòd licet eius ers à rege fuisset exercere prohibita, tamẽ dum aduenissent in domum eius, quos nunquàm uiderat prius, non habuit mali mentoriam, uituperando eum qui eius prohibuerat disciplinam: nec auersata est peregrinum, & cuius consuetudinem nõ habuit: sed condoluit, & consolata est eum, dum cognouit reum: & circa quem animo potuerat nimis ingrata consistere, eum potius ut comederet, inuitabat: & quod ei solummodo in paupertate fuerat, hoc libenter largiter q; conferebat, non aliquam retributionem eius expectans, nec munus aliquod accipiens: quippe quem proximè moriturum cognouerat: quum plerunq; natura sit hominum, boni aliquid aut repensaturis beneficium exhibere: uel à quibus se aliquid credunt accepere, his mutuare. Bonum est ergo illam imitari mulierẽ, & benefacere cunctis egentibus: & nihil arbitrari melius esse, nec amplius aliquid generi humano competere potius, quàm hoc ex quo Deum propitium, & largitorẽ bonorum semper habeamus.

beamus. Igitur de illa muliere hoc dixisse sufficiat. Sermonē uerò nunc faciamus, ciuitatibus & populis gentibusq; profuturum, & bonis omnibus congruū, ex quo prouocentur uniuersi uirtutem sectari, & æternæ gloriæ decus appetere: sed & qui sapientibus, regibus & principibus multum desiderium, & studium rerum bonarum adijciat: & pro salute patriæ ad pericula mortis libenter adducat: & cuncta quæ uidentur grauia, doceat esse contemnenda. Habeo nanq; rei huius autorem Saul Hebræorum regem. Hic enim, quum iam futura nosset, & mortem sibi imminere, prophetæ prædicente, cognosceret, non fugit, nec amore uitæ suum exercitum prodidit inimicis, nec regiæ cōtumeliam intulit dignitati: sed potius cum omni domo semetipsum tradēs simul & filijs, optimum iudicauit magis cum ipsis cadere, pro subiectis pugnando, & filios unà perire, licet boni ei fuissent, quàm eos in incerto relinquere, quasi regni successionē & generis habituros. Is ergo & iustus, & castus, & fortißimus solus mihi esse uidetur, & si quis fuerit talis, aut fuit, & cunctorum testimonio uirtutis adeptione dignißimus. Nam eos qui sub spe victoriæ proficiscuntur ad bellum, & incolumes se redire confidunt, si quid gesserint clarum, mihi non uidentur satis beneficere, qui eos uoluerint fortes appellare, quod & alibi in historijs & alijs conscriptionibus inuenitur, quamuis & illi sint approbandi. Magnanimes autem & grandia præsumentes, & rerum terribilium soli contemptores, dicendi sunt omnes qui Saul imitantur. Illi nanq; qui nescientes quod in futurum est, nequaquam animo deficiunt: sed in incertum semetipsos emittunt, licet aliquid grande faciant, non tamen ualde admirandi sunt. Quum uerò utile nihil ueniat animo cogitatur, sed iam mors futura præscitur, & solum eo hoc passuri dimicant aliqui, & neq; terrentur, neq; pro mor-

tis periculis obstupescunt, huiusmodi uiros perfectæ fortitudinis esse decerno. Hoc igitur fecit Saul, ostēdens, quia cunctos desiderantes gloriæ palmam habere post mortem, talia conuenit adimplere, & maximè reges, quos propter cumulum principatus, non solùm malos nō licet esse circa subiectos, sed neque mediocriter esse bonos. Plurima quidē de Saul & eius magnanimitate potui dicere, maximam mihi hoc argumento præbente materiam: sed ne diu eius laudibus uidear inhærere, denuo ad ea reuertor, unde egressus esse cognoscor. Palæsti- 1. Reg. 29.
nis igitur, sicut prædiximus, castrametātibus, per singulas gē
tes & reges, & satrapas exercitū disponentibus, ad ultimum
ueniebat cum suo exercitu rex Achis, & post eū Dauid cum
ducentis armatis sequebatur. Et quū duces Palæstinorū qui
cum Dauid in auxiliū regis uenerant, uiderent inter eos He-
bræos, percontabantur à rege qui nam essent. Qui dixit, Da-
uid esse, qui fugerat Saul dominum suum: quem ad se uenien-
tem, ipse susceperat: & nunc uelle sibi eum beneficia repen-
dere, & Saul interficere, & propterea in solatium ipsius ad-
uenisse. Quo dicto culpatus est à ducibus Palæstinorum, eò
quòd uirum inimicum ad solatium adduxerit: eumq; remitti
suadebant, ne fortè latenter mali aliquid circa eos efficeret,
habendo tempus & causam, per quam suum dominum placa-
re posset: sed si uellet ei prospicere, remitteret eum cum suis
ad locum quem dederat illi prius. Adijciebant autem: Non ne
hic est Dauid, de quo cantabant uirgines Hebræorum, quia
decem milia peremisset? Quæ quum audisset rex Geth, utiliter
hæc dicta cognoscens, uocauit Dauid, & ait: Ego quidē quū
sim testis studij tui circa me atq; deuotionis, propterea te ad
solatium meum adduxi: principibus autem non placet. Sed
facto die, perge ad locum quem dedi tibi, & ibi meam custodi
prouinciam, ne quis hostium ad eam accedat: est enim & hoc

1.Reg 30. amico pars magna solatij. Dauid itaq; iubente rege Geth, uenit in Sicelech. Nam eo tempore quo egressus fuerat Dauid, solatium ferens Palæstinis, gens Amalechitarum ingrediens Sicelech, fortissimè ceperat eam: qua incensa, multaq; præda ex ea & alijs Palæstinorum regionibus sumpta, discesserant. Inueniens ergo Dauid uastatam omnem prouinciam, & omnia fuisse direpta: & duas uxores eius, & eorũ qui cum eo erant unà cum filijs in captiuitatem direptas, continuò scissa ueste, flens & gemens cum socijs & amicis, ad hoc usq; peruenit, ut etiam lachrymæ nimio eorũ fletu deficerent. Sed & ipse periculum passus est, ita ut à socijs dolentibus captiuitatem uxorum & filiorum penè lapidaretur: ipsum enim solum huius rei principem, ipsum unusquisq; malorum dicebat auctorem. Igitur à tristitia releuatus, & mentem suam erigens, rogabat Abiathar pontificem, ut indutus ueste sacerdotali, consuleret Deum, & propheraret si persequẽs Amalechitas, comprehenderet eos, & liberaret uxores ac filios: & ulciscetur in hostibus. Sacerdote uerò iubente ut eos persequeretur, consurgens continuo, cum sexcentis armatis persequutus est hostes. Quumq; uenisset ad torrentem Besor, inueniens quendam errantem Aegyptium genere Aethiopem, fame defectũ, qui tribus diebus ac noctibus in deserto sine cibo permanserat: primò cibo eum potúq; confortans, & reficere faciens, requirebat, cuias esset, aut unde. Tunc ille quidem se cognere significauit Aegyptium, & propter infirmitatem à suo domino derelictũ, eò quòd non ualuerit sequi: pariter etiam indicauit, se esse ex eis qui incendissent & diripuissent Iudeã simul & Sicelech. Hunc ergo Dauid habens ducem super Amalechitas, apprehendit eos in terra iacẽtes, & alios quidem prandentes, alios iam ebrios & uino solutos. Quibus cum suis uberrima præda fruẽtibus, irruens repentè, eos latè prostrauit.

strauit. Nudi nanq; erant, & nihil huiusmodi suspicantes: sed ad potum & epulas cõuersi, remissiores omnes erant. Et alij quidem adhuc mensis appositis apprehensi, super eas extincti sunt, & sanguis eorum cibo permixtus est: alios uerò inuicem se ad pocula inuitantes, occidit: & multos etiam in sopore conuersos extinxit. Quicunque uerò occurrerunt, & armatus induti ex aduerso consistere potuerunt, hi etiam facilius quam illi qui iacebant in terra, nudi perempti sunt. Quos ab hora prima interficientes, usque ad uesperam permanserunt, ita ut Amalechitarũ non remanerent amplius quàm quadringenti: qui tamen in camelis dromadibus ascendentes, uix euadere potuerũt. Eripuit ergo Dauid alia omnia quæ tulerant hostes, sed & uxores suas & sociorum. Quumq; reuertẽtes, uenissent ad locũ, ubi ducentos qui eos non potuerunt sequi, reliquerant ad castra custodienda, illi quidem quadringenti partem prædæ eos accipere non censebant, qui secum nõ fuerant, sed in labore molliores extiterant, tantum recipientes uxores quiescere iudicabant. Dauid autẽ malignam hanc & iniustam dixit esse sententiam, quũ essent digni Deo præbente, ut & ulciscerẽtur in hostibus, & omnem prædam cum his qui unà ad persequendum egressi fuerant, ex æquo diuiderent, quando ad uasorum custodiam remanserant: & ex illo lex ista apud eos permansit, ut tantum accipiant qui custodiunt castra, quantum illi qui pugnant. Veniens autem Dauid in Sicelech, omnibus in Iudæa amicis & necessarijs partem prædæ direxit. Et uastatio quidẽ Sicelech, & Amalechitarum huiusmodi interitus fuit. Palæstinis igitur dimicãtibus, & pugna graui commissa, Palæstini quidẽ uicerunt, & multos suorum hostium peremerunt. Saul autem rex Israelitarũ, 1.Reg.31. & eius filij fortiter decertantes, & utentes omni fiducia, tanquam gloria eorum in bona morte & in hostium dimicatione

consisteret, nihilq; hoc pretiosius esse iudicantes, omniũ inimi
corum cohortem contra se conuertentes, undiq; circumdati pa
riter sunt extincti, multos tamen Palæstinorum sorti dimicar
tione perimentes. Erant autem filij Saul, Ionathas, & Ami
nadab, & Melchis. His ergo cadentibus, Hebræorum populus
conuersus est in fugam: & turpitudo & confusio facta est, &
interitus ualde grauissimus, hostibus quippe super eos fortis
ter irruentibus. Saul autem hoc modo peremptus est: Quum
esset hostiũ multitudine cõstipatus, Palæstinis crebrò super
eum iacula dirigentibus, omnes penè prostrauit, paucis exin
de fugientibus: ipse uerò clarissimè decertauit. qui uulnera in
se multa gerens, ita ut nequaquam iam posset tolerare, nec fer
re plagas, semetipsum quidem perimere erat inualidus: inuit
autem armigero, ut eum gladio educto perimeret, antè quam
uiuum eum cõprehenderent hostes. Armigero uerò non pre
sumente dominum suum occidere, ipse gladium suum eduxit,
& in terram figens, irruit in mucronem: & quum nequiret
sibi ultima mortis inferre, nec ferrum eius membra transfoss
conuersus, & uidens quendam iuuenem, requisiuit, quis esset.
Quem quũ cognouisset Amalechitam, rogauit, ut educto gla
dio, eum qua morte uellet, occideret. Quod quũ secisset, subla
to auro ex eius brachijs, & corona regali, diffugit. Videns
autem armiger eius Saul extinctum, occidit & semetipsum:
nullusq; de custodibus corporis est relictus, sed omnes eccidè
runt in monte qui dicitur Gelboë. Audientes autem Hebræi
qui habitabant in conualle trans Iordanem, & qui in campe
stribus ciuitates habebant, quòd Saul cecidisset, & eius filij,
& omnis cum eo periisset exercitus, relinquẽtes proprias ci
uitates, ad loca munitissima fugerunt. Palæstini uerò inuenien
tes urbes derelictas atq; desertas, habitauerũt in eis. Quum q;
Palæstini altera die uenissent hostes exuere, inuenerunt cor

pora Saul & filiorum eius. Quos expoliantes, eorum capita
truncauerunt, & in omnem prouinciam uulgauerunt hostes
suos cecidisse. Quorum arma quidem cõsecrauerunt in Asta
roth templo: corpora uerò suspenderunt super murum ciuita
tis Bethzan: quæ nunc Scythopolis appellatur. Quum uerò
audissent habitatores ciuitatis Iabes Galaaditidis, eò quòd
truncassent Saul mortuũ & eius filios Palæstini, crudele iu
dicantes eum insepultum despicere, egressi uiri fortissimi, &
præsumptione præcipui, quum ipsa ciuitas & corporibus &
animis uiros haberet ualde robustos, tota nocte iter agentes,
uenerunt ad ciuitatem Bethzan: & accedentes ad muros ho
stium, & deponentes corpora Saul, & filiorum eius, detule
runt in Iabes, hostibus propter fortitudinem eorum nequa
quam prohibere ualentibus, aut præsumentibus. Viri autem
Iabes cum omni populo flentes, sepelierunt corpora eorũ in
optimo loco prouinciæ, quẽ Segehen appellant: & ieiunium
septem dierum cum mulieribus & infantibus super eos cele
brauerunt, tundentes pectora, ac lugentes regem & filios
eius: nec cibum desiderantes gustare, uel potum. Hunc itaq;
finem Saul, prophetante Samuẽl, habuit: quia obediens Deo
non fuit, propter mandata quæ contra Amalechitas ac
ceperat: & quia Achimelech sacerdotis generatio
nem, & ipsum Achimelech, & sacerdotũ unà
peremit urbem. Regnauit itaq; Saul, Sa
muẽl uiuente, annis decem & octo:
moriente autẽ, alios duos, qui
huiusmodi habitu con
uersatione defun
ctus est.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS Iudaicæ liber septimus.

Quomodo mortuo Saul Dauid uni tribui primum rex præfuit, sumpto supplicio de Saul interfectore, relicto reliquo principatu filiis Saul. Bellum inter Ioab, & Abner, & Isboteth: deq; Abner dolo à Ioab interfecto. CAPVT I.

2.Reg.1. PRAEDICTVM itaque prælium gestum est die, qua Dauid uictis Amalechitis reuersus est in Sicelech. Et cùm iam tibi duos maneret dies, tertia uenit quidam liberatus à pugna, quæ cõtra Palæstinos fuerat gesta, & qui Saul interemerat, scissa ueste, & aspersо cinere capite. Qui dum adorasset Dauid, interrogatus unde tali modo ueniret, ait: ab Israëlitarum pugna: quibus infelicem terminũ prouenisse dicebat: & multa quidem Hebræorum milia fuisse necata, & regem pariter eorũ Saul cum filijs interemptum: significabatq; uidisse se & Hebræorum fugam, & fugienti quoq; regi se fuisse præsentem: quem etiam ne comprehenderetur ab hostibus, ipse rogatus ab eo iugulasse fatebatur: quoniam dum gladio suo incubuisset, propter uulnerum magnitudines nõ se ualebat occidere. Cùm hæc dixisset, signa mortis eius ostendit, aurum brachiorum eius atq; coronam: quæ cùm expoliasset mortuum Saul, ei detulerat. Dauid itaq; cùm iam non discrederet, sed aperta signa mortis eius inspiceret, uestem quidem repentè disrupit: deflens autẽ & ingemiscens cum suis, totam diem in fletu & lamentatione protraxit, cui maior tristitia nata est pro morte Ionathæ, qui ei fidelissimus amicus fuerat, & ei causa salutis extiterat. Tantum autem uirtutem sui Dauid circa deuotionem Saul ostendit, ut non

solùm finem eius luctuosè satis habuerit, licet sæpius per eum mortis pericula passus sit, sed etiam punierit eius interfectorem. Nam cùm dixisset ei, quòd ipse sui accusator erat, qui regem occiderat, & cognouisset, quia de genere Amalechitarũ esset, repentè eum præcepit interimi. Conscripsit autem Dauid epitaphium, sicut fieri assolet in sepulchris, quod lamẽtationes contineret, & laudes Saul & Ionathæ, quod etiã usq; ad meum permansit tempus. Cùm uerò hoc modo regi exhi- 2.Reg.2.
buisset exequias, finito luctu per prophetam consuluit Deum, quam ei ciuitatem daret ad habitandum de tribu Iuda. Cumq; dixisset daturũ se ei Hebron, derelicta Sicelech uenit ad eam, deductis duabus uxoribus suis, & qui erãt cum eo cunctis armatis. Ad quem conuenientes omnes populi tribus illius, eum constituerunt regem. Qui cùm audisset, quòd Saul & eius filios sepelissent uiri Iabes habitatores Galaaditidis, misit ad eos, laudans & approbans eorum uirtutem: & agẽs gratiæ pro studio, quod circa defunctos habuerant: pariter dicens, quòd tribus Iuda eum cõstituisset in regem. Abner autẽ princeps militiæ Saul, filius Ner, uir eff cax et optimus ualde natura, cognoscens cecidisse regem, & Ionathan, & duos alios filios eius, ueniens ad castra, filium Saul qui relictus fuerat, nomine Isbosеth, abripiens, regem super eos qui trans Iordanem erant & totius populi pariter ordinauit, præter tribum scilicet Iuda: statuitq; regnũ eius in terra, quæ secundum patriam linguam uocatur Manalim, secundum Latinos autem dicitur Castra. Abner autem exinde promouit electum nimis exercitũ, ut congrederetur cum tribu Iuda: irascebatur enim aduersus eos, à quibus rex Dauid fuerat ordinatus. Huic autẽ occurrit missus à Dauid Ioab, filius Saruiæ sororis eius de patre Asar natus: hic enim erat contra Abner constitutus militiæ princeps. Cum quo etiam fuerant & sui fratres Abisai,

& Asahel, & omnes armati Dauid. Itaq; ueniens ad quen-
dam fontem in ciuitate Gabaa, aciem constituit ad pugnandū.
Dicente uerò Abner ad eum, nelle se probare quis eorum ro-
bustiorem haberet exercitum, conuenit inter utrosq; ut duo-
denos uiros pugnaturos emitterent: & procedētes inter me-
dias acies, quæ ex utraq; parte locū facerent, ad certamē elec-
ti, eductis gladijs uiri Dauid, & tenentes capita hostiū, cor-
lumbos & latera suis gladijs perforarunt, donec omnes quasi
ex uno constituto perimerēt. His autem cadentibus etiam re-
liquus est diruptus exercitus: & dimicatione fortissima pro-
cedente, Abner populus deuictus est, fugientesq; Ioab perse-
qui non cessabat: præcipiens armatis, ut post eorum uestigia
prosequerentur, & nequaquam occidendo deficerent. Cuius
etiam fratres decertauerunt pronissimè, inter quos clarior &
præcipuus fuit iunior Asahel: qui tantam habuit gloriā in pe-
dum uelocitate, ut non solùm homines, sed etiam equos ad cur-
rendi certamina superaret. Is igitur persequebatur principē
Abner recto gressu, in neutram partem declinans. Cumq; re-
spexisset Abner, & considerasset impetum sequētis: & diuer-
sum, ut unius militis arma sumens ab eo quiesceret, & ruri sor
ille nequaquam à suo conamine penitus abstineret: monens
eo denuo ut recederet, ne coactus eum percuteret, & ante
eius fratrem ulterius fiduciam non haberet, & uerba eius illo
despiciente, fugiens post tergū lanceam coactus emisit, eamq;
repentè mortali uulnere penetrauit. Hi uerò qui cum eo per-
sequebantur Abner, cùm uenissent ad locum ubi iacebat Asa-
hel, mortuum circunstantes nequaquam persecuti sunt hos-
tes. Ioab autē & frater eius Abisai pertranseuntes cadaver
illius, & maiorem iræ fomitem contra Abner habentes pro
morte fratris, magna usi uelocitate usque ad locum quen-
dam nomine Mathō persecuti sunt Abner. Et cùm sol occum-
beret,

beret, ascendens in quēdam collem cum tribu Beniamin, expe
ditos hostes simul & Abner. Qui dum clamaret, & dice-
ret ad Ioab, non eum oportere uiros contribules tanto certa-
mine persequi: sed etiam fratrem eius Asahel deliquisse, quia
dum eum cōmoneret, ut à persecutione eius recederet, nec ac-
quiesceret, propterea percussus occubuisset: sapienter uerò fa-
ciens Ioab, & hæc uerba satisfactionem esse decernens, missa
tuba reuocauit exercitum, & à uehementi persecutione reti-
nuit. Et Ioab quidem in illo loco moratus est: Abner autē totā
nocte iter faciens, & transiens fluuium Iordanem, uenit ad
castra ad Saul filium Isboseth. Altera uerò die Ioab dinume-
rans corpora defunctorum, sepeliuit uniuersos. Ceciderant
autē de exercitu quidē Abner milites quasi trecēti & sexa-
ginta: de Dauid uerò decem & nouem, & Asahel. Cuius cor-
pus reportantes Ioab & Abisai in Bethleē, & in monumen-
to paterno sepeliētes, ad Dauid reuersi sunt in Hebron. Cœ- 2. Reg. 3.
pit igitur ex illo tempore bellum intestinum inter Hebræos
fieri, & multo tempore permansit, proficientibus semper his
qui Dauid erant, & amplius ad bella crescentibus: filij uerò
Saul exercitu penè quotidie defluente. Hoc itaq; tempore nati
sunt Dauid filij numero sex, ex totidem mulieribus. Quorum
senior quidem de Achinoē matre progenitus, appellatus est
Ammon: secundus uerò de uxore Abigail nomine Celeb: ter-
tius Absalon, qui natus est de Machamis filia Ptolemæi regis
Gessur: quartum uerò de muliēre habuit Agith, quem uocauit
Adoniam: quintum habuit filium Abiathar: sextum autē Ier-
san de Agla natum cognominauit. Cumq; intestina bella con-
flixerent, & sæpius ad opera belli conuenirent utriusq; regis
exercitus, Abner princeps militiæ exercitus Saul, cùm esset sa-
piens, & ualde à populo ueneraretur, ualde deuotè egit, ut
omnes cum Isboseth essent: qui etiā cum eo magna deuotione

constricti,

constricti, multo sic tempore permanserunt. Post hæc autem Abner in quodam crimine deprehensus, cuius causa fuit, quod cùm Saul concubina cõcumberet, nomine Respha, filia Sebabeth, culpatus à Rege est. Qui dolens & grauiter indignatus, quòd non iustam retributionem mereretur ab eo, pro quo tanta instantia laboraret, interminatus est regnum se translaturum ad Dauid: & ostensurum, quia non sua fortitudine, sapientiaq; regnaret Isboseth super eos, qui erant ultra Iordanem, sed illius potius operibus atq; fide. Tunc mittens in Hebron, petijt ut Dauid fidei iusiurandum acciperet, & cum foedus & amicum haberet: promittens suasurum se populo, ut à Saul filio recederet, & ipsum regem totius prouinciæ constitueret. Dauid autem quæ poscebat impleuit, lætatus in his quæ Abner apud eum egisset: primumq; indictum fœderis hoc petijt, ut ei suam uxorem reduceret, quam magnis bellorum periculis comparasset: quippe pro qua sexcentas capitas Palæstinorum Saul regi obtulerat. Et uxorem quidem eius Michol sublatam Phalti, cui tunc erat copulata, remisit Abner ad Dauid. In qua re etiam Isboseth cooperator fuit: scripserat enim & illi Dauid, ut uxorẽ suam reciperet iustè. Conuocatis itaque senioribus plebis & tribunis & millenarijs, Abner uerba hæc retulit ad eos dicens: Sæpius quidem parati estis ut ab Isboseth recederetis, & pertingeretis ad Dauid. ab hac ego uos, inquit, uoluntate retinui: nunc autem, si uultis implere hoc, permitto, sciens quia per Samuëlem propheten Deus ordinauit Dauid Hebræorum omniũ regem: & prædixit quòd Palæstinos ille uastaret, & subiectos illos efficeret. Hæc audientes seniores & principes, quòd & Abner princeps militiæ uoluntatem cum sua, quam & primitus habuerant, circa rerum effectus haberet, unanimes consenserunt, ut Dauid regno se traderent. Cumq; ad talia conspirassent, conuocauit

uocauit Abner primùm Beniamin tribum: omnes enim ex ea cuiusdam corporis Isboseth habebat, quibus etiam ista locutus est Cumq; nullum uideret sibi resistere, sed magis ad omnia, quæ uellet paratos ipsos haberet, sumens ex eis uiginti uenit ad Dauid, ut promissa iurisiurãdi religione firmaret: fidelior a nanque sunt, quæ per nosipsos gerimus, quàm ea quæ per alios pro nobis aguntur: ut & uerba, quæ cum eo haberet, principibus diceret, & ad omnem tribum quæ ipse per se gereret, indicaret quem dum splendidissimè suscepisset, & per multos dies opulentis & pretiosis conuiuijs refecisset, petijt ut dimissus ab eo deduceret ad eum populum, quo præsente atq; uidente, ei traderet principatum Cumq; Dauid dimisset Abner, adhuc eo ab Hebron nõ procul abeũte, uenit Ioab, qui erat pro eo militiæ princeps: & agnoscens, quia uenisset ad regem Abner, & antè paululum dimissus esset fœderibus celebratis pro regno Dauid, metuens ne illum quidem in honore primi ordinis constitueret, ut haberet regni participẽ: & cùm in rebus aliis esset astutus & prouidus, ille certis pro fuerat tẽporibus, ipse uerò decrescceret, & militiæ amitteret principatum: uiam pessimam & malignissimam cogitauit. & primò quidem tentauit, ut ei detraberet apud regem, monens ut se custodiret, & promissiones non respiceret Abner, quas faceret: dicens, ut Saul filio confirmaret imperium, & quia pro fallacijs atq; dolo uenisset ad eum, & uellet spem & dispensationẽ regni eius cognoscere, & sic ad propria remeare. Cùm uerò his uerbis nõ potuisset persuadere regi, nec eum uideret ex hac uia declinare, deteriorem ruinam rursus aggressus est. Et cùm deliberasset, ut Abner interimeret, misit qui sequerentur eum, & comprehẽsum ex Dauid præceptione nominis reuocarẽt: tanquam esset aliqua ei detecturus, quæ ipso præsente uidebatur oblitus. Abner autẽ dum hæc audisset à

Universidad de Deusto
Biblioteca

set a nuntijs (apprehenderant enim eum in quodam loco nomine Sira, qui aberat ab Hebron stadijs quasi uiginti) nihil metuens futurorum reuersus est. Cui occurrens Ioab ante portam, & suscipiens eum quasi maximè deuotus pariter & amicus (sæpe enim se fingunt uerè esse bonos, & malignæ suspicionis extraneos, qui aliqua iniqua tentare præsumũt) segregauit illum ab alijs hominibus, tanquam in secreto ei locuturus: & in locum portæ desertiorẽ ducto, cùm esset ipse solus, & Abisai frater eius, euaginato gladio eius latus effodit. Et Abner quidẽ hoc modo ab Ioab dolo peremptus est, pro mortem quidem, sicut ipse dicebat, fratris Asahel, quem persequente se interemerat Abner in pugna facta in Gabaon: ut tamẽ uerius habuit, pro metu proprij principatus & honoris, quẽ habere poterat apud regem. Ex his itaque debet considerare quilibet, quanta & qualia præsumunt homines propter auaritiæ zelum, & principatus affectum, cùm nulli cedere uolũt. Nam concupiscentes hæc adipisci, per multa mala ad ea perueniunt. Quæ rursus metuentes amittere, multò deterioribus actionibus ut ea retineant, implicantur: tanquã non sit æquale malum, adipisci uelle tantummodo magnitudinis potestatem. Et dum assueuerit quilibet eis bonis, timet etiam rursus amittere, cùm in retinendo potius excelsior sit summa: & propterea crudeliora moliuntur, & præ timore ne amittant, quæ adepti sunt, committere grauiora præsumunt. Sed de his quidem indicasse breuiter sufficiat. Porrò Dauid audiens interitum Abner, animo quidem grauissimè doluit, & coram omnibus testificatus est, tendẽs ad Deum dexterã suã, & clamans, quòd non fuisset in Abner interitu consentiẽs: nec eius mandato nec consilio fuisset extinctus: & maledicta posuit ualde grauissima cõtra illum qui Abner occiderat: & domum eius uniuersam, & eos qui hoc egerant pœnis esse subiectos. Erat

Erat enim solicitus, ne contra fidem & iusiurandum agere uideretur, quod exhibuerat Abner. Præcepit autẽ deflere, & lugere, & lamentationes fieri super uirum, & eius corpus solennibus honorari exequijs, cùm & ipse uestem disrumperet ingemiscens, & sacco uideretur indutus. Hæc quidem facere præcepit præcedentes loculum, ipse lugens & deflens sequebatur cum senioribus atq; proceribus: ostendens deuotionem circa uiuos, & tristitiam circa defunctos, & quod non eius consilio fuisset extinctus. Sepelierũt autẽ eum in Hebrõ ualde decenter: & conscribẽs lamentationes, super eius sepulchrum statuit: stans etiam ipse primus super monumentum fleuit, & alijs hoc celebrare cõtradidit. Sic autem eum mors Abner afflixit, ut neque cibum cogentibus amicis sumeret, sed iuraret nihil se gustaturum usq; ad solis occasum. Hoc itaque factum deuotionem ei populi generauit. Nam amici Abner honorem collatum mortuo gratissimè susceperunt, & Dauid custodem fidei crediderunt: & quòd omni dignitate, & rebus solennibus eum tanquam parentem & amicum colere potuisset: cui non ut inimico contumeliam fecerat, nec turpi eum aut negligẽs sepulturæ tradiderat. Omnes ergo pro optima & mitissima regis natura lætabantur, unoquoq; credente talem futurã regis in se prouidentiam, qualem eum in Abner morte uidebant. In his ergo gestis Dauid præcipuam gloriam habere uidebatur. Vnde factum est, ut nullus suspicaretur Abner uoluntate eius occisum. Locutusq; est ad populum, quòd ipsi quidẽ tristitia nõ fortuita prouenisset optimi uiri morte sauciato, sed nec parua detrimẽta fore Hebræis illius uirtute prius quã eis consilijs optimis, & uirtute manuum cõtra hostium fortitudinem defendere potuisset. Sed Deus, inquit, cui cura est rerum omnium, non huius sanguinem deserat indefensum. Ego noui, quòd Ioab, & Abisai Saruiæ filijs nihil

præual

præualeo facere, cùm sint memetipso potentiores: sed uicem eis reddat pro huiusmodi præsumptione diuinitas. Igitur hoc modo Abner defunctus est.

Quomodo Isboseth filio Saul interfecto ab amicis, Dauid omnem principatum Israël consequutus est, licet ægrè mortem illius tulerit. CAP. 1.

2. Reg. 4. AVdiens autem mortem eius, Saul filius, Isboseth, non leuiter est afflictus, cùm fuisset cognato priuatus, & qui ei causam regnãdi præbuerat: multumq; condoluit, & mortem Abner uehementer ingemuit. Sed nec ipse multo tempore super eum uixit: sed à filijs Remmon, id est, Banaa & Rechab passus insidias, interemptus est. Isti enim cùm essent de genere Beniamin in priori ordine constituti, cogitauerunt, quòd si perimerent Isboseth, maxima dona à rege Dauid, & principatum militiæ, aut aliud quoddam munus accipere mererentur: solumq; eum reperientes in meridie dormientem, & neque præsentes esse custodes, neque puellam, quæ ianuas erat obseruare solita, uigilantẽ: sed & ipsam labore & opere consueto simul & æstu in soporem esse cõuersam: ingressi domũ, in qua Saul filius dormiebat, occiderũt eum: eiusq; caput abscindẽtes, tota nocte iter egerunt, uel ut fugiẽtes eos quos laserant: & festinãtes ad eum cui erãt sua beneficia præbituri ac per eum adepturi securitatẽ, uenerunt in Hebron: ostendentesq; Dauid caput Isboseth commendabant semetipsos quasi deuotos, & interfectores inimici eius imperij. At ille nõ sicut sperabant, eorũ scelere delectatus est, sed ait: O pessimi uirorum & ultionem repentè suscepturi, nescitis quòd ego interfectorem Saul peremi, qui eius mihi coronã auream deportauit: licet ille rogatus hoc feciſſet, ne Saul comprehenderent hostes. An certè mutatũ me, & nequaquã esse huiusmodi crediditis? sed quasi lætarer cũ malignis hominibus, & munus crederem pessimas

pessimas actiones interfectorum proprij domini, & necantiũ in suo lectulo uirum iustum, qui nihil operatus est mali, & uosipsos multa prouidentia & honore glorificauit? Quapropter illi quidem nunc dabitis pœnas: à me uerò excipietis digna supplicia, qui putastis me libenter mortem illius habituros. Non enim aliter gloriam meam fœdare potuistis, quàm ut me talia uelle crederetis. Cumq; dixisset hæc, omni eos tormento puniri iussit: caput uerò Isboseth in tumulo Abner honore maximo sepeliuit. His igitur finitis uenerunt omnes 2. Reg. 5. maiores natu Hebræorum ad Dauid in Hebron, & millenarij & duces eorum, tradideruntq; semetipsos, deuotionem quam adhuc uiuente Saul habuerant, recordantes pariter & bonorem quẽ eis dum esset millenarius præbuisset, necnon & quomodo per Samuelem prophetam à deo rex fuerat ordinatus, & quomodo Hebræorum prouinciam eius dimicatione contra Palæstinos habita, deus liberari concesserit. Ille uerò hunc suorem grate suscipiens, rogauit, ut in hac uoluntate perfisterent, nec eos huius rei causa pœniteret. His ergo conuiuijs opulentissimè saginatis, misit ut omnem populum undique conuocarent. Et congregati sunt ex tribu quidem Iuda quasi sex milia octingenti, ferentes arma & scuta & lanceas: illi nanq; Saul filio ministrabant: quibus prætermissis, tribus Iudæ regem fecit Dauid: Ex tribu autem Simeon septem milia centum: Ex tribu Leui, quatuor milia sexcenti, habentes principem Iodam: cum quibus erat princeps sacerdotum Sadoch cum uiginti & duobus cognatis & ducibus: De tribu autem Beniamin, armati quatuor milia: hæc autem tribus adhuc sustinebat, credens quenquam de Saul genere regnaturum: De tribu autem Ephrem, uiginti milia & octingenti, potentissimi, & summo robore præcellentes: De dimidia uerò tribu Manasse, decẽ & octo milia: De tribu autem Isachar, ducenti

quidem præneſcētes futura armati uerò uiginti milia: De tribu autem Zabulon, armati electi, quinquaginta milia. Hæc enim tribus ſola ad Dauid tota conuenit. Iſti ſiquidē eadem arma habuerant quæ & tribus Gad. Ex tribu autem Nephtalim, uiri inſignes & principes mille, armis utentes, ſcuto ſimul & lancea: quos ſequebatur tribus ſua, quæ numero comprehendi non poterat: Ex tribu autem Dan, electi uiginti ſeptem milia quingenti: Ex tribu Aſar, quadraginta milia. E' duabus autem tribubus & media Manaſſe, quæ trans Iordanem habitabant, armati ſcutis & lanceis, & caſidibus, & loricis, & gaudijs, cētum uiginti milia: ſed & reliquæ tribus gladijs utebantur. Hæc itaq; multitudo congregata eſt ad Dauid in Hebron, cum multo apparatu panis & uini, & omnium quæ ad cibum pertinere noſcuntur: & uno decreto Dauid confirmauere imperium. Cumq; tribus diebus feſtiuitatem populus celebraſſet, & in Hebron epulas habuiſſet, exurgens inde Dauid cum omnibus uenit in Hieroſolymam.

Quomodo Dauid expugnatis Iebuzæis, primus Hieroſolymā nuncupauerit: deq; amicitia inter eum & Hiram regem Tyri conciliata. CAPVT III.

2.Reg.5. IEbuzæis autem habitantibus ciuitatem, qui erant ex genere Chananæorum, & claudentibus eis portas et cæcos aſſectu, & claudos, omnesq; leprosos, ad deriſionem regis conſtituentibus ſuper murum, & dicentibus, quòd prohiberent eum cæci ingredi ciuitatem, quæ tamen agebant deſpicientes eum pro maxima munitione murorum, iratus rex Hieroſolymam obſidere cœpit: & multo ſtudio & labore conari, ut eam caperet, quatenus in ipſo principatus initio ſuam fortitudinem demonſtraret. Interminatus itaque rex & ipſis & alijs, ſi qui fortè haberent aduerſus eum reſiſtendi conamen: inferiorem ciuitatē magna uirtute cepit. Cumq; adhuc arcem obti

tinere non poſſet, cœpit honores & munera promittendo rex, pronos ad opus bellicum commilitones prouocare: ut qui eamq; per ſubieſtos colles in arcem conſcenderet, eamq; caperet, principatum militiæ totius poſſideret. Cunctis itaque conſcendere feſtinantibus, & nullo labore pro muneris repromiſſi retributione tardantibus, Saruiæ filius Ioab præuenit uniuerſos & aſcendens, in cacumine clamauit ad regem, exigēs militiæ principatum. Expulſis itaque rex de ſumma arce Iebuzæis, & reædificans ciuitatem, eam Hieroſolymam nuncupauit, & omni tempore in ea ſui habitauit imperij. Tempus autem quo ſuper tribum Iuda habuit principatum in Hebron, fuerunt anni ſeptem, et menſes ſex. Cumq; regnum ſuum conſtituiſſet Hieroſolymis, rebus potitus clarioribus utebatur, deo ſemper ei meliora prouidente, & gloriam eius latius ampliante. Inter hæc autem miſit ad eum Hira rex Tyri, & amicitias cum eo ſocietatemq; firmauit: miſitq; ei etiam dona, id eſt, ligna cedrina, & artifices uiros, fabros lignarios, & inſtructores, qui regiam domum in Hieroſolymis conſtruxerunt. Dauid autē ſuperiorem muniens ciuitatē, eiq; copulans arcem, unum undiq; corpus effecit, & cuncta muro circundedit: ſuper opus autē murorum Ioab cōſtituit. Primus itaq; Dauid Iebuzæis expulſis hanc urbem Hieroſolymam nuncupauit. Nam ſub Abraham noſtro parente, Solyma uocabatur. Quidam uerò dicunt, quòd & Homerus poēta Hieroſolymā nuncupauit. Hieron uerò Hebræa lingua munitio eſt. Fuit autem omne tempus, ab illo quo Ieſus princeps Iſraēlitarum contra Chananæos pugnauit, eisq; diuictis terram eorum diuiſit Hebræis præter Hieroſolymam, unde non potuerunt Hebræi Chananæos expellere uſq; dum eos Dauid obſediſſet, annorum quingentorum quindecim. Faciam uerò memoriam eiuſdam nomine Orpham, uiri quidem inter Iebuzæos

Universidad de Deusto
Biblioteca

ualde locupletis, qui tamen in obsidione Hierosolymorũ nõ fuerit interfectus à Dauid, propter fauorẽ quẽ habuerat apud Hebræos, & quoddam beneficium et studium, quod etiã circa ipsum regem ostendisse uidebatur: quæ tamen pòst paululum opportunius declarabo. Accepit autem Dauid extra eas quas habuit, alias uxores & concubinas: & filios genuit numero x 1. quos etiam nominauit, Ammon, Ellum, Eban, Nathan, Salomonem, Iebar, Eliẽl, Falna, Ennaphim, Inas, Elisul: nec non & filiam Thamar: quorum nouem quidem ex generosis fœminis erant nati: duo uerò quos ultimos nominauimus, de concubinis. Porrò Thamar consanguinea fuit Absalon.

Quòd secundo pugnantes contra se Palæstinos in Hierosolymis uicit: & de area dei de Cariathiarim in Hierosolymam deducta. CAPVT III.

2.Reg.5. COgnoscentes itaq; Palæstini Dauid regem fictum ab Hebræis, uenerunt super eum in Hierosolymam: & apprehendentes conuallem, quæ uocatur Gigantum (est enim locus non procul ab urbe) illic castra posuerunt. Rex autem Iudæorum, quoniam nihil absq; prophetæ deiq; iussione faciebat, sperans eius uoluntatem agnoscere, & uelut astipulatorẽ eum habere, præcepit sacerdoti, ut quid deo placeret, & qualis eruptionis foret in hoc bello, eo consulto prædiceret. Quo prophetante uictoriam, contra Palæstinos eduxit exercitum: & habita pugnæ congressione, ipse post tergum irruens super hostes alios robore magnæ uirtutis occidit, alios fugauit. Nemo tamen credat modicum uenisse Palæstinorum exercitum super Hebræos, eò quòd hostes fuerint sic facillime superati, aut nihil, aut non fortè dignum aliquid memoria fecerint: sed cuncti sciant omnem Syriam, & uniuersam Phœnicen, & super hæc alias multas & pugnaces gentes fuisse cum eis hac dimicatione communes. Cuius rei hoc maximum indicium fuit, quia

quia cum sæpius iam Palæstini deuicti fuissent, et de suo exercitu multa milia iam perdidissent, sine dubio cum maiori uehementia uirtute super Hebræos. Deniq; et hoc prælio deuicti, denuo cum triplici manu super Dauid uenerunt: & in eodem loco castra posuerunt. Quo facto, rursus Israëlitarum rex cõsuluit deum de prælij huius euentu: prophetauitq; sacerdos, ut in sylua quæ uocatur Planctus, retineret exercitum: erat autem non procul ab hostibus: & nec primitus semoueret, nec inciperet dimicare, donec arbores uento non flante moueren-tur. Cum uerò sylua concussa fuisset: & tempus quod ei prædixerat deus aduenisset, in nullo moratus egressus est, quasi iam ad præparatam certamq; uictoriam. Cuius impetum non potuit multitudo hostium sustinere, sed mox à prima cõgressione in fugam conuersos, passim persequẽdo prostrauit: quos etiam persecutus est usq; ad ciuitatem Gezerennam, quæ horum terminat regionem, Diripuit autem eorum castra, in quibus & multas diuitias comperit, & deos eorum simul exterminauit. Hoc igitur bello huiusmodi qualitate finito, pla- 2.Reg.7.
cuit Dauid, habito consilio cum senioribus, & principibus, & millenarijs, ut ex omni prouincia, & ex omnibus tribubus cunctam pubertatem ad se faceret euocari: deinde sacerdotes atque Leuitas, ut euntes in Cariathariam, arcam dei exinde in Hierosolymam deducerẽt: & culturam ei debitam exhiberent officijs & honoribus, quibus moris erat placare diuinitatem: quòd si adhuc regnante Saul egissent, nihil mali poterant sustinere. Igitur omni populo congregato, sicuti tractauerant, uenit etiam rex ad arcam. Quam portantes de domo Aminadab sacerdotis, & imponentes super uehiculum nouum, eam ducere fratres suos & filios cum bobus permiserunt. Rex autem præcedebat arcam, & cum eo populus uniuersus, hymnum dicentes deo, & totius prouinciæ modulatione canen-

tes, cum uario sono & percussione, & diuersæ saltationis ge-
genio, necnon & psalmis, & tubis simul & cymbalis arcam
deduxerunt in Hierusalem. Et cum uenissent ad quendam lo-
cum, qui uocatur area Chedon, accedens ad arcam Oza, re-
pente ira dei percussus est. Nam cum boues declinassent ar-
cam, extendens ille manum suam, & uolens eam retinere, cum
sacerdos non esset, quoniam eam contingere præsumpsit, ex-
tinctus est. Et rex quidem, & populus uniuersus, eius in mor-
te affligebantur. Locus autem in quo defunctus est Oza, con-
cisio hactenus appellatur. Metuēs autem Dauid & cogitans,
ne fortè hoc pateretur ipse, si apud se susciperet arcam in ci-
uitatem, quod Oza pertulerat, qui eum quòd solummodo ma-
num ad eam protenderat, ita uidebat extinctum: arcam quo-
dem non suscepit ad semetipsum in ciuitatem, sed præcepit,
ut in agro uiri iusti cuiusdam, nomine Obededom genere Le-
uitæ reconderetur. quæ tribus mensibus ibi mansit, domumq;
nimis Obededom amplificauit. cui deus per eam bona multa
concessit. Audiens autē rex, quomodo hæc prouenissent Obe-
dedom: & ex priori paupertate & humilitate, opulentiæ ma-
gna ubertate polleret, ita ut zelum circa eum omnes inspicien-
tes haberent: securus quòd nihil pateretur mali, arcā ad sua
regalia deportauit. Quam sacerdotes quidem deferebant, se-
ptem uerò chori quos rex constituerat præcedebant. Ipse ue-
rò ludebat in cithara atque plaudebat, ita ut etiam uxor eius
Michol, Saul filia primi regis, uidens eum facientem talia de-
riserit. Deferentes autem arcam posuerunt in tabernaculo,
quod ei Dauid constituerat. Tunc immolauit hostias copiosas
atque pacificas, & omnem populum ad conuiuia conuoca-
uit: ita ut & mulieribus, & uiris, & paruulis distribueret col
lyridam panis, & assaturam, & laganum frixum, & partem
immolationis. Cumq; populis huiusmodi epulas præbuisset,
dimisit

dimisit eos: ipse uerò domum propriam uenit. Cui dum afflitis-
set filia Saul Michol uxor eius, pro alijs quidem rebus grauit
deum, ut ei bona præberet, quæ ipse propitius cōferre posset:
culpauit uerò illum, eò quòd tantus rex ludendo saltationibus
ante seruos et famulas fuisset turpiter nudatus. Cui Dauid re-
spondit, non se uereri facere, quæ deo placerent, qui eum præ-
posuisset utiq; patri eius & cæteris, & ludere sæpius & sal-
tare, & nihil quod famulis eius uel ei turpe uideretur atten-
dere. Hæc itaque Michol ex Dauid quidem filios minimè pro
creauit, iuncta uerò ei, cui illam pater suus tradiderat ab Da-
uid abreptam, quinque filios genuerat, de quibus loco pro-
prio declarabimus. Videns autem rex bene quotidie dei uo- 2. Reg. 7.
luntate sua negotia promoueri, delinquere se putauit, si ipse
quidem habitaret in domibus cedrinis & excelsis, & optima
constructione decoratis: arcam uerò dei in tabernaculo de-
spiceret commorari. Ob quam rem uoluit templum ædificare
deo, sicuti prædixerat Moses. De quibus rebus cum locutus
fuisset Nathan prophetæ ad faciendū opus aggressus est, tan-
quam deus ei in omnibus existeret cooperator. Et cum ha-
beret iam præparatam ad fabricam templi materiam, illa no-
cte deus Nathan prophetam uisitauit in somnis, præcipiens
ut Dauid diceret: quia uoluntatem quidem eius & deside-
rium approbaret, cum nullus primitus cogitasset ei templum
ædificare: sed ipsi quidem habenti huiusmodi uoluntatem, non
concedi construere templum, eò quòd multis prælijs decer-
tando hostium fuisset sanguine maculatus: post mortem uerò
eius longa senectute suscipiendam, faciendam domum à Salo
mone eius filio, qui ei foret successurus in regno, cui se ita pro-
spicere sicut pater filio compromisit, & regnum quidem fi-
liorum se nepotibus seruaturum & traditurum: ipsum uerò si
deliquerit languore & terræ sterilitate puniendū. Hæc ergo

audiēs à prophetā Dauid, & lætus effectus in eo, quòd suis nepotibus regnum permansurum fore cognosceret, & quòd frequentissime eius domus clarior foret, repētè uenit ad arcā, & prostratus in faciem suam adorauit deum, & ex omnibus gratias egit, tam pro his quæ ipsi præstiterat, & ex humili ac paupere tantæ regni magnitudine sublimarat, & ad gloriæ culmen euexerat, quàm pro eius nepotibus regno cōpromisso, nec non & propter prouidentiam quam Hebræis & eorum libertati contulerat. Hæc cum dixisset, & deum laudasset, abscessit.

Pugna quam habuit Dauid contra Palæstinos & Moabitas, & Adrazarum regem, & Damascenos, atque uictoria, & de amicitia facta inter ipsum & Thou regem.

CAPVT V.

2.Reg.8. INtermisso siquidem pauco tempore, cogitauit ut bellum Palæstinis inferret, ne ullam pigritiam aut desidiam generari suis rebus inspiceret: sicut ei prædixerat deus, subuersis hostibus, in pace de cætero relinqueret nepotibus suis imperium. Et conuocato rursus exercitu, denuncians ut esset ad bellum paratus, cunctis rite dispositis surgens de Hierosolymis uenit ad Palæstinos. Quos dum bello uicisset, & multam prouinciam tenuisset, adiecisseq; terminis Hebræorum, bellum conuertit ad Moabitas: & duas quidem partes eorum exercitus uictas dimicando consumpsit, reliquos autem captiuos accipiens, & annua tributa eis imponens, rursus contra Adrazarum, filium quidem Arachi, regem uerò Sophenæ conuertit exercitum. de cuius acie habita congressione circa Euphratem fluuium, pedestrium quidem peremit quasi uiginti milia, equestrium uerò quinq; milia: cepitq; currus eorum, quorum plurimos incēdit, centum tantummodo reseruauit. Audiens autem Damasci & Syriæ rex Adadus, quòd Dauid expugnasset Adrazarum, tanquam amicus ad eius solatia eum

cum maximo uenit exercitu, cum sicut sperabat ab obsessione liberaturus: & congressus denuo apud Euphratem contra Dauid, bello deuictus est. Ceciderunt autem ferientibus eos Hebræis de exercitu Adadi quasi uiginti milia uirorum, reliqui uerò in fugam uersi sunt. Meminit autem & huius regis Nicolaus in quarto historiarum libro, sic dicens: Post hæc autem transacto iam multo tempore, quidam prouinciālium nomine Adadus ualde fortissimus in Damasco, & alteri Syriæ præter Phœnicen imperauit: & habuit bellum contra Dauid Iudææ regem. Cumq; multis prælijs dimicasset, ad nouissimum circa Euphratem uictus est, qui tunc optimus regum robore & fortitudine uidebatur. Ad hæc autem liberos eius dicit, qui post illius mortem suscipiebant ab alterutris & regnum & nomen, bis uerbis: Illo siquidem moriente, eius nepotes usq; ad decimam generationem regnauerunt: singulis quibusq; a patre mox in ipso principio accipientibus nomen, sicut in Aegypto Ptolemæi: quorum tertius ualde potens, & reparare uolens aui perditionem, bello illato Iudæis uastauit prouinciam, quæ modò Samaria nuncupatur. Non est autem historiographus à ueritate priuatus. Is est utique Adadus, qui pugnauit in Samaria, regnante Achab apud Hebræos, de quo post hæc loco suo narrabimus. Igitur Dauid castrametatus ad Damascum, omnem reliquam Syriæ regionem suæ ditioni subiecit: & munitiones in prouincia uniuersa constituens, tributaq; eos conferre decernens, reuersus est, aureasq; pharetras, & arma diuersa, quæ custodes corporis Adadi gerebant, deo dicauit in Hierosolymis: quæ postea Aegyptiorum rex Sussachus dum pugnasset contra eius nepotem Roboam, accepit: & multas alias ex Hierosolymis secum diuitias ad propria deportauit. Hæc itaque dum in locum proprium uenerimus, singula quæq; narrabimus. Rex igitur Hebræo

brærorum deo sibimet cooperante, & omnia bella subdente etiam contra alias Adrazari regis gentes & ciuitates castra metatus est: id est, Baachan & Machon, quas capiens magna uirtute uastauit. Inuentumq; est in eis aurum multum, mo-non & argentum, insuper & æs, quòd auro melius esse dicebant: ex quo etiam Salomon illud magnum uas, quod mare uocabatur, effecit: & optimos cantharos, cum deo templum ædificasset. Cumq; rex Hemathenus audisset Adrazar et eius exercitum esse uastatum, metuens ne Dauid super eum quoq; ueniret, amicitijs & fide eum uoluit obligare: misitq; ad eum Adaram filium suum, egitq; gratias, quòd inimicus eius Adrazar fuerit expugnatus: utiq; societatem cum eo & amicitias faceret, exorauit. Cui etiam magna munera direxit, id est, uasa antiqua operatione facta, aurea & argentea, simul & ærea. Dauid autem facto fœdere cũ Thourege Hemathene, eiusq; dona suscipiens, filium ipsius cum honore competenti utriusq; dimisit: ea uerò quæ ab illo fuerant destinata, & auru aliud & argentum, quod de ciuitatibus diuersis & gentibus habuerat subiugatis, secum portans, dicauit deo. Non autem ipsi solummodo dimicanti, & exercitum producẽti uictoriam contulit deus, sed etiam misit Abisai fratrẽ Ioab cum magna manu in Idumæam: & per illum quoque uictoria cessit, Idumæorumq; decem & octo milia uiros Abisai dimicando peremit. Tunc etenim omnem Idumæam rex in sua ditione percipiens, tributa pro terra, & pro uniuscuiusq; capite abeis accipiebat. Erat autem uir naturaliter iustus, et iudiciorum contemplatione uerissimus. Principem uerò totius exercitus habuit Ioab: ad conscriptiones autem gestorum Iosaphat filium Achil. Instituit autem de domo Phinees principem sacerdotum Abiathar, qui eius amicus erat: scribã uerò fecit Saraiam: Banaiæ autẽ filio Iohoiadæ custodum corporis præbuit principa-

tum. Seniores autem filij eius circa corporis eius custodiam erant. Recordatus autem est etiã fœderis, & iurisiurandi, quod habuerat cum Ionatha filio Saul, & amicitiarum atq; studij illius oblitus non est. Nam inter alias uirtutes memor etiam erat eorum, qui ei præterito tempore beneficia præbuissent. Præcepit ergo requiri, si aliquis de Saul ge- 2. Reg. 9.
nere superesset, cui retributionis debitum pro Ionathæ amicitijs repensaret. Et cum quidam fuisset adductus de domo Saul, quo potuisset scire, si quis adhuc ex genere illius superesset, interrogauit, si aliquem nosset uiuere de cognatione Ionathæ, ut pro beneficijs illius sua ei munera repensaret. Qui respondit relictum esse ei filium nomine Miphiboseth, uestigijs claudicantem. Is enim dum pater eius & auus nunciarent fuisse in bello cecidisse, à nutrice sua raptus, & ea fugiente lapsus ex eius humeris, gressus ualde uexauerat. Dumq; conuenisset ubi uel apud quem nutriretur, misit ad Machir in ciuitatem Iodabar, apud quem Ionathæ filius alebatur. Quo facto uenit Miphiboseth ad regem, & prostratus in faciem adorauit eum. Dauid autem iussit eum habere fiduciam, & sperare meliora: dedit q; ei domum paternam, & omnem substantiam quam Saul auus eius possederat, fecitq; eum conuiuam suum: præcepiens ut nulla die ab eius mensa recederet. Cumq; puer adorasset, et retulisset gratias pro uerbis pariter & donis, uocauit Dauid Ziba dicens: paternam se domum & omnem Saul substantiam Ionathæ filio condonasse. illi ueró præcepit, ut operaretur terram, & collectos reditus uniuersos in Hierosolymam deportaret, atq; quotidie ad mensam regis deduceretur puer, ipsumq; Zibam & filios eius numero quindecim, & famulos numero uiginti Miphiboseth filio Ionathæ donauit. Hæc itaque constituente rege, Ziba famulus adorans, & cuncta se promittens facturum esse, discessit.

Iona

Ionathæ uerò filius in Hierosolymis habitauit, habens cum rege conuiuium, cui omnis diligentia ueluti filio regis exhibebatur. Habuit autem & filium quẽ appellauit Micham. Ergo qui relicti fuerant de genere Saul & Ionathæ, hunc honorem apud Dauid habuisse noscuntur.

Quomodo Ammonitæ legatos Dauid magna contumelia affecerunt: & quomodo ultus est Dauid illam, profligãdo eos cum Mesopotamitis & Syris. CAP. VI.

2.Reg.10. ILlo itaq; tempore, Naas amico Dauid Ammonitarum rege defuncto, eiq; in regnum filio succedente, misit Dauid ut eum consolaretur, mortem patris leuiter ferre monens: utpote amicitiæ quas cum patre eius habuerat permanerent. Quod principes Ammonitarum mala uoluntate, & non secundum Dauid consilium susceperunt: & exacuerunt regem suum, dicentes exploratores mississe Dauid, qui eorum prouinciam & exercitum clementiæ occasione cognoscerent, & cauenda eorum colloquia, suaseruntq; ne incaute periculum alicuius calamitatis incurreret. Hæc itaq; credens bene tractasse suos iudices Ammonitarum rex, legatos qui à Dauid missi fuerant, grauissimis affecit iniurijs. Radens enim medietatem barbæ eorum, & uestium medietatem abscindens, relaturos operibus & non uerbis dira responsa dimisit. Rex autem Israelitarum hæc cognoscens, indignatus est: & iniuriam factam sibi nequaquam despiciens, contra Ammonitarum regem parauit bellum, ut contumeliam quæ fuerat legatis suis imposita, regis periculo uindicaret. Porrò necessarij regis Ammonitarum & principes, uidentes quia fœdera dirupissent, & pœnas prætali præsumptione luere deberent, semetipsos ad prælia præparabant. Tunc uerò mittentes ad Syrum Mesopotamiæ regẽ mille talenta, socium eum sub hac mercede fieri popposcerunt. Habebant autem isti reges pedestrium uiginti milia. Conduxerunt

xerunt autem & regem prouinciæ Maacha, & quartum nomine Istob. Sed & isti habebant duodecim milia armatorum. Dauid autem non expauit, neq; horum solatium, neq; Ammonitarum exercitum: securus de deo, qui iuste contra eos erat pro huiusmodi iniuria pugnaturus. Et cum dedisset Ioab principi militiæ florem totius exercitus, misit eum contra illos ad prælium. Qui circa metropolim Ammonitarum Charanachan ueniens castra fixit. Hostibus igitur egredientibus, & aciem non simul, sed in duas partes disponentibus, quorum auxiliatorum quidem manus in campo Curico constituta esse uidebatur, Ammonitarum autem exercitus circa portas aduersus Hebræos: uidens hoc Ioab contraria molitione tractauit: & fortissimos quidẽ uiros eligens, se opposuit Syro, & regibus qui cum eo erant: reliquam uerò partem fratri suo Abisai tradidit, ut contra Ammonitarum aciem dimicaret dicens ut si uideret Syros sibi & præualere, et fortiores esse, acie conuersa ferret ei solatia: si autem illum Ammonitæ opprimerent, ipse eum similiter adiuuaret. Cumq; inuitasset fratem, atq; rogasset, ut magnanimiter, & fiducialiter ageret uniuersa, et grauẽ uerecundiam metuens decertaret. illum quidem cum Ammonitis pugnaturum dimisit, ipse autẽ Syros aggressus est. Qui primo quidem fortiter restiterunt, multos tamen eorum peremit Ioab, omnes autem conuertit in fugam. Quod uidentes Ammonitæ, metuentesq; Abisai & eius exercitũ, non restiterunt, sed suos socios imitati sunt, & in ciuitatẽ repẽte fugerunt. Hostibus igitur ita deuictis, Ioab ad regem claro triumpho in Hierosolymam remeauit. Hæc ergo deuictio non persuasit Ammonitis ut bello quiescerẽt: neque dum cognoscerẽt Dauid uictorem, à prælijs abstinerent: sed mittentes ad regem Syrorum Adrazarum trans Euphratem, cum ad solatium conduxerunt, qui habebat quidem principem militiæ Sobachum.

pede

pedestrium uerò octoginta milia, & equitum mille. Cognoscens autem rex Hebræorum rursus Ammonitas tantum exercitum congregasse, non iam aduersus eos per duces suos pugnare decreuit, sed ipse cum omni uirtute trãsiens Iordanem fluuium eis occurrit: & congressus in pugna uicit egregiè, & interfecit milia pedestrium quadraginta, equitũ uerò usq; ad septingentos. Prostrauit autem in acie principem militiæ Chadam nomine Sobachum, quo uulnere mortuus esse cognoscitur. Mesopotamitæ uerò dum pugna fuisset hoc modo terminata, tradiderunt se Dauid, & dona miserunt ei. Et ille quidem saluus est reuersus in Hierosolymam. Cum autem uer intempestiuum esset, misit Dauid principem militiæ Ioab, ut cum Ammonitarum gente pugnaret. Ille uerò proficiscens, omnem eorum depopulatus est regionẽ, & ipsos in metropoli Rabath clausos obsedit.

De adulterio Dauid cum Bethsabee, & cæde Uriæ huius coniugis, increpatio Nathan. & Solomonis natiuitas.

CAPVT VII.

Contigit igitur ea tempestate Dauid peßimum uitium, cum esset natura iustus atque religiosus, & patrias leges magna uirtute seruaret. Is enim dum hora meridiana iam ad uesperam declinante, in superiora regalia solito more deambularet: uidit mulierculam specie ualde puleberrimam, & cunctis fœminis præponendam in domo propria aqua frigida se lauantem, nomine Bethsabee. Cuius mulieris pulebritudine superatus, concupiscentiam retinere non potuit. Quam dum uocari fecisset, cum ea concubuit. Quæ concipiens, misit ad regem, & ut excogitaret insinuauit, quatenus commissum scelus potuisset abscondi, ne secundum leges patrias moreretur adultera. Dauid autẽ uirum eius nomine Uriam, qui erat Ioab armiger, de obsessione bellica fecit euocari. Quo uenien-

te de exercitu, hunc de obsessione requirebat. Illo autem referente omnia ei prospera prouenire, tollens epulas de suo conuiuio dedit ei: iußitq; ut pergens ad suam coniugem, in eius cubaret amplexibus. Urias autem hoc quidem non fecit, dormiuit autem inter alios armigeros regis. Quod dum comperisset rex, requisiuit cur post tantum tempus propriam non isset ad domum, nec ad uxorem, dum omnes de peregrinatione remeantes hanc habeant uoluntatem. Cui respondit, non esse iustum ut dum commilitones eius, & dux inter castra, & in hostium regione dormiret: ipse cum uxore propria requiesceret, & epulis indulgeret. Et cum hæc dixisset, rex præcepit, ut illa die ibi maneret, altera uerò die pergere dimitteretur ad ducem. Vocatusq; rursus ad cœnam Urias a rege, & ad ebrietatem usque perductus, inuitante cum studio rege frequenter ad pocula, nihilominus iterum dormiuit ad ianuas regis, nullo desiderio concitatus uxoris. Quo facto rex nimie contristatus, scripsit Ioab. Uriam quasi in eo deliquerit præcipiens puniendum. Significauit etiam ullo signis modum, ne fieret ipse in suo scelere manifestus, dicẽs, ut ea parte qua esset hostium grauis manus, & posset pugnando periculũ sustinere. ibi eum poneret: et cõmisso prælio iuberet cunctos ab eo recedere, ut solus in mortis periculo remaneret. Et cum hæc scripsisset, & suo signaculo munisset, epistolam Ioab deferendam dedit Uriæ. Ioab autem literas suscipiens, et uoluntatem regis cognoscens, in loco ubi hostes nouerat fortiter imminere, Uriam constituit. Deditq; ei quosdam militum optimorum, seq; dixit omni uirtute præbiturum solatia, si forte possent partẽ muri deijcere, et ad interna ciuitatis intrare: quorum petijt, ut cum esset miles ualde fortißimus, & haberet gloriam apud regẽ, & omnem exercitum, ad hoc nõ dedigna retur accedere, sed potius huiusmodi res agere congauderet.

Cumq;

Cumq; hoc Vriasfiducialiter agere promisisset, Ioab seorsum cum eo pugnaturis dixit, ut cum solum facta hostium in eum sione desererent. Hebræis igitur ad ciuitatẽ accedentibus, Amonitæ metuentes, ne in illo loco, ubi Vrias constitutus erat, uenientes inimici muros ciuitatis ascenderent: eligentesq; fortissimos uiros, & repentè portas aperientes, magno cursu & impetu inimicos aggressi sunt. Quòd dum uidissent, omnes qui erãt cum Vria (sicut eis prædixerat Ioab) recessere post tergum. Vrias autem dum confunderetur fugere, aciemq; deserere, sustinuit hostes: & impetum eorum sua uiuacitate suscipiens, peremit quidem non paucos. Circundatus autem & captus in medio uulneratus interijt: cum quo etiã quidam alij de socijs sunt extincti. His ita gestis, nuncios Ioab misit ad regem, præcipiens, ut ei diceret, quòd studuisset quidem capere ciuitatẽ, sed cum accessisset ad murum, multis ibi cadentibus abscessisset: & si quidẽ iraseceretur, Vriæ mortem pariter indicarent. Hæc igitur audiente rege, & grauiter ferente, & dicente eos incaute feciße, ut ad murum urbis accederent, cum magis debuerint per cuniculos aut alias machinationes capere ciuitatem: dum utiq; exemplum haberent filij Gedeon Abimelech, qui dum turrim Thebes expugnare uellet, uiolenter à fene muliere petra percussus probaretur extinctus: & eũ esse uir fortißimus, propter difficultatẽ rei turpiter sit peremptus, qua memoria oportuisset eos muros hostium non adire: cum sit optimum apud omnes, ut ea quæ geruntur in prælijs seu bene, seu male, memoria teneantur: quatenus alia quidem imitanda sint, alia fugiẽda. Cumq; hæsitaret rex, & de casu bellico cogitaret, Vriæ morte à nũcijs indicata, repẽte ab indignatione cessauit: iußitq; ut reuertentes Ioab diceret: humanũ esse quod contigit, & bella huiusmodi semper habere naturã mutabilem, ut aliquando quidẽ inimici superiores sint, aliquando uerò

2. Reg. 12.

uerò subiecti: de cæterò uerò in oppressione prouidendum, ne denuo in aliquam partem delinquerent, sed uallis & diuersis munitionibus obsiderent, & prævalentes ciuitatem omnino subuerterent, & habitatores eius omnes pariter trucidarent. Nuntius itaq; Ioab ea quæ fuerãt à rege dicta, portabat. Vxor autem Vriæ Bethsabee mortẽ sui uiri cognoscens, multis eum diebus fleuit. Quiescẽte uerò tristitia eius & lachrymis, mox eam rex accepit uxorem, & filius masculus ex ea processit. Quæ nuptias Deus nõ libenter inspexit, sed iratus contra Dauid in somnis apparuit prophetæ Nathan, regem culpans in his quæ malè commiserat. Nathan autem cùm esset uir urbanus & sapiens, & cogitaret, quia reges dum in iram incitantur, amplius eam quàm iustitiæ iura respiciũt: intermiationes quidem Dei tunc tacere decreuit, & alia uerba uira utilia eloqui disposuit: & dicẽs ei huiusmodi causam, quid de ea sentiret, manifestum sibi fieri postulabat: Duo, inquit, uiri in una ciuitate degebant, quorũ unus opulentus erat, & multos greges iumentorum, boumq; & ouium possidebat: alter pauperculus, qui unam tantum agnam habebat, quã cum suis filijs enutrierat, cum qua etiam cibis proprijs uescebatur, & quam non aliter quàm filiam diligebat. Cumq; hospes uenisset ad diuitem, nihil de suis pecudibus uoluit occidere, ut epulas amico præberet: sed misit ad agnam pauperis, & eam subtrexit, peregrino conuiuium ministrauit. Hic itaq; sermo uehementer commouit regem, malignumq; pronuntiauit illum hominem coram Nathan, qui talia perpetrasset, & quadruplum dixit pro agna iustè reddituru, & super hoc morte mulctandum. Nathan autem respondens, ait, ipsum esse, quem ille paria decreuisset, qui opus malum ualde commiserit: reuelatis ei, & apertè manifestauit iram Dei, qui cum regẽ cunctorum fecerat Hebræorum, & omnium in circuitu gentium

multarum atq; magnarum constituerat dominum, & à mani-
bus Saul antea liberauerat: dederatq; ei coniuges, quibus iu-
ste fuerat & legaliter copulatus. sed quia Deū sprenisset, &
impiè eōspexisset uxorem, & uirum eius necandum hostibus
tradidisset, ideo eum pœnas exoluere, & uxores eius ab uno
dicebat filio uiolentias sustinere: sed & ipsum foræ eius insi-
dijs expellendum: & dum eius peccatū occultè fuisset gestum,
illud cunctis uidētibus ageretur: moriturumq; pariter & pue-
rum qui ex ea esset procreatus. In his ergo rege turbato, &
ualde confuso, & cum lachrymis & tristitia impiè se egisse
confesso (erat enim deicola uir, qui nihil omnino in sua uita
præter in casu uxoris Vriæ deliquerat, misertus est Deus: &
reconciliatus ei, seruaturum se illius uitam, regnumq; pollici-
tus est, agenti pœnitentiam de his quæ ab eo fuerant malè gre-
sta. Cumq; hæc Nathan regi prophetasset, domū reuersus est.
Puerum uerò qui de uxore Vriæ fuerat generatus, grauis di-
uinitus languor inuasit. Pro quo rex nimis afflictus, cum à ci-
bo septem diebus abstinuisset, & adhorantibus sæpe famulis
non comedit: sed & uestibus atris indutus, atq; prostratus in
cilicio iacebat in pauimento, & Deo pro salute pueri supplia-
cabat, quia ualde eius matrem amabat. Septimo uerò die pue-
ro moriente, non præsumebant hoc regi famuli nuntiare: co-
gitantes, quia si cognosceret, & à cibo, & ab alia sui diligen
tia potius abstineret, tanquam in luctu mortui filij cōstitutus,
quippe cùm eo languente talia præ tristitia pertulisset. Sen-
tiens autē rex famulos perturbari, & ea pati quæ præcipuè
solent aliquid celare uolentibus prouenire, intelligens mor-
tuum puerū, & uocans unum de famulis, ac ueritatem audiūs,
repentè surrexit, & lauit se: & sumēs candidā uestem uenit
ad tabernaculū Dei, iussitq; sibi cibos apponi. Quo facto mul
tus stupor eius cognatos & famulos apprehendit: quia enim

nihil horum puero languente fecisset, eo mortuo simul hæc
omnia celebraret. Cumq; ab eo huius facti causam requireret
asserens eos nimis indoctos, ait: quia adhuc quidem uiuente
puero dum spem salutis eius haberet omnia faciebat, credens
per hæc placari diuinitatem: quo deficiēte uita, tristitia nihil
prodesset. Quod cùm dixisset, regis sapientiam laudauerunt.
Post hæc autem ingressus est ad mulierē Bethsabeæ. Quæ con
cipiens masculum filium procreauit, quē inbēte Nathan pro-
phetā Salomonem appellauit. Porrò Ioab Ammonitas obsessio
ne fortiter affligebat, aquam eis auferens, & rerum cæterarū
ubertatem, multumq; eos cogebat cibi & potus inopia labo-
rare. Ex modico nāque puteo bibebant omnes: & licet illis
esset fontis auxilium, ne tamen deficeret, non eo largius ute-
bentur. Quo facto scripsit hæc regi, significans, & rogans
eum, ut ueniret ad ciuitatem, quatenus suo nomini uictoriam
designaret. Quod cùm scripsisset Ioab, approbans rex eius
uoluntatem & deuotionis fidem, sumpto secum exercitu, ue-
nit, ut Rabath depopularetur. Vrbem uerò hanc dum bellica
lege cepisset, milites eam uastare permisit: ipse uerò tulit co-
ronam regis Ammonitarū, habentem pondus auri talentū, &
lapides pretiosos, & in medio sui sardonychem, quā semper
Dauid gestabat in capite. Multa siquidē & alia pretiosa spo-
lia in ea cōperit ciuitate. Viros autē eius tormētis affecit. Hoc
itaq; modo etiā alias Ammonitarum urbes quas cepit, cuertit,

Quomodo Amnon sororem Thamar ui comprimit,
Absalom fratre horum ob id moliente necem in Amnon:
& quomodo iram patris Absalom fugit, licet postea re-
uocauerit eum pater. CAP. VIII.

RUertente igitur Hierosolymam rege, domus eius turpi
uitio maculata est. Erat enim illi filia uirgo nomine Tha
mar, pulchritudine ualde præcipua, ita ut omnes fœminas spe-

ciosas euinceret. Huic frater erat Absalom, ex una genitrice generatus. Hanc Amnon filiorum Dauid senior concupiuit: & cùm neq; propter uirginitatem eius, neq; propter custodiã suo posset desiderio prævalere, crudeli percussus uulnere cruciebatur. Dumq; eius corpus interiori languore tabesceret, & iam colorem macies permutaret, innotuit Ionadab cuidã cognato eius pariter & amico. Erat enim uir iste sapiẽs, & intellectu nimis acutus. Videns ergo quotidie Amnon non naturale corpus habentem, accedens interrogauit, ut ei causam rei huius ediceret: dicebatq; arbitrari se hæc illum amoris occasione perferre. Cumq; confessus fuisset ei Amnon passionem suam, & quia sororem suam consanguineam concupisceret, consilium ei suum desiderium adipiscẽdi hoc modo dedit: monens ut ægritudinem simularet, & uenientem ad se patrẽ peteret, ut ei sororem exhibituram competens ægrotanti ministerium destinaret: quod si fieret, priuaretur citius à langore. Amnon ergo ponens semetipsum in lectulo secundum Ionadab consilium simulabat infirmitatem; & dum ad eum uisitandum pater uenisset, poposcit ut sororẽ ei dirigeret. Quã pater incunctanter iussit adduci. Ea ueniente præcepit, ut ei manu sua faceret panes frixos, dicens suauiter se ex eius manibus comesurum. Illa uerò uidente fratre, cõsperſa farina faciens collyridas, eaq; frigens obtulit fratri. Et ille quidem nequaquam gustauit ex eis, sed iussit famulos ut omnes à domo repellerẽt, ut quasi quiete facta dormiret. Cumq; famuli quod iusserat, implesset, iussit sororem, ut ei cibum ad interiorẽ locum domus afferret: Quod dum puella fecisset, apprehendens eam, ut cum ea concumberet, suadere tentauerat. Puella uerò clamabat, dicens: Noli uiolentiam facere, nec impietatem frater mi inferre: noli leges transcendere, & te iniquissima confusi one miscere: sed quiesce à tam iniusto & sceleratissimo

tissimo desiderio, ex quo opprobrium & turpitudo nostræ domui perpetua conferatur: adijciens quia si de hac re loqueretur patri, coniugium eius non denegaret ei. Et hæc quidem dicebat, uolens ad præsens impetum eius petulantem declinare. At ille non acquieuit: sed nimietate amoris illius inflammatus, & robore eius passionis ualde perplexus, uim intulit ei. Quem repentè odium post stuprum sororis inuasit: & iniuria perpetrata, eam surgere, & abire præcepit. Cumq; illa inhoc deteriorem proclamaret iniuriam sibimet irrogatam, nec usque ad noctem eam manere permitteret, repente eam inde discedere iussit, ut etiam hinc testimonium suæ confusionis incurreret. Qua resistente, iussit famulo, ut eam prorsus expelleret. Illa uerò dolens iniuriam simul & uiolentiã, dirupto colobio, quo antiquæ uirgines utebantur, habente manicas, & ad talos usque profuso, ne facilè uiderentur, & cinere aspersa capite, ibat per mediam ciuitatem, clamans, & ingemiscens uiolentiam sibimet irrogatam. Quam dum inuenisset frater Absalom, requisiuit qua causa proueniente hoc ageret. Et cũ factam sibi dixisset iniuriam, quiescere & mediocriter ait ferre germanam, & iniuriam non putare, quòd corrupta fuisset à fratre. Cui dum satisfactum fuisset, clamare & uiolentiam suam multis indicare cessauit: & multo tempore apud fratrẽ suum Absalom uidua toleravit. Quod cùm cognouisset David, doluit quidem: sed cùm Amnon seniorem filium ualde dilegeret, eum noluit contristari. Quem Absalom crudeliter abhorrebat, & latenter opportunum tempus ultionis delicti illius expectabat. Igitur secundus iam annus corruptionis sororis eius excesserat, & cùm greges suos tonsurus ascẽderet in ciuitatẽ Betsepho (est autem hæc in sorte tribus Ephraim) rogauit patrem, ut cum aliis fratribus ad eius conuiuium conueniret. Quo recusante, ne illi grauis uideretur existere, uel

fratres dirigi supplicauit. Quibus destinatis, iussit Absalom famulis suis, ut cum uiderēt Amnon ebrietate dissolutum, illo innuente interficerent eum, nullumq; metuerent. Quo facto fratres cunctos terror grauis & tumultus inuasit, & de se quoq; singuli formidantes, ascendentesq; in equis reuertebantur ad patrem. Quidam uerò præcedens nūtiauit patri, quasi cunctos fratres interfecisset Absalom. Tunc Dauid quasi omnibus uerè simul interfectis, & hoc à fratre, tristitia, quæ eum usq; ad mortem ferre uideretur, amara nimis inuasit: & eo dolore neque causam requisiuit, neq; aliud quicquam. Post hoc tanti mali facinus cognoscere uoluit, neque sustinuit: sed repentè ueste disrupta prostratus in terram iacebat, lugēs filios uniuersos. & qui mortui nuntiati fuerant, & simul qui eos occiderant, Ionadab uerò Samma fratris Dauid filius consolabatur eum, ut à tristitia tanta recederet, nec crederet filios alios interēptos. quia nec causa talis extaret: sed esse credibile, quia hoc fecisset absalom in solum Amnon, propter Thamar suæ sororis iniuriam. Inter hæc quidem sonus equorum & tumultus quorundam, uenientium attentos eos fecit. Erant autem filij regis, qui de conuiuio fugiebant. His lugentibus tristis pater occurrit, & præter spem uidens quos antè paululum perijsse crediderat, amplexatus est eos. Erat itaque cunctis luctus & gemitus, illis quidem super mortuo fratre, regi uerò super filium interemptum. Absalom autem fugit in Gessur ad auum maternum, uirum prouinciæ illius præpotentem, apud quem trium annorum tempore commoratus est. Cumq; Dauid uoluntatem haberet, ut ad reuocandum Absalom filium destinaret, non ad uindictam, quando erat ira iam longo tempore leuigata, ad hanc rem princeps militiæ Ioab
2.Reg.1. eum potius incitauit. Præparauit enim quandam mulierem iam ætate proiectam, ut eum sub schemate luctus interpellaret,

ret, & huiusmodi uerba proferret. Quæ ait: Duo filij mei rixerant, qui in agro fuerant, & in contentionem conuersi, nullo præsente qui eos placare potuisset, ab altero alter percussus interijt. Cognatis autem interfectorem petentibus, & uolentibus eum occidere, supplico, ut mihi salutem præcipias filij condonari, nec reliquam spem meæ senectutis auferri, & prohibeas cunctos, qui meum filium interficere moliuntur. Non enim quicquam aliud illi poterunt sequi, nisi quod timor regius imperauerit. Rege siquidem mulieris precibus annuente, respondēs denuo mulier regi: Gratias, inquit, ago rex tuæ benignitati, qui meam miseratus es senectutem, & penè filijs desolatum filium habere fecisti. Sed ut firma mihi sint tuæ dona clementiæ, precor tuo filio esto propitius, eiq; remitte delictum. Quomodo enim creditura sum ueritati mihi in hoc præbuisse beneficium, cùm te uideam in causa simili cum tuo filio manere semper iratum? Fœdum nanque est, ut cùm filius unus contra uoluntatem patris mortuus sit, sponte huic casui apponatur & alius. Intellexit itaq; rex hoc consilium studio Ioab immissum, & interrogata sene mulierecula dum cognouisset hoc uerum esse, reuocans Ioab, ait ipse ei studij sui uotum, eumq; Absalom reuocare præcepit. Non enim circa eum iam ulterius se dixit esse crudelem, sed iram indignationemq; remittere. Ille uerò cùm adorasset regē, eiusq; sermonibus gratias egisset: repentè profectus est in Gessur, & assumpto Absalom, in Hierosolymam remeauit. Præmisit autem rex dum ueniret filium cognouisset, & præcepit, ut ad domum propriam remearet: nō enim iustum esse credidit, ut mox uenientē susciperet, aut uideret. Ille uerò patre iubente eius declinauit aspectum, cui tamē à familiaribus debitum exhibebatur officium. Huius itaq; pulchritudo licet in tristitia positi, & diligētiam competentem regis filio non habentis, nequaquā deposita est:

ſed erat ſpecioſus, & ſplẽdebat omni decore, & corporis magna proceritate, ita ut eos qui erant in epulis conſtituti transcenderet. Cuius capitis erat tanta cæſaries, ut uix octo diebus tonderi potuiſſet: & erat tonſuræ eius pondus ſiclorũ ducentorum, qui faciunt quinq; minas. Habitauit autem in Hieroſolymis annis duobus, & habuit tres filios maſculos, & filiam unam nimis ſpecioſam, quam rex poſtea Roboam Salomonis filius accepit uxorem, ex qua natus eſt puer nomine Abias. Inter hæc itaque mittens Abſalom ad Ioab popoſcit ab eo, ut perfectè placaret patrem: & peteret, quatenus eum ad ſuum conſpectum & colloquium reuocaret. Negligente uerò Ioab, mittens aliquos ſuorum, confinẽ ſegetem eius incendit. Quod cùm ille cognouiſſet, ad Abſalom uenit, culpans eum, & ex eo cauſam rei huius inquirens. Cui reſpondit: Hoc conſilium comperi, ut te ad nos perducere potuiſſem, negligentem uerba, quæ tibi pro paterna reconciliatione mandaueram. Quapropter præſentẽ te deprecor, ut mitiges genitoris mei iram. Ego nanq; prius exilio eſſe iudico huc me modò uenisſe, patre mihi hactenus irascente Ioab autem neceſſitatẽ eius agnoſcens, & miſeratus mediator extitit apud regem, eiq; locutus de filio egit, ut libenter eum repentè ſuſciperet. Quo uenien-
te, & in terram proſtrato, ac ſupplicante ut peccati ueniam impetraret, porrecta dextera alleuauit eum, & geſtorum oblitionem ſe habere pollicitus eſt.

Quomodo Danid ăb Abſalom eſt regno pulſus conſultante Achitophel: Deq; Ziba, & Miphiboſeth. & iniuriis Semei, deq; exploratore Chuſi, & Achitophel ſuſpendio. CAP. IX.

1.Reg.15. ABſalom autem dum ei hoc fieri conceſſum, in paruo tempore multos equos, multosq; ſibi currus inſtituit, & armigeros quinquaginta: & diebus ſingulis ſurgens diluculo

diluculo & ad regalia ueniens, eis qui cauſas habebant, & minores inueniebantur in eis, delectabiliter loquebatur, quaſi non habente bonos conſiliarios patre, ſed iniuſtos in ſuis ſententijs conſiſtentes, quorum iudicio grauarentur. Pro qua re ſuorem ſibi omnium conciliabat: adijciebatq; pariter dicens, quia ſi haberet & hanc poteſtatem, ipſe cuncta ſub legum æquitate diſponeret. His itaq; geſtis, populo ſibi placato, cùm iam deuotionem cunctorum ſe obtinuiſſe conſideret, poſt reconciliationem patris annis quatuor iam tranſactis, ſuppli-
cauit, ut eum pater in Hebron ire permitteret, quatenus promiſſa Deo ſacrificia celebraret, quæ fugiẽs deuouiſſet. Dauid ergo cõcedente profectus eſt, ad quem multus populus eo inuitante confluxit. Aderat autem ei & conſiliarius Dauid Achitophel Galamoneus: & ducẽti uiri ex Hieroſolymis, neſcientes quidem conamen huiuſmodi, ſed uelut ad ſacrificium euocati. Hoc itaq; cõſilio rex ab omnibus ordinatus eſt. Quod dum fuiſſet Dauid nunciatum, & inopinabiliter hoc feciſſe filium cognouiſſet, metuens impietatem eius & præſumptionem miratus: quia nec peccati ueniam recordatus eſt, ſed ſuper illa ſcelera potiora & iniquiora committeret: primùm quidem ut regnum à Deo donatum uellet auferre: ſecundò ut patrem uita priuaret, deliberauit ut fugeret trans Iordanem, & uocatis amicis, & neceſſarijs, & de filij ſuperbia particípato cum eis conſilio, cunctaq; committẽs Deo, decem concubinas cuſtodes regalium derelinquẽs, diſceſſit ab Hieroſolymis: & alia multitudine cum eo fiducialiter egrediẽte, ſimul & ſexcentis uiris armatis, qui Saul uiuente fuerant ei in fide priori participes. Abiathar autem & Sadoch ſacerdotibus, & omnibus leuitis uolẽtibus ſimul egredi cùm arca Dei, fecit magis ut in ciuitate conſiſterent, cum eum poſſet Deus etiam arca nõ portata liberare: mandauitq; ut ei latẽter geſta

quæq; nunciarentur. Habuit autẽ fideles ad omnia ministros Achimaam filium Sadoch, & Ionatham filium Abiathar. Sadoch autem Iethæus cum eo profectus est, licet Dauid eũ manere in ciuitate uoluisset. Cui dũ acquiescere noluisset, ei parentem potius suæ deuotionis ostendit. Ascendente autẽ Dauid per montẽ Oliueti pedibus nudis, & cunctis cum eo flentibus, nunciatum est Achitophel esse cum Absalom, & eius parti fauere. Quod dum audisset, tristitia eius magis accreuit, deumq; rogabat, & suppliciter exorabat, ut abalienaret mentem Absalom à consilijs Achitophel. Formidabat enim ne contra se ei dando cõsilia præualeret. Erat enim uir ille astutus & ad prospiciendam utilitatem nimis argutus. Cumq; in montis uerticem peruenisset, ciuitate respecta cum multis lachrymis quasi amisso regno domino supplicauit. Occurrit autem ei uir quidã fidelis nomine Chusi & ipse amicus. Quem cum uidisset Dauid scissa ueste, & asperso capite cinere flentem atq; lugentẽ, consolatus est eum, & à tristitia cessare postulabat: Et post hæc supplicauit, ut iret ad Absalom, quasi ei consentiens, & eius secreta consideraret, consilijsq; resisteret Achitophel: quia si cum Dauid pergeret, tantũ prodesse non posset. Obediens ille Dauid, eo derelicto uenit in Hierosolymam, quò etiam non pòst multum uenit Absalom. Paululum itaq; exinde procedente Dauid, Ziba famulus Miphiboseth, quem curatorem instituerat possessionum quas donauerat filio Ionathæ, occurrit ei cum duobus asinis oneratis rebus in itinere necessarijs, ex quibus ipse & qui cum eo erant reficiebantur. Requirente uerò Dauid, ubi relinqueret Miphiboseth: ait in Hierosolymis, expectantem ordinari regẽ se in præsenti seditione, propter memoriam beneficiorum Saul. In his autẽ indignatus Dauid, omnia quæcunq; concesserat Miphiboseth, Zibæ donauit: multò iustius esse credens, ut hic quàm

ille potius hæc haberet. Et Ziba quidem hoc facto gauisus est. Igitur ueniente Dauid in locum Bachuran, progressus quidam de cognatione Saul, nomine Semei filius Gera, lapidabat eum, ac pessimis sermonibus accusabat. Circunstantibus autem amicis, adhuc amplius blasphemabat, & sanguinariũ eum multorumq; malorum dicebat autorem, increpans eum, quatenus ex illa terra uelut pollutus excederet: Deoq; gratias referebat qui eum priuasset regno per propriũ filiũ, pro eo quod peccasset in dominum, & in eo ritè pœnas exigeret. Omnibus autẽ super eum mota iracundia prouocatis, & præcipuè Abisai, uolente interficere Semei, Dauid eum ab ira retinuit, dicẽs: ne malis præsentibus opus nouæ occasionis adijciamus. Non enim circa hunc rabidum canem mihi respectus aut pudor est, sed ad Deum intendo, propter quem iste super nos ita uidetur inuectus. Nec est admirandum, ab isto me talia sustinere, quando etiam filij uideor impietatem expertus. Sed forsan aderit nobis misericordia Dei, & prævalebimus inimicis, quo adiuuante securo itinere properemus. Semei autẽ per aliam montis partem currebat, & crebras faciebat iniurias. Cumq; Dauid uenisset ad Iordanem, reficiebat ibidem suos itinere fatigatos. Igitur cũ uenisset Absalom & Achitophel cõsiliarius in Hierosolymam cum omni populo, uenit ad eum amicus Dauid Chusi: & cum adorasset Absalom, optabat regnum eius incolume, & in omni tẽpore permanere. Illo uerò dicente, cur cùm præcipuus patris eius esset amicus, eiq; fidelis in omnia uideretur, nõ cum eo tunc esset, sed illo derelicto transisset ad eum: temperatè se facere dixit, siquidem & populi uniuersi fore iudicium, His, inquit, domine tecum manentibus, rectè & ego te sequor. Regnum itaq; tibi à Deo collatum est, quapropter eandem fidem atq; deuotionem præbebo quam patri. Non enim pro rebus præsentibus indignari fas est,

est,quando non in extraneam domum mutatum est regnum/ sed in eadem permansit,filio succedente patri.Hæc dicens sa tisfecit,cùm prius utiq; uideretur esse suspectus. Et Absalom uocato Achitophel,quid oporteret agi tractabat: Qui suasit ut ad concubinas sui patris accederet,ex hoc enim populum sciturum,creditumq; dicebat,quia circa patrẽ nulla ei iam reconciliatio superesset:ob hoc cũ multa fiducia aduersus eum omnis multitudo pugnaret:hactenus autẽ apertas inimicitias eos habere metuere,credẽtes posse patrẽ cum filio quocunq; tempore concordari.Hoc etiam consilio flexus,iussit famulis ut tentoria in solatio regio figerent:& uidente populo acce-
2. Reg. 17. dens,ad patris sui concubinas ingressus est. Hæc autem gesta sunt secundum Nathan prophetiam,quam Dauid olim de filij sui inuasione significauerat. Cũ uerò feciſſet Absalom quæ monuerat Achitophel,rursus secundum consilium de prælio contra patrem eum proferre poscebat.Cumq; decem milia ille electos sibi dari petisset,ut & patrẽ eius interimeret,& eos qui cum eo pergerent incolumes reuocaret,ut tunc firmũ haberet imperium cùm pater eius extingueretur: dum hæc sententia placuisset,uocauit etiam Chusi amicum sui patris antiquum,sic enim ille eum uocabat.Cui dum sententiã Achitophel indicasset,quid etiam ipsi uideretur de eadem causa requirebat. Ille uerò cognoscens,quia si fierent quæ suadebat Achitophel,Dauid ad mortis periculum peruenisset:contrariam sententiam nitebatur afferre:Non ignoras,inquit,ô rex tui patris & eorũ qui cum eo sunt fortitudinẽ,qui & multis prælijs dimicauit,& semper superatis hostibus est reuersus. Nunc equidem credo illum in exercitu constitutum:est enim sicut nosti bellicosus,& idoneus omnia prouidere,& dolos superuenientiũ hostium declinare certissimus:circa uesperam autem derelinquere suos,aut in aliquam aulam se celare,aut circa

circa petras insidias facere.dumq; contigerit ut nostri cõgre diantur ad prælium,illius quidem uiri ut existimo,modicum se subducent,& dum securi fuerint de regis auxilio,resistent. & inter hæc illis pugnãtibus repentè cum alio exercitu tuus pater apparens,suis quidem fortitudinẽ præbebit ad bellum, suos uerò inopinabili superuentu prosternet.Fac igitur cõparationem mei consilij,& cognoscens eius utilitatem, Achitophel quidem refutat sententiam:mittens autem in omnem prouinciam Hebræorum,præcipe ut cõtra patrem tuum cunctus congregetur exercitus:& sumens ipse prælij militiã uniuersam,esto dux eorũ,& nulli alij cõmittas hoc bellum. Facilimè enim te crede uictorẽ fore,si eum cum paucis cõprehenderis, cùm tu multa milia pugnantium habeas,deuotionẽ suam tibi præbere uolentium.At si pater tuus fuerit obsessione circundatus,machinationibus,aut cuniculis ciuitatem illam facilimè capiemus.Hæc cũ dixisset,probabilior apparuit quàm Achitophel.Nam præ illius consilio,Absalom potius huius elegit. Deus enim erat,qui in eius mente consilium Chusi melius esse faciebat.Quo facto festinauit Chusi ad sacerdotes Sadoch & Abiathar,cõsiliumq; Achitophel necnon & suum pandens, & quia placuissent quæ ipse monuerat indicauit:& exhortatus est repentè,ut mittentes hæc renunciarent Dauid,& quæ ab aduersarijs tractata uidebantur aperirent:admoniens ut studeret uelociter trãsire Iordanem,ne eum suus filius persequi festinaret,& antè quàm se ille muniret,posset à filio comprehendi.Sacerdotes autẽ opportunè suos filios ad hoc officium extra urbẽ celatos habebant.Quibus mandantes per fidelem ancillam quæ tractabat Absalom,præceperunt ut Dauid cum festinatione hæc significarẽt.Illi uerò nulla dilatione tardantes,sed mandata seruãtes patrũ,pij fidelesq; ministri & officij sui uelocitatem & necessitatis instantiam cito iudicãtes implendam

plendam, festinabant ad Dauid. Cumq; duobus stadijs à ciuitate processissent, uidentes eos quidam equites, indicauerunt Absalom. Ille continuò ut cõprehenderentur misit. Quod cognoscentes filij sacerdotum, ab itinere declinantes in uicum quendam nõ longè ab Hierosolymis, cui nomen erat Boehurim inuenientesq; quandam mulierculam rogauerunt ut eos celaret, & munitionem metuẽtibus præberet. Illa uerò iuuenes illos in puteum repentè deposuit, & expansis desuper pellibus os eius operuit. Cumq; persequentes eos uenissent, & de eis mulierem requisissent, illa uidisse quidem se non negauit: dicens apud se eos sumpsisse potum, & continuò discessisse. tamen si cum uelocitate sequerentur, facilè eos comprehendi posse dicebat. Cumq; diu secuti non cõprehendissent, reuersi sunt. Mulier autem uidens eos remeantes, & nullum iam periculum comprehensionis iuuenibus immĩnere cõspiciens, abstractos è puteo dimisit ad propriũ itineris opus. Qui multo studio festinantes, uenerunt ad Dauid, & cuncta ei quæ Absalom tractabat subtiliter indicauerunt. Tunc ille licet iam nox esset, præcepit tamen suos Iordanẽ transire cum festinatione. Achitophel autẽ uidens suam sententiam reprobatam, ascendens iumentum suũ uenit ad regionem Galmon: conuocatisq; omnibus suis, consilium quod dederat Absalom exposuit: & quia eò quòd auditus ipse non fuerit, non eius tardaret interitus indicauit. Dicebat enim Dauid post uictoriam in regnum continuò rediturum: & melius sibi fore ut liberè & magnanimè abrumperet uitã, quàm se Dauid reseruaret ad pœnas, contra quem Absalom talia consilia præbuisset. Et cũ hæc dixisset, accedens in locum domus suæ secretiorem, laqueo se suspendit. Igitur Achitophel iudicio suo huiusmodi morte damnatus est: quem deponẽtes sui de laqueo, sepulturæ cõtradiderunt. Dauid autem sicut prædiximus transiens Iordanem, uenit

uenit in castra optima, & munitissimam ciuitatem, susceperunt q; eum libentissimè priores prouinciæ: & fugam illius temporis reuerentes, & honorem ei pristinæ felicitatis exhibentes. Erant autem Berselleus Galaadites, & Siphas potentissimus, & Amanthias, & Machir terræ Galaaditidis primus. Hi nanque omnium rerum copiam Dauid & qui cum eo erant opulentissimè præbuerunt, ita ut neq; lecti strati deessent, nec panes aut uinum, sed etiam ubertatem pecudum ministrarent: quatenus & quietem laborantibus, & ciborũ utilium copiam eis ad satietatem exhiberent. Et hi quidem hoc modo erant constituti.

Quomodo Absalom instructo contra patrem exercitu victus est: ipseq; crinibus prolixis arborum ramis implicitis pendens transfossus est: & de luctu Dauidis. CAP. X.

ABsalom itaq; congregato magno Hebræorum exercitu super patrem, & transiens fluuiũ Iordanem non longè à castris, uenit in Galaaditidem regionem, constituitq; principem totius exercitus Amasam in loco Ioab consobrini sui. Erat enim de patre Ietheo, & matre Abigea progenitus: Abi uera uerò & Saruia mater Ioab, Dauid sorores fuere. Cumq; recensuisset Dauid eos, qui cum eo erant & inuenisset usque ad quatuor milia armatorum, noluit expectare quando super eum Absalom ueniret: sed constituens super illos millenarios & centenarios, diuiso exercitu tripartitè, aliam quidem partem Ioab principi militiæ dedit, aliã uerò fratri eius Abisai: tertiam autem cõmisit Ethæo, qui erat amicus eius de ciuitate Geth. Cumq; uellet ipse ad bellum simul exire, amici nõ permiserunt, consilio eum sapiẽtissimo retinẽtes. Dicebant enim, quia si cum eo deuincerentur, omnem spem utilitatis amitterent: si uerò una parte uicta ad eum reliqui remearent, posset denuo prælium reparari: quando etiam hostes arbitrarentur

2. Reg. 18.

alium exercitum manere cum rege. Hoc consilium libenter accipiens Dauid, ipse quidem in castris manere decreuit: & cum duces & amicos ad prælium destinaret, rogauit ut fortitudinem sui & fidem, & memoriam haberent, utq; puero Absalom uictores parcerent, ne illo moriente aliquid in se mali ipse committeret: optansq; cunctis uictoriam, dimisit exercitum. Ioab itaque aciem constituit contra hostes in campo quodam, habens post tergum syluam. Eduxit autem è diuerso Absalom suum exercitum: & facta congressione, belli opera præcipua manuũ & maximæ præsumptionis ex utraq; parte gerebantur: alij quidem ut regnum Dauid reciperet, elaborabant, & omni magnanimitate desudabant: alij uerò, ne co priuaretur Absalom, & daret patri pro sua præsumptione supplicium, in nullo segnes erant aut facere, aut pati quodcunq; belli casus afferret. Insuper metuebant etiã, ne ab Ioab & eius paucis militibus tanta multitudo subiugaretur. Igitur inter hæc uicit Dauid exercitus robore, magnanimitate & exercitatione bellorũ fortium: fugientesq; per syluas & colles persecuti sunt: & alios quidem ceperunt, alios autẽ interfecerunt, ita ut plures caderent fugientes quàm in acie repugnantes. Illa siquidem die quasi uiginti milia uirorum ceciderunt. Exercitus autem Dauid accessit ad Absalom: erat enim cunctis proceritate & pulchritudine manifestus. qui metuens ne eum cõprehenderent hostes, ascendens mulam regiam fugiebat. Cumq; uelociter ueheretur, & ipso motu leuis existeret, arbori maximæ & ramis extensæ eius replexa cæsarie inopinabiliter est appensus: & iumentum quidem uelocitate sua quasi donum adhuc portaret abscessit, ille uerò ramis comarum alligatione retinebatur astrictus. Quem cũ uidisset quidam militũ Dauid, Ioab indicauit. Quo dicente, quinquaginta siclos se ei daturum si peremisset Absalom: nec si mille siclos

siclos ei promitteret, occidere ille se filium domini sui dixit, dum omnibus audiẽtibus pater eius ei parci rogauerit. At ille ostendi sibi præcipiens, ubi eum uidisset appensum, & locum inuenisset, in corde eũ iaculãs interemit. Armigeri uerò Ioab circunstantes de arbore cadauer eius deposuerunt, eumq; in foueam proijcientes, aceruum super eum lapidum posuerunt, ita ut figura sepulchri fieret, & ingẽtem tumulum locus ille seruaret. Ioab uerò signo dato, à persecutione reuocauit exercitum, parcens contribulibus suis. Igitur Absalom constituerat sibi statuam marmoream regiam in ualle, quæ duobus stadijs ad Hierosolymis aberat: quam appellauit suam manũ, dicens quia etiam filijs eius morientibus nomen eius in statua permaneret. Erant enim ei masculi filij quidem tres, filia uerò una Thamar. Quæ coniuncta Salomonis filio Roboam, peperit filium Abiam, qui patri successit in regnum. Et de his quidem postea declarabimus. Igitur post mortem Absalom populus quidem ad propria loca dispersus est. Achimaas autem Sadoch sacerdotis filius rogabat Ioab, ut præueniens ipse Dauid uictoriam nunciaret, & quia Dei solatium & prouidentiam ipsius habuisset. Cui non concessit hoc Ioab dicens, quia cum semper boni nuncij homo fuisset, modò non deberet regi mortem filij nunciare. Vocansq; Chusi, ei opus hoc iniunxit: ut quod ipse uidisset, regi etiam indicaret. Cumq; iterũ Achimaas rogaret, ut eum nunciare permitteret, dicens: quia rex circa solam uictoriam attentus, nequaquam de Absalom mortẽ curaret, concessit ei ut pergeret ad Dauid: tenensq; cõpendiosam uiã, quam ipse solus nouerat, præuenit Chusi. Cumq; sederet Dauid inter portas, expectans quãdo ei aliquis gesta bellica nunciaret, quidam speculatorũ uidẽs Achimaam currentem, & nondum quis esset agnoscens, ait ad Dauid uidere se aliquem uenientem. Qui dum dixisset bonũ fore nuncium,

post paululum alium quẽdam sequi pronunciauit. Cumq; & ipsum bonum nuncium assereret, uidens explorator præcurrẽtem iam uicinum, esse Achimaam Sadoch filium sacerdotis Dauid indicauit. Qui gauisus, eum bonũ nuncium esse dixit, & aliquid optabile de prælio portaturum. Cumq; hæc dicerentur à rege, ueniẽs Achimaas adorauit: & interroganti de pugna recti, uictoriam nunciauit. Quo requirẽte de filio eius quid cognouisset, ait, quia mox ut uidisset fugatos hostes, ipse ad eum pergere festinasset, & audisse se magnas uoces persequentium Absalom, & nihil amplius potuisse cognoscere, eò quòd cogeretur missus à Ioab uictoriam nunciare. Veniente autem Chusi, & adorante regem, & uictoriam nunciante, de filio eum Dauid cõtinuò requisiuit. Tunc Chusi: Hæc, inquit, proueniãt tuis inimicis, quæ recepit Absalom. Quod uerbum uictoriæ gaudium nec apud ipsum manere, nec habere exercitum permisit. Ascendens enim Dauid in locum ciuitatis excelsissimum, flebat filium, tundens crebrò pectora, capillos capitis sui dilacerans, & omni se afflictione castigans clamabat, dicens: Vtinam mihi & non tibi ô fili aduenisset interitus. Nam cùm eum diligeret per naturam, huiusmodi mortis eius euentu, quàm sibi potius condolebat. Exercitus autẽ & Ioab audientes, quia rex filiũ ita lugeret, reueriti sunt triumphali schemate ingredi ciuitatem: sed deiecti & flentes & quasi deuicti potius intrauerunt. Cumq; rex capite uelato resideret, & filij interitũ ingemiscerent, introiuit ad eum Ioab & consolatus est eum, dicens: O' domine rex, apertè demonstras ex his quæ agis, quia diligẽtes te & pro te pericula sustinentes, nec non & te tuamq; generationem protegentes prorsus abhorres, & diligis inimicos: & illos concupiscis potius qui iustè pœnas soluentes obierunt. Nam si Absalom uicisset, & ipse regnũ firmissimum tenuisset, nullius nostrũ eadauer

dauer remaneret: sed omnes à teipso & à tuis filijs incipientes, fuissemus sine dubio prostrati, nullo nostrorum hostium ferente, sed cunctis potius congaudentibus: insuper etiam punientibus eos, siqui fortè nostrorum miserati fuissent. Tu uerò hæc agere super maximo non confunderis inimico, qui cùm tuus filius esset, nequaquam hæc impia in te committere formidauit. Igitur recedens ab hac iniusta tristitia procede, multitudini ostende temetipsum: eisq; pro uictoria & labore certantis gratias age. Ego nanque optimè noui, quia si in hoc actu permanseris, hodie à te populus uniuersus abscedet, & alij regnum tradet, & tunc amarissimum de uerum habebis luctum. Hæc dicens Ioab, regem à tristitia reuocauit, & ad causas reipublicæ utilitatis abduxit. Transformatus enim à fletu Dauid, & opportunè compositus pro aspectu populi, sedit ad portas, ita ut audiens populus uniuersus concurreret, & omnes eum libentissimè salutarent. hæc itaque tali modo sunt gesta.

Dauid uicto Absalom, iterum recipit totum regnum, dedentibus se cunctis tribubus. Ipse inimicos clementer recipiens in gratiam, cõtra Sabee nouæ seditionis autorem mittit Amasam, quem Ioab dolo occidit, licet post ea Sabee deuicerit. CAP. XI.

PORRÒ qui cum Absalom fuerant, & de prælio fugerant, reuertentes ad semetipsos, singuli mittebant per ciuitates cunctas, Dauid beneficia commemorantes, & libertatem, quam eis resistendo multis hostibus præbuerat, edicentes: eum pantesq; semetipsos quia eum expulisse uiderentur à regno, & alium ordinassent: quo nunc defuncto principe qui ab eis fuerat ordinatus, rogare deberent Dauid, ut ab indignatione quiesceret eisq; faueret, & recepto regno illis suã prouidentiam non negaret. Hæc itaq; Dauid crebrò nunciabantur. Sed

etiam ille nihilominus misit ad Sadoch & Abiathar sacerdotes, ut principibus loquerentur tribus Iuda, quia turpe fuerit ut aliæ tribus ante illam Dauid constituerent regem, cum illi & cognati essent, & sanguinis eius participatione gauderent. Hæc eadem & Amasam principi militiæ eos præcepit edicere: quia cùm filius sororis eius fuisset, non dissuaderet populo ut Dauid restitueretur imperium, pro qua re non solum regi reconciliari posset, sed & totius militiæ principatū sicut Absalom ei præbuerat obtineret. Et sacerdotes quidē principibus tribus Iuda locuti sunt, & Amasam deflexerunt, promissiones regias edicentes, ut in eius partibus consisteret. Hoc itaq; facto tribus Iuda misit ad Regē legatos, rogantes ut ad proprium remearet imperium. Hoc autē & omnes Israëlitæ fecerunt, adhortante eos Amasa. Igitur accedētibus legatis ad eum uenit Hierosolymam, omnes tamen præuenit tribus Iuda, ut regi ad Iordanis flumen occurreret: & Gera filius Semei cum mille uiris, quos de tribu Beniamin ducebat: & Ziba libertus Saul, et filij eius quindecim, & uiginti serui. Isti nāq; cum tribu Iuda pontem fluminis effecerunt, ut facilè rex cum transiret cum suo exercitu. Cumq; uenisset ad Iordanē, tribus quidem Iuda eū libentissimè saluauit. Qui dum pontē ascenderet, prostratus est ante eum Semei, & detinens pedes eius, ueniam postulabat in his quæ peccauerat, rogans ut nō eirca eum esset acerbus, nec potestate recepta eum iuberet dari supplicio: sed potius cōsideraret, quia gesta pœnitētia in his quæ prius deliquisset, primus ei occurrere festinaret. Cūq; in his supplicaret atq; depoſceret, tūc Abisai frater Ioab ait: Nam quidnam propter hæc nō morieris, qui cōstitutum à Deo regem nequaquā blasphemare metuisti? Tunc Dauid conuersus ad eum ait: Non cessatis filij Saruiæ has cōmouere denuo nobis superiores turbas, & seditiones instantes. An ignoratis quia

quia initiū mei regni sit hodie? Quapropter omnibus impiè in me agentibus, iuro dimitti supplicia, & nulli sua derelicta reseruari. Tu, inquit, ô Semei securus esto, & nullum mortis habeto metum. Qui mox adorans cum cæteris præcedebat. Inter hæc autem occurrit & Miphiboseth de cognatione Saul, sordida ueste circumamictus, comamq; gerens profusam & hispidam barbam. Nam post fugam Dauid nec tonsus fuerat præ tristitia, nec uestem deposuerat suam, seq; in hac affli ctione deuouerat permanere, donec regiam uideret conuerti calamitatem. Hunc autem accusauerat Ziba seruus suus apud Dauid iniustè. Qui dum saluasset, eiq; prostratus esset, cœpit interrogare Dauid, cur non fuisset egressus & eius fugæ participatus: ille autem Zibam sibi fuisse obstaculo dixit, cui dum iussisset, ut ei itineris necessaria præpararet, curare noluisset, sed uelut quendam seruulum contempsisset: qui si gressus habuisset incolumes, nullo modo ab eo discessisset: cùm posset etiam pedibus uti in fuga. Adijciebat pariter, Non solum in his, inquit, domine nocuit mihi, sed etiam apud tuam circa me pietatem derogare, & mentiri maligna uoluntate præsumpsit. Sed noui quia nihil horum tua mens recipit, cùm sit iusta & ueritatem diligat, quam ualt ubique semper ualere diuinitas. Nam cū à meo auo passus fuisses magna pericula, & omnis mea generatio pro illius debuisset sceleribus deperire, tu humilis & benignus existens, & quod præcipuum est illorum malorum obliuionem agens, quando potestate sumpta priora uindicare poteras, amicum me tuum esse iudicasti, & in mensa quotidie regia posuisti: nihilq; mihi defuit quod honorato parenti debuit exhiberi. Cumq; hæc dixisset ille, neq; Miphiboseth rex uoluit castigare, nec Zibam tanquam fallacem abijcere: sed cùm omnia iam donasset Zibæ, quod cum illo Miphiboseth regi non occurrisset, &

Miphiboseth ueniam dedisset, medietatem substantiæ reddi præcepit. Cui Miphiboseth: Cuncta, inquit, ô rex Ziba habeat: mihi uerò imperium te recepisse sufficiat. Berezel autem Galaaditen, uirum præcipuum atq; bonum, & qui multa in castris ei præbuerat, & regem usq; ad Iordanem deduxerat, rogabat Dauid, ut cum eo ueniret Hierusalem, promittens eius senectutem omnino decorandam, & eius tanquam patris habere prouidentiam. Qui desiderio suorum cum eo se posse degere refutauit: dicēs senectutem sibi sic imminere, ut etiam in rebus suauibus delectari non posset, cùm utiq; octoginta esset annorum, & de sepulchri termino cogitaret. Qui magis è diuerso rogabat, ut si ei præstare uellet, cōcederet eum ad propria remeare, quando temporis longæuitate nec conuiuiorum epulas discerneret, & auditus iam obturatos haberet: nec sonum calamorum aut modulationem, aut aliorum instrumentorum, quæ reges solent inter cōuiuia mulcere, sentiret. Quo nimium supplicante, Dauid ait: Te equidem dimitto, tuū uerò filium Achiman mihi concede, ut ei omnium rerum bonarum debeam munus impendere. Tunc Berezel dimisso filio, adorans regem, & optans ei utilia prouenire sicut desiderabat, domum est reuersus. Dauid autem uenit in Galgala, habens secum iam mediam partem populi, & pariter tribum Iudæ: ueneruntq; ad eum primi prouinciæ cū grandi pariter multitudine, & tribum Iudæ culpabant, eò quòd ei latenter occurrerat, cùm omnes ad eum debuissent una uoluntate concurrere. Principes autē tribus Iudæ hoc modo satisfaciebant, dicētes: ne ferrent grauiter, eò quòd illi præcessissent, qui tanquam eius cognati, & propterea cum potius diligentes prouenirent: & quia non quasi munera percepturi hoc fecerunt, ne illi qui uenerant postea mouerentur. Hæc autem dicētibus tribus Iudæ principibus, nequaquam aliarum tribuum principes cessauerunt, sed dixerunt; Admiramur nos equidem fratres, quòd uos soli regem cognatum uestrum esse dicitis. Nam qui omnium nostram potestatem à Deo percepit, omnium nostrum iudicatur esse cognatus. Quapropter populus equidem noster undecim partes habet, uos autē unam, & seniores nos sumus. Non ergo bene feciſtis, occultè & latenter ueniētes ad regem. Cùm hæc igitur inter se tribuum principes loquerentur, uir quidā iniquus, & seditione præcipuus, cui nomē erat Sabee, filius Bochori de tribu Beniamin, stans in medio populi, cum magno clamore dixit: Neq; habet aliquis nostrū partem apud Dauid, nec sortem apud filiū Iesse. Et post hæc uerba tubā canens, bellum significauit fieri contra regē, omnesq; secuti sunt eū, relinquentes Dauid: sola tantū tribus Iudæ cum eo remansit, eumq; in Hierosolymis regē esse constituit. Qui concubinas quidē suas, ad quas filius eius Absalom ingressus fuerat, in domū aliam trāsmigrauit, eisq; omnia præcepit necessaria ministrari: ipse uerò nequaquam copulatus est illis. Constituit quoq; & Amasam principem militiæ, & locum ei in quo Ioab fuerat, dedit: iussitq; ut congregaretur quantum colligi posset exercitus ex tribu Iudæ, & post tres dies ueniret, quatenus ei militiā daret uniuersam, eumq; pugnaturum contra Sabee Bochori filium destinaret. Egrediente uerò Amasa, & circa congregationem exercitus remorante, dum die tertia non rediret, dixit rex ad Ioab: Non est utile dilationem dare Sabee, ne longo tempore possit exercitum congregare, & deterioris cladis existere quàm Absalom autor. Noli, inquit, tardare: sed præsentē sumēs exercitū, pariter & sexcentos uiros, cum Abisai germano tuo hostes persequi festinato: & ubicūq; repereris, ei cōgredere, & festina eū cōprehēdere, ne capiens munitissimas ciuitates certamina nobis & multos possit sudores inferre. Ioab autē in nullo moratus, sed sumens

fratrem pariter & sexcentos uiros, & omnem exercitum qui erat in Hierosolymis, secutus est cũ omni festinatione Sabee. Cumq; in Gabaon uicũ procul ab Hierosolymis stadijs quadraginta uenisset, occurrit ei Amasa ut salutaret eũ, non multo adhuc exercitu congregato. Ioab autẽ accinctus gladio, & loricæ uestitus, ueniẽte ad se Amasa ut salutaret eũ, arte quadam quasi caderet gladius è uagina finxit, cumq; se de terra colligere. & altera manu uenientem proximè Amasam, quasi ei osculum daturus, à barba cõprehendẽs improuido gladium fixit in utero, cumq; peremit, impium nimis & scelestissimum opus efficiens in bono iuuenculo pariter & cognato, & qui nihil ei nocuerat, habẽs pro principatu militiæ et æqualitate honoris inuidiã. Pro hac etenim causa Abner interemit: sed in illo scelere & occasione detentus quasi pro uindicta fratris Asabel, ueniã habere uidebatur. Peremptò autẽ Amasa nullã fõmitis excusationẽ potuit impetrare. Interempto igitur tanto pari duce persequebatur Sabee, derelinquens unum ad eius corpus, qui clamaret exercitui, Amasam iustè peremptũ: qui uerò regi faueret, sequeretur ducem Ioab & Abisai eius fratrem. Cumq; cadauer illius iaceret in uia, & omnis populus super eum conflueret, & cũ quadã defuncti misericordia moraretur, & Ioab sequi tardaret, tollens exinde cadauer illius custos eius, portauit in quendam locũ ab itinere segregatum, & illic positũ ueste cooperuit. Quo facto Ioab uniuersus populus est secutus. Cumq; persequeretur Sabee per omnem Israëlitarum prouinciã, quidam nunciauit eum in ciuitate munitissima Abelmacheam nomine residere. Quò dum uenisset Ioab, obsidebat eã, uallis undiq; circũductis: militibusq; iussit, ut eius muros omni uirtute deponerẽt: Nam dũ eũ ciues loci illius suscipere noluissent, & super eum crudeliter insisterẽt: tunc quædã mulier casta simul & sapiẽs, uidẽs patriã in nouissimo

uissimo periculo cõstitutam, ascẽdens in murum uocauit inter armatos Ioab. Quo ueniente, cœpit ad eum huiusmodi uerba proferre: Quia deus reges et principes ad hoc fecisset, ut Hebræorũ hostibus resisterẽt, & Israëlitis pacis iura præberẽt: Tu, inquit, festinas metropolim Israëlitarũ, quæ nihil deliquit euertere, atq; uastare. Tunc Ioab, orauit propitium sibi Deũ fore, & quia non haberet huiusmodi uoluntatem, nec ullum de populo uellet occidere, quantò magis tantam non perdere ciuitatem: sed si acciperet ab eis rebellem regis ad pœnã, id est, Sabee filium Bochori, ab obsessione cessaret, & exercitũ continuò reuocaret. Quod dum audisset mulier, ab Ioab paruulas inducias postulabat, ut hostis caput de muro repentè proiceret. Quo facto descendit ad ciues, eisq; locuta est, dicens: cur uellent pessimè cum filijs & uxoribus deperire propter malignum hominem, nec cognitum unde esset, quem regẽ uellent habere pro Dauid, qui eis tanta beneficia contulisset, & sua ciuitas studeret tanto exercitui resultare. Hoc dicto suasit eis, ut Sabee caput abscissum in Ioab proijceretur exercitum. Quo facto Ioab missa tuba obsessionẽ repentè dissoluit: & reuersus Hierosolymam, totius militiæ princeps constitutus est. Ordinauit autẽ rex etiam Banaiam super corporis custodiam, & super sexcẽtos armatos: Aduram autem super tributa: & Iosaphat super gestorum conscriptores: Susam uerò scribam: Sadoch autem & Abiathar sacerdotes instituit.

De expiatione sceleris Saul in Gabaonitas: cui facta est fames in prouincia: & de prælijs aduersus Palæstinos feliciter gestis, seu de fortibus Dauid. CAP. XII.

IGitur post hæc cùm fames prouinciam inuasisset, rogauit Dauid dominum, ut populi miseretur: & causam ei pariter, & medelam famis illius indicaret. Cui prophetæ dixerunt, uelle Deum, ut Gabaonitæ uindicarentur, quos rex Saul 2. Reg. 21.

impiè interfecerat, & conculcauerat iusiurandum, quod ei Iesus princeps militiæ præbuerat, seniores q; firmauerant & si ultio quam Gabaonitæ peterent pro defunctis, exhiberetur eis, posset propitiari Deus, & populus à peste liberari. Dauid autem audiens à prophetis hæc uelle Deum, euocauit Gabaonitas, eos q; quid uellent fieri requisiuit. Illis autem septem de genere Saul filios ad supplicium postulantibus, requirēs rex tradidit eis, parcēs tantummodo Miphiboseth filio Ionathæ. Sumentes autem Gabaonitæ uiros, quos uoluerunt, punierunt eos. Quo facto, cœpit deus repētè pluere, & terrā ad fructuū germina reuocare, liberauitq; à priore fame, & ad ubertatem Hebræorum prouinciam hoc facto restituit. Igitur nō multò pòst tempore rex Dauid castrametatus est contra Palæstinos, & commisso prælio cùm eos uertisset in fugam, solus persequendo repertus est. Cumq; esset fatigatus, quidam hostiū nomine Achimon, filius Asaphat, qui erat de prole gigantum, habebatq; hastam cuius pondus erat trecētorum siclorum, & loricam catenatam, & gladiū, fecit impetum quasi regem suorum hostium perempturus. Erat enim iam labore dissolutus. Tunc subitò exorsus Abisai frater Ioab, & regem à repentina morte protexit, & hostē audacter trucidauit. Quo facto, periculū regis & penè mortē grauiter tulit exercitus: eumq; principes coniurauerunt, ut nequaquā cum eis exiret ad bellum, ne propter fortitudinem atq; fiduciam suam aliquid mali eo passo, & bonis, quæ propter eum fuerant sæpius præbita, priuarentur, & quæ eo uiuēte adhuc poterant adipisci. Conuenientibus itaq; Palæstinis in Gazarim ciuitatem, audiēs hoc rex, super eos misit exercitum. Inter quos tunc debellator optimus extitit, & probatissimè dimicauit Soboch Ethæus, qui erat unus fortissimorum Dauid. Hic enim multos hostium inclytos interemit, & ex prole gigantum nimis audacia suæ fortitud

fortitudinis exultantium, fuitq; victoriæ huius autor apud Hebræos. Post hanc uerò cōgressionem, Palæstini denuo pugnauerunt: super quos exercitum mittente Dauid, uir fortis apparuit Ephan cognatus eius. Nam contra singulos fortissimos Palæstinorum solus pugnando peremit eos, & alios conuertit in fugam, quorum etiam multi in prælio ceciderunt. Paulò siquidem tempore Palæstini quiescentes, denuo castra posuerunt circa ciuitatem, quæ erat non longè à finibus Hebræorum: eratq; inter eos uir procerit ate quidem sex cubitorum, habens etiam digitos in utroque pede, necnon & manu, uno plus quàm solet natura cōcedere, hoc est, senos. Contra quem unus de exercitu Dauid Ionathas filius Sarma pugnans eum denicit, & totius uictoriæ autor effectus, maximæ gloriæ cumen accepit. Nam & ille Palæstinus gloriabatur se de prole gigantum existere. Post quam pugnam nequaquam contra Israelitas habuere certamina. Expeditus itaq; Dauid à prælijs & periculis, cùm pace iam altissima frueretur, cātica in Deū hymnosq; uario metro composuit. alios quidem trimetros, alios autem quinquemetros: diuersaq; conficiens organa, docuit ut Leuitæ secundum ea Deo hymnos ederēt per sabbatorum diem, aliasq; festiuitates. Organorum autem species huiusmodi est: Canora quidem est cithara decē chordis coaptata: hæc plectro percutitur: Nabla uerò duocecim sonos habens, digitis tangitur. Erant enim & cymbala ærea, & grandia & læta. Et de his quæ dicta sunt, sufficiant, ne omnino horum organorum natura nesciatur. Circa regem igitur erant omnes ualde fortissimi. quorum insigniores & actionibus clari octo & triginta fuerunt. Horum enim quinq; tantum opera narrabo, per quos etiam uirtutes aliorū poterunt indicari. Erant etenim sic ualidi, ut & prouinciā regerent, & gentibus præualerent. Primus itaq; Iesobos filius Achimē, qui aciē hostium frequ

2. Reg. 22.

2. Reg. 23.

frequenter irrumpens, nequaquam pugna cessauit, donec ex eis nongentos occideret. Post hunc erat Eleazar filius Dodi, qui cum rege fuerat in Serpha. Hic aliquando Israëlitis fortia dantibus Palæstinorum exercitum, & ob hoc fugientibus, solus restitit: irruensq; super hostes, occidit eorum multos, ita ut sanguine occisorũ gladius eius hæreret in dextra. Et cum Palæstinos tunc Israëlitæ uiderent in fugam esse conuersos, descendentes de montibus persecuti sunt eos, & mirabilis, ac famosissima uictoria tũc prouenit, cùm Eleazar tantos interfecisset hostes, cosq; Israëlitæ persequerentur, & sumerẽt spolia interemptorum. Tertius autem fuit filius Eli, nomine Semeas. Et hic in Palæstinorum certaminibus, dum in locum qui dicitur Maxilla, aciem posuisset: & rursus Hebræi metuẽtes eorum exercitum refugerent, solus eorum aciem, exercitũq; portauit: quorum alios quidem prostrauit, alios autem non ferentes eius uim & fortitudinem persecutus est conuersos in fugam. Hæc igitur opera manuum ac præliorum tres isti demonstrauerũt. Quo tempore cùm rex esset in Hierosolymis, Palæstinorum ad bellandũ superuenit exercitus: tunc Dauid quidẽ in arcem ciuitatis ascendit, sicut prædiximus, ut de bello consuleret Deum, castra uerò inimicorum erant in ualle proxa usq; ad ciuitatem Bethlehem, quæ ab Hierosolymis procul est stadijs uiginti. Dauid itaq; socijs ait: Bonam aquam habemus in regione mea. Et præcipuè laudabat eam, quæ erat in puteo iuxta portam, mirabaturq; si esset qui ex eo poculum ei præberet: quod magis optaret, quàm si quis ei magnum pecuniarum pondus ad tempus offerret. Et cum audissent hoc tres uiri, mox currentes, & per medium hostium iter facientes, uenerunt ad Bethlehem: & haurientes aquam, denuo ad regem per eorum castra reuersi sunt, ita ut Palæstini eorum fiduciã & magnanimitatem obstupescentes, quia sic pauci eos contemnerent

temnerent, à dimicatione cessarent. Delata siquidem aqua noluit bibere rex, quasi de periculo & sanguine hominum si bi fuisset aduecta, & propterea nõ esset bibenda: libauitq; eã Deo, & de salute uirorũ gratias egit. Post istos autẽ fuit frater Ioab Abisai. Is enim una die hostium nongentos occidit. Quintus fuit Banaias genere sacerdos, qui prouocatus à uiris insignibus in Moabitide regione, sua eos uirtute interfecit. Rursus autem cùm uir Aegyptius genere, proceritate mirabilis cum prouocasset, nudus armatum ipsius iaculo prostrauit, ac perdidit: nam auferens eius iaculum, & uiuum adhuc pugnantemq; spolians, armis cum proprijs interemit. Annumeratur autem & hoc prædictis eius actionibus, aut tanquã primum magnanimorum eius operum, aut quasi non dispar. Quadam tempestate cùm ningeret, in puteum lapsus incidit leo. Et cùm os putei esset angustum, latebat absconsus nec apparebat: erat enim ipsum orificium niue damnatum. Nullum ergo egressum leo uidẽs, nec salutis exitum rugiebat. Banaias autem audiens bestiam proclamantem, dum iter tunc ageret, accedens ad puteum in eum descendit: & baculo quem portabat in manu, bestiam repentè prostrauit. Tales igitur uirtute fuerunt & reliqui numero triginta tres.

De peccato numerationis populi, pœnaq; sequente, & area Ornan. CAP. XIII.

REx autem Dauid uolẽs agnoscere, quot essent milia populi totius, est oblitus mandati Mosaici, quo prædictum erat, ut si dinumeraretur populus pro uniuscuiusq; capite Deo siclus præberetur. Præcepit ergo Ioab principi militiæ, ut pergens uniuersum dinumeraret exercitum. Quo dicente non esse necesse hoc, non quieuit: sed iussit numerum Hebræorum insigniter adimpleri. Ioab uerò sumens tribunos & scribas, & peragrans Israëlitarum prouinciam, considerata multitudine 2. Reg. 24.

titudine quanta esset, Hierosolymam remeauit ad regem postmenses nouem & uiginti dies: obtulitq; numerum regi, absq; tribu Beniamin: Hanc dinumerare non potuit, neq; tribu Leui. Pœnituit autem Dauid, quod dinumerasset populum, eò quòd deliquisset in Deum. Fuit ergo aliorum Israëlitarum numerus nongenta milia uirorum arma ferentium, & militiam exercere ualentium: Iudæ uerò tribus per se solã habuit quadraginta milia. Prophetis itaq; declarãtibus Dauid, quia deus ei iratus esset, supplicare cœpit, cumq; rogare, ut propitius esset, & ueniam peccato concederet. Tunc Gad prophetam misit ad eum Deus, tres supplicij conditiones portantẽ, ut earum quam probaret, eligeret: utrum uellet famem in prouincia generari annis septem, an tribus mensibus pugnando uinceretur ab hostibus, an certè morbus & lãguor accederet tribus diebus Hebræis, Ille uerò in anxietate huius electionis omnium rerum pessimarum metum incurrens tribulabatur, & uehementer animo uidebatur esse confusus. Cumq; propheta diceret hoc omnimodis imminere, & respõsum uelociter exigeret, ut electam ab eo cõditionem Deo renuntiaret: cogitãs rex, quia si famem eligeret, contra alios hoc facere uideretur, quando ipse quidem habens multa frumenta non pateretur inopiam, reliquis uerò esset angustia: item si eligeret trium mensium uictoriam hostium, ipse quidem habens circa se numerosos fortissimos, & custodes, nihil omnino metueret, nec⁹ uerò eius exercitus subiaceret: inter hæc communem potius passionem & regum, & subiectorum elegit, in qua timor omnibus est æqualis: dicens, quia multò melius est in Dei magis quàm in hostiũ manus incidere. Hæc audiens propheta, renuntiauit Deo. Qui morbum & interitum misit in exercitum Hebræorum. Moriebantur enim non uno modo, ut facilè languor potuisset agnosci: sed mors quidẽ una erat, multis uerò languorum

rum occasionibus, & quæ non possent cognosci facilè, periebant. Alius uerò super aliũ moriebatur: & latenter imminens malum, uelociter ferebat interitum. Alij siquidẽ repentè cum uehementibus doloribus, & amaro gemitu animam relinquebant: alij uerò ipsis passionibus marcescebant, ita ut neq; curã exhibere corporibus præualerent, sed in ipso labore deficerent: alij autem repentinis tenebris eorum uisum abripientibus suffocati, protinus expirabãt: alij super mortuos quos sepeliebant ipsi quoq; moriebantur, imperfectus pariter relinquentes sepulturas. Incipiente itaq; pestifero languore eos ab hora matutina perimere, usq; ad horã prandij cõsumpta sunt milia octoginta. Extenditq; angelus manum suam ad Hierosolymam, ut etiam illic pestem languoris inferret. Rex autẽ sacco amictus sedebat in terra, rogans Deum & supplicans, ut morientium leuigaretur interitus. Tunc rex respiciens in aërem, & uidens angelum euaginato gladio in Hierosolymam properantem, clamauit ad dominum, dicẽs: iustum esse, ut ipse puniretur, qui pastor erat, & greges qui nihil deliquerant, seruarentur: & in se poscebat iram Dei conuerti, & in generationem propriam peruenire supplicij, ut innoxio populo parceretur. Exaudiens uerò Deus eius preces, cessare fecit interitum: & mittẽs Gad prophetam præcepit, ut ad aream Iebuzei Orpham repentè conscenderet, ædificans illic altare, ut hostias immolaret. Audiens hoc Dauid, non cessauit, sed mox ad locum ubi præceptum ei fuerat, properauit. Orpham uerò terebat frumẽtum. Cumq; uidisset regem & omnes eius pueros uenientes, cucurrit ad eum, & adorauit. Erat enim genere Iebuzæus, Dauid autẽ præcipuus amicus: & propterea ei nihil mali fecit, quando ciuitatem (sicut prædiximus) deuastabat. Cumq; Orpham interrogaret, cur dominus uenisset ad famulum suum, dixit, ut aream compararet ab eo: quatenus altare

tare in ea cõstituẽs, Deo hostias exhiberet. Qui & aream dixit, & aratra, & boues se ad holocaustũ præbiturũ, & Deũ oraturum, ut sacrificium hoc gratè susciperet. Rex autẽ eius quidem simplicitatem & magnanimitatem diligere se professus est, manusq; suscipere: pretium uerò eum rerum omnium accipere postulabat, dicens non esse iustum, gratis sacrificia celebrari. Dicente uerò Orphã, ut quod uellet, efficeret, quinquaginta aream sicli s ab eo cõparauit: & ædificato altari sacrificia fecit, & holocausta celebrauit, & hostias pacificas immolauit, quibus placauit Deũ: & denuo propitius est effectus. In illo siquidem loco aliquando contigerat Abraham offerre filium suum Isaac, quando cùm iam paratus esset occidere filium, & in holocaustum exhibere, ex improuiso aries apparuit, & altare circũstitit, quem Abraham pro filio, sicut prædiximus, immolauit. Videns autem rex Dauid orationẽ suam exauditam à Deo, & sacrificium gratè susceptũ, decreuit, ut ille locus Area totius populi uocaretur: quam uocem nimirũ opportunè iam tunc pro templo illic Deo ædificando promisit. Deus enim misit ad eum prophetam, & dixit, templum illic eius filiũ esse facturũ, qui esset ei successurus in regnum.

De paratis impensis pro templo Dei. CAP. XIII.

POst hanc itaq; prophetiã iussit rex dinumerari colonos & inuenti sunt centum & octoginta milia. Ex his instituit lapidum cæsores, octoginta milia. Aliã uerò multitudinẽ, ut lapides ueherẽt, deputauit: ex quibus tria milia quingẽtos laborantibus præposuit. Præparauit autẽ multũ ferrũ, & æs ad opera, & ligna cedrina ualde procera, Tyrijs hæc mittentibus, & Sidonijs: quibus mandauerat, ut ei hãc materiã ministrarẽt. Amicis uerò suis dicebat, hæc se tũc agere, ut regnaturo post se filio præparatã materiẽ ad opus fabricæ derelinqueret: & nõ tũc, cùm esset nouus, & inexpertus propter ætatẽ, circa

circa talia laboraret: sed habens hæc præparata, citius opus impleret. Vocans autem filium Salomonẽ præcepit ei, ut succedens in regnũ, templum ædificaret deo, dicens: quia cum uolentem hoc facere prohibuisset deus, bellis & humano sanguine sordidatum: & prædixisset, quia Salomon iunior filius eius ædificaret templum: & quia ut hoc nomine uocaretur, nõ ipse tanquam pater prospexisset, sed deus, & promisisset prouinciam Hebræorum eius tempore fore felicem, & non solùm in alijs bonis & pace, quod est omnũ ualde præcipuum: sed & bellorum atq; seditionum intestinarum futuram maximam libertatem. Tu igitur, inquit, quando & ante natiuitatem à deo rex fore monstratus es, enitere etiam in alijs eius prouidentiæ dignus esse, & pius existere, simul et iustus & fortis: mandata quoq; eius, & leges, quas nobis per Mosen tradidit, & tu cõserua, & alios nequaquam præuaricari permittas. Templum autẽ quod te regnãte ipse sibi præcepit fieri, deo reddere festinato: non pauescas magnitudinẽ operis, nec labore terrearis: cuncta nanq; tibi ante meũ obitum præparabo. Scito siquidẽ auri talenta iam collecta decem milia, argenti uerò centũ milia talentorum, ferri uerò & æris pondus, quòd & numerum posset excedere: præparaui lignorum et lapidum maximã copiam. Habes autẽ insuper hæc & qui lapides possint cædere, & fabricas instruere, multa milia uirorum: & si quid his deerit, adijcere non moreris. Esto igitur optimus gubernator, deũ habendo patronũ. Præcepit autem & principibus populi quos fabricare præceperat, filium adiuuare: & bonis omnibus abundantes, circa dei uacare religionem, dicens, pro his fruituros pace simul et quiete, quæ deus iustis et pijs omnibus consuetus est recompẽsare. Ædificato siquidẽ templo, arcam eum præcepit illic et sanctã uasa recondere, dicens: quòd ante multum tempus, hoc templum habere debuerant, nisi patres

nostri deo inobedientes fuissent: cum deus ut iq; sibi templum, postquam hanc terrã obtinuerant, ædificari præceperit. Hæc itaq; ad principes suos Dauid & ad filium suum est locutus.

De Abisac Dauid iuncta, & Salomone rege instituto & inuncto, paratisq; impensis ad structuram templi.

CAPVT XV.

1.Reg.1. ET cum iam esset senex, & corpore frigidus, ita ut propter ætatem sic algeret, ut neq; multis pallijs cooperitus calefieri posset: congregati medici, & consilium facientes, tractauerunt ut ex omni regione speciosa uirgo eligeretur, quæ cum eo dormiret: hoc ei contra frigus fore remedium, ut cum puella uirgo foueret. Ad quam rem una adolescentula in ciuitate reperta est, quæ mulieres pulchritudine sua cunctas excelleret nomine Abisac: quæ dormiens solummodo cum rege, ea lesiciebat eum. Rex autem ad rem Veneream, quæ iam senectute defecerat, & ad coitum mulieris non ualebat. Quartus igitur filius Dauid, iuuenis speciosus atq; procerus, ex muliere Agith ei natus, nomine Adonias, qui post Absalom fuerat procreatus, habens regnandi superbiã, dicebat amicis, quia ipsum oporteret in regnũ succedere: fecitq; sibi currus multos & equites, & quinquaginta uiros sibi præcursores instituit. Quæ cum uideret pater, non corripuit eum, neque impetum uoluntatis eius prohibuit, donec cognosceret, pro qua causa talia cogitaret. Habuit autẽ Adonias huius rei cooperatores, principẽ militiæ Ioab, & Abiathar sacerdotem: cui solũmodo resistebat Sadoch sacerdos, & propheta Nathan, & Banaias qui super corporis custodes fuerat, & Semeias amicus Dauid, & omnes uiri fortissimi. Cumq; præparasset Adonias exnam extra ciuitatem circa fontem, qui erat in horto regali, & omnes fratres præter Salomonem uocasset, nec non & principem militiæ Ioab, & Abiathar, & principes tribus Iuda: Sadoch

doch tantummodo sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaian, & omnes diuersæ uoluntatis ad conuiuium non uocauit. Hoc autem matri Salomonis Bethsabee Nathan propheta nunciauit, dicens: Adonias rex est, & Dauid hoc ignorat: deditq; ei consilium, ut saluaret se, & filium suum Salomonem: & ingressa ad Dauid sola, diceret ei, quia ipse quidem iurasset, post se regnaturum fore Salomonem, et quia Adonias iam teneret imperium. Qua regi loquente, propheta se assecuit ingressurum, & eius uerba suo testimonio confirmaturũ. Credens autẽ his prophetæ uerbis Bethsabee introiuit ad regem: & cum solenniter adorasset, silentio petito, omnia ei sicut propheta monuerat, explicauit: conuiuium Adoniæ, & uocatos ab eo Abiathar sacerdotem, & Ioab principem militiæ, & eius filios absque Salomone, et necessarios eius amicos uocatos insinuans: dicebatq; , quia omnis populus sustineret, quem rex ordinare uellet: rogans, ut haberet in animo, quia post mortem eius ille regnans, eam & eius filium unà perimeret. Cũq; adhuc loqueretur cum rege mulier, nunciauerunt ei, quia propheta Nathan eum uidere uellet. Rege iubente, ut ueniret, ingressus Nathan interrogauit, si ea die regem fecisset Adoniam, & ei principatum populi tradidisset, dicens eum splendidum ualde fecisse cõuiuium: & omnes regis filios præter Salomonem, ibidem inuitasse, & principem militiæ Ioab: qui cum plausu nimio epulantes & lusu, æternum eius optatum efficere principatũ: adijciens, Neq; me, inquit, neq; sacerdotẽ Sadoch uocauit, nec Banaiam, qui supra corporis custodes erat positus: & iustũ esse, ut omnes agnoscerent, si eius fuerit uoluntate. Hæc dicente Nathan, præcepit rex uocari Bethsabee: paululũ nãq; è cubiculo discesserat, ingredien te propheta. Cumq; uenisset mulier, rex ad eam: Iuro, inquit, tibi per deum nostrum excelsum, filium tuum Salomonem esse

regnaturum, sicut & primitus iam iurauí: & hunc super solium meum fore sessurum, & hoc hodie celebrandum. Cumq; mulier adorasset eum, & longæuam eius optasset uitam, Sadoch sacerdotem & Banaiam uocari præcepit. Quibus conuenientibus, iussit, ut sumpto Nathan propheta, & armatis qui circa aulam regiam residebant, imponentes eius filium Salomonem in iumento regio, foras ciuitatem ducerent ad fontem, qui dicitur Gion: & ungentes oleo sancto, eum constituerent regem: & hoc Sadoch sacerdotem, & Nathan prophetam celebrare præcepit: sequentesq; per mediam ciuitatem, tuba canerent: clamantes, in æternum uiuere regem Salomonem: & sedere in regio solio constituerent, ut agnoseceret omnis populus, quod ei traditum à patre fuerit imperiũ. Salomoni uerò mandauit de regno, ut piè & iustè circa Hebræam gẽtem & tribum Iuda conuiueret. Cumq; Banaias optasset, ut esset deus Salomoni propitius, repentè & insigniter, & nullam habentes moram, imposuerunt Salomonem in regiam mulam: educentesq; eum extra urbem ad fontem, & oleo eum ungentes, introduxerunt eum rursus in ciuitatem, fauentes, & regnum eius longæuum fieri deprecantes: deinde uenientes ad domum regiam, sedere fecerunt eum in solio regis. Tunc omnis populus mox conuersus ad epulas & magnam festiuitatem, lætatus in calamis alijsq; musicis organis, delectabatur exultans: ita ut diuersitate organorum & melodia musica omnis terra & aër resonaret. Cumq; sensissent clamorem Adonias & qui eum eo erant in conuiuijs, turbati sunt: dicebatq; Ioab, nõn sibi placere sonum tubæ quam audiebat. Dumq; cunctis in conuiuio constitutis, nullus gustaret cibum, sed omnes diuersis cogitationibus inhærerent, cucurrit ad eos sacerdotis Abiathar puer, nomine Ionathas. Cumq; uidisset Adonias iuuenem, & dixisset boni eum nuncij fore portatorem, ille eis pandit

pandit uniuersa de Salomone, & uoluntatẽ regis Dauid aperuit. Exiliens igitur mox è conuiuio Adonias, & omnes qui uocati fuerant, singuli fugerunt. Metuens autem Adonias regem pro his quæ fuerant gesta, supplex factus est ei. Et dum cornu altaris teneret, hoc fecisse nunciatum est Salomoni: & quia rogaret, ut ab eo acciperet iusiurandum, quia non haberet rex circa eum huius facti memoriam, nec mali aliquid suspiceret: ille uerò mansuetè misit, temperanterq; agens, ab illo quidem delicto eum dimisit illæsum, dicens: quòd si conaretur aliquid denuo nouitatis asserre, ipse suæ punitionis autor existeret. Et mittens iureiurando præbito, euocauit eum. Qui dum uenisset, & adorasset, iussit eum ad domum propriam remeare, nihil de cætero metuentem: ut tamen bonum se pro suæ utilitate maximè exhiberet, admonuit. Volens autem Dauid ostendere totius populi regem se filium effecisse, conuocauit principes uniuersos in Hierosolymam, & sacerdotes & Leuitas: & dinumerans populum, inuenit ab anno tricesimo usq; in quinquagesimum existẽtes, triginta octo milia: ex quibus instituit curatores fabricæ templi, uiginti tria milia: iudices autẽ domus dei quatuor milia: iudices autem populi & scribas eorum, sex milia: & totidem qui hymnos dicerẽt deo, canentes in organis quæ Dauid, sicut prædiximus, instituit. Diuisit etiam eos per generationes, & segregans à tribu sacerdotes, inuenit eorũ generationes uiginti quatuor: de domo quidem Eleazar sedecim, & de Ithamar octo: et præcepit eis ad unaquæq; generatio ministraret deo per dies octo à sabbato usq; ad sabbatũ: & ita omnium generationes sortẽ accipere, præsente Dauid & Sadoch & Abiathar sacerdotibus, & principibus uniuersis. Et prima quidẽ generatio conscendens scripta est prima, & secũda pariter & tertia, & consequẽter usq; ad uigesimamquartam: & diuisio hæc permansit usq; in

præsentem diem. Fecit autem & de tribu Leuitarũ partes uiginti & quatuor, & sortiti eodem modo conscenderunt, utq; secundũ modum sacerdotum, octo diebus ipsi quoq; ministrarent, instituit. Eos uerò qui erant de germine Mosi, eminentius honorauit. Fecit autem eos custodes thesaurorum dei, atq; uasorum, quæ reges deo dicare contingeret: iussitq; omnibus de tribu Leui simul & sacerdotibus, ut die noctuq; deo seruirent, sicut eis præceperat Moses. Post hæc autem omnẽ diuisit exercitum in cohortes duodecim cum ducibus suis et cẽtenarijs, & tribunis. Habebat uerò unaquæq; cohors uiginti quatuor milia uirorũ, quos obseruare præcepit per tricenos dies à prima hora usq; ad nouissimam Salomonem regem cum millenarijs & centenarijs. Constituit autem iudicẽ uniuscuiusq; cohortis, quem bonum iudicauit & iustum, & tutores thesaurorum, & uitiũ, & agrorũ, aliosq; iumentorũ, quorum nouena non credidi necessariũ reminisci. Cumq; hæc singula prædicto modo distribuisset, conuocans in ecclesiam iudices Hebræorum, & principes tribuum, & duces cohortiũ, & qui in unoquoq; actu aut super possessionẽ regiam fuerant cõstituti, & stans in excelsiori solio rex ait: Fratres nosse uos uolo, quomodo templũ deo ædificare deliberãs, aurum multũ præparaui, pariter & argentum, centum milia talentorũ. Deus autem prohibuit me per Nathan prophetã propter bella quæ pro uobis gessi, ex inimicorũ cædibus pollutum habentẽ dẽ exteram, ei templũ ædificare: sed filium mihi successurũ in regno, hoc implere præcepit. Nunc io itaq;, quoniã dum pater noster Iacob duodecim filios habuisset, nostis Iudam fuisse regem, et meipsum cùm sex fratres haberẽ, præpositũ, et à deo recepisse regnum, & nullum fratrum meorum grauiter hoc tulisse. & ego depoſco meos filios, ut non in alterutros seditiones exerceant, Salomone regnum suscipiente: sed agnoscentes, quòd deus

deus eum elegit, ferant eum libenter ut dominum. Non enim grauis debet esse dei uoluntas, quando non extraneo seruiunt: sed magis lætentur in fratrem honorem imperij possidentem, eiq; una participantes. Oro itaq;, ut promissiones dei perdurent ad finem, & felicitas in cuncta prouincia seminetur: omniq; tempore teneatur, sicut eam sub rege Salomone est ipse pollicitus præbiturum. Erunt autem hæc firma, & terminum bonum habitura, si pium ac iustum, & custodem paternarum legum temetipsum ò fili præbueris. Sin uerò has nõ custodieris, mala te scito esse passurum. Rex autem dum hæc complesset uerba, cessauit. Descriptionem uerò & constitutionem ædificij templi omnibus uidentibus Salomoni tradidit, quemadmodum fundamenta domus & superiora eius, & quãtum uel qualis latitudo & altitudo fieret, necnon & quanta uasa aurea uel argentea, quorum pondus ipse decreuit: monuitq; eum etiam suis sermonibus, ut omni instantia operi immineret, utq; principes & Leuitarum tribus cum eo pariter laborarent propter eius ætatem: & quia eum deus delegerit, qui & fabricæ templi, & præsul esset imperij, facile illis et nõ ualde laboriosum ædificiũ fore dicebat: cum ipse multa auri talenta, plurima uerò argenti, & ligna, & fabrorũ multitudinẽ & lapides cædentium præparasset: necnon & smaragdos, et alios lapides pretiosos: sed et tunc oblationis primitias faciẽs, aliaq; tria milia talentorũ auri purissimi se præbiturum esse dicebat, ad adytum & ad currum dei faciendũ, de quo & Cherubim essent, sub quibus constituerent arcam. Cumq; tacuisset Dauid, principibus & sacerdotibus atq; Leuitis multum stuadium oblationis habẽtibus, & promissiones claras & magnificas exhibentibus: quæ etiam sunt impletæ ab eis: oblata auri quidem talenta quinq; milia, & stateres decem milia, argenti uerò talenta decem milia, ferri autem talenta multa milia. Sed

& quicunq; pretiosos lapides habuit, obtulit, & inter thesauros tradidit conseruandos, quorum agebat curam pronepos Mosi Iabis. In his itaq; omnis populus exultabat. Sed & Dauid uidens studium & munificentiam procerum ac sacerdotum & simul uniuersorum, deum benedicebat magna uoce, patrem eum & genitorem omnium esse proclamans, sed & opificem rerum humanarum & diuinarum, & quibus eum ipse præposuisset præsulem, simul & curatorem fecisset generis Hebræorum, & felicitatis eorum, quorũ ei præbuerat principatum. Inter hæc autem orans, & omni populo bona semper exoptans, & Salomoni filio mentem sanam & iustam, & in cunctis partibus uirtutem & incolumitatem, iussit ut etiam populus benediceret deum. Illi uerò prostrati in terram, adorauerunt: egeruntq; gratias Dauid pro omnibus quæ eo regnante potiti sunt. Altera uerò die deo hostias celebrauit, uitulos mille, & totidem arietes, & agnos mille, quos in holocaustis obtulerũt: sacrificaueruntq; pariter & pacifica, multa milia ouium occidentes: & tota die rex festiuitatẽ habuit cum omni populo. Sed & Salomonem secundo unxerunt oleo, regemq; fecerunt, & Sadoch pontificem uniuersæ plebis, deducentes ad regalia Salomonem, & fecerunt sedere in solio patris. Ab illo nanq; tempore ei cunctus populus seruiebat.

Dauid moriturus instruit Salomonem.

CAPVT XVI.

3.Reg.2. POst paululum uerò tempus Dauid ægritudine & senectute confectus, sciens se moriturum, uocauit Salomonem filium, & hæc ei locutus est: Ego quidem ò filiam ad uniuersorum debitum ad patres procedo meos, communem gradiens iter omnium qui nunc sunt, quiq; futuri sunt: illuc pergens, unde non licet ulterius remeare, & quæ in hac uita geruntur agnoscere. Qua propter uiuens adhuc, & iuxta mortem constitu-

stitutus, ea te moneo, quæ dudum dixi suadens, ut sis quidem iustus circa subiectos, pius autẽ circa deum, qui tibi dedit imperium: atq; mandata serues, & leges, quas ad nos per Mosen ipse transmisit: & neq; gratia, neq; inimicitijs, neq; concupiscentia, neq; alia passione constrictus, has fortè contemnas. Dei nanq; fauorem amittes, si legis præuaricator fueris: & è diuerso prouidentiam eius in te conuertes, si talis fueris, qualem esse decet rectorem imperij. Sed ego etiam deum exoro, ut genus nostrum, regnum tempore uniuerso possideat, nec altera domus Hebræorum habeat principatum, sed ut nosipsi per secula æterna regnemus. Esto autem memor iniquitatis Ioab, qui per zelum occidit duos militiæ principes iustos & bonos, Abner filium Ner, & Amasam filium Iethra. Quorum mortem, ut fuerit uisum tibi, ulciscere: quoniam potior me atq; potentior existens Ioab, pœnam hactenus declinauit. Cõmendo autem tibi & filios Berselei Galaaditis, quos in omni honore & prouidentia conseruabis, hoc munus præstando mihi. Non enim eis initium beneficiendi conferimus, sed ea potius recompensamus: quia pater eorum mihi in fugæ tempore ministrauit. Sed & Geræ filium Semei de tribu Beniamin, qui multum mihi in fuga posito blasphemauit proficiscenti, & postea remeanti occurrit ad fluuium Iordanis: & fidem accepit, quòd nihil mali tunc pateretur: nunc causam rationabilem requirens, in eum decenter ulciscere. Dumq; filium hæc monuisset, de omnibus rebus & amicis, & de his quos nouerat pœna dignos, defunctus est: cũ uixisset annis septuaginta. Ex quibus regnauit septẽ annis in Hebron super tribũ Iuda, & menses sex: in Hierosolymis autem regnauit super prouinciã uniuersam, annis triginta tribus. Hic enim fuit uir optimus, & omni uirtute plenus, quã esse oportet in regibus, quibus tantarum gentium committitur salus: fortis, qualis non fuit

alius. Nam in certaminibus quæ propter subiectos habuit, primus ad pericula properabat: laborare & pugnare milites iuuans ipse operando potius, non sicut dominus imperando: ad intelligendum & considerandum de futuris, & dispensatione præsentium nimis idoneus, castus, mansuetus, benignus circa eos qui in calamitatibus erant: iustus, & nimis humanus. In his autem quæ regibus præcipue conueniunt, in nullo penitus nisi circa uxorem Vriæ, magnitudine potestatis deliquit. Reliquit autem & diuitias, quātas nullus alius regum, neque Hebræorum, neq; gentium aliarum. Sepeliuit autem eum filius eius Salomon in Hierosolymis, decenter nimis, & alijs rebus quæ solent circa exequias regias ministrari, & multas diuitias cum eo recondidit. Quarum magnitudinem ex his quæ dicturus sum, poterit quilibet agnoscere. Post tempus enim annorum mille & trecentorum Hyrcanus Pontifex, dum ciuitas obsideretur ab Antiocho rege, qui Pius cognominatus est, filio Demetrij, uolens ei dare pecunias, ut ab obsessione recederet, & exercitum suum auferret, non habens unde hoc adimpleret, aperuit unum loculum sepulchrorum Dauid, & sublatis exinde tribus milibus talentorum, partem dedit Antiocho, & ita anxietatem obsessionis amouit: sicut etiam in alijs indicabimus. Post hæc autem multo annorum tempore iam transacto, rursus Herodes rex alium loculum aperiens, plurimas exinde pecunias tulit. Nullus autem aliorum loculos regnum inuenit. Erant enim sub terra mechanico modo recondi ti, ut ingredientibus in monumentum, nullatenus possent esse manifesti. Sed de his quidem hæc nos indicasse sufficiat.

FLA

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICÆ LIBER OCTAVVS.

Quomodo Salomon sumpsit de seditiosis supplicium pro robore regni. CAPVT I.

DAVID itaq; regis uirtutem, quantorumq; bonorum autor extiterit contribulibus suis, quantaq; bella pugnasq; gesserit et lōgæuus sit mortuus, in præcedenti declarauimus libro. Salomone uerò eius filio adhuc ætate iuueniculo, suscipiente regnum, quem adhuc uiuens pater dominum populi uniuersi uoluntate dei constituit, sedente eo uidelicet in solio patris, omnis equidem populus solenniter fauit, ut assolet in regis initio, quatenus eius res optime gererētur, & usq; ad senectutem feliciter permaneret in regno. Adonias autem, qui eius etiā patre adhuc uiuente, tentauerat regni cupiditi inuadere, ingressus ad regis matrē Bethsabee, eaq; humiliter salutata, requisitus ab ea, ut si pro aliqua petitione uenisset, ediceret. promittēte se grata uolūtate conferre, ita loquutus est: Nosti quidē & propter ætatē, & populi uoluntatē regnū fuisse meum: sed decreto dei ad Salomonē tuū filiū peruenisse: me tamen amplecti profiteor, & grate seruire ei, & libenter agere quæ iusta sunt. His dictis, pariter postulauit, ut apud filium suum eiusq; fratrem intercederet, eiq; suaderet, dari sibi Abisac, quæ eius cum patre dormierat, uxorē: dicens quia præ senectute eam pater non agnouisset, sed adhuc uirgo persisteret. Bethsabee uerò & ministraturā se in hoc negotio studiose promisit, & nuptias promereri propter utrunq;, quia & rex ei uellet aliqua præstare, & illa pro eo prona uoluntate deposceret. Adonias autē spe nuptiarum lætus, abscessit.

Salomonis autem

autem mater repentè perrexit ad filium, loquuturа de quibus Adoniæ supplicanti promiserat. Et occurrēie sibi filio, eamq; complectente, quum deduxisset eam ad locum ubi solium erat regium constitutum, rex aliud solium à dextris matri iussit apponi. Quumq; sedisset Bethsabee: Vnam, inquit, ò fili minimus mihi petenti concede, & nec uelis quasi difficile denegare, tristemq; deserere. Cui Salomon, ut imperaret, quod uellet, ait: quia sanctum esset matri cuncta præbere: culpabat tamen petitionis eius initium, quia tanquam non habens firmissimam spem adeptionis, huiusmodi uerba proferret, & adhuc quicquam sibi negari metueret. Tunc illa rogabat, ut uirginem Abisag Adoniæ fratri daret uxorem. Hoc uerbū rex iracunde suscipiens, dimisit quidem matrem, dicens: quoniam Adoniæ causas nimis eminentes appeteret: & mirari se, quomodo non posceret etiam regnum, quæ quasi seniori Abisag dandam rogaret uxorem, qui potētes haberet amicos, Ioab principem militiæ, & Abiathar sacerdotem. Mittens autem Banaiam, qui erat super corporis custodes, fratrem Adoniam præcepit occidi. Vocans autem et Abiathar sacerdotem, dixit ei: Dignum quidem mori hoc te liberat, quia & eum patre meo sæpius laborasti, & arcam cum eo in hanc regionem uexisti: hoc autem tibi propono supplicium, eò quòd fueris cum Adonia iniectus, eiq; consenseris, ut neq; hic moreris, neq; ad faciem meam ingrediaris: sed pergens ad patriam tuam, in agro degas: & hanc conuersationem dum uiuis, exerceas: quoniam peccasti, & non est iustum, te habere sacerdotium. Sic igitur domus Ithamar sacerdotij honore priuata est, propter prædictā causam sicut Samuel Eli prædixerat: trāsiuitq; ad genus Phinees id est, ad Sadoch. De genere uerò Phinees, tempore quo ad domum Ithamar sacerdotium transmigrauit, Eli primo Pontificatum accipiente, isti descendisse noscūtur, qui sacerdotio sunt priuati:

priuati: Vochar filius Ioseph summi sacerdotis, huius autem filius Ionathan, Ionathan autem Mareoth, Mareoth Asophi, Asophi autem Achitobi, Achitobi autem Sadoch, qui primus sub Dauid rege sacerdos est factus. Ioab igitur princeps militiæ peremptum audiens Adoniam, ualde perterritus est. Erat enim eius amicus potius quàm Salomonis regis: & hoc periculum propter illius fauorem non irrationabiliter suspicatus, fugit ad altare, credens sibi cautelā religionis interuētu ob pietatem regiam profuturam. Quod dum fuisset regi nunciatum, mittens Banaiam, cum iussit adduci, ut in eius iudicio satisfaceret. Ioab autem ait, non se relicturum sacrarium, sed ibi potius quàm in loco alio moriturum. Quod dum Banaias renunciasset regi, præcepit Salomon, ibi sicut uellet, caput eius abscindi: & hanc eum recipere pœnā pro duobus militiæ principibus, quos indecēter occiderat, & eius cadauer sepeliri: ut peccata quæ gessit, eius nunquàm desererent genus: & à Ioab morte ipse, eiusq; pater esset innoxius. Quod dum feeisset Banaias, ipse princeps militiæ totius exercitus cōstitutus est. Sadoch autē solum fecit rex sacerdotem in locū Abiathar, quem remouit. Semei uerò præcepit, ut domum sibi ædificaret in Hierosolymis, ibiq; maneret, & torrentem Cedron transgredi non auderet: quòd si transcenderet, ultionem mortis incurreret: super hanc autem cōminationem iurisiurandi eum religione constrinxit. Semei autem hoc præcepto Salomonis gaudere se dicens, atq; seruare, insuper adijciens iusiurā dum, relicta patriq in Hierosolymis habitauit. Transactis autem annis tribus, audiens duos seruos, qui ei fugerant, in Geth commorari, perrexit ut eos quæreret. Quo cum eis reuertente, cognoscens rex, quia & mandatum eius & iusiurandum spreuisset, grauiter hoc tulit: eoq; uocato: Tu, inquit, iurasti, non te inde esse relicturum, neq; ab hac ciuitate ad aliam aliquatenus egressu

egressurum. Non ergo iurisiurandi effugies ultionem: sed etiũ pro quibus patrem meũ fugientem iniurijs affecisti, dabis nunc pœnas: ut cognoscas, quia nihil lucrantur, qui non repentè pro sua iniustitia puniuntur, sed omni tempore quo se putant nihil passuros, sine timore consistere, erescit eorum pœna, & causa maior efficitur: quia peccasse noscuntur. Tunc Banaias iussu regis Semei interemit.

De Salomonis uxore, sapientia, & iudicio primo inter meretrices prudentissimo. CAPVT III.

QVumq; Salomon iam regnum haberet firmum, punitis omnibus inimicis, duxit uxorem filiam Pharaonis regis Aegyptiorum: & ædificatis muris Hierosolymorũ, multo potioribus atq; munitioribus quàm primitus existebant, de cætero maxima pace gubernabat imperium, in nullo per iuuentutem circa iustitiam legumq; custodiam, aut paternorum memoriam mandatorum minor existens: sed cuncta quæcunq; ætate prouecti sapientiáq; perfecti faciunt, cum integritate præcipua celebrabat: placuitq; ei, ut ueniens in Hebron, in altari æreo quod fecerat Moses, sacrificaret deo. Tũc itaq; mille oues obtulit in holocaustum. Quod dum fecisset, præcipue uisus est placare deum, apparuitq; illi ea nocte per somnium, præcipiens, ut quædam sibi pro cultu pietatis peteret dona conferri. Salomon autem optima & eximia postulauit: quæ & deus grate præberet, et homo utiliter perciperet. Non igitur aurum, non argentum, non alias diuitias, ut homo & iuuenis, sibi dari deprecatus est: hæc enim apud multos sola putantur magna et dei dona præcipua esse, sed, Da mihi, inquit, mentem sanam, & prudentiam bonam, ut circa populum iustum posim uerumq; proferre iudicium. His petitionibus placata est diuinitas: & etiam alia cuncta quorum memoriam prece non fecerat, dare se dixit, id est, diuitias & gloriam, & de ini

micis uictoriam, & præ omnibus intellectum & sapientiam qualem nullus alter hominum habuit, nec regum, nec priuatorum: seruaturumq; se etiam nepotibus eius imperium multo tempore promisit, si iustè uiueret, & ei obediret, patrisq; sui in optimis actionibus imitator existeret. Hæc Salomon audiens dicta à domino, repentè exiliuit à somno, & adorans eum, ad Hierosolymam remeauit, & ante tabernaculũ sacrificijs celebratis, epulas uniuersis exhibuit. His itaq; diebus iudicium apud eum deductam est, cuius terminum erat inuenire difficile. Causam uerò unde lis prouenerat, necessarium iudicauí referre, ut legentibus & iurgij nota sit difficultas: & si tale aliquid emerserit, quasi ex imagine regij decreti, cuiò possint huiusmodi proferre sententiam. Duæ ad eum mulieres socia conuersatione uenerunt: quarum una quæ læsa uidebatur, prima cœpit hæc uerba proferre: Habitabamus, inquit, ò rex, ego & hæc in una domo: contigit autem ambas, ut una die eademq; hora pareremus: transacta iam tertia die, dormiens hæc, super suum filium incubuit, & eum uiolenter occidit: tollensq; meum, ad se contulit, & mortuũ in ulnis meas dormientis apposuit. Mane facto, dum ubera porrigere uellem meo filio, meum quidem non reperi, huius autem mortuum adiacere mihi cognoui: et misera certius hoc turbatis considerans, factum scelus aspexi. unde repetens meum filium & non recipiens, ad tuum domine remedium confugi. Dum enim solæ simus, & nullũ qui nos arguat metuamus, contemnens hæc denegare persistit. His dictis, requisiuit rex, quid allegare uellet & altera. Quæ negãte quod hoc fecisset, & dicente suum uiuere filium, & aduersariæ suæ fuisse defunctum, quũ nullus posset huius rei inuenire iudicium: sed in eius discretione omnium mens hæreret, solus rex huius rei quæstionem inopinabiliter soluit. Iussit deferri & uiuum, & mortuum

tuum infantem uocauitq; quendam armigerum, præcipiens ut euaginato gladio, ambo diuiderentur infantes: ut utraq; medietatem, & eius qui mortuus fuerat, & qui uiuebat, acciperet. In hoc autem iudicio omnis quidem populus ignorans sententiam, deridebat, quasi ab adulescente rege prolatum. Inter hæc autem, uera matre proclamante ne hoc fieret, sed potius ut infantulus sociæ traderetur, sibi sufficere, ut tantum uiueret, cumq; uideret, licet alterius esse uideretur: eam è diuerso altera præparata esset ut diuisum uideret infantē, insuper ueram matrem tormentis affici postularet: cognoscens rex utriusq; uoces de uero corde prolatas, reclamanti quidem ne perimeretur infantulus, iussit filium redonari, ueram matrem eam esse cognoscens: alterius uerò malitiam accusauit, quæ necato proprio filio, etiam suæ aniceæ natum uidere cupiebat extinctum. Hoc itaque magnum exemplum, & præcipuum sapientiæ & prudentiæ eius indicium populus credidit uniuersus: & ex illo tanquam diuinum habentem sensum, omnes suspiciebant. Isti siquidem principes militiæ & duces erant ei
3.Reg.4. in omni prouincia. In tribu quidem Ephraim, Vri: in regione autem Bethlehem erat Dochis: Dorensem autem & maritimorum regionem Abinadas habuit sub potestate sua, duxitq; filiam Salomonis uxorem. Campus autem maximus erat sub Banaia filio Bachi, cui adiecta terra est ad Iordanem usq; protensa. Galaaditidem uerò & Gaulanitem usque ad Libanum montem, centum & sexaginta ciuitates maximas atque munitas habens sub se Gabiar, gubernabat eas. Achinadab autem totius Galilææ usque ad Sidonem curam habebat, & ipse habens uxorem filiam Salomonis nomine Bisima. Marima uerò quæ circa Arcen ciuitatē posita sūt, habuit Banach: Sabach autem montem Taurum, & Carmelum, & inferiorem Galilæam. Regionem autem usque ad Iordanem fluuium consti

constitutum, Basan disponebat. Semei autem sors Beniamitidis erat intuncta. Gaber autem habuit regionem positam trans Iordanem, & super omnes hos unus erat positus princeps. Mirabile itaq; incrementum habuit & populus Hebræorum & tribus Iuda, conuersi ad terræ culturam. Nam pace potiti, & ad bella, tumultusq; ulterius non abstracti, insuper & desideratam libertatem adepti, intemperantes erant circa substantiæ congregandæ, & eas semper potius extendendas. Erant autem regi & alij duces, qui Syrorum terras & alienigenarum à fluuio Euphrate distentas usq; ad Aegyptum gubernabant, tributa colligentes ex eis gentibus. Inferebant & eius mensæ quotidianæ ad regale conuiuium simile coros triginta, farinæ sexaginta, boues saginatos decem, & de pascuis uiginti, agnos saginatos centum. Hæc omnia præter illa quæ de uenationibus capiebāt, id est, ceruos & bubalos, & uolatilia: sed & pisces quotidie ab alienigenis portabantur. Tantā uerò multitudinem curruū habuit Salomon, ut quadraginta millia præsepia equorum subiugaliū essent, & præter hos duodecim milia equites: quorum medietas quidem regem in Hierosolymis obseruabat, reliqui uerò per uicos regios dispersi, manebant. Idem uerò dux, cui cōmissa erat mensæ regalis expensa, etiam equis necessaria ministrabat, deuehēs hæc ad locum ubi rex ipse morabatur. Tantam itaq; Deus præbuit Salomoni sapientiam, ac prudentiam, ut etiam homines antiquos præcelleret: & nec Aegyptijs qui sapientia omnibus differre uidentur, comparatus, uel modicum minor esset, quorum utiq; multum nimis sapientiam præcedebat. Transcēdit autem sua sapientia etiam eos qui apud Hebræos tunc scientia clarere uidebantur, quorum nomina non præteribo. Erant autem Ieduthan, & Heman, & Chacad, & Darda filij Samad. Composuit autem & libros de canticis, & modulationibus quinque

& mille, & parabolarum & similitudinem fecit libros tris milia: per unumquodq; enim arboris genus parabolam dixit, ab hysopo usq; ad cedrum. Eodem modo & de iumentis, & de reliquis terrenis, necnon aquatilibus, & aërijs animalibus disputauit. Nullamq; naturā ignorabat, inexaminatamq; praeterijt: sed de omnibus philosophatus est, & disciplinam proprietatum eorum enūcter exposuit. Praestitit autem ei Deus, ut etiam contra dæmones artem ad utilitatem hominū & eorum curas ediscceret: & incantationes instituit, quibus ægritudines soleant mitigari. Modos etiam coniurationum, quibus obstricti dæmones ne denuo redeant, effugantur, inuenit: & haec cura hactenus apud nos multum præualere dinoscitur. Vidi etenim quendam Eleazarum de gente nostra, præsente Vespasiano & eius filijs, & tribunis, alioq; simul exercitu, curantem eos, qui à dæmonibus uexabantur. Modus autē medicinæ fuit huiusmodi. Intulit naribus eius qui à dæmonio uexabatur, anulum habentem subter signaculum radicem à Salomone monstratam: deinde dæmoniū per nares odorantis abstraxit, & repentè cecidit homo. Postea coniurauit eum, iuramentum obijciens Salomonis, ne ad eum denuo remearet, id est, cantica quæ ille composuit, edicens super eum. Volens autem satisfacere atq; probare præsentibus Eleazarus, hanc se habere uirtutem, ponebat ante eos, aut calicem aqua plenum, aut peluim: & dæmonio imperabat, ut egressus ab homine, haec euerteret, & uidentibus præberet indicium, quod hominem reliquisset. Quo facto, sapientia Salomonis cunctis innotuit: propter quam ut omnes magnitudinem eius naturæ cognoscerent atq; religionem, & ut nullius rei uirtus de omni genere sub sole eum lateret, haec dicere sum compulsus. Audiens autem Hira rex Tyri, quia Salomon Dauid patri successit in regnum, & ualde lætatus, quia Dauid eius erat amicus,

cus, misit ad eum salutans, & propter præsentia bona cōgaudens. Destinauitq; ad eum denuo Salomon literas haec habentes: rex Salomon regi Hiræ. Scito patrem meum uoluisse Deo 3.Reg.5.
ædificare templū, & bellis frequētibus fuisse prohibitum: non enim primo desijt inimicos extinguere, donec eos tributarios sibimet subiugaret. Ego uerò gratias ago Deo pro pace præsenti, propter cuius uacationem ei uolo ædificare domū. Ipse namq; meo patri dixit, à me hanc esse ædificandam. Quapropter rogo, ut aliquos mitti iubeas cum meis ad montem Libanum, qui ligna secare possint: ad sectionem nanque syluarum Sidonij sunt doctiores nostris. Mercedes uerò quas decreueris, ego incidentibus ligna præbebo. Legens autem Hira hāc epistolam, & in his, quæ scripta fuerant delectatus, Salomoni ita rescripsit: Rex Hira regi Salomoni. Dignum est equidem ut benedicatur Deus, quia tibi paternū præbuit principatum sapienti uiro, & omni uirtute pollenti: ego autē in his omnibus delectatus, quæcūq; mādasti, libentissimè ministrabo. Incidens enim ligna procera & multa, cedrina pariter & cypressina, per meos ad mare destinabo: præcipiens, ut ratibus factis, nauigantes ad locum quemcunque uolueris, ea deponant, ut tui hæc ad Hierosolymam deferant. Sed & tu pro his præbe nobis frumenta, eò quòd horum nobis esse uideatur inopia. Quapropter supplicamus in hoc te esse solicitum. Harum igitur epistolarum hactenus exempla seruantur non in nostris solummodo libris, sed & apud Tyrios. Et si quis haec uoluerit integrè cognoscere, rogans custodem monumentorum publicorum Tyriæ ciuitatis, inueniet ea consona horum, quæ à nobis dicta sunt. Hæc inq; dixi, uolēs lecturos cognoscere, quia nil amplius extra ueritatem proferimus: neque ex ueri similibus quibusdam, aut fallacibus, aut delectabilibus rebus hanc historiam componentes, examinatio-

nem quidem fieri declinamus, & ut nobis credatur, exigimus: imò in nullo potius hæc recipi deprecamur, nisi adhibita probatione, & manifestis indicijs ueritatem ipsius uirtutis aperianus. Rex itaq; Salomon dum ei fuissent literæ Tyrij regis allatæ, eius uoluntatem & fauorem ualde laudauit, & ea quæ poposcerat, repensauit: misitq; singulis annis tritici triginta milia coros, & totidem olei batos. Batus autem capit sextarios septuaginta duos. Eandem uerò ei mensuram etiam uini præbebat. Amicitiæ siquidem Hiræ, & Salomonis ac potius largitates creuerunt, & iurauerunt has esse iugiter permansuras. Rex autem indixit omni populo tributa triginta milia operariorum, quatenus opus præ multitudine sine labore cõstaret, diuisitq; eos ualde prudenter. Decem milia enim fecit incidere uno mense in Libano monte, ut duobus mensibus remeantes ad propria, requiescerent, donec iterum illa uiginti milia definito tempore suum opus implerent. Ita contingebat ut quarto mense priores denuo ad laborem remearent. Super hos enim laboratores procurator institutus erat Aduram. Erant autem ex his quos reliquerat Dauid ad portandos lapides, aliamq; materiam, septuaginta milia uirorum, & eorũ qui lapides incidebant octoginta milia, & eorum præpositi tria milia trecenti: uelociterq; secabant lapides eximios ad fundamenta templi, quos primitus poliebant & copulabant in montibus, & ad ciuitatem ita deferebant: fiebantq; hæc non solùm à prouincialibus structoribus, sed etiam ab artificibus, quos miserat rex Hira.

Aedificatio templi, uasorum, & ornamentorum.

CAPVT III.

3.Reg.6. COepit autem Salomon ædificare templum anno quarto regni sui, mense secundo, quem Macedones Artemision uocant, Hebræi autem Hiar: anno quingentesimo secundo filiorum

liorum Israël profectionis ex Aegypto. Post mille autem & uiginti annos aduentus Abraham in Chananæam de Mesopotamia: à tempore uerò diluuij anno millesimo quadringentesimo quadragesimo: ab Adam autẽ protoplasto usq; ad ædificationem templi Salomonis præterierunt anni simul tria milia, centum & duo, qua tempestate cœpit ædificare templum. Tunc siquidem undecimum iam in regno Tyri Hira annum habuit. A' Tyri uerò conditione usque ad ædificium templi, fuit tempus annorum quadraginta & ducentorum. Deposuit itaq; rex fundamenta templi nimia terræ profunditate, de Lapidibus uel de fortissimis, & qui possent longo tempore permanere: quiq; constipati, sibiq; conserti, terræ pauimentum & fortitudo superædificati operis essent: & propter inferiorem sui fortitudinem, sine defectu impositam magnitudinem & prætiosam unà pulchritudinem sustinerent: quæ utiquæ fundamenta non minus pondus habitura erant, quàm alia, quæ erãt tanta celsitudine & fastigio, quasi ad instar mundi, & ad magnificentiam fabricanda. Eleuauit itaq; templum usque ad cameram ex lapide albo cõstructum, cuius altitudo fuit sexaginta cubitorum, & longitudo tantundem, latitudo autem uiginti. Super hoc autem erat aliud ædificiũ æqua mensura, ita ut esset omnis altitudo templi cubitorum centum uiginti: eratq; conuersum ad Orientem. Cuius uestibulum habebat longitudinem cubitorum uiginti, quantam & latitudo templi: latitudinem uerò cubitorum decem, in altitudinem surgens cubitis centum & uiginti. Aedificauit autem in circuitu templi triginta paruulas domus, quæ sui copulatione totum templi spatium extrinsecus ambiebant. Nam & ingressus earum ita fecit ad inuicem, ut ex alia intraretur ad aliam. Harum nanq; singulæ domus latitudinem quidem habebant quinque cubitorum, & tantundem longitudinis: altitudinis

Universidad de Deusto
Biblioteca

tudinis.uerò uiginti.Erant autem superædificatæ his aliæ,& rursus aliæ super eas æquales & mensuris,& numero,ita ut omnem altitudinem haberent proximè sicut domus inferior: superior nanq; circumædificata non erat: operiebatq; eas cedrina.& domibus quidem singulis erat hoc proprium & imputribile tegumẽtum:aliarum uerò erat tectum longissimis in commune trabibus adopertum,& cuncta tegentibus: ita ut medij parietes ab eis trabibus constipati,firmiores existerent.Cameras uerò quæ sub trabibus erãt,de lignis eiusdem fecit,cælatis opere laqueario,auroq; uestitis.Parietes autem cedrinis tabulis exornauit,easq; pariter deaurauit, ut omne templum nimis effulgeret,& uultus ingredientiũ faceret auri lumine resplendere.Fabrica uerò totius templi multa arte confecta est de lapidibus politis,arteq; compositis, & nimis lympidè constitutis:ita ut neq; mallei,neq; alterius instrumenti fabrilis aliquod considerantibus appareret indicium:sed præter hunc usum omnis materia cõgruenter explicita uideretur,ut naturali harmonia potius quàm ferramentorum crederetur necessitate confecta.Excogitauit autem rex ascensum superioris domus per latitudinem parietis efficere:non enim habuit ianuam grandem ad Orientem,sicut domus inferior: sed à lateribus erant ingressus ianuarum ualde paruarum.Vestijt autem templum intrinsecus de lignis cedrinis,uncinis firmatis colligatis, quatenus hoc pro munimine & fortitudine magna cõstaret:diuisitq; templum in duas partes,ut interior quidem domus uiginti cubitorum adytum esset,quadraginta uerò cubiti,quæ à templo secernerẽtur.In pariete uerò diuidente adytum à reliquo templo,ianuas de cedro fecit,auro multo & diuersis historiarum cælaturis ornatas:suspendit q; ante eas uela ex magnis colorum floribus,id est,hyacinthi,& purpuræ,& coccini,& byssi mollissimi,splendidissimiq; contexta

texta.Recondidit autem in adyto, quod erat latitudine cubitorum uiginti,& totidem longitudine, duo Cherubim ex auro purissimo,habebantq; utraq; altitudinẽ cubitorum quinq;. Duæ alæ erãt uni Cherubim quinis cubitis extẽsæ.Quapropter non procul à semetipsis aberant, ita ut alis suis una tangerẽt parietem Australem:alia uerò positum ad Aquilonem: aliæ uerò alæ semetipsas contingentes, aream quæ in medio posita erat,operiebant. Hæc uerò duo Cherubim,nullus qualia fuerunt,dicere,uel coniicere potest.Strauit autẽ pauimentum templi petalis aureis:posuitq; in porta templi ianuas secundum altitudinem parietis mensuratas,habentes latitudinẽ cubitorum uiginti,easq; pulcherrimè deaurauit:& ut breuiter dicam,nullam partẽ templi reliquit extrinsecus & intrinsecus,quæ non esset deaurata: operuitq; similiter has etiã ianuas sicut interiores,uelis uariè decoratis. Porta uerò uestibuli nihil habuit horũ.Misit ergo rex Salomon ad Hiram,& ab eo accepit artificem nomine Chiram, habentem matrẽ ex 3. Reg. 7. genere Neptalim, & patrẽ Vriam generis Israëlitici:hic totius quidem operis erat edoctus, præcipuè tamen artifex ad operandum aurum & argẽtum,& æs,per quem scilicet uniuersa pro uoluntate regis in templo sunt diuersis machinationibus adimpleta.Fecit autem is artifex Chiram duas columnas æreas cum canalibus,cauatione quatuor digitorum, quarum erat proceritas decem & octo cubitorum, & ambitus in circuitu duodecim cubitorũ, & superposuit utriq; columnæ capitella fusilia liliata,altitudine cubitorum quinq;,super quas erant ærea retia facta, quæ operiebant lilia capitũ columnarum,de quibus retibus pendebãt bini ordines malogranatorũ ducentorum. Harum siquidem columnarum,aliam quidẽ constituit in parte dextra ante portam in uestibulo templi,nocauitq; eam thalamum Iachin,aliã uerò in parte sinistra, quam

nominauit Booz. Fudit autē & mare æneum in schemate hemisphærij, quod opus æreum propter sui magnitudinē, mare uocatum est. Erat enim uelut cantharus ingēs, habebatq; eius diametrum, id est, ab angulo usq; ad alium angulum, cubitos decem, & crassitudo eius erat fusilis digitorum quatuor: habebatq; fundū in medio aluei sui loco, opere rotundū, quinq; coronis explicitū. Huius diameter erat cubiti uniu. Circumstabāt autē in hoc mari uituli duodecim, respicientes singuli ad quatuor regiones uētorū: hoc est, tres uituli per unā quāq; regionē, quorū terga intus respiciebāt, & super eos hemisphæriū incūbebat. Cuius hemisphærij rotunditas ad interiora tendebat, capiebatq; hoc mare batos tria milia. Fecit autē decem cantharis bases æreas quadrāgulas, & uniuscuiusq; latitudo fuit cubitorum quinq;, longitudo quatuor, altitudo sex, concluſumq; est opus particulariter. Ita uerò ordinatū erat. Erāt columnæ quatuor quadrangulæ, per angulos stantes, latera basis ex utraq; parte in se habentes inserta: erantq; trinē diuisa: & singulus eorum locus habebat cælaturas suas, id est, alibi erat leo, alibi taurus, alibi aquila: & in columnellis similiter per latera erant huiusmodi cælaturæ, quasi erispantibus plectulis factæ, quarum altitudo fuit cubiti uniu & dimidij. Erat mirum uidere orbes rotarum, quemadmodum erant cælatæ, basium iunctæ lateribus. Angulos uerò superiores concludebant humeris, expansis utique & manibus animalium: super quas sedebat fundus cantharī reclinatus: id est, incumbens super manus aquilæ, uituli & leonis: quod opus erat sibimet ita coaptatum, ut naturaliter insertum quodammodo uideretur. Inter hæc autem erant & arbores cælatæ palmarū. Huiusmodi ergo erant decem bases effectæ. Fecit autem ad hæc decem cantharos rotundos æreos, quorum singuli ferebant quadragenos coros, eratq; altitudo eorum quatuor cubitō

* aliàs: decem

cubitorum, & tantundem ab alterutris eorum labia recedebant: posuitq; hos decem cantharos super decem bases, quæ uocabantur Melebenoth, quinq; cantharos statuens à parte sinistra templi, quæ erat ad Aquilonem, & totidem à latere dextro ad Australem partem, respicientes ad Orientem: quò etiam mare constituit aqua plenū: disposuitq; mare, ut ingredientes sacerdotes templum, in eo lauarent manus ac pedes, ascensuri scilicet ad altare: cantharos autem ad animaliū interiora diluenda, simul & pedes eorū, quæ erant holocaustis imponenda. Fecit autem & altare æreum, cubitorum uiginti longitudine, & totidem latitudine, altitudine uerò decem, ad holocausta celebranda. Fecitq; eius uasa omnia ærea: insuper & ollas, & caldarias, & trullas, & harpagones: & omnia operatus est ex ære, cuius splēdor & pulchritudo similis erat auro. Obtulitq; rex multitudinē mensarum, & unam quidem ualde præcipuam auream, super quam ponebant panes Dei: & huic proximas decē milia altero modo factas: super quas uasa iacebant, id est, phialæ & paterę, aureæ quidem decem milia, argenteæ uerò quadraginta milia. Fecitq; candelabra decem milia, secundum præceptū Mosi: ex quibus unū in templum recondidit, ut per diem luceret secundum legē: & mensam unam, super quam positi erant panes ad partem templi, respicientē ad Aquilonem, è diuerso positam candelabri, quod in Australi parte cōstituit. Aureum uerò altare inter hæc medium erat. Hæc enim omnia domus habuit quadraginta cubitorum ante uelū adyti, ubi erat arca recondita. Fecit itaq; rex uasa uini fusilia octoginta milia, & phialas aureas decem milia, argēteas uerò duplici numero: pateras uerò aureas ad offerendam in eis simulam conspersam ad altare, octoginta milia: & argenteas duplici numero. Crateras autē in quibus simulā cum oleo fermentabant, aureas quidem quinquaginta milia,

argenteas uerò duplici numero. Mensuras autem similes eis quæ Mosaicæ uocabantur & asserones, aureas quidē uiginti milia, & argenteas dupliciter. Turibula uerò aurea quibus offertur incensum, uiginti milia: similiter & alia turibula, in quibus portabant à maiore altari ignem ad minus altare, quod erat in templo, quinquaginta milia. Stolas autem sacerdotales pontificibus, cum his quæ pendebant ad pedes, & superhumerales & rationales, ex auro & gēmis mille. Corona uerò in qua Deum Moses scripserat, una fuit: et ad hanc diem usq; permansit. Sacerdotales autē stolas ex byssō cōtextas, & zonas purpureas cum cingulis, decem milia, & tubas secundum præcepta Mosi ducenta milia. Item stolas Leuitarum hymnos dicentium, ex byssō ducenta milia: & instrumenta musica, & ad hymnos dicēdos adinuenta, quæ uocantur Nabla, & Cinnira, ex electro cōstituit quadraginta milia. Hæc enim omnia ad honorē Dei Salomon copiosè & magnificè fabricatus est: in nullo parcus existens, sed circa ornamenta templi usus est præcipua largitate, quæ etiā in thesauris Dei recōdidit. Circundedit autem templum per ambitum uniuersum, quod propria quidem lingua Gison, Latinè uerò maceria seu cancellus nuncupatur, tribus cubitis erigens eius altitudinem, ut ab ingressu templi cæteros prohiberet, & solis sacerdotibus hoc licere significaret. Extrinsecus autē huius templi aliam ædificauit aulam, quadrangulo schemate factam, erigens maximas porticus atque latas, & portas excelsas & amplas per quatuor mundi partes in ea cōstituens: quarū singulæ ad unumquenq; uentum quatuor angulis attendebant, ubi ianuas aureas collocauit. In hoc ergo sacrarium, omnes populi quibus purgatio & obseruatio legitimorum inerant, introibant. Sic quidem mirabilis, & omni sermone præcipua fuit, & si dici potest, etiam cōtemplatione uisionis ipsius excedebat aula, quæ

foris erat. Magnas enim effodiens profunditates, quas propter infinitam celsitudinem non poterat aliquis sine terrore conspicere: & erigens fabricas in quadringentis cubitis, earum altitudines æquales uertici montis, in quo templum ædificabatur, effecit: & propterea aula quæ erat exterius sub diuo, facta erat æqualis cum templo. Circundedit autem porticibus hanc aulam, duplicibus columnis eas ex lapide naturali portantibus, quarum camera erat de cedro, & laquearibus exculptis: bases autem in his omnibus fecit argenteas.

De area dominī, & precibus Salomonis ad Deum, & hostiis. CAP. IIII.

QVum hæc igitur opera & magnitudines, & decoret ædificiorum, atq; sacrorum templi ministeriorum, rex Salomon septem annis expleſſet, diuitiarum magnam faciens & uelocitatis ostensionem, ut quilibet inspiciens, omni tempore putaret expleri uix potuisse, quæ sic breuiter uisus est quantum ad operis templi magnitudinem terminasse: scripsit principibus & Hebræorum senioribus, iubens omnem populum ad Hierosolymam cōuenire, uisurum simul & templum, & Dei aream ibidem portaturum. Quumq; nunciatum fuisset omnibus, ut ad Hierosolymam properarent, uix conuenerunt septimo mense, qui lingua patria Thesria, à Macedonibus Hyperberetæus appellatur. Eodem tempore etiam festiuitas cōcurrit Scenophegiæ, id est, positionis tabernaculorum, quæ satis apud Hebræos excelsa atq; præcipua est. Portantes itaq; aream & tabernaculum, quod fixerat Moses, & omnia uasa ad ministerium sacrificiorum Dei constructa, introduxerunt in templum. Præcedebat autem eam cum hostijs & ipse rex, & populus uniuersus, & Leuitæ libaminibus & multo sacrificiorum sanguine iter totum implentes, & incensum infinitum

3. Reg. 3.

nitum,& hostiarum multitudinẽ portantes,ita ut omnis undi quẽ aër impleretur,& etiam longe consistentibus odor suauitatis occurreret,& agnoscerent aduentum Dei,& habitaculum secundum humanam opinionem crederent in nouam domum ei nuper dicatam esse faciendum. Nam neq; hymnos dicentes,neq; choros agentes,donec peruenirent ad templum, aliquo modo quieuerunt. hoc itaque modo arca migrata est. Quumq; iam eam in adytũ oporteret induci,alia quidẽ plebs recessit: soli uerò sacerdotes qui portauerant eam,inter duo Cherubin collocauerũt,quæ eam suis alis complexa sunt. Sic enim erant ab artifice fabricata,ut arcã uelut quodam tabernaculo,aut camerationc protegerẽt. Habuit autem arca nihil aliud,quàm duas tabulas lapideas,quæ decẽ uerba à Deo Mosi dicta in mõte Sina,scripta retinebãt. Candelabrum uerò & mensam,& altare aureũ statuerunt in tẽplo,ante adytum in eisdem locis,in quibus & olim in tabernaculo posita erant: & quotidiana sacrificia ministrabant. Altare uerò æreum statuit ante templum cõtra ianuas,ita ut eis apertis,ad faciem essent uidentium sacrificia,& hostiarũ maximæ opulentiæ:reliqua uerò uasa congregans intus in templo recondidit. Quumq; omnia sacerdotes circa arcã cõstituissent,egressi sunt: & tẽpentè non quidem metuenda,neq; qualis hyemali tẽpore imbre plena solet nubes asistere,sed diffusa & temperata effluxit,& templum omne compleuit: & faciem quidem sacerdotũ obumbrauit,ita ut se inuicẽ uidere non possent: mentibus autem omniũ phantasiam quandam & opinionẽ præbuit,quasi Deus descendisset in templum,& libenter habitaret in eo. Talem quidem opinionem hanc omnes habuerunt. Rex autem Salomon de loco ubi sedebat exurgens,fecit ad Deum uerba, quæ diuinæ naturæ credidit esse decentia: Tibi,inquit,domũne perpetuam domum,quam ipse fabricatus es,esse nouimus

cœlum & terram,simul & mare: & quum tibi nequaquam hæc uniuersa sufficiant,hoc tuo nomini constitui templum,ut ex eo orationes ad te sacrificantes & immolantes,emittamus in aera: & confidamus,quum nobis sis præsens,neq; à tuis sedibus procul absis. Vt enim omnia uideas,& audias uniuersa,neq; à loco ubi nunc habitas,recedens,omnibus uicinus es: & unicuiq; nocte dieq; cogitãti semper assistis. Quumq; hæc dixisset ad Deũ uerba,conuertit se ad populum,manifestans eis Dei potentiã & prouidentiã eius: quòd Dauid eius pater omnia futura,sicut iam multa prouenerant,& forent uentura reliqua,prædixisset,quòd ipse quoq; nondum nato imposuit ei nomẽ,& quòd templum ipse ædificaturus esset,& primus post obitum patris regnaturus: & quũ omnia secundũ ipsius forent prophetiã,supplicabat ut Deo benedicerẽt uniuersi, & in nullo de eius promissionibus desperarent, quas pro eorum felicitate prædixerat,sed crederent hæc implenda ex his quæ fuerant iam transacta. Quumq; hæc dixisset ad populũ, expansis manibus,ait: Operibus quidem impossibile est,ut ualeant homines pro his quæ meruerint, Deo munera debita cõpensare. Diuinitas enim nullius eget,& omniũ rerũ compensatione superior est. In quo enim alijs animalibus per te domine meliores sumus effecti,in eo tuam benedicimus maiestatem: & pro his quæ stirpi nostræ tribuisti pius, necessarium est gratias agere populum Hebræorũ. Nullum enim alium magis optamus habere propitiũ,& in eo tuã circa nos deuotionem cognoscimus per munera,quia per te est nobis uox quam ex aëre habemus,& per eam iterum nouimus ascendentem. Per hanc ergo gratias tibi referimus primitus de hoc tẽplo,quod ex inuisibili ad tantam gloriam prouexisti: deinde pro meipso cui omnia usq; ad præsentem diem, sicut à te prædicta sunt, condonasti. Supplico ergo decætero, ut mihi ministres quæcunq;

cunque Deum hominibus honoratis præbere poßibile eſt: & noſtram domum omnibus bonis adaugeas, ſicut Dauid meo patri & uiuenti, & circa obitum promiſiſti: & quomodo apud nos manebit regnum, & genus illius infinitis regum ſucceßionibus fiet honorabile. Hæc ergo nobis largire quæ ſufficiant, meisq; filijs uirtutem quæ tibi ſit grata, concede. Super hæc autẽ exoro, ut pars aliqua tui ſpiritus in hoc templo habitet, quatenus & in terra circa nos eſſe uidearis. Tibi ſiquidem habitatio parua eſt etiam omne cœlum, & alarus qui ſub eo eſt omnium exiſtentium, non dicam hoc paruiſſimum templum, quod precor ut cuſtodias ab omni uaſtatione bellorum, & tanquam propriæ poſſeßioni ferat auxiliũ. Supplico pariter, ut ſi quando peccauerit populus tuus, deinde plaga quadam peßima peccato digna, à te terris illata fuerit, aut ſterilitas, aut corruptio, aut fames, aut huiuſmodi paßio, quam tu iuſtè tranſgreſſoribus ſoles inferre, prouenerit, & congregatus ad hoc confugerit templũ, rogando te ut à peßte ſaluetur, exaudibilis ei effectus, uelut intus habitans, miſericordiam præbeas, & à malo ſuæ calamitatis euellas. Hoc auxilium non Hebræis ſolummodo à te rogo conferri præcantibus, ſed etiam ſi à totius terræ finibus quidam aduenerint, aut de quolibet loco & pro aliquo bono preces effuderint, exaudi clemens, & poſtulata cõcede. Sic etenim omnes agnoſcent quia tu quidem ipſe à nobis tibi domum fieri uoluiſti: nos autem non inhumani naturaliter ſumus, quando non eos qui contribules non ſunt, extraneos iudicamus, ſed communiter omnibus tuum adiutorium & bonorum effectum adeſſe ſuppliciter exoramus. Hæc dicens, iterum proſtratus in terra, & diutius adorans Deum, poſt iſta ſurrexit, & in templo obtulit hoſtias, & replẽs illud ſacrificijs, manifeſtè Deum uidit ſacrificia gratè ſuſcipientem. Ignis enim ex æthere deſcendens

ſcendens omnibus uidentibus ad altare, hoſtias totas abripuit, & abſumpſit. Hac igitur apparitione monſtrata, populus quidem manifeſtationem hanc eſſe diuinæ habitationis in templo coniiciens, procidens adoranit in terra. Rex autem cœpit benedicere Deum, cunctoſq; ut hoc facerent adhortari, habentes iam circa ſe diuini fauoris indicium, ut quæ orarent, ſemper ſibi ab illo talia prouenire ſcirent: & ut mentem ſuam puram ab omni malitia conſeruarent ad iuſtitiam, diuinamq; culturam: & ad ſeruanda mandata, quæ per Moſen eis elementia diuina contulerat: quia ſic foret felix gens Hebræorum, & totius generis humani beatior. Rogabatq; pariter, ut in memoria haberent, quemadmodum bona præſentia conquiſiſſent, eaq; firmiter tenerent: & maiora & ampliora de cætero ſuſtinerent. Non enim percepta hæc ſolummodo propter pietatem atque iuſtitiam, ſed etiam obtinenda per hæc curarent: quia eſſet apud homines præciuum non tantum aliquid conquirere, quantum acquiſita ſeruare, & nihil pro eorum amißione delinquere. Hæc ergo loquutus ad populum, dimiſit eccleſiam, quum ſacrificia celebraſſet pro ſe & uniuerſis Hebræis, id eſt, uitulos quidem uiginti duo milia, oues centum & uiginti milia. Tunc enim primum in templo ſacrificia celebrata ſunt, & in eo epulati ſunt omnes Hebræi cum uxoribus ſuis & filijs. Inſuper etiam & feſtiuitatem quæ uocatur Scenophegia, ſacrens, ante templum clarè nimis & magnificè diebus quatuordecim, rex cũ omni populo pariter epulatus eſt. Quumq; hæc fuiſſent ſufficienter exhibita, nihilq; deeſſet circa pietatis diuinæ culturam, dimittente rege, ſinguli ad propria remearunt: agentes gratias regi propter prouidentiam quam habuiſſet, & opera quæ feciſſet: & orantes Deum, ut ſic regem præberet longæuo tempore Salomonem: agebantq;

bantq; reuerentes eum gaudio suum iter, & cum delectatione hymnos decantantes, ita ut ea iucunditate sine labore ad propria remearent. Sic itaq; dum aream induxissent in templum, eiusq; magnitudinem uidissent pulchritudinemq;, sacrificijs maximis festiuitatibus impartitis, ad suas ciuitates singuli sunt
3.Reg.9. regressi. Apparuit igitur regi per somniũ Deus, significans, quòd eius exaudisset orationes, & quòd conseruaret tẽplum, & in eo semper habitaret: nepotibus scilicet eius & omni multitudine facientibus iustitiam: ipsamq; primum, si in patrijs sui monitis permaneret, ad excellentiam & infinitum cumulum felicitatis asseruit uehẽdum: & regnaturos semper in ea prouincia ex eius esse genere principes, & de tribu Iudæ: Si uerò mandata eius contemneret, obliuionique mandaret, & peregrinos imitatus coleret Deos, esse tradicitus abscindẽdus: & neq; reliquias ex eius genere mansuras, sed nec Israël ulterius nominandos, populumq; terra, quam patribus eorũ dederat, & multis iustificationibus esse priuãdum: multisq; bellis & malis exterminatos, & à terra quam eorum patribus præbuit eiectos, incolas alienæ terræ esse præciperet: templum quoq; nunc ædificatũ incendendum diripiendumq; contraderet inimicis, sed & ciuitates hostiũ manibus subuertendas: & eorum ærumnas faceret fabularũ relatione dignissimas, & propter magnitudinem nimiæ infelicitatis incredulas: ita ut uicini eorum audientes mirarentur calamitates, & causas inquirentes pro quibus Hebræi tali odio haberentur à Deo, qui primitus ab eo fuerint ad tantæ gloriæ atq; diuitiarum culmen euecti, ab his qui relinquerẽtur audirent, quia pro peccatis & præuaricationibus legum paternarũ talia pertulissent. Hæc enim ei per somnium Deum dixisse conscriptum est.

De regia Salomonis extructa, & ænigmatis.

CAPVT V.

Post

POst templi uerò fabricam, quam prædiximus septem an- 3.Reg.7.
nis fuisse perfectam, ædificium domuum regalium construere cœpit, quod tredecim annis uix implcuit. Non enim huiusmodi erat feruẽs studium sicut in templum. Sed illud licet esset quidem grande, & operatione mirabile, & cunctis simul inopinabile, cooperãte Deo cui fiebat, terminum in his annis accepit. Regiæ uerò domus multum templi dignitate minores erant, cum neq; materia tanto tempore aut largitatis fuisset opulentia præparata, & eò quòd regum habitatio, & non quasi Dei futura, tardius esset effecta. Hæc quidem secundum felicitatẽ Hebraicæ religionis, ac merito regis ædificata sunt: quorum totam expositionem & ordinem dicere necessarium est, ut ex hoc omnes coniciant magnitudinem, cum legentes uiderint huius rei descriptionem: Erat magna nimis basilica & pulchra: hæcq; innumera columnarũ multitudine porrebatur: quam ad iudicia rerumq; cognitiones distribuit, ut posset capere populi multitudinem ad iudicia uenientem. Cuius longitudinis magnitudo erat cubitorũ centum, latitudinis uerò quinquaginta, altitudinis autẽ triginta: columnasq; quadrãgulatas omnes habebat: tegebaturq; cedro opere Corinthio, phialis æqualibus, et scutulis mira arte cælatis: eratq; robusta, & uarijs decoribus exornata. Item alia erat basilica in medio totius amplitudinis constituta, habens latitudinẽ cubitorum triginta, & contra templum ualidis columnis extensum: eratq; in ea solium ualde decorum, in quo sedens rex iudicia proferebat. Huic erat iuncta alia quoq; reginæ basilica, & reliqua habitacula & sedilia, ubi post causas explicitas residebunt, strata omnia tabulis cedrinis. Et alia quidẽ ædificauit ex marmoribus decem cubitorũ, alia uerò tabulis uestita festilibus & preciosissimis, exornauit secundum decus tẽplorum, & miraculum habitationũ regalium, cuius pulchritudo

D tribus

tribus ordinibus opere intexta Assyrio. Quarta uerò pars colaturis ornata, miraculum artis uidentibus offerebat. Vranhs illic sculptæ arbores, & uniuersa poma, quasi in ramis & ex eis pendentibus fŏlijs obumbrata, ita ut propter miraculum subtilitatis agitari quodammodo putaretur: alia uerò pars dealbata erat, & uarijs depicta coloribus. Aedificauit autem super hæc domus alias epularum, porticus ualde protensas, in domo regali positas, inter quas unã fecit omnino præclaram ad regum cõuiuia necessariam, & undiq; deauratam: necnon & omnia alia uasa quæcunq; sunt epulis opportuna, fecit ex auro. Difficile nanq; est enumerare magnitudinem & uarietatem domorum aularumq; regalium, quanta erãt magna, & quanta harum inferiora, & quanta sub terra quæ uideri non poterant: necnon & pulchritudinem solariorum & uiridariorum, quæ erant facta delectabiliter ad aspectũ, quo exusta corpora possent ab æstus ardore refugere. Et ut breuiter dicam, totam regiam domum, ex albo lapide, & cedro, & auro & argento splendidè nimis & opulentissimè instruxit. Cameras & parietes uestiuit auro, & eo modo quo Dei tẽplum resplẽdentes exhibuit. Fecit & ex ebore solium magnitudine nimis eximiũ, & celatum schemate tribunalis: habebatq; sex gradus, & in singulis eorum ex utraq; parte duo leones stabant, & in superioribus gradibus alij totidem: in reclinatione uerò manus erant portantes regem: eratq; ipsa reclinatio in uitulo respiciẽte post tergum, & ex omni parte tribunal auro circundatum. Hæc Salomon uiginti annis ædificauit. Cui multum aurum & argẽtum Tyri rex Hira ad ædificiũ contulit: & insuper ligna cedrina & cypressina, quem Salomon quoq; magnis cõpensationibus redonauit, mittens ei per singulos annos triticum, uinum, & oleum, quibus maximè indigebat rebus, eò quòd habitaret in insula, sicut prædiximus.

Ad hæc

Ad hæc autem & ciuitates Galileæ regionis uiginti numero, non procul à Tyro positas condonauit. Quas dum circuisset atq; considerasset, displicuissetq; ei donũ, mittens ad Salomonem dixit se ciuitatibus non egere, & ex tunc hæ appellatæ sunt terra Chabulan. Chabulan etenim interpretatum lingua Phœnicia, displicere significat. Misit itaq; prædictus rex Hira ad regem Salomonem, rogans eum, ut quædam sophismata & uerba parabolarũ quæ ei direxerat aperiret, & quæstionum difficultates absolueret. Qui cum esset astutus & intelligens, nihil horũ ignorans, sed in omnibus ratione prævalens, & eorum causas agnoscens, omnes obscuritates earũ perduxit ad lumen. Meminit autem horum duorum regum & Menander, qui ex Phœnicia lingua antiquitates Sidoniorum in uocem cõuertit Græcam, ita dicens: Moriente autẽ Abybalo, successit in eius regnum filius eius Hiras, qui dum uixisset annis quinquaginta tribus, regnauit triginta quatuor. Hic effodit amplum terræ spatium, & auream columnam, quæ est in Iouis templo, dicauit: insuper & lignorum materiã à monte Libano incidit ad tecta templorum, & destruens antiqua sacraria templum ædificauit Herculis & Hastartæ, & primum Hercules hoc erexit mense Peritio, & contra Eucheos tributa non reddentes egit exercitum: eisq; sibi subiectis denuo remeauit. Huius temporibus erat Abdemonis filius iuuenculus, qui semper propositiones, quas imperasset Hierosolymorum rex, soluebat. Meminit autẽ etiam Dios historiographus ita dicens: Abybalo moriente filius eius Hira successit. Hic partem ciuitatis positam ad Oriẽtem diruit, & maiorẽ urbẽ effecit: & Olympici Iouis tẽplum destruens, mediũ locum ciuitati coniunxit: & aureis anathematibus exornauit: ascẽdensq; in montem Libanum syluam maximam ad sacrorum secuit ædificia. Adiecitq; ad hæc, regem Hierosolymorum Salomo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem misisse ad Hiram Tyri regẽ figuras quasdam, & petisse ab eo solutionem, ita ut si non posset dissoluere, soluenti pecunias daret. Cumq; fateretur Hira non posse se illas soluere, multaq; foret pecuniarum detrimenta passurus, per Abdimum quendam Tyrium quæ proposita fuerant soluta sunt: & alia ab eo proposita quæ si Salomon non solueret. Hiræ regi pecunias multas daret. Et hæc quidem Dios sic dixit. Cumq; rex Salomõ uideret muros pro munimine turribus indigere, aliaq; tuitione (nam secundum ciuitatis meritum oportebat etiam copiosam firmitatem esse murorum) hæc effecit, & turribus præcipuis ciuitatem circundedit.

Vrbes egregiæ à Salomone conditæ: & quare omnes penè Aegyptiorum reges usq; ad socerũ Salomonis Pharaones dicti sunt: & quomodo Chananæos in seruitutem redegit: deq; regina Aegypti & Aethiopiæ, quæ multis muneribus, sapientiam eius mirata. Salomonem donauit. CAP. VI.

3.Reg.9. COnstruxit autem & ciuitates, inter præcipuas urbes annumerandas, Asor, & Magedon, & terram Gazarim: quæ cùm fuisset in regione Palæstinorum, Pharao rex Aegypti castrametatus, & obsidẽs eam cepit, & omnes eius habitatores occidit, eamq; subuertit, deditq; eam postea dono suæ filiæ Salomonis uxori. Quapropter ædificauit eam rex, cùm esset natura munita, & ad bella temporumq; motus utiliter opportuna. Non procul ab hac duas alias ædificauit urbes, quarum una uocabatur Bitthora, altera uocabatur Balath. Vltra has autem fecit & alias ad uoluptatem & epulas opportunas: & rerum temperamentis, pomorumq; fertilitate, & aquarum frigidissimarum poculis abundantes. Pergens enim & in desertum superioris Syriæ, eamq; capiens, constituit ibi maximã ciuitatẽ, duorum dierũ itinere à Syria superiore distantem, ab Euphrate uerò unius, & à maxima Babylone sex

sex mansionibus procul extantẽ. Vt autem hæc ciuitas à partibus habitabilibus Syriæ ita distet, hæc causa est, eò quòd in inferiori terra aqua nusquam inueniatur, in illo autem loco solummodo fontes & putei abundent. Hanc itaq; ædificans ciuitatem, & muris eminentibus eam circumtegens, Thadamor appellauit: & hactenus apud Syros ita dicebatur, quã Græci Palmyram uocant. Hæc itaq; Salomon rex illo tẽpore agebat. Propter eos autem qui quærunt, quomodo omnes Aegyptiorum reges à Mineo qui Memphim ædificauit, & ante multos annos fuit, quàm noster progenitor Abraham, dum inter hæc usque ad Salomonem nulle & triginta anni transierint: Pharaones uocati sunt à quodam rege Pharaone, qui post priores his temporibus imperauit: Pharaonũ uocabulũ assumens explanare hoc necessarium iudicaui: ut & caliginẽ eorum ignorationis auferam, & causam huius nominis declarare contendam. Pharao nomen secundum Aegyptios significat regem. Reor autem eos ab infantia alijs quidẽ nominibus appellatos: inuenientes autem ad regnum, hos quod lingua patria significaret imperium eos fuisse participatos. Nam & Alexãdriæ reges cum primitus alijs nominibus uocarentur, uenientes ad regnum uocati sunt Ptolemæi, & Romanorum imperatores, à natiuitate alijs uocati nominibus, Cæsares appellantur: cum potestas & principatus eis nomẽ imponat, & non in ijsdem permaneãt appellationibus, quas à genitoribus suis primum susceperunt. Puto siquidẽ & Herodotum Halicarnassẽum propterea post Mineum, qui Memphim ædificauit, dixisse trecentos & triginta fuisse reges Aegyptiorum: & nequaquam eorum nomina declarasse, quia Pharaoth omnes communiter appellauit. Nam post horum obitum regnantis mulieres uocabulum posuit, nomine Nicaulam eam uocitatam fuisse declarans: quia masculi quidem reges Pha-

raoth appellationem habere poterant, fœminæ uerò nequaquam, & propterea naturale huius nomen edixit. Ego autem & in libris nostræ prouinciæ reperi, quòd post Pharaoth socerum Salomonis, nullus rex Aegyptiorum hoc uocabulo nuncupatus est: & quòd postea uenit ad Salomonem mulier quam prædixi, Aegypti Aethiopiæq; regina: de qua non post multum denuo referemus. Horum uerò ideo nunc memini, ut ostenderetur, quia nostri libri & Aegyptiorũ de multis rebus concordare noscuntur. Rex itaq; Salomon Chananæos qui in monte Libano morabantur usq; ad ciuitatem Amathi, inobedientes subdidit, & tributa eis imposuit, & ut ei ministrarẽt ac seruile opus efficerent, & agriculturam exhiberent, ex his quosdam annis singulis eligebat, quia nullus tunc seruiebat Hebræorũ. Non enim erat rationabile, ut cùm Deus eis multa milia gentiũ subdidisset, & ex eis oporteret eos habere seruitia, ipsi in hoc schemate permanerent: quando omnes armati equis & curribus militarent, potius quàm seruitia peragerẽt. Chananæis autem quos ad sua ministeria tulerat, constituit principes quingentos & quinquaginta: qui super eos omnem à rege potestatem perceperant, ut eos docerent opera negotij sui, in quibus necessaria esse uiderentur. Fecit autẽ rex etiam multas naues in sinu Aegyptiaco maris Rubri, in quodam loco qui Asiongaber appellatur, non procul à ciuitate Elana, quæ nũc Beronice uocatur. Hæc enim regio fuit primitus Iudæorum. Habuit autem ad ædificandas naues beneficia regis Hiræ. Ipse nanq; ei & multos uiros gubernatores, & in marinis rebus edoctos misit: quos iussit nauigare cũ dispensatoribus suis ad locũ qui olim Ophyra, nunc Terra aurea nuncupatur (est autẽ in India) ut aurum deferrent: & colligẽtes quadringenta talenta, ad regem denuo sunt reuersi. Igitur regina Aegypti & Aethiopiæ sapientia plenã, & alijs ualde mirandam

5. Reg. 10.

mirandam, audientem crebrò Salomonis uirtutẽ atq; prudentiam, & habentem desiderium eius multum, & eorũ, quæ illi de rege quotidie dicebãtur, ad semetipsam adduxit: ut experimento ei & nõ auditu potius satisfacere posset: quãdo opinio mendax sæpius inuenitur, & pro referẽtis narratione suscipitur. Cùm ergo ad eum uenire uoluisset, ut in præsenti sapientiæ eius experimẽtum perciperet, studuit etiam quæstiones proferre, & earum solutiones exigere. Venit ergo Hierosolymam cũ magna gloria, & apparatu multo diuitiarũ, cum auro & aromatibus & lapidibus pretiosis: eamq; rex gratè suscepit: & circa eam in omnibus extitit largissimus: & propositiones sophismatũ intellectu suo cõcipiens, uelocius quàm sperari poterat, soluebat. Cuius illa sapiẽtiam ita se transcendentem, & potiorem quàm audierat agnoscens, uehementer obstupescebat: & maximè culmina domorum regalium mirabatur: earumq; pulchritudine mira & magnitudine delectabatur egregia: nihilominus & dispositione uaria fabricarũ, in qua multam regis prudentiam, astutiamq; cernebat: plus tamẽ eam obstupescere faciebat domus quæ sylua Libani uocabatur, & quotidianarum opulentia cœnarum: & apparatus eius, & ministerium: & uestes ministrantiũ, eorumq; decens circa suum officiũ disciplina: præcipuè tamen sacrificia quæ quotidie Deo celebrabãtur, & sacerdotũ circa hæc ministerium, nec non Leuitarum maxima diligẽtia. Hæc uidens diebus omnibus nimis admirabatur. Et cum non posset tacere miracula quæ uidebat, uerbis uoluntatem sui cordis aperuit, dicens ad regẽ, quibus suam mentem uictam esse monstrauit: Cuncta, inquit, ô rex quæ per auditum ueniunt ad notitiam, cum quadam incredulitate seu dubitatione suscipiuntur: tuorum uerò bonorũ quæ & ipse in te possides, hoc est, sapientiam & prudentiam, & quæ tibi præstantur ex regno, nõ est

mendax fama, sed uera, licet multo minor, quàm in præsenti cõspicio. Nam opinio aliquid auribus suadere nititur: dignitas uerò rerum nõ ita fieri nota, sicut aspectu & ipsa præsentia comprobatur. Ego siquidem neque his quæ nunciabantur propter multitudinẽ & magnitudinẽ credens, multa potiora conspexi: & beatũ iudico populum Hebræorũ, seruosq; tuos pariter & amicos, qui quotidie tuo uultu fruuntur, & sapientiam audire promerẽtur. Quis etiam nõ benedicat Deũ, sic hanc diligentem prouinciam & eius habitatores, ut te ad regni culmen euehere? Ostendens autem post hæc uerba quemadmodum eius regis habuisset affectum, etiã muneribus aperuit suæ mentis indicium. Viginti nanq; auri talenta regi dedit, & aromatũ innumeram multitudinem, & lapides pretiosos. Dicunt autẽ quòd & radicem balsami, quam hactenus fert nostra prouincia, ipsa dederit regi. Cui etiam è diuerso Salomon bona multa donauit, & maximè quæ ipsa desideranter eligeret: nihilq; fuit, quod postulanti non præberet: proniusq; dabat, quæ illa peteret, quàm quæ ipse offerret: eamq; suæ largitatis munere præcurrebat. Regina siquidem Aegyptiorum & Aethiopiæ dans rursumq; dona recipiens, quæ prædiximus, ad propria remeauit.

De diuitiis Salomonis & concubinis regiis, diuisioneq; regni. CAP. VII.

3.Reg.10. EOdem uerò tempore delati sunt regi de terra quæ uocatur aurea, lapides pretiosi, & ligna pinea, quibus usus est ad fortitudinẽ templi, domumq; regalium, & instrumentorum musicorũ, fecitq; ex eis citharas, & nablas, ut dicerent Deo hymnũ Leuitæ. Omnium uerò rerum quæ fuerunt quocunq; tempore regi delatæ, præcipua fuerunt ea quæ illo die deuecta sunt, magnitudine & pulchritudine. Nullus igitur arbitretur, quòd ligna pinea, quæ nunc propter pretia uendenti um

dentium sic appellantur, illis uicina sint: illa siquidem uisione rotunda quasi pinea sunt, sed ista multò candidiora, & ualde fulgentia. Hoc autem dixi, ut nullus naturam ueræ pinus ignoret. Quia uerò propter utilitatem regis eius memoriam fecimus, opportunũ etiam indicauimus, significare allati auri illo tempore quantitatem, quod fuit pondere talenta sexcenta sexaginta sex, non reputatis eis quæ negotiatores emerãt: neq; quod dono Arabiæ toparchæ, reges q; mittebant. Constauit ergo aurum, ut ducentas lanceas faceret, quæ siclos sexcentos haberent. Fecit & scuta trecenta, unoquoq; habente auri minas tres: posuitq; ea in domum, quæ sylua Libani uocabatur: necnon & pocula ex auro, & lapidibus pretiosis ad conuiuia necessaria præparauit. Dumq; uno præcipuo artificè hæc faceret, ut etiam alia uasorũ opera largitate auri faceret, exquisiuit. Non enim aurum aut argentũ uendebatur, aut emebatur: sed multæ fuere naues, quas rex in mari Tarsico constituit, ut interiora gentium penetrarent, & comparatum aurum, argentumq; regi deferrent, necnon & elephantes Aethiopas, & simias. Nauigationem uerò euntes, & redeuntes tribus annis implebant. Tunc enim regis illustris opinio omnes in circuitu prouincias circuibat, uirtutẽ eius & sapientiam undiq; diuulgans, ita ut omnes undiq; reges desiderarẽt aspectum eius, propter incredulitatem rerum, quæ de eo referebantur: magnisq; muneribus suum circa eum studiũ demonstrabant. Mittebant itaq; ei uasa aurea, & argentea, uestesq; purpureas, & aromatum genera multa, & currus, & equos, & onerigeras mulas, quæ uirtute & pulchritudine regi placerent: ita ut curribus, & equis pristinis ex his, qui dirigebantur, accresceret curruum numerus quadringentorum: erant enim primitus mille: & item equi duo milia, cũ primitus fuissent uiginti milia. Nutriebantur autem, ut essent pulchri, pa-

riter & curraces, & comparatione facta, nec decẽtiores alios nec uelociores inuenirentur. Exornabantur autem & ascensores eorum, primum decora iuuentute florentes, habentesq; magnam proceritatẽ, & satis alios excedentes: longamq; diffundentes in equorum sessione cæsariem, ex purpura Tyria uestẽ circũamicti, auriq; tinctura quotidie in suis comis adiicientes, ut eorum capita percussa sole, auro radiante fulgerent. His circa eum armatis existentibus, arcuq; ferẽtibus, rex uectus in curru, & alba uestẽ circumamictus, solitus erat exire ad quendã locum, qui ab Hierosolymis duobus schœnis abest, uocaturq; Itham, hortus aquarum rigationibus gratus & locuples. Huc ergo causa delectationis rex egredicbatur, circa res omnes maxima prouidentia & studio semper utens, & ubiq; cultus ac decorus existẽs: neq; uiarum desidiam habuit, sed regias, quæ ad Hierosolymam ducerẽt, lapide nigro strauit: ut etiam ambulantibus non posset esse difficiles: ut ostenderent diuitiarum & imperij dignitatem. Diuidens autẽ currus, & disponens, ut singulis ciuitatibus certus eorum numerus esset, paucos quidem circa se retinuit: urbes autem ubi dispersi sunt, ciuitates curruum nominauit. Argenti uerò tantam multitudinem fecit rex in Hierosolymis abundare, quãta erat & lapidum. Sed & lignis cedrinis, quæ primò non fuerãt, sicut arboribus mori, campos Iudææ ita compleuit. Insuit autem & negotiatoribus cõmercia ex Aegypto deferentibus, ut uenderent ei currum cum duobus equis, drachmis argenti sexcentis, quos ipse regibus Syriæ, & trans Euphratẽ habitantibus destinabat. Qui dum fuisset omniũ regum glorioſissimus atq; religioſissimus, & prudẽtia, & diuitijs excelleret omnes, qui ante eum Hebræorum tenuerant principatum, non in his usq; ad terminum uitæ suæ permansit: quando relinquens custodiam solennitatũ paternarum, non secundum similes actus rerum,

rum, quas de Dauid prædiximus, cõuersatus est: sed circa mulieres, & Venerem captus, & per intemperantiam turpiter exardescens, non prouincialium solummodo delectationẽ habuit fœminarum, sed etiã multas ex alienigenis gentibus duxit uxores: Sidonias, Tyrias, Ammonitidas, & Idumeas: legeiq; prœuaricatus est Mosaicæ, quibus ille cõtradixit alienigenis mulieribus Hebræos non debere miscẽri: & Deos earum cœpit colere, ut mulieribus, carũq; amori placeret: cùm legislator prædixisset, ne Hebræus alienigenæ regionis uxo- 3.Reg.11.
res duceret: ne fortè illarũ solẽnitatibus mixtus, et Deos illarũ coleret, & à ueneratione proprij Dei pariter se abstineret. Sed hæc quidẽ despexit Salomon, irrationabili amori constrictus: & ducens uxores principũ, insigniumq; uirorũ filias numero septuaginta, & trecentas concubinas: super has autem & filiam regis Aegyptiorum: repentè ab his captus est, ita ut earũ sectaretur quoq; culturas. Et ideo cogebatur fauoris sui eis præbere & dilectionis indicia, ut more earum patriæ uiueret: & quæ illis essent grata, compleret. Aetate siquidem procedente, & ratione pariter propter tempus infirmante, cùm iam non posset studia patria retinere, Deum propriũ abiecit: & Deos uxorum iugiter honorabat: sed etiam ante hæc peccauerat, & circa legum custodiam iam deceptus fuerat, quando boum æneorum similitudines fecit, quos mari subiecit, & leonum, quos in suo solio regali decoris causa disposuit. Non enim hæc facere fas erat. dum optimum & familiare paternæ gloriæ & uirtutis habuisset exemplum, quod ei propter Dei pietatem fuerat relictum. Hoc ergo non imitatus, cum secundò eum Deus per somniũ patrem monuisset sequi, in gloriã huius factus est expers. Venit ergo repẽtè propheta missus à Deo, dicens: Quòd neq; iniquitas eius lateret eum, neq; diu in his esset lætaturus: interminatus simul, quia ei quidẽ nõ auferret

imperium

imperium,quoniam Dauid patri eius fuerit promissum: moriente uerò eo,citius eius filium hoc amittere:non tamẽ omnẽ ab eo populum recessurum,sed decem quidem tribus eius traderet seruo,duas autem nepoti Dauid,huius filio reseruaret, propter illum,qui dilexit Deum,& propter Hierosolymorũ urbem,in qua templũ habere decreuit.Hæc audiens Salomon, contremuit:& ualde turbatus est, ex omnibus penè bonis,in quibus erat repentè mutatus:non multo tempore transeunte, ex quo hæc ei prouenere,quæ dicta sunt à propheta.Mox suscitauit super eum Deus inimicum Adad nomine,quarum inimicitiarum causa hæc fuit. Hic Adad puer erat,genere Idumæus,de semine regio natus.Qui dum Ioab princeps militiæ Dauid uastasset Idumeam,& omnes qui armis uti poterant, sex mensibus peremisset,fugiens uenit ad Pharaonem Aegyptiorum regem,qui eum magna largitate suscipiens,dedit ei & domum,& prouinciam habitandam. Et cùm creuisset,dilexit eum,ita ut ei uxoris suæ sororem nomine Raphim daret uxorem:ex qua natus est ei filius,& inter filios eiusdem Pharaonis regis enutritus. Audiens uerò in Aegypto mortẽ Dauid pariter & Ioab,accedens ad Pharaonem rogauit,ut eum ad propria remeare permitteret. Cumq; requireret rex,cur hoc peteret,aut quid passus eum relinquere festinaret,cùm sæpius ei importunè & nimis insisteret,atq; rogaret, tunc quidem dimissus non est:sed tempore eùm iam Salomon in malis erat propter,præuaricationes prædictas,& Dei pariter irã, dimissus Adad à Pharaone uenit in Idumeã,Et cùm eam non potuisset à Salomone recolligere, quia multis præsidijs seruabatur,nec esset facilis eius inuasio, surgens inde uenit in Særiam.Iunctus est autem illic cuidam, Raaz nomine,qui regem Sophenæ Adrazarum dominum suum fugerat,& prouinciã latrocinijs deuastauerat:eiq; copulatus amicitijs,cùm

haberet ille circa se latronum maximam multitudinem,ascendens,& tendens in Syriam,rex eius effectus est. Tunc quoq; discurrens Israelitarum prouinciam affligebat: & adhuc uiuente Salomone uastabat. Et hæc quidem Hebræis prouenerunt per Adad.Inter hæc autem Hieroboam filius Nabath, surrexit contra Salomonem,& quosdam contribules suos,secundum prophetiam olim sibimet dictam. Is cùm puer esset à patre derelictus,& à matre eruditeretur,uidens Salomon robustum & nimis strenuum,eum super ædificium murorum cõstituit:quando munitionem propugnaculorum in Hierosolymis fecit.Qui ita in hoc opere laborauit,ut rex eum approbaret,eiq; principatum militiæ super tribum Ioseph conferret.Illo siquidem tempore,cùm Hieroboam ueniret ab Hierosolymis,occurrit ei propheta,de ciuitate Silo,nomine Achias. Quem dum saluasset, deflexit eum paululum ex itinere ad quendam locum,ubi nullus alius interesset: diuidensq; suum pallium,quo erat indutus,in duodecim partes, iussit,ut Hieroboam decem ex his sumeret:prædicens,quia Deus hæc uellet,ut scisso principatu Salomonis,filio quidem eius propter promissionem Dauid,duas relinqueret tribus,& illi decem: quoniã Salomon in eo peccasset,& mulieribus,earumq; diis se improuidè subdidisset:Sciens,inquit,causam pro qua Deus suam dilectionem à Salomone subtraxit,esto iustus,& eius cultodi præcepta,propositum habens palmam Dei pietate & honore præcipuam:talis utique futurus,qualem nosti fuisse Dauid. Elatus itaq; Hieroboam prophetæ sermonibus,cùm esset natura iuuenis feruentissimus,& rerum grandium appetitor immensus,non quiescebat: sed cùm uenisset ad exercitum,habens memoriam eorum,quæ ei dixerat Achias, repentè uisus est populo suadere, ut à Salomone recederet,& regnum ei contraderet. Cognoscens autem Salomon eius uoluntatem & dolum,

dolum,quærebat,ut eum comprehendens,uelociter interimeret. Quod dum cognouisset Hieroboam,fugit ad Sussacum regem Aegypti,usque ad Salomonis obitum ibi moratus: & ne quid pateretur lucratus, & futuro seruandus imperio. Mortuus est itaque Salomon,ualde longæuus: qui regnauit quidem annis octoginta, uixit autem quatuor & nonaginta: & sepultus est in Hierosolymis,cunctos felicitate & prudentia atque diuitijs excellens reges:præter illa in quibus circa senectutem deceptus mulierum ardore, præuaricatus est: de quibus, & de malis quæ propterea prouenerunt Hebræis, opportunius explicabo.

De Hieroboam rege Israël instituto,& Roboam Salomonis filio rege Iuda,Israëlisq; peccato. CAP. VIII.

POst mortem uerò Salomonis, in regno succedente filio eius Roboam,ex muliere Ammonitide Naama nomine procreato,repentè miserunt in Aegyptum populi principes, ut reuocarent Hieroboam. Qui dum uenissent ad eos in ciuitatem Sichimorum, etiam Roboam uenit in eam. Placuerat enim,ut illic conuenientes Israëlitæ,eum constituerēt regem. Adeuntes ergo eum principes populi,simul & Hieroboam, rogabāt dicentes,ut aliquid de seruitio relaxaret: & melior esset patre,cuius iugo fuerāt prægrauati,ut & ipsi deuotiores essent, & propter mansuetudinem potius,quàm timorem ei seruire diligerent. Qui cùm post tres dies responsurum se eorum petitionibus dixisset,mox quidem eos suspectos fecit, cur non repentè quæ petebantur annueret.nam rem bonam, & humanam facilem esse iudicabant, & magis in iuuene:tamen & in eo quod cogitare se dixerat, & non repentè negauerat,spem aliquam faciebat. Qui conuocatis paternis amicis,tractabat cum eis,quale deberet populo præbere responsum. Illi uerò quæ deuoti facerent, naturam utiq; uulgi scientes,

tes,monebant,ut mansuetè loqueretur ad populum, & communius quàm regius exigeret fastus:ut ita fauorem omnium sibimet obligaret,cùm naturaliter diligant subiecti mansuetudinem regum,atque communionem. Tunc ille utile consilium seruitum Deo uolente despiciens, uocatis adulescentulis secum enutritis, eisq; pandens consilium seniorum, quid oporteret fieri,requisiuit. Illi uerò cùm neq; iuuentus,neq; Deus meliora eos tractare permitteret,monuerūt,ut asperius loqueretur ad populum,& inferiorem suum digitum lumbis paternis diceret uastiorem: & seueritatem quam fuerant in illo comperti,in se multò potiorem agnoscerent. In his delectatus rex, & credens dignitati regiæ conuenire responsum, dum die tertia plebs auditura uenisset, & omnis populus uideretur suspensus esse,ut uerba regis audiret,credens aliquid clemētius esse, relinquens ille consilium seniorum,respondit adulescentium. Hæc autem Dei uoluntate gerebantur, ut quæ prædixerat Achias,perducerētur ad terminū. Tunc ergo cunctis eius sermonibus,uelut opere iam percussi, & dolentes quasi iam experimento ipsarum rerum,quæ dicebantur,afficerentur,indignati sunt: & omnes pariter uoce magna clamauerunt, nihil sibi post hunc diem esse commune ad genus Dauid, uel qui erant ex eo progeniti:sed solùm templum ei cedere, quod pater eius ædificasset: eumq; interminati sunt se relicturos: & sic armarè iracundiam seruauerunt, ut dum misisset rex Roboam quendam nomine Aduram,super tributa constitutū,qui eos aliquo modo mitigaret, & post sermones, qui petulanter ab ætate iuuenili prolati fuerant,ad cōcordiā reuocaret,passi non sint: sed eum lapidantes interemerint. Quod dum uidisset Roboam,credens se quoq; lapidandum,metuens,ne & ipse tale aliquid sustineret,ascendēs in currum, fugiensq; uenit mox in Hierosolymā. Et tribus quidē Iuda,simul & Beniamin

iamin cum constituere regem, reliqua uerò plebs ab illa die recedens à filijs Dauid, omnem regem Hieroboam constituit. Raboam uerò Salomonis filius conuentu facto duarum tribuum, in quibus regnabat, sumens ex eis electos milites centum octoginta milia uirorum, contra Hieroboam & contra populum dimicare cogitabat, quatenus eorum subderet sibi bello seruitium. Prohibitusq; est à Deo per prophetam Semeiam, ut bellum non inferret: eisq; dicebat non esse iustum, ut aduersus contribules dimicaret, cùm ab eo Dei uoluntate populus recessisset. Quo facto, nequaquam egressus est ad prælium. Diuiso itaq; regno, prius narrabo, quæcunq; Hieroboam Israelitarum rex egit. Deinde, quæ à Roboam duarum tribuũ rege gesta sunt, explanabo. Sic enim totius ordo historiæ seruabitur. Igitur Hieroboam cõstitutis in Sichimorum ciuitate regalibus, ibidem morabatur: quod etiam in Phanuel ciuitate fecit. Non multò pòst dum Scenopegiæ festiuitas immineret, cogitans Hieroboam quia si permitteret populum, ut dominum Deum pergens in Hierusalem adoraret, festiuitatem illic solenniter agens pœnitentia duceretur, & propter templum & propter Dei religionem: forsitan & metuens, ne eum quidem relinqueret, ad regem uerò pristinum remearet, & ob hoc mortis periculum sibimet immineret, opus hoc malignum suæ cogitatione molitus est: Fecit duas uitulas aureas, & totidem templa cõstruxit: unum quidem in ciuitate Bethel, aliud uerò circa Dan, quæ ad fontes Iordanis minoris uidetur existere, posuitq; has uitulas in templis, quas prædiximus ciuitatum: & rex uocans decem tribus, quibus ipse regnabat, his uerbis concionem fecit ad populũ: Viri contribules, nosse uos uolo, quòd omnis locus habeat Deum, & nõ ostenditur locus, in quo proprie præsens est, sed ubique semper exaudit, & cultores suos intendit. Vnde mihi non uidetur necessitatẽ uos pati

pati ad Hierosolymam properandi, ad hostium utiq; ciuitatẽ & ut adoretis deum, longo itinere fatigari. Homo enim illud ædificauit templum, & ego feci duas uitulas aureas deo æquiuocas, quarũ unam quidem in Bethel ciuitate dedicaui, aliam uero in Dan urbe constituí: quatenus quicũq; uestrum eis urbibus sunt uicini, adorent in eis deum. Constituamq; ex uobisipsis sacerdotes earum, atq; leuitas, ut tribu Leui nequaquã neque Aaron filijs indigeatis: sed qui uoluerit uester esse sacerdos, offerat uitulum deo & arietem unum, quod & primum pontificem Aaron fecisse dicunt. Quod cum dixisset, seduxit populum, ut à patria religione recedens, prævaricaretur leges. Hoc itaq; Hebræis malorum fuit initium: & qui eũdem deuicerant prælijs in alienigenarum sunt ditione subiecti. Sed hæc quidem opportune narrabimus. Igitur dum instaret septimo mense festiuitas, uolens & ipse eam in Bethel ita agere, sicuti duæ tribus in Hierosolymis celebrabãt, ante uitulam quidem ædificauit altare, & ipse pontifex factus cum sacerdotibus ad altare conscendit. Cumq; esset hostias & holocaustũ coram omnibus populis oblaturus, uenit ad eum ex Hierosolymis propheta, nomine Iadon, missus à deo. Qui stans in media multitudine, audiente etiam rege, faciens ad altare sermones: Deus, inquit, futurũ quendã esse prædixit ex genere Dauid nomine Iosiam, qui temporis illius supra te falsos perimat sacerdotes: sed & ossa etiam horum populum seducentium & erroneorum & impiorũ supra te tunc simul exurat. Vt tamen credant isti hoc ita futurum, signum eis prædico nunc fiendum: subito enim rumpetur hoc altare, & omnis pinguedo sacrificiorum super illud posita, fundetur in terram. Hæc dicente propheta, indignatus Hieroboam, manũ extendit, præcipiens eum continuò comprehendi. Cuius manus mox est arefacta, nec ualuit eam ad se denuo reuocare, sed habuit eam

3. Reg. 13.

marcidam & solutam. Ruptumq; est repentè sacrariũ: & sicut propheta prædixerat, euncta diffusa sunt. Cumq; uideret rex ueracem hominem, & præscientiam diuinam habere cognosceret, rogauit, ut supplicaret deo, quatenus eius dextera curaretur. Quo rogante deum, & manum sibi naturaliter restitutam gaudebat, prophetamq; rogabat obnixè, ut eius conuiuijs interesset. Iadon uerò dixit, nõ se pati, ut ingrederetur ad eum, nec panẽ aut aquam in ea ciuitate gustaret: hoc sibi præceptum à deo dicens, ut etiam alio quàm unde uenerat itinere rediret. Huius igitur abstinentiam rex miratus, erat in timore positus: & permutationem rerum ex his quæ dicta fuerant, non prosperam, sibimet imminere credebat.

Quomodo Iadon quod pseudoprophetæ auscultauerat, à leone necatus est: & sepultus à propheta maligno qui Hieroboam omnem dei timorem exemit. CAPVT IX.

3.Reg.13. ERat autem quidam in ciuitate senior, malignus homo, filiusq; propheta, quem Hieroboam magnis studijs honorabat, cum eo dicẽte quæ illi grata forent, crebro deciperetur. Iste itaq; tunc erat in lectulo propter senectutis infirmitatem. Filijs autem indicantibus ei prophetam, qui de Hierosolymis uenerat, & de signis effectis, & quomodo arefacta manus Hieroboam dextera, illo orante fuerat restituta, metuens ne peregrinus melior esset apud regem & potiori honore frueretur, præcepit filijs, ut ei repẽtè stratum ad iter asinum præpararent. Quibus præceptum festinanter implentibus, ascendens prosecutus est prophetam: & inueniens eum sub alta & umbrosa ilicis arbore quiescentem, salutauit primum, deinde obiurgauit, cur apud eum non intrasset, & eius esset hospitalitate participatus. Quo dicente, se à deo prohibitum, ut apud quenquam in illa ciuitate gustaret: Non, inquit, prohibuit diuinitas, ut meam mẽsulam deuitares. Nam & ego prophe-

pheta sum, & in ea tecũ religione communis: & adsum nunc missus à deo, quatenus te comesurũ ad me deducam. Ille uerò credens mentienti, reuersus est. Quibus adhuc prandentibus, & pariter epulantibus, deus apparuit Iadon: eiusq; mandata præuaricantem dixit supplicia sustinere, & qualitatem pœnæ continuò declarauit: leonem ei occursurum in itinere, quo dilaceraretur: & quod sepultura patria priuaretur, edixit. Hæc autem facta reor uoluntate diuina, ut Hieroboam nequaquam uerba Iadon metueret, quasi fallacis & ita defuncti. Remeante siquidem Iadon rursus in Hierosolymam, occurrit ei leo, & deijciens eum de asino peremit: & asino quidem in nullo nocuit, sed cum eo sedens, & illum & corpus prophetæ magna tuitione seruauit: donec aliqui iter agentium uidentes hoc, uenientes in ciuitatem falso prophetæ denunciarunt. Qui missis filijs, eius corpus deuexit in ciuitatem, & splendida pompa eius celebrauit exequias, præcipiens, filijs suis, ut ipsum mortuum cum eo sepelirent, dicens: quòd omnia quidem uera essent, quæcunque ille prophetasset aduersus ipsam urbem & altare, et sacerdotes, necnon et contra falsos prophetas: & quia ipse non pateretur iniuriã post propriam mortem, si cum eo sepultus esset, ossibus eius copulatus, qui propter societatem ossium prophetæ non posset agnosci. Sepeliens ergo prophetam, & filijs ista præcipiens, cum esset malignus & impius, accessit ad Hieroboã, eiq; dixit: Quare turbatus es uerbis fatui uiri? Cumq; illi rex de sacrario & manu sua narraret, sanctum uere & prophetam egregium eum uocans, cœpit destruere eius opinionem: & uerisimilibus utens, rerum gestarum creditam conabatur imminuere ueritatẽ. Nitebatur enim ei suadere, quia pro labore portandi multa sacrificia, eius manus obstupuisset: & deinde cum requieuisset, ad naturam propriam denuo remeasset. Altare autem cum prius

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuiſſet uacuum,ſuſceptis multis hoſtijs & ingentibus,propter onus impoſitorum fuiſſe diſruptum,& cecidiſſe dicebat:ſignificauitq; ſimul ita mortem eius : & quia ſigna hæc prædixerat,eo fuiſſet à leone diſcerptus : & nihil eſſe quod propheta locutus eſſet.Hæc ergo dicens, regi ſatisfaciebat:eiusq; mentem penitus auertit à deo,& à ſanctis operibus, & ad actus impios euocauit.Qui rex tantam deinceps contumeliam diuinitati fecit,& ita contra leges atrociter inſiluit,ut nihil aliud quotidie quæreret, quàm ut aliquid noui ſuper ea quæ iam perpetrauerat ſcelera, cumularet. Igitur de Hieroboam in præſenti hæc dixiſſe ſufficiat.

De regno Roboam,tranſgreſſione,& pœna. CAP. X.

2. Paralip. 11. & 12.

FIlius autem Salomonis Roboam, qui ſicut prædiximus, ſuper duas regnauit tribus,ædificauit munitiſſimas ciuitates & magnas:Bethlehem,& Itham,& Thecos,& Bethſura,& Socho,& Odollam,& Hippam & Mariſſam, & Ziopham,& Aduram,& Lachis,& Zethuram,& Helū,& Hebron. Has quidem in ſorte Iuda primas ædificauit. Fecit & alias præcipuas in ſorte Beniamin,muriſq; circundans,cuſtodes inſtituit uniuerſis,et principes:multumq; frumentum, & uinum,& oleum:& alia quæ ſingulis ciuitatibus pro cibarijs eſſent neceſſaria,largiſſima ubertate reeōdidit:inſuper etiam & ſcuta, & iacula nimis innumera. Conuenerunt autem ex omnibus Iſrælitis ſacerdotes ad eum in Hieroſolymam,pariter & Leuitæ,& quicūq; alij de populo erant boni uel iuſti, relinquentes proprias ciuitates,ut culturam dei in Hieroſolymis exhibcrent. Non enim libenter habebant, dum compellerentur uitulas adorare,quas fecit Hieroboam:& auxerūt imperium Roboam per tres annos. Qui dum cognatam quandam duxiſſet uxorē, & tres ex ea filios ſuſcepiſſet, poſt eam quoq; duxit nomine Maacham,natam de Thamar filia Abſalom,

lom,quæ & ipſa uidebatur eſſe eius cognata:de qua natus eſt ei filius maſculus, quem Abiam appellauit : habuitq; filios ex alijs coniugibus,ſed ſuper omnes potius diligebat Maacham. Habuit autem lege ſibi coniunctas uxores decem & octo, concubinas uerò triginta. Et filij quidem ei nati ſunt decem & octo,filiæ uerò ſexaginta.Succeſſorē autem ſui regni conſtituit Abiam ex Maacha procreatum, cui & theſauros, & munitiſſimas tradidit ciuitates. Reor enim quia ſæpius cauſa malorum & iniquitatis exiſtat hominibus magnitudo rerum, earumq; ad peiora conuerſio. Videns autem Roboā Regnum ſuum his cremētis augeri,ad impias & iniuſtas conuerſus eſt actiones:& ſpreuit dei religionem,ita ut & populus eius imitaretur iniquitatem. Cum moribus nanq; principum corrumpitur conuerſatio ſubiectorum : & cum uiderint illorum luxurias,ſuæ caſtitatis merita reſpuentes,quaſi uirtutem eorum imitari nituntur illecebras.Non enim opera principum approbare uidentur,niſi etiam ſimiliter hæc agātur. Hoc igitur accidebat ſubiectis Roboā.Nam cū ille ageret impiè & iniquè, ſtudebant & illi non eſſe iuſti,ne rex uideretur offendi.Quapropter uindicē ſuper Hebræos miſit deus regem Aægyptiorum nomine Suſſachum:de quo narrās Herodotus, actus eius poſtremò adiunxit.Is enim Suſſachus quinto anno regni Roboam cum multorum milium exercitu caſtrametatus eſt contra Hieruſalem. Sequebantur enim illum currus mille & ducenti,equitum uerò ſexaginta milia, & quadraginta milia peditum, quorum plurimos habebat Libyes & Aethiopes. Inuadens itaq; Hebræorum regionem,munitiſſimas Roboam ciuitates ſine dimicatione detinuit, & nouiſſimum armatus ad Hieroſolymam uenit, ubi Roboam & eius exercitus propter militiam Suſſachi tenebatur incluſus:deumq; rogabant, ut eis uictoriam ſalutemq; conferret. Quos tamen non exaudiuit

3. Reg. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deus, nec eis pugnaturis uictoriæ spē promisit. Propheta enim Semeias ait, deum esse interminatum eos se relicturum, sicut ipsi eius uidebantur deseruisse culturam. Hæc audientes animo sunt soluti: & dum nullam uiderent in se salutem, confitebantur omnes quòd eos deus iuste despexerit, cum ipsi circa eum impie crudeliterq; gessissent, & eius legitima confudissent. Quos uidens deus ita deiectos, & ad pœnitentiam fuisse deductos, non se perditurum eos prophetæ dixit, sed Aegyptijs tantum fore subdendos, ut agnoscerent utrum hominibus seruire esset infatigabilius, an certe deo. Capiēs ergo Sussachus non lege bellica ciuitatem, sed pactis præcedētibus Roboam cum suscipiēte propter timorem, ingressus fœdera non seruauit, sed & templum expoliauit, & thesauros dominicos & regios exhausit, auri & argenti multa milia, & innumerabilia secum deuehens ornamenta, & nihil omnino illic derelinquens. Abstulit autem & aureas lanceas, & scuta quæ rex fecerat Salomon: sed neq; pharetras aureas dimisit, quas Dauid sumptas à rege Sophenæ deo dicauerat. Quod eū idem Sussach fecisset, ad propria remeauit. Meminit autem huius prælij & Herodotus Helicarnasseus, qui solummodo circa regis nomen errauit. Sed quia & gentes alias multas inuasit, & Palæstinā Syriam subiugauit, capiens sine prælio cunctos in ea regione degentes: unde palàm est, quia nostram gentem subditam Aegyptijs indicare uult. Ait enim quomodo & statuas eorum, qui sine prælio se tradiderunt, reliquerit: & mulierum genitalia in eis celauerit. Roboam etenim rex noster ei tradidit sine prælio ciuitatem. Dixit autem et Aethiopas ab Aegyptijs didicisse genitalium circūcisionē. Phœnices autem & Syri in Palæstina fatentur hoc se ab Aegyptijs didicisse: et palàm est, quomodo nulli alij circuncidebantur Syrorū in Palestina habitantium præter nostros. Sed de his sentiat quisq; ut

ut uoluerit. Igitur discedente Sussacho Roboam rex pro aureis lanceis & clypeis, ærea eiusdem numeri fecit: et custodibus regalibus seruanda tradidit: & qui cum splendido principatu & claritate rerū debuerat imperare, sub multo silentio & timore regnauit: fuit autē Hieroboam regi cunctis temporibus inimicus. Mortuus est autem cum uixisset annis quinquaginta & septē, in quibus regnauit annis decē et septem, uir superbus & fatuus: & qui nolēs paternis amicis credere, perdiderat principatum: sepultus est autē in Hierosolymis in tumulis regum. Roboam itaq; successit in regnum filius eius Abias: cum Hieroboam octauum & decimum annum iam haberet in regno. Et hæc quidem huiusmodi fine sunt consumpta.

De morte filii Hieroboam: & quomodo uictus ab Abia rege Iuda. CAPVT XI.

COnsequens est nunc, ut de Hieroboam dicamus, quemadmodum & ipse fuerit conuersatus. Is enim non quieuit iniquitates facere coram deo: sed quotidie in excelsis montibus erigebat aras, & sacerdotes de populo faciebat. Contra quas impietates, supplicia non post longum tempus in eius caput & totius generationis ipsius erat relatura diuinitas. Illa siquidem tempestate: cum filius eius nomine Abimelech egrotaret, dixit uxori suæ ut mutata ueste priuatum schema suscipiens, iret ad Achiam prophetam, asserens eū uirum esse mirabilem, & futura prædicere, qui etiam de regno ei significasset: & ab eo quasi peregrina requireret, si puer languorem posset euadere. Quæ mutata ueste, sicut maritus ei præcepit, uenit in ciuitatem Silo, ubi morabatur Achias. Cumq; foret domum illius ingressura, cum esset iam prophetæ uisus senectute grauatus, apparuit ei deus, utrumq; denuncians, et quia Hieroboam regis uenisset ad eum uxor, & quid deberet pro quibus aderat respondere. Quæ in eius domum ueniente, ueluti

3. Reg. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

priuata simul & peregrina, ille clamauit: Ingredere uxor Hieroboam, quid te celas? Deum latère non potes, qui mihi & te uenturam esse denunciauit, & imperauit quæ tibi dicã. Reuertẽs igitur ad maritũ, dic ei hæc præcepisse deum: Quoniam te magnum ex paruulo, & nihil existente constituí regem: & scindens regnum à genere Dauid, tibi contradidi: tuq; horum non recordatus, meamq; religionem deserens, fusilesq; deos efficiens, illos potius honorasti: deijciam te denuo, & omne tuum genus exterminabo, & canum uoracitati uoluptatiliumq; dabo: & quidem à me suscitabitur rex totius populi, qui de genere Hieroboam nullum penitus remanere permittet. Participabitur autem isto suplicio etiam populus, & copiosa hac terra priuabitur, & trans Euphratem ulterius dispergetur: quoniam cuncti regis impietates secuti, deos ab eo factos adorauerunt, & meam religionẽ uenerabilem reliquerunt. Tu uerò mulier hæc marito festina renũciare: filiũ uerò tuum inueniens esse defunctum. Te nanq; ingrediente ciuitatẽ, spiritum mox amittet, sepelieturq; planctu populi cõmuniter honoratus. Hic nanq; solus ex genere Hieroboam bonus fuisse perhibetur. Hæc nanq; prophetæ perhibente exiliens turbata mulier de morte filij & lamentans per uiam, festinabat iter lugens & ingemiscens, filium utique quem in spe dereliquerat, uiuum ulterius non uisura, quem continuò mortuum esse crediderat. Quæ dum uenisset in ciuitatem, filium quidem sicut propheta dixit, inuenit extinctum, regi uerò cuncta narrauit. Hieroboam itaq; nihil horũ cogitans multo exercitu cõgregato contra Abiam filium Roboam, qui in duabus tribubus patri successerat castrametatus est: despiciebat enim illum propter ætatem. Qui dum Hieroboam inuasionem audisset, obstupefactus est: ueruntamen ultra prudentiam iuuentutis spe bellandi roboratus, electo ex tribubus duabus exercitu, occurrit

rit Hieroboam ad quendam locum qui uocatur mons Amorræorum: & castra circunfigẽs, bello necessaria præparabat. Erat enim eius exercitus sexaginta milia utrorũ. Hieroboam uerò manus duplex erat. Cumq; exercitus ex utroque ad opus bellicum, & certamina cõmittenda esset iam in acie constitutus, instans in loco excelsiore rex Abias manu silentium imperauit, & Hieroboã petijt, & cum quiete prius audiret, factoq; silentio cœpit hæc dicere: Nec uos equidem ignoratis, quòd deus principatum Dauid & eius soboli in tempore uniuerso concesserit: miror autem quomodo recedentes à meo patre, seruo Hieroboam indecenter adhæseritis, & cum eo nunc pugnaturi contra eos, qui à deo regnare decreti sunt, aduenistis, ut eorum regnum his prælijs auferatis. Hactenus itaq; regnũ Hieroboam iniuste detinuit, quod non reor maiori cum tempore possessurum: quia deo pœnas etiam de præterito nũc soluens, ab iniquitatibus & iniurijs cessabit, quas ei hactenus inferre præsumpsit: sed & uos talia perpetrare coëgit: qui nullam à meo patre passi contumeliam, sed tantum quia non in cœtu quæ uobis placerent locutus est, malignis hominibus credens, illum quidem ut putatis ita faciente reliquistis: quod autem uerius est, à deo uos & eius legibus abstraxistis: cum potius ignoscendum fuerat non uerbis solummodo durioribus, uiri iuuenculi & contentionis ignari: sed etiam si ad aliquam difficultatem operis per iuuentutem fuisset inexperientiamq; perductus, propter Salomonẽ patrem illiusq; beneficia uobis sæpe collata: quia uenia danda est utiq; peccatis filiorum, propter beneficijs & affectu parentum. Vos autem nihil eorum cogitastis, neque tunc neque modo, sed uenitis super nos tantus exercitus. Vel in quo de uictoria confiditis? An in uitulis aureis & aris in montibus constitutis, quæ uestræ sunt impietatis & non religionis indicia? An certè spem uobis multitudo præbuit

buit, quæ castra nostra trāscendit? Sed nulla uirtus illic est, ubi licet cum multis milibus unus pugnat iniuste? solūmodo enim iustitia & pietate diuina spes uictoriæ consistit immota, quæ scilicet apud nos est, seruātes à principio leges, & proprium deum uenerantes: quem non manus de putrescibili sylua fecerunt, nec excogitatio mali regis populi seductione cōstruxit, sed cuius est opus principum finisq; cunctorum. Vnde suadeo nunc uobis, ut pœnitentiam præteritorum habeatis, & meliora cogitantes dimicare cessetis, paternaq; leges recolatis, & quicquid ad magnitudinē uos tantæ felicitatis euexit. Hæc equidem Abias est locutus ad populum. Adhuc autē eo loquēte, quosdam militū Hieroboam latenter immisit, ut Abiam ex aliquibus partibus circūdaret: quas exercitus nō uideret. Qui cum inter hostes apparuissent, exercitus quidem conturbatus expauit. Abias autem confortabat eos, utq; in domino spem haberent, poscebat. Tunc illi pariter inuocantes dei solatium, sacerdotalibus tubis cum clamore hostes aggressi sunt. Et illorū quidem audaciam ac iuuentutem dissoluit deus, exercitum autem Abiæ fecit excelsiorem. Nam quāta in nullo bello referuntur cædes fuisse cōmissa, neq; Græcorum, neq; Barbarorum: tātos interementes de exercitu Hieroboam, mirabilem & famosissimam percepterunt deo conferente uictoriam: quinquaginta enim millia hostiū bello prostrata sunt, eorumq; munitissimas ciuitates diripuerunt, insuper Bethel eiusq; regionem forti dimicatione tenuerunt. Hieroboam itaq; hac perditione fatigatus, nequaquam uires habuit, quantocunq; tempore post hæc Abias uixit. Qui tamē post hanc uictoriam paruo tempore superuiuens, obijt cum regnasset annis tribus. Et sepultus est in Hierosolymis, in paternis monumentis. Reliquit autem filios quidem duos & uiginti, filias autē decem & sex, quos omnes de uxoribus uiginti quatuor procreauit. Huic successit in regno

gno filius eius Asa, cuius iuuēculi mater fuit nomine Maacha: Quo regnante omnis prouincia Israēlitarum pace potita est, annis decem. Hoc ergo modo Abiæ filij Roboam nobis gesta sunt tradita. Mortuus est ergo Hieroboā, rex decem tribuum, cum uiginti duos annos tenuisset imperium: successitq; ei filius Nadab, secundo iam anno imperij regis Asa transacto. Regnauitq; Hieroboam filius annis duobus, patris impietati malitiæq; concordans. In his autē duobus annis castramatatus est contra Gabathon ciuitatem Palæstinorum. Cumq; eam foret obsessione capturus, dolū passus à quodam amico nomine Baasa Meheli filio, mortuus est. Qui post eius obitum potitus imperio, omne genus Hieroboam interemit: & euenit, ut secundum prophetiam dei, alij quidem cognatorū Hieroboam in ciuitate mortui lacerarentur à canibus, atque consumerentur, alij uerò in agris à uolatilibus deuorarentur. Et domus quidem Hieroboam pro eius impietate atque iniquitate hac uice dignam pertulit ultionem.

De uictoriis Asa & baasa regum Iuda & Israēl.

CAPVT XII.

REx autem Hierosolymorū Asa, dum moribus esset egregius, & semper ad diuina respiceret: nihilq; gereret neq; cogitaret, quod non esset pietati cōueniens, aut ad legū custodiam pertineret, suum composuit regnum, abscindens cūctam ab eo nequitiam, & ab omni macula emundās. Habuit autem exercitum electorum uirorum, arma ferentium, scuta & lanceas, de tribu quidem Iuda trecenta milia: de Beniamin autem scuta arcusq; portantium, ducenta quinquaginta millia. Cumq; iam decem regnasset annis, castra contra eum mouit cum magno nimis exercitu Zaras rex Aethiopiæ, ducens pedestrium quidem nonaginta millia, equestrium uerò decem milia, et currus trecentos. Qui dum usq; ad ciuitatem Marissam

quæ

quæ est in tribu Iuda, cum exercitu suo uenisset, occurrit ei Asa: et castris contra eum positis in quadam conualle nomine Sebatatha, non procul à ciuitate, cum uidisset Aethiopũ multitudinem, poscebat à deo cum clamore magno uictoriam, & ut tam multa milia hostium ipse perimeret. Neque enim & in alio confidendum esse dicebat, quàm in eo qui posset etiã paucos multorum potiores ostendere, & facere infirmos fortißimis præualere. Hæc orante Asa, signũ uictoriæ deus ostendit: & cum gaudio diuinæq; uirtutis auxilio bello cõgressus, multos Aethiopum perculit, et conuersos in fugam persecutus est usq; ad Geraritidem regionem. Relinquentes autem hostium occisionem ad direptionem ciuitatis Gerareth quam ceperãt, eorumq; ad castra protinus accesserunt: ita ut tollerent multum aurum, multumq; nimis argentũ, prædamq; deuecherent ualde mirabilem & camelos, & subiugalia, & pecudum greges innumeros. Asa autem & eius exercitus sumpta huiusmodi à deo uictoria atque præda, in Hierosolymam remeauit. 2.Paral.15.

Quibus uenientibus occurrit in uia Azarias nomine propheta: & præcipiens, ut paululum à gressu itineris sustinerent, exordit ad eos dicere, quòd illa uictoria fuisset eis à deo concessa, eò quòd iustos se sanctosq; seruassent, & omnia dei uoluntate fecissent. Quos in eius mandatis permanẽtes dixit semper hostibus præualere, & habituros diuina uirtute felicitatem & prosperitatem, relinquentes autem religionem, in contraria deuenire: futurumq; tempus, in quo nullus inueniretur uerax propheta in eo populo, neq; sacerdos qui iuste aliquid responderet: ob quam rem ita & ciuitates subuertendas, & gentem in omni terra disseminandam, & uitam miserabilem & inopem habituros. Suasit quoque eis ut dum hoc haberent, bene agerent, & nequaquam à diuina deuotione recederent. Hæc audiens rex & populus, gauisi sunt: multumq; studium & omnes

omnes in cõmune, & singuli circa iustitiam exhibebant: misitq; rex in omnem prouinciam præcipiens, ut legitima diligenter ubiq; seruarentur. Sic igitur Asa regis duarum tribuum actio gerebatur. Reuertar autem ad regem Baasan, qui Israëlitico populo præsidebat, occideratq; Nadab filium Hieroboam, & eius tenuerat principatum. Is enim in Thersa ciuitate degens, & habitaculũ ibi constituens, regnauit quidem annis uiginti quatuor: sed fuit malignus & impius ultra Hieroboam & filiũ eius, & populum multis malis afflixit, et deo fecit iniuriam. Qui mittens ad eum Gimon prophetam, prædixit & se, & omne genus eius exterminaturũ, & eisdem malis quibus domum Hieroboam percusserat perditurum: quia rex ab eo constitutus, beneficium non repensauit, ut iuste & pie populo præsideret: quæ primitus ipsis prodessent, deinceps deo gratißima forent: sed magis imitatus est peßimum Hieroboam: cuius dum periisset anima, uiueret tamen eius in isto malignitas: dicebatq; supplicium malorũ illius hunc habiturum, qui ei similis extitisse uidebatur. Baasa autẽ quãuis per prophetam audisset futuram sibi suoq; generi pro commißis sceleribus ultionem, tamen de reliquo non quieuit, neq; respexit, quia male agendo deperiret inglorius, & pœnitendo pro malis præteritis à deo ueniam mereretur: sed tanquam illi quibus præmium proponitur laborare non cessant, donec ad proposita dona perueniant: sic & Baasa propheta prædicente sibi futura, tanquam si ad magna dona concurreret, in perniciem sui generis, & totius domus interitũ, peior fieri quotidie non cessabat. Nanq; uelut athleta nequitiæ, in his agebatur malis. Nouißimè uerò exercitu sumpto, obsidebat Ramath non ignobilem ciuitatẽ, quæ quadraginta stadijs ab Hierosolymis abest: eamq; capiens, cogitauit ut in ea exercitum derelinqueret: quatenus exinde procedens, terram Asa regis inuaderet.

Metu

Metuens etiam Asa conamen hostis, cogitans quia posset exercitus qui Ramatha ceperat, eius uiolare prouinciam, misit ad regem Damascenorum legatos, simul & aurum, & argentum, petens ab eo solatium, & commemorans quia amicitiam antiquitus habuissent. Ille uerò & pecuniarum opulentiam grate suscepit, et solatia præbuit, soluens amicitiam quam habuerat cum Baasa: misitq; ad ciuitates quæ Baasa uidebantur imperio subiacere, ut eas affligerent. Qui alias quidem incenderũt, alias depopulati sunt, id est, Elon et Dan, & Iabellam et alias multas. Hæc audiens rex Israelitarum, ædificare quidem Ramathan atque munire cessauit. Enimuero cum studio festinauit, ut proprijs ferret auxiliũ. Igitur Asa ex apparatu ædificiorum quæ Baasa congregauerat, constituit in eo loco duas fortissimas ciuitates, quarum altera Gabaa, altera uerò Masspha uocabatur. Et post hæc non habuit iam Baasa tempus pugnandi aduersus Asa. Peremptus est enim à Creone, & sepultus est quidẽ in ciuitate Thersa: cui successit filius Helã. Hic autem cum regnasset duobus annis, defunctus est, quẽ occidit Zamarias, equorum ordinis dimidij princeps. Nam dum epularetur apud dispensatorem suum nomine Osa, suasit quibusdam equitibus, ut subitò discurrentes, cum armigeris & principibus desolatum reperientes, occiderent. Illi nanq; cuncti circa obsessionem Gabathenæ ciuitatis in Palæstina positæ, occupati uidebantur. Perimens itaque Helan regem princeps equorum Zamarias, ipse regnauit, & omne Baasan genus secundum prophetiam Gimon interemit. Eodem namque modo eius domus propter impietatem radicitus est euulsa, sicut genus Hieroboam periisse descripsimus. Exercitus autem qui Gabathon obsidebat, audiens quod de rege contigerat, et quòd Zamarias occidisset eum, & inuasisset imperium, & ipsi principem suum Amarin constituerunt regem. Qui à Gabathena urbe mouens exercitum, uenit in Thersa: & accedens ad ciuitatẽ, manu bellica eam cepit. Zamarias autem uidens ciuitatem fuisse detentam, fugit ad locum aulæ regiæ secretiorem, & succendens eam semetipsum pariter concremauit, cum regnasset diebus septem. Mox itaq; Israelitarum diuisus est populus, & alij quidem Thaman regnare uolebant, alij autem Amarin. Cumq; uicisset pars Amarin, interemptus est Thaman, & in toto exercitu regnauit Amarin. Trigesimo autem anno regis Asa, Amarin suscepit imperium, & tenuit annis duodecim. Quorum sex quidem annos in Thersa egit, reliquos autem in ciuitate quæ Mareon appellatur, à Græcis uerò Samaria. Hic autem appellauit eam Samareon à Smaro quodam, qui ei montem uenundauerat, in quo ciuitatem constituerat. In nullo autem differebat priorum regum nisi quòd peior erat. Omnes enim quærebant modum, quatenus suis impietatibus quotidie populum facerent à deo recedere: & propterea discerpsit eos, & nullum permisit ex eorum genere superesse. Et is ergo defunctus est in Samaria, successitq; ei filius suus Achab. Ex his enim cognoscitur, quantam prouidentiam humanarum rerum probatur habere diuinitas: & quomodo bonos quidem diligit, malos autem abhorret & à radice disperdit. Israelitarum denique reges, propter suam iniquitatem & iniustitiam, alter super alterum irruentes, multi paruo tempore perierunt, & eorum genus exterminatum est. Asa autem rex Hierosolymorũ, qui duabus tribubus præsidebat: & propter pietatem atq; iustitiam, ad longam felicemq; perductus est senectutẽ: & cum regnasset quadraginta uno annis, bona morte defunctus est. Quo moriente, successit ei filius suus Iosaphat, de Abiatha matre procreatus. Hunc autem imitatorem proaui sui Dauid pietate atque fortitudine cuncti ipsis operibus crediderunt. Sed de hoc rege non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est modo referendi necessitas.

De Achab,& Iezabel,& de Heliæ gestis,& Abdiæ.

CAPVT XIII.

IGitur Achab Israëlitarum rex habitauit in Samaria, tenuitq; principatum annis uiginti & mensibus duobus: nihil amplius innouans, quàm prisci fecerant reges, nisi quòd mali magnitudine tenderet ad priora: omnem eorum nequitiam,& quod ad diuinam pertineret iniuriam uiuaciter imitatus, & præcipue Hieroboam imitatus iniquitatem. Is namq; uitulas ab illo constructas adorauit, & super hæc alia potiora molitus, duxit uxorem filiam Ithobaal regis Tyri & Sidonis, nomine Iezabel, per quam didicit eius adorare deos. Erat enim mulier nimis acerrima, simul & audax, quæ ad tã tam uenit luxuriam atque uesaniam, ut etiam templum deo Tyri quem Baal appellabant, ædificaret, & plantaret omnium arborum lucos. Constituit autem & sacerdotes falsosq; prophetas, huic deo ministraturos. Sed & ipse rex multos huiusmodi circa se fouebat, stultitia atque nequitia omnes priores
3.Reg.17. suos excellens. Quidam igitur propheta summi dei de ciuitate Thesbon Galaaditidis regionis, ueniens ad Achab, dixit ei. Quia prædiceret deus, neq; imbrem, neque rorẽ illis annis in ea prouincia se missurum, nisi ipse rursus apparuisset. Et in his dictis cũ iurasset, accessit ad partes Australes, et habitauit circa torrentem quendã, unde poculi habebat auxilium: nam corui cibum ei quotidie deferebant. Cumq; fluuius siccitate nimia defeciss et, in ciuitatem Sareptam non procul à Sidone Tyro q; deuenit, quæ ciuitas in harum medio constituta est. Deus enim præceperat illic cuidam mulieri uiduæ, ut cibum ei præberet. Et cum non procul esset à porta, uidit mulierẽ uiduam sibimet colligentem ligna. Cui cum deus significasset, hãc esse quæ ei cibum ministratura esset, accedens salutauit eam, et ad bibendum aquam sibi tribui postulauit. Quæ cùm præcederet denuo uocans eam, etiam panem sibi poscit afferri. Illa cùm iurasset nihil se intus habere, nisi modicum farinæ & paululum olei: & propterea perrexisset ad colligenda ligna, ut cõspersa farina sibi quoq;, suoq; filio panes faceret: cùm aliud nihil supereesset, nisi ut fame morerentur, ait propheta: Confidens perge, & in spe meliori consiste, & faciẽs primitus mihi pabulũ defer. Prædico nanq; quia non tibi deficiet hydria farinæ, neq; uas olei, donec Dei gratia imbrem fundat in terras. Hæc ei dicente propheta, ueniens ea, quæ dixerat, fecit. Et ipsa habuit pabulum, & filio ministrauit pariter & prophetæ: nihilq; horum defuit eis, donec siccitas deficeret. Meminit etiam siccitatis huius & Menander in gestis Ithobali Tyriorum regis, ita dicens: Et siccitas super eos facta est à mense hyperuereteo usque ad alium annum hyperuereteı. Qui dum Deo supplicaret, multa flumina sunt emissa. Is nanque ciuitatem Bothrum ædificauit in Phœnice, & Auzoniblipsa. Et hæc quidem ait, sub Achab factam significans siccitatem. Hoc enim tempore etiam Ithobalus, cuius Menander fecit mentionem, regnauit in Tyro. Mulier itaq;, quã paulò antè prædiximus pabulũ prophetæ præbuisse: cum cecidisset eius filius in languorem, ita ut animam dimitteret, & mortuus appareret, deflens & manibus semetipsam ualde discerpens, uocesq; quas dictabat luctus emittens, accusabat apud se factam prophetæ præsentiam, quasi ipse peccata eius argueret, & ideo puer fuisset extinctus. Ille uerò eam æquo animo esse præcipiens, & sibi filium contradi dicens, uiuum se cum restituere promisit. Qua tradente, portans eum ad locum in quo ipse degebat, & in lectulo collocans, clamabat ad dominum, dicens, quia non fuisset mulieri bene repensatum, quæ illum susceperat, & nutrierat, cùm eius filius fuisset ab-

latus,

latus, rogabatq;, ut denuo animam puer reciperet, eiq; uiuendi copia præberetur. Cumq; Deus & matris habuisset miseri cordiam, & uellet precibus prophetæ rogantis annuere, ne uideretur ad eã pro læsione uenisse, continuò cõtra omnẽ opinionem reuixit puer. Illa uerò gratias prophetæ referẽs, tunc aperte se cognouisse dicebat, quia loqueretur ei ueri diuinitas. Transacto siquidem paruo tempore, uoluntate Dei pergebat ad regem Achab, futuræ enuntiaturus imbrem. Aerumna enim & necessariorum inopia prouinciam nimis inuaserat: ita ut non solùm homines propter sitientiam, sed etiam cætera animalia fames afficeret. Rex igitur euocans quẽdam Abdiam, qui erat super iumenta eius, dixit ei, ut ad fontes aquarum & torrentes pergeret, quatenus pascua animalibus inueniret. Qui dum misisset in cunctum orbem terrarum, ad quærendum prophetam Heliam, nec inuenisset, præcepit, ut eum etiam ipse requireret. Quod dum fieri placuisset, & rex, & 3. Reg. 17. Abdias per singula itinera perrexerunt. Contigerat itaq; tempore quo Iezabel regina prophetas occiderat, ut centum prophetas iste in speluncis absconderet, eosq; solummodo pane & aqua nutriret. Cùm igitur Abdias recessisset à rege, prophetæ ei Helias occurrit. A' quo requisito quis esset, & agnoscens esse prophetã, protinus adorauit. Cui propheta: Perge, inquit, ad regem, & dic ei, quoniam adsum. Cui ille respõdit: Quid mali passus es à me, ut illuc me mittas, ubi posßim indubitanter occidi? An ignoras, quoniam nullum reliquit locum, quo non direxerit, ut te repertum ad casum necis adducat? Præcauebat enim, ne dum regi nuntiaret, illo alibi discedente mẽtiri uideretur, mortiq; succumberet: cõmemorabatq; ei, quemadmodum cùm Iezabel prophetas occideret, centũ ipse abscõsos, & multos alios in spelæo liberasset. Cui propheta: Nihil metuens, ait, ad regẽ festinus accede: præbuitq; ei iurisiurandi

iurandi religionem, quoniam illa die ad Achab regem ipse quoque ueniret. Cumq; regi nuntiasset, quia uidisset Heliam, mox occurrit Achab: requirens cum iracundia, si ipse esset, qui in populo Hebræorum autor inopiæ existeret. Tunc prophetæ in nullo formidans ait, eum potius mala omnia perpetrasse, eiusq; genus in illam prouinciam deos alienos introduxisse: & Deum qui solus est reliquisse. Sed nunc, inquit, omnẽ populum ad montem Carmelum præcipe congregari, nec nõ prophetas tuos pariter & sacerdotes, quotcunque sunt numero, prophetarumq; lucorum quasi quadringentos. Qui dum omnes ad prædictum montem Achab uocante uenissent, stans in medio eorum Helias, ait: Quousq; diuisam mentem, & uoluntatem habentes, in hac conuersatione persistitis? Si quidem putatis nostræ prouinciæ Deum uerum & solum, eum sequimini, eiusq; mandata seruate: si uerò hæc non existimatis, sed peregrinis creditis, illisq; exhibendã etiam putatis esse culturam, eis nihilominus obedite. Cumq; nihil populus ad talia respõderet, petijt Helias pro experimento fortitudinis alienigenarum deorum, & sui, cuius solus ipse propheta remanserat, cùm illorum essent numero quadringenti, ut sumeret bouem, & eum occisum super altare poneret, nequaquam igne supposito: similiter autem illos facientes inuocare proprios deos, quatenus illorum hostias cõcremarent: Hoc, inquit, facto cognoscetis ueram Dei præualere naturã. Quod dum placuisset, ait Helias, ut eligentes bouem illi primitus occiderent, & deos suos inuocarẽt. Quorum dum non audiretur oratio, deridẽs Helias, magna eos uoce ad deos suos clamare monebat, quia aut profecti aliquò fuissent, aut fortè dormirent. Illis autem à matutino usq; ad mediam diem hoc facientibus, & semetipsos more patrio cultris, & gladijs incidẽtibus, & nihil agentibus, cùm ipse esset iam hostias oblaturus, illos quidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

abire præcepit:populum uerò in proximo iußit accedere,ut uiderent,& cuſtodirent eum,ne ignem lignis latenter immit teret.Cumq; populus acceßiſſet,ſumẽs duodecim lapides,ſecundum tribus Hebraici populi,cõſtituit ex eis altare:& circa id foueam fecit ualde profundam,& impoſuit ligna ſuper altare,& in his ſuperpoſuit hoſtias: præcepitq; ut quatuor hydriæ de fonte completæ funderentur ſuper altare,donec foueæ illa,quæ aquam ſparſam ex altari ſuſcipiebat,impleta maneret.Quo facto,cœpit orare Deũ,& clamare,ut erranti populo multo iam tempore,ſuam manifeſtam faceret poteſtatem. Cumq; dixiſſet hæc,repentè ignis de cœlo uidente populo cecidit ſuper aram,& conſumpſit hoſtias uniuerſas:ita ut etiam aqua ipſa conremaretur,& locus ad cineres uſq; perduceretur,qui hactenus ita perdurat.Hoc uidentes Iſraëlitæ,ceciderunt in terram,& adorauerunt unum Deum,maximum,ſolũ, uerumq; proclamantes:alios uerò fallaciter ſe & uana opinione coluiſſe.Tunc comprehendentes prophetas ſuos,cunctos Heliæ præcipiente peremerunt. Dixitq; propheta regi: Perge ad conuiuium tuum,nihil de cætero cogitans:poſt paululum nanq; à Deo imbrem largißimũ uidebis effundi.Igitur Achab poſt hæc uerba diſceßit.Helias autem in culmen Carmeli montis aſcendens,poſitis in terra genibus,eisq; coniungens caput orauit. Quo facto,iußit,ut eius miniſter pergens in quendam ſcopulum,ad mare reſpiceret,& ſi alicunde nubem ſuſcitari uideret,ipſi diceret.Tunc etenim erat aër ualde purißimus,& ſerenitate perſpicuus.Quo aſcendente ſæpius, nihilq; uidere ſe dicente,dum ſepties hoc feciſſet,ait ſe uidere aërem aliquo modo,non tamen amplius quàm unius hominis ueſtigio,nigreſcentem. Quod dum audiſſet Helias,miſit ad Achab iubens,ut ad ciuitatem citius abiret,antè quàm imber irrumperet.Qui mox in urbẽ Iezraël feſtinus aduenit. Tunc repentè

repentè ſiquidem aëre obducto caligine,& nubibus adoperto,ſpiritus uehemẽs exortus,& uberrimus imber effuſus eſt. Propheta uerò diuinitus inſpiratus,ante currum regis ad ciui 3.Reg.29
tatem Iezraël uſq; perrexit.Audiens itaq; uxor Achab Iezabel ſigna,quæ fuerant ab Helia celebrata,& quia prophetas ſuos occidiſſet,indignata miſit ad eum nuntios,& per eos interminata eſt ſe eum ita interfectura,ſicut perdiderat ille eius prophetas.Tunc formidans Helias,fugit in ciuitatem nomine Berſabee:hæc eſt autẽ in ultimo ſortis Iudæ,in terra Idumeorum:ubi relinquens ſuum miniſtrum,abſceßit in eremum,& orauit,ut moreretur:non enim ſe meliorẽ patribus eſſe dicẽs, ut illis perditis ipſe uiuere aliquatenus exoptaret.Quo facto, circa quandam arborem obdormiuit.Et cùm eum aliquis excitaſſet,ſurgens inuenit cibum,& aquam. Comedens autem & percipiens ex illius cibi refectione uirtutem,uenit ad montem Sinai,ubi Moſes legem à Deo dicitur accepiſſe:inueniẽsq; in eo ſpeluncam quandam,ingreſſus in eam cõmorabatur.Cumq; eum uox quædã ex incerto facta requireret,ut quid illic adeſſet,& cur reliquerit ciuitatem:ait,eò quòd occidiſſet prophetas alienigenarum deorum, & populo comprobaſſet,quia unus ſit Deus,quem ab initio coluiſſent,ob hoc ad ſupplicium quæreretur à regis uxore.Rurſus autem audiens,ut ſub diuo procederet,& quid oporteret fieri altera die cognoſceret, ex ſpelunca digreſſus eſt:& facto ſubito terræmotu,ſplendorem fulgentis ignis inſpexit: factoq; ſilentio uox diuina nequaquam eum timere præcepit,quem nullus deterrere poſſet inimicus:iußitq; ut domum reuertens,ungeret populi regem Hieum.Namaßi filium: in Damaſco uerò Syriæ Aſahel:proſe autem prophetam cõſtitueret Heliſæum de ciuitate Abela: ut totius impios populi perimeret,alios quidem Aſahel,alios autem Hieus.Hæc audiens Helias reuerſus eſt ad regionẽ He-

bræorum,& inueniens Heliſæum filiũ Saphat arantẽ,& cũ eo quoſdã altos uſq; ad iuga duodecim,accedens proiecit ſuper eũ palliũ ſuũ. Heliſæus autẽ cœpit cõtinuò prophetare,et relictis bobus ſecutus eſt eũ:rogãs,ut ei permitteret,quatenus parẽtes proprios ſaluaret. Quo iubẽte,ut ita faceret,maledicens eis,ſecutus eſt:& fuit Heliæ cũcto tẽpore eius uitæ diſcipulus & miniſter. De hoc itaq; pphetã hæc dixiſſe ſufficiat.

De agro Naboth interfecti,& pœna Achab,eiuſq; bellis in Syros, cum geſtis Iosaphat, & uerbis Micheæ prophetæ. CAP. XIII.

Quidam igitur Naboth,de Azari ciuitate,regio agro uicinus,rogãte rege,ut ei uicinũ agrum quolibet pretio uenundaret,quatenus eo coniuncto poſſeſſionem faceret meliorem:quod ſi nollet pecunias accipere,ex eius agris quẽ uellet,eligeret:ait,hoc ſe facere nolle.ſed paternã ſortẽ malle poſſidere:contriſtatusq; rex,quia alienum prædium non poſſet accipere,neq; lauaeris uſus eſt,neque cibis. Iezabel autem uxore ſua requirente,cur ita contriſtaretur,cùm neq; balneas neq; prandiũ appeteret,neq; cœnam:narrauit ei Naboth ſuperbiam:& quia dum ipſe manſuetis ſermonibus,& inferioribus regia dignitate locutus ei fuiſſet,non impetrando,quæ poposcerat,pertuliſſet iniuriam. Illa uerò rogabat,ut à puſillanimitate,triſtitiaq; recederet,& ſuo corpori ſolẽniter prouideret,ſe dicens de Naboth ſupplicio cogitare. Quæ mittens literas ad iudices Iſraëlitarum nomine Achab,iußit,ut ieiunarent omnes:& habito conuentu Naboth facerent præſidere, eum utiq; inſignis eſſet genere: & inſtruerent tres quoſdam uiros audaces,qui contra eum teſtimonium dicerẽt,quaſi Deo blaſphemaſſet & regi: & hoc modo perimeretur. Naboth itaq; ſecundum ſcripta reginæ & teſtimonio contra ſe perhibito quaſi Deo blaſphemaſſet & regi,lapidatus,& mortuus eſt.

eſt. Audiẽs autem Iezabel,ad regem ingreſſa mox eſt,eiq; dixit, ut uineam Naboth gratis acquireret. Achab itaq; lætatus in his,quæ acta ſunt,exiliens è lecto,pergebat uineã Naboth inſpecturus. In hoc indignatus Deus,miſit prophetam Heliam ad agrum Naboth, quatenus ad Achab accederet,eiq; de his quæ fuerant geſta loqueretur: & quod occidẽs uerum dominum agri,ipſe illius hæreditatem poſſideret iniuſtè. Cùm ergo ueniſſet ad eũ,dicente rege,quid uellet,ait, quia peccato pollutum eum inueniſſet,in illo loco,in quo Naboth mortuus canibus uidebatur fuiſſe deuoratus,eiuſq; ſanguinem & uxoris ita fundendum,& omne genus eius eſſe periturũ,eò quòd huiuſmodi impietates effecerint, & cõtra leges patrias ciuẽ iniuſtè peremerint. Contriſtatus autẽ Achab, & pœnitentiam agens,ingreſſus eſt: & indutus ſacco nudis pedibus ambulabat,non appetens penitus cibum,& peccata ſua confitens,& Deum hoc modo placare cõtendens. Tũc Deus prophetæ dixit: Achab quidem uiuente, eius generi differendum eſſe ſupplicium,ſed eius filij temporibus inferendum. Et hæc quidem Helias cũ regi dixiſſet,abſceſſit. His itaq; tẽporibus, Adadus filius Adadi regis Syriæ & Damaſci, collecto prouinciæ totius exercitu,& ſolatijs triginta duorum regum habitantium trans Euphraten, cõtra Achab caſtrametatus eſt. Ille uerò cũ par non eſſet exercitu,ad dimicandũ nõ præſumpſit accedere:ſed omnia neceſſaria in ciuitatibus munitis includens, ipſe manſit in Samaria. Habebat enim hæc muros ualde fortiſſimos, & erat inexpugnabilis obſidentibus. Rex uerò Syriæ exercitu ſumpto uenit ad Samariam, & obſidẽs eam, præconem miſit ad Achab,petẽs ut eius legatos ſuſciperet,& quid uellet,cognoſceret. Quod dũ rex Iſraël fieri permitteret,uenientes legati rege mãdãte dixerũt diuitias,& uxores,& filios Achab Adado regi dãdas:& ſi promitteret hæc ita faciẽda,ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

da,ut tolleret horũ quæcũq; uellet,castra solueret,& ab obsessione cessaret. Achab autẽ legatis dixit,ut euntes suo dicerẽt regi,quia & ipse,& omnis illius possessio eius foret. Hæc illis renũtiantibus,misit denuo, altera die nuncios se famulos,qui eius regalia perscrutarentur,& amicorum,& cognatorum domos,& quicquid in eis optimum reperirent, auferrent:& quæ displicerent,sola relinquerent. Achab itaq; secunda legatione Syrorũ regis uehementer affectus,aduocata populi concione dixit,quia ipse quidem paratus fuerit pro salute,& pace cunctorum,& uxores suas,& filios,& omnem dare possessionem: & quia hæc rex Syrorum prima legatione quæsisset:nunc autem,inquit,denuo missa legatione, petit perscrutandas domos, ut quicquid in eis optimũ inueniri possit,auferat:& occasionẽ hanc machinatus oppugnat:& scies quia meis rebus non pepercissem,ad uestras accessit:ego uerò quod uobis placuerit,exhibebo. Populus autẽ respõdit,ei non obediendum,sed magis contemnendũ esse: & ad bellandum se se præparatos existere. Legatis itaq; rex respondit,ut abeuntes dicerent regi, quia primæ quidem petitioni paratus esset obedire:maneret autẽ pro ciuiũ securitate solicitus, nec secundam petitionẽ posset implere, dimisitq; eos. Adadus autẽ audiens hæc,potius indignatus, tertiam legationem misit ad Achab,interminando,atq; dicendo,quia altiorem terræ congeriem muris, de quibus ille præsumebat,erigeret: si singulos terræ pugillos de exercitu suo unusquisq; portaret: & his eũ interminationibus deterrebat. Achab autẽ respondente,quia non deberet gloriari, qui armis esset accinctus, sed qui bello superior demonstratus:legati uenientes,& regẽ cum triginta duobus,qui in eius solatio uenerant, regibus inuenientes in epulis,renũtiauerũt ei respõsum. At ille repentè præcepit circũdari ciuitatẽ,& aggeres circa eã extolli,& nullo modo ab obsessione

obsessione relinqui. Achab autem erat in his gestis cum omni populo in angustia cõstitutus. Tunc tamẽ securior factus est, & à formidine releuatus, cum ad eum quidam propheta uenisset,atq; dixisset,promisisse Deũ, ut tanta hostiũ milia eius ditioni contraderet. Quo requirente, per quos hæc uictoria proueniret: Per filios,inquit,principum,te scilicet eorũ impe ritiam præcedente. Conuocans autem filios principum rex, inuenit quasi ducẽtos triginta duos: & agnoscens Syrum ad conuiuium fuisse cõuersum,aperiens portas, filios principum mox emisit. Exploratoribus autẽ renunciantibus Adado,quid gereretur,destinauit,qui eis occurrerẽt:præcipiẽs, ut si quidem ad prælium uenirent,eos ad se ligatos adducerẽt: si uerò pacifici essent,idem efficerent. Achab autẽ exercitum habuit alium intra murum in subsidijs præparatum. Porrò filij principum congressi Syrorum custodibus, multos eorũ interemerunt,& alios usq; ad castra secuti sunt. Vidẽs autem eos rex Israël uincentes,etiam alium exercitũ dimisit exire. Qui repentè in Syros irruentes, prævaluerunt eis. Non enim Syri sperabant,eos super se sic inopinabiliter uẽturos. Quos propterea inuenientes nudos & ebrios,ita persecuti sunt, ut illi etiam arma sua relinquẽtes,fugerent,& uix in equo rex potuisset euadere. Achab autẽ multos in itinere persecutus interfecit Syros,& eorum castra diripuit: & inueniens in eis diuitias auri & argenti non paruas, & curruum Adadi, & equorum,in ciuitatẽ denuo remeauit. Dicente uerò propheta, ut præpararet exercitum,quia futuro anno denuo super eum Syri reuerterẽtur, Achab in ciuitate hæc agebat. Adadus autem cum quãto potuit exercitu,de prælio liberatus,cum amicis proprijs cogitabat, quemadmodum cum Israëlitis denuo dimicaret. Qui in montibus equidem nõ pugnandum esse dicebant,quasi dij eorũ in locis talibus nõ prævalerent, & propterea

pterea tunc ab eis essent deuicti: sed si in campo gererēt bella, deuincerent. Super hoc autē dabant consilia, ut reges quidem qui uenerant in solatiū eius, ad propria remeare dimitteret: & eorum exercitum prælijs retinens, satrapas ordinaret: & in loco occisorum, exercitum de prouincia eorum eligeret: & equos, currusq; suppleret. Credēs hæc sibi bene dicta rex Syrorū, disponebat exercitum: uerisq; tempore castra mouens, accedebat super Hebræos: ueniensq; in ciuitatem Aphecam, in magno campo castra constituit. Achab autem occurrens cum sua uirtute, è diuerso tabernacula sua fixit. Erat enim quantum ad Syros, paruus ualde eius exercitus. Tunc rursus accessit ad eum propheta, & victoriā Deum dare promisit, suamq; uirtutem ostendere: quia nō solum in montibus, sed etiam in campis existeret, quod apud Syros non ita constaret. Igitur diebus septē castris positis quiescebant: septimo uerò die diluculo procedentibus hostibus, aciemq; cōstituentibus, ad pugnandum è diuerso & Achab suum dirigit exercitum. Tunc congressus robustissima dimicatione cōmissa, hostes conuertit in fugam, & ad eorum interitum persequens imminebat. Illi uerò suis curribus impediti, ad inuicē sunt extincti: paucique diffugere ualuerūt in ciuitatem Aphecam. Sed & ipsi sunt mortui: muris enim cadentibus super eos, uigintiseptem milia defecerunt. In prælio autem centum milia sunt occisa. Rex autem Syrorum Adadus fugiens, cum quibusdam sibi fidelissimis seruulorum in subterraneo loco celatus est. Cui dum dixissent serui, quia clemētes essent & misericordes Hebræi, & possent modo consueto rogati salutem ei cōferre, si adeuntes rogarent Achab, dimisit eos hoc agere. Tunc illi induti saccis, & restibus sua capita alligantes (sic enim olim captiui rogabant Syri) ad Achab uenerunt, petentes eum ut Adadus rex mereretur salutem ab eo, qua gratia eius foret seruus.

seruus. Ille uerò dicens se libenter habere si uerè uiueret, nec in bello defecisset: honorē quoq; ac deuotionem exhibiturum se ei ut fratri debitam promisit. Tunc illi accipientes iusiurādum, quia nihil pateretur aduersum, eduxerunt eum de loco, in quo uidebatur esse celatus: & sedenti in curru obtulerunt Achab. Qui cùm adorasset eum, dans ei Achab dexteram eleuauit eum in curru, & osculatus est eum: iussitq; esse securū, dicens, ut nihil mali deberet de cætero formidare. Adadus autem gratias egit, & nullo tempore se obliuisci hæc beneficia compromisit: sed etiā ciuitates Israëlitarū, quas tulerant reges ante eum, se redditurum dixit, & Damascum: ut ita rex Hebræorum egrederetur ad suam, sicut maiores eorū in Samariam. Celebratis itaq; fœderibus inter eos, ita Achab multis muneribus donatum Adadum, ad proprium dimisit imperium. Igitur bellum Adadi regis Syrorū, quod habuit aduersus Achab & Israëlitas, hoc modo terminatū est. Interea quidam propheta nomine Micheas, accedens ad unum Israëlitarum, petijt ut eū in capite pro uolūtate Dei percuteret. Quo nolente, prædixit ei, quia eò quòd inobediēs esset Deo eiusq; præcepto, occurrente leone perimeretur. Quod dum illi homini contigisset, propheta rursus accessit ad alium, & ut idē faceret imperauit. Qui dum percussisset eū, & eius uerticem cruentasset, alligato capite accessit ad regem, dicens ei: quia dum esset in exercitu constitutus, accepisset à quodam tribuno seruādum captiuum: sibiq; ab eo dictum, ut si captiuus fugeret, ipse moreretur: quo fugiente, is qui eum tradiderat, mortem ei minaretur inferre. Tunc respondente Achab, mortem ei imminere iustissimam, soluens caput agnitus est Micheas esse propheta: Hæc enim parabola utebatur, propter sermones quos erat ei dicturus. Ait nanq; quoniā cum Deus ei concessisset, ut supplicium hostis cuaderet, ipse inimicum eius Adadum

3. Reg. 20.

3. Reg. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum,qui Deum blasphemauit,dimisisset,& propterea Deus decreuisset ipsum quidē ab illo perimi,populum uerò ab eius exercitus inuasione cōsumi. Iratus uerò Achab prophetæ,illum quidem clausum seruari iussit. Confusus autem Micheæ sermonibus, ad suam domum remeauit. Igitur de Achab hæc dixisse sufficiat. Reuertar autem ad Hierosolymorum regem Iosaphat: is enim augens suum imperium,& exercitum in ciuitatibus & subiectorum prouinciam uniuersam constituens, non minores quàm auus eius,ab hoc tempore quo Hieroboam super decem tribus regnauerat,munitiones ubiq; constituit, Habuit enim propitiam & cooperatricem sibi diuinitatem, quum esset iustus & pius,& quid boni corā Deo faceret,singulis diebus inquireret. Honorabant enim eum reges in circuitu constituti, munera conferentes,ita ut diuitias haberet amplissimas,& gloriam ualde præclaram. Anno siquidem tertio regni sui,cōuocans prouinciæ suæ principes & sacerdotes,iussit ut peragrantes ubiq; omnem populum sub eo constitutum,docerent per singulas ciuitates leges Mosēos,atque ut eas sine præuaricatione seruarēt,& circa eius religionem deuoti semper existerent. In his etenim cuncta multitudo ita gauisa est,ut nullus aliud amplecteretur potius,neque diligeret,quàm leges seruare. Sed etiā confines nimium amabant Iosaphat,cum quo etiā pacis fœdera celebrabant:eiq; Palæstini solita tributa reddebāt:& Arabes annis singulis ministrabant agnas trecentas sexaginta & totidem hœdos:munituitq; maximas ciuitates atq; fortissimas, & exercitus in eis contra hostes & arma præparauit. Tunc enim erat ex tribu quidē Iuda exercitus armatorum trecenta milia uirorum,quorum principatum habebat Hedrous: Ioannes autem ducentorum milium princeps erat: de tribu uerò Beniamin sagittarios habuit ducenta milia. Alter autem princeps militiæ nomine Gezonat,

zonat,armatorum habebat centum milia:& præter hos alia centum milia regi famulabantur:quos direxit per munitissimas ciuitates. Is filio suo Ioram accepit uxorē filiam Achab, qui decem tribubus imperabat,nomine Gotholiam. Quumq; post tempus ad Samariam perrexisset,opulenter eum Achab susceptit:& populo qui eum sequutus fuerat,clarā ualde largitatem hospitalitatis exhibuit:id est,tritici & uini & pecudum uberitatem:rogauitq; ut contra regem Syrorum ei solatia non negaret,quatenus Ramatha ciuitatē in Galaad constitutam auferret,quia eius patris primò fuerat,& à patre tunc regis Syriæ uideretur ablata. Promittens uerò Iosaphat se solatia daturum,quando non ab illius minor erat eius exercitus, euocat ex Hierosolymis ad Samariam suū populum:egressiq; foras ciuitatem ambo reges & in propriis solijs utriq; residentes,suum exercitum disponebant. Iosaphat autem inter hæc iussit,ut si quis prophetarum adesset, euocatus consuleretur: si esset eo tempore prælium contra Syros agendum. Fuerat nanq; tunc pax Achab unà cum Syro permanens annis tribus, ex quo eum per captiuitatem dimiserat ad propria remeare usq; ad illum diem. Vocās ergo Achab prophetas suos quasi numero quadringentos,iussit consuli Deum,si ei aduersus Adadum uictoriam pugnandi concederet,& captionem ciuitatis propter quam bellū parabat inferre. Prophetis autē dicentibus,pugnare simul & uincere,& Syrum esse captiuandum,sicut & prius: intelligens in eorū sermonibus Iosaphat quia falsi essent prophetæ:requirebat Achab regem, si alter quis esset propheta Dei,ut certius de futuris agnoscerent. Achab autē esse quidem dixit,sed inuisum sibimet hominem:eò quòd mala prophetaret,& prædixisset à Syrorū rege eum moriturum:quapropter in custodia tunc teneretur:cuius nomen erat Micheas filius Obei. Quumq; petisset Iosaphat

cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

eum uocari, mittens eunuchum, eduxit eum. Et cum eunuchus
issset, indicauit ei omnes alios prophetas regi uictoriã prædi-
xisse. Ille uerò dixit, nihil se aliud de rege fore dicturum, nisi
quòd deus in ore eius posuisset. Qnũ uenisset ergo ad Achab,
eumq; coniurasset, ut quod uerum esset, ediceret: ait, ostẽdisse
Deum sibi Israëlitas fugiẽtes in persecutione Syrorum, & ab
eis cunctos dispergi per montes, sicut greges pastoribus deso-
latos: dicebatq; significatum sibi, eò quòd alij quidem reuer-
terentur ad propria: ipsum uerò solũmodo perituru in præ-
lio. Quumq; Micheas hæc dixisset ad Iosaphat, Achab ait:
Non'ne paulò antè significaui tibi, qualis sit circa me homi-
nis huius affectus, & quia pessima mihi prophetaret? Et quum
Micheas diceret eum oportere omnia quæ à Deo dicebãtur,
audire, & quia falsi prophetæ eum exacuerint, ut spe victo-
riæ egrederetur ad bellum, immineret autẽ casus eius in præ-
lio, erat Achab tristitia remissus. Interea Sedechias quidã filius
prophetæ accedẽs ad regem, ait: non esse respiciẽdum Mi-
cheam, quia nihil diceret ueritatis: & indicio simul utebatur
Heliæ, qui prophetasset in Iezrahel ciuitate in agro Naboth
sanguinem eius à canibus lambendũ: sicut & Naboth qui per
eum à populo fuisset occisus. Quibus ab illo sic prophetatis,
Micheam dicebat esse mendacem, quando meliori prophetæ
dicere contraria uidebatur: & quia rex tertia die moreretur.
Cognoscetis, inquit, repentè, si uera sunt quæ dicit iste: aut si
potest spiritus sancti habere uirtutẽ. Cæsus enim palmis à me
noceat meæ manui: sicuti Iadon dextram regis Ieroboam ari-
dam fecit, dum eum comprehẽdere uoluisset. Hoc enim omni-
bus notum est. Quumq; percussisset Micheam, & nihil fuisset
passus confortatus Achab in semetipso: cõtra regem Syrorum
mouit exercitum. Vincebat, arbitror, illud quod immineret:
& falsi prophetæ uerba plus quàm erat ueritas credibiliora
fecit,

fecit, ut ex occasione perueniret ad finem. Tunc stans Sede-
chias & faciens sibi cornua ferrea, dixit ad Achab: quoniam
manifestasset ei Deus in illis omnẽ Syriam subuertendam. Mi-
cheam uerò dicentem: quia Sedechias nõ post multos dies de
cubiculo in cubiculum se celaret, ut quæreret pœnam sui de-
clinare mendacij: iussit rex in custodiam duci ad Achamum
principem ciuitatis & nihil aliud amplius ei, præter panẽ &
aquam, ministrari.

Quomodo Achab contra Syros pugnando deuictus est,
& sagitta percussus interiit. CAP. XV.

IGitur Achab & Iosaphat Hierosolymorum rex sumentes 3.Reg.22.
exercitum, uenerunt Ramatha Galaaditidis ciuitatem. Rex
uerò Syrorũ audiens eorum aductum, suum eis obiecit exer-
citum, & non procul à Ramatha castra fixit. Constituerunt
autem inter se Achab & Iosaphat, ut Achab regium schema
deponeret, Hierosolymorum uerò rex propria uestitus stola,
constaret in acie. Et illi quidem qui Micheæ dicta cõtempse-
rat: etiã præter habitum regiũ, quod debebatur, euenit. Ada-
dus nanq; rex Syriæ exercitui præceperat uniuerso per prin
cipes suos, ut nullum aliorum perimerent, nisi tantummodo
Israëlitarum regẽ. Syri uerò facta congressione uidentes ante
aciem regẽ Iosaphat astantem, & eum credentes esse Achab:
impetum super eum fecerũt, eumq; circundederunt. Quumq;
appropinquantes, ipsum non esse cognoscerẽt, recessere post
tergum. Ab ortu nanq; diei usq; ad uesperam pugnantes &
præualentes, mandato regis neminẽ penitus occiderunt, quæ-
rentes Achab interficere solũ, & inuenire nequiuerũt. Qui-
dam uerò puer regis nomine Adan, quũ sagittasset inter hos-
tes, regem Achab per loricam in pulmone percussit. At ille
casum suum exercitui manifestare noluit, ne timore conuerte-
retur in fugam: sed aurigæ præcepit, ut conuerso curru de

prælio

prælio declinaret. Grauiter enim & mortaliter fuerat sagittatus: & usq; ad occasum solis factus exanguis, interijt. Igitur Syrorum exercitus nocte superueniēte signum dante præcone, discessit ad castra: & agnoscentes cuncti mortuū Achab, ad propria sunt reuersi. Corpus autē Achab sui ad Samariam referētes, sepelierunt: currumq; eius abluerunt in Iezara fonte Samariæ, regis sanguine cruentatum: & tunc cognouerunt Heliæ prophetiam esse ueram. Canes nanq; eius linxerūt sanguinem, & meretrices ad fontem, quod erat reliquum diluerunt. Mortuus est ergo in Ramatha, Michea hunc prædicēte casum. Dum ergo hæc Achab regi à duobus prophetis prædicta uideantur, oportet magnam iudicari diuinitatem, & honorari semper & coli: & quæ uera sunt potius recipi, quàm ea quæ pro cuiuspiā libidine dicuntur, amplecti: & arbitrandum quia nihil utilius est, quàm uirorum talium præscientiā, præbente scilicet Deo, quid unusquisq; debeat obseruare: & cogitandum ex his quæ regi prouenerūt: quia quod debetur, neque dum præscitum fuerit, euitatur, sed repit in animas hominum inutili spe blandiendo, & hoc modo seducendo, donec à Deo debita passio cōpleatur. Hoc ergo modo uidetur etiā Achab esse deceptus, cū prædicentibus quidem perditionē suam non crederet: prophetantibus autem ea quæ delectabatur audire credēdo, moreretur. Cui Ochozias filius successit in regnum.

FLAVII

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS Iudaicæ liber nonus.

De religione Iosaphat & iustitia, eiusq; uictoria diminitus concessa contra Moabitas. CAP. I.

IOSAPHAT itaq; rege ad Ieroſolymam remeante post bellū, quo solatium præbuerat Achab cōtra Adadum regem Syrorum, sicut prædiximus, occurrēs Hieus propheta, culpabat eū, cur Achab solatia præbuisset homini impio pariter & maligno, deum quidem dicens moleste pertulisse hoc: sed ei licet ualde peccasset, tamen propter naturam eius optimam, ab incursu hostiū pepercisse. Et tunc equidem ad gratiarum actionem rex & ad sacrificia dei conuersus est. Post hæc autem cœpit omnem suam prouinciam circuire, & populū edocere, ut leges per Mosen à deo datas omnino seruarent, & pietatem circa deum nihilominus exhiberēt. Constituensq; iudices in unaquaq; sui imperij ciuitate, præcepit ut pro nulla re ita agerent, quam ut iustitiam populis exhiberēt: & neq; munera, nec cuiuspiam dignitatem propter iudicialem fastum, aut diuitias, aut genus considerarent: sed omnibus æqua iura tribuerent, sciētes quia etiā quæ occulte geruntur, à deo non ignorantur. Hæc autē quum docuisset in unaquaq; ciuitate duarū tribuum, in Hieroſolymam denuo remeauit: cōstituitq; etiam ibi iudices de sacerdotibus, ac Leuitis, atq; primatibus: monens, ut diligenter & iuste iudicia cuncta disponerent: si autem de rebus maioribus quidam contribulium ex alijs ciuitatibus eos cōsulerent, cum maximo studio eis & iustissime responderent: quandoquidem rectum deberet esse iudicium in ea ciuitate constitutum, ubi & templum

2. Paralip. 19. & 20.

Universidad de Deusto Biblioteca

plum dei & habitaculum erat imperatoris. Horũ autem principes constituit Amasiam sacerdotem, & Sabadaiam, qui erat de tribu Iuda. Rex igitur hoc modo cũcta disposuit. Eo nãq; 2.Par.20. tempore castrametati sunt aduersus eum Ammonitæ & Moabitæ: & sumentes secum Arabum maximã legionem, castra posuerunt apud Gadai ciuitatẽ, quæ est circa paludẽ Asphaliten, trecentis stadijs procul à Hierosolymis, in qua nascitur palma præcipua, simul & opobalsamum. Audiens autẽ Iosaphat quomodo hostes transeuntes paludem, in eius prouinciam deuenissent, metuens, conuocauit in cœtu populum Hierosolymorum in diuino sacrario, & stans contra faciem templi, orabat, & inuocabat deum, ut ei suum auxiliũ præberet, & robur, quatenus hostibus præualeret: dum & is qui templum hoc ædificasset, idipsum rogasset, ut ipse contra hostes dimicaret, & præsumentes contra eum manus inferre, cõprimeret: qui utiq; ob hoc uenirẽt, ut terram quam eis ipse præbuerat, molirẽtur auferre. Hæc autẽ orabat flens, simul & populus uniuersus cum uxoribus & filijs deo supplicabat. Quo facto, quidam Iaxihel propheta progressus in medium cœtum, clamauit ad populũ, dicens & regi, quia deus eorum preces audisset, & contra hostes sine dubio dimicare permissset: præcepitq;, ut altero die electo exercitu, occurrerẽt hostibus, eosq; inuenirẽt inter Hierosolymã & ascensum Gaddi, qui locus dicitur Culmen, & contra eos quidem nõ dimicarent, sed tantummodo starent, uidentes quomodo diuinitas eos expugnaret. Hæc uerò dicẽte propheta, rex quidẽ & populus in terra prostratus, deo gratias retulerunt. Leuitæ autem in organis solennibus incessanter dicebant hymnos. Die siquidem facto, procedens rex in desertum, sub ciuitatem Techua, dixit ad populum, quia oporteret uerba prophetæ audiri, & ad illa quidem non contradicere, sed præponi debere sacerdũ

sacerdotes cum tubis, & Leuitas, ut hymnum dicẽtes, sic Deo gratias agerent, quasi iam Hebræorum prouinciam ab Hostibus liberasset. Placuit sentẽtia regis, & quæ præceperat, agebantur. Deus autem maximum terrorem & tumultũ super Ammonitas immisit: & cedentes inter se hostes suos, mutuis se uulneribus occiderunt, ita ut ex tanta militia nullus penitus euasisset. Iosaphat autem respiciens in cõuallem ubi hostium erat exercitus, & uidẽs eam plenam corporibus mortuorum, lætatus est in Dei solatio, sic inopinabiliter & euidẽter allato, ut non laborantibus illis, ipse per se uictoriam contulisset: iussitq; ut exercitus hostiũ castra diriperet, & mortuos expoliaret, diebusq; tribus exuentes eos, penè defecerunt: tanta erat multitudo utiq; perẽptorũ. Quarta uerò die omnis populus congregatus in quadam cõualle, de uirtute & solatijs benedixit Deũ, pro qua re etiam locus ipse uocatus est Cõuallis benedictionis. Exinde uerò ducens exercitum ad Hierosolymam rex, multis diebus ad hostias est cõuersus & epulas. Igitur postquàm hanc hostium eius uastationem alienigenæ gẽtes audiebant, omnes ualde sunt territæ, Deum eius auxiliatorem sic aperte uidentes. Iosaphat itaq; ex illo tempore cum magna gloria & iustitia, diuinæque pietatis amore degebat. Fuit autem amicus Achab filio Israẽlitarum regi. Cum quo communione facta in constructione nauium, ut ad Pontum nauigaret ad emporia Thraciarum, nequaquam nisum suum implere præualuit: naues enim præ magnitudine pericrunt, & propterea naues ulterius non instruxit. Circa Iosaphat igitur hæc sunt gesta.

De perfidia Ochoziæ, & zelo raptuq; Heliæ.

CAPVT II.

ACHab autẽ filius regnauit in Israẽl, in Samaria degens, malignus homo, & per omnia similis utrique parenti, 4.Reg.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Hieroboam,qui prius iniquitatẽ fecerat,& populum decipere inchoauerat. Quumq; iam in regno secundum haberet annum rex Moabitarum rebellauit ei:& tributa quæ Achab eius patri reddebat,ministrare cessauit.Cõtigit aũt ut Ochozias,quum descẽderet de superioribus domus suæ:caderet:& quum langueret,misit ad Deum Accaron Muscam(hoc enim erat nomen illi Deo)& consuluit de salute sua. Apparuitq; Deus Heliæ prophetæ,præcipiens ut missis à rege nuncijs occurreret,eosq; requireret,si Deum proprium Israëlitarum populus nõ haberet,& ideo misisset rex eorum ad alienũ Deũ, ut de salute consuleret:simul & ut faceret eos ad regẽ reuerti:eiq; dicerent,quia non euaderet hunc languorẽ.Helia uerò Dei faciente præcepta,audientes nuncij,ad regem sunt conti nuò reuersi:admirantiq; reuersionis uelocitatẽ,& requirẽti causam,dixerunt,occurrisse sibi quendam hominem,& prohibuisse quidem eos ulterius procedere:reuertentes autẽ nos tibi dicere ex mandato Israëlitarum Dei mandauit,quòd non posſis ab hac ægritudine liberari.Rege uerò præcipiẽte,ut ei hominem qui talia diceret,indicarent,dixerunt esse uirum hirsutum,& pellicea zona circũdatum. Ille uerò per hæc agnoscens Heliam esse quem nuncij designabant: misit ad eum tribunum & quinquaginta armatos,ut eum adducerent.Tribunus autem qui missus fuerat,inueniens Heliam in montis uertice residentem,petebat,ut descendens ueniret ad regem,quoniam ille iussisset:qui si nollet,duceretur inuitus: Cui Helias: Vt agnoscas,inquit,me prophetam uerum existere,descẽdens ignis de cœlo cõsumat & milites tuos & te. Et continuò ueniens ignis flamma,consumpsit & tribunum,& qui cum illo pariter erant. Hac perditione regi denunciata,nimis iratus, ad Heliam tribunum alium cum totidem misit armatis. Qui quum uenisset ad prophetam,credens se eum uiolenter adducere,

cere,si noluisset sponte uenire:orans iterum propheta,cum sicut priorem fecit igne consumi. Agnoscens hoc rex,etiam tertium destinauit. Ille uerò quum esset sapiẽs & moribus ualde mitissimus,ueniens ad locum ubi erat Helias,nimis blande ei loquutus est,dicẽs quia inuitus regiæ iussioni pareret,ad eum ueniens:& priores non uoluntarie,sed coacti necessitate uenissent:rogabatq; ut & illius,& qui cum eo uenerant armatorum,haberet misericordiã,& descendẽs ueniret ad regem. Helias autem suscipiens mansuetudinem,& uerborũ eius urbanitatem,descendens sequutus est eum. Quumq; uenisset ad regem,prophetauit ei,dicens hæc sibi indicasse Deũ,eò quòd spreuisset eum,quasi non esset Deus,& non uere de eius languore prophetare potuisset:misisset autem ad Deũ Accaron, ut consuleret qualis ei terminus languoris accideret:ob quã rem,inquit,cognosce te moriturũ. Et ille siquidem paruo tempore trãsacto,sicut Helias prædixerat,defunctus est.Cui successit in regno frater Ioram: nam ille sine filio mortuus est. Hic uero Ioram par Achab fuit malignitate: regnauit autẽ annis duodecim,homo omni iniquitate circa Deũ & impietate plenus. Nam relinquens culturam Dei sui,deos uenerabatur extraneos: erat enim & in alijs nimis acerbus & pessimus. Illo siquidẽ tempore Helias ab hominibus est ablatus,& usq; ad hodiernũ diem nullus finẽ eius agnouit. Discipulum uerò, sicut prædiximus, reliquit Helisæum. De Helia tantũ & Henoch,qui fuit ante diluuium,in libris sacris scriptum est,quia sublati sunt,quorum mortem nemo uidit.

De bello regum contra Moabitas,deq; mirabilibus Helisæi.
CAPVT III.

SVscipiens itaq; regnum Ioram,contra regẽ Moabitarum Misa,mouit exercitum,qui,sicut prædiximus,ab eius fratre receſſerat,dum patri corũ Achab tributa soluerat,omnium 4.Reg.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum lanis suis ducenta milia. Congregans uerò Ioram suum exercitum, misit etiam ad Iosaphat, rogans eum, quum esset olim patris sui amicus, ut ei solatium contra Ammonitas pugnaturo præberet, qui ab eius recessisse uidebantur imperio. Tunc ille non solum se adiutorem esse compromisit, sed etiam regem Idumæorum, qui sub eo erat, compulsurum, ut ei quoq; pugnaturus occurreret. Ioram autem talibus solatiorum promissionibus à Iosaphat rege perceptis, sumpto exercitu, uenit in Hierosolymam, & clare nimis ab Hierosolymorũ rege susceptus est: placuitq; eis ut iter ad hostes per desertum facerent Idumææ, non credentibus inimicis, quia exinde eis fieri potuisset inuasio. Tũc ergo tres reges ab Hierosolymis properabant, rex ipse Hierosolymorum, & Israëlitarum, atque Idumææ: & dum septem dies peragrassent iter, ad inopiam aquæ exercitus & iumenta uenerunt, quum duces eorũ ignorantia itineris aberrassent. & omnes quidẽ erant in angustia constituti: præcipuè tamen Ioram, qui nimia tristitia facietẽ, clamabat ad dominum: Quid mali faciẽtes deduxisti tres reges, ut sine bello tradantur regi Moabitarũ? Quem Iosaphat consolabatur, quum esset iustus. Qui mittens in omnem exercitum, requirere cœpit, an quis in eis esset propheta, ut per eum uoluntatem Dei possent cognoscere, & quid faciendum esset, audirent. Et dum quidã famulus Ioram dixisset, uidisse se illic Heliæ discipulum Helisæum filiũ Saphat, tunc tres reges monente Iosaphat ad eum pariter uenerũt. Dumq; ad prophetæ castra uenissent (habebat enim habitaculum suũ extra tabernacula constitutum) consulebant cum de futura militia, præcipuè tamen Ioram. Cui quũ diceret, ut illi molestus non esset, sed potius ad prophetas patris sui matrisq; properaret, quasi illi ueri essent, rogabat, & supplicabat, ut prophetaret, eosq; à periculo liberaret. Ille uerò iurãs per Deum, quia ei nõ re-

sponderẽ

sponderet, nisi propter Iosaphat sanctum & iustum, deducto ad mediũ quodam homine sciente psallere, diuinitus inspiratus, præcepit regibus, ut in torrente multos lacus effoderent, dicẽs: Neq; nube neq; spiritu aliquo flante, neq; imbre diffuso uidebitis fluuiũ aqua plenũ, ita ut homines ac iumẽta ubertatis poculo satiẽtur: eritq; uobis nõ solum hoc à deo, sed etiam hostes superabitis, & urbes Moabitarũ munitissimas capietis, & arbores quidẽ incidetis pomiferas, & uastabitis prouinciam, fontes autẽ fluuiosq; damnabitis. Hæc propheta dicẽte, altera die priusquam sol oriretur, torrẽs uehemẽter influxit. Contigerat autẽ, ut tribus diebus in Idumæa uehemens imber effunderetur, ita ut exercitus & iumenta abundantia nimiæ rigarẽtur. Quumq; audissent Moabitæ, tres reges per desertum cõtra se uenientes, collecto exercitu, rex eorum iussit, ut montana exercitus eius aggrederetur, ne latẽter hostes prouinciam inuaderent. Et quum nõ esset Hebræorũ à Moabitis procul exercitus, respiciẽtes Moabitæ de ortu solis aquam in torrẽte sanguini similem, suspicati sunt, eò quòd se tres reges inuicem peremissent, & fluuius eorum sanguine redundasset. Quod dum arbitrati fuissent, petierunt à rege suo, ut eos ad spolia hostium destinaret. Et impetu facto, quasi ad diuitias præparatas, ad inimicorũ castra uenerũt, & spe sua frustrati sunt. Nam circũdantibus eos Israëlitis, alij quidẽ eorũ perempti, alij uerò per uniuersam prouinciã sunt dispersi. Tres uerò reges ingrediẽtes Moabitarum ciuitates, & eas subuerterunt, & agros eorũ populati sunt, & uehemẽter exterminauerunt, replẽtes eos lapidibus torrentiũ, & arbores optimas abscinderunt, & fontes aquarũ pariter obstruxerũt, ac muros usq; ad fundamenta deposuerũt. Rex autẽ Moabitarum, dum persequutionẽ & oppressionẽ nimiam pateretur, & uideret ciuitatẽ capi posse, impetũ fecit cum septingẽtis uiris, ut inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

hostium castra, quò posset, effugeret: quod tamen implere nõ potuit. Nam ad quendam locum ueniẽs ualde munitum, dum fugere nõ ualuisset, reuersus in ciuitatẽ, opus desperationis & crudelis necessitatis sic impleuit: Iliũ nanq; seniorẽ, qui erat ei successurus in regnũ, eleuans super murum, ita ut à cunctis hostibus uideretur, deo immolauit holocaustũ. Reges autẽ uidentes hoc factũ eius necessitatis, ab urbe habuerũt misericordiam, & humana passione oppressi, detentionẽ soluerunt, & singuli ad propria remearũt. Iosaphat autẽ reuersus ad Hierosolymam, in pace degebat. & quũ pauco tẽpore post illud præliũ uixisset, defunctus est. Qui uixit quidẽ annis numero sexaginta, imperauit autem quinq; & uiginti, magnificamq; meruit in Hierosolymis habere sepulturam, simulq; fuit magnorum operũ Dauid. Reliquit autẽ & filios multos, successorem uerò habuit seniorẽ filiũ Ioram. is enim nomẽ habebat
4.Reg.4. fratris matris suæ regis Israëlitarũ filij Achab. Veniẽs autem de regione Moabitarũ rex Israëlitarũ in Samariam, habebat secum Helisæum sicut prophetam, cuius actus uolo narrare. Sunt enim ualde præcipui & historia digni, sicut ex libris facris datur agnosci. Aiunt enim, quia accessisset ad eum uxor Obeth dispensatoris Achab, eiq; dixisset, quia non ignoraret, quantam uir eius liberasset à morte prophetas, dum regis Achab uxor Iezabel requisiuit ut eos occideret: & contracto debito, centũ ex eis occulte pauisset: & post uiri sui mortem à creditoribus urgeretur, atq; eius filij ad seruitium raperẽtur: ob quã causam rogabat, ut eius mariti misereretur operibus, & aliquod solatiũ in necessitate præberet. Qui dum requisisset, si quid haberet in domo, aliud nihil esse sibi respondit, nisi paruũ uas olei. Tunc propheta præcepit, ut multa uasa uacua sibimet à uicinis accõmodaret, & clausis ianuis domus suæ ex illo oleo in omnia uasa diffunderet, quia deus ea cuncta impleret

pleret. Quod dum mulier fecisset, & eius filij unũquodq; uas obtulissent: dum cõpleta fuissent omnia, & nullũ uacuũ remãsisset, ueniẽs ad prophetam, nũtiauit hoc ei. Ille uerò cõsilium 4.Reg.4.
dedit, ut oleum uenderet, & pretiũ creditoribus daret: & ex ipso olei pretio quod remaneret, ad alimẽtũ filiorũ efficeret. Inter hæc autẽ misit Helisæus ad Ioram, ammonens, ut custodiret locum quendam, in quo esse Syrorũ, uolentiũ eum occidere, dicebat insidias. Tunc rex ad uenationem præparatam nequaquam egressus est, obediẽs uerbo prophetæ. Adadus autẽ rex Syrorum, dum se uidisset fuisse deceptũ, quasi aliquis hominum eius Ioram regi sua consilia prodidisset, indignatus ueluti proditores secretorũ regis, occidere minabatur, quum utiq; hoc nulli alij uisi illis tantummodo credidisset. Et dum ei quidam præsentium dixisset: ne falsa opinione teneretur, nec crederet quoniam aliquis inimico eius consilium prodidisset, sed Helisæum prophetam omnes regi factas insidias prodidisse: misit, requirẽs, in qua ciuitate Helisæus habitaret. Illi uerò qui missi fuerant reuertentes, indicauerunt, eum in Dotham urbe cõmorari. Tunc itaq; Adber qui & Adadus, misit ad ciuitatem multum nimis exercitum, equestrium simul & curruum, ut caperẽt Helisæum. Qui tota nocte circumeuntes urbem, nihil egerunt. Die siquidem facto, cognoscens hoc prophetæ minister, quia hostes eum comprehendere niterentur. prophetæ quod agebatur, indicauit. Ille uerò securus de auxilio dei, contemnebat hostes, ministrumq; metuentem crebrò, fiduciam habere præcepit, sperans quoniam ostenderet deus uirtutis suæ, potentiæq; præsentiam. Tunc deus prophetæ orationes exaudiens, multitudinem curruum, & equorum, & armatorum, Helisæum circunstantium, ut minister uideret, ostendit, ita ut ille remoto timore, illa uisione confortatus astaret. Post hæc autem Helisæus rogabat dominum, ut etiam hostium

stium aspectus obcæcaret, & nebulã eis immitteret, per quã cum inspicere non ualerent. Quo facto, ueniens inter medios inimicos, requisiuit, quem quærerent. Illis autem prophetam se quærere respondentibus Helisæum, promisit eum se traditurum, si ad ciuitatem in qua esset ille, sequerentur. Qui præcedentem prophetam, deo scilicet eorum mentes obcæcante, cum festinatione sequebantur. Tunc Helisæus deducens eos in Samariam ad Ioram regem, præcepit, ut clauderentur portæ, & regis exercitus circa Syros staret. Quo facto, rursus orauit dominum, ut hostium oculos aperiret, & caliginem ab eis auferret. Tunc repentè ab illa cæcitate reuocati, inuenerunt se inter medios inimicos existere. Et obstupescentes Syri, in nimia sunt angustia constituti, & qualis utique potuisset eis sic inopinabili & diuino opere prouenire. Tunc rege Ioram consulente prophetam, si eos iaculari præciperet, hoc quidem fieri prohibuit Helisæus, dicens iniustum esse, qui lege bellica non capiuntur, occidi: illos autẽ nihil mali feciſſe in eius prouincia, sed nescientes ad eum uenisse uirtute diuina. Deditq; consiliũ, ut & hospitalitatem eis præberet, & mensa eius sine læsione fruerentur. Ioram uerò obediens prophetæ, dum conuiuia præbuisset opulentissima Syris, dimisit eos ad proprium remeare regem.

De bello Syrorum contra Samariam, & mirabili uictoria de cœlo data precibus Helisæi. CAP. IIII.

4.Reg.6. His uerò redeuntibus, & quæ prouenerant indicantibus, admiratus Adher inopinabilem Israëlitarum dei præsentiam, atq; uirtutẽ, pariter & prophetam, cui sic adesset apertè diuinitas, latenter iam noluit contra regem Israëlitarum aliquid attentare, metuens Helisæum: palàm uerò pugnare disposuit, multitudine militiæ, & exercitus sui magnitudine se credens hostibus prævalere. Castra si quidem metatus est cum magna

magna uirtute contra Ioram: qui credens non se sufficere ad resistendum Syris, semetipsum in Samaria clausit, de murorũ munitione confidens. Adher autem cogitans, quia etsi non posset machinationibus capere ciuitatem, tamen inopia ciborum Samaritas obstringeret, ad ciuitatẽ accessit: & tanta fuit apud Ioram necessariorum inopia, ut propter magnitudinem famis in Samaria, octoginta argenteis numismatis caput asini uenderetur, quinq; argenteis numismatis sexturium simi columbarum pro sale compararent Hebræi. Timebatq; Ioram, ne propter famem ciuitas traderetur inimicis: & muros quotidie circuibat atq; custodes, ne quis ab eis intus occulturetur, & actus ciuitatis hostibus indicaret. Quod dum faceret, quadam die clamante aliqua muliere: Domine miserere: putans eam aliquid cibi petituram, iratus maledixit ei, per dominum dicẽs, nec aream sibi esse, nec torcular, unde aliquid posset ei præbere. Quumq; nihil horum illa se diceret postulare, nec pro cibo deposcere, sed ut eius causam dignaretur audire, iussit, ut loqueretur, atq; diceret quæcunque uellet. Tunc illa fecisse se dixit cum altera muliere uicina & amica sua hãc pactionem, ut quoniam fames & inopia talis esset, interficerent filios suos utræq; masculos, & diebus singulis comederẽt eos. Et ego, inquit, meum occidi, & præterito die meum ambæ comedimus: hæc autem non uult hoc facere, sed pactum transcendit, & filium suum, ne comedatur, abscondit. Hæc quum audisset Ioram, uehemẽter afflictus est, & scissa ueste, crudeli uoce clamauit. Deinde iratus Helisæum prophætam interficere uoluit, quia non supplicaret Deo, quum potuissent omnes hoc modo à malis præsentibus liberari: & repentè misit, qui eius caput auferret. Ille siquidem ad necem prophetæ pergebat. Helisæum uerò regis ira non latuit. Sedens autẽ in domo sua cum discipulis suis, indicauit eis, quia Ioram homicidæ filius

lius misisset,qui caput eius auferret:Sed uos,inquit,dum ue-
nerit qui missus est,& intrauerit,obserantes ianuas claudite
eumq; paululum retinete: sequuturus est nanque ueniens ad
me rex,cò quòd eum pœnituerit sui præcepti.Tunc illi Heli-
sæi dicta fecerunt.Ioram uerò pœnitẽtia ductus,ob iram suã
circa prophetam,& metuens,ne eum qui missus fuerat,occi-
deret,festinauit,ut necem prohiberet,& prophetam à morte
reduceret:ueniensq; culpabat eum,cur à Deo absolutionem
malorũ præsentium minime postularet,sed sic eos interire de-
4.Reg.7. spiceret.Helisæus autem altera die ea hora,qua uenerat rex
ad eum, promisit multam ciborum copiam affuturam,ita ut
uenderentur in publico duo sata hordei siclo uno,& satum
simile duobus sielis. Hoc autẽ dictum,& Ioram,& qui cum
eo erant,conuertit in gaudia. Prophetæ nanq; non poterant
discredere,propter rerum præcedẽtium ueritatem:inopiamq;
illius Dei,atq; miseriam,spes iam futuræ abundantiæ leuigá
uit.Princeps autem tertiæ partis quum regi amicus esset,su-
pra quem tunc ipse rex incumbebat:Incredibile est, inquit,ò
propheta,quod dicis:& sicut impossibile est, ut de caterractis
cœli hordeum pluat Deus, aut similam:ita non potest credi,
quod à te nunc dicitur,adimpleri.Ad quẽ propheta: Hæc in-
quit,uidebis hoc modo fieri,sed non gustabis ex eis. Quæ sci-
licet sicut ab Helisæo fuerant prædicta, completa sunt. Lex
igitur erat in Samaria,ut habentes lepram,& qui à tali pas-
sione mundi non essent corpore, extra ciuitatem manerent.
Quatuor ergo uiri propter hanc causam manentes ante por-
tam,quum nullus eis propter necessitatem famis aliquid af-
ferret,& in ciuitatem ingredi propter legis mandata non pos-
sent:quibus uel si liceret ingredi,præ fame ibidem necarẽtur:
cogitauerunt inter se dicentes,quia si illic manerent,propter
inopiam deperirent,& propterea tradere se hostibus magis

eligerent,qui aut parcẽdo,aut necando famis eos necessitati-
bus liberarent. Hoc consilium inter se conferentes,nocte ad
castra hostium deuenerunt.Incipiebat enim Deus iam terre-
re,& conturbare Syros:& sonũ curruũ,& armorum eis in-
ferre,tanquam exercitus grandis super eos accederet,& pau-
latim turbarum fragor eorum auribus increpitaret:qui ita re-
pentè turbati sunt,ut relinquentes castra propria,concurren
tes ad regem,dicerent,quia Ioram rex Israelitarum cõducto
solatio regis Aegyptiorum & insularũ,super eos accederet,
quibus uenientibus,sonum tubæ uenientis audirent. Hæc eis
dicentibus,etiam Adher,quum ad aures eius sonus similis ad-
uenisset,populo credidit:& cum multa turba,atq; confusione
relinquentes in castris equos,atq; iumenta,innumerasq; diui-
tias,repentè conuertuntur ad fugam. Leprosi autẽ,qui discessi
rant à Samaria,ad Castra Syrorum uenientes,& in eorum
tabernaculis multum silentium,taciturnitatemq; reperientes,
ingressi in unum tabernaculum,dum nullum prorsus inspice-
rent,comedentes atq; bibentes,portantesq; multas uestes,&
aurum,& extra castra celantes, deinde in aliud tabernacu-
lum accedentes similiter,& exinde res sibi placitas sumen-
tes:dum hoc quater fecissent,& nullus eos omnino uideret,ar
bitrati hostes abscessisse,culpabant semetipsos,cur Ioram re-
gi & ciuibus hoc minime nunciassent. Tunc illi aduenientes
ante ciuitatis murum,& custodibus clamantes,indicauerunt
eis,quæ de hostibus contigissent. Illi autem hæc regis custo-
dibus nuntiauerũt,à quibus audiens hæc Ioram,uocauit ami-
cos suos,& principes,quibus ait,pro insidijs arte callida Sy-
rorum discessisse regem:eò quòd desperaret fame capi potuis-
se ciuitatem:ut quasi fugientibus illis,& egressis ad castrorum
direptionem nobis,latenter irruerent,& interficerent,& ci-
uitatem pariter deuastarent. Vnde uos,inquit,moneo,ut cu-
stodiatis

stodiatis ciuitatem,& nusquam abire tentetis,hostes fugisse credentes. Tunc dicente quodam,optime quidem arbitratum à rege,& consilium dante,ut duo equites usq; ad Iordanem fluuium mitterentur,qui cuncta perquirerent,ut si illi quidē capti ab insidijs hostium deperirent, securitas exercitui fieret,ne cuncti aliquid simile sustinerent: pereuntes autem pro eos annumerarent cum his,quos uastauerat fames. hoc dictum dum placuissent regi,exploratores misit. Qui euntes,castra quidem inuenerunt hostibus uacua,locum uerò plenum cibis, & armis,quæ reliquerant,ut essent leues ad fugam. Hæc autē dum rex audisset,ad direptionem castrorum misit exercitum. Qui nihil tulerunt uile nec paruum,sed aurum multum præ riter & argentum,gregesq; multos iumentorum,frumentiq; & hordei multa milia,quantum nec in somno se uidere credē bant. Quo pacto,à malis pristinis liberati,maximam copiā habuerunt,ita ut emerentur duo sata hordei sicli uno,& sa tum similæ duobus siclis,secundum prophetiam hominis Dei Helisæi. Satum itaq; fert modium unum & semis Italicum. Ho rum itaq; bonorum solus ille princeps tertiæ partis,quē præ diximus,potitus non est. Nam constitutus à rege,ut staret ad portam quatenus turbam moderatè ab egressu ciuitatis emit teret,ne alterutros comprimentes ad pericula peruenirent: quod alios pati prohibebat,ipse sustinuit: & hoc modo ne gu staret ex his,quæ fuerant prophetata, defunctus est, Helisæo prædicente eius mortem: dum ea quæ de ubertate ciborum ille prophetauerat,solus iste non crediderat. Adher autem Syro rum rex dum uenisset in Damascum,& agnouisset quia diui nitus ei,& eius exercitui timorem immisisset & fugam,& non in inuasione hostiū fuisse factum,nimis afflictus,cò quòd ita Deum haberet iratum,corruit in languorem. Illo siquidem
4.Reg.8. tempore dum propheta Helisæus uenisset in Damascum,co-

gnoscens hoc Adher,fidelissimum seruulorum Asahel nomine misit,ut ei occurreret,& dona portaret,præcipiens ab eo requiri,si ægritudinis eius periculū posset euitari. Asahel itaque cum quadraginta camelis quæq; optima, & pretiosa in Damascena prouincia ex domo regia dona regia portabat, & ueniens ad Helisæum,& decenter saluans, ait missum se à rege Adher ad eum,ut dona portaret,& de eius languore consuleret,si posset euadere. Propheta uerò Asaheli iussit, ut nihil ei mali nuntiaret: dixit autem regem moriturum esse. Et famulus quidem hæc audiens,contristabatur. Helisæus autem flebat,& multas lachrymas effundebat,præuidens,quæ ma la populus passurus esset post mortem Adher. Dumq; Asahel causam eius confusionis inquireret: Desino, inquit, Israëlita rum populum,dolens in his malis,quæ passurus est abs te. In terficies enim optimates eorum,& munitissimas ciuitates in cendes, & paruulos lapidibus allisos crudeliter trucidabis, & mulieres habentes in utero sæua morte disrūpes. Asahel uerò dicēte: Quæ mihi uirtus est,ut per me possint talia pro uenire? ait,deū sibi indicasse,quia esset regnaturus in Syria. Asahel itaque ueniens ad regem,illi quidem bona nuntiauit. Altera uerò die infuso laqueo uinciens eum,illum quidē stran gulauit,ipse uerò apicē regiæ potestatis obtinuit. Erat enim uir efficax,multiq; Syrorum & populi Damascenorum de uotione florebat,ita ut hactenus & ipse Adher, & Asahel qui post eum regnauit,quasi dij colantur, propter beneficia, & templorum ædificia,quibus Damascenorū exornauerant ciuitatem. Isti nanq; soli in pompa quotidie quasi pro hono re regio deferuntur,& Syri de eorum antiquitate gloriantur, ignorantes quia sunt nouelli,& non habent isti reges ultra mille & centum annos. Ioram uerò rex Israëlitarum audiens Adher defunctum,à timore & formidine, quam pro-

pter

pter eum habebat, aliquo modo respirauit, & pacem gratanter excepit.

De crudelitate Ioram regis Iudæ, & digna subsequente pœna. CAP. V.

4. Reg. 8. IGitur Ioram Hierosolymorum rex, qui & ipse quidem, sicut prædiximus, hoc nomẽ habebat, rerum potitus, mox ad necem fratrum suorum, & paternorum pariter amicorum, & principum est conuersus, & malitiæ suæ hoc fecit initium, in quibus malis nil differens à regibus populi, qui ante eum iniquitatem fecerant, in solennitatibus Hebræorum, & in religione diuina: docuit quoq; uulgus & in alijs esse malum, & extraneos adorare deos per Gotholiam Achab filiam coniugem suam. Et deus quidem propter Dauid regis promissionẽ, genus eius noluit exterminare. Ioram uerò nihil prætermittebat, quò minus aliquid quotidie nouæ impietatis efficeret, & quod uastationem patriæ traditionis attenderet. Illo siquidem tempore ab eo recedentibus Idumæis, & primo quidẽ interficientibus regem, qui erat eius patri subiectus, & cõstituentibus quem ipsi uoluerant, Ioram cum equitibus suis, & curribus noctanter in Idumæam uenit: & eos quidem qui uicini eius regno esse uidebantur, occidit. Longius autem non abijt: nihil tamen dum hoc feciſſet, utilitatis exhibuit. Nam omnes ab eo recesserunt, simul & qui prouinciã Labennam habitabant. Erat autẽ ita uesanus, ut etiam populũ cogeret in excelentissimos mõtes ascẽdere, & deos alienos adorare. Quumq; hæc ageret, & omnino leges patrias à mente sua repelleret, delata est ab Helia propheta ad eum epistola, in qua pandebatur, magnam pœnam eum fore passurum, quoniam patrũ suorum non esset imitator, sed Israëlitarum regum impietatẽ sequeretur: insuper cogeret tribum Iuda, & ciues Hierosolymitas relinquentes sanctã patrij dei culturã, ad idola cõuenire, quæ

re quæ Achab rex Israëlitarum in suo regno feciſſet: & quia fratres suos interemisset, & bonos uiros & iustos pariter occidisset: suppliciumq; quod pro his susceptorus esset, propheta in literis indicabat, id est, cladem populi, & corruptionem uxorum regis & filiorum: & quia ipse quoque moreretur egritudine longa nimis confectus, uisceribus propter nimietatem internæ corruptionis effusis, ita ut uideret suam calamitatem, nec posset ullatenus subueniri. Et hæc quidem epistola significabat Heliæ. Post breue siquidem tempus exercitus Arabum iuxta Aethiopiam habitantium, & alienigenarum, Ioram regnum aggressi sunt, & prouinciam uastauerunt & regis domum, insuper & filios occiderunt pariter & uxores eius: unusq; solummodo filiorum eius nomine Ozias hostes effugiens, derelictus est. Qui post hanc calamitatem prædictum à propheta languorem incurrens, multo tempore fatigatus, diuinitate eius uiscera immittente, miserabiliter superna indignatione defunctus est, quum uiscera sua diffusa uideret. Quem etiam populus mortuum multis contumelijs affecit: et, ut reor, credentes ita mortuum ira fuisse diuina peremptum, nec exequijs regalibus eum fecere dignum, nec in paternis sepeliere monumentis, nec alium ei exhibuerunt honorem: sed uelut priuatum tumulo tradiderunt. Qui uixit annis quadraginta, regnauit octo: traditiq; principatum eius Hierosolymorum populus filio eius Oziæ.

De Hieu ab Helisæo inuncto in regẽ, & de uindicta in impios. CAPVT VI.

IGitur Ioram rex Israëlitarum, post mortem Adher, sperans Ramatha ciuitatem se capere, & eam Syris auferre, cum magno apparatu castrametatus est super eos. In qua obsessione à quodam Syro non mortiferè sagittatus, abijt in ciuitatem Iezraël, ut uulnus suum positus in ea curaret, directo

in Ramatha omni exercitu, simul & duce nomine Hieus, qui fuit filius Namesi, ut post curam reuerteretur ad pugnam. He
4.Reg.9. liseus uerò prophetam unum discipulorũ suorum dato ei oleo sancto, misit in Maratha, ut ungeret Hieum, eiq; diceret, quoniam eum regem diuinitas elegisset, cui & alia pariter indicaret, præcipiens ei, ut sub modo fugæ faceret iter, quatenus cunctos illic proficiscendo lateret. Qui dum uenisset in ciuitatem, Hieum quidem inuenit cum principibus militum residentem in medio, sicut ei prædixit Heliseus, & accedens ad eum, ait, se quædam ei fore dicturum. Qui cum surrexisset, & in cubiculum sequutus eum fuisset: seorsum sumens eum iuueris oleo eius caput infudit, dicens eum unctum à deo regem, ad Achab generis peremptionem, & ad uindicandum sanguinem prophetarum, qui ab Iezabel nequiter fuissent effusus: ut domus eorum sicut Hieroboam Nabathei, & Abisa propter impietatem propriam radicitus deperiret, et nullum semen de Achab genere remaneret. Et ille quidem cum dixisset hæc, de cubiculo protinus exiliuit, ne ab aliquo in exercitu uideretur. Hieus autem uenit ad locum unde surrexit: & eum alijs principibus residebat. Quibus requirentibus ut eis diceret, cur ad eum iuuenculus aduenisset, insuper & uesanũ eum dicentibus, Recte, inquit, iudicastis: nã uerba uesana locutus est. Quibus festinantibus, ut ea audirent, atq; rogantibus, ait eum dixisse, quia ipse fuerit electus à deo rex. Hæc itaq; cum dixisset, unusquisq; exuens se quod habebat, uestes proprias ei substernebant: & nuntientes tubas, Hieu regem esse clamabãt. Ille uerò exercitu congregato, pergebat ad Ioram in ciuitatem Iezraelem, in quã, sicut prædiximus, pro uulnere curandus abierat, quod ceperat cum obsideret Ramatha. Contigit autem, ut eo tẽpore Hierosolymitarum rex Ozias uenisset ad Ioram (erat enim filius sororis eius, sicut iandudum diximus) ut uisitaret

sitaret eum propter uulnus quod in obsessione acceperat. Hieus uerò uolens subito super Ioram irruere, rogauit ut nullus militum discedens, regi Ioram quæ gesta fuerant, nunciaret: dicens hanc esse maximam eorum circa se deuotionem, si eum regem hoc ordine demonstrarẽt. Illi uerò in his quæ fuerant dicta, gratanter itinera conseruabant, ne quis latenter pergens, quod gestum fuerat indicaret. Et Hieus quidem sumptis electis equitibus, sedens in curru ibat in Iezraël. Cumq; proximus fuisset ciuitati, explorator quem rex cõstituerat Ioram, ut ad ciuitatem uenientes inspiceret, uidens eum multitudine Hieum uenientẽ, nunciauit Ioram regi uidere se equites uenientes. Ille uerò repẽtè aliquem mitti iussit equestrium qui ei occurreret, & quis esset agnosceret. Qui dum uenisset ad Hieum, de exercitu requisiuit, dicens à rege se missum. At ille nihil de his respondens, requirentem sequi se iussit. Quod dum explorator uideret, indicauit Ioram: quia qui missus fuerat equestris, mixtus multitudini ueniret unà cum eis. Iterum rege mittente etiam alium, hoc idẽ eum facere Hieus imperauit. Quod dum explorator Ioram indicasset, nouissimè in curru ipse conscendens, cum Ozia Hierosolymorum rege in eius occursum egressus est. Hieus autem cum multa moderatione & disciplina agebat iter. Cumq; Ioram uenisset in agrum Nabuthei, requirebat si in exercitu rectè omnia gererentur. Et cum ei Hieus amarissimè malediceret, matremq; eius ueneficam ac meretricem clamaret, metuens cum rex, & nihil eum cogitare quod esset salubre credens, conuerso curru suo ut poterat fugiebat, dicens ad Oziam, quòd insidijs & dolo fuisset captus. Hieus autem sagittam post eum emittens, cor eius iaculo penetrauit: & Ioram quidem repentè cadens flexo poplite animam dereliquit. Hieus autem cõtinuò iussit Vadraco principi tertiæ partis, ut corpus Ioram in agro proijceret

Nabuthei, recordans prophetiam Heliæ, quam patri eius quī fuit interfector Nabuthei prædixerat, quoniā & ipse, & eius genus in ipso illius agro periret. Sic enim, cum sederet tunc post tergum currus Achab, audisse se prophetam narrantē dicebat, quòd etiam secundum illius prouenit eloquium. Igitur cadente Ioram, metuens Ozias de sua salute, currum in aliam itineris partem diuertit, credens quòd taliter effugeret Hieu. Ille uerò persecutus est eum, & in quodam ascensu cōprehendens, sagitta emissa eum percussit. Qui derelicto curru, ascendens in equum effugit Hieum in mageddon: ibiq; curatus, post paucum uulneris illius tēpus & ipse defunctus est: portatusq; in Hierosolymam. illic sepultus est, cum regnasset anno uno. Fuit enim malignus, & plus ualde, quàm pater eius. Cum autem Hieus intrasset in Israēlem urbem, Iezabel ornata stans supra turrim: Bonus, inquit, seruus qui occidit dominū suum. Ille uerò respiciens ad eam, quæ esset interrogauit, & descendentem ad se uenire præcepit. Nouissime uerò eunuchis imperauit, ut eam de turri proijcerent. Quæ dum præcipitata fuisset, murum sanguine suo aspersit, & conculcata equorum pedibus expirauit. His ita gestis, Hieus ingressus palatium cum suis amicis, & semetipsum reficiebat et illos, conuiuijs aliisq; rebus: præcepitq; famulis qui Iezabel peremerāt, ut eam propter decus generis sepelirent: erat enim ex regibus. Sed nihil de eius corpore, quibus hoc imperatum fuerat, inuenerūt, nisi tantummodo summitates manuum & pedum: aliud uerò corpus totum a canibus est absumptum. Hæc audiens Hieus, Heliæ prophetiam nimis obstupuit: Is enim in Iezraēle prædixerat, hoc eam interitu fore perituram. Interea dum Achab filij septuaginta in Samaria nutrirentur, misit Hieus duas epistolas: aliam quidem pædagogis eorum, aliam principibus Samaritanorum: dicens, ut fortissimum filiorum Achab constituerent

tuerent regem, cum & currus haberent multos et equos, & arma ad militiam, & ciuitates munitas: quod dum facerent, domino suo recompensarent. Hæc autem scripsit, uolens Samaritanorum mentes agnoscere. Relegentes uerò literas principes & pædagogi timuerunt: & cogitantes, quia nihil possent contra eum facere, qui magnis duobus preualuerat imperijs: scripserunt profitentes, se eum habere dominum, et facere quæcunq; præciperet. Ille uerò ad hæc rescripsit, præcipiens, ut si ei obedirent, filiorum Achab abscindentes capita ei destinarent. Tunc principes euocantes nutritores infantum, iusserunt ut occidentes eos, capita eorum abscinderent, & mitterent ad Hieu. Hæc illi nihil resistentes egerunt: & componentes in quibusdam uasculis de uimine factis eorum capita destinarunt. His autem allatis ad Hieu, cum amicis cœnanti nunciatum est, quòd capita filiorum Achab uiderētur esse delata: qui iussit ante portam ex utraq; parte ex eis capitibus aggeres fieri. Factoq; die, ad ea uidenda processit, & inspiciens, dicere cœpit ad populum, quia ipse quidem contra dominum suum militasset, & eum peremisset, hos autem omnes non ipse peremerit: eosq; cognoscere deposcebat de generatione Achab: quia omnia secundum prphetiam dei fuerant gesta, & domus eius sicut prædixerat Helias deperisset. Cumq; necasset eos qui apud Iesraēlitas ex Achab genere sunt inuenti, cum equis ad Samariam properabat: per iter autem inueniens aliquos Oziæ Hierosolymitarum regis, interrogauit eos, quò properarent. Illis uerò dicentibus, quia uenirent ut Ioram salutarent, & regem suum Oziam, nescientibus quòd ab eo ambo occisi fuissent, Hieus eos comprehensos occidi præcepit. Erant autem numero quadraginta & duo. Post hæc autem occurrit ei uir quidam bonus & iustus nomine Ionadab, olim amicus eius. Qui cum salutasset eum, cœpit laudare,

Universidad de Deusto
Biblioteca

eò quòd omnia cum dei uoluntate feciſſet, & Achab genus exterminaſſet. Hieus autem rogabat ut aſcendens in currum, in Samariam cum eo ueniret, ei ſe demonſtraturum dicens, quia nulli parceret malignantium: ſed & falſos prophetas, & falſos ſacerdotes, & ſuadentes plebi, ut magni quidem dei religionem deſereret, & extraneos adoraret, ipſe puniret: cum eſſet utiq; optima nimis hæc inſpectio atq; gratiſſima, ut bonus & iuſtus uir uideret malos tormentis affligi. His conſentiens Ionadab, aſcendens in currum, uenit pariter in Samariam. Hieus autem requirens omnes cognatos Achab, interfecit. Volens autẽ nullum de falſis prophetis, neq; ſacerdotibus idolorũ Achab ſupplicium declinare, deceptione quadam & dolo comprehendit uniuerſos. Congregato ſiquidem populo, dixit uelle ſe duplices deos introductos, quos Achab colebat, adorare: rogans ut eorũ ſacerdotes & prophetæ & ſerui pariter aduenirent: quatenus copioſa ſacrificia, & præcipuas dijs Achab hoſtias immolaret: & eſſet morte multandus ſacerdos, qui tunc non foret inuentus. Deus autem Achab Baal appellabatur. Conſtituens itaq; diem, quo uellet ſacrificia celebrare, miſit in omnem Iſraëlitarum prouinciam nuncios dicens, ut ad illum Baal ſacerdotes adducerent. Quibus pariter congregatis, iuſſit Hieus pontifici ut daret omnibus ueſtes: eisq; ſumẽtibus ingreſſus in domum cum amico ſuo Ionadab, præcepit, ut cum diligentia quæreretur, ne quis inter eos alienigena aut peregrinus inueniretur: cũ nollet ſacerdotibus idolorum alios intereſſe fidelium: Illis uerò dicẽtibus, nullum intereſſe peregrinum, & ſacrificia inchoãtibus celebrare, conſtituit à foris octoginta numero uiros armatos, quos nouerat fideliſſimos: iuſſitq; eis ut falſos prophetas occiderent, & ipſi in paterna ſolennitate permanerẽt, quam multo tempore iam deſtituiſſent: & ſimul interminatus eſt, ut ſi qui effugerent, pro

illis animas eorum auferret. Illi uerò & omnes uiros interemerunt, & domum Baal igne cõcremauerunt, et hoc modo à peregrinis ſolẽnitatibus Samariam liberauerunt. Hic itaq; Baal Tyriorum fuit deus. Achab autem uolens parére ſocero Ithobat, qui rex Tyriorum tunc erat & Sidonis, templum ei fecit in Samaria: ſacerdotesq; conſtituit, & omni cum cultura religionis honorauit. Cum hic igitur deus fuiſſet exterminatus, aureas tamen uitulas Iſraëlitas Hieus adorare permiſit. Hæc autem dum feciſſet, & pro impiorum caſtigationibus cogitaſſet, deus ei per prophetam prædixit, quòd in quatuor generationes ſuper Iſraël eſſent eius filij regnaturi. Igitur circa Hieu talia gerebantur.

De Gotholiæ reginæ digniſſimo interitu, & Ioas regis inſtitutione per Ioadam ſacerdotem. CAPVT VII.

GOtholia uerò Achab filia, audiens Ioram fratris ſui & Oziæ filij mortem, & totius generis regnum unam perditionem, ſtuduit ut nullũ de domo Dauid relinqueret, ſed omne genus eius exterminaret, ut nullus ex eis ad regnum ulterius perueniret. & hoc quidẽ ſicut potuit, feciſſe. euaſit autem unus filius Oziæ, mortem hoc modo diffugiens. Ozias rex ex uno patre habuit ſororem nomine Ioſabeth, cui copulatus erat pontifex Ioiada. Hæc ingreſſa regiam domum, ubi erant interfecti filij regum, Ioas nomine infantulum anniculum celatum inueniens cum nutrice, & portans in cubiculum clauſit, & latenter aluit ipſa, & uir eius Ioiada in templo ſeptẽ annis, quibus in Hieroſolymis ſuper duas tribus Gotholia regnauit. Septimo uerò anno Ioiada hũc ſermonẽ pandit quinq; uiris centurionibus: eisq; ſuaſit, ut ei conſentirent contra ea quæ à Gotholia fuerant perpetrata, et regnum infanti contraderent: perceptoq; ab eis iureiurando, quo ſecuritas talia gerentibus præpararetur, prodidit eis quæ gerenda forent, atq; 4. Reg. 11.

complenda. Tunc uiri quibus sacerdos Ioiada suum consilium commiserat, circumeuntes omnes prouinciam, sacerdotes, atq; Leuitas congregantes ex ea, simul & principes tribuum, omnes Hierosolymis ad pontificem adduxerunt. Qui mox fidem ab eis cum iureiurando petijt, ut quod ab eo cognoscerent, cum taciturnitate seruarent, donec nisus eius intentionis potuisset impleri. Quibus iurantibus securus effectus, deducens eum quem de genere Dauid nutrierat: Iste inquit, uobis ex illa domo rex erit, quam nostis deum prophetasse super nos omni tempore regnaturam. Moneo siquidem ut tertiam partem uestrum eum custodire faciatis in templo: quartam uerò in omnibus templi ianuis statuatis: reliqua uerò pars teneat portam quæ ducit ad tecta regalia: alia uerò inermis multitudo consistat in templo: nullumq; armatum permittatis intrare, nisi tantummodo sacerdotes. Eis quoq; præcepit, ut pars aliqua sacerdotum & Leuitarum circa ipsum regem consisteret, eum euaginatis gladijs circũdantes: ut si quis armatus in templum intrare præsumeret, repentè perimeretur: & nihil metuentes regis tutamen fortiter custodirent. Illi uerò consilio pontificis obedientes, suam uoluntatem opere declarãrũt. Interea Ioiadas aperiens armamentarium quod erat in templo à Dauid constitutum, diuisit centurionibus et sacerdotibus & Leuitis arma quæcũq; inuenit, lanceas et pharetras, & quod cunq; aliud apprehendit genus armorum: & armatos circa templum statuit, ut manu sua totum constipare uiderentur ingressum, & quasi murum habita testudine molirentur, præripientesq; in medio puerum, ei regium diadema imposuerunt: & ungens eum Ioiada, regem solenniter ordinauit. Populus itaq; gaudẽs clamauit: Viuat rex. Porrò Gotholia tumultum & laudes inopinabiles repentè cognoscens, uehementer perturbata cum suo exercitu de regalibus exiliuit. Et cũ uenisset ad tem

ad templum, sacerdotes quidem eam protinus exceperunt, armatos uerò qui sequebãtur introire prohibuerũt. Erant enim à pontifice præpositi, sicut dictum est, ut templi aditus obseruarent. Tunc itaq; Gotholia uidens puerum stantem super tribunal regium, eiq; diadema regale superpositum, scissa ueste uehementer exclamans, iussit occidi qui ei fecerant insidias, et principatum auferre tentauerant. Ioiada uerò euocans centuriones, iussit ut educẽtes Gotholiam in conuallem Cedrõ, eam ibi perimerent, ne templum illic uiolarent ueneficam in eo occidentes: unà præcipiens, ut si qui ei ferre uellet auxilia, pari sorte perimeretur. Tunc quidam, cui fuerat eius iniuncta peremptio, sumens Gotholiam deduxit eam ad portam mularum regis & illic eam interfecit. Cum uerò hæc circa Gotholiam fuissent gesta, cõuocans populum & armatos Ioiada in templo coniurauit omnes, ut regi fauerent, & eius saluti prospicerent, quando in deuotione regia deum potius honorarẽt, & ne transcenderent Mosẽos leges, eos iusiurandum quoq; compulit exhibere. Post hæc cõcurrentes ad domum Baal, quam Gotholia & Ioram uir eius instruxit ad iniuriã paterni dei & honorem Achab, eam funditus euerterunt, & sacerdotem eius Mathan nomine peremerunt, diligentiam uerò atq; templi custodiam sacerdotes & leuitas Ioiada habere permisit, & secundum regis Dauid præceptum, iussit eos secũdò in die holocausta & sacrificia solenniter immolare, ut secundum legem incensum offerrent. Fecit autem & quosdam leuitarum portarios ad templi munimen, ne illic sordidum aliquid latenter intraret. Hæc itaq; uniuersa disponens cum centurionibus & principibus, & omni populo, sumens puerũ de templo Ioiadas, cum eum uniuersis ad regalia usq; perduxit. Quo in solio regio residente, cunctus populus cum fauore solenni exclamauit, & ad epulas conuersi simul festiuitatem multis diebus

Universidad de Deusto
Biblioteca

egerunt. Ciuitas ergo quietem habebat, Gotholia de rebus hũmanis ablata. Ioas itaq; adeptus regnum, erat annorum septẽ, cuius meter erat nomine Sabia ex regione Bersabeæ, mulatumq; habuit custodiam legum: & culturam diuinæ religionis exhibuit omni tempore quo uixit Ioiadas. Aetate uerò congrua duxit uxores duas dante sibi pontifice, ex quibus masculi & fœminæ natæ sunt. Igitur de Ioas, & quemadmodum insidias Gotholiæ effugerit, regnumq; perceperit, hæc indicasse sufficiat.

De restauratione templi per Ioas regem, & prævaricatione eiusdem sequente, & pœna mortis succedentiq; filio Amasia.

CAPVT VIII.

4. Reg. 14. ASahel autem Syrorum rex, dum pugnaret contra Israëlitas, & contra regem eorum Hieu, uastauit prouinciam trans Iordanem, quæ erat ad Orientẽ tribus Ruben, & Gad, & Manasse, & Galaad, & Bathaneam, percurrens ubiq; & cuncta diripiens, & uim resistentibus inferens uniuersis. In quo potuit quidem ulcisci Hieu, dum cunctam prouinciam deuastaret: sed circa diuinitatem superbus & contemptor existens, & legitima sancta despiciens, mortuus est, eum regnasset super Israëlitas annis septem & uiginti. Sepultus est autẽ in Samaria, successorẽ principatus Ioachazan derelinquens. Regem uerò Hierosolymorum Ioas quoddam desiderium apprehendit, ut templum innouaret dei. Quadam ergo die euocans pontificem Ioiadam, iussit ut in omnẽ mitteret regionẽ, & Leuitas, & sacerdotes exigeret pro uniuscuiusque capite dimidium sicli argenti ad fabricam & renouationem templi, quòd à Ioram, Gotholia, & eorum filijs uidebatur esse destructum. Pontifex equidem hoc non fecit, sciens quia nullus conferret argentum. Tertio uerò & uicesimo anno regni sui Ioas euocans ad se Ioiadam ipsum & Leuitas, & quasi inobedien

bedientes sui præcepti culpans, iussit ut pro hac re in futuro anno pro renouatione templi prospicerent. Quo facto consilio pontifex usus est pro congregatione pecuniarum, quod populus libenter habuit, & gratanter implenit. Fecit nanque ligneam arcam, & undiq; muniens eam, unum ei foramen aperuit: quam ponens in templo iuxta sacrariũ, iussit singulis, ut quantum uellent in eam mitterent per fõramen pro templi reparatione. Ad hoc itaque opus omnis populus libenter accessit: & multum argenti, multumq; auri largitus est. Quo facto euacuantes arcam rege præsente scriba simul & sacerdos gazophylaciorum, dinumerantes quod fuerat congregatum, deinde eandem arcam in ipso loco reposuerunt, & hoc diebus singulis faciebant. Cumq; populus quod ei uisum fuerat obtulisset, miserunt pontifex Ioiadas, & rex Ioas, ut cæsores lapidum instructoresq; conducerẽt, & ligna maxima de optimas ylua deponerẽt. Templo siquidem reparato, aurum quod remanserat, & argentum non paruum, ad pateras, & uinifusoria, coopercula, & uasa reliqua deportarunt: sacrificijsq; quotidie adolentes altare degebant. Et hæc quidem tempore quoad uixit Ioiadas competenti studio gerebantur. Cum uerò is mortuus fuisset, qui uixerat annis centum & triginta, iustus & per omnia uenerandus, & sepultus fuisset in Hierosolymis in regijs monumentis, quoniam generis Dauid reparauerat imperium, rex Ioas curam perdidit diuinæ religionis, cum quo etiam primates plebis pariter uitiati sunt, ut circa solennitates & legitima iura delinquerent. Deus autem durè ferens transgressionem regis & aliorum, misit prophetas qui contestarentur eos ut ab huiusmodi gestorum malignitate recederent. Illi uerò in tali malorum more & desiderio permanserunt, ut nec alios qui ante se propter legitimorum iniurias fuerãt castigati, neq; prophetas qui prædicebant

ut

ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ab iniquitate, re-
ſpicerent. Nam & Zachariam filium pontificis Ioiadæ, lapi-
dibus in templo rex iußit occidi, beneficiorũ patris eius obli-
tus. Quem cum deus prophetam conſtituiſſet, ſtans in media
multitudine ſuadebat eis ſimul & regi, ut iuſtitiam facerent:
& quòd magna ſupplicia ſuſciperent, ſi nollent dei præce-
ptionibus obedire. Qui tamen dum moreretur, ſuarum paſſio-
num teſtem deum et iudicem proclamauit: quia pro bono con
ſilio, & pro his quæ pater eius præſtiterat regi Ioas, ille ama
rè & uiolenter occumberet. Rex autem Ioas non poſt multa
temporis ſpatia, iuſtißimas pœnas horum, in quibus prœuari-
catus eſt, exoluit. Veniente nãq; Aſahel Syrorum rege in eius
prouinciam, & Geth deuaſtante atq; depopulante, cum eſſet
iam ad Hieroſolymam deducturus exercitum, metuens Ioas
obſeßionem, euacuatis omnibus dei theſauris atque regalibus
& miniſterijs templi, miſit Syrorum regi, his redimens eum,
ne ciuitas pateretur obſeßionem, aut periculum rerũ omnium
ſuſtineret. Cui dum ſatisfactum fuiſſet ingenti multitudine pe
cuniarum, nequaquam ad Hieroſolymam caſtrametatus eſt.
Ioas tamen cum peßimum languorem incurriſſet, inſtantes
amici qui mortem Zachariæ Ioiadæ filij defendebant, eiq; inſi
dias facientes interemerunt eum. & ſepultus eſt quidem in
Hieroſolymis, non autem in monumentis patrum, quia fue-
rat diuinæ religionis inimicus. Vixit autem annos quidem
ſeptem & quadraginta: in eius autem imperium ſucceſſit fi-
lius eius Amaſias. Vigeſimo autem primo anno regni Ioas,
Iſraëlitarum principatu potitus eſt Ioachas filius Hieu in Sa-
maria, quem & habuit annis ſeptem & decem, patris qui-
dem ſui nec ipſe imitator exiſtens: impie uerò gerens, ſicut
& primi reges qui deum ſpreuiſſe uidebantur. Hunc autem
humiliauit Aſahel, & cum extenta poteſtate contriuit, dum
aduer

aduerſus eum caſtra mouiſſet. Nam & ciuitates ei plurimas
& maximas abſtulit, et eius milites trucidauit. Hæc itaq; paſ
ſus eſt Iſraëlitarum populus ſecundum Heliſæi prophetiam:
quando Aſahel, qui occidit dominum ſuum, regnaturum eſſe
prædixerat ſuper Syros & Damaſcenos. Cumq; Ioachas in
his anxietatibus teneretur, ad preces dei ſupplicationeſq; con
fugit: rogans ut eum de Aſahel manibus liberaret, nec patere
tur ut ſub illius ditione uiueret. Deus autem pœnitentiam pro
uirtute ſuſcipiens, & corripere magis quàm perdere homi-
nem huiuſmodi uolens, cõceßit ei quatenus belli pericula de-
clinaret. Pace itaque potita prouincia rurſus ad ſtatum pri-
ſtinum copiamq; reuerſa eſt. Poſt mortem uerò Ioachas filius
eius Ioas ſuſcepit regnum. Cum ſeptem iam & triginta an-
nos haberet in regno Ioas ſuper tribum Iuda, tenuit princi-
patum iſte Ioas in Samaria ſuper populum Iſraël. Nam &
ipſe idem habebat nomen, quod Hieroſolymorum rex: tenuitq;
regnum annis ſedecim: fuitq; bonus, & in nullo paternæ na-
turæ conſimilis. Illo ſiquidem tẽpore Heliſæus propheta cum
iam in ſenectute conſiſteret, & ægritudinem incurriſſet, uenit
Iſraëlitarum rex uiſitare eum. Et dum eum in nouiſſimis in-
ueniſſet, flere cœpit eo uidente & ingemiſcere, patremq; &
ſcutum ſui regni uocare: præter eum ſe dicens nunquàm con-
tra hoſtes armis egiſſe, ſed illius prophetia ſine dimicatione
uicißſe: qui dum à uita diſcederet, Hebræos Syris, & alijs inimi-
cis captiuandos relinqueret. Quapropter nec ipſam uitam
ſecurã ulterius fore dicebat: ſed gratum ſibi eſſe, ut cum eo à
præſenti luce receſſerent. Hæc dicente atq; gemente rege. He-
liſæus conſolabatur eum, iußitq; ut allatum ſibimet arcum ex-
tẽderet. Qui cum præparaſſet arcum contingens manus eius
propheta iußit ut ſagittaret. Cumq; tres ſagittas dimiſiſſet
atq; ceſſaſſet, ait: Si plures dimiſiſſes, eradicaſſes Syrorum re
gnum.

gnum. Quia uerò in tribus solummodo quieuisti, toties congressus Syris pugnando prævalebis, ut regionem quam abstulerunt à patre tuo, rursus obtineas. Et rex quidē dum hæc audisset, abscessit. Post non multū uerò tempus & propheta defunctus est, uir iustitia famosissimus, et valde præclarus. Miraculū nanq; & inopinabilia opera per suas prophetias ostendit, & apud Hebræos memoriam claram & magnificā sepultura habere promeruit, & qualem uiro ita religioso decebat impendi. Illo siquidem tempore cōtigit, ut quidam latrones in Helisæi sepulchrum mortuum, quem ipsi uidebātur interfecisse, proijcerēt: cuius cadauer dum eius fuisset corpori sociatum, cōtinuò suscitatum est. Et de Helisæo quidē propheta, & quæcunq; prædixit, et quomodo post mortem uirtutem diuinā habuit, hæc declarata sufficiāt. Defuncto itaq; rege Syrorum Asahel, ad filium eius Addan imperium peruenit: contra quem Ioas Israëlitarum rex dimicans, & tribus congressionibus eum uincens, omnem prouinciam ab eo detraxit, & quoscūq; uicos et ciuitates pater eius Asahel de Israëlitarum regno subtraxerat, liberauit. Hoc itaq; secundum prophetiam Helisæi prouenit. Cumq; contigisset ut etiam Ioas moreretur, ille quidē sepultus est in Samaria, regnum uerò suo filio Gessabam nomine dereliquit.

De bello Amasiæ contra inimicos, & insolentia subsequente.

CAPVT IX.

4.Reg.14. ANno secundo Ioas regis Israëlitarū, regnauit super tribum Iuda in Hierosolymis Amasias, cuius mater erat nomine Ioab, genere eiusdem, & iustitiæ prouisione laudabilis: qui cum iuuenis esset, ueniens ad regnum, cogitauit ut inimicos, qui patrem eius occiderant, puniret: & comprehensos omnes occidit: filijs autem eorum pepercit sequens Moseos leges, qui sanciuit non propter peccata parentum filios occidendos.

Deinde

Deinde eligens exercitum de tribu Iuda & Beniamin, qui in flore iuuentutis & circa uiginti annos existerent, & congregans quasi trecenta milia, constituit super eos centuriones: mittensq; ad regem Israëlitarum, conduxit centum argenti talentis centum milia armatorum. Deliberauerat enim ut Amalechitarum gentibus, & Idumæis, & Gabaonitis inferret bellum. Cumq; præpararetur ad prælium, & iam uideretur positus in procinctu, suasit ei propheta ut dimitteret Israëlitarum exercitū, quia esset impius, & deus eum uinci prædiceret, utq; suorum solummodo solatijs uteretur, & hostibus prævaleret cum paucis contra eos pugnando, uolente deo. Cumq; grauiter hoc ferret rex, eò quòd mercedes Israëlitis iam præbuisset ingētes, monebat propheta, ut ageret quod deo placeret, cum possent pecuniæ ex ipsius muneribus abundare. Et illos quidem dimisit, cedens etiam quas dederat rex mercedes: ipse uerò cum suo exercitu ad prædictas gentes accessit. Et prælio gesto uincens, decem quidem milia occidit, & totidem uiuos cepit, eosq; deducens ad magnam petram quæ est in Arabia constituta, ex ea præcipitauit. Prædam autem & diuitias ex his gentibus abstulit infinitas. Dum itaque in his Amasias consisteret, Israëlitæ, quos cum mercede data remiserat, indignati, & credentes iniuriam, quia quasi pro uituperatione fuissent ab eo remissi, eius regni terras aggressi sunt, & usque Bethoram procedentes, diripuere prouinciam, & multa quidem abstulere iumēta, & tria milia hominū occiderunt. Amasias autem uictoria ex his quæ gesta fuerant elatus, deum quidem qui ei horum omnium autor extiterat, cœpit spernere: ac deos illos, quos de Amalechitarum prouincia uexerat, adorare. Tunc accedens ad eum propheta, mirari se dixit, cum eos deos rex arbitraretur adorandos, qui suos & à quibus honorabātur, non possent adiuuare, nec ab huius manibus liberassent,

sent, sed multos pereuntes contempsissent, & ipsi quoque in Hierosolymam ad instar hostiũ captiuorum uincti deducti fuissent. Hæc itaq; regi mouerunt iram, et præcepit debere reiici Prophetam, interminatus se eum puniturum, si amplius loqueretur. Et Propheta quidem tacere se dixit: prædicens non esse præbiturum deum ea, quæ rex facere moliretur.

De Amasia contra Ioas bellante deuicto. CAPVT. X.

AMasias autem dum se abstinere non posset in rebus felicibus constitutus, quas à deo perceperat, eiq; faciebat iurias, scripsit ad regem Israëlitarum Ioas, ut ei obaudiret & ipse & populus uniuersus: sicut prius obaudiebant parentibus eius Dauid & Salomoni. Qui si parêre nollent, scirent quia bello terminum causa perciperet. Cui Ioas rescripsit: Rex Ioas regi Amasiæ: Erat in Libano monte cypressus omnino procera, & pulus exinde misit ad cypressum, petês filiam eius ut filio suo daret uxorem. Et dum hæc ageret, bestia quædam transiens pulueremconculcauit. Hoc ergo tibi erit exemplum ut maiora non appetas: nec quoniam Amalechitas uicisti, in hoc exultans, tibi tuoq; regno uidearis inferre pericula. Hæc autem relegens Amasias, ad bellum potius incitatus est: deo, ut arbitror, ad hoc impellente, ut pro his quæ fuerant ab eo commissa, pœnas exolueret. Cumq; produxisset exercitum contra Ioas, essetq; iam prælium commissurus, milites Amasiæ repentinus terror & stupor inuasit, qualem nõ propitius deus immittit: & antequam uenirent ad manus, in fugam animi pauore conuersi sunt. Illis ergo terrore dispersis, contigit ut Amasias desolatus ab hostibus caperetur: eiq; Ioas mortem interminatus est, ni Hierosolymitis suaderet, ut aperientes portas, eum cum exercitu in ciuitatem susciperent. Et Amasias quidem mortis terrore compulsus, suscipere fecit hostem. Qui destruens partem muri quasi quadringentorum cubito

cubitorum, cum curru ingressus est Hierosolymam, Amasiam captiuam ducens: & dominus hoc modo Hierosolymitanæ ciuitatis effectus, & Det thesaurum abstulit, & aurum, argentumq;, quod in Amasiæ regalibus inuentum est, exhausit: & ita eum à captiuitate resoluens, regressus est ad Samariã. Hæc itaq; gesta sunt circa Hierosolymitas anno quarto & decimo regis Amasiæ. Qui post hæc passus insidias amicorum, fugit quidem in ciuitatem Lachis: interfectus est autẽ ab eis, mittentibus qui eũ illic interimerent. Cuius corpus referẽtes in Hierosolymam, regaliter tumulauerunt. Igitur Amasias hoc modo finiuit uitam propter superbiam, & contemptum, quẽ habuit circa Deum: qui uixit annos quidem LIIII. regnauit autem XXIX. Huic succeßit filius suus nomine Ozias.

De Hieroboam rege, prophetâ Iona, & Ozia sacrificante punito. CAP. XI.

ANno autem quintodecimo regni Amasiæ, regnauit in Israël filius Ioas Hieroboam in Samaria annis quadraginta. Hic autẽ rex circa Deum quidẽ iniuriosus, & iniquus extitit uehemẽter idola colendo, & multa incõgrua, & opera extranea faciendo, populo uerò Israëlitarum multorum bonorum fuit occasio. Huic quidem Ionas prophetauit, quia oporteret eum Syros uincere dimicando, & regnum propriũ dilatare in partibus quidem Aquilonis usq; ad Hemathi ciuitatem: à Meridie uerò usq; ad Asphaltiten paludem. Antiquitus enim termini Chananæi isti fuerunt, sicut princeps Iesus ea loca determinauit. Igitur Hieroboam castrametatus cõtra Syros, omnem eorũ prouinciam (sicut Ionas prophetauerat) deuastauit. Necessarium uerò iudicaui integritatem rerũ contradere, studens quæcunq; & de isto prophetæ in sacris libris inueni scripta, omnia declarare. Hic enim iussus à Deo, ut iret ad Niniuæ regnum, & ibidẽ prædicaret, quia esset anussura

4. Reg. 14.

ciuitas principatum metuens non perrexit, sed fugit Deum in Ioppe, & inuēta naue ingressus in Tarsum ciuitatem Ciliciæ nauigabat. Cumq; tempestas immineret asperrima, & nauis submersionis pericula sustineret: nautæ quidem & gubernator, & ipse nauclerus fundebant orationes, quatenus periculum mortis euaderēt: Ionas autem operiens semetipsum iacebat, & nihil enitebatur horum, quæ alios uidebat efficere. Cumq; tempestas potius augeretur, & uiolentius uentorum nimietate mare attolleretur in cumulū, cogitantes simul quia aliquis nauigantium huius tempestatis autor existeret, constituerunt, ut quicunq; is esset, sorte proderetur. Quibus hoc facientibus, sors cecidit in prophetam. Interrogantibus autem illis unde esset, aut quid ageret, genere se quidē dixit Hebræū, prophetam uerò summi Dei: risq; suasit: ut si uellent præsens periculum declinare, eum in pelagus proijcerent, qui tempestatis eorum autor extiterat. Et illi quidem non hoc prius facere præsumpserunt, impium iudicantes, si peregrinum hominem, & qui eis suam commiserat salutem, ad hæc mala cōpellerent, cum utiq; nondum nauis submersio prouenisset: à prophetæ uerò post hæc compulsi, & timore suæ salutis astricti, eum in pelagus proiecerunt: & tempestas quidem remota est. ille uerò fermo est, quia à cete deuoratus, post tres dies, totidemq; noctes in Euxino ponto uiuus euomitus est, in nulla parte corporis maculatus: qui supplicans Deo, ut ei uenia cōcederet pro delicto, ad Niniuen profectus est ciuitatem: & stans in medio prædicauit, quia post breuissimum tempus Asiæ perderent principatum. Hæc ergo indicans eis est reuersus. Hanc ergo narrationem explicui, sicut scriptam inueni. Igitur Hieroboam rex cum omni felicitate uitam degens, & regnans annis quadraginta defunctus est, & sepultus in Samaria: cui successit in regnum eius filius Zacharias. Eodem uerò modo

Ionæ 3.

4. Reg. 14. & 15.

modo & Ozias Amasiæ filius quarto iam & decimo anno regni Hieroboam duabus tribubus in Hierosolymis imperauit: cuius mater fuit Achelamus nomine, genere uerò ciuis. Erat autem hic bonus & naturaliter iustus, atq; magnanimus, & ad rerum prouidentiam nimis industrius. Castrametatus cōtra Palæstinos, eosq; bello deuincēs, ciuitates eorum cepit, Geth, & Iamniam, sed & muros earum destruxit. Post hanc uerò militiam aggressus est Arabes uicinos Aegyptijs: & ædificās ciuitatē circa mare Rubrum, cōstituit in ea custodias. Deinde Ammonitas subdens, & tributa eis imponēs, & omnia usq; ad terminos Aegyptiorum suæ ditioni subijciēs, cepit de cætero Hierosolymitarum curam habere. Nam quicunque muri fuerant longo tempore aut regū priorū desidia iam destructi, eos rursus ædificauit, & reparauit, necnon & quoscunq; destruxerat Israēlitarum rex, quando patrem eius Amasiam captiuum tenens, ingressus fuerat ciuitatem. Aedificauit autem & turres multas, singulis quibusq; centum & quinquaginta cubitos habentibus. Fecit & in desertis locis magnas ualde munitiones, multos aquæ ductus instituens. Habebat autem iumentorum, & aliorum animalium innumeram multitudinē, quando & prouincia fertilis erat ad pascua: eratq; præcipuè terræ cultor, & curam habebat circa plantationes, & semina fructuum diuersorum. Exercitum uerò circa se habuit electorum trecenta & septuaginta millia uirorum, quorum duces, et tribuni, & millenarij erant ualde fortissimi, & qui suo robore non possent ferri numero duo milia. Constituit autē per cohortes totum exercitum, & omnes armauit: dans unicuiq; iaculum, & scutum, & loricas æreas, & arcus & fundas. Super hæc autem & multa machinamenta ad oppressiones instituit, quibus saxa emitterentur, & iacula, & harpagones, et his similia præparauit. Dumq; hæc ita constituisset, mentis

Universidad de Deusto Biblioteca

elatione corruptus, & mortali substantia ditatus, contrà immortalem omni tempore agere nitebatur. Est autem immortalis substantia, pietas circa Deũ, & custodia mandatorũ. Lapsus est itaq; felicitatis euentu, & ad paterna peccata descendit: quæ etiam illum post quàm claritatem bonorum, & rerum magnitudinem dereliquit, apprehenderunt. Hic enim instante insigni die & generali festiuitate, indutus stola sacerdotali intrauit in templum, oblaturus incensum in aureo altari Deo. Pontifice uerò Azaria cum Alijs octoginta sacerdotibus eum prohibente, ne faceret, quod non liceret: quoniam hæc solummodo his adiacerent, qui erant ex genere Aaron: & clamantibus ei ut exiret, & non ageret cõtra leges Dei, iratus interminatus est eis mortem, nisi tacerent. Inter hæc autem terræmotus factus est magnus, & stupescente populo claritas solis nimis effulsit, & cecidit in faciem regis, & illi quidem lepra continuò prouenit. Ante ciuitatem uerò in loco qui dicitur Eroge, scissa est media pars montis ad Occidentem, & sua uolubilitate per quatuor stadia procedens, ad Orientalem restitit montem, ita ut & uias clauderet, & regios hortos opprimeret. Cũq; sacerdotes regis faciem lepram apprehendisse cõspicerent, pandebant ei calamitatem suam, hortantes, ut tanquam pollutus exiret à ciuitate. Ille uerò confusione huius euentus, & dum illi iam esset nulla fiducia, tremefactus, quod iubebatur, impleuit. Qui licet fuisset ultrà humanas mentes elatus, & propter hoc impiè gessisset in Deo, miserabilẽ tamẽ hanc & uilem pertulit passionem: & tempus quidem aliquod extra ciuitatem commoratus, in uita priuata degens, licet filio eius Ioathan regnum suscipiente, deinde mœstitia gestorum faciente defunctus est. Qui uixit quidem annis octo & sexaginta, in quibus regnauit quinquaginta & duos: sepultus est autem solus in proprijs hortis. Zacharias autem filius Hieroboam

boam dum mensibus sex regnasset in Israël, dolum passus occisus est à quodã amico nomine Sellum, filio Iotuis, qui post eum regno percepto nõ amplius quàm diebus triginta tenuit principatum. Princeps autem militiæ Manahen illo tempore, cùm esset in ciuitate Thersa, & audisset, quod de Zacharia fuerat gestum: surgens inde cum omni militia, uenit in Samariam, & commisso prælio Sellum peremit, & semetipsum constituit regem. Surgensq; exinde in Thapsa ciuitatem uenit, cuius ciues obserantes portas eius, regem suscipere noluerũt. Ille uerò uleiscens in eis, & quæ foris erant depopulatus est, & ciuitatem obsessione fortißima cepit: & grauiter ferens, quod fecerant ciues eius, omnes occidit, ne paruulis parcens, & quicquid ad culmen pertinebat ferocitatis, & sæuitiæ non relinquens. Nam quod alienigenæ capientes eos facere non potuissent, hoc iste de suis contribulibus operatus est. Itaque Manahen hoc modo regnauit annis decem, fuitq; peruersus, & regum omnium ualde sæuissimus. Cumq; aduersus eum castra mouisset Phiolaus Assyriorum rex, ad certamen quidem pugnæ contra Syros non accessit: sed mittens ei mille argenti talenta, egit ut à bello discederet. Ad hanc itaq; causam profuit populus regi Manahen. Nam unusquisq; pro capite suo quinquaginta præbuit drachmas. Post hæc uerò defunctus est & sepultus in Samaria. Phaceiam uerò suum filium successorem proprij regni dereliquit. Qui sequens paternam crudelitatem, duobus tantummodo regnauit annis: deinde in conuiuio dolo cum amicis proprijs interemptus est. Phaceias enim millenarius, filius Romeliæ, ei fecit insidias: qui & ipse Phaceias tenuit principatum annis uiginti. Fuit autem impius, & iniquus. Rex autem Assyriorum Teglatphalassar nomine, castrametatus aduersus Israëlitas, & cunctam Galaaditidem regionem uastans, & trans Iordanem, & quæ Galilæa

nuncupatur, & Tarsan, & Asaran, & habitatores unà captiuos ducès, eos in regnum suum migrauit. Igitur & de Assyriorum rege hæc nos dixisse, sufficiat. Ioathan itaque Oziæ filius regnauit in Hierosolymis super tribum Iuda, cuius mater fuit eiuis illius ciuitatis, quæ uocabatur Ierasis. Is autè rex nulla uirtute minor fuit, sed & rebus diuinis pius, apud homines autem iustus asstabat: habuitq; curam rerum ciuitatis: & quæcunq; reparatione, & ornatu pariter indigebāt, hæc largissimè procurabat: fecitq; porticus in templo, & eius ingressus ornauit: muros quoq; qui ceciderūt rursus erexit, turresq; proceras, & inuincibiles in eis ædificauit: & in reliquis omnibus quæ in regno neglecta uidebantur, opus fabricationis exhibuit. Qui dum Ammonitis intulisset bellum, eosq; uicisset, singulis annis illos tributa præcepit exoluere talenta auri centum, & tritici decem milia coros, tantundem & hordei. Sic autem proprium auxit regnum, ut hostibus quidem esset ualde terribilis, familiaribus uerò præcipuè felix.

Prophetia Naum hic inserta. CAP. XII.

Naum 1. 2. & 3.

EO siquidē tempore fuit propheta quidam nomine Naum, qui de Assyriorum subuersione, & Niniue urbe prophetans, hoc dicebat: quomodo Niniue piscina aquæ commota, sic & populus omnis turbatus, & fluctuās commouebitur fugiens, cunctis dicentibus ad alterutros, state, & manete, aurumq; uobis, argentumq; diripite: & nullus hanc uoluntatem habebit, dum animas suas omnes magis, quam facultates seruare festinent. Crudelis enim alterutros decertatio habebit, et luctus, & dissolutio magna membrorū, & uultus eorum terrore pallescent. Vbi tunc erit habitaculum leonum? Dicit autem tibi Deus Niniue: quoniam exterminabo te, & nequaquā leones progredientes ex te imperabunt mundo. Super hæc autem & multa alia prædixit iste propheta de Niniue, quæ dicere

dicere necessarium non putaui, ne legentibus uiderer importunus ostendi. Hæc autem omnia prouenerūt Niniue post annos centum & quindecim. De his ergo nunc à nobis sufficienter expositum est.

De impietate regis Achaz & digna pœna. CAP. XIII.

POrrò Ioathan mutauit uitam, cùm uixisset annos unum & quadraginta, ex quibus regnauit sedecim: sepultusq; est in regijs monumentis, uenitq; regnum ad eius filiū Achaz: qui impius circa Deum existēs, & paternæ præuaricator legis, reges Israēlitarum imitatus, in Hierosolymis idolorū aras instituit, & super eas sacrificauit: in quibus etiā suum in holocaustum obtulit filium, more Chananæorum: & super hæc multa alia scelera perpetrauit. Cumq; circa hæc ita uesanus existeret, castrametatus est aduersus eum Syrorum, & Damascenorum rex Rasin, & Phaceas Israēlitarum: erant enim amici. Et claudentes eum in Hierosolymis multis eam temporibus obsidebant, propter murorum munitionem eam capere nō ualentes. Syrorum uerò rex capiens ciuitatem Ailach, ad mare Rubrum posuit, & habitatores eius occidēs, in ea Syros statuit: & in alijs in circuitu ciuitatibus ita fecit, perimēs ubiq; Iudæos: qui multum deuehens prædam, in Damascum cum suo remeauit exercitu. Rex autem Hierosolymorum cognoscens Syros ad propria remeasse, & credens se prævalere contra Israēlitarum regem, exercitum sum aduersus eum armauit, & congressus bello ira Dei faciēte deuictus est, propter impietates suas multas & maximas. Ea nanq; die centū & uiginti millia eius militum ab Israēlitis occisi sunt: & Amasias princeps militiæ Zachariam filium regis Achaz in bello peremit, & tutatorem totius regni Ezricam constituit, & principem militiæ tribus Iuda nomine Elicam captiuū tulit, & ex tribu Beniamin mulieres, & infantes, multumq; si-

mul diripientes prædam,in Samariam sunt reuersi. Quidam uerò Odidas illius temporis propheta,cùm esset in Samaria, exercitui ante muros occurrens, magna uoce clamauit, dicēs uictoriam eis non propria uirtute collatam, sed propter iram dei quam habuit super Achaz regem:eulpauitq; eos cur eis nō sufficeret sua felicitas,sed etiā præsumpserint ex tribu Iuda,& Beniamin cognatos suos captiuos abducere:suasitq; illis,ut eos cōtinuò sinerēt ad propria remeare,qui si non obedirent deo,subderētur repentè prælio. Populus igitur Israëlitarum in cœtu cōueniens,quid de his fieret,cogitabat. Tunc quidam Barachias nomine cùm esset in Republica probatissimus,surgens in medio,& cum eo tres alij dixerunt: Non est permittendum,ut captiui in urbem introducantur, ne omnes à deo pariter pereamus. Sufficiāt prima peccata,sicut prophetæ dicunt,& nō nouas impietates adijciamus. Hæc ergo milites audientes,permiserunt eis,ut facerent,quodcūq; crederēt expedire. Sumētes ergo prædicti uiri captiuos,lauātesq;,& diligentiam exhibentes,& itineris dantes expensas,innoxios ad propria dimiserunt. Nihilominus & illi quatuor uenēre cum eis,& usq; ad Hiericho deducentes eos non procul ab Hierosolymis,in Samariam sunt reuersi. Rex autem Achaz hæc passus ab Israëlitis,mittens ad regem Assyriorum,popposcit ab eo belli solatium aduersus Israëlitas,& Syros,& Damascenos,multas pecunias se ei daturū promittens:missitq; ei & munera ualde præclara. Ille uerò legatis ad se ueniētibus, uenit in auxilium regis Achaz,& castrametatus aduersus Syros,& regionem eorū depopulatus est,& Damascū bellico iure cepit:insuper & regē Rasin occidit. Damascenos autem in superiorem Mediam destinauit,& quosdam Assyriorū in ciuitate Damascena constituit:Israëlitarū uerò terram nimis affligēs,multos ex ea captiuos abduxit. Cùm ergo hæc cōtra Syro

Syros egisset rex Hierosolymorum auferens aurū quodcunq; erat in regalibus thesauris,pariter & argentū,& quod erat in templo dei,& quod fuit optimum ornamentum, deuehens hæc uenit in Damascum,& secundū promissiones dedit hæc Assyriorum regi,& gratias ei pro omnibus referens,in Hierosolymam remeauit. Hic autem rex sic fuit stultus,& circa modum suæ utilitatis à ratione alienus: quia neq; dum bello comprimeretur à Syris,deos eorum adorare cessauit,sed in eorum ueneratione permansit,quasi possent ei conferre uictoriam:& deuictus,Assyriorum denuo cœpit colere deos,& omnes potius uidebatur uenerari quàm patrium uerumq; deum,cuius ira fuerat eius perditionis causa. Qui ad tantam insaniam cōtemptūq; dei peruenit,ut omnino clauderet templum,& solennes offerri hostias prohiberet,& ornamenta eius auferret. His igitur rebus iniuriā faciēs deo, mortuus est, cum uixisset annis sex & triginta, ex quibus regnauit sedecim. Cuius filius Ezechias mox succeßit in regnum. Eodem uerò tempore mortuus est etiam rex Israëlitarum Phaceias, dolo cuiusdam amici nomine Ozias, qui tenuit regnum annis nouem:fuitq; malignus & dei contemptor.

De Ezechia rege,restituta religione & azymorum festo. CAP. XIIII.

CONtra hunc autē castrametatus est Assyriorum rex Salmanasar:eumq;,cum utiq; Ozias deum nō haberet propitium nec adiutorem,fecit sibimet subditum,& tributa definita præcepit exolucre. Anno siquidē quarto Oziæ regis, regnauit in Hierosolymis Ezechias filius Achaz,& Abiæ quæ fuit genere ciuis. Erat autem huic uiro natura benigna, iusta & ualde religiosa. Nihil enim ob aliud se credidit uenisse ad regnum,neq; aliquid magis necessarium, nec utilius sibimet, eiq; subiectis arbitratus est esse, quàm ut coleret dei religio- 4.Reg.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem. Et cõuocans omnẽ populum, pariter & sacerdotes atq; Leuitas, concionem habuit apud eos, dicens: Non ignoratis, quoniam patris mei peccato, qui transgressus est Dei sanctam honorabilemq; culturam, multa & maxima mala estis experti, & ab eo uestra mens corrupta est, suasitq; quos ipse colebat Deos uos pariter adorare. Hortor itaque uos, postquàm opere cognouistis, quàm pessimum est impiè agere, ut illorum iam obliuionem habẽtes, purgetis uos à priori pollutione, & cum sacerdotibus atq; Leuitis cõuenientes aperiatis templum, & purgantes illud solẽnibus sacrificijs, ad honorẽ antiquum & patrium reuocetis. Sic enim uobis Deus propitius erit: & irasci super uestra peccata cessabit. Hæc dicẽte rege sacerdotes aperuerũt ualuas templi Dei, & pollutiones ejicientes, sacrificia solennia super altare imposuerunt. Mittens autẽ rex in prouinciam sibi subiectam omnem populum ad Hierosolymam cõuocauit, ut festiuitatem celebraret Azymorũ: multum enim tempus præterierat propter iniquitatem prædictorũ regum, quod non fuerat acta. Misit pariter & ad Israëlitas: inuitans eos, ut relinquentes malæ consuetudinis conuersationem, reuerterẽtur ad pristinam Dei culturam, dicens, concedere se uenientibus in Hierosolymam, ut Azymorum agerent festiuitatem, & cum eis pariter epulas exercerent. Hæc autem dicebat, monens tantum, non sibi eos subiectos facere studens, si tamen nollent: quod si uoluissent, utiq; beati fuissent. Israëlitæ uerò ueniẽtibus ad se legatis, & eis proprij regis mandata nunciantibus, non solum non acquieuerunt sed etiam legatos tanquam fatuos irriserunt. Pariter etiam prophetas hæc monentes & prædicentes quæ paterentur, si ad pietatẽ Dei conuerti nollent, spreuerunt: & ad nouissimum eos comprehendentes interemerunt. Et neq; in his solis iniquitatibus perstiterunt, sed horũ quoq; peiora faciebant: nec prius quieuerunt donec

donec Deus uindicans in eis, hostium eos subderet ditioni. Et de istis quidẽ posthæc declarabimus. Multi tamen de tribu Manasse, & Zabulon, & Isachar obedientes monitionibus prophetarum, ad pietatis iura cõuersi sunt. Et isti omnes ad Ezechiam in Hierosolymam cõcurrerunt ut adorarẽt Deum. His autem uenientibus rex Ezechias ascendens in templum cum principibus & omni populo, sacrificauit pro se tauros septẽ, et totidem arietes, & agnas septem, & totidẽ hircos: & imponentes manus super capita pecudũ ipse rex & principes sacerdotibus solennia sacrificare permiserunt. Et illi quidem, sacrificabant & holocausta faciebãt. Leuitæ uerò circunstantes cum musicis organis cantabant hymnos in Deũ, atq; psallebant sicut docti fuerant à Dauid: reliqui uerò sacerdotes tenentes tubas cum hymnum dicentibus cõcrepabant. His itaq; factis prostratus in faciem & ipse rex, & populus uniuersus adorauerunt Deum: deinde sacrificauerũt boues septuaginta, tauros centum, agnas ducentas. Populo uerò ad epulas cõdonauit boues quidem sexcẽtos, reliqua uerò pecora tria milia: & omnia quidem sacerdotes secundum legis consuetudinem compleuerunt. In his itaq; delectatus rex epulabatur cum populo gratias agens Deo. Instantem uerò Azymorum festiuitatem celebrantes, quod dicitur pascha, alia de cætero sacrificia diebus septem exhibuerunt. Populo uerò præter illa quæ immolata sunt, donauit rex tauros quidem tria millia, pecudum uerò diuersarum septem milia. Idem uerò fecerunt & principes: mille nanq; tauros dederunt eis, & pecora mille & sexaginta. Et dum hoc modo à Salomonis tempore celebratio non fuisset effecta, tunc primum splendidè & largissimè probatur exhibita. Cumq; festiuitas fuisset impleta, egressi in prouinciam purgauerunt eam: sed & ciuitatem ab omnibus idolorum pollutione mundauerunt. Constituitq; rex ut quotidiana sacrificia

crificia ex eius proprijs celebrarentur impensis secundum legem,& sacerdotibus atq; Leuitis dicatus dari à plebe decreuit primitias frugum,ut semper circa religionẽ obseruarent& à cultura eius separari nequirent.& populus quidẽ effe, rebat omnes fructus,ut moris erat.domas autem & cubicula rex ædificans,singulis sacerdotibus distribuit,& Leuitis,eorumq; filijs & uxoribus,& ita ad antiquã Dei culturam denuo sunt reuersi.Hæc itaq; prædicto modo rex statuẽs,bellum egit aduersum Palæstinos,eisq; deuictis tenuit omnes ciuitates hostium è Gaza usq; in Geth.Rex autem Assyriorũ mittens ad eum interminatus est,omnem se eius subuertere principatum,nisi tributa,quæ pater eius dabat,prius exolueret. Ezechias autem de interminationibus non curauit,securus de Dei pietate & de prophetia Esaiæ,à quo futura omnia certissime cognoscebat.Et de hoc quidem rege hæc in præsenti dixisse sufficiat.

De captiuitate regni Israël à Salmanasar, Cuthæisq; surrogatis. CAP. XV.

4.Reg.17. SAlmanasar autem Assyriorũ rex,dum ei nunciatum fuisset,quia Israëlitarũ rex Ozias latenter misisset ad Suham Aegyptiorum regem,petens cõtra eum ab illo solatia,iratus castrametatus est in Samaria anno septimo regis Oziæ. Et dum eum rex suscipere noluisset,annis tribus obsidens Samariam,cepit eam nono quidem anno regni Oziæ,septimo autem Ezechiæ regis Hierosolymorum,& Israëlitarũ regnum uehemẽter exterminauit,& omnem populum transmigrauit in Mediam & Persidam.Inter quos & regem Oziam uiuum cepit & transmigrauit.Aliaq; gentes ex quodam loco nomine Cuthi,qui ex flumine Persico ita uocantur,in Samariam & Israëliticam regionẽ constituit. Migrauerunt ergo decem tribus Israëlitarum de Iudæa,post annos numero nongentos quadrag

quadraginta & septem,à quo tempore egrediẽtes ex Aegypto maiores eorum,hanc tenuere prouinciam sub principe Iesu:ex quo autem recedentes à Roboam,qui fuit ex genere Dauid,regem Hieroboam tradiderunt,sicut & prius à me significatum est,anni tunc erant ducenti & quadraginta,& menses septem & dies septem.Hic ergo finis apprehendit Israëlitas transgredientes leges,atq; prophetis non obediẽtes, qui eis hanc prædixere calamitatem,nec ab impietatibus recedentes.Cœpit autem malorum eorũ causa fabricari,ex quo seditione facta circa Roboam nepotem Dauid,Hieroboam eius seruum fecerunt regem,qui in Deum peccando fecit eum uniuersis populis inimicum,imitantibus suum malum. Et ille quidem quam dignus erat exoluit pœnam.Rex autem Assyriorum inuasit pugnando cunctam Syriam,& Phœnicem uniuersam.Nomen autem regis huius in archiuis Tyri conscriptum est.Pugnauit enim aduersus Tyrum,cum in ea regnaret Helisæus.De quibus testatur & Menander,qui temporũ facta conscripsit,& Tyriorum antiquitatem in Græcam linguam cõuertens,sic ait: Helisæus nomine,regnauit annis triginta & septem:hic recedentibus Cuthæis nauigans reduxit eos:contra quos denuo Salmanasar Assyriorũ rex insurgẽs, cunctam Phœnicẽ inuasit.Qui facta pace cum omnibus,post terga sua reuersus est.Recessit autem à Tyro ciuitas Sidon, & Arce & antiqua Tyrus,& multæ aliæ urbes,quæ semetipsas Assyriorum regi tradiderunt. Quapropter Tyrijs non subiectis,denuo rex aduersus eos egressus est,Phœnicibus exhibentibus ei naues sexaginta,& remiges octingentos. Contra quos Tyrij nauigãtes in duodecim nauibus,dispersis hostium nauibus cepere captiuos uiros quingẽtos. Vnde honor Tyriorum propter hoc creuit eximie. Reuertens autẽ Assyriorum rex,disposuit custodias super fluuium & aquæductus

ciuium

ciuium,ut Tyrios haurire pocula prohiberent. Et dum hoc quinq; annis fuisset factum,tulerunt de effossis puteis bibẽtes aquam. Hæc in archiuis Tyri de Salmanasar Assyriorũ rege scripta sunt. Igitur dum fuissent in Samariam transmigrati Chutæi(hoc enim uocabantur nomine hactenus, eò quòd de prouincia Persida,& è quodam flumine quod Chuta uocabatur,migrati uiderentur) secundum gentem propriam singuli eorum deos in Samariam portauerunt:erant autem quinq;. Et cùm eos more proprio colerent,ad iracundiam & furorẽ maximum Deum prouocauerunt,uenitq; pestilẽtia super eos: per quam corrupti,cùm nullam malorum medicinam inuenire possent,Deum maximũ colere pro salute cœperunt. Mittentes itaq; ad regem Assyriorum legatos,supplicauerunt,ut sacerdotes eis ex captiuis Israëlitarum,quos pugnando tenuerat,destinaret. Quo mittẽte sacerdotes,leges Dei & culturã eos docuerũt. Et cùm cœpissent eum summa deuotione uenerari,pestilentia repentè cessauit:& hactenus ipsas solennitates celebrare nouerunt. Hi siquidem secundum eloquium Hebræorum Hebræi,secundum genus Cuthæi,Græcè autem Samaritæ uocantur,qui pro rerum motu semper parati sunt:& quando uident Iudæos esse felices,cognatos eos appellant,quasi de Ioseph nati uideantur,& ex illo cum eis habeant societatis initium:quãdo uerò deiectos uident,nequaquam eis deuotione aut genere cõmunicari uolunt:sed & transmigratos & alienigenas semetipsos edicũt. Sed de his quidem opportunius edicemus.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS Iudaicæ liber decimus.

Bellum Sennacherib contra Hierosolymam:& Rapsacis blasphemia. CAP. 1.

4.Reg.18. VM Ezechias duarũ tribuum rex, quartum & decimum annum haberet in regno, Assyriorum rex nomine Sennacherib maxima manu aduersus eum castrametatus est, & forti brachio omnes ciuitates tribuũ Iuda & Beniamin tenuit. Cumq; ad Hierosolymam tenderet, præuenit eum missis legatis Ezechias, promittens & obedire se ei,& tributa quæ imponeret exoluere. Sennacherib uerò cognoscẽs quæ legati ferebãt,dignũ iudicauit bello desistere,& precantiũ suscipere dignitatẽ,tunc promisit. Qui accipiens trecenta argenti talenta,auri triginta, amicus discessit, dans legatis iurisiurandi fidem: quia ei nihil discedendo noceret. Ezechias autẽ credens & euacuans thesauros, misit ei pecunias,sperans se à periculo belli & regni amissione liberari. Assyrius autẽ hæc sumens, ex his quæ promiserat cogitauit nihil,sed ipse profectus est ad Aegyptios & Aethiopas, principẽ uerò militiæ Rapsacen cum multo exercitus robore & duobus alijs ad uastandam Hierosolymam dereliquit, quorum nomina erant Dathara & Anaciris. Tunc itaq; uenientes ante muros castra fixerunt,miseruntq; ad Ezechiam petentes, ut eum ipso possent habere colloquiũ. Ille uerò per se quidem propter metum non abijt: tres autẽ necessarios sibi amicos misit,hoc est, Heliachim tutorem regni, & Sobnean & Ioan,qui super scribas erat. Isti siquidẽ procedentes è diuerso ante principem militiæ Assyriorũ steterunt. Quos dum uidisset

uidisset Rapsaces princeps militiæ, petist, ut euntes dicerent Ezechiæ: Rex magnus Sennacherib requirit ab eo: de quo præsumens atq; confidens refugit dominum suum, & obedire non uult, neq; suscipere eius exercitum? An certe propter Aegyptios, sperans exercitum suum illorũ solatio subleuarit? Si autem hoc expectat, fatuus est, & similis homini incũbenti calamo fracto, qui cum ceciderit, insuper manu uexata sentiet plagam. Sciat autem quia etiam uoluntate dei contra eum castrametatus est, qui concessit ei Israëlitarum uastare regnum, & eodem modo, quo subiectos eius, disperderet regnũ. Deum hæc Rapsaces Hebraica lingua diceret, habebat enim linguæ huius experimentum, Heliachim metuens, ne populus audiens metu corrueret, poposcit ut Syrorum magis loqueretur eloquio. Ille uerò intelligens suspicionem eius & metum, maiori uoce amplius clamans respondit Hebraicè, dicens: Audiant omnes præcepta regis, & quod utile est eligant, & se nobis tradant. Palàm est enim quia uos & rex populum uana spe decipitis, & repugnare suadetis. Si uerò præsumitis ut exercitum nostrũ repellere uos dicatis, dante me duo millia equos de exercitu mihi commisso, totidem ascensores præbentes uestrum exercitum nobis ostendite, sed nõ habetis tot homines. Quid igitur tardatis tradere uosmetipsos melioribus, qui uos capturi sunt; & inuitos, dum spontanea traditio securior sit uobis, inuita uerò ualde periculosa, ut causa calamitatis existat? Hæc audientes & populus, & legati, dicẽte Assyriorum principe, ea Ezechiæ renuntiauerunt. Ille uerò hæc audiens, exutus ueste regali, indutusq; sacco & habitu miserando lege patria, prostratus in facie rogabat Deum, ut adiuuaret, nullam aliam spem habentem salutis: mittensq; & amicos quosdam & sacerdotes ad Esaiam prophetam, proposcit ut oraret, & factis sacrificijs pro salute omniũ rogaret Deum,

quate

quatenus & hostium spem frangeret, & populo suo misericordiam condonaret. Propheta uerò hæc faciens, admonitus à Deo cõfortauit regẽ & eius amicos, prædicens quia sine bello deuicti hostes turpiter ab urbe recederent, & non eos fortitudine illa ualere quam se habere credebant, deumq; prouisurum ut fortiter uastarentur. Sed & ipsum regẽ Assyriorum Sennacherib non prævalentem aduersus Aegyptios, cum ad propria remearet ferro periturum esse prædixit. Ipso siquidem tempore scripsit Ezechiæ Assyrius epistolas, in quibus fatuum eum esse dicebat, credẽtem, quia eius seruitium posset euadere, qui multas gentes & maximas subdidisset: & interminabatur funditus se eum disperdere, dum caperet urbẽ, nisi portas aperiens sponte in Hierosolymis exercitum eius exciperet. Quæ cum relegisset Ezechias, spreuit propter spem quam habebat in Deum: epistolam uerò plicans in tẽplo reposuit. Rursus autem cum Deo uota & orationes effunderet pro ciuitate & salute cunctorũ, Esaias propheta eum asseruit exauditum, & nec in præsenti tempore esse ab Assyrijs obsidendum, & in futuro omnes qui ab illo iam capti fuerant esse reuersuros, & tertio anno cum pace opus suum facturos, & propriarum possessionum sine timore diligentiam habituros. Interea paruo tempore transeunte, Assyriorũ rex bello quod Aegyptijs intulerat frustratus, ob huiusmodi causam sine effẽctu remeauit ad propria. Is enim cum multo iam tẽpore fuisset commeratus in obsessione Pelusij, & dum aggeres contra muros eleuati fuissent, quibus ciuitati nitebatur obsistere, audiuit Aethiopum regem Tarachen cum multo exercitu ad Aegyptiorum uenire solatium, & per desertum iter facere, ut subitò in Assyriorum castra irrueret. Turbatus ergo rex Sennacherib ad sacerdoten. Vulcani castra se meturi dicebat, quasi iste rex ad eum regem Aegyptiorum uenisset, qui esset

Vulcani sacerdos: & obsessionem Pelusij huiusmodi causa dissoluit.

Strages magna Assyriorum, eorumq; regis. CAP. II.

4.Reg.19. ORante itaq; rege Hierosolymorũ ad Deũ, & Deus exaudiens maximã plagam misit in eum, & multi perempti sunt. Herodotus autẽ de rege Sennacherib errorem ideo facit, quia non Assyriorum dicit regem, sed Arabum: adijciens quia soricum multitudo una nocte arcus & arma reliqua comedit Assyriorum: & propterea cum non haberet rex arcus, exercitum à Pelusio reuocauit. Et hæc quidẽ Herodotus. Berosus autem qui Chaldaicam conscripsit historiam, meminit regis Sennacherib, & quia regnauit super Assyrios, & castrametatus est cõtra omnem Asiam & Aegyptum, ita dicẽs: Reuersus autẽ Sennacherib à prælijs Aegyptiorum, ad Hierosolymam cum uenisset, exercitũ quem cũ Rapsace dimiserat, inuenit in periculo pestilẽtiæ cõstitutum: Deus enim morbum populo eius immiserat, ita ut prima nocte eorũ qui obsidebant, deperirent centũ octoginta quinq; millia uiri cũ iudicibus & tribunis. Propter hanc calamitatẽ in nimio terrore & angustia constitutus, de cuncta iam militia metuens, fugit cum sua manu ad propriũ regnũ, in ciuitatem quæ appellatur Niniue. Et dum modicum tempus ibidem cõmoratus fuisset, dolo à senioribus filijs Adramelech & Selensaro est perẽptus in proprio templo, quod dicitur Arasci. Et illi quidem pro cæde patris effugati, ad Armeniam discesserunt. Succesit autẽ in eius regnũ Asaracoldas. Terminus igitur obsessionis Assyriorum contra Hierosolymitas, tali occasione prouenit.

Ezechias moriturus uitæ productionem obtinuit: solis quoque retrocessio. CAP. III.

4.Reg.21. EZechias autẽ inopinabiliter à terroribus liberatus, gratificas hostias cum omni populo celebrauit Deo: & cognoscens

gnoscens quia nulla alia causa hostes alios quidem peremisset, alios uerò timore morti similes effugasset ab Hierosolymis, nisi diuino solatio, omni studio & largitate usus est circa Dei cultũ, & non post multũ graui languore detentus, à medicis quidẽ desperatus est: nihilq; nec ipse de se, nec eius amici spei ulterius sustinebant. adijciebatur autem regi & alia magna angustia, eò quòd filios non haberet, & quòd moriturus esset, desolatam relinquens domum, nec successorẽ sui generis habiturus. Dumq; nimis in hac parte fatigaretur, rogauit Deum ut ei paruo tempore uitam concederet, donec filios habere posset: & non prius anima priuaretur, antè quàm fieret pater. Cui misertus Deus petitionẽq; suscipiens, quia non dolebat, eò quòd priuandus esset bonis imperij, sed ut filios haberet, qui in eius principatũ succederent, mittẽs Esaiam prophetam iussit ei dicere, quia post tertiam diem casum languoris euaderet, & postea annis quindecim superuiueret, & filios generaret. Dum hæc Dei mãdata propheta dixisset, propter nimietatẽ languoris, & ea quæ inopinabiliter promittebantur non credens, signũ aliquod & indicium petijt ut faceret Esaias, quatenus hæc dicẽti sibi crederet, & à Deo eũ missum uere cognosceret. Nam ea quæ ultra rationẽ sunt, & fortiora spe uidentur, huiusmodi rebus creditur esse ueracia. Et dum propheta interrogasset eum, quod uellet fieri signũ, umbram solis petijt decem gradibus ad ea loca unde uenerat, remeare. Et dum propheta rogasset Deum ut fieret, uidens rex impletum esse quod uoluit, repentè solutus à languore cõscendit in templũ, & adorãs Deũ uota debita celebrauit. Eo siquidem tẽpore cõtigit Assyriorum regnũ à Medis dissolui, quod tamen in alijs indicabo. Rex itaq; Babyloniorũ Baladas misit legatos ad Ezechiã portantes munera, & ab eo popposcit, ut ei esset socius & amicus. Ille uerò legatos libenter suscipiẽs,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& thesauros eis ostẽdens,& armorũ instructionẽ,& aliam copiam quam in auro & gemmis habebat,simul etiam munera præbens regi Baladæ deferenda, dimisit eos. Tunc uenit ad eum Esaias propheta,& quæsiuit qui essent qui uenerant. Cui dixit,de Babylonia eos,& à suo rege uenisse,& ostendisse se eis uniuersa,ut uidẽtes diuitias & uirtutem regni cognoscerent,& regi suo renunciarent. Cui propheta respondens: Scito,inquit,non post multum tempus in Babyloniam filios tuos & diuitias transmigrandas, insuper & nepotes tuos eunuchos faciendos,& amissuros uirile nomen,& regi Babyloniæ seruituros. Hæc enim prædixit Deus. Ezechias autem cõtristatus in his quæ dicta fuerant,ait,non se quidẽ uelle suam gentẽ in talibus ærumnis incurrere: sed quia impossibile est quæ apud dominum deliberata sunt,posse mutari,rogabat ut usq; ad uitam ipsius pax permaneret. Meminit autẽ Baladæ regis Babyloniorum Berosus. Cum itaq; propheta Esaias indubitanter & mirabiliter de ueritate cõsideret,& nihil falsi penitus loqueretur,omnia quæcunq; prophetauit, scribens dereliquit in libris,ut ex effectu postea hominibus appareret. Et non solus iste propheta,sed & alij numero duodecim idem fecerunt: & omnes siue bonum siue contrariũ sit apud nos,secundum illorum dictum prouenire dinoscitur. Sed horum singula denuo declarabimus.

De impietatibus Manasse regis. CAP. IIII.

4.Reg.21. EZechias autem rex dum superuixisset tempus quod præ-
diximus,& omne illud spatium in pace degisset,mortuus est anno uitæ suæ quinquagesimo & quarto, in quibus regnauit uiginti & nouem. Cui succesit in regnum filius proprius nomine Manasses de matre quidem nomine Echibene, qui à paternis uoluntatibus abscisus,& ad diuersa conuersus, omne genus malignitatis ostẽdit,& nihil impium dereliquit: sed

sed iniquitates Israëlitarum inuitatus est,quibus in Deum delinquentes affligebantur. Præsumpsit autem & templum Dei polluere simul & ciuitatem, pariterq; omnem regionẽ. Nam spernendo Deum ad hoc usq; peruenit,ut omnes Hebræorum iustos occideret, & neq; prophetis parceret,quorum quotidie singulos perimebat, & eorũ sanguine Hierosolymorum plateas irrigabat. In his autẽ iratus Deus,misit prophetas ad regem & populum,per quos interminatus est easdem eis futuras calamitates,in quibus incurrerant fratres eorũ Israëlitæ,cum ei iniurias intulissent. Illi uerò eorum nõ crediderunt uerbis,quibus lucrari potuerant,ut nihil mali paterentur: sed operibus uera fuisse cognouerũt,quæ prophetæ prædixerũt.

De conuersione Manassæ, & insigni pietate Iosiæ regis optimi. CAP. V.

IGitur dum in eis perseueraret, bellum super eos intulit 4.Reg.21.
rex Babyloniorum & Chaldæorum. Is enim misso exercitu in Iudeam,& regionem eorum depopulatus est,& regem Manassen dolo captum & ad se deductum,habuit ad ea quæ uoluit tormenta subiectum. Manasses autẽ intelligens in quibus malis tunc esset,& horũ omnium se arbitratus autorem, supplicabat Deo,ut ei hostem suum clemẽtem faceret atq; misericordem: cuius orationes Deus exaudiens,hoc ei cõcessit: et remissus à rege Babyloniorum,ad sua regna reuersus est. Cumq; uenisset ad Hierosolymam,priorum quidem delictorũ quæ circa Deum gesserat,pœnitens studebat etiam memoriã malorum,si esset possibile,ab animo suo repellere,& ad seruitium Dei & omnem diuini cultus religionem accedere,templumq; purgauit & ciuitatẽ: & ad hoc solum erat de cætero constitutus,ut gratias Deo pro dono salutis exolueret,quatenus ei in omni uita propitius permaneret. Hæc autem ipsa & populum agere docuit,agnoscens in quibus calamitatibus in-

eidisset propter ritum, qui sanctæ cõuersationi erat aduersus: ædificansq; rursus altare, solẽnes hostias immolabat, sicut cõstituit Moses diuinã exponendo culturam. Eodem itaq; modo & pro Hierosolymorum cautela cogitauit, ita ut etiã muros antiquos cum magno studio repararet, & aliũ ultra eos erigeret, & turres eminentissimas exaltaret: custodias uerò quæ ante ciuitatẽ fiunt, multa munitione firmauit: & sic in omnibus à priori conuersatione mutatus est: & post hæc uitam habuit beatissimã, ut multi imitatores eius essent, ex quo Dei cœpit colere pietatem. Qui cum uixisset annis sexaginta & septem, & regnasset quinquaginta & quinq;, defunctus est, & sepultus in suis hortis. Cuius regnum peruenit ad eius filium Amon, cuius mater fuit nomine Maselmis de ciuitate Iechabath. Qui dum imitaretur opera patris, quæ ille in iuuentute præsumpserat, dolũ passus à suis, in domo sua peremptus est, cum uixisset annis quatuor & uiginti, & in regno egisset
4.Reg.22. duos. Populus autẽ peremit eius interfectores, cumq; cum patre sepelierunt, regnumq; Iosiæ eius filio tradiderunt cũ esset annorum octò. Cuius mater de ciuitate fuit Voscheti, nomine Ezi de ciuitate Vasuroch. Erat enim iste natura benignus, & ad uirtutem utiliter præparatus: & in studijs Dauid regis, et intentione & in regula totius dispositionis eius intentus. Cumq; ad duodecimũ ætatis uenisset annum, pietatẽ & iustitiam in se mirabilem esse monstrauit: cunctumq; populũ correxit & monuit, ut derelicta idolorum secta, quasi non essent dij, colerent patrium Deum: & opera maiorũ regum, in quibus deliquerant, uelut senior emendabat: quæ uerò bene, & opportune facta cognouerat, obseruabat, & eorum imitator erat, & per suam sapientiã & intellectum naturalem similia celebrabat: cõsilijs utiq; bonis tradens sensum. Sequens enim legem uelut ordinem ciuitatis, & pietatẽ circa Deum gerens, omnia

omnia prosperè gubernabat, & maximè quod à priorum regum iniquitate recedebat. Qui & omnem in circuitu ciuitatem atque prouinciam purgauit, & lucos extraneos qui facti fuerant abstulit, & ornamenta quæ in eis à prioribus fuerant ad iniuriam Dei oblata diuellit: & tali modo populum ab huiusmodi secta retractum, ad religionis diuinæ iura conuertit. Qui & legitimas hostias obtulit, & holocaustorũ sacrificia altari solenniter rursus exhibuit, & in unaquaq; causa iustitiam nõ minus quàm animæ suæ coluit medicinam: missitq; in totam prouinciam, iubens ut qui uellent aurum argentumq; deferrent ad reparationem templi pro sua uoluntate atq; uirtute. Dumq; pecuniæ allatæ fuissent, ad solicitudinem templi & eius expẽsas præposuit Amasiam, qui erat supra ciuitatẽ, & scriptorem Saphan, & scribam monimentorum Ioan, & pontificem Heliachim. Qui dilationẽ nulla segnitie facientes, sed instructores, & omnia quæ erant necessaria præparantes operabantur: & hoc modo celebrata reparatione tẽpli, pietas regis ostensa est. Qui dum octauumdecimum imperij haberet annum, misit ad Heliachim sacerdotẽ, iubens ut pecuniæ quæ remanserant conflarentur, & fierent exinde crateres, & libatoria & phialæ ad ministerium Dei: insuper & quantumcunq; aurum uel argentum esset in thesauris, etiam hoc proferret ad crateras, & ad uasa huiusmodi facienda. Proferens autem Heliachim pontifex aurum, inuenit sacrum librũ Moseos, in templo positum, quem simul eijciens dedit scribæ Saphæ. Qui dum relegisset, uenit ad regẽ, & dum omnia terminum habere significasset, relegit & ei librum illum. Tunc ille cùm uerba libri eius audisset, scissa ueste uocauit pontificem Heliachim, & ipsum scribã, & necessarios simul amicos: missitq; eos ad quandam mulierem prophetissam nomine Oldam, uxorem Salomi cuiusdam, insignis uiri & nobilitate clari:

iußitq;,ut euntes consulerēt eam, si propitius eis fŏret Deus, cum metuerent ne præuaricando Mosēos leges & mandata maiorum, periculum transmigrationis incurrerent,& ad extraneas terras deuenientes uitam agerēt miserabilem. Audiēs autem prophetissa quæ fuerant à rege mandata, iussit ut remeantes dicerent regi, quia diuinitatis quidem decretū, quod iam contra eos protulerat, precibus infirmari non posset, id est, ut populus non periret, aut non de prouincia pelleretur, aut bonis tūc præsentibus minimè priuaretur, dum trāsgressi fuissent leges, & tanto tempore pœnitentiam non egissent: prophetis utiq; monentibus, ut sobrie uiuerent, & impietatis supplicia deuitarent: quæ facienda dicebat ut crederent, quia Deus est,& nequaquam mentitur in uerbis, quæ per prophetas suos prænunciauit: propter iustitiam tamen regis retinendas istas ærumnas, & post eius obitum definita supplicia populis inferenda. Illi igitur qui missi fuerant mulieris prophe-
4.Reg.23. tiam remeantes nunciauerunt regi. Tunc ille mittens ubique, populum iussit ad Hierosolymam conuenire, & sacerdotes atque Leuitas, & omnem ætatē simul adesse præcepit. Quibus congregatis, primum quidem eis sacrum relegit librum, & stans in tribunali in media multitudine, coëgit cunctos fidem & iuramenta præbere, ut apud Deum flerent, & Mosēos leges per omnia custodirent. Illi uerò & promptissimè iurauerunt,& præcepta legis implere promiserūt. Mox itaq; sacrificia celebrantes, Deum poscebāt sibi esse propitiū. Rex autem sacerdoti præcepit, ut si quod aliud uas à parentibus eius oblatum idolis, aut dijs extraneis inueniretur in templo, proferret. Et dum fuissent multa collecta, cōburens ea, cineres eorū cōsperſit in fluuiū: & sacerdotes idolorū, qui ex genere Aaron nō erant, interfecit. Dum hæc ergo fecisset in Hierosolymis, processit in uniuersam prouinciā, & lucos qui ab Hieroboam

roboam rege ad honorem deorum extraneorū facti uidebantur, exterminauit: & ossa falsorum prophetarū super altare, quod prius Hieroboam construxerat, concremauit. Ea igitur quæ ueniens propheta ad Hieroboam, cùm ille sacrificaret, omni populo audiēte, futura esse prædixerat, hoc modo terminum perceperunt: quando ex genere Dauid Iosias nomine fecit ea, quæ prædicta sunt ante annos trecentos sexaginta & unum. Post hæc autē rex Iosias profectus est ad cūctos Israëlitas, qui captiuitatem, & seruitium Assyriorum effugerant: eisq; suasit, ut impios actus, & honores deorum extraneorū relinquerent, & maximum, patriumq; colerent Deum, eiq; dicarent & domos, & uicos. Perscrutatus est autē & ciuitatē, ne aliqui fortè idolum habentes intra sua tecta celarent: necnon & currus, qui ædificati fuerant à prioribus regibus, & quæq; alia huiusmodi erāt, quæ uelut Deos adorabāt, cuncta pariter amputauit: & hoc modo purgata omni prouincia, ad Hierosolymam omnem populum conuocauit, & ad Azymorum festiuitatem, quæ Pascha dicitur, eos adduxit: donauitq; populo nouellos hœdos in pasca, & agnos triginta millia, boues autem ad holocausta tria millia. Præbuerunt autē & primi Iudæorum propter pascha sacerdotibus agnos quinq; & sexcēta millia: & Leuitis agnos duo millia eorū præsules obtulerunt, boues uerò quingentos. Et dum esset hæc abundantia quadrupedū, sacrificia faciebant Mosēos, hostias singulas enarrantibus, ac ministrātibus legibus: nec fuit alia similis festiuitas apud Hebræos à Samuēlis prophetæ tēporibus. Causa uerò huius festiuitatis hæc erat, ut omnia secundum leges, & antiquam traditionem paternæ solennitatis efficerentur.

De obitu Iosiæ. CAP. VI.

POst hæc autem, dum Iosias in pace, atq; diuitijs, & gloria super omnes excelleret, Nechaon rex Aegyptiorum 4.Reg.23.

castra posuit ad Euphratem fluuiũ, ut contra Medos, & Babylonios dimicaret, qui Assyriorum soluerunt principatum. Habebat autẽ desiderium, ut regnaret in Asia. Et dum uenisset in ciuitatem Medin, quæ erat de regno Iosiæ, prohibebat eum Iosias per suam prouinciam contra Medos iter facere. Tunc mittens legatos Nechaon, significauit non se contra eum exercitum mouere, sed ad Euphratem fluuium properare: adijciens, ut eũ prouocare non deberet ad sua bella, prohibendo, ne aliena iret ad prælia, quò tendebat. Iosias uerò non acquiescebat uerbis Nechaon, sed instabat, ne iter suum per eius faceret regionẽ. Reor, urgebat eum, ut quod imminebat, accideret. Nam cùm aciem exercitus sui componeret, & in curru uectus à cornu transiret ad cornu, quidã iaculatus eum Aegyptiorũ, à belli festinatione suspendit. Mox enim uulnere nimis affectus, iussit exercitum reuocari, & ad Hierosolymam remeauit. Quæ plaga defunctus est, sepultusq; magnificè in patrijs monumentis. Qui uixit annis triginta & nouem, regnauit autem ex eis unum & triginta, omnisq; populus eum multis diebus cũ magno luctu, genitusq; defleuit. Sed & Hieremias propheta pro morte eius carmen lamentabili modulatione composuit, quod hactenus noscitur permanere. Hic uerò propheta futuram ciuitatis cladem prædicens, scripto reliquit simul & captiuitatem, nũc apud nos habitum, & in Babylonem unà migrationẽ. Et non solùm iste propheta prædixit hæc populis esse uentura, sed & propheta Ezechiel primus de his duos libros cõscribens populo reliquit. Erant autem ambo genere sacerdotes, sed Hieremias quidem in Hierosolymis est commoratus à tertiodecimo anno regis Iosiæ, usq; dum ciuitas uastaretur & templum. Quæ tamen de hoc propheta prouenerũt, loco proprio declarabimus. Mortuo siquidem Iosia, sicut prædiximus, ei successit in regnum filius Ioachaz

chaz cùm trium & uiginti esset annorũ. Et hic quidẽ regnauit in Hierosolymis. Matrem uerò habuit Amital de ciuitate Thobona, fuitq; impius & scelestus.

De rege Ioachim captiuo, & de uictoria Nabuchodonosor contra regem Aegypti. CAP. VII.

REx igitur Aegyptiorum dum fuisset à pugna reuersus reuocauit Ioachaz ad semetipsum de ciuitate Syriæ, quæ dicitur Hemath. Qui dum uenisset, eum repentè uinxit: & seniori eius fratri, ex eodẽ patre progenito, nomine Eliachim, tradidit regnum, mutans ei nomen Ioachim. Prouinciæ uerò tributum imposuit centum argenti talenta, & unũ auri. Ioachim ergo has pecunias exoluebat. Ioachaz autem deduxit in Aegyptum, qui etiam mortuus est in ea, dum regnasset tres menses, & dies decem. Ioachim uerò mater uocabatur Zabud de ciuitate Abuma. Hic autẽ uir erat natura iniustus, & ualde nequissimus, & neq; circa Deũ sanctus, nec circa homines mansuetus. Cumq; quartum iam regni haberet annum, Babyloniæ principatum quidam Nabuchodonosor accepit: & eodem tempore cum magno apparatu ad Archamim ciuitatem uenit, quæ est iuxta Euphratem, pugnaturus contra regem Aegypti Nechaon: sub hoc enim Syria erat uniuersa. Dumq; cognouisset regis Babyloniæ uoluntatem Nechaon, penitus non expauit, sed cum magno brachio super Nabuchodonosor ad Euphratem uenit. Qui facta congressione deuictus est, et multa milia uarijs belli rebus amisit. Transiens autem Euphratem Babyloniæ rex, omnem Syriam usq; ad Pelusium cepit, præter Iudæam. Quarto igitur anno Nabuchodonosor regis, qui erat octauus Ioachim regis Hebræorum, contra Iudæos cum magno exercitu castrametatus est Babylonius, tributa exacturus à Ioachim, aut certè dimicaturus. Ille uerò metuens eius minas, & pacem habere desiderans, præbuit ei tributa, 4. Reg. 24.

buta,quæ præceperat annis tribus.

De Ioachim regis defectione & morte,deq; Hierosolymæ captiuitate. CAP. VIII.

4.Reg.24. TErtio uerò anno audiens Aegyptios denuo contra Babylonium pugnaturos,tributa non reddidit,sed spe Aegyptiaci belli deceptus est.Nam pugnare contra eum Aegyptij minime præsumpserunt. Propheta siquidem Hieremias quotidie prædicebat,quia frustra Aegyptiorum spe tenerentur, & quia immineret ciuitati,ut à rege Babylonio uastaretur, & rex Ioachim subderetur ab eo. Sed hæc nulla utilitate dicebat,quãdo qui crederet,nullus erat.Nã & populus,& principes audientes hæc,negligebant: & indignantes super his, quæ dicebantur,quasi auguriũ aduersus regem propheta ferret,accusabãt eum:& subiectũ iudicio,ut ad suppliciũ quoq; traderetur,cõtra eum dari sententiã postulabant,quod multi quidem aduersus eum fieri decreuerũt,seniores autẽ recesserunt. Quin eã uoluntate,qua iuste prophetam absoluerant, eã ipsa etiam alij suadebant,ne quid mali fieret Hieremiæ:dicentes,quia non solùm iste ciuitati futura prædiceret,sed & Micheas ante eum olim talia prædixisset,& multos se scire huiusmodi uerba dixisse,quorũ nullus tunc à regibus aliquid pertulisset,sed quasi prophetæ Dei fuerint honorati.His itaq; uerbis mitigantes turbas,eripuerũt Hieremiã à definito supplicio.Qui omnes prophetias suas conscribens,ieiunante populo,& in ecclesiã congregato,in templo mense nono quinti anni regis Ioachim,relegit librũ,quẽ de futuris rebus ciuitati, & populo,temploq; conscripsisse uidebatur. Audientes itaq; principes,tulerunt ab eo librum:iusseruntq; eum & scribam Baruch de medio tolli,ne quibusdã fierẽt manifesti:ipsum uerò librum portantes,regi dederunt. Qui præsentibus amicis iussit scribã suũ relegere,& audiens,quæ scripta noscebãtur in libro,

in libro,iratus rex dirupit eum,& igne cremauit:& requisitos Hieremiam,& Baruch iussit ad se puniendos adduci. Illi siquidem eius tunc iram declinauerunt.Non post multũ uerò tempus uenientem contra se magno cum exercitu regem Babyloniorum,fœderis iure susceptum,propter metum eorũ quæ dicta fuerant à propheta,credens nihil se fore passurum,neq; per obsessionem neq; per pugnam. Cumq; Babyloniæ rex intrasset in ciuitatem,fidem nequaquã seruauit,sed iuuenes fortissimos & pulchritudine decoros Hierosolymitarum occidit unà cum rege Ioachim. Quem etiam ante muros insepultum proijci iussit,filium uerò eius Ioachim constituit regem uniuersæ prouinciæ. Eos autẽ qui erãt in dignitatibus cõstituti, numero tria millia captiuos duxit in Babyloniam,inter quos erat & propheta Ezechiel,cũ esset adhuc puer. Hic ergo finis habuit Ioachim regẽ,qui cùm uixisset annis sex & triginta,regnauit undecim.Successor uerò eius regni Ioachim,de matre nomine Ioas,regnauit mẽsibus tribus, et diebus decem.

De captiuitate regis Ioachim in Babylonẽ,& Sedechiæ obstinatione cõtra Hieremiam prophetam. CAP. IX.

REgem uerò Babyloniorũ,qui Ioachim concesserat prin- 4.Reg.24.
cipatum,repentè timor inuasit. Formidatus est enim, ne fortè habens mali memoriam pro nece paterna, prouinciam eius inuaderet.Et mittens exercitum,regem Ioachim in Hierosolymis obsidebat. Ille uerò cùm esset natura benignus & iustus,noluit ciuitatẽ propter se uidere pericula sustinere:sed sumens matrẽ,& cognatos,tradidit obsides ducibus,qui fuerant à Babyloniæ rege directi:accipiens ab eis iusiurandum, ut nihil mali paterentur, nec ipse nec ciuitas,quorum fides nequaquam mansit inuiolata. Non enim seruauit eam Babyloniæ rex,sed præcepit principibus suis,ut omnes qui erant in ciuitate iuuenes,captiuos sumerent, pariter & artifices, cosq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

eosq; ad se ligatos adducerent, qui omnes fuerant decem milia, octingenti, triginta & duo: simul & Ioachim cum matre pariter & amicis, quos deductos ad se habuit in custodia. Patruum uerò Ioachim, nomine Sedechiam, cõstituit regem: accipiens ab eo iusiurandum, ut ei prouinciã custodiret, & nihil hostiliter ageret, nec faueret Aegyptijs. Sedechias autẽ erat quidem annorum uiginti & unius, quando accepit regnum, & nomen matris eius Amias. Vuit enim contra iustitiam superbus, circa quem impij locum maximum habere uidebantur. Quapropter & propheta Hieremias ad eum ueniens, crebrò testabatur, dicens, ut reliquas quidem impietates & iniquitates desereret, & iustitiæ prouideret, & neque duces qui essent maligni, respiceret, neq; falsis prophetis eum seducentibus crederet, quasi nequaquam contra ciuitatem Babyloniæ rex dimicaret. quia Aegyptij contra eum bella rursus inferrent, & uincerent, quoniam hæc uera non essent, nec hoc modo uentura forent. Sedechias autem dum audiret prophetam hæc dicentem, consentiebat ei per omnia tanquã uera loquẽti, & quasi predesset ei, ut eius crederet uerbis: sed rursus amici eius subuertebant mentem, & à prophetæ dictis ad ea, quæ uoluerant, adducebant. Prophetauit autem Ezechiel de Babylone futuras calamitates populi, & misit in Hierosolymam. Sedechias autẽ eorum prophetijs non credidit propter huiusmodi causam. Alia siquidem uniuersa consona à prophetis edicta sunt, quomodo & ciuitas uastaretur, & ipse Sedechias duceretur captiuus in Babyloniam: discordauit autem Ezechiel, dicens, quia Sedechias Babyloniam non uideret, quum Hieremias dixisset, quia uinctum eum rex Babyloniæ duceret, & eò quòd non idem uterque dixisset, etiam illa quæ concordabant, non esse uera dicebat, licet omnia ei secundum eorum euenerint prophetias: quæ tamen opportunius declarabimus

rabimus. Igitur societatem Babyloniorum, quam habuit octo annis, dissoluit, & semetipsum ad Aegyptios transtulit, sperans cum illis contra Babylonios præualere.

De destructione Hierusalem à Chaldæis. CAP. X.

INterea dum hoc cognouisset Babylonius rex, castra mouit aduersus eum: & afflicta prouincia, et munitiones eius unà diripiens, ad ipsam Hierosolymorum ciuitatem obsidendam cum magno ueniebat exercitu. Rex autẽ Aegyptius audiens, quia & Sedechias amicus eius esset, sumpta uirtute maxima bellatorum, uenit ad Iudæam quasi eius soluturus obsessionem. Babylonius autem receßit ab Hierosolymis, & occurrit Aegyptijs, eisq; cõgressus, prælio superauit, & eos in fugam conuersos, de Syria coëgit exire. Quumq; Babylonius discesßisset ab Hierosolymis, deceperunt falsi prophetæ Sedechiam, dicentes, quia neq; Babylonius denuo contra eum pugnaret, & contribules eorum quos de prouincia ad Babyloniam remigrauerat, cũ Dei uasis omnibus, quæ rex detulerat de templo, reuerterentur. Sed Hieremias his contraria atque uera, transiẽs in medium, prophetauit, dicens, quia malè quidem facerent illi, qui regi talia suaderent, quando per Aegyptios nihil iuuari possent: quos utique deuincens Babyloniæ rex, in Hierosolymam remearet: eamq; fortiter obsideret, & populum famè corrumperet, ac reliquos captiuos abduceret, substantiaq; diriperet, simul & diuitias templi exhauriret, & ipsum insuper cõcremaret, ciuitatemq; subuerteret: & essent seruituri Babyloniæ regi, eiusq; nepotibus, annis septuaginta. A quorum seruitio nos, inquit, tunc remouebũt Persæ, & Medi, Babyloniorum destruentes imperiũ: & ad hanc remeantes urbem, ædificabimus templum rursus, & Hierosolymam denuo reparabimus. Hæc dicẽte Hieremia, plurimi quidem crediderũt: principes autẽ & impij, exceßisse eum à sua

mente

mente dicebant, eumq; sub hoc fomite deridebãt. Igitur quum ei placuisset ad patriam properare, quæ dicitur Anatoth, uiginti stadijs procul ab Hierosolymis constitutam, inueniẽs eũ in itinere quidam principum cõprehensum detinuit, calumniã faciẽs ei, quasi ad Babylonios iret. Ille uerò mẽtiri quidẽ illũ, & calũniæ sibi crimẽ inferre, se uerò ad patriã remeare, dicebat. Qui ad hæc uerba non flexus, uinctum deduxit ad iudicium magistratuum: à quibus omnia uerbera & tormẽta perpessus, ad necis supplicium reseruabatur: qui quoddam tempus hæc quæ prædiximus, nimis iniustè sustinuit. Anno uerò nono Sedechiæ regis, decima die mensis decimi, uice secunda, Babyloniæ rex ad Hierosolymam castrametatus est: & sedẽs circa eam decem & octo menses, cum studio magnæ uirtutis obsedit, obsessosq; Hierosolymitas, duo mala & alia maxima deprimebant, morbi languor, & fames eis uehementer obsistens. Hieremias uerò propheta, quũ esset in custodia, non cessabat, sed clamabat, & prædicabat apertè, monendo populum, ut regem Babyloniorum portas aperientes susciperent: hoc enim facto, eos cum omni domo posse saluari, alioqui radicitus asserebat euelli: prædicabatq; pariter, quoniam si quis maneret in ciuitate, omnino periret, aut fame consumptus, aut gladijs hostium. Si uerò ad hostes cõfugeret, & inimicos & mortem quodammodo declinaret. Principes autem hæc audientes, nec inter ipsa consistentes mala, patiebantur eius uerba animo suo percipere: sed eum ira graui uenientes, indicauerunt regi, & accusantes eum, quasi uesanum occidẽdum esse prophetam poscebant, qui eorum animos frangeret, & malis promissionibus audaciã populi ualde molliret: quando dũ parati essent omnes pro eo, & patriæ salute pugnare, ille moneret, ut ad hostes fugerent uniuersi, quia ciuitas capienda foret, & omnes in ea pariter perituri. Rex ergo ipse pro

pro bonitate quidem & iustitia iratus non est. Sed ne principibus tali tempore uideretur esse cõtrarius, permisit eis ut facerent prophetæ, quod uellent. Qui hoc sibi cõcesso à rege, mox ingredientes in carcerẽ, & sumentes eũ, in quendã lacum plenũ cœno deposuerunt, ut morte propria suffocatus, extingueretur. Ille uerò usq; ad guttur in luto depositus, in his degebat angustijs. Quidã uerò seruorũ regis honoribus decoratus, & genere Aethiops, ærũnas prophetæ nũciauit regi, dicens non rectè amicos & principes eius fecisse, quòd Hieremiã in cœno submergerẽt, quod opus omni morte et uinculis esset amarius. Hæc quũ audisset rex, pœnitentia ductus, quia prophetã principibus tradidisset, iussit Aethiopi, ut sumptis triginta regis ministris, & funibus, & quicquid expediret ad salutis eius utilitatẽ, cum festinatione Hieremiã extraheret. Aethiops autem sumẽs quod præceperat rex, prophetã de lacu reduxit, et sine custodia esse permisit. Euocante uerò eũ latenter rege, & requirente, si quid diuinũ ei in rebus præsentibus posset edicere. ille se habere quidem quod diceret, asserebat, sed non fore sibi credendũ, nec dum moneret, audiendum: quãdo iam quasi malum aliquod agentẽ eius amici perdere decreuissent. Vbi sunt, inquit, nunc qui Babylonium nequaquã dimicaturũ esse dicebant, audientesq; fallebant? Sed & si nunc dixero ueritatem, morte me nũ condemnes? Quumq; rex ei iusiurandũ præbuisset, quia nec ipse eũ perimeret, nec principibus supplicij iure cõtraderet, data fide, securus suadebat ei, ut Babylonijs traderet ciuitatẽ. Hæc enim dicebat deum ei per se prophetare, si liberari uellet, & præsentia pericula declinaret: et neq; ciuitatẽ usq; ad fundamẽta deijci, nec templum ab hostibus cõcremari: quod si nõ fieret, ipse malorũ autor & sibi & ciuitati huius calamitatis existeret. Hæc audiens rex, uelle se quidẽ quæ monebat facere, dixit, & expedire sibi, sed metuere contribules, qui

ad regem Babyloniæ iam perrexissent, ne accusantibus eũ periculo subiaceret. Quem prophetæ confortabat, & frustra suppliciũ suspicari dicebat: nihil mali passurũ, si Babyloniis traderet ciuitatem, nec ipsum, nec uxores, nec filios eius, insuper & quia templũ maneret illæsum. Et Hieremiam quidem quũ hæc dixisset, dimisit rex, præcipiens, ut nulli ciuium quæ loquuti fuerãt, proderet. sed neq; principibus aperiret: qui si cognoscentes eum à rege uocatum, requirerent, ut quod cum eo loquutus fuerit, illis quoq; narraret, diceret quia popoposcisset, ne in uincula aut in carcerem denuo traderetur. Qui scilicet hoc eis dicebat, dum uenientes ad prophetã, requirerent, quid locutus fuisset ad regẽ. Hæc quidem ita gesta sunt. Babylonius autem obsessionem grauius inferebat, faciens turres cum magnis ædificijs, & aggeres ingentes exaltans, ex quibus resistebat de muris repugnare nitentibus: multas quoq; machinationes erexit, æquans muris per circuitum ciuitatis. Illi siquidem qui erant intra urbẽ, fortiter & promptissime resistebant, neq; fame, neq; languore fatigati: & licet intus his passionibus angerentur, animo fortes uidebantur ad præliũ, in nullo adinuentiones inimicorũ et machinamenta expauescentes: sed contrarias machinationes in omnibus quæ faciebãt illi, opponere cogitantes, ita ut magnũ certamen esset Babylonis eum Hierosolymitis, uelocitatis atq; prudentiæ: illis quidem nihil arbitrantibus amplius eõmodi, quàm captionem illius ciuitatis: his autẽ salutem suam non in alia causa ponentibus, nisi ut magno studio laborarent, & non desperarent excogitare, quibus modis hostium machinamenta destruerent. Et hæc passi sunt mensibus octo & decem, donec fame uastarentur & telis, quæ de turribus iaculabantur aduersus eos hostes. Capta est uerò ciuitas undecimo anno Sedechiæ regis, quarto mense, die nono: ceperuntq; eam principes Babyloniorum, quibus obsessio à rege Nabu

Nabuchodonosor uidebatur esse commissa. Ipse autem in Reblatæ ciuitate morabatur. Nomina uerò principum qui Hierosolymam obsiderunt, hæc sunt: Nergella, Serrarem, Matuse, Megarus, Nabuzardan, Saris. Captæ siquidem ciuitate circa mediam noctem, & principibus hostium ingressis in templum, agnoscens hæc Sedechias rex, sumptis uxoribus & filijs, & principibus, & amicis, de ciuitate fugit per desertũ ualde tutissimũ. Quod dum à quibusdam traditis principibus Babyloniorũ indicatũ fuisset, diluculo eum persequi aggressi sunt. Quem dum circa Hiericho untem apprehendissent, eum undederunt. Amici uerò & principes qui cum Sedechia fugiebant, dum hostes proximos esse conspicerent, relinquunt eum, alter ad alterum locum fugiens, & unusquisq; se liberare contendens. Quem comprehensum cum paucis, hostes cum uxoribus & filijs perduxerunt ad regem. Venientemq; ad se, Nabuchodonosor impium & infelicem uocare cœpit, & iurisiurandi immemorem, quod præbuerat, ut ei prouinciam custodiret. Super hæc autem cum obiurgauit ingratũ: quia dum ab eo susceptus esset imperium, quod ab eius fratre tulerat, & illi tribuerat, contra munificum largitorem egisse uidebatur hostiliter. Dixitq; post hæc: Magnus deus, qui odio habens tuam nequitiã, nostro te subiugauit imperio. His igitur uerbis usus aduersus Sedechiam, filios eius iussit pariter & amicos continuo perimi, ipso scilicet Sedechia, & alijs captiuis inspicientibus: deinde oculos eruens Sedechiæ, eumq; uinciens, perduxit in Babyloniam. Hæc autem prouenerũt ei, quæ Hieremias Ezechielq; prophetauerũt: quia cõprehẽsus duceretur ad Babyloniam, & loqueretur ei ore suo, & non eam uideret, sicut Hieremias dixit: cæcatus autem & ductus ad Babyloniã, eam non uidit, sicut Ezechiel prædixit. Hæc igitur, quæ sufficiẽter possunt dei manifestare naturam, nescientibus explicauimus,

quia diuersa est atq; multimoda, & uniuersa ordine suo conspiciens, & quæ congruant agi prædicēs, ignorantiamq; hominū & infidelitatem redarguens, per quæ curari nequiuerūt ab his quæ erant passuri. Nam quū ea quæ prædicebantur, custodire nollēt, calamitatibus noscūtur esse cōtraditi, ita ut esset impossibile talia declinare. Igitur qui de genere Dauid regnauerunt, huiusmodi conuersationē habuisse noscuntur. Fuerunt autem uiginti & unus usq; ad ultimum regem, regnauerunt q; omnes annis quingentis & quatuordecim, & mensibus sex, diebusq; decem. Ex quibus principatum tenuit primus eorum Saul, annis uiginti, non tamen ex eadem tribu cōsistens. Porrò Babylonius misit principē militiæ suæ Nabuzardā in Hierusalem, ut expoliaret templū, præcipiens ei, ut & illud incēderet, & regalia pariter et ciuitatē ad pauimentū usq; deponeret, & populū in Babyloniam migraret. Qui dum uenisset ad Hierosolymam undecimo anno regis Sedechiæ, & templū subuertit, & uasa dei aurea argenteaq; tulit, necnon & maximū cantharum, quem posuit Salomon: insuper et columnas æreas, & capita earū, aureasq; mensas, & candelabra: & hæc auferens, templum quoq; succendit mēse quinto initio mēsis anno undecimo Sedechiæ regis, decimo octauo autem Nabuchodonosor. Succendit autē et regalia, ciuitatemq; destruxit. Et templum ita concrematum est post quadringentos & septuaginta annos, & menses sex, diesq; decem, ex quo illud constat ædificatum. Ab egressu autem populi ex Aegypto anni tunc erant mille sexaginta duo, mēses sex diesq; decē. A diluuio uerò usq; ad uastationem templi omne tempus fuit annorum mille nongentorum quinquaginta septem, mensium sex dierum decem. Ex quo factus est Adam, usq; ad ea quæ prouenerunt templo, anni sunt tria millia quingenti tredecim, menses sex, dies decē. Tantus ergo numerus est annorum. Quæcūq; uerò gesta sunt, singula

singula ut prouenere, manifestauimus. Pinceps itaq; regis Babylonij, postquam Hierosolymam & templum subuertit, sumens captiuos, migrauit eos, & pontificē Sarream, & sacerdotem Iosedech secundarium eius, & custodes templi tres, & eunuchū qui erat super armatos, & amicos Sedechiæ septem & scribā eius, et alios principes sexaginta, quos omnes cū uasis quæ prædatus est, deduxit ad regē in Reblata, prouinciæ Syriæ ciuitatē. Rex autē, pontificis quidē et principum capita ibi iussit abscidi: ipse uerò omnes captiuos & Sedechiā deduxit in Babylonē. Vinctum uerò circūegit & Iosedech Pontificē, filium Sarreæ Pontificis, quem occidit Babylonius in Reblata Syriæ ciuitate, sicut dudum iam designatum est. Igitur quia genus regiū explanauimus, & qui fuerunt, & eorū tempora cuncta narrauimus: necessarium iudicaui etiam nomina Pontificum referare, qui Pontificatū regum temporibus habuerunt. Primus siquidē Sadoch Pontifex templi fuit, quod Salomon ædificauit: post eū filius eius Achimaas in eius honorem successit. post Achimaam Azarias: post hunc autem Ioram: & post eum Anxioramus: deinde Phideas: post Phideam uerò Sudeas: post hūc autē Hilus: Hilo uerò successit Ioathan: cui rursus Vrias: Vriæ uerò Nerias: post Neriam autē Ideas fuit: post hunc uerò Sallum: deinde Helchias: post hunc Zaroch: & post hunc fuit Iosedech, qui captiuus in Babyloniam ductus est. Isti siquidem omnes in Pontificatu, filius patri per ordinem successerunt. Veniens autem in Babyloniam rex, Sedechiam seeum habuit donec aduixit in carcere. Quem dum regaliter sepelisset, uasa quæ in Hierosolymorum templo fuerat deprædatus, dijs dicauit suis, & populum in Babyloniorum regione constituit. Pontificem uerò soluit à uinculis.

De reliquiis Iudæorum, & morte Godoliæ, malitia Isinaëlis. CAPVT XI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

4. Reg. 25.

PRinceps itaq; militiæ Nabuzardan, dum captiuaßet populum Hæbræorum, pauperes & eos qui se tradiderant, dereliquit: cõstituens eis principem nomine Godoliam, filium Aichan, de nobilibus natũ, mansuetũ & iustũ: iußitq;, ut opus in terra prouinciæ facientes, regi definita tributa persoluerẽt, Hieremiam uerò prophetam soluit à carcere, eiq; suasit, ut ad Babyloniam secũ ueniret: fuerat enim ei hoc à rege iussum, ut illi per omnia placide ministraret: qui si nollet hoc facere, indicaret, ubi manere uellet, quatenus hoc regi significaret. Propheta uerò nec sequi uoluit, nec alibi cõmorari: sed libenter se habere dixit in deserta patria, & cum miserrimis habitare reliquijs. Cognoscens autẽ eius uoluntatẽ militiæ princeps Godoliæ quem constituerat in Hierosolyma urbe, præcepit, ut eius prouidentiã in omnibus haberet, eiq; ministraret, quibus egeret: et donatis prophetæ multis pretiosisq; muneribus, dimisit ad propria. Et Hieremias quidem mansit apud Godoliã in ciuitate prouinciæ, quæ dicitur Maßphat: rogauitq; Nabuzardã, ut cum eo dimitteret discipulũ Baruch, filium Neriæ, ex magna ualde familia, et qui lingua patria præcipue fuerat eruditus. Hæc dum fecisset Nabuzardan, in Babyloniã profectus est. At illi, qui obsessa Hierosolymorum urbe diffugerant, dispersi per certa loca, dum receßisse Babylonios cognouißẽt, & quasdã reliquias in Hierosolymorũ urbe reliquisse, & qui eam incolerent, superesse, undiq; collecti, uenerunt ad Godoliã in Maßphat. Erant enim principes eorũ, Ioannes filius Zarij, & Saræas, & Iezonias, simul & alij. Porrò de genere regio erat quidam Ismaël, uir malignus & callidus: qui, quam obsideretur Hierosolyma, ad regem euasit Ammonitarum nomine Vachalim, & ibi illo tempore commoratus est. Igitur qui ad Hierosolymam concurrerant, fecit eos Godolias ibi manere, nequaquam Babylonios metuentes: colentesq; terram nihil mali

mali passuros esse dicebat: & hæc quoq; iuramento firmauit: adijciens, quia & solatium cunctis præberet: et si quis ab alio grauaretur, illius mereretur auxiliũ: suasitq; ut singuli in qua uellent ciuitate, manerent, & ut mitterent cum eis qui eorum habitacula repararent: et ipse quoq; faceret, dum tempus esset ut triticũ, & uinum, & oleum reconderent, quatenus hyemis tempore pabulis non egerent. Hæc quum dixisset, dimisit eos ad prouinciæ loca, quæ unusquisq; uoluisset. Fama uerò discurrente ad genus Iudææ, quia uenientes ad se de fuga Godolias clementißime susciperet, & ad terram colendam habitare dimitteret, ut regi Babyloniæ tributa persoluerent, cõcurrebant omnes ad Godoliam, & in prouincia habitarunt, considerantesq; prouinciam in pace regi, & Godoliæ benignitatem atq; clementiam, Ioannes & principes qui cum eo erant, ualde dilexerunt eum: dicebantq; mittendum ad regem Ammonitarum Vachalim, ut Ismaelem latenter occideret, quatenus ipse securus esset in Israël: quia ille erat de regio genere, qui solus poterat rebellare: Cuius dolũ dicebant posse declinare, si potius Ismaelem ipse perimeret, ut metum de cætero non haberet: adijcientes insuper se timere, ne Godolia magis ab illo perempto, funditus Israëlitarũ reliquiæ deperirent. Ille uerò acquiescere noluit, dicens non esse rectum cõtra uirum qui adhuc nil malignitatis gesserat, insidias exercere: non enim uerisimile esse, quia in tali desolatione huiusmodi malitiam exerceret: & quẽ in tanta necessitate fouerat, & ab inimicis alijs eripuerat, ipse perimeret: sed & si è diuerso faceret ille dolum, melius esse, ut ipse perimeretur ab illo, potius quàm homo qui ad illum confugerat, suamq; salutem ei tradiderat, et cõmendauerat uitam, dolo perimeretur istorum. Et Ioannes quidem, & principes qui cum eo erant, quum non potuissent persuadere Godoliæ, protinus recesserunt. Tempore siquidem dierum

trigintà trãsacto, uenit ad Godoliã in ciuitatẽ Maſphat Iſmaël cum uiris decẽ, quos Godolias ſplendidis epulis muneribusq; ſuſcepit. Tunc Godolias inter cõuiuia Iſmaël ſæpius (ut aſſolet) inuitato, debriatus eſt. Quem Iſmaël uidens ita uino repletum, & uelut inſenſatum in ſoporem ebrietate conuerſum, ſurgens cum decẽ ſuis amicis, eum occidit, & eos qui cum illo in conuiuio recumbebant. Et poſt eorum peremptionem egreſſus per noctem, cunctos pariter in ciuitate Iudæos & milites trucidauit, qui à Babylonijs fuerãt derelicti. Altera uerò die cum muneribus ueniebant ad Godoliã de prouincia octoginta uiri, nihil ſcientes quod de eo fuerat geſtum. Quos quum uidiſſet Iſmaël, eos quaſi ad Godoliam acceſſuros, interius euocauit. Quibus ingreſſis, aula clauſa, cũctos occidit, eorumq; corpora in lacum profundiſſimum ne uiderentur, abiecit. Ex his itaq; octoginta uiris, aliqui erepti ſunt: qui ſe rogauerunt non prius occidi, antequam occultas in agris diuitias, & pallia ſimul et ueſtes recõditas, & frumẽta, monſtrarent. Hæc audiẽs Iſmaël pepercit eis. Populum uerò qui erat in Maſphat, cũ uxoribus & filijs captiuum duxit, inter quos & filias Sedechiæ regis, quas Nabuzardan Babyloniorũ princeps Godoliæ reliquerat cõſeruandas. Hæc quum egiſſet, uenit ad regẽ Ammonitarum. Audiens autẽ Ioannes, & principes qui cũ eo erant, quæ in Maſphat fuerant geſta ab Iſmael, mortẽq; Godoliæ, nimis exaſperati ſunt. & ſumentes ſinguli arma ſua, egreſſi ſunt, ut Iſmaël uiriliter expugnarent. Quem quũ apprehẽdiſſent circa fõtem Chebron, illi qui ab Iſmaël captiui ducebantur, uidentes Ioannẽ & principes, releuati ſunt, ſolatiũ ſibi ueniſſe iudicantes: & relinquẽtes eum qui illos ceperat, ad Ioanne ſe contulerunt. Iſmaël itaq; cum uiris octo fugit ad regẽ Ammonitarũ. Ioannes autẽ ſumẽs quos de manibus ripuerat Iſmaëlis, & eunuchos, & mulieres, & infantes, uenit ad quendam locum,

locum, quem Caulas appellant: & illo die ibi manſit. Deliberauerunt autẽ ut inde ſurgentes, abirent Aegyptum, metuentes ne eos Babylonij perimerẽt propter Godoliæ mortem, qui ab eis dux fuerat inſtitutus. Et dum in tali conſilio permanerent, petierunt Hieremiam prophetã Ioannes, & principes qui cũ eo erant, ut deum cõſuleret, quatenus eis in angustia cõſtitutis, quid deberẽt facere, demõſtraret, iurantes ſe facturos, quic quid eis Hieremias ediceret. Quumq; propheta oraturũ ſe pro eis apud deum cõpromiſiſſet, poſt dies decem apparuit ei deus, dicens, ut indicaret Ioanni, & principibus, & uniuerſis, quomodo conſiſtentibus eis in illa prouincia, ferret diuina prouidentia ſolatiũ, & à Babylonijs quos metuebant, ſeruaret illæſos: proficiſcẽtes autẽ in Aegyptũ, perituros: & ab Aegyptijs illa paſſuros, quæ olim fratres eorũ cõſtat eſſe perpeſſos. Hæc quum dixiſſet Ioanni & populo propheta deum prædicere, non ei credebant, quia deus eos in prouincia habitare præciperet, ſed ut præſtaret Baruch diſcipulo ſuo, mẽtiretur quidẽ de diuino mandato: ſuaderet autẽ eis ibi manere, ut à Babylonijs interirent. Populus autem & Ioannes, non obedientes cõſilio dei, quo eos monuerat per prophetam, diſceſſerunt ad Aegyptum: ducẽtes & Hieremiã pariter, & Baruch. Quumq; illic eſſent, indicauit prophetæ diuinitas, uenturum regem Babyloniorũ ad Aegyptũ: iuſſitq; prædicere populo & Aegypti futuram captiuitatem, & quia alios quidem eorum occideret, alios captiuos ſumens, in Babyloniam perduceret. Et hæc ita complenta ſunt. Quinto ſiquidem anno captiuitatis Hieroſolymorum, qui eſt tertius & uigeſimus regni Nabuchodonoſor, caſtrametatus eſt idem Nabuchodonoſor in inferiori Syria, eamq; detinens, expugnauit Ammonitas & Moabitas. Quibus ſubdidiſſet has gentes, perrexit in Aegyptũ, eamq; ſubuertit: & regem quidem qui tunc erat, occidit: aliumq; in ea conſti-

tuens, denuo Iudæos captiuos duxit in Babyloniam. Et Hebræorũ quidem genus eiusmodi termino Euphratem transisse percepimus. Igitur per Assyrios corruit populus decẽ tribuũ de Samaria, quũ regnaret apud eos Ozias: deinde duarũ tribuum multitudo à Nabuchodonosor rege Babyloniorum & Chaldæorum, captis Hierosolymis, est uastata. Salmanasar etenim transmigrans Israëlitas, in eorũ regione constituit Cuthæorũ gentẽ, qui prius in interiori parte Persidæ & Mediæ morabantur: tunc tamen Samaritæ uocati sunt, uocabulũ prouinciæ sumentes, in qua habitare uidebantur, Babyloniorum uerò rex quũ duas tribus captiuas duxisset, neq; gentẽ aliam in eorũ habitare fecit prouincia, & propterea desolata omnis Iudæa, & Hierosolyma, & templum annis septuaginta permansit. Omne siquidem tempus à captiuitate Israëlitarum usq; ad duarum tribuum transmigrationem, fuit annorum centum triginta, mensium sex, dierumq; decem.

Historia Danielis. CAPVT XII.

Dan.1. PORRÒ rex Babyloniorũ Nabuchodonosor, sumens omnes Iudæorũ nobiliores, & cognatos regis eorum Sedechiæ, qui, & pubertate corporũ, & aspectus pulchritudine resplendebant, pædagogis pro diligentia exhibenda eos contradidit, eosq; castrauit: quod etiã eis quoq;, quos ceperat ex alijs gentibus quas uastauerat, quũ essent in ætatis huius pulchritudine constituti, fecisse dinoscitur: iußitq; eis ministrari de mẽsa sua cibos, & erudiri prouincialibus literis, pariter & Chaldæis. Erant autem isti sapientia quidem idonei, habentes exercitũ potius. Inter quos erant aliqui de genere Sedechiæ, quatuor optimi & natura benigni, quorum alius quidem Daniel, alius Ananias, alius Misahel, quartus autem uocabatur Azarias. Horum nomina Babyloniorum rex commutauit, et alijs iußit appellari uocabulis. Danielẽ quidẽ uocabat Balthasar, Ananiam

niam uerò Sidrach, Misahel autem Misach, Azariam uerò Abdenago. Hos autem rex quũ essent nimis ingenioſi, et circa literarum doctrinas aßidui, habebat in honore, & dilectione præcipua. Placuitq; Danieli cũ cognatis suis, ut se à cibis regiæ mensæ suspenderent, & ab omnibus animatis generaliter abstinerent. Et accedentes ad Aschanen eunuchum, cui eorũ diligentia à rege fuerat cõmissa, rogauerũt eum, ut ea quæ rex iusserat eis expendi, ipse perciperet, & eis legumina comedẽda præberet, uel quicquid aliud inanimatum uellet: ad istos cibos se esse dicentes deditos, & alios sibi ualde contrarios. Ille uerò paratum quidem se esse dicebat, eorum uoluntatibus obedire, sed metuere regẽ, ne per corporis maciem, uultusq; mutationem proderentur regi, quòd ab epulis abstinerent: dicens esse consequens, ut pro qualitate ciborum, eorum quoq; color & corpora mutarentur: & dum alij pueri bene refecti à rege uiderentur, isti & periculi & supplicij autores existerẽt. Dũ igitur Aschanes formidinem hanc haberet, persuaserunt ei, ut pro experimento decem diebus hæc ministraret illis: & dum habitus eorũ corporis minime uerteretur ad peius, in his sine dubio permanerent, tanquam ex hoc læsi non possent: si uerò eos graciliores inspiceret uel deteriores alijs, ad priora conuiuia reuocaret. Quibus dum non solùm cibus ille non noceret, sed etiam magis quàm aliorum pinguiora atque decentiora eorum corpora reperiret, ita ut illi quibus regalia conuiuia præbebantur, inferiores essent, Daniel autem & qui cum eo erant, crederentur in magna copia epulisq; conuiuari: ex illo tempore Aschanes audaciter ea quidem quæ de mensa regia quotidie illis pueris mittebantur, ipse sumebat: et illis quæ prædicta sunt ministrabat. Et illi quasi & animæ eorum propter hoc essent lympidæ, & ad doctrinas enectæ, corporaq; eorũ ad laborem apta cõsisterent (non enim aut animus hebetes

hebetes habebãt,& pro ciborũ uarietate cõfusas,aut corpora per easdẽ epulas molliora) omnes uelociter didicerant doctrinas,quæcunq; apud barbaros erãt,& apud Chaldæos: præcipue tamẽ Daniel sapientia erat idoneus,& ad somniorum in-
Dan.2. terpretationes expertus,eiq; reuelabatur apertè diuinitus. Igitur post annũ secundũ Aegyptiacæ nauigationis,rex Nabuchodonosor uidit somniũ ualde mirabile, cuius explanationẽ ipse ei per somniũ deus aperuit. Quod dũ cuigilasset, oblitus mox Chaldæos uocauit,& magos atque diuinos: dixitq; se uidisse somniũ,& expositionẽ eius, & hæc simul oblitũ iuꝑitq;,ut dicerent somnium,& quid significaret. Illis uerò dicẽtibus, hoc inuenire esse hominibus impossibile:sed si uisionem exponeret, somnij explanationem ab eis audiret:intermnatus est eis mortem,nisi somnium eius edicerent. Et dum faterentur non posse quod iubebat fieri,omnes una præcepit occidi. Daniel autẽ audiens,quoniã omnes sapiẽtes rex iußisset interimi, inter quos & ipse cũ suis cognatis periculo subiaceret, accessit ad quẽdã Ariochim,cui fuerat principatus cõmissus super regis armigeros,eumq; rogauit,ut ei causam ediceret, pro qua rex omnes sapientes & Chaldæos,& magos iußisset occidi: & dum de somnio cognouisset,& quia iußisset rex indicari sibi quã uiderat uisionẽ,quod dum nõ potuissent facere,ad suũ interitum prouocassent regẽ, rogauit Ariochim, ut ingressus ad regem, unã noctem peteret,ut à magorũ nece se retineret: sperare se dicens,quòd ea nocte supplicans deo,somnium regis agnosceret. Ariochis uerò nunciauit regi inducias quas posceret Daniel. Et rex quidem magorum suspendi iußit interitum, donec promißionem cognosceret Daniel. Tunc ille puer cũ suis cognatis ad habitaculũ propriũ ueniens,tota nocte rogauit deũ, ut ei somniũ regis indicaret:ne magi & Chaldæi,et inter eos ipsi quoq; perirent,sed ut eos potius ab ira regis eriperet, eiq;

ostenderet uisionem, quam rex reualatam sibi nocte præterita noscebatur oblitus. Deus autem misericordiã habens illorum qui periculo subiacebãt,simul & Danielis, somniũ ei & modum explanationis innotuit:ut ab eo rex etiã quod significaretur,agnosceret. Daniel autẽ à deo hæc sibi reuelata cognoscens,gauisus surrexit: & hoc fratribus indicãs,illos quidẽ de uita desperatos,& iam paratos ad mortem,ad securitatem & spem uitæ reduxit. Deo autem gratias præcipuas egit,qui misericordiã æquis eorum habuisset. Factoq; die, uenit ad Ariochum: petens,ut eũ introducere deberet ad regẽ, adijciens uelle se somniũ quod uiderat trãsactã nocte. narrare. Ingressus igitur ad regẽ Daniel,hoc primo popposcit,ne sapientior putaretur alijs Chaldæis & Magis, quia dum illi somniũ nequaquã inuenire potuissent,ipse ei indicaturus accederet: quando non experimẽto humano,nec quia maiori studio mente propria laborasset,hoc sciret: sed miseratus,inquit, deus omnium qui in mortis uidebãtur periculo cõstituti,& mei, simul & qui eiusdem sunt gentis, somniũ & explanationem eius mihi aperuit. Nõ enim minus pro illis, quàm pro nobisipsis uitæ termino te iubente multatis, solicitus erã:dum utiq; uiros bonos & optimos iniuste mori præceperas, quos nihil quod sit humanæ sapientiæ,præcepisti facere:sed quod dei solius est,ab eis exigere uoluisti. Tibi siquidem cogitãti,quis totius mũdi teneret principatũ,uolens deus omnes post te regnaturos ostendere,huiusmodi somniũ reuelauit. Vidisti enim statuã ualde procerã, cuius caput quidẽ erat aureũ, humeri uerò & brachia argẽtea, uenter autẽ & femora ærea, crura pedesq; ferrei. Deinde uidisti lapidem de monte abruptũ,decidisse super statuam:eamq; prostratam cõtriuisse totã,& nullam eius partem integrã reliquisse: aurũ uerò & argentũ,& æs & ferrũ plus farina cõtritum,& spiritu uehementi flante direptũ,atq; dispersum:lapidem

dem uerò creuisse tantũ, ita ut omnis terra ab eo uideretur implere. Somniũ itaq; quod uidisti, hoc est: cuius interpretatio hũc sensum habet: Caput quidem aureũ te significat, & qui ante te in gente Babylonia regnauerunt. Duæ, inquit, manus et humeri, indicãt, quia à duobus regibus uester possit destrui principatus. Illorũq; denuo, alter quidem ab Occidente erit destructurus imperium, similis æramento: cuius rursus regnũ cessare faciet, qui ferro uideatur æqualis, tenetq; omnia, quanto ferri natura sit robustior auro & argento, simul & ære. Signauit equidem & de lapide regi Daniel, quod mihi non placuit indicare: sed præterita quæ sũt iam facta describere, non futura tractare. Si quis autem integritatem desiderans, uult hæc perscrutari, & de incertis, utrũ fiant, studet agnoscere, festinet legere librum Danielis, quem inueniet inter literas esse diuinas. Rex autẽ Nabuchodonosor hæc audiens, & somniũ suũ agnoscens, obstupuit ingenium Danielis: & procidens in faciem, eo modo quo deus adoratur, salutauit Danielem: eiq; sacrificari quasi deo, præcepit. Cui etiam proprij dei imposuit nomen, & procuratorem totius regni cõstituit esse cum suis cognatis, qui per inuidiam & dolũ pericula sustinuerunt, & regem ex huiusmodi causa offendisse uidebantur. Interea rex, dum feciſſet statuã auream, altitudine sexaginta cubitorũ, latitudine sex et eam statuisset in campo maximo Babyloniæ, dedicaturus eam, conuocauit ex omni terra, cui præerat, principes uniuersos: præcipiens eis primo, ut dum audirent tubæ sonum, prostrati, statuam pariter adorarent: qui uerò hoc non facerent, eos in ignis caminum interminatus est esse mittẽdos. Omnibus ergo post tubæ sonitũ adorantibus simulachrũ, Daniel & cognati eius minime hoc feciſſe dicuntur, nolentes utiq; leges præuaricari. Qui dum uincti fuissent, repentè in ignem missi, & inopinabiliter diuina prouidentia liberati, mortis pericula effugerunt.

Gerunt. Non enim contigit eos ignis. Reor utiq; eò quòd nihil iniuste feciſſent, ut in caminũ missi, nõ sint ab igne contacti. Et facta est flammæ natura debilior, habẽs in se dei ministros, qui eorum corpora esse talia præparauit, ut non potuiſſent ab igne consumi. Hoc ergo facto ostendit eos iustos apud regem, atq; religiosos: pro qua re habebantur ab eo in honore præcipuo. Post paululum itaq; tempus denuo uidit in somnis rex Dan. 4.
aliam uisionem, quia casurus de regno, cum bestijs esset habitaturus: & quum degisset hoc modo annis septem in deserto, reciperet denuo principatum. Hoc quum uidiſſet somniũ, magos denuo conuocauit: eisq; referens quod uiderat, interpretationem congruam exigebat. Et aliorum quidem nemo potuit uirtutem somnij comprehẽdere, neq; regi manifestare. Daniel uerò solus & hoc exposuit: & sicut ei prædixerat, ita prouenit. Nam quum habitaſſet prædictum tempus in eremo, nulluisq; præsumpſiſſet illis septem annis rerum dominium detinere, supplicans deo ut regnum rursus reciperet, denuo ad id reuersus est. Nullus igitur me culpet, eò quòd ita narrauerim singula, sicut in antiquis libris inueniuntur scripta. Nã in ipso historiæ meæ principio, propter eos qui quæstionem faciunt, aut in aliquo culpare nituntur, astruxi, dicens, translaturum me libros Hebraicos in eloquium Græcum: & hos uolentibus aperire, neque adijcere ipse aliquid seorsum, neq; subtrahere me promittens. Porro Nabuchodonosor dum uixisset annis quadraginta & tribus, defunctus est: uir illustris, & prioribus regibus ualde felicior. Meminit huius actuũ et Berosus in libro tertio historiæ Chaldæorum, ita dicens: Audiens autem pater eius Nabuchodonosor, quia satrapa qui constitutus fuerat in Aegypto, & locis Syriæ inferioris, & Phœnicis, receſſiſſet ab eo quum ipse iam fatigari non posset, committens filio Nabuchodonosor iuueni quãdam partem exercitus,

miſit

misit aduersus eum. Nabuchodonosor autem cõgressus aduersus eum, qui ab eius patre recesserat, facta dimicatione, & eũ uicit, & prouinciã ex isto principio suo subiugauit imperio.

De regno Babyloniorum instaurato, & finito. CAP. XIII.

EO siquidem tempore contigit, ut pater Nabuchodonosor ægrotaret in Babylone ciuitate, & à uita recederet: qui regnauit annis uiginti et uno. Nabuchodonosor autẽ nõ post multum tempus mortẽ patris agnoscens, & disponens causas Aegypti, reliquamq; prouinciã, & captiuos eius, & Phœniceum, & Syrorũ, & gentium Aegyptiarũ, & præcipiens quibusdã amicis, ut cum magna uirtute & omni utilitate ad Babyloniã cuncta deferrent: ipse cũ paucis per desertũ uenit ad Babyloniã: & potitus rerũ quæ tunc gubernabantur à Chaldæis, à quodã uiro sibi optimo reseruatarũ, totius regni paterni dominus est effectus. Captiuis autẽ uenientibus habitationẽ cõstituit in locis opportunißimis Babyloniæ ciuitatis: ipse uerò de manubijs hostiũ & tẽplum Belis, & reliqua largißime nimis ornauit, & antiquæ ciuitati aliqua cõtulit, & prisca reparauit: ita ut nequaquã obsidẽtes ualerent fluuiũ cõuertere, & ciuitati aliquo modo prævalere. Erexitq; tres porticus intrinsecus, et tres extrinsecus de latere cocto: decẽteréq; muniẽs eam, et exornãs ualde munifice, paternis quoq; regalibus alia proxime regalia fabricatus est: quorũ spatia, & reliquã multitudinẽ pulchritudinis, credo superuacuũ dicere. Veruntamẽ hoc sciendum, quia dum essent hæc magna, & nimis eximia, diebus sunt quindecim cõsummata. In istis uerò regalibus lapides posuit, quorũ similitudo erat instar montis: et plantauit diuersas arbores. fecitq; hortũ quod suspẽsile dicebatur, eò quòd uxor eius prospectum regionis propriæ uidere desideraret, quæ nutrita fuit in locis Mediæ: Horum itaque meminit etiam Megasthenes in quarto Indicorum libro: ubi nititur approbare

bare hunc regẽ fortitudine, & actuum magnitudine Herculem transcendisse. Dicit enim eum uastasse Libien ciuitatem, & Iberiam. Sed & Diocles in 11. Coloniarum libro, meminit huius regis: Philostratus in Indicis, & Phœnicijs historijs dicit, quia iste rex obsedit Tyrum annis tribus & decem mensibus: quum illo tempore in Tyro regnaret Ioathabalus. Hoc ergo modo diuersi scriptores huius regis fecere memoriam. Post mortem uerò Nabuchodonosor, Amilmathapacus, qui & Abimatadocus, filius eius susceptit regnum: & Hierosolymitarum regem Iechoniam, qui & Ioachim, soluit à uinculis, eumq; inter amicos necessarios habuit, & multa ei dona concessit: fecitq; eum in Babylonia inter reges haberi. Nam pater eius fidem non seruauerat Iechoniæ, qui se utique cum uxoribus, & filijs, & omni cognatione sponte tradiderat pro ciuitate sua: ne, sicut prædiximus, obsessione capta, uastaretur. Moriente uerò Amilmathapaco, post annos octo & decem sui regni, Egessarius filius eius tenuit principatum quadraginta annis. Eoq; mortuo, ad eius filium Labosordachum peruenit imperium. Quod dum nouem mensibus habuisset, eo defuncto, transijt ad Balthasar, Dan. 9. qui Naboan nuncupabatur. Contra hunc itaq; regem castrametati sunt Cyrus Persarum rex, & Darius Medorũ. Quem dum obsiderent in Babylonia, mirabile quoddam prodigium contigisse dinoscitur. Iacebat nanq; cœnans in domo maxima, & conuiuijs regalibus opportuna, cum suis concubinis pariter & amicis: placuitq; ei, ut proprio templo uasa dei deportarentur: quæ de Hierosolymis depredatus Nabuchodonosor, usus quidẽ eis non fuerat, sed in templo suo dicauerat. At ille superbia ductus est, ut eis uteretur ad pocula, & hoc modo blasphemaret deum. Tunc itaq; uidit de muro uenientem manum, & in pariete quasdam syllabas conscribentem. Qua uisione conturbatus, conuocauit magos, atq; Chaldæos, & omne genus

similium, quod inter Barbaros somnia & huiusmodi signa discernere prævalebat, ut ei quæ fuerant scripta, manifestarent. Quumq; Magi nihil penitus inuenire, neq; intelligere se posse dicerent, in angustia rex constitutus, & multa tristitia propter hanc sic inopinabilem causam, in omni prouincia prædicari fecit, ut qui literas illas, & quæ per eas significarentur, posset exponere, ei torquem aureã, uestemq; purpuream daret sicut regibus, Chaldæis mos erat uti, et tertiam partẽ sui pariter principatus. Quo facto, dum multi Magi concurrerent, ut propositam munificentiam regis haberent, inuentionem aut significationem literarum nequaquam inuenire poterant. Dumq; regem uideret in anxietate sua auia constitutum, cœpit eum confortare, ac dicere, quòd esset quidã de Iudæa captiuus ex eorũ genere, quos deduxerat Nabuchodonosor, cùm Hierosolymã uastasset, cui nomen erat, Daniel, uir sapiens, & argutus, ut posit res inuenire difficiles, et quæ soli deo notæ uiderentur: qui etiam Nabuchodonosor regi, quũ nullus alter potuisset dicere, quibus egeret, ad agnitionis lumen adduxerat, quod quærebat: adijciens, ut eum aduocaret, & peteret, quatenus de literis eo narrãte, cognosceret, quòd nullus poterat inuenire, si triste aliquod signum significaretur à deo. Hæc audiens Balthasar, Danielẽ ad se uenire præcepit. Cui quũ dictum fuisset de eo, eiusq; sapiẽtia, & quia sanctus spiritus ei inesset, & solus inuenire posset, quæ alij neq; mente conciperent, poscebat, ut ei quæ scripta fuerant, & quæ significare poterant, indicaret. Quod si faceret, purpura uestiendum, & torquẽ auream circa collũ eius dandã esse promisit: insuper ei & tertiã partẽ regni pro honore sapientiæ cõferendã, ut ex eis, insignis uidentibus appareret. Quo facto, Daniel dona quidem eum retinere apud se dixit: sapientiam nanq; & diuinitatẽ sine suffragijs semper existere, & gratis prodesse credentibus: ea uerò, quæ

quæ scripta uidebantur, ei significaturũ se esse promisit: dicens, hæc eius uitæ significare subuersionem, eò quòd neq; ex his, ex quibus parens eius propter iniurias dei fuerat castigatus, ille didicit esse pius, & nihil ultra humanã cogitare naturã: quando & Nabuchodonosor mutatus in bestiam, propter ea, quæ impiè gesserat, post multas preces, & supplicationes misericordiã potuit promereri, & ad humanã redire conuersationẽ, ac regna pristina reparare: qui post hæc solum deum omnem habere uirtutem, & humano generi prouidere, donec aduixit, asseruit. Tu, inquit, obliuionem horum habens, multumq; diuinitatem blasphemans, in eius uasis unà cum tuis concubinis tibi ministrari fecisti. Quæ uidens deus & iratus, per ea, quæ scripta sunt, pronuntiauit, qui tibi terminus sit futurus. Illæ uerò literæ designant hæc: MANE, quod Latina lingua significare potest numerum: Quia uitæ, inquit, tuæ deus tempus & regni dinumerauerit, et parũ tibi superesse decreuerit. TETHEL quidem, hoc significat pondus. Apponderans, inquit, deus uitæ tuæ tempus, iam illud declinare pronuntiat. PHARES, sed & hoc fragmentum significat lingua Romana: Franget, inquit, deus regnum tuum, & Medis illud Persisq; distribuet. Cumq; Daniel hæc indicare dixisset, quæ in pariete cõscripta fuerant, Balthasar quidẽ regem tristitia, qualis poterat pro tantæ calamitatis significatione prouenire detinuit: non tamen prophetæ quasi malarũ rerum indici, dona quæ promisserat, denegauit, sed cuncta cõcessit: cogitans, quia illa quidẽ pro quibus darentur, propria eius & non prophetantis essent: illũ uerò qui hæc uerè discreuerit, uirum bonũ dicebat simul & iustũ. Igitur non post multum tempus & ipse est captus, & ciuitas, Cyro Persarum rege aduersus eum fortissime dimicante. Balthasar enim is est, sub quo capi contigit Babyloniã, cùm regnasset iam decem & septem annis, nepos Nabuchodonosor regis, cuius ta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lem uitæ terminum fuisse percepimus. Darius autē Astiagis filius, qui Babyloniorū principatū destruxit, cum Cyro cognato suo: annum agebat sexagesimū & secundū, cùm Babylon fuisset inuasa: qui tamen alio nomine uocabatur à Græcis: quiq; Danielem prophetam sumens ad se, in Mediam dixit, & omni honore eum celebrauit. Erat enim unus inter tres satrapas, quos Darius super trecentos sexaginta satrapas instituerat.

De Daniele in lacum coniecto & liberato, deq; uisionibus arietis, & hirci. CAP. XIIII.

Dan. 6. DAniel itaq; cùm esset apud Darium in honore præcipuo, ita ut quasi soli uiderētur cuncta commissa, inuidiæ apud cæteros crimine laborabat. Mordentur enim, qui quosdā apud principes plus quàm se ualere conspiciunt. Et dum quærerent occasionem, & derogationis fomitem, uidentes eum apud Dariū esse probabilem, nullā inueniebant causam. Nam dum esset super thesauros, & omne suffragium oblatum à quocunq; despiceret, cui turpe uidebatur aliquid etiam pro bonis rebus accipere, nullam criminis causam accusatores inuenire faciebat. Illi uerò dum nihil haberent, quod contra Danielē dicerent, ut regio eum possent honore priuare, alium quæsiere modum, quo eum minorem apud gratiam regis ostenderent. Videntes nanq; eum tertio in die orantem ad deum, occasionem se inuenisse putabant, per quam perderent Danielē. Et uenientes ad Darium nuntiauerunt ei, quia satrapis eius & principibus placuisset, ut triginta diebus populus requiesceret, quatenus neq; ipsum aliquis, neq; deos eorum adiret: similiter nec oraret: quorum si quis sententiā trāscenderet, in lacum leonum periturus includeretur. Rex autē eorum nequitiā non intendens, neq; hæc contra Danielem arbitratus molimina facta, dixit placere sibi, quæ ab eis decreta uidebantur, & eorum sententiā confirmare promisit: proposuitq; decretum in populo, quod satraparū placita designa

designabant. Et cæteri quidē iussa custodientes, ne transcenderent, quæ præcepta uidebantur à rege, quiescebāt. Danieli uerò nulla fuit in istis cura: sed ut erat solitus, stans deum cunctis uidentibus adorabat. Satrapæ occasione sumpta, quam contra Danielē inuenire quærebant, mox uenerunt ad regē accusantes, tanquā solus Daniel eius præcepta transcenderet: quia dum nullus alter apud eos orare præsumpserit, quod non quidem propter impietatē, sed propter custodiā fieret præceptorum, ille contēnens præcepta, ad suum oraret deum. Credentes etenim quia propter magnum fauorē, quo eum Darius diligebat, etiam illorū decreta contemnens, Danieli ueniam daret, in hoc potius habentes inuidiam, magis instabant, & ad nullam mansuetudinē recedebant: sed cum secundū legem datam in lacum leonum proijciendū esse poscebant. Sperans autē Darius, quia eum eriperet deus, & nihil ab eis sustineret aduersum: consolabatur eum, ut fortiter ferret euentū. Rex itaq;, dum fuisset in lacum missus Daniel, signato lapide, qui pro ianuis in eius positus erat ore, discessit: & incœnatus totam noctem duxit insomnem, mœstus, & pro Daniele nimis afflictus. Die uerò facto surgens, uenit ad lacum: & inueniēs signaculum sanum, quo lapidem obsignauerat, aperiens clamauit uoce magna, Danielem requirens, si sanus esset. Quo respondente regi, quia nil passus fuisset mali, iussit eum repentè de lacu protrahi bestiarum. Inimici uerò uidentes nihil mali pertulisse Danielē, dicebant regi, non eum diuina prouidentia custoditum, sed satiatos leones copijs contingere eum noluisse. Ille uerò eorum nequitiam uidens, iussit leonibus multas carnes apponi, cisq; satiatis inimicos Danielis in lacum leonū præcepit immitti: ut si re uera per satietatē ad eos leones minime accederent, hoc apertè cognosceret. Quo facto, & satrapis in lacum depositis, Dario manifestatū erat, quia diuinitas saluauerit Danielē. Leones enim

nulli eorum penitus pepercerunt, sed omnes pariter discerpserunt: quasi rabida fame pleni, & nulla cibi copia recreati. Arbitror enim quia non fuerunt ad hoc fame prouocati leones. qui utiq; paulò antè uidebantur carnium abundãtia satiati, sed hominum nequitia etiam irrationalibus erat animalibus manifesta, simul & quia dei uoluntate uocabantur ad pœnã. Peremptis itaq; hoc modo Danielis inimicis, rex Darius quod actum fuerat diuulgauit in omni prouincia, laudans deum quem Daniel colebat, eumq; uerum & omnipotentẽ assueuerãs esse solum. Habuit autẽ etiam Daniel in honore præcelso, principem eum suorum faciens amicorum. Dum ergo Daniel sic esset insignis & clarus, eò quòd religiosus existeret, ædificauit in Egbatanis Mediæ mausoleũ ualde præclarũ, & mirabiliter nimis instructũ: Sic eius pulchritudo uidetur noua, & solida, nullaq; senectute tam magni temporis longæuitate confecta: cùm ædificia eadem quæ homines patiantur, & ad uetustatem ueniant, & sua fortitudine longæuitate careant, ac proprij decoris amissione marcescant. Manet enim hactenus & uidentibus creditur nuper ædificatum, itaut ea die qua cõspicitur, putetur esse constructum. Hactenus enim sepeliuntur ibi Medorũ reges atq; Persarum, pariter & Parthorum: & cui hæc cura cõmittitur, sacerdos est Iudæorum, & hoc fit usq; ad præsens tempus. Dignum est enim de Daniele dici, quod maxime quilibet audiens debeat ammirari. Qui dum mirabiliter, & quasi in uno quodam maxime loco positus omnia prophetasset, & uitæ suæ tẽpore apud reges & plebem in honore fuit, & gloriam & memoriam posidet sempiternã. Omnes nanq; libri quoscũq; conscribens dereliquit, leguntur hactenus apud nos: & ex his credimus, quia Danieli loquebatur deus. Non enim solùm futura sicut alij quoq; prophetæ dixit, sed etiam tempus definiuit, quo hæc necesse sit adimpleri. Prophetis nãq; prioribus mala prædicenti

dicentibus, & propterea à regibus, & populo non bene susceptis, Daniel bonarũ rerum propheta fuit apud eos, & propter famam rerum quas prædicebat, fauorẽ uidebatur habere cunctorum: per euentũ uerò causarum ueraciũ, acquirebat dictorum fidem, & opinionem diuinitatis in populo habebat. Reliquit enim nobis ex his, quæ conscripsit, unde integritas eius Dan. 8.
prophetiæ, & nulla mutatio posit cognosci. Ait enim quia cùm esset in Susis in metropoli Persidæ, cũ suis sodalibus exiuit in campum: & repentè terræmotu facto, relictus sit solus, amicis eius per diuersa fugientibus, & conturbatus in faciem super ambas ceciderit manus. Tunc quodam tangente eum, & inter hæc ut surgeret imperante, quatenus ea quæ erant post multas generationes ciuibus euentura conspiceret: dum surrexisset ostensum sibi dixit arietem magnum, multa quidem cornua habentem, nouissimum uerò eorum ualde præcelsum: deinde quidem respexisse ad Occidentem, & uidisse hircum exinde ferri per aërem, congressumq; arieti, & cum secundo cornibus impetitum prostrasse in terram, & undiq; eõculcasse: deinde uidisse hircum de fronte cornu maximum produxisse: quo fracto, orta ex eo loco cornua quatuor, & ad uentos singulos esse conuersa, inter quæ aliud paruulum ortum fuisse conscripsit. Quod dum crescceret, dicebat deus qui hæc eidẽ monstrabat, expugnaturum fore eius gentem, & ciuitatem fortiter esse capturum, templumq; concrematurum, & sacrificia fieri prohibiturum diebus mille, ducentis sexaginta sex. Hæc quidem in campo qui est in Susis, Daniel se uidisse conscripsit: & tali modo deum sibi hanc aperuisse uisionem exposuit: arietem quidem regnum Persarum, & Medorum significare dicens: Cornua uerò, eos qui regnaturi forent: nouissimum uerò cornu significare dicebat ultimum regem, & hunc diuitijs & gloria priorum esse præcipuũ. Hircum autẽ significare narrabat,

quia

quia aliquis de Græcis regnaturus esset, qui secundò congressus aduersus Persam, cum bellò deuinceret, & omnem gloriam eius principatus auferret: & ex maximo cornu, quod erat in hirci fronte primum, significari regem: & ortum quatuor cornuum illo cadente, quæ quatuor partes terræ uidebantur aspicere, successionem uniuscuiusq; post obitũ primi regis dixit annuntiari: & diuisionem regni inter eos esse faciendam, dum ille prior nec filios, nec cognatos esset habiturus: multisq; annis in terrarum orbe esse regnaturos: et ex eis quendã oriri regẽ, expugnaturum gentẽ eius, & leges atq; conuersationem pariter ablaturum, & templũ deprædaturũ, & sacrificia celebrari tribus annis prohibiturũ. Et hæc utiq; nostra gens sustinuit per Antiochum, qui appellatus est Epiphanes, hoc est, præclarus, sicut uidit Daniel, & ante multos conscripsit annos, quæ omnia deo sibi monstrante cõscribens reliquit, ut legentes & quæ iam prouenere considerantes, credant in honore diuino fuisse Danielem, & per hæc quæ sunt ita uerissima, Epicureos errare cognoscãt, qui & prouidentiã uitæ negant, & deũ res humanas curare non existimãt, neq; à beata, incorruptibiliq; substantia, pro stabilitate cunctorum gubernari iudicant uniuersa: sed hunc mundũ sine rectore, & sine cura aliqua ferri sponte cõfirmant. Quæ si, ut aiunt, sine præsule essent, sicut naues gubernatoribus desolatas uentorum uiolentia submergi conspiciunt, aut currus sine agitatore confringi, ita & mundus sine prouidentiæ regimine olim potuit deperire quassatus. Ego nanq; Danielis dicta respiciens, ualde puto à uera opinione recedere eos, qui nullam prouidentiã humanarum rerũ dicunt habere deum. Non enim si hæc sponte gererentur, secundum illius prophetiã omnia prouenire conspiceremus. Ego siquidẽ ut de his inueni, & legi, ita conscripsi. Si quis autem uult opinionem aliam sequi, crimen pro diuersa sententia habebit.

Libri x. antiquitatum Iudaic. finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca